I. L. CARAGIALE

OPERE

Ediţie îngrijită
de
PAUL ZARIFOPOL

I. L. CARAGIALE

OPERE

NUVELE ŞI SCHIŢE

TOMUL II

Această carte s'a tras în trei mii o sută douăzeci și șase de exemplare, și anume:

șaptezeci și șase de exemplare nepuse în comerț, douăzeci și șase pe hârtie velină vărgată, fabricată pentru Editura «Cultura Națională, numerotate dela A la Z, și cincizeci de exemplare pe hârtie semivelină vărgată, numerotate dela I la L;

două sute de exemplare pe hârtie velină vărgată, fabricată pentru Editura „Cultura Națională", numerotate dela 1 la 200, și patru sute de exemplare pe hârtie semivelină vărgată, numerotate de la 201 la 600;

două mii patru sute cincizeci de exemplare pe hârtie de tipar vergé.

INTRODUCERE

Vorbind de bucăţile pe care avea să le adune în volumul *Schiţe nouă* (1910), Caragiale scria Doctorului Urechia: « nu le-aş da pentru tot ce am scris » (Din Berlin, 14 Februarie 1909).

Găsim, în volumul numit: schiţe umoristice de felul *Momentelor (Antologie, Greu de azi pe mâine, Monopol, Cronică de Crăciun, Duminica Tomii, Ţal, Repaosul duminical)*, o anecdotă orientală *(Pastramă trufandà)*, două satire literare *(Ion, Partea Poetului)* şi — dacă lăsăm la o parte traducerea din Perrault şi câteva bucăţi ce par neglijabile, în general — trei poveşti: *Kir Ianulea, Mamă, Calul Dracului*, care de sigur dau colecţiei noutatea mare. Aceste trei din urmă erau cele cu mult preferate de Caragiale. Din felul cum le cita, din intenţia de a lucra mai departe în acelaş gen, de multe ori rostită şi curând realizată în *Abu-Hassan* şi în fragmentul de *Poveste*, se poate înţelege că, în aprecierea comunicată Doctorului Urechia, acele bucăţi trebuie să fi avut partea cea bună. Conservatismul artistic al lui Caragiale se arătase eminent prin supunerea lui statornică înaintea unor norme de artă clasică: corectitudine gramaticală până la fanatism, compunere de o transparenţă extremă, cu expuneri, culminaţii şi încheieri accentuate aproape didactic, sacrificarea amănuntului în favoarea tipului şi a intenţiilor generale, iar, prin aceasta, o reducere simţitoare a pitorescului şi, în proporţie, concentrarea interesului asupra energiei şi a motivării acţiunilor. Aici însă, în povestirile din urmă, ambiţia lui Caragiale de « a fi vechiu » se putea desfăta în însăşi savoarea populară şi arhaică a materialului, în înţelepciunea

bătrânească a poveştilor. Şi artistul care ţinea mult să fie socotit « moralist », adică observator de tipuri şi caractere, purta o dragoste, în cele din urmă tot mai stăruitor afirmată, pentru un didactism pe care îi plăcea lui să-l califice: « veche înţelepciune orientală ». Să nu se uite: epoca poveştilor de care vorbim a fost şi epoca fabulelor şi a traducerii *Curiosului nepriceput*, un fel de fabulă amplificată.

In altă parte am amintit (*Introducerea* volumului I al ediţiei de faţă, pag. XLII), cum în notele pentru urmarea *Povestei* rămase fragment, Caragiale notează: chiar aşa neisprăvită, povestea ne învaţă adevărul că, mai mult sunt coroanele pentru capete, decât capetele pentru coroane. Insă această concluzie moral didactică e oarecum desminţită prin numeroasele proiecte de continuare, unde amănuntul pitoresc tinde vizibil să acopere, ori să înăbuşe chiar morala aceea de fabulă. Contrazicerea este preţioasă prin excelenţă. Caragiale, artistul curat, a rămas mai tare decât orice cochetare cu tendinţe de dogmatizare moralistică. Printr'o fatalitate de acelaş fel, pitorescul a triumfat şi a cucerit teren în arta lui narativă, în ciuda canoanelor clasice. Aşa au voit, deopotrivă, şi puternica lui vizualitate, şi orientarea artei literare în general.

Atenţia tot mai mare acordată desvoltărilor prin imagini sensibile, caracterizează modificările hotărîtoare ale artei lui Caragiale în maturitatea ei. Şi desigur că povestea şi legenda, cu materialul lor fantastic, favorizau această evoluţie. Iar logica interioară a desvoltării acestui talent suprem dramatic, întărea şi mai mult acea transformare, viziunea dramatică implicând neapărat evocare sensibilă.

Prin îndemnuri prudente, Luca Ion, fiul, şi autorul acestor rânduri, reuşisem a seduce pe îndărătnicul Caragiale să citească la *Rôtisserie de la Reine Pédauque*, *les Contes de Jacques Tournebroche*, *Clio* şi alte câteva colecţii de povestiri ale lui France. Lectura umanistului arhaizant, în care pitorescul e condus cuminte de prudenţe clasiciste, nu putea să scandalizeze nici să

irite pe « moralistul » român: această lectură a şi operat ca o provocare rodnică asupra celui pregătit de alte motive, mai hotărîtoare de sigur, pentru a-şi deschide câmp nou de lucru artistic.

Paragrafele disciplinei clasice le păzise Caragiale cu sfântă stricteţe, dela cele dintâi încercări ca povestitor; de o perfecţionare în sensul acelei discipline abia poate fi vorba. Preferinţa pentru povestirile din urmă, entuziast rostită, se adresa, vrând nevrând, unor elemente de artă realizate dincolo de graniţele strictului clasicism. Şi dacă, prin încăpăţânare doctrinară, Caragiale era totdeauna gata a tăgădui, în principiu, valoarea pitorescului, tot el îţi evoca, în cuvinte şi mimică, pe Kir Ianulea, pe baba din *Calul dracului*, ca şi pe Jérôme Coignard sau pe Mosaïde, cu un relief şi o coloare ce dovedeau cât de tiranic îl obseda şi îl încânta imaginea plastică şi colorată a figurilor.

In sfârşit, aceste modificări ale artei sale au, toate, acest înţeles definitiv, că el se făcea din ce în ce mai povestitor: scurtimea şi precipitarea dramatică cedează treptat unei expuneri largi şi potolite, cu atenţie la detaliul concret, ce-şi are valoarea lui constructivă fără a fi silit să însemneze numaidecât o culminaţie sau să prepare crize. Stilul curat narativ se desvolta acum liber, scăpat de oprimarea ce fusese ori şi cum excesivă, a stilului de teatru clasic.

* * *

« Natura nu lucrează după tipare, ci-l toarnă pe fiecare după calapod deosebit. Unul e sucit într'un fel, altul într'alt fel, fiecare în felul lui, încât nu te mai saturi să-i vezi şi să faci haz de ei », — spunea Caragiale lui Slavici (vezi *Amintirile* acestuia, Bucureşti, 1924, pag. 173).

Caragiale vedea « sucitura », şi din câteva « suciturì » făcea desenul tipului. Este de meditat afirmarea lui, că natura nu lucrează după calapoade; această afirmare ne îndeamnă să facem această deosebire: figurile lui Caragiale sunt tipuri în ale căror conture nu se simte calapodul. Un tic sau o manie indi-

vidualizează totdeauna figurile principale, adesea pe cele secundare. « Simt enorm şi văd monstruos », e o notaţie incidentală pe care arta lui Caragiale ne învaţă a o interpreta ca o mărturisire a întregei sale organizaţii artistice. Viziunea « enormă » era, la el, caricaturală în primul loc, — « nu te mai saturi să vezi sucitura» explica el singur — şi, în general, pornită spre excesiv.

O schiţă din cele mai scurte, astăzi cunoscută numai bibliografilor, uitată poate cu totul de însuşi Caragiale (în volumul acesta, pag. 418), îmi pare un specimen curios de complet al artei caragialiane. Se prezintă ca notárea modestă a unei amintiri, şi se dovedeşte a fi o impresie elaborată cu desăvârşită artă. Un schit pierdut în mijlocul unor dealuri păduroase; un şipot în vale; un pârleaz care e intrarea principală. Locuitorii: trei călugări bătrâni şi un ţigan. Acesta e figura principală: « mut şi palavatic — şi are şi boala copiilor — un zaplan grozav de neţesălat: barba şi pletele încâlcite; picioarele goale, nişte labe noduroase; îmbrăcat numai cu o pereche de iţari ce putrezesc pe trupu-i, cu o ghebă pe piele, lăsând să se vază pieptul jupuit de scărpinături, şi încins cu un crâmpeiu de frânghie... Mutul e acum în toane rele. Umblă foarte îndârjit de colo până colo prin curte; se bate mereu cu pumnul în piept, scrâşnind dinții, bolboroseşte şi nu vrea să facă nici o slujbă ». Stareţul, bolnav de podagră, stă cu blănuri pe picioare, în jeţ. Ceilalţi doi călugări sunt bătrâni sfătoşi; mai ales unul, Ieronim, e chiar limbut: om umblat pe la Ierusalim şi Sfântagora, ştie multe, şi spune şi mai multe, — în tinereţe fusese bărbier. La masă, se dau musafirilor nişte mere minunate, dintr'un pom din curtea schitului — Schitul Mărului! Părintele Ieronim oftează: Ei! pomul ar fi bun, dacă n'ar fi tâlharul. Tâlharul e un urs care vine regulat de fură mere pân' se satură. Ieri, mutul a vrut să-l gonească; ursul i-a dat una peste ceafă şi l-a trântit la pământ. De aceea ţiganul e, azi, aşa de supărat. Abia isprăvesc masa şi se aude ursul. Oamenii se zăvoresc în casă şi pri-

vesc dela fereastra cu zăbrele. Mare mirare: mutul, cu un par în mână, stă pitit lângă gard. Cei dinăuntru îi fac semne desperate. Mutul se încruntă la ei și-i amenință cu parul. Se aude bine mormăiala. Capul fiarei se înalță de după gard, dar... abia își întoarce ochii spre fereastră, și mutul a și plesnit-o drept în frunte. Se aude o icneală; ursul se clatină și dispare după gard; dincoace, țiganul cade lat pe spate și rămâne nemișcat. Când, într'un târziu cei din casă merg să vadă ce e, găsesc pe țigan mort, cu spumă roșie la gură și la nas, iar, peste gard, ursul cu capul crăpat. « Intr'o singură lovitură, mutul și-a cheltuit toată rezerva de energie; dar cel puțin a spălat în sânge ofensa din ajun ». Ceasul vecerniei. Părintele Ieronim, după ce a aprins o lumânare mortului, începe a trage clopotul. Un singur clopot are schitul, dar sunetul lui limpede îl înmiesc dealurile și văile. « Când sunetul acioaei pornește limpede să rupă nemărginita tăcere a acestei sălbatice singurătăți, sute de alte glasuri, unul după altul, înviază în toate dealurile, ca să răspunză pe 'ntrecute, și când s'a stins sunetul din urmă în curtea chinoviei, și când limba clopotului s'a oprit inertă din legănatul ei, încă tot se mai aud răspunsuri jalnice stingându-se unul după altul încet-încet în depărtatele adâncuri păduroase ».

Un țigan mut, tâmpit, epileptic, ofensat de un urs, crapă capul fiarei, și cade el însuș mort, de frică sau de plăcerea sălbatică de a fi plătit cu prisos răul ce i s'a făcut. Un călugăr limbut, plimbat pe la Sfântul Munte și pe la Ierusalim — fost bărbier. O dramă primitivă și bizară între o bestie și un mut idiot; o figură secundară în care, din fugă, e concentrată o atât de nostimă și comică ciudățenie: bărbier călugărit — el, în liniștea solemnă a serii de munte, stârnește cu clopotul răspunsurile frumoase și tainice ale văilor și pădurilor. Iar împrejur, în câteva linii sclipitor colorate și cu măiastră siguranță trase, pitorescul plin al unui schit mărunțel pierdut între dealuri. La un loc, și într'un spațiu redus cu virtuozitate, avem: tipul excesiv și drama extraordinară până la ciudățenie; iar, în mă-

nunchiu strâns, impresii de natură fixate ca de un puternic aquafortist. Vocaţia lui Caragiale pentru extraordinar ne întâmpină aici în toată puterea ei. *O reparaţie* este titlul schiţei, şi în el e închisă o ideie capitală din sistemul literar al scriitorului. In vechea tehnică dramaturgică exista paragraful capital al aşa numitei justiţii tragice. Prin temperament, probabil, prin o trebuinţă irezistibilă de întreagă descărcare a unei iritaţii date, de echilibru simplu, de încheiere absolută a conflictului odată deschis, artistul acesta, adânc meridional, era stăpânit de o adoraţie intimă pentru vechiul postulat dramaturgic al răsplăţii de istov. Setea cu care e aruncat din tren căţelul nesuferit Bubico, satisfacţia finală atât de tare punctată în schiţe diverse ca *Luna de miere*, *Accelerat Nr. 17*, *Amici*, *Infamie*, oricât ar diferi ele calitativ între dânsele, sunt forme din acelaş tipar ca şi finalul din *Făclia de paşte*, din *Păcat*, din *Năpasta* unde metoda, consecventă până la absurd, duce la un rezultat copilăros prin naivitatea lui de maşinărie logică. Caragiale a şi schiţat cândva, teoria acestui clasicism, să zicem, din temperament. «Eu voiu s'auz pocnetul paharului spart în capul lui Paul!» (vezi *Notiţe şi fragmente literare*, Bucureşti, 1897, pag. 56) strigă Caragiale criticul, exasperat de povestirea, pe care el singur o pocise de dragul exemplificării. Deşi acolo el urmăreşte să înfiereze nişte desvoltări intempestive, nişte umpluturi neroade în povestire, şi mai ales în dramă: din felul cum îşi construeşte exemplul, cerinţa aceea de concluzie violentă atât de semnificativ formulată, ne descopere deplin mecanismul psihic ce determina metoda de compunere despre care vorbim.

Inrudită cu acest gust de a accentua soluţiile conflictelor, este insistenţa asupra unora şi aceloraşi motive fundamentale. *Cănuţă, om sucit* este, în privinţa aceasta, cazul monumental. Cănuţă se repede în lume câteva clipe înainte de sosirea moaşei. Cănuţă rabdă să fie de două ori cufundat în apă rece fără a deschide gura, însă a treia oară se smulge din mâinile popei şi e gata să se 'nece. Cănuţă rabdă o bătaie straşnică dela stăpân,

dar se supără şi fuge, când acesta îl trage de ureche. Cănuţă se alipeşte de guvern când acesta stă să cadă şi părăseşte opoziţia imediat înainte ca ea să vie la cârmă. Cănuţă se supără şi nu prea că-l înşeală nevasta, dar foc se face şi divorţează, când femeia a greşit de i-a uscat prea mult un peşte la cuptor. Cănuţă moare pentrucă un prieten, pe care-l ajutase mult, nu vrea să-l împrumute cu câţiva lei. Cănuţă e îngropat de viu, în catalepsie; la şapte ani, când îl desgroapă, îi găsesc oasele cu dosul în sus. « Sfinţia-ta, nu l-ai cunoscut pe răposatul Cănuţă... Om sucit! » zice văduva, dintr'un excesiv spirit de explicaţie şi definire.

Substanţa cu care e îmbrăcat acest schelet atât de simetric este, negreşit, lucrată cu mână de maestru: Cănuţă întors, în puterea nopţii geroase, la bunică-sa, bătut şi degerat, plângând cu căciula la ochi, întâlnirea la dentist cu femeea de care era despărţit, sunt realizări de o rară desăvârşire ale clasicismului naturalist care, pentru a ne rezuma în formulă, era arta lui Caragiale. Dar *Cănuţă, om sucit* este totuş o demonstraţie: insistenţa asupra motivului fundamental devine aici înverşunare, figura se strânge în schemă ilustrativă. Precizarea unor asemenea limite se impune oricui încearcă a studia, cu liberă judecată, o tehnică artistică.

Caragiale iubea tot ce poartă accent apăsat. Il amuza fără încetare enigma pe care a lăsat-o în sinuciderea casierului Anghelache. « De ce s'o fi omorît Anghelache? Nici eu nu ştiu », spunea el de nenumărate ori cu o satisfacţie aproape copilărească. Această « *pointe* » în chip de ghicitoare îl desfată tot atât de mult ca şi întrebarea tachinantă, dacă Trahanache ştia ori ba, că Zoe e amanta lui Fănică. Consecvenţa deplină, în acest sens, era o predilecţie esenţială pentru anecdotă: povestirea schematică având concluzie simplist instructivă. Schiţele: *Identitate*, *Poveste de contrabandă*, sunt construcţii specific anecdotice; iar metoda anecdotei domină în compunerea *Reminiscenţelor*, ca şi în unele bucăţi din *Momente (Reportaj, Succes)* sau din *Schiţe nouă (Pastramă trufanda)*.

2

Printre tot ce se poate socoti prin excelență memorabil în scrisul lui Caragiale, *Ultima emisiune* îmi pare cu deosebire curată de specificul abuz de intenţie pe care l-am analizat. Maidanul de mahalà în seara de sloată, ferestrele luminate ale cârciumei şi interiorul ei, sosirea persoanelor, inaugurată de domnul Iancu Bucătarul, încheiată de părintele Matache, rebegit şi mofluz şi el ca şi cerşetorii, biografia Coanei Zamfira, a domnului Ioniță şi a domnului Iancu, dau, cu bogăţia lor atât de ingenios organizată, icoane unice, ca vigoare halucinantă, ale vieţii noastre suburbane: tablou întunecat pe dinaintea căruia ne poartă umorul artistului care, aici, cu excepţională delicateţe cumpăneşte surâsul uşor cu cel amar.

* * *

Aflarea primului manuscript al nuvelei *Păcat* ne dă putinţa şi ne obligă să urmărim asupra unui exemplu de valoare deosebită, lucrarea artistică la Caragiale. Nuvela aceasta a fost cea dintâiu de dimensiuni mari şi, totodată, prima lui încercare în tragic.

In redactarea aceasta de curând descoperită (vezi în volumul acesta, pag. 384) tot începutul povestirii, până la regăsirea copilului (f⁰ 1-5 din manuscrisul original; aici, pag. 384-390), e prezentat ca o aducere aminte a preotului Niţă: « treizeci şi cinci de ani şi mai bine erau de atunci...». Asupra acestei fixări în timp, autorul a stat la îndoială; la sfârşitul introducerei acesteia (pag. 390, r. 42) cetim: « Trecuseră opt ani de când se sfârşise acea dulce şi tristă istorie din copilărie. Niţă era preot în Dobreni ». In planul primitiv nu se prevedea o deosebită desvoltare a episodului cu găsirea şi creşterea lui Mitu (numit Nică în manuscris), şi datarea amintirii preotului cu treizeci şi cinci de ani în urmă, arată că, după acea rememorare introductivă, drama începea în plină criză: acum Mitu este de mai mulţi ani învăţător în satul unde tatăl său era preot. Astfel precipitarea dramatică îşi dedea plin curs, în această încercare dintâiu a unei compuneri narative de dimensiuni mai largi. Insă regă-

sirea băiatului, creşterea, lupta cu autorităţile care vor să i-l ia, erau elemente puternice pentru caracterizarea dragostei pasionate a preotului către copilul zămislit în focul tinereţii sale, şi apoi, pentru economia psihologică a dramei, nu era de prisos să ni se arate, de mici copii, pe cei doi pe care patima avea să-i omoare. Cei « treizeci şi mai bine de ani » din prima redactare s'au prefăcut în opt — înlocuiţi apoi cu zece, în textul tipărit: dramaturgul se îndura astfel să se facă povestitor, şi materialul însuşi îi impunea puncte de privire şi forme altele decât acele pur dramatice. Fireşte, trebuinţa de acţiune vie persistă ca un imperativ natural, şi spre binele povestirei: spectacolul dinaintea cafenelei, popa în căutarea băiatului, conflictul cu procurorul, care-l împinge pe popa Niţă să apuce puşca din cuiu, caracterizarea Ilenei şi uciderea viţelului, sunt dramă pură, aproape continuă. Cetitorul modern va da aici dreptate lui Lessing care, de pe atunci, sugerase că drama inspiră şi normele bunei povestiri.

In compunerea acestei introduceri, pare ciudat, din partea lui Caragiale, felul de a prezenta pe popa Niţă visându-şi patimile tinereţii: bătrânul şade mâhnit dinaintea casei, în amurg, privind peste văile ce se 'ntunecă; iar pe genunchii săi stă o carte deschisă, şi pe carte, prinsă cu un ac de un petec de hârtie, o garoafă strivită. Imaginea pare a fi captivat pe autor: mai jos, acolo unde povestirea, după intercalarea episoadelor, narează dragostea dintre Nică, ajuns învăţător în Dobreni, şi Ileana, motivul cu garoafa revine în două locuri: « Şi de aceea, cu ochii pe garoafa uscată. . .», — şi: « Omul care învăţase atâtea plânge pe garoafa uscată ...» (vezi pag. 400, r. 10, 27). Ciudat pare şi un amănunt de vocabular din acelaş paragraf: garoafa şi biletul de care e prinsă, sunt, scrie Caragiale, « două atât de puerile şi nevinovate *suvenire* », — iar mai jos: « era o altă *suvenire* dela acea femee care-l făcea să plângă, era Ion învăţătorul din sat ». « Suvenire » constitue o stângăcie clasată, chiar pe vremea când au fost scrise rândurile acele, la rubrica mahala-

gismelor lexicale. Dela 1830 la 1860 vor fi întrebuințat cuvântul și unii scriitori români cu renume; însă, chiar din prima aruncătură, cuvântul însemna, sub condeiul lui Caragiale, o întârziere condamnabilă, ca și numele Lucia, dat fetei numită apoi, cu numele bun, Ileana. Intr'o tragedie sătească, Lucia era imposibilă. Caragiale a suprimat, cum nu se putea altfel, și garoafa, și biletul, și lacrimile popei asupra lor, și «suvenirile», și pe Lucia. Le-am semnalat numai pentru a arăta cum, întreprinzând prima lui nuvelă, scriitorul a avut de luptat cu deosebite nesiguranțe. Despre efectele stilistice ale acestor nesiguranțe am vorbit și în altă parte [1]). In manuscrisul prim insuficiențele sunt, natural, mai izbitoare decât în textul tipărit. «Vorbe?... încap vorbe?». In jurul expedientului nenorocit, care în textul definitiv, sună: «Vorbe?...încap vorbe?» — se ostenește Caragiale în manuscris fără a se putea izbăvi de el:

«Vorbe? Se poate cu vorbe spune haosul în care se sbătea trupul și sufletul...»

«Cu vorbe să spui...»

«Vorbe deșarte și goale... »

«E de prisos să cauți a spune lucruri... »

«Și vorba trebuie să le ia încet pe rând».

«Se pot spune astea cu vorbe? Vorbe zădarnice și goale...»

«Cu vorbe nu se pot spune... »

«S'ar putea toate astea spune cu vorbe?... » (Vezi mai jos, pag. 388, 389).

Am înșirat textual aceste repetiții, pentru a face cât mai palpabile stângăciile caracteristice în care se încurca scriitorul acesta atât de scrupulos. Și nenorocirea revine, în forme și mai grave, acolo unde se încheie, în redactarea primă, amintirile preotului (vezi mai jos, pag. 390): «Toate astea *înșirate* aici așa de *nesuficient* și de *inform* treceau acum întregi și clare prin gândul omului îmbătrânit». Evident, Caragiale, scriind

---

[1]) Vezi *Introducerea* vol. I al acestei ediții, pag. XXIV-XXV, și cartea mea *Artiști și idei literare române*, pag. 18 și urm.

astfel, uita că aici el avea de spus cele ce treceau prin mintea preotului. Formula: « nu se poate spune cu vorbe », ale cărei varietăţi le-am dat mai sus pe toate, este cu desăvârşire inadmisibilă, odată ce întregul capitol e prezentat ca amintirea, atât de subliniată emoţional, a unui biet preot de ţară. In genere formula implică un non-sens estetic: în arta cuvântului, nu încape scuza că « nu se poate spune cu vorbe ». Ea este o deplorabilă invenţie de diletant. Intr'o simplă anecdotă chiar (de exemplu, în volumul acesta, pag. 422, r. 47), un « nu se poate spune» ofensează, când îl întâmpini în scrisul unui artist; scrisul pentru gazetă explică, probabil, nenorocirea; dar explicaţia nici nu atenuează după cum nici nu întăreşte calitatea, negativă ori pozitivă, a vreunei realizări oarecare.

Formula a trecut în textul tipărit. Ea, împreună cu acumularea de neologisme, cu reflecţiile satirice sau altele, gros apăsate, alterează povestirea aproape la tot pasul. Intervenţia aceasta subiectivă constitue un disparat permanent: tragica întâmplare ţărănească pare a fi povestită de însuși procurorul elocvent, în stil de licenţiat în drept care dă la ziare proză frumoasă. Este de ţinut minte că; în convorbirea între preot şi Cuţiteiu, unde acesta din urmă are primul rol, scrisul lui Caragiale curge sigur, manuscriptul arată aici un minimum de ștersături: observatorul maestru al vorbirilor avea în minte vorba ţărănească cea adevărată. Nehotărîrile au operat numai acolo unde Caragiale, el însuși, trebuia să scrie *despre* ţărani. Deşi neologismele nepotrivite persistă până la sfârşitul carierei povestitorului (vezi *Introducerea* volumului I, pag. XXV), Caragiale, opt ani după ce publicase *Păcat*, ne povesteşte în *Hanul lui Mânjoală* şi *In vreme de răsboiu*, întâmplări dela ţară, cu o aşa îndemânare în amănuntele vorbirii şi ale faptelor, încât el ocupă locul de maestru începător al genului. E drept că Slavici vorbise despre ţărani, şi ţărăneşte, mai exact şi mai armonic decât, în general, o făcuse Caragiale în *Păcat*; în curând, însă, Caragiale l-a lăsat în urmă: Slavici n'a putut scăpa

de sentimentalismul şi de convenţiile banale de care se izbise vechea *Dorfgeschichte* nemţească. In *Păcat*, Caragiale încerca întâia oară să trateze un motiv tragic în cadru larg de povestire. Spontan și neîncărcat de lectură cum era, el a făcut încercarea fără ajutoare literare. Pe Slavici, care ar fi putut fi povăţuitorul, Caragiale pare a-l fi lăsat la o parte ca povestitor. Stângăciile din *Păcat* sunt, credem, rezultatul spontaneităţei care nici nu se gândeşte măcar la ajutoare străine, cu primejdia chiar de a rămânea, în plină tragedie ţărănească, încurcat în procedeuri de autor comic și satiric al vieţii de mahala sau chiar de stradă principală.

Să notăm încă această particularitate: *Păcat* și *O făclie de Paşte*, ca şi *Moara cu noroc* sau *O viaţă pierdută*, sunt pronunţat melodramatice: patimi grozave, răutate diavolească, vărsări de sânge şi dare de foc, din belşug. Nu cred că violenţa proprie vieţei rurale poate explica şi justifica îndeajuns acest caracter al literaturii de care vorbim. Trebuie să ne gândim și la puterea șabloanelor literare şi dramaturgice, cărora erau expuși cei doi tineri scriitori: aplicarea acelor şabloane în tratarea artistică a vieţei noastre de ţară, de sigur nu era absolut o greşală, însă la anume grad, procedeul dă naştere unor artificialităţi naive.

Tot din noutatea încercărei a rezultat, cred, faptul că, în *Păcat*, textul e, în atât de mare măsură, mai mult indicaţie decât povestire. Punctele de suspensiune care taie expunerea la tot pasul, înlocuesc adeseori arbitrar o punctuaţie mai liniştită. Nervozitatea acestor prea frecvente suspensii, nu e în totdeauna a personajului sau a situaţiei; e a povestitorului. Nevoia de suspensiune nu se înţelege în locuri ca acestea, luate dintre multe altele: «Ofiţer mă! nu popă!... N'are friguri, părinte... altceva are băiatu. A ce prostie şi şcolile astea închise... Să-i dai drumul băiatului să se plimbe mai des» (mai jos, pag. 387). «La Prefectul era lume multă... preotul voia să fie primit singur... şi aşteptă în sală... D'abia se aşezase, etc.» (pag. 408). «Să fie bărbatu-său acasă... Nu era probabil...

căruţa nu era în curte... în grajd nici o mişcare... nu venise încă... La fereastră ştergarul înnodat... Ştia că era aşteptat... Inima în dinţi şi frecă cu palma pe uşă foarte discret... Un ţipăt înnăbuşit, etc. Ileana stinse lumânarea şi ieşi... Tremura scuturată, etc.» (pag. 413). Suspensiile abuziv numeroase n'au fost, poate, la origine, decât o notaţie a scriitorului pentru dânsul, în fuga punerei pe hârtie, sub imboldul temperamentului său dramatic: Caragiale rămânea, şi în povestire, regisorul care-şi trimite actorii în scenă; şi notarea a rămas obicei şi element constitutiv al stilului, trecând, cu exces, în textul definitiv.

O deosebire notabilă între manuscriptul prim şi textul tipărit nu mai întâlnim decât la capitolul audienţei preotului la prefect. In manuscript, bucata e începută de două ori. In prima încercare, nu se descrie casa prefectului, nici apariţia prefectoresei în criză de histerie; nu e vorba nici de portretul soacrei prefectului, nici de leşinul preotului. Convorbirea se prelungeşte însă cu o cercetare minuţioasă din partea prefectului în privinţa învăţătorului: a făcut armata? unde era când a împlinit douăzeci şi unu de ani? ce a făcut până să fie mutat în Dobreni? Fragmentul se opreşte asupra acestor întrebări; situaţia nu putea da vre-o soluţie de efect. A doua încercare e dusă până la capăt, dar altfel decât în textul tipărit. Ironia asupra fostului preşedinte e mai îngroşată («el [preotul] îşi aducea aminte cât de bun fusese tânărul procuror odinioară cu el, *cu câtă graţie lăsase să i se smulgă o concluzie binevoitoare în-tr'un faimos proces-verbal*», etc.); salonul e numit «un cuib» şi «un petit coin exquis»; «de mult popa nu mai văzuse atâta mătase, atâtea oglinzi, atâtea draperii şi tablouri». Şi preotul nu leşină, ci, aiurit de vederea portretului, pune maşinal pe masă cinci hârtii de bancă, dar nu poate spune nimic prefectului. Acesta nu înţelege, întâiu; însă mai apoi, constatând că popa e om cu dare de mână, opreşte două bilete din cinci, pentru un orfelinat ce se va înfiinţa eventual în capitala judeţului. Toată pagina e anulată, iar pe margine înseamnă Caragiale:

Polițaiul îngrijitor subtilizează. I se păruse și lui că oprirea unei sume relativ modeste de către un domn prefect foarte bogat, este de un adevăr satiric exagerat, și a trecut păcatul în seama subalternului.

Alte deosebiri între redacția primă și cea definitivă, sunt doar acelea ce rezultă din tendința fundamentală de a scurta. Incadrările în stil corect de reportaj trec, totuși, inapreciabil reduse, în textul tipărit, unde, din nenorocire, « cinele tainice » din manuscript devin « libațiuni ». A condamnat Caragiale, firește, insistențele neașteptat de patetice asupra cântecului Ilenei: « ...o lume întreagă de înțelesuri, vaet de descurajare, plânsuri de resemnare, ...și multe și multe, pe care toate numai graiul mamei mele știe să le spuie cu o vorbă: *dorul. Dorul!*... E o văpaie, (un foc nestins), neînchipuită în simplicitatea acelui cântec, când zice dorule! dorule! — acu domoale și par'că sfinte, acum repezite și puternice, înfricoșate — acum se stingea glasul — răsuna cu o tremurătură nervoasă. In melodia simplă și suavă era (un plâns) atâta înțeles...». Anulată, se 'nțelege, și exclamația inferior teatrală a preotului: « Mi-am împușcat copiii, ce frumoși erau (Uite ce frumoși sunt!) » (vezi mai jos, pag. 415). Insă ce splendidă apare siguranța viziunii în « moralistul » Caragiale, când, pe marginea filei dela sfârșit, simțind golul care, în fuga scrisului, îi scăpase din vedere, notează cu grije: « Dar Cuțiteiu? »

*
* *

Este bine cunoscută vorba lui Caragiale: nu pot să văd figura până ce nu-i știu numele.

Precizia și finețea fantaziei sale verbale se învederează strălucit la capitolul numelor proprii. Repertoriul alfabetic este o deplină operă de artă. Netăgăduit, Farfuridi, Trahanache, Brânzovenescu și Cațavencu chiar, sunt nume inspirate încă de legea numelor din vechiul vaudeville; dar Leonida (ce adevărat sună: *Conu* Leonida!), Titircă și Ipingescu, sunt nume reale, care pot denumi cu drept cuvânt oameni după

clasă, sau după categorie profesională, fără aluzii puerile în silabele lor. Există o poemă satirică despre biurocraţi, odinioară destul de cunoscută în Germania: *Der Staatshaemorrhoidarius*. Când a auzit Caragiale, întâiu, titlul acesta, numai decât a început să-l trateze, entuziast, pe româneşte: repede a dat la o parte formaţiile *Trânjescu*, *Trânjeanu*, şi, încântat, s'a oprit la — *Trânjovici* : domnul asesor Trânjovici, domnul şef de masă Trânjovici, domnul director Trânjovici. In adevăr, în româneşte (poate mai mult în părţile moldovene) terminaţia rusească sună curios a cinovnic. Rară ştiinţă avea Caragiale în derivarea artistică a numelor.

In repertoriul alfabetic, între literele *V* şi *Z*, Caragiale a introdus o grupă de nume sugestive: Paragrafescu, judecător; Articoleanu, avocat; Născoceanu, reporter; Opinianu, ziarist; Krupescu, ofiţer de artilerie; Torpilorian, căpitan de marină; Scenescu, autor dramatic. Pentru ce, şi din ce epocă, îşi rezervase Caragiale aceste copilăroase construcţii, nu se poate şti sigur: caetul e nedatat şi nedatabil. Am auzit însă de multe ori pe Caragiale bătându-şi joc de asemenea nume de comedie: lista lui ar putea foarte bine să fi fost o ironie. Enormitatea însăşi a derivării întăreşte această presupunere.

Corpul principal al repertoriului constitue un desăvârşit tezaur artistic. Aici fiecare nume, aproape, răsună infinit, deslănţuind tumultuos şi totuşi organic impresii ce stau ascunse, neconcretizate, saturate însă de substanţă vie. La cetirea acestor *Momente* în câteva silabe, fantazia se agită, încântată şi nemulţumită, între lumina bruscă a numelui plin de putere evocatoare, şi regretul după tot ce n'a mai putut scrie Caragiale. Pentru cine e pătruns de scrisul său, răsfoirea dicţionarului de nume rămâne, oricum, un joc fermecător, măcar că întrerupt de păreri de rău ce isbucnesc la tot pasul.

Caragiale evită sistematic adunarea sau construirea de nume cu terminaţiile *-escu* şi *-eanu*, astăzi paralizate în puterea lor de expresie. Principalele clase de nume le dau terminaţiile

străine, greceşti şi bulgăreşti mai cu seamă, apoi numele de mahala în mare parte născute din desmierdare glumeaţă sau răutăcioasă, şi, în sfârşit, numele rurale. Sonoritatea prin ea însăşi comică (Chirchirizopol, Colochitachi, Papaluhidi, Titirizopol, Ţimbanaki), e rareori căutată de Caragiale. El respectă modul real al numelor, după clase şi categorii sociale: Ţapă, Ţurcă, Boblete, Bodârlete, Boantea, Culea, Clăbuc, Fâţă, Fişcălie, sunt ireproşabil rurale, fără aluzie, sau cu aluzia tocită aproape total, libere de vulgarizarea destructivă a lui *-escu* şi *-eanu*. In Brobonel, Băncuţă, Bănuţă, Covăşel, Gogonel, zâmbeşte drăcos mahalaua. In deobşte, Caragiale caută sau construeşte numele fără semnificare obiectivă, pentru ca expresivitatea lor pură să funcţioneze cât mai liber: Lera, Leva, Oproiu, Nătruţ, Negoiţă, Sulea, Spatiu.

Odată, el nu se poate opri să nu precizeze întrebuinţarea unui nume, alipindu-i o categorie socială: *Paftali (d. căpitan)*. Izolate sunt combinaţiile calamburiste, ca *Lovelake (Lake), mare craiu*, şi cele două ciudăţenii scatologice: *Bravul Cufurenko* şi *Măcufurescu.*

Cu specială dragoste şi în enormă veselie este întocmit grupul Transilvănenilor: Tarquinius *Frişcă* (probabil Priscus), Tarquinius *Fudulu*, Numa Pompic, Cicerone Mazăre, Marius Sulea (din Marius şi Sulla), Veşpazian Piţiclă, Horaţiu Fleaşcă (Flaccus), Ovidius a Tomiţii, etc. — onoraţi cu acest comentar magistral: « doispreace apostoli, mă! zic zeu lui D-zeu! toţi la Vindobonae Universae Medicinae, mă!... oezofagu mânisa şi sfincterul tătiniseu... morţii tei! no! meri numa! »

D-l Ibrăileanu a aprofundat din punct de vedere psihologic şi social capitolul numelor proprii la Caragiale. Studiul său (în *Studii literare*, Bucureşti, 1930, pag. 72 şi urm.) nu are nevoie nici de îndreptare, nici de completare.

P. Z.

TREN DE PLĂCERE

S'a hotărît, care va să zică...

Madam' Georgescu — Miţa Georgeasca — cu d. Georgescu —Mihalache — pleacă la Sinaia cu trenul de plăcere. Insă, demult madam' Georgescu a promis « puiului » să-l ducă odată şi pe el la Sinaia; prin urmare, trebuie să-l ia şi pe puiul; dar puiul nu merge nicăeri fără « gramama »; prin urmare, şi pe gramama trebuie s'o ia. Puiul este mititelul Ionel Georgescu, în etate de cinci anişori împliniţi, unicul fruct până astăzi al amorului părinţilor săi; iar gramama este cocoana Anica, mamiţa mamiţichii puiului.

Trenul de plăcere pleacă din gara de Nord Sâmbătă după amiazi, la orele trei fără cinci. Sâmbătă, aşadar, dela amiazi, amândouă aceste doamne încep să se pregătească de plecare. Madam' Georgescu este pe deplin stabilită asupra toaletei sale: bluza *vert-mousse*, jupa *fraise écrasée* şi pălăria asortată; umbreluţa a roşie, mănuşile albe şi demi-botinele de lac cu cataramă; ciorapii de mătase vărgaţi, în lungul piciorului, o bandă galbenă şi una neagră, despărţite cu câte un fir stacojiu. Cocoana Anica se 'mbracă în negru, aşa se 'mbracă dumneei de când a pierdut pe răposatul Nicula; culoare deschisă n'a mai purtat, decât acuma de curând, barej conabiu la cap. Cât despre puiul, nici nu mai încape discuţie — el va purta la Sinaia uniforma de ofiţer de vânători ca prinţul Carol. Până să potrivească mamiţa pe madam' Georgescu, până să 'mbrace pe puiul şi să-i pue sabia, iată că s'a făcut ceasu două fără douăzeci. La ceasurile două fără un sfert, iată soseşte şi d. Georgescu cu un muscal cu cauciuc. Cum intră şi dă cu ochii de « gramama », strigă:

— Cocoană! încă n'ai plecat? să ştii c'ai pierdut trenul! Până s'ajungi la tramvai, cum umbli d-ta; până să-l apuci, că poate n'ai noroc să-ţi treacă tocmai atunci; până să ajungi la gară, — s'a isprăvit! n'are să te aştepte trenul pe dumneata...

Apoi, văzând pe «gramama» că tăndăleşte căutând nişte chei:

— N'auzi, cocoană, că scapi trenul?

Cocoana Anica porneşte, şi madam' Georgescu după ea:

— Mamiţo, ştii unde am vorbit să ne 'ntâlnim: în salon de clasa 'ntâiu... Ai auzit?

Gramama a plecat să caute tramvaiul. D. Georgescu cu familia şi cu un coşuleţ elegant de provizii — salam, opt ouă răscoapte, un pui fript, două jimble, sare, piper, în sfârşit tot ce trebueşte — se urcă în birjă şi:

— La gară, gaspadin!

De douăzeci-şi-cinci de minute, familia Georgescu stă în salon de clasa 'ntâiu, şi gramama nu soseşte. Ceasornicul arată două şi jumătate... Madam' Georgescu începe să devie impacientă. Trei fără douăzeci-şi-cinci... Mai sunt douăzeci de minute; la casă se dau bilete, şi cocoana Anica nu mai vine. D. Georgescu începe a bănui că n'are să trebuiască a mai lua patru bilete, poate că trei or s'ajungă, şi porneşte din salonul de aşteptare să meargă la ghişet. Dar în uşă întâlneşte piept în piept pe gramama, care nu mai poate de gâfâială.

— Uf! nu mai pociu! zice cocoana Anica.

Dar d. Georgescu îi numără parale potrivite pentru un bilet de dus şi 'ntors clasa III, şi-i arată ghişetul respectiv.

Peste câteva minute, trenul sboară 'n spre Carpaţi.

— Biletele vă rog, domnilor, zice politicos conductorul, intrând în primul vagon de clasa 'ntâia.

D. Georgescu arată două bilete.

— ...Mititelul... al d-voastră? întreabă conductorul arătând pe ofiţeraşul de vânători, care s'a suit cu picioarele pe bancheta de catifea.

— Da! dar n'a 'mplinit patru ani... Nu trebuie să ne 'nveţi dumneata pe noi regula, zice madam' Georgescu.

Conductorul salută politicos şi trece mai departe.

— I-ai spus mamiţii (întreabă discret madam' Georgescu pe consoartele dumneaei) să bage de seamă să nu-i fure cineva coşul.

D. Georgescu dă din cap şi se mulţumeşte să zică numai:

— Hâhâ!

Mai discret încă, întreabă d. Georgescu pe consoarta d-sale:

— I-ai dat ceva parale?

Madam' Georgescu răspunde consoartelui tot aşa de laconic cum i-a răspuns şi dânsul.

— Cât?

Madam' Georgescu arată mâna cu cele cinci degete răsfirate: cinci — adică, o băncuţă.

Treizeci de bani, tramvaiul dela Zece-Mese până la gară; care va să zică gramama are încă douăzeci de bani pentru ca să cumpere două legături de vişine la Comarnic. Şi 'n adevăr, le şi cumpără, şi le şi mănâncă pe jumătate până la Valea-Largă cu sâmburi cu tot. Trenul soseşte la Sinaia regulat. Lume — destulă. Dar cu toată 'mbulzeala, cine ştie să-şi facă un plan bine hotărît, nu se rătăceşte niciodată. Familia Georgescu ştie perfect ce are să facă pas cu pas şi minută cu minută. Astfel, madam' Georgescu cu d. Georgescu şi cu puiul se urcă 'n birjă şi merg drept la parc, unde muzica militară cântă cadrilul *les petits cochons*, să se asigure de o odaie cu două paturi la Regal; iar gramama cu coşul merge la Mazăre, să se asigure de o odaie cu un pat: e atât de aproape Mazăre de gară, că nu face pentru ca să mai dai parale la birjă. D. Georgescu însă dă unui băiat un ban, să ducă după gramama coşul.

S'a întunecat... Lămpile electrice încep a sclipi. Puiului i-e foame. D. Georgescu lasă pe madam' Georgescu pe o bancă în aleea principală, unde e toiul promenadei de lume bună şi pleacă cu puiul la gramama. Fatalitate! La otel Mazăre, i se spune că n'a fost odaie goală şi că a trimis-o pe jupâneasa la otel Manolescu, devale. D. Georgescu coboară cu bravul ofiţeraş de vânători, care este foarte obosit şi flămând. La Manolescu, iar fatalitate! n'a fost odaie goală, şi a trimis-o pe jupâneasa la otel Voinea în

Izvor. D. Georgescu sue cu bravul ofiţeraş, după ce i-a cumpărat o franzelă şi i-a dat să bea apă. Trecând spre Izvor, se abate prin parc să spue lui madam' Georgescu, nu cumva să-şi piarză răbdarea aşteptându-l... Fatalitate! Madam' Georgescu lipseşte de pe bancă. D. Georgescu lasă un moment pe puiul, care nu mai poate umbla, să se odihnească pe bancă, face câţiva paşi în sus, apoi în jos, să găsească pe madam' Georgescu. Madam' Georgescu nicăeri! Se 'ntoarce să ia pe puiul, să-l ducă la Voinea şi să se 'ntoarcă apoi în parc, unde trebuie până în fine să găsească pe madam' Georgescu. Fatalitate! Puiul lipseşte.

— Pardon, zice d. Georgescu către un domn care stă pe bancă, n'aţi văzut un copilaş frumuşel, îmbrăcat în uniformă ca prinţul Carol?

— Ba da... Acu a plecat cu o damă...

— Cu o damă înaltă, cu o bluză verzuie şi cu jupă...

— N'am băgat de seamă; dar am auzit că dama-i zicea « puiule » şi băiatul « mamiţico ».

— Pardon, încotro a pornit?

— Incoace, răspunse domnul, arătând în spre Mazăre. Dama zicea că-l duce pe puiul la gramama.

D. Georgescu porneşte înapoi la Mazăre... Acolo i se spune — fatalitate! — că madam' Georgescu a fost acum cu puiul şi negăsind pe gramama, a plecat de vale la Manolescu. Degrabă la Manolescu...

— A fost o damă cu băeţelul cu care aţi fost d-voastră şi i-am spus tot cum v'am spus d-voastră, că n'am avut odaie, şi am mânat-o la Voinea.

D. Georgescu sue şi porneşte cu pas regulat către Izvor. Ajunge foarte obosit şi asudat la Voinea... Fatalitate! La Voinea nu se află nici madam' Georgescu, nici puiul, nici gramama, nici coşul.

— Ce-i de făcut?

Cu toată inteligenţa lui, d. Georgescu stă câteva momente pe loc fără să poată răspunde la această întrebare... Va trebui să răspundă însă...

— Ce?

Pentru cine nu e deprins să se caţere pe munţi putând trece ca o capră din valea Prahovei în a Ialomiţei, Sinaia

nu se poate compara mai nemerit decât cu un stomac: o încăpere mai mult sau mai puţin largă, având două deschizături destul de strâmte. Te-a înghiţit odată Sinaia, nu mai poţi ieşi decât ori pe sus, spre miazănoapte, către Predeal, ori pe jos, spre miazăzi, către Comarnic. Prin urmare, îşi face d. Georgescu următoarea judicioasă socoteală:

— Trebuie să fie în Sinaia, că n'au avut pe unde sbura.

N'apucă să isprăvească această gândire şi cineva, venindu-i drept în faţă, sub lumina unei lămpi electrice îi zice:

— Să-mi scrii, nene Georgescule!

— Adio, Mitică...

— Te aşteaptă'n parc madam' Georgescu cu familia Vasilescu şi cu locotenentul Mişu.

— In parc?... Să-mi scrii, Mitică!

— Adio şi n'am cuvinte, nene Mialache!

D. Georgescu îndoeşte pasul... intră în parc; caută peste tot... Madam' Georgescu — fatalitate! — nicăeri. Obosit, omul şade pe o bancă, să răsufle, şi, pentru prima oară, după o alergătură de cinci ceasuri, înjură în gând... Pe cine?... Pe coana Anica... Dumneei a făcut toată încurcătura Dumneei, face toate încurcăturile... Dar... nu strică dumneei: el strică; nu trebuia s'o ia; trebuia s'o lase la Bucureşti... Şezând astfel pe bancă'n parc, în prada unor gânduri destul de nefavorabile cocoanei Anichii, d. Georgescu nu ia seama că muzica a plecat şi că lumea încet-încet s'a strecurat mergând fiecare către culcuşul său. A! e grozav să ai fiinţe iubite, rătăcite departe de tine, şi să nu ştii la un moment în ce loc se află, ce fac, ce li se întâmplă, ce vorbesc, ce simt, ce gândesc despre tine... le e lor dor de tine, cum ţi-este ţie de ele? etc., etc.

— Unde dracul s'a băgatără? zice d. Georgescu...

Şi iar o înjurătură — de astădată la adresa tuturor celor trei fiinţe iubite, pe cari le caută fără să le găsească. Dar iată că un glas simpatic îl trezeşte pe d. Georgescu din urîtele-i gânduri.

— Bravos! d-le Mialache! bravos!

Este cocoana Anica, mamiţa lui madam' Georgescu.

— Cocoană! strigă ginerele, sărind drept în picioare... Unde umblaţi, cocoană?

— Bravos! tot dumneata 'ntrebi...

— Fireşte că eu, dacă nu ştiu... De cinci ceasuri de când umblu după d-voastră.

— După noi!... Ce spui, frate?... Dar la Oppler nu puteai să vii? A nemerit orbul Brăila... şi d-ta...

— La Oppler te-am trimis eu pe d-ta? strigă d. Georgescu scos din pepene... La Oppler? Dracu era să ştie că d-voastră sunteţi la Oppler? Eu v'am căutat la Mazăre, la Manolescu, la Voinea, în parc.

— La Voinea?... Nu mi-a zis Miţa că ne-a găsit loc la Vasileasca?...

— Când ţi-a zis Miţa că ţi-a găsit loc la Vasileasca?...

— Când ne-am întâlnitără pe bulivar...

— Când v'aţi întâlnitără pe bulivar?...

— Când mergeam la Voinea... ne-am întâlnitără, că nu l-am găsit.

— Pe cine?

— Pe Voinea... Fincă ne-am întâlnitără cu Măndica.

— Care Măndica? sbiară d. Georgescu.

— Vasileasca, omule! şi cu Miţa...

— Ei! şi unde e acuma Miţa?

— Nu ţi-am spus?

— Când mi-ai spus?

— Mialache! eşti nebun? Nu ţi-am spus că te aşteaptă la Oppler cu Vasileasca şi cu fratele Vasileaschii, locotenent Mişu dela itidenţă?

— Dar puiul?

— L-am culcat.

— Unde?

— Nu ţi-am spus?

— Coçoană, eşti nebună? când mi-ai spus?

— Nu ţi-am spus că am tras la Măndica.

— Ei?!

— Nu sbiera aşa!... Ei! ne-a dat un pat pentru puiul în odaie la copiii ei, şi Miţii i-a dat odaia lui Mişu, şi el doarme pe canapea în antreluţă...

Din vorbă 'n vorbă, au ajuns la Oppler. La Oppler, fatalitate! Toate luminile sunt stinse.

— S'a dusără la Vasileasca acasă.

D. Georgescu şi coana Anica sue încet pe drumul prăpăstios către strada Furnica. E o noapte caldă cu lună plină... Cu cât sue, cu atât se desfăşură la picioarele drumeţilor panorama mirifică a Sinaei, cu simetricele ei constelaţii de lampioane electrice. Vederea aceasta o încântă pe coana Anica... D. Georgescu e mai puţin simţitor faţă cu măreaţa privelişte şi înjură bombănind. Au ajuns în sfârşit la Villa Măndica. Puiul doarme cu copiii Vasileaschii, dar, fatalitate! Madam' Georgescu lipseşte. A plecat.

— Unde?

— A plecatără acuşica toţi, zice servitoarea somnoroasă, la Sfânta Ana.

— Şi d. Mişu locotenentul? întreabă coana Anica.

— Şi dumnealui, răspunde slujnica.

— Du-te şi dumneatale repede Mialache, zice cocoana.

Dar d. Mialache isbucneşte:

— Ce? cocoană! ce? sunt nebun? dumneatale mă socoteşti cal de poşte?

— Nu striga, că scoli copiii!

— De cinci ceasuri de când alerg după d-voastră, ca un turbat, nu e destul? Nu mai mă duc.

— Du-te, Mialache mamă! zice foarte rugătoare cocoana; o să-i faci mare plăcere Miţii şi la toţi.

— Nu mai pociu...

— O să te căeşti, Mialache!

— De ce să mă căesc?... Nu mă duc! n'o găsesc nici acolo... Mai bine, adu coşul.

Când zice d. Georgescu acestea, orologiul dela Castelul Peleş se aude 'n depărtare bătând noaptea jumătate. Cocoana scoate coşul de subt canapea, slujnica aduce o sticlă cu vin, şi d. Mialache se pune să supeze cu coana Anica. La supeu, d. Mialache povesteşte cu deamănuntul toate peripeţiile prin care a trecut; iar cocoana Anica cum s'a întâlnitără cu madam' Vasilescu şi cu toată compania şi cu locotenent Mişu, care e mucalit al dracului « şi cântă teribel ». Apoi, după supeu, s'a culcat d. Georgescu în odaia locotenentului, rezervată pentru el şi madam' Georgescu, iar gramama, în odaia copiilor, cu puiul.

Dormeau încă profund când, pe la cinci şi jumătate dimineaţa, un sgomot straşnic, clopoţei de trăsură, lăutari şi chiote, i-a smuls din braţele lui Morfeu. Se 'ntorcea compania dela Urlătoare, cu lăutari: madam' Vasilescu, madam' Costandinescu, nepoţica ei, domnişoara Popescu şi d. Vasilescu şi madam' Georgescu şi locotenent Mişu... Fusese o partidă de plăcere improvizată, o fantazie a locotenentului.

— Vezi, cocoană? zice d. Mialache lui gramama. Vezi? dacă mă luam după vorba d-tale şi mă duceam şi la Sfânta Ana!..

Ah! a fost o plăcere ce va rămânea neuitată... Pe lună, cu trăsurile la pas, şi d'asupra armoniei apelor de munte şi şoaptelor pădurii, lăutarii acompaniând încetinel şi d. Mişu cântând menuetul, pe care-l cântă regulat muzica în parc şi care-i place atâta lui madam' Georgescu!... De aceea, cu sufletul încărcat de fermecătoare amintiri, seara la Bucureşti, când îşi face toaleta de culcare, madam Georgescu zice oftând:

— Ah! mamiţo! menuetul lui Pederaski!... Mă'nnebunesc!

ULTIMA ORĂ!...

Mă aflam în toiul conflictului româno-bulgar, în parcul dela Sinaia. Vreme splendidă, deşi prea călduroasă, şi o mişcare neobişnuită: pe de o parte afluenţa trenurilor de plăcere, ale căror bilete, fiindcă lunea cădea între două sărbători, erau valabile până miercuri dimineaţa: astfel, se 'ngrămădea lumea pentru bâlciul de a doua zi marţi, Sf. Maria, când e şi hramul mănăstirii; pe de altă parte, era hotărîtă pentru după amiazi plecarea Suveranilor noştri spre străinătate.

Fizionomia parcului era destul de caracteristică. Persoanele oficiale — Curtea regală era în mare doliu — redingotă şi mănuşi negre, pălărie înaltă; generalii şi ofiţerii în uniformă de mare ţinută; mult public de elită şi lume de jos destulă. Unii steteau la mese în faţa bufetului, pe când alţii se plimbau în sus şi 'n jos.

Aşteptând să-mi aducă o cafea, mă pomenesc bătut pe umăr cu multă discreţie... Un amic, reporter de ziar. A venit să asiste la plecarea Suveranilor, spre a face cuvenita dare de seamă în ziarul său, un ziar foarte belicos.

— Ai aflat?

— Ce? zic eu.

— Care va să zică, nu ştii nimic?

— Ce, frate?

— Aseară s'au prins doi inşi, un Bulgar şi un Italian...

— Unde?

— Pe Bulgar l-au prins la Valea-Largă, când se cobora din tren şi pornea pe jos către Sinaia. Au găsit la el două revolvere, două cuţite şi mai multe scrisori iscălite de Sarafoff, de Dimitroff, de Trifanoff şi de ăsta... cum îl chiamă, frate?... de...

3*

— ...De Ciciu Penciu...

— Da, de Ciciu Penciu...

— Ei! şi?

— Ei! şi... a vrut el s'o întoarcă, s'o răsucească; s'a contrazis şi l-au arestat.

— Şi acuma unde e?

— E închis la cazarma vânătorilor în deal.

— Ei! dar Italianul?

— Care Italian?

— Italianul pe care l-a prins.

— Nu, nene; nu-ţi spui că e Bulgar?

— Bine, ăsta pe care l-a închis la cazarma vânătorilor, da, e Bulgar; dar ăla pe care spuseşi că l-a prins la Buşteni... nu era Italian?

— A! da! ăla, da, ăla era Italian...

— Ei! cu ăla cum stă lucru?

— Vine din America... S'a găsit la el un pachet de dinamită, cam de vreo patru chilograme, otravă şi...

— Şi mai multe scrisori...

— Da, mai multe scrisori... De unde ştii?

— Ei, bravo! se putea fără scrisori?... Fac prinsoare că scrisorile sunt dela Bresci şi dela Luccheni...

— Exact.

— Şi, întreb eu, ce s'a făcut cu acest anarhist? Unde l-au închis? Tot la cazarma vânătorilor?

— Aş! asta e teribil... că le-a scăpat!

— Cum se poate?

— Da, le-a scăpat frumuşel. Pe când voiau să-i ia dinamita şi să-l lege, repede a dat brânci unuia dintre agenţi, pe alt agent l-a răsturnat cu o lovitură de picior în pântece, pe urmă a scos un pumnal şi un revolver şi ameninţându-i s'a făcut nevăzut... Se crede că s'a ascuns în pădurile Peleşului... S'au luat cele mai straşnice măsuri, ca să fie prins... Inţelegi ce primejdie!

— Bine, zic eu, astea trebuie să le dai la gazeta d-tale.

— Fireşte că le dau... Acu mă duc la telefon... Stai puţin, mă 'ntorc îndată... îţi aduc ştiri din Bucureşti.

Şi a plecat amicul meu la telefon. Rămânând singur, iată văd un ofiţer de vânători cunoscut.

— Iubite căpitane, iartă-mă să te rog un lucru: nu s'ar putea să văz şi eu pe Bulgarul...

— Care Bulgar?

— Bulgarul prins la Valea-Largă... care e arestat la d-voastră la cazarmă în deal?

— Un Bulgar arestat la noi la cazarmă?... Poate de acum douăzeci de minute încoace... Acuma viu deacolo...

— Nu, frate, arestat de aseară... S'a găsit la el două revolvere, două cuţite, şi mai multe scrisori dela Sarafoff, dela Dimitroff, dela Trifanoff şi dela Ciciu Penciu...

— Fugi, monşer! Cine ţi-a spus gogoşile astea?... N'avem nici un Bulgar arestat... Poţi, dacă vrei, să mergi să te convingi. Salutare, mă grăbesc; e târziu, trebuie să dejunez mai de vreme; escortăm pe Maiestăţile Lor la gară.

Când căpitanul a făcut câţiva paşi, iată se întoarce dela telefon reporterul meu foarte încruntat.

— Nu ştii nimic...

— Ba ştiu, zic eu; ştiu că Bulgarul dumitale nu există la cazarma vânătorilor: acum am vorbit cu căpitanul... (şi i-l arăt pe căpitanul, care se depărtează prin mulţime) mi-a spus că sunt toate gogoşi, că la cazarma lor nici pomeneală n'a fost despre vreun Bulgar.

— Da?... bravo! In adevăr că acuma nu mai există nici un Bulgar la cazarma dumnealor... Dar pentru ce?... Pentrucă nu l-au păzit cum se cade şi l-au lăsat să scape. Bine c'am aflat-o şi pe asta!... Dar în sfârşit, asta n'are atâta importanţă; asta e veche... Să-ţi spun ce am aflat acuma la telefon din Bucureşti... E lată rău! Răsboiul e declarat.

— Ce?! zic eu îngrozit.

— Douăzeci şi trei de ofiţeri români şi treisprezece soldaţi, făcând exerciţii pe malurile Dunării, între Călăraşi şi Giurgiu, au fost înconjuraţi de echipajul unei şalupe bulgare, care debarcase pe teritoriul nostru, dezarmaţi, făcuţi prizonieri, încărcaţi în şalupă şi trecuţi pe malul bulgar.

— Cum se poate?

— Vezi dar că nu mai putem sta cu braţele încrucişate... Stai un moment... Mă duc la telefon, să dau amănunte despre evaziunea Bulgarului...

— Care Bulgar?

— Bulgarul care a evadat dela cazarma vânătorilor.

— Ce amănunte, domnule? De unde ştii şi amănuntele?

— Ce-ţi pasă?

Şi zicând acestea, bravul meu aleargă la telefon.

Mă ridic înecat de vestea răsboiului... am nevoie să mă mişc, nu mai pot sta locului.

La câţiva paşi, un grup de domni, între cari şi un domn ministru, de care am deosebita onoare a fi cunoscut.

Mă apropii cu respectul cuvenit şi salut... D. ministru îmi răspunde foarte politicos şi îmi întinde mâna. Mă miră mult că d. ministru nu pare îndestul de emoţionat de lovitura echipajului şalupei bulgare.

— Scuzaţi-mă, îndrăznesc eu, domnule ministru... E adevărat?

— Ce? întreabă d. ministru, zâmbind caşi cum ar înţelege ce sentimente mă muncesc.

— ...O şalupă...

— ...Bulgărească... zice d. ministru accentuându-şi mai bine zâmbetul.

— ...Da... zic eu.

— ...Linişteşte-te... N'a făcut până acum nici un prizonier român.

Apoi, către toţi:

— Hotărît oamenii aceştia vor să smintească lumea!

Pe urmă către mine:

— Ei, cum îţi vine dumitale să crezi aşa baliverne?

— De! domnule ministru, zic eu, ştiu eu ce să mai crez şi ce să nu mai crez? De exemplu, istoria cu evaziunea Bulgarului.

— Care Bulgar?

— Care a fost prins aseară la Valea-Largă şi închis la cazarma vânătorilor din deal... zice că a reuşit să fugă.

Ministrul şi toată lumea din grup încep să râză.

Dar eu urmez:

— Şi anarhistul pe care l-au scăpat la Buşteni, care venea din America cu patru kilograme de dinamită...

— Nu v'am spus eu, zice d. ministru, că o să smintească lumea?... Uite 'n ce stare l-au adus chiar pe un om ca dumnealui, care de! ori şi cât... om cu condeiu...

Zicând acestea, d. ministru ne salută frumos şi după ce mai mă 'mbărbătează încă odată, asigurându-mă că răsboiul nici n'a început, nici n'are să'nceapă, se depărtează.

Ameţit, mă reîntorc la scaunul meu şi şez la loc, să aştept pe d. reporter, care trebuie să se 'ntoarcă dela telefon.

Nu aştept mult; iată-l.

— Ei? întreb eu. Mai ai ceva nou din Bucureşti?

— Se vorbeşte cu stăruinţă despre asasinarea unui judecător de instrucţie.

— Nu mă 'nnebuni!... Dar ştii ce am aflat eu?.. Acum am vorbit cu ministrul X...

— Cu ministrul X!?

— Da.

— Ei?

— E mai lată decât toate!

— Ce?

— Podul de pe Dunăre...

— Ei! podul de pe Dunăre...

— Podul dela Cernavoda...

— Nu 'nţelegi?

— A sărit în aer?!

— Da, zic eu; cum ai ghicit?

— Mi s'a spus ceva la telefon, dar nu credeam... Mă duc să dau confirmarea ştirii!

Şi pleacă glonţ.

— Stai! strig eu.

Mă iau după el, îl ajung şi-l opresc:

— Nu uita să telefonezi că de trei zile escadra bulgară bombardează Constanţa.

— Constanţa?... Bine!

BORIS SARAFOFF!...

Pe vremea conflictului româno-bulgar...

La cunoscuta ospătărie Enache, în compartimentul popular, unde unele feluri de bucate se servesc şi cu jumătatea de porţie, se află, către ora două după amiazi — oră la care toată lumea de rând a plecat dela dejun — o companie de patru tineri, urmând o dispută destul de animată.

Cine sunt aceşti tineri?

Asta puţin importă. Să zicem că-i chiamă A, B, C şi D.

Ce sunt aceşti tineri?

Asta importă mai mult, şi asta o s'o înţelegem dacă vom urma cu atenţie călduroasa lor dispută...

Să ascultăm...

A. (către D.). — Poftim! două fără douăzeci şi cinci! Unde e?...

D. (foarte îngrijat). — Ştiu eu?... In orice caz, nu stric eu!

A. (către D.). — Da cine? eu?...

B. (către D.). — Dumneata strici, fireşte! Dacă nu erai dumneata, nu-i pierdeam urma! nu ne scăpa aşa!

C. (către D.). — Dacă dumneata nu te simţeai capabil să-l aduci negreşit, de ce te-ai băgat?

D. — Domnilor, eu vă spun că vine, mi-a zis că vine, dar că nu ne mai spune nimic. I-am promis pe parola de onoare că nu-l mai întreb nimic, şi mi-a promis negreşit să dejuneze aci cu noi: trebuie să vie! peste putinţă să nu vie!... Câte ceasuri sunt?

C. — Două fără douăzeci!... (dezolat) Nu mai vine!

A. şi *B.* (dezolaţi). — Nu mai vine!

C. (către D.). — Pentru ce n'ai stat la uşe, să-l iei în trăsură când a ieşit?

D. (dezolat). — Am stat... la uşa dinspre Doamna Bălaşa, pe unde iese totdeauna...

B. — Ei?

D. — Am stat până la unu... A 'nceput ploaia... Am reintrat în palat, l-am căutat la biuroul lui... Plecase!...

A. — Ieşise pe uşa principală dinspre cheiul Dâmboviţii!

B. (către D.). — Vezi că eşti zevzec?

D. — De ce, domnule!

B. — Fiindcă trebuia să bănueşti că-ţi poate scăpa... De ce l-ai pândit la uşa palatului? Nu ştiai că palatul mai are şi alte ieşiri? Trebuia să-l aştepţi la uşa cabinetului când iese... Ai văzut cum ţi-a tras chiulul?

Oricine înţelege, crez, din această fierbinte convorbire, că cei patru tineri nu pot fi decât nişte infatigabili reporteri de ziar, şi că persoana căreia i-au pierdut urma, fiindcă a ştiut să le scape cu atâta dibăcie, nu poate fi altul decât inteligentul jude de instrucţie de pe lângă Onor. Trib. Ilfov, simpaticul meu amic J. Th. Florescu, care a mandat şi ordonat tuturor agenţilor forţei publice să-i aducă, de unde or şti, pe numiţii Boris Sarafoff, Vladimir Kovaceff, D. Davidoff, D. Troleff, D. Iconomoff şi Al. Burlacoff, pentru a fi ascultaţi asupra inculpărilor ce li se aduc pentru faptele prevăzute şi penate de art. 47 combinat cu art. 226 şi 332 din cod. pen.!

Dar până să execute agenţii forţei publice ordinul neobositului jude de instrucţie, să urmăm a asculta disputa tinerilor reporteri...

C. — Domnilor, ora este două fără un sfert... Crez că e de prisos să mai aşteptăm... (cu ironie). Să mulţumim amicului D.... de inteligenţa cu care a ştiut să conducă urmărirea omului nostru şi să mergem să ne vedem de treburi.

A. şi *B.* (cu mult sarcasm către D.). — Mersi, monşer......

D. — Dar...

Toţi ceilalţi trei. — Mersi, monşer, şi la revedere...

Zicând acestea, pornesc să iasă. Dar D., atins până 'n suflet de maliţiozitatea confraţilor, li se pune în cale şi, emo-

ţionat, după ce a făcut, încruntându-şi fruntea, apel la o inspiraţie, le zice cu un ton suprem:

— Domnilor! un moment!... Ştiu unde este!... Câte ceasuri sunt?

— Două fără zece.

— Staţi aci! Vă conjur să mă aşteptaţi o jumătate de oră... Dacă la două şi douăzeci nu sunt cu el aici, atunci... vă dau voie să nu mă mai stimaţi... Mă duc! Vi-l aduc! Trebuie să vi-l aduc!

Şi zicând acestea, omul rănit de sarcasmul confraţilor şi iritat de chiulul fugarului urmărit, a pornit ca glonţul unui anarhist.

Deşi sceptici în privinţa rezultatului promis cu atâta avânt, cei trei confraţi se hotărăsc să aştepte, şi, pentru a scurta chinul aşteptării, comandă o semi-baterie cu sifon. Dar n'apucă să vină băiatul, şi o birjă, cu coşul ridicat şi cu burduful tras, se opreşte din goana mare dinaintea ospătăriei.

Un moment, birjarul, un muscal, vorbeşte cu muşteriul, apoi desprinde burduful. Muşteriul se dă jos şi intră în compartimentul popular al ospătăriei. Muscalul a şi plecat.

Muşteriul cel nou este un om înalt şi bine făcut, ochi pătrunzători; fruntea mică, încadrată într'un păr aspru şi des, de culoare castanie bătând în roşcat ruginiu; bărbia şi buza încadrate asemenea în nişte mustăţi şi o barbă de acelaş fel şi aceiaşi culoare. E îmbrăcat într'un chip neobişnuit în oraşele europene, — haine de dimie groasă, tivite cu şiret de lână, dar croite tot nemţeşte, însă cam nepotrivite pe trup; pe d'asupra un fel de ipingea de aba pentru vremea rea; în cap, o şapcă de plisă neagră cu cozoroc de piele, cum sunt şepcile birjereşti; în picioare, cisme mari, răspândind mirosul caracteristic al iuftului rusesc îngrijit cu untură de peşte.

Acest tip exotic, de o înfăţişare foarte hotărîtă şi energică, atrage fireşte atenţia de argus a celor trei tineri confraţi, care-şi schimbă, ca nişte fulgere, priviri arzătoare de mirare şi curiozitate. Tipul se duce la o masă mai departe de ei, lângă fereastră, trage cu precauţie perdeluţa — care în compartimentul unde se servesc unele feluri de mân-

care şi cu jumătatea de porţie, stă totdeauna dată la o parte — şi dă să se aşeze pe scaun. In mişcarea ce face ca să-şi ridice vingherca dela spate aşezându-se, îi cade din buzunar, făcând mult sgomot, un revolver de calibru mare, ca revolverele milităreşti, împreună cu o cartă de vizită. Vădit contrariat de aceasta şi neputându-şi înneca o exclamaţie de necaz, s'apleacă, ia repede arma şi o pune la loc în buzunar. Apoi bate tare în masă.

Băiatul intră cu semi-bateria comandată de cei trei confraţi, le-o aşează pe un scaun şi trece la noul sosit.

— Listâ! zice tipul cu tonul aspru şi cu un pronunţat accent străin.

Băiatul dă lista.

— Ţuicâ şi ciorbâ, schembe şi ărdei! comandă tipul. Cei trei confraţi privesc aiuriţi pe când tipul, ca şi cum ar pricepe că este obiectul celei mai diabolice scrutări, îşi mută scaunul, întorcându-le spatele.

— Carta de vizită a rămas jos! şopteşte unul dintre confraţi. Uite, jos! între piciorul scaunului, la stânga, şi între piciorul mesei, la piciorul lui...

In adevăr, tipul, grăbindu-se să-şi ridice arma, a uitat jos carta de vizită.

— Ce-i de făcut, să punem mâna pe ea?

— Bine să-i fie lui d. judecător! Vezi? dacă nu fugea de noi şi venea să dejunăm împreună!... Vezi ce a pierdut!

— Şi dobitocul de D.... aleargă cine ştie pe unde după dumnealui!

— Atât mai rău pentru ei! şi atât mai bine pentru noi!

— Ce-i de făcut?

— Ce-i de făcut?

— Ce-i de făcut?

Toate aceste replici se urmează pe şoptite foarte repede, pe când tipul, care şi-a mâncat ciorba de schembea, comandă:

— Varzâ! porţii măre mâ! şi ărdei şi vin!

— Şi pe urmă? — întreabă băiatul.

— Pâ urmâ, fleică şi ărdei!

Până să execute băiatul comanda, tipul se scoală dela masa lui şi cu mâinile la spate, se duce să se uite la reclama

ilustrată, atârnată pe peretele dimpotrivă. Unul dintre confraţi se scoală şi se repede spre masa dela care s'a ridicat tipul; dar tipul iute se 'ntoarce în loc, îl ajunge la masă, tocmai când vrea să s'aplece spre piciorul din stânga al scaunului, şi-l împinge binişor, dar cu destulă putere, la o parte. N'a trebuit mai mult decât trei patru secunde, ca să se săvârşească această manoperă. Tipul se aşează la loc pe scaunul lui, de astădată cu mai multă precauţie ca întâia oară, iar tânărul ziarist merge să facă asemenea la masa lui. De astădată carta de vizită nu se mai vede; a dispărut sub talpa ciobotei din stânga a stăpânului ei. Confraţii îşi muşcă buzele.

— Să dăm de ştire poliţiei!

— N'am făcut nimic!... Trebuie să ştim noi mai întâi cine e tipul ăsta. Dacă este ce bănuesc eu, apoi atunci captura lui s'o facem noi... Şi atunci să poftească iar d. judecător să ne mai facă fasoane!

— Unde dracul e dobitocul de D...?

— E două şi jumătate...

— Crezi că mai vine? I-e ruşine să se 'ntoarcă singur...

Pe când şoptesc acestea tinerii noştri, tipul se scoală şi trecând pe lângă ei, cu capu'ntors fără să-i privească, iese, cine ştie pentru ce, pe uscioara care duce în dosul ospătăriei. A ieşit urmărit de privirile celor trei confraţi, şi n'a apucat să se 'nchiză bine uscioara după el, şi toţi trei au dat să se repează la piciorul stâng al scaunului... Nenorocire! Carta de vizită lipseşte din locul ştiut.

— I s'a lipit de talpa cismei! zice unul dezolat.

Şi toţi se 'ntorc în loc, şi toţi dau un ţipăt de triumf... In adevăr, carta s'a lipit de talpa cismei; dar cisma trecând pragul uscioarei, carta s'a deslipit. Este colo jos, murdărită de noroiul de pe talpă, dar sclipind totuşi ca un soare strălucitor. O ridică şi — ce citesc?

Boris Sarafoff, président du Comité macédo-andrinopolitain, Grand Maître etc. etc.

El! Boris Sarafoff! la Bucureşti! Boris Sarafoff!

— Boris Sarafoff trebuie prins! prins de noi!

Cât e de scurtă viaţa omului, progresul n'ar fi fost posibil, dacă omul n'ar fi avut darul să înveţe din păţeala

altuia, să se folosească de experienţa aproapelui său. Astfel o amintire trecu ca un fulger prin mintea celor trei tineri confraţi: cum scăpase judecătorul de instrucţie din mâinile amicului lor D...? — foarte simplu: pe când D... îl pândea, de bună credinţă, la o uşă de ieşire a palatului, d. judecător ieşise pe alta. Dar dacă D... ar fi avut inspiraţia să-l pândească la uşa de ieşire a cabinetului, pe d. judecător, aşa e că nu-i putea scăpa? Prin urmare: numai o uşă de ieşire are ospătăria Enache? Nu! are trei. Care va să zică, dacă, pe când dânşii îl aşteaptă pe Sarafoff în compartimentul unde se servesc unele mâncări şi cu jumătatea de porţie, îi vine numitului Sarafoff inspiraţia să plece pe altă ieşire?

— Dar nu şi-a terminat dejunul... A comandat o fleică...

— Ce are aface! A simţit că e bănuit şi fireşte a renunţat la fleică.

— Dar cum să plece? nu şi-a plătit socoteala...

— Ba ce! un asasin să mai aibă aşa scrupuluri...

— Dar ipingeaua şi-a lăsat-o'n cuiu... trebuie să vie să-şi ia ipingeaua! mai ales că afară e o ploaie teribilă.

— Aş! un om aşa de îndrăzneţ ca Sarafoff are să se teamă de ploaie! vezi bine!

Se'nţelege că toate aceste raţionamente, pentru care mie-mi trebuesc atâtea cuvinte greoaie, s'au săvârşit într'o clipă printr'o schimbare de priviri — tot aşa, într'o noapte adâncă la sclipirea fulgerului, se vede o cale limpede. Nu e vreme de gândit prea mult! Cei trei confraţi ies pe urmele lui Sarafoff, trec pe lângă bucătăria ospătăriei şi merg spre fund să se pună deaproape la pândă. La sgomotul paşilor lor, răspunde o tuse înfundată: Sarafoff n'a scăpat! Sarafoff este acolo! Il aşteaptă...

— Dar dacă sparge zidul şi iese prin curtea dealături?... şopteşte unul.

— Mai aşteptăm câteva momente şi, dacă nu iese, spargem uşa; intrăm după el şi-l scoatem de urechi afară!

Sarafoff nici gând n'a avut să fugă... Apare foarte liniştit... Cu aceasta îşi susţine totdeauna prestigiul un om reputat îndrăzneţ — cu liniştea. La înfăţişarea lui Sarafoff, care ţine mâna dreaptă în buzunarul unde e revol-

verul, cei trei confraţi fac un pas înapoi; el înaintează un pas; ei fac doi înapoi; el doi, ei trei... Aceasta nu doar de laşitate... E o tactică prudentă: vor să-l înconjure, să-i ia orice posibilitate de mişcare, să-i tae toate ieşirile. Astfel unul merge la portiţa gangului de serviciu, altul la uşa compartimentului celui mare, şi celălalt la uşa compartimentului unde Sarafoff s'a întors, s'a reaşezat la masă şi continuă să dejuneze cu liniştea celei mai nevinovate conştiinţe. A! criminalul! Dar de data aceasta nu mai scapă! El va fi prins de cei trei bravi jurnalişti, care-l vor da pe mâna justiţiei implacabile şi incapabile a-l apuca fără ajutorul lor. Şi cu această ocaziune, se va vedea odată mai mult cât se poate câştiga când totul merge după principiul aşa numitului «schimb de bune procedeuri». Dacă în trista afacere bulgaro-macedo-română, justiţia a făcut colosale servicii presei, apoi, în schimb, presa, prin cei trei valoroşi membri ai ei, va fi făcut un serviciu imens justiţiei, dându-i în mână pe numitul Boris Sarafoff, creerul şi sufletul infernalului complot bulgar, pentru a fi ascultat asupra inculpărilor ce i se aduc pentru faptele prevăzute şi penate de art. 47 combinat cu art. 226 şi 332 din cod. pen.

Sarafoff a terminat dejunul şi a plătit socoteala. După reverenţele ce i le face băiatul care a primit plata, se poate crede că Sarafoff a fost galantom şi a dat un bun bacşiş. Tânărul reporter care stă la pândă, simte un fior: Sarafoff s'a ridicat de pe scaun... De sigur vrea să plece... A sosit deci momentul suprem. Dacă asasinul, văzându-se în faţa primejdiei de a fi prins, în desperarea lui, trage?... Un aşa om e capabil de orice! Dar prima emoţie trece: tânărul vede că Sarafoff n'are deloc intenţia să plece, şi mai observă că bulgarul n'are câtuş de puţin aerul că ar lua seama la dânsul.

Sarafoff s'a ridicat dela masă şi se plimbă de colo până colo, par'că ar aştepta pe cineva! Asta ar fi şi mai frumos! Ar avea haz să fie aici, la Enache, convocat comitetul macedo-andrinopolitan.

— Să aşteptăm dar! îşi zise tânărul.

Câteva momente se petrec fără ca să se schimbe ceva, material sau psihic, în situaţiunea aceasta aşa de încor-

dată. Dar o birje se opreşte dinaintea ospătăriei, şi din birje se coboară tânărul D... care a alergat până acum după judecătorul de instrucţie. Confratele din uşă îl întâmpină, şi cu tonul înnecat:

— Ci, haide, nene, odată! pentru numele lui Dumnezeu! unde umbli! Aşa e că nu l-ai găsit?

— Nu, monşer, am umblat ca un nebun peste tot; imposibil ca să-l găsesc! par'că s'a ascuns în pământ!

— Puţin ne pasă acuma de dumnealui!... Uite-te bine la omul acesta!

Şi, zicând astea, arată pe bulgarul care, cu mâinile la spate, se uită la reclama ilustrată din perete.

— Un Bulgar, probabil!

— Da, un Bulgar... Ştii anume cine?

— Cine?

Drept răspuns, confratele arată foarte discret carta de vizită plină de noroiu. D... dă un ţipăt... Bulgarul n'aude n'a-vede. Se întoarce în loc şi urmează să se plimbe cu mâinile la spate de colo până colo...

— Ce facem? întreabă D... uimit.

— Il pândim aci.

— Il denunţăm poliţiei.

— Peste putinţă! Ai răbdare... Trebuie să avem răbdare... Sarafoff aşteaptă aici pe Kovaceff, Davidoff, Troleff, Iconomoff şi Burlacoff...

— De unde ştii?

— Ce-ţi pasă? Aici e convocat comitetul macedo-andrinopolitan... Trebuie să-i prindem pe toţi... Dacă dăm acuma alarma, stricăm tot! Trebuie s'avem răbdare!

— Dar ceilalţi unde sunt?

— Membrii comitetului?

— Nu! băeţii noştri.

— Sunt la posturile lor... Noi nu suntem zevzeci ca dumneata să lăsăm ieşirile neocupate.

Până să protesteze D... contra acestei răutăţi, o altă birje se opreşte în faţa ospătăriei; este muscalul care l-a adus aci adineaori pe prezidentul comitetului macedo-andrinopolitan. Un tip absolut bulgăresc coboară şi intră...

— Kovaceff! şopteşte tânărul confrate cătră D... Kovaceff se apropie cu mult respect de Sarafoff şi-i spune foarte încet ceva la ureche.

— Trebuie să pice şi ceilalţi! şopteşte tânărul jurnalist.

Dar Kovaceff ia ipingeaua din cuier şi o ţine lui Sarafoff care o îmbracă pe mâneci.

— Vor să plece!

— Pleacă!

— Opriţi-vă, asasinilor! strigă cei doi confraţi, tăindu-le drumul spre uşe.

Dar asasinii îndrăzneţi îi împing, făcându-şi loc de trecere.

— Săriţi! Asasinii! Sarafoff! Kovaceff!

Ceilalţi doi confraţi aleargă la acest sgomot, urmaţi de toţi băieţii dela Enache. Insă, până să sosească toţi, Sarafoff şi Kovaceff au biruit şi au reuşit să ajungă la trăsura lor... In luptă, Sarafoff şi-a pierdut peruca şi, punând un picior pe scăriţa trăsurii, când vor toţi să-l înhaţe, îşi smulge barba.

Toată lumea rămâne trăsnită.

— Cine?... Cine?... Cine e Sarafoff?!

— ...Este inteligentul judecător de instrucţie, care ştie să scape cu atâta dibăcie de urmăririle reporterilor! este simpaticul nostru amic J. Th. Florescu, care a mandat şi ordonat etc. etc.

— Dar Kovaceff?

— Grefierul lui Sarafoff.

Profitând de aiurirea urmăritorilor săi, Sarafoff s'a suit cu Kovaceff în birje şi strigă muscalului:

— Mână iute, gaspadin!

Birja porneşte în goană... Tânărul D... se acaţă ca ştrengarii dela mahala dinapoia trăsurii.

— Dă cu biciul dindărăt! strigă Kovaceff.

REPORTAJ

« Revolta Naţională » apărea sub direcţia mea acu vreo cinsprezece ani, pe vremea cabinetului Brătianu. Era o gazetă eminamente combativă, făcând crâncenă opoziţie. Tăria noastră nu stetea atât în articole de fond sau în polemice, cât în informaţiuni de sensaţie ţesute cu observaţiuni veninoase. Turbasem şi pe public, şi pe politicieni, şi mai ales pe confraţi, cu descoperirile celor mai intime secrete ale culiselor politice, sociale şi chiar familiale. Poliţia înnebunea căutând în zadar să afle izvorul ştirilor «Revoltei».

Şi ce simplu lucru! Toate le aflam dela o damă din societate, care le lua într'adins pentru noi dela un stâlp al puterii, un om foarte de sus. Câte trele părţile erau interesate să lucreze cu cea mai perfectă discreţiune: bărbatul de stat îşi exercita prin canalul nostru micile răutăţi şi marile intenţiuni; dama câştiga frumos dela noi, iar noi ţineam recordul gazetelor bine informate. Oricine ar fi cetit însă cu destulă luare aminte foaia noastră ar fi trebuit măcar să bănuiască: pe câtă vreme pe toţi oamenii dela putere îi tratam cu ou şi cu oţet, pe bărbatul nostru de stat îl maltratam cu zahar şi cu apă de trandafir.

Dar, din nenorocire, izvorul informaţiilor a trebuit să ne sece odată. Bărbatul de stat a căpătat misiunea pe care o vâna de mult şi a părăsit capitala; astfel, am rămas — dama, dezolată fără bunul ei amic, iar noi, şi mai dezolaţi, fără informaţii. A voit dama să ne servească cu ştiri din alte izvoare; dar au început să plouă desminţirile, şi confraţii s'au pornit să-şi verse focul asupra « Revoltei », care, « fără nici un scrupul ... mincinoşi!... infami!... caraghioşi! »... în fine toate graţiozităţile de cari sunt capabili nişte confraţi geloşi de un îndelungat succes.

Atunci, am luat un reporter special.

Câteva zile am scăpat de desminţiri şi de invectivele confraţilor... Da! dar ce informaţii, Dumnezeule! Judecaţi singuri:

« Azi s'a ţinut un consiliu de miniştri, la ministerul de interne ».

« Primul ministru va pleca mâine Sâmbătă la Florica. Probabil că se va întoarce luni sau marţi, dacă nu se va hotărî să rămână acolo mai multe zile ».

« D-l ministru al cultelor a lucrat eri, miercuri, cu M. S. Regele ».

« Aflăm cu plăcere logodna d-lui Alexandru Popescu, vechiu funcţionar, cu doamna Alexandrina Ionescu, mama tânărului poet Horaţiu Ionescu, impiegat la biuroul de servitori de pe lângă Prefectura Poliţiei Capitalei. Toate urările noastre de fericire junei perechi ».

« După cererea doamnelor Tudoriţa Ştefănescu şi Fani Teodorescu, s'au permutat, întâia în postul de moaşă la plasa Z... în locul celei de-a doua, iar cea de-a doua în aceeaşi calitate la plasa X... în locul celei dintâia ».

Când a intrat reporterul meu de dimineaţă, l-am întâmpinat spumând:

— Domnule Caracudi, nu merge aşa! Cu informaţiuni ca ale dumitale, dăm de mal gazeta. Informaţii sunt astea? Fireşte că s'a ţinut azi un consiliu de miniştri, fiindcă acolo în fiecare joi se ţine câte unul!... Fireşte că primul ministru va pleca Sâmbătă, după regulă, la Florica, ca în toate Sâmbetele, şi se va întoarce, iar după regulă, ori luni, ori marţi, ori miercuri, ori în altă zi!... Fireşte că ministrul cultelor a lucrat ieri la palat, fiindcă miercurea este ziua fixă de lucru a acestui secretar de stat cu Regele!... Şi pe urmă... Ce-mi pasă mie de logodna junei Alexandrina!... ce interes poate avea pentru cetitorii noştri permutarea moaşelor dumitale!... Ce? vrei să omori « Revolta », nene?... spune!

— Ba nu!

— Atunci!... Mie îmi trebuesc, domnule, informaţiuni politice de sensaţie.

— Dacă nu sunt, domnule director...

— Trebuie să fie!... Altfel, cu regret, amice, nu eşti bun de noi!

— Am înţeles, domnule director.

— Pleacă, aleargă! Vâră-te peste tot, în lume, în localuri publice şi oficiale, în cercuri politice; scotoceşte, miroase, află, află, află!

D. Caracudi a plecat foarte hotărît. Peste câteva ceasuri, pe seară, se întoarce mândru. Avea de ce. Aflase lucruri cu deosebire interesante dela un personaj politic, al cărui nume nu vrea să-l spună. Intre altele, iată:

1. O mare neînţelegere în sânul consiliului de miniştri;

2. O criză ministerială iminentă;

3. Intenţia guvernului de a spori efectivul armatei şi anii de serviciu;

4. Sgomote despre un grav incident diplomatic;

5. Un divorţ scandalos în lumea mare.

— Ei, ai văzut?... Cine e amicul care ţi-a comunicat toate astea.

— Asta nu se poate, răspunse Caracudi; am dat parola de onoare să nu-i spun numele. Dealtminteri, dacă ar afla că l-am trădat, nu mi-ar mai spune nimic altădată.

— Bravo, domnule Caracudi! frumoasă recoltă. Aşa da! dă-i înainte! dumneata ai apucături americane; vei avea un frumos viitor ca ziarist român.

Şi în adevăr, pe fiece zi reporterul a mers progresând, aşa încât, în scurt timp, « Revolta », compromisă oarecum în ultimele două săptămâni, se ridică la vechiul ei nivel de popularitate, ba chiar mai sus. Niciodată atâta succes... Bravul meu Caracudi! De exemplu:

Putem spune, din sorginte autorizată, că ieri s'a petrecut la palat o scenă care caracterizează situaţiunea întreagă ca imposibilă de susţinut. Guvernul e pe ducă. La ediţia de seară amănunte.

Apoi, la ediţia de seară:

Se ştie că Regele de mult îşi dă seama de starea nenorocită în care a ajuns ţara, şi nu pierde nici o ocazie pentru a-şi manifesta nemulţumirea faţă de guvernul vizirului. Regele pândea de mult momentul când să spună verde şefului colectivităţii ce crede despre această politică descreerată. Astfel, ieri, când vizirul a mers la obişnuita audienţă, Regele s'a închis cu dânsul în cabinetul de lucru, luând cele mai stricte precauţiuni a nu fi auzit de nimeni, şi i-a tras vizirului o săpuneală numărul unu, făcând critica amănunţită şi foarte aspră a acestei politice, care consistă în a tolera « jafuri, asasinate şi procese scandaloase », după propria expresie a vizirului.

Tot timpul, vizirul a tăcut cu ochii în pământ, galben la faţă ca un cadavru.

La sfârşit, Regele, arătând că situaţia a devenit intolerabilă pentru ţară şi pentru Coroană, a spus răspicat:

Nu mai merge, domnilor, nu mai merge!

S'a observat chiar de servitori aerul plouat al vizirului la ieşirea din palat.

De prisos a mai spune ce succes a avut gazeta noastră seara. Ediţia pentru capitală s'a *epuizat* în câteva mo-

mente, aşa că am fost siliţi să tragem încă o mie de exemplare (încă trei, am spus noi a doua zi).

— Al dracului Caracudi! gândeam eu. De unde le află? Trebuie numaidecât să ştiu de unde le află.

Toate stăruinţele mele pe lângă el au rămas infructuoase; peste putinţă să aflu sorgintea de unde căpăta atâtea ştiri. Incăpăţânarea lui m'a scos din răbdări. M'am hotărît să-i dejoc rezistenţa, smulgându-i secretul într'un mod fie chiar nedemn.

A doua zi, o zi încântătoare de toamnă, reporterul mi-a spus de dimineaţă:

— Mi se pare că pentru ediţia de seară o să am o informaţie în legătură cu cea de ieri, cu scena dintre Rege şi vizir. Adineaori când veneam încoace, am văzut pe vizirul intrând iar la palat... Să vedem... Mă duc... Mă'ntorc într'un ceas cu informaţia...

— De astă dată trebuie să te prinz! am zis în gândul meu, şi imediat mă luai pe urmele lui mai discret decât un bătrân detectiv.

Caracudi, fără a bănui câtuşi de puţin, ieşi pe bulevard în Calea Victoriei. Un moment, se opri la fereastra unei prăvălii de galanterie; apoi, urmă înainte cu pas potolit. Ajungând în colţul stradei Nouă, se opri la Capşa, aşezându-se afară la o mesuţă. Eu stam în colţul otelului de Boulevard. Vreo douăzeci de minute m'a ţinut aşa, el pe scaun şi eu în picioare... S'a sculat şi a apucat spre palat. După el... Dar, din nenorocire... în dreptul lui Oteteleşeanu, la deschizătura largă a pieţei Teatrului, l-am pierdut din ochi în mulţime... Caut în sus, caut în jos: nicăeri... S'a suit de sigur în vreun otel, unde are întâlnire cu omul lui — vreun deputat, senator... ori ştiu eu? Când mă desperasem şi porneam să mă întorc la redacţie, cu gândul a reîncepe jocul la prima ocazie, iată-l pe omul meu că iese din prăvălia de specialitate a Regiei cu un pacheţel în mână... Şi-a luat tutun!... Apucă tot în sus spre palat... După el... Dar, trecând pe dinaintea tutungeriei, mi-arunc ochii să văd dacă nu e cineva acolo cu care să fi comunicat... In prăvălie, nimeni, afară de vânzătoarea şi împiegatul. Trecând pe la palat, Caracudi taie drumul,

salută pe cineva dela fereastră şi urmează domol înainte. Ajungând şi eu în faţa palatului, trag cu ochiul şi văd la geam un tânăr ofiţer de roşiori... Caracudi îşi ia seama mai încoa de Episcopie; se întoarce în loc şi porneşte înapoi... Mă ascunz repede într'un gang. Trece la vale... ies după el la potrivită distanţă, ţiind ochii la pălăria lui cenuşie ca argintul. In dreptul palatului pălăria cenuşie salută iar... Iar ofiţeraşul...

— Nu cumva?... gândesc eu.

Reporterul apucă la dreapta pe lângă grădiniţa palatului... în strada Sf. Ionică... După el... In intrarea Rosetti... In Cişmigiu... Trece puntea... Merge drept la bufet... Eu stau ascuns lângă movilă şi nu-l iert din ochi... Bea cafea şi fumează din tutunul cel proaspăt. De sigur aci are întâlnire cu omul dela care ia informaţiile... Il aşteaptă... Il aştept şi eu... Reporterul scoate blocul din buzunar şi scrie... E o vreme splendidă, şi grădina, sub cerul limpede de toamnă, e mai frumoasă ca totdeauna. In aer linişte; ici şi colo pică încetinel frunze galbene, învârtindu-se în clipe largi până la pământ în jurul coadelor veştejite, şi de departe s'aude glas de lebădă...

Dar omul meu a isprăvit de scris; plăteşte, se scoală şi apucă spre locul unde mă aflu... Mă dau binişor pe după movilă. Porneşte spre intrarea Rosetti înapoi... După el... Iese prin strada Brezoianu... Suie bulevardul... Acum grăbeşte pasul... şi eu pe al meu... Unde mă duce?... Să vedem...

La redacţie... Intră... Dau fuga. Când intru, Caracudi scoate blocul.

— Ei? întreb eu.

— Stăi să vezi! răspunde cu un zâmbet triumfător, şi-mi pune îndată sub ochi, cu indicaţia caracterelor « compacte » de întrebuinţat, următoarea informaţie:

« Am dat aseară o informaţiune relativă la scena petrecută ieri la palat între Suveran şi vizirul. Astăzi suntem în poziţiune a da, din acelaş izvor autorizat, amănunte asupra urmării acelei scene, cari stau în legătură cu sgomotele înregistrate de noi despre o iminentă criză ministerială.

« Astăzi, vizirul, cu aerul foarte abătut, a urcat treptele palatului pe la 9 dimineaţa. Regele l-a făcut s'aştepte mai mult de o jumătate de oră în anti-

cameră. In vremea aceasta, servitorii şi ofiţerii de serviciu au observat că vizirul ofta adânc gândindu-se la frumoasele zile dela Aranjuez, când tăia şi spânzura, bucurându-se de încrederea fără margini a Suveranului, care acuma, domirit — *mieux vaut tard que jamais* — îi întoarce spatele ca unui lacheu, de serviciile căruia stăpânul este absolut nemulţumit, şi pe care vrea să-l dea afară, ca pe orice lacheu netrebnic.

In fine, Suveranul, primind pe vizir în cabinetul de lucru, i-a repetat aceleaşi imputări asupra intolerabilei situaţiuni. Vizirul tremurând şi cu glasul plin de lacrimi, a zis:

— Atunci, Sire, nu mai rămâne alta de făcut decât...

— Decât? a întrebat Suveranul.

— Decât...

Şi neputând pronunţa cuvintele: «...să-mi dau demisia şi să mă retrag în viaţa privată... » s'a pornit pe plâns, ca o babă bătrână copleşită de parapon.

Precum se vede, zilele politicii de *jafuri, asasinate şi procese scandaloase* sunt numărate. Nu va mai fi vorba de astădată de o remaniere ministerială parţială, de o cârpeală după cunoscuta sistemă vizirială, ci de prăbuşirea completă a şandramalei colectiviste.

— Bravo, dragă Caracudi! am strigat eu. Eşti mai tare decât puteam să-mi închipuesc! Tu eşti norocul « Revoltei Naţionale »!... Decât... să-mi dai voie să-ţi spun că acuma ştiu...

— Ce?

— Izvorul de unde capeţi informaţiile... Il cunosc...

— Aş!

— Pe ce te prinzi?

— Pe ce pofteşti.

— Pe un dejun la Iordache... Primeşti?

— Primesc, zice Caracudi, sigur că mă bea.

— Vrei să-ţi spun de unde?

— De unde?

— Vino'ncoace...

Il trăsei atunci la o parte, în cabinetul meu de director, închizând uşa cu mai multă precauţie ca Regele când vrea să vorbească vizirului, şi-i şoptii răspicat privindu-l diabolic până'n fundul ochilor:

— Din Ciş-me-giu!

Caracudi se făcu mai galben ca vizirul din informaţia lui. Dar... *si augur augurem* — strângându-i mâna cu efuziune, mă grăbii să-i adaug:

— Nu face nimic asta!... Sunt foarte mulţumit de serviciile tale... « Revolta » fără ele n'ar plăti o para chioară, cu toate articolele şi foiletoanele noastre... Hai să dejunăm!

Am dejunat minunat. Caracudi clipea din ochi foarte mulţumit.

— Mă rog ţie, l-am întrebat eu la cafea, după ce-i spusesem itinerariul lui de dimineaţă în toate amănuntele — mă rog ţie, când e vreme bună ca astăzi, înţeleg; dar cum faci când e vreme rea?

— Când e vreme rea?... stau acasă.

— Mai bem o înfundată? Asta o plătesc eu.

Ştiu c'am râs!... Am plătit, el dejunul şi eu suplimentul, şi ne-am întors foarte veseli la redacţie.

— Trei ceasuri!... Caracudi! strig eu; repede după informaţii! Caută-le cât mai senzaţionale!

— La moment! răspunde bravul meu reporter şi pleacă grabnic spre palat.

Eu rămân în odăiţa umbroasă a redacţiei să-mi scriu articolul de fond: *Ce gândeşte Suveranul?*... Să vedem, ce poate gândi Suveranul?...

Moiu pana în călimări şi, picotind cu capul plecat pe masă, mă gândesc... mă gândesc...

Ce vreme splendidă!... Ce frumoasă trebuie să fie grădina acum către seară sub cerul limpede de toamnă... Ce linişte în aer!... Par'că văd cum pică încetinel ici şi colo frunzele galbene, învârtindu-se în clipe largi până la pământ în jurul coadelor veştejite... şi par'că de departe auz glas de lebădă...

Al dracului Caracudi!...

Ia să vedem acum: *ce gândeşte Suveranul?*

BACALAUREAT

Când ies de dimineață din casă, o trăsură din trap mare intră pe strada mea: în trăsură madam' Caliopi Georgescu, o bună prietenă. O salut respectuos. Cum mă vede, oprește trăsura înfigând cu putere vârful umbreluței în spinarea birjarului.

— Sărut mâna, madam' Georgescu, zic eu, apropiindu-mă.

— La dumneata veneam! răspunde cucoana emoționată.

— La mine?

— Da... Te rog să nu mă lași!

— ?!

— Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amiciția; să vedem cât ne ești de prieten!

— Cu cea mai mare plăcere, madam' Georgescu, dacă pot...

— Poți!... să nu zici că nu poți... știu că poți... trebuie să poți!

— In sfârșit, ce e? de ce e vorba?

— Dumneata cunoști pe... Știu că-l cunoști!

— Pe cine?

— Ți-este prieten... știu că ți-e prieten! să nu zici că nu ți-e prieten!...

— Cine?

— Popescu, profesorul de filozofie.

— Suntem cunoscuți, ce e drept; dar iar așa de buni prieteni, nu pot să zic.

— Las' că știu eu...

— Ei?

— Ei! trebuie numaidecât să te sui în birje cu mine, să mergem la el, să-i vorbești pentru Ovidiu.

Cetitorii trebuie să ştie că madam' Caliopi Georgescu are trei copii — Virgiliu, Horaţiu şi Ovidiu Georgescu. Virgiliu este în anul al treilea la facultatea de drept; Horaţiu în al doilea, şi Ovidiu vrea să intre în anul întâiu, la aceeaş facultate. Ovidiu trece acum examenul sumar de şapte clase liceale, şi, cu toată bravura lui, pe cât spune Cocoana Caliopi, după ce a biruit toate obiectele, s'a înţepenit la Morală.

— Inchipueşte-ţi, zice mama emoţionată. Să-l persecute pe băiat! să-i sdrobească băiatului cariera!... Cum este el simţitor, e în stare să se prăpădească... Ştii ce mi-a zis? « Mămiţo, dacă pierz un an, mă omor!»... E în stare, cum e el ambiţios... Inchipueşte-ţi să-i dea nota 3, şi lui îi trebuie 6... şi la ce? tocmai la Morală... Acu dumneata îl cunoşti pe Ovidiu de când era mic... Ştii ce creştere i-am dat!...

— Ei! bravo!

— Auzi, tocmai la Morală... Suie-te, te rog.

Şi, zicând acestea, cucoana îmi face loc lângă dumneei în trăsură.

— N'ar fi fost mai bine, madam'. Georgescu, zic eu, să fi mers d-l Georgescu în persoană la profesor?... Ştiţi... D-l Georgescu, om cu greutate... ca tată, altfel... Eu... de... străin...

— Aş! ţi-ai găsit! Georgescu! Nu-l ştii pe Georgescu ce indiferent e cu copiii. Dacă ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horaţiu n'ar fi fost în facultate... Despre partea lui Georgescu, rămâneau băieţii fără bacaloriat... Suie-te, te rog.

— Dar nu e nevoie de trăsură, madam' Georgescu, mă duc pe jos.

— Vai de mine! Dacă avem trăsură... Suie-te, te rog...

A trebuit să mă sui, şi am plecat.

— Unde mergem? întreb eu pe cucoana Caliopi.

— La profesorul...

— Nu ştiu unde şade...

— Ştiu eu... ce-ţi pasă! La dreapta birjar.

Şi cucoana loveşte tare cu umbreluţa peste braţul drept al birjarului.

— Mână mai iute!

Loveşte la stânga, loveşte la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi la stânga; în fine, înfige iar vârful în spinarea birjarului, care opreşte.

— Uite, zice madam' Georgescu, căsuţele alea galbene de lângă băcănie; intri în curte, casele din fund la dreapta... Acolo şade... Eu te aştept aici.

Mă dau jos din birje şi pornesc ridicând rugi călduroase la cer, să dea Dumnezeu să nu fie acasă d-l profesor de filozofie. Intru, ajung la locuinţa lui, bat. Cerul n'a voit s'asculte rugile mele: d-l profesor este acasă... Cum să încep? Să-l iau pe departe... zic:

— Frate Popescule, ciudate sunt şi programele şi regulamentele şcolilor noastre: prea se dă o egală importanţă tuturor obiectelor de studii şi asta e dăunător mersului, adică vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă şcoala din tinerele generaţiuni, care vin şi caută, mă 'nţelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetăţeni utili, fiecare în ramura sa de activitate socială?

Profesorul se uită la mine aiurit fără să înţeleagă. Eu urmez:

— Bunioară am văzut absurdităţi în şcolile noastre; am văzut copii cu excelente aptitudini la studii, condamnaţi a sta un an repetenţi, fiindcă n'au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică. Inţelegi bine că un an de întârziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii şi dumneata, e tot aşa de absurd ca şi când ai împiedeca pe un tânăr dispus să înveţe dreptul, să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are aface Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tânărul să o îmbrăţişeze?... Ba nu, spune d-ta!

Profesorul holbează ochii la mine şi mai aiurit... Văzându-l aşa, îmi zic: nu merge! nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat boul de coarne.

— Uite, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu. Ştii de ce am venit la dumneata?

— Ba!

— Am venit să te rog să dai lui Ovidiu Georgescu, pe care l-ai examinat eri la Morală şi i-ai dat nota 3 — să-i dai nota 6...

— !

— Să nu zici că nu poţi!... Ştiu că poţi! trebue să poţi!

— Atunci trebue să le dau la toţi!

— Să le dai la toţi!

— Bine, dar...

— Să nu zici că nu poţi! Ştiu că poţi! trebue să poţi! să le dai la toţi! Sunt toţi copii de familie bună!

Profesorul — e şi el om de familie bună — zice:

— Bine! dacă sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toţi nota 6.

— Imi promiţi?

— Pe onoarea mea de profesor!

Am plecat încântat. Madam' Georgescu mă aştepta foarte nerăbdătoare:

— Ei?

— Ei, le dă la toţi.

— Cum la toţi?

— Fireşte... fiindcă toţi sunt de familie bună.

— Cum de familie bună?

— Ca Ovidiu.

— Nu 'nţeleg.

— Le dă, zic eu, notă bună la toţi băeţii.

— Şi lui Ovidiu?

— Mai ales... Le dă nota 6 la Morală, pentrucă toţi sunt de familie bună.

După amiazi, primesc dela madam' Georgescu o scrisorică, prin care mă anunţă că Ovidiu a obţinut nota dorită şi mă roagă să iau prânzul deseară la dumnealor. Se 'nţelege că n'am lipsit a profita de graţioasa invitaţiune.

A fost o masă splendidă. S'a băut şampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu urându-i-se o strălucită carieră. Cocoana Caliopi, în culmea fericirei, a sărutat cu toată căldura pe iubitul ei prîslea, cu examenul căruia s'a încheiat deocamdată palpitaţiile ei de mamă.

Uf! mi-a zis norocita matronă română, oferindu-mi un pahar de şampanie: am scăpat! Am dat şi bacaloriatul ăsta.

PETIŢIUNE ...

E în toiul verii, când serviciile publice încep dimineaţa la 7 şi sfârşesc la 2 d. am. Toată noaptea a bântuit căldură apăsătoare şi acuma pe un cer senin, a răsărit soarele, ameninţând cu groaznică dogoare. Ce are să fie peste zi?

Sunt 7 ceasuri fără 10 minute de dimineaţă. In biuroul registraturii generale a unei mari administraţiuni, impiegatul îşi pregăteşte registrul, aşteptând să bată ceasul, ca să ridice oblonul dela ferestruia pe unde i se înmânează corespondenţa oficială şi petiţiile particulare. Pe când se şterge de sudoare, gândind la cine ştie ce, aude ciocănituri la oblonul lăsat. Se uită la ceasul său, regulat adineaori după cel oficial: 7 fără 5 minute... Dă din umeri, se şterge iarăşi şi gândeşte mai departe... Ciocăniturile de afară au trecut; dar peste câteva momente iar încep cu mai multă tărie şi insistenţă. Impiegatul dinăuntru se uită la ceas: 7 fără 2 minute. Dă din umeri, se şterge de sudoare şi îşi urmează gândirile intime... Ciocăniturile se îndoesc cu violenţă... In sfârşit, cele două minute au trecut: ceasul arată 7 punct. Impiegatul trage zăvorul şi ridică oblonul, lăsând ferestruia închisă numai cu geamul. Se uită afară. La geam, e un domn, care aşteaptă; probabil acela ciocănea. Impiegatul ridică şi geamul.

— D-voastră ciocăneaţi aşa?

— Da.

— D-voastră nu ştiţi că biuroul se deschide la 7?

— Ba da.

Şi zicând aceasta, domnul vâră adânc capul pe ferestruică înăuntru; impiegatul, surprins de această mişcare, se dă 'napoi şi lasă din mână geamul mobil, care pică peste gâtul domnului ca tăişul unei ghilotine. Domnul vrea să tragă afară capul, dar nu poate.

— Ridică! domnule! strigă domnul cu ochii mari.

Impiegatul ridică binişor ferestruica; domnul îşi retrage capul.

— Ce poftiţi?

— Am o afacere de registrat...

Şi domnul iar vrea să vâre capul. Dar impiegatul prinde de veste, lasă repede geamul, care atinge vârful nasului domnului.

— Poftiţi pe uşă, înăuntru, dacă aveţi vreo afacere! strigă impiegatul, făcând acelui domn semn cu mâna pe unde poate intra în biurou.

Domnul ascultă, pleacă dela ferestruică şi 'ndată apare în uşă. Este un om nici prea tânăr, nici prea bătrân; pare foarte ostenit, şi un ochiu deprins ar pricepe îndată că domnul acesta n'a dormit noaptea. E asudat şi prăfuit; mişcările îi sunt nesigure ca şi articularea vorbelor. Apărând în pervazul uşii, ţine într'o mână pălăria de paie, cam ghemuită; cu cealaltă mână se ţine de nas.

— Era să-mi tai nasul... Ştii ce teribil m'ai lovit?

— Pardon!... dar nu stric eu... Dacă vârîţi aşa capul...

— Nu face nimic... N'aveţi un scaun?

— Poftiţi!

Domnul şade alături de biurou...

— Teribil sunt de ostenit...

Zicând acestea, domnul se uită lung la un pahar ce stă pe masă aproape gol, şi din care a băut impiegatul.

— Mă rog, dacă nu vă supăraţi, aveţi apă?

— Da.

— E rece?

— Potrivită?

— Nu-i puneţi ghiaţă?

— Ba da.

— Aşa? îi puneţi ghiaţă?

— Fireşte!

— E flir... e firl...? ăsta...

— Da, avem filtru.

— Monşer! te superi dacă te-oi ruga pentru un pahar de apă?... Teribil mi-e de sete!

Impiegatul sună; un aprod se prezentă.

— Un pahar cu apă...

Apoi, după o pauză, către domnul:

— Aţi zis că aveţi o afacere...

— Da, am o afacere.

— Aici la noi?

— Da, la d-voastră... o afacere... Pe semne că acum s'a dus s'o scoată din puţ...

— Cum s'o scoată din puţ?

— Apa... că văz că nu prea are amicul de gând să vie...

Aprodul intră. Domnul ia paharul şi-l soarbe întreg pe nerăsuflate, apoi ridicând nişte ochi foarte dulci şi plini de mulţumire, către aprod:

— Mersi... Dacă nu te superi... mai îmi dai unul?

Aprodul pleacă. Domnul, după ce s'a căutat prin toate buzunarele, către impiegat:

— S'a dus dracului! am pierdut-o!

— Ce?

— Ce, ne-ce... e vorba, am pierdut-o?

— A fost o petiţie...

— Nu frate, batista... Monşer, te superi dacă te-oi ruga să-mi dai batista d-tale?... numai un moment.

Zicând acestea, ia de pe masă batista impiegatului şi până când acesta să scoată măcar o exclamaţie, se şterge cu ea la gură de apă.

— Şi dumneata năduşeşti ca mine.

Impiegatul dă să-şi ia batista înapoi; domnul îşi trage mâna, se şterge de sudoare şi pe urmă la nas; apoi înapoiază batista, punând-o iar la loc pe masă.

— Şi eu năduşesc al dracului!

Impiegatul ia batista şi o trânteşte departe în partea cealaltă a mesei; apoi se aşează, ia condeiul şi începe a trece hârtii la registru. Aprodul intră, aducând al doilea pahar. Domnul ia paharul şi-l dă pe gât; pe urmă, cu tonul dulceag, făcând semn să-i treacă batista:

— Dacă nu te superi...

Impiegatul se face că n'aude. Domnul se scoală, trece pe dinaintea mesei în partea cealaltă, se apleacă peste ea şi ia bastista. Impiegatul vrea să i-o apuce; dar domnul s'a şters pe frunte şi la nas; pe urmă, aruncând batista la loc:

— Mersi!

— Domnule, zice impiegatul; zici că ai venit cu o afacere... Mă rog... Noi n'avem timp aici să stăm de vorbă... Nouă ne plăteşte Statul leafă, să lucrăm... Mă rog, ce afacere?

— Stăi că-ţi spun... E cald al dracului!

Se duce la butonul soneriei, pe care-l apasă. Soneria sbârnie lung.

Impiegatul impacientat:

— Destul, domnule! Ce pofteşti?

— Dacă nu te superi, încă un pahar... mi-e sete al dracului. Azi noapte am umblat forfota cu nişte prieteni... Nici n'am dormit... Ştii...

După o pauză:

— Nu-i aşa că se cunoaşte că n'am dormit?

— Ba bine că nu!

— Pe unde n'am fost!

Aprodul vine. Domnul, cu multă politeţe:

— Drăguţă, dacă nu te superi, m'aş ruga... încă un pahar cu apă...

Aprodul iese. Domnul către impiegat, cu delicateţe:

— Aveţi mult de lucru?

Impiegatul:

— Nici prea-prea, nici foarte-foarte... potrivit.

Aprodul aduce paharul. Domnul îl bea pe nerăsuflate; către aprod:

— Mersi!

Apoi către impiegat:

— Dacă nu te superi, te-aş ruga... batista...

— Domnule! strigă impiegatul; înţelege odată că nouă nu ne plăteşte Statul aici ca să stăm de vorbă; avem treabă; n'avem vreme de conversaţie... Spune: ce pofteşti? Aici n'are voie să intre nimeni fără afaceri. Ce afacere ai?

— Ce afacere?

— Da! ce afacere?

— Am dat o petiţiune... Vreau să ştiu ce s'a făcut. Să-mi daţi un număr.

— Nu ţi s'a dat număr când ai dat petiţia?

— Nu.

— De ce n'ai cerut?

— N'am dat-o eu.

— Da' cine?

— Am trimes-o prin cineva.

— Când? în ce zi?

— Acu vreo două luni...

— Nu ştii cam când?

— Ştiu eu?

— Cum, nu ştii? Cum te chiamă pe d-ta?

— Nae Ionescu.

— Ce cereai în petiţie?

— Eu, nu ceream nimic.

— Cum?

— Nu era petiţia mea.

— Da a cui?

— A unui prietin.

— Care prieten?

— Unul Ghiţă Vasilescu.

— Ce cerea în ea?

— El, nu cerea nimic.

— Cum, nu cerea nimic?

— Nu cerea nimic; nu era petiţia lui.

— Da a cui?

— A unei mătuşi a lui... Ştia că viu la Bucureşti şi mi-a dat-o să o aduc eu.

— Cum o chiamă pe mătuşa lui d-l Ghiţă?

— Nu ştiu!

— Nu ştii nici ce cerea...

— Ba, mi se pare că cerea...

— Ce?

— Pensie!

Impiegatul, ieşindu-şi din caracter şi sbierând:

— Domnule, aici este Regia Monopolurilor! aici nu se primesc petiţii pentru pensii! Du-te la pensii, acolo se primesc petiţii pentru pensii!

— Aşa? la pensii, care va să zică?

Merge la sonerie, apasă butonul; soneria sbârnie foarte lung.

— Destul, domnule!

— Uite ce e; dacă nu te superi, te-aş mai ruga pentru un pahar cu apă.

Aprodul intră.

— Uite, ce e, drăguţă, dacă nu te superi, te-aş mai ruga pentru un pahar cu apă.

Aprodul iese.

Impiegatul bufneşte şi scrie cu ochii plecaţi în registru:

— Aşa?... care va să zică, la pensii?

Aprodul vine. Domnul ia paharul.

Impiegatul, după ce l-a lăsat să bea în ticnă, către aprod:

— Dă-l afară!

Domnul, plecând, foarte politicos:

— Mersi... Mă duc... Aşa? care va să zică, la pensii, care va să zică?!

CAM TÂRZIU

Târziu de tot în noapte, trei vechi prieteni stau de vorbă într'o berărie — despre ce?... Ei! despre ce pot sta de vorbă trei români aşa de târziu?... despre politică, fără îndoială.

In toiul discuţiunii, vorbind despre noul impozit asupra ţuicii, printr'o asociaţiune de idei, inexplicabilă altfel decât numai prin telepatie, unul dintre ei, ca şi cum s'ar întoarce cu gândul de foarte de departe, zice tam-ni-sam:

— Frate, ce s'o fi făcut Costică?... Costică Panaite... ştii...

— Costică Panaite?... zice altul. Curios lucru! Cum ţi-a venit?... Tocmai la el mă gândeam şi eu, la Costică Panaite.

— Domnule! zice al treilea; asta este ceva care să o spui ori la cine, nu te poate crede. La cine credeţi că m'am gândit eu acuma, când ai întrebat dumneata întâi: « Frate, ce s'o fi făcut Costică? »

— ?...

— La Costică, domnule... la Costică Panaite!... Comedie!... Aşa e... Ce ş'o fi făcut bietul Costică?...

— E în provincic... la o moşie, mi se pare... S'a apucat de comerţ... Nu l-am văzut, poate, de opt ani... Dar e curios lucru, domnule, cum să ne-aducem aminte de el, aşa...

Şi toţi trei prietenii tac şi stau miraţi pe gânduri.

Câtă vreme nu vorbesc, gândurile lor umblă departe pe cărările pe care ei le-au bătut odinioară în tinereţe, întovărăşiţi de Costică Panaite; şi cu cât mai mult umblă acele gânduri, cu atât le reînviază în faţă, din ce în ce mai palpabilă, figura vechiului prieten cu toate atributele ei caracteristice.

Când figura amicului Costică s'a întrupat întreagă în imaginaţia lor, toţi trei îi zâmbesc cu dragoste, şi unul după altul:

— Ei! aşi!

— Parol?

— Ce! eşti copil!?

Dar, ca prin minune, dela uşa berăriei de-afară se aude ca un ecou un glas străin:

— Ce! eşti copil!?

Toţi trei rămân încremeniţi la auzul acestui ecou, ce pare că vine dintr'o altă lume care a fost şi nu mai este.

Până să se domirească prietenii, iată că apare în uşa berăriei o figură jovială de provincial, un roşcovan pârlit de soare, urmat de un birjar. Birjarul stăruie:

— Conaşule, dela gară...

— Ei aşi! zice roşcovanul.

— E doi franci...

— Parol?

— Taxa, conaşule!

— Ce! eşti copil!?

— Costică!... Costică este!... E Costică!! strigă prietenii şi se ridică toţi trei, şi se reped să-l ia în braţe, şi-l sărută care mai de care cu mai multă căldură.

Dar Costică se 'ntoarce către birjar:

— Şi ce pofteşti acuma?

— Incă un franc.

— Ce! Eşti copil?

Şi zicând aceasta, dă un franc birjarului, şi se întoarce către prieteni, cari iar îl sărută.

Se aşează toţi la masă în culmea veseliei.

— Mă, Costică!... ştii tu la cine ne-am gândit noi toţi trei adineaori?... de cine am vorbit noi acuma, până să intri tu?

— De cine?

— De tine.

— Ei, aşi!

— Zău, de tine.

— Parol?

— Parol.

— C'eșt' copil!?

Nu mai trebuie să spunem că sosirea iubitului Costică gonește orice gând de plecare acasă, și că imediat se comandă patru halbe, după care începe o anchetă în regulă asupra activității lui Costică în toată vremea îndelungată de opt ani, de când lipsește din capitală.

Din această anchetă, rezultă deocamdată că simpaticul amic, după ce a renunțat acum opt ani a mai susține licența în drept, s'a hotărît a îmbrățișa cariera de cultivator de pământ, și s'a dus să exploateze o moșie de munte în tovărășie cu un unchiu al lui; în tot timpul de opt ani, n'a mai venit la București decât de două-trei ori, când, deși a stat aci câte o săptămână, nu a avut plăcerea să întâlnească pe vechii lui prieteni, fiindcă « s'a 'ncurcat cu alții! » și că acuma e foarte mulțumit că i-a putut în sfârșit revedea.

După tonu-i de extremă jovialitate, după ochii lăcrămoși și maniera cu care articulează vorbele, se vede bine că d-l Costică s'a întâlnit astăseară și cu alți prieteni.

Continuând ancheta se descopere că simpaticul amic a sosit astăseară cu un tren întârziat; că dela gară, s'a suit în tramvaiu; a mers până în colț la Matache-Măcelaru; acolo, simțind că-i e foame, s'a dat jos, să ia un mezelic, la o băcănie în colț; acolo a întâlnit niște vechi prieteni, care beau must, și a băut și el...

— Vrea să mă 'ncurce dumnealor... Zice: încă un rând! zic: c'ești copil?!

S'a suit apoi în birjă, a lăsat geamantanul la Metropol și a venit aci.

Ceeace e curios e că și dânsul avea o presimțire; venind în birje dinspre Matache-Măcelaru către centru, îi trecuseră prin gând atâtea și atâtea amintiri de pe vremea când petreceau toți patru, studenți săraci, împreună.

— Ei! frumoase vremuri! exclamă unul.

— Ei, aș! răspunde amicul Costică.

— Nu mai apucăm noi așa vremuri! zice altul.

— Parol? întreabă Costică.

— S'a dus! suspină al treilea... Am trei copii, Costică!

— C'eșt' copil!?

Şi iarăş un rând de halbe, şi iar urmează înainte ancheta, dovedind că simpaticul Costică a venit la Bucureşti cu o afacere importantă; că a plecat deacasă acum câteva zile, cu intenţia să sosească chiar a doua zi în Capitală. De ce n'a sosit decât peste trei zile şi jumătate, se explică uşor.

Dela moşia lui, din vârful munţilor, este o distanţă de cinzeci şi mai bine de chilometri cu trăsura până la Ploeşti.

S'a abătut la Vălenii-de-Munte şi s'a încurcat o noapte; apoi a ajuns la Ploeşti; s'a abătut pe la Valea-Călugărească, la un prieten, cu ocazia culesului; s'a 'ncurcat o zi şi o noapte; prietenul a vrut să-l mai ţie, ca să vie amândoi în Bucureşti; dar Costică i-a zis: « C'eşt' copil!? » şi a plecat.

— Imi par' rău că vă 'ncurcaţi la bere, zice Costică, bine, nene, acu e vreme de bere? Ai la o... mustărie, frate...

— Fugi, nene, că mustul strică stomacul! zice unul.

— Ei, aş! răspunde Costică.

— Nu m'am bolnăvit alaltăeri eu din două pahare! zice unul.

— Parol?

— Cea mai infamă băutură! zice al treilea.

— C'eşt' copil!?

După o pauză, Costică întrerupe tăcerea:

— Frate, n'au ăştia un mezelic, ceva? niţică pastramă...

— Ţi-ai găsit! la berărie, pastramă...

— Da ce?

— Crenvirş!

— Ei aş!

— Or salam...

— Parol?

— Ori jvaiţer...

— C'eşt' copil!?

Şi ancheta îşi reia cursul.

Moşia unde Costică face « agricultură de fân şi de prune », este aşezată într'unul din cele mai sălbatice şi mai sublime puncte ale Carpaţilor; acolo, în creerii munţilor, trăeşte el de atâta timp foarte mulţumit, departe de sgomotul capitalei...

— Bine, Costică, vara ca vara; dar iarna, nu ţi-e urît?

— Ei! aş!...

— N'aş putea iarna să stau nici o săptămână...

— Parol?

— In sălbătăcia aia...

— C'eşt' copil!?

Incă un rând de halbe...

— Ei, aş!

— Ale din urmă.

— Parol?

— Şi pe urmă, un jvarţ!

— C'eşt' copil!?

Până să se golească cele din urmă halbe, un supliment de anchetă nu strică. Cât de important va fi acest supliment se va vedea îndată.

Prietenii ţin să afle pentru care afacere « foarte serioasă » a venit în capitală munteanul lor. Nu le trebue multă stăruinţă, ca să obţină satisfacţie curiozitatea lor. Costică a venit aci cu o petiţiune iscălită de mai multe zecimi de cultivatori de prune; trebue s'o dea mâine unui deputat, s'o prezente la Cameră, ca să oprească votarea impozitului pe grad.

— Bine, Costică, acuma vii?... ai venit cam târziu!

— Ei, aş!

— S'a votat legea!

— Parol?

— Camerele s'a 'nchis de Sâmbăta trecută!

— ...'Ş' copil!?

MICI ECONOMII

In ajunul lui Sf. Dumitru, amicul meu Iancu Verigopolu stă înfipt în colţul otelului Continental, privind la trecători. Ne salutăm şi intrăm în vorbă. Are frumos caracter amicul meu Verigopolu: totdeauna egal, fără a se lăsa alterat măcar de orice împrejurare; şi mărturisesc drept că nu-l pot admira îndestul pentru aceasta. Dumneata, bunioară, ori eu, sau un altul n'am fi în stare să ne înfigem în colţul otelului Continental pentru a privi la mişcarea de pe stradă, cu sângele rece al unei persoane absolut lipsite de grija zilei de mâine — în ce momente?... în ajunul lui Sf. Dumitru... şi când?... când am şti bine că a doua zi trebue să părăsim casa unde am locuit, fără să ştim deloc unde o fi casa 'n care avem să ne transportăm calabalâcul. Dar pavajul de piatră rece ni s'ar părea de sigur mai fierbinte decât smoala clocotită! ne-ar arde tălpile! am alerga nebuneşte, şi nu ne-am putea astâmpăra până când nu am şti tot aşa de bine unde vom ajunge mâine cu troacele noastre, pe cât ştim de unde vom porni cu ele. Ei bine, amicul meu Iancu Verigopolu, ştiind bine că a doua zi se mută, fără a şti deloc unde se mută, stă înfipt în colţul otelului Continental, amuzându-se a privi la trecători.

— Bine, Iancule, întreb eu, fără să cred ce-mi spune: serios, omule, că nu ştii unde vă mutaţi?

Zic *vă* mutaţi, fiindcă amicul meu e însurat.

— Ma parol, monşer!...

Şi râde... Eu, fără să spun o vorbă, îl privesc uimit de admiraţie...

— Ce te uiţi aşa?

— Te admir, zic, monşer... Eu, în locul tău...

— Dar ce e mai frumos, e că n'am sfanţ, monşer!...

— !!...

— ...Adică vorba vine că n'am sfanţ; aşa, tot am câţiva franci... Aide să luăm un aperitiv... Câte ceasuri sunt?

— Şapte şi zece.

— Tocma bine... Aide spre Episcopie: mi-am dat întâlnire cu nevastă-mea la Tripcovici, la şapte şi jumătate.

Pornim la deal, şi merg plin de respect alături cu acest filosof antic, pe care atât de puţin îl pot afecta micile mizerii ale vieţii. Dumneata, ori eu sau altul, dacă ne-am afla în situaţia amicului Verigopolu, n'am putea de sigur trece prin mulţimea care forfoteşte liniştită pe podul Mogoşoaii, fără să vedem în fiecare dintre acele fiinţe un motiv mai mult de amărîciune pentru sufletul nostru destul de amărît. Şi drept să spun, mergând alături cu filosoful meu, de mai multe ori mi-a trecut prin gând: ce aş face eu, dacă aş fi în situaţia lui, şi el ar merge alături cu mine, fiind în situaţia mea?... L-aş maltrata, de sigur... M'ar irita apropierea lui aşa de mult, încât l-aş acuza d'adreptul că el, ocrotit de stăpânul destinelor omeneşti, mi-a răpit partea mea de bine în această scurtă trecere pe sub lumina soarelui!... Ei bine, el — nu!... el mă pofteşte la un aperitiv... Admirabil caracter!... Gândind astfel, pe când el salută în dreapta şi 'n stânga cu cea mai senină amabilitate pe trecătorii cunoscuţi, ajungem la Episcopie, tăiem drumul şi intrăm la Tripcovici.

— Două vermuturi franceze! comandă Iancu.

Scoate punga din buzunar, apoi din pungă, două patace şi mi le arată. Le pune apoi la loc în pungă, şi vâră la loc punga 'n buzunar.

— Asta e tot ce am pe sufletul meu... Şi încă şi astea mi le-a dat nevasta din micile ei economii...

Apoi, schimbăm brusc ordinea de idei:

— ...Pentrucă dacă nu era canalie d-l Georgescu, eu tot aş fi rămas în slujbă; nu demisionam... Dar pentru o mizerabilă leafă de trei sute de lei pe lună, adică vorba vine trei sute... în mână iei două sute cinzeci şi şase şi cinzeci de bani... să rabzi toate şicanele, toate aroganţele şi toate

lipsele de educaţiune ale unui şef... Mai luăm câte unul?... băiete! încă două!...

— Da, frate Iancule, zic; dar, oricum, în ziua de azi... atâta vreme fără leafă... cam greu.

— Greu ne-greu, nu poţi, dacă ai caracter... Mai luăm câte unul?... Băiete!...

— Mersi, frate Iancule, zic eu; două, destul...

— Nu se poate... Nu ştii vorba neamţului?... *Alle gute Dinge...*

— ...*sind drei...*

— Păi, vezi!... Băiete! încă două...

— ...E şi cam târziu...

— Câte?

— Şapte şi jumătate trecute.

— Stai încă un minut..., acu trebue să pice şi nevastă-mea...

Eu, cu gândul în altă parte, întreb:

— In definitiv, n'ai putea dumneata, cu atâtea cunoştinţe, să găseşti altă slujbă?

— Să-ţi spun drept, monşer, mi s'a propus să-mi dea cineva o recomandaţie la primărie; dacă găsesc ceva serios, ca să am cel puţin siguri şeapte-opt sute pe lună, înţeleg; dar ca să mai mă 'ncurc, să-mi pierz independenţa pentru o mizerie, nu; asta n'o mai fac... Ce te uiţi aşa curios?

— Nene, zic, te admir din ce în ce mai mult!

— ...Ca să mai am aface iar cu cine ştie ce maţe-pestriţe ca d-l Georgescu... mai bine, lipsă! mai bine, sărac şi curat!

Ce om! zic eu în gândul meu... când iată văd, la lumina lămpii electrice, că se opreşte o trăsură, un muscal, în faţa prăvăliei, şi din trăsură coboară o damă elegantă, care intră repede la noi. A!... este încântătoarea soţie a amicului meu, madam' Aglae Verigopolu.

— M'aştepţi de mult, cocoşelule? întreabă ea pe soţul ei, care-i sărută cu multă galanterie mănuşa albă.

— De câteva minute, puică... răspunde el, pe când eu fac mănuşii albe omagiul pe care i l-a făcut şi soţul.

— Ştii că ne mutăm mâine?

— Unde? întrebă el, fără cea mai mică turburare de surpriză.

— Ce-ţi pasă!... Salon, patru odăi, baie, bucătărie, odae de servitori, pimniţă, singuri în curte, *tout à l'égout*, grădiniţă.

— Scumpă?

— Două mii patru sute...

— In patru rate...

— Nu... i-am dat pe şease luni înainte...

Şi zicând aceasta, doamna trage din manşon punguţa, din care scoate o hârtiuţă, chitanţa proprietarului.

— Contractul îl facem după ce ne mutăm; am luat-o pe trei ani.

La toate astea, eu fac o figură aşa de imbecilă; încât amicul Verigopol mă 'ntreabă:

— Ce te uiţi aşa curios?...

Zic:

— Nu... dar... vezi... adineaori... şi acu... noroc!...

— Ei! monşer, dacă n'ar fi ea cu micile ei economii!... Inchipueşte-ţi că astă vară la Sinaia...

Dar doamna întrerupe:

— D-voastră aveţi poftă de vorbă, mie mi-e foame... Bine, cocoşelule, mie nu-mi dai un aperitiv?

— Băiete! încă trei.

— Mersi, zic...

— Nu se poate... Vorba neamţului... *Alle gute drei Dinge sind vier.*

Trebue să cedez insistenţelor doamnei Verigopolu şi să primesc a prânzi la dânşii. Deşi a fost vorba că merg *à la fortune du pot* (adică, pe româneşte, să te mulţumeşti cu ce s'o găsi), amica mea cumpără fel de fel de mezeluri şi o sticlă de marsala. Doamna scoate punguţa şi plăteşte socoteala toată.

Ne suim toţi trei în birje şi *paidiom, gaspadin*! E un deliciu să mergi pe asfalt cu roate de cauciuc. Oprim la altă băcănie: nu-i încă vremea stridiilor; atunci — trei sute grame icre moi.

— *Paidiom, gaspadin! na leva, na prava... na prava, na leva!*

Am sosit... Coborîm iute, Iancu şi eu, şi dăm doamnei Verigopolu mâna. Femeia sare jos ca o căprioară:

— 'erssì!

Apoi, către muscal:

— La unsprece fix, Ivanuşca!

Intrăm... Minunată mâncare şi mai ales veselă petrecere!... Păcat că trec aşa de repede ceasurile de mulţumire!... Când au trecut trei ceasuri?

— Coconiţă, zice servitoarea, a venit Ivanuşca.

Doamna trebue să meargă negreşit la o mătuşică a ei. Inainte de a pleca, doamna chiamă dincolo pe cocoşelul ei, să-i spună cine ştie ce. Apoi, ne suim cu toţii în birje.

Noi, bărbaţii, ne coborîm în piaţa Teatrului; doamna merge înainte la tanti.

— Luăm câte-o tizană? îmi zice Verigopolu.

— Mersi, dragă Iancule; nu pot bea şampanie; îmi face arsuri...

— Atunci, ce?

— O bere...

— Bine... eu iau o tizană, tu ia bere.

Intrăm la Cooperativa... Sunt douăsprezece trecute...

— Ţal! strigă Iancu.

Şi aruncă pe masa de marmoră o hârtie de o sută. Eu mă uit iar ca un imbecil...

— Ei! monşer, dacă n'ar fi micile ei economii!

ULTIMA EMISIUNE...

La o răspântie de mahala strălucește de departe în fel de fel de fețe giamlâcul unei cârciume, razele lămpii din tavan trecând afară prin clondire pline cu deosebite vopseli străvezii. Afară e o vreme câinească: plouă ca prin sită și bate vânt rece. Incepe iarna. A 'nnoptat bine. Prin dâra de lumină, se vede o umbră înaintând cu pași grăbiți. Umbra urmează calea luminată, ferindu-se de băltoace, se apropie și intră în cârciumă.

— Bună seara!

— Bună seara, d-le Iancule, răspunde negustorul dela tarabă.

— E cineva d'ai noștri p'aci?

— Incă n'a venit nimeni.

— Nici d. Tomița?

— Nu... Pe semne s'a mai abătut pe undeva; dar trebuie să pice acuma.

Persoana care a intrat și întreabă de domnul Tomița este domnul Iancu Bucătarul. E un om ca de șaizeci de ani; dar cam prea trecut pentru vârsta lui. A și pătimit multe. De mic, fiind copilul unui rob, bucătar vestit pe vremea lui, a învățat arta culinară dela tată-său, pe care l-a moștenit întrecându-l în talente. De aceea, a fost un moment când casele boierești se băteau care mai de care să-l aibă pe domnul Iancu. Dar arta culinară uzează grozav pe om; încet-încet, focul i-a stricat vederile acestui artist; apoi s'au întâmplat și niște purdalnice de friguri: a trebuit să facă omul multă vreme o cură serioasă de rachiu de drojdii cu picături de pelin; azi așa, mâine așa, purdalnicele de friguri nu-l lăsau; a 'ndoit, a 'ntreit dozele... degeaba! In sfârșit, odată, ce să te pomenești, a 'nceput să

aibă tremurături la mâini şi aşa, un fel de ameţeli, şi, noaptea să viseze urît. Odată a căzut pe maşina de bucate şi s'a ars la obraz. A trebuit în cele din urmă să renunţe la arta lui, căci oriunde intra, i se întâmpla să-i vie ameţeală pe maşină.. Acuma, de vreo câţiva ani, ce să facă?.. Cere... Şi nu-l slăbesc purdalnicele de friguri!

D. Iancu îşi comandă doza de rachiu de drojdii cu picături de pelin, trece în odăiţa din dos şi se aşează la o masă în colţ. Aci e locul de întâlnire a trei buni camarazi şi prieteni: domnul Iancu Bucătarul, coana Zamfira Muscalagioaica şi domnul Tomiţa Barabanciu. Pe când d. Iancu gustă doftoria, să vază dacă este potrivită din amărîciune, iată că intră şi cocoana Zamfira, o persoană de vreo cinzeci de ani trecuţi.

Această persoană, care a pierdut de mult un ochiu şi uzul comod al mâinii drepte şi al piciorului drept, are o istorie poate şi mai interesantă decât amicii şi camarazii ei. A iubit!... Dela o fragedă vârstă s'a furat din casa părintească, — tatăl ei era cel mai vestit ghitarist fără perdea de pe vremuri. Complicele acestui furt era un tânăr viorist plin de talent. Peste un an, s'a furat dela primul ei complice; al doilea complice era un foarte distins cobzar; peste doi ani, alt complice şi, în sfârşit, aşa din doi ani în doi ani, uneori chiar mai des, din complice în complice, a avut nenorocirea să dea peste unul care a pretins cununie în regulă, şi care, îndată ce s'a văzut furat, n'a înţeles, ca toţi ceilalţi, că regulele cele mai elementare ale galanteriei îl obligau să renunţe la orice scandal; acesta era celebrul Mitache Muscalagiul, un piept şi o forţă erculeane. A pândit-o, a prins-o la un chef cu ultimul ei complice, cântând bucăţi alese din repertoriul părintelui ei, s'a năpustit asupra-i, a lovit-o, a sucit-o, a tăvălit-o, a sdrobit-o... Celălalt fugise ca un laş... Când a lăsat-o Muscalagiul din mâini, juna Zamfira era o masă inertă. Iată cauza întreitei ei betegeli. Curând, după această scenă atât de dramatică, a murit şi Muscalagiul de o violentă afecţiune de piept. Ce-i mai rămânea de făcut unei nenorocite văduve, săracă, beteagă de un ochiu, de mâna dreaptă şi de piciorul drept?... Acuma, cere.

Cocoana Zamfira salută graţios pe camaradul ei, îi întinde mâna stângă şi se aşează alături, pe când băiatul din prăvălie-i aduce o ţuiculiţă.

— D. Tomiţa n'a venit? întreabă coana Zamfira.

— Nu, răspunde d. Iancu.

— Unde-o fi umblând?...

Zicând astea, scoate din sân o legăturică, o pune pe masă, o ţine cu mâna dreaptă şi cu stânga o desleagă. Din legăturică scoate un pumn de mărunţiş, dintre care alege cu băgare de seamă câteva bucăţi, să le arate camaradului.

— Le-ai văzut sărăciile astea nouile, domnule Iancule?

— Le-am văzut... procopseală! semn de calicie, coană Zamfiro!

— S'a stricat ţara asta, domnule Iancule! Care cum trece: «Crede, babo, că e criză!»...

— Nu vezi dumneata, coană Zamfiro, dacă a ajuns visteria să facă bani de tinichea!...

Pe când vorbesc cei doi camarazi, iată că intră şi d. Tomiţa Barabanciu. Il chiamă astfel, fiindcă, din tinereţe şi până acum câţiva ani, a fost toboşar municipal. Umblând, cu toba lui, de colo până colo, pe vreme bună şi pe zloată, vara pe arşiţă, iarna pe ger, a contractat un reumatism articular acut, pe care nu l-a putut combate decât cu rachiu de ismă fiert cu piper. Oricând îl încearcă la încheieturi, cu nimic altceva nu i se poate alina. Obosit de atâta carieră, s'a retras cu o pensioară de treizeci de lei ca infirm din cauză de serviciu, şi ca să nu stea degeaba toată ziua, să-şi mai facă de lucru — acuma, cere. D. Tomiţa intră având aerul foarte contrariat. Se vede că-l încearcă la încheieturi. Băiatul din prăvălie a înţeles aceasta şi aduce numaidecât, fără comandă, rachiul de ismă cu piper. D. Tomiţa salută politicos pe camarazi, se aşează lângă ei tăcut şi dă repede pe gât o doză; apoi se scutură din umeri: par'că s'au mai alinat înţepăturile reumatismului. De aceea, pacientul se mai înseninează la faţă şi intră în conversaţie:

— Aţi văzut banii ăi noi?

— Sărăciile de tinichea?... Uite-le, zice cocoana.

— Coană Zamfiro, să nu zici vorba asta... Dumneata nu 'nţelegi cum e chestia...

— Cum e?

— Peste câteva zile scoate visteria tot d'ăştia de câte douăzeci de parale. Care va să zică...

— Care va să zică... zice d. Iancu.

— Care va să zică... zice coana Zamfira.

— Care va să zică, zice d. Tomiţa, din câţi ne dă câte un ban pe zi, dacă doi-trei s'or întâmpla să n'aibă alte mărunţele decât d'ăi de câte douăzeci, atunci asta face un condei de câţiva frăncuţi pe lună... Aţi înţeles?

N'apucă să răspunză camarazii dacă au înţeles sau nu teoria financiară a lui d. Tomiţa, şi s'aude dincolo în cârciumă înjurând cineva, foarte supărat cine ştie de ce; apoi, îndată, uşa odăiţii se deschide de perete, şi intră părintele Matache, urmat de paracliserul lui, urmat de băiat, care aduce pe tavă o jumătate de pelin tulburel cu două pahare curate. Cei trei camarazi salută pe părintele care-i blagosloveşte, aşezându-se cu paracliserul la masa dimpotrivă. Coana Zamfira, care de vreo câteva momente s'a încălzit bine, zice:

— Părinte Matache, săru' mâna, sfinţia-ta ai văzut pe ăştia noii?

Şi merge şontâc-şontâc la masa părintelui să-i arate bănuţii de nichel.

— I-am văzut!... răspunde părintele cu humor.

— Da... părinte Matache, săru' mâna, o să scoaţă şi de douăzeci de parale?... Dom' Tomiţa zice... Barabanciu...

— O să scoaţă!... O să vedeţi voi ce-o să scoaţă!

— Ce?

— Pe dracu o să-l scoaţă, vai de capul vostru!

— Ce-o să scoaţă, părinte? întreabă d. Iancu.

— Ce?... lasă că o să vedeţi voi, pârliţilor, ce!

— Ce-o să scoaţă, părinte Matache, săru' mâna?

— O să scoaţă de câte două parale...

— Ce?!

— Şi de câte-o para!

— Când?!

— Acu, zilele astea...

— De câte două parale?

— Şi de câte-o para!

— De câte-o para!!

— Trăsni-i-ar Maica Domnului!!!

O LACUNĂ...

Lache Diaconescu şi Mache Preotescu sunt impiegaţi în aceiaşi mare administraţie şi totodată sunt foarte buni prieteni. Pe lângă acestea, Mache s'a logodit zilele trecute cu sora d-nei Diaconescu, d-ra Cecilia Pavugadi, care-şi termină la vară cursul de piano la conservator. Colegi, prieteni şi cumnaţi... In această întreită calitate, cei doi camarazi ies dela cancelaria lor la şease ore seara şi, sub aceiaşi umbrelă, pornesc pe calea Victoriei la vale, să se abată pe la o băcănie; trebuie să târguiască nişte mezeluri pentru masă — Mache va prânzi la Diaconescu împreună cu d-ra Cecilia. In treacăt, Mache iá dela o cofetărie bonboane şi prăjituri, şi dintr'o florărie două buchete. Pentru cine?... Ghiciţi... Se 'nţelege că dintre cei doi camarazi cel mai grăbit nu este Lache. De aceea Mache îi zice, de câte ori Lache vrea să se oprească la vreo vitrină:

— Lasă, monşer; ai mai repede, că e târziu; să nu ne aştepte damele!

La care, Lache răspunde:

— Lasă, monşer; ştiu eu; nu o să ne punem la masă de acum.

Dar Mache replică:

— Da, decât iar nu face să mergem tocmai la vremea mesii; să nu ne aştepte damele!

Mergând aşa, ajung în piaţa Teatrului...

Lache zice:

— Ai să bem câte o bere la Gambrinus...

— Intârziem, Lache...

— Lasă, monşer, ştiu eu... Numa câte o bere...

— Da, decât nu face pentru ca să ne aştepte damele...

Şi amândoi intră în berărie... Aci se 'ntâmplă să găsească o sumă de colegi, cari le fac loc la masa lor strângându-se cât se poate. Colegii urmează o discuţiune foarte animată: ei comentează decizia Curţii în procesul asasinatului şi complotului bulgăresc; şi dacă voim să fim drepţi, trebuie să mărturisim că cea mai deplină armonie domneşte în această desbatere; toţi sunt de părere că decizia este dreaptă şi bine cumpănită. Dar cei doi prieteni intervenind în desbatere, Lache, « pentru prima oară în viaţa lui », constată cu regret că legea noastră penală prezintă o lacună, că « n'avem pedeapsa cu moarte ». El nu este un om crud — toată lumea care-l cunoaşte ştie foarte bine aceasta...

— Dar când vine, mă 'nţelegi, un caz ca acesta, ca să nu mai aibă cineva siguranţa vieţii în ţara lui...

— Ţal! strigă Mache bătând în masă...

— ...Când orice asasin, mă 'nţelegi, plătit de o mână criminală, poate pentru ca să vie, sub pretext de politică, şi în ţara ta, când eşti liniştit şi când eşti cu conştiinţa împăcată că ţi-ai împlinit până'n capăt datoria, şi nu eşti întru nimic vinovat, pentru ca să vie, mă'nţelegi...

— Ţal! ţal!! strigă Mache bătând foarte tare în masă.

— Ci stai, monşer!

— E târziu, Lache!

— Ce târziu?

— Nu face pentru ca să ne-aştepte...

— Stai un moment... Pentru ca să vie, mă'nţelegi...

— Ţal!!!

— ...Aş!... Asta, nu! să mă ierţi! Asta, trebuie pedeapsa cu moarte!

Opiniile sunt împărţite de acum încolo. Părerea lui Diaconescu găseşte la câţiva camarazi aprobare, pe când alţii o combat « în numele principiilor moderne ».

— Principiile moderne!? strigă Lache. Da dumnealor, mă'nţelegi, moderni sunt?

— Ţal!!! strigă desperat Mache.

— Ci stai! monşer; mă plictiseşti...

— E târziu, Lache... Şapte trecute...

— Nu e nici şapte şi jumătate.

— Eră vorba la şapte.

— Las'că ştiu eu... Ce-ţi pasă?

— Da, monşer; dar nu face pentru ca să lăsăm s'aştepte...

— N'aşteaptă, n'ai grije, ştiu eu... Care va să zică, dacă vii şi invoci principiile moderne, apoi, te rog, fă bunătate şi le aplică dumneata mai întâiu, ca să ai dreptul pentru ca să zici «principiile moderne». Dar pumnalul dumitale tot principii moderne este?... Care va să zică toporul tot principii moderne, ai?

— Lache!

— Las' că nici noi nu suntem aşa de proşti, cum credeţi d-voastră, pentru ca să nu ştim ce va să zică principiile moderne.

— Lache!!

— Eşti teribil, monşer, când îţi abate ţie ceva; eşti teribil, parol! Lasă-mă, domnule, să termin, şi mergem... Eşti teribil, parol!

— Şapte şi jumătate, Lache!

— Ia să ştie dumnealor că este aici o justiţie, care pedepseşte cu asprime orice tentativă, mă'nţelegi...

— Lache!

— Ia să ştie că sunt judecători la Berlin!

— Lache!!

— Că în materie politică nu-ţi este permis a mai întrebuinţa violenţa fără să mergi la ghilotină...

— Lache!!!

— Eşti teribil, monşer, parol!

— Opt fără un sfert, Lache; dacă nu mergi, eu te las; mă duc singur...

— Cum, singur?

— Mă duc la un birt... Nu face să lăsăm damele pentru ca să ne aştepte... Ţal! Ţal!

Plătesc în sfârşit, salută pe camarazi şi pleacă. La uşe Lache se opreşte... l-a fulgerat prin minte încă «un argument». Se 'ntoarce şi porneşte 'napoi spre masa camarazilor.

— Şi'n definitiv, mă înţelegi...

Dar Mache l-apucă, îl învârteşte 'n loc şi-l scoate pe uşă.

— Eşti teribil, monşer, parol! zice Lache. Hai la băcănie... Trebuie să luăm mezeluri.

In băcănie, alţi camarazi... Iau ţuică şi comentează — ce? decizia Curţii, fireşte.

— Lache! zice Mache cu groază... Haide 'n altă parte!

Dar Lache a intrat deja în desbatere şi, « pentru prima oară în viaţa lui », trebuie să constate cu regret că legea noastră penală prezintă o lacună... De astădată însă, Lache întâmpină o opoziţie crâncenă. Mai cu seamă Sache Protopopescu se ridică în contra teoriei barbare a lui Diaconescu cu un formidabil bagaj de argumente ştiinţifice. Dar Diaconescu zâmbeşte caracteristic: se vede bine că mestecă 'n sine o replică sdrobitoare.

— Lache! zice dezolat Preotescu; lasă, Lache! Aide că am cumpărat mezelurile... Aide, Lache! lasă, Lache!

— Nu las, domnule!

— Aide, Lache! Opt trecute, Lache! Nu face pentruca...

— Eşti teribil, monşer, parol!

Atunci Preotescu, foarte rugător către Protopopescu, care urmează cu argumentaţia lui:

— Lasă Sache!... E târziu, Sache!

— Şi în definitiv... zice Lache.

Dar Mache îl împinge spre uşă, îl scoate afară şi îl urcă 'ntr'o trăsură.

— Inainte birjar! şi mână mai iute!

— Eşti teribil, monşer, parol!

Trăsura merge în fugă...

— Opt şi jumătate, Lache; ne-aşteaptă damele; ne-am făcut de ruşine; să vezi ce supărate o să fie!

— Ia lasă-mă, monşer! dumneata nu vezi ce absurdităţi susţin dumnealor... Cum?... Care va să zică să intri dumneata în casă la mine cu pumnalul, cu toporul, cu conspiraţii, cu comploturi şi asasinaturi, şi eu să stau cu mâinile în şolduri şi, în loc să te iau de urechi ca pe un măgar, şi să-ţi zic: destul! pân' aci! nu-ţi permit mai mult în ţara mea! — eu, nu! eu să viu pentru ca să-ţi zic: bravo! bine faci! să mai pofteşti şi aldată... Să mă ierţi! astea să le spuie d. Potropopescu la alţii, asta nici o umanitate nu poate pentru ca să fie!...

— Mână mai iute, nene! strigă Mache către birjar.

— Eu, ori ce ar zice d. Potropopescu, eu să-mi dai voie pentru ca să zic că legea noastră penală prezintă o lacună!

Au ajuns... Mache sare repede jos, plăteşte birjarului şi, încărcat în buzunare cu mezeluri, într'o mână cu pachetele dela cofetărie, în alta cu două buchete, sună destul de emoţionat. Dinăuntru s'aud valuri de armonie. Dar clopoţelul sbârnâind, pianul amuţeşte ca prin farmec. Peste un moment, domnişoara Cecilia Pavugadi deschide... Scuzele d-lui Preotescu pentru întârziere sunt pe deplin primite de cele două dame: îl cunosc aşa de bine pe d. Diaconescu... « Când vine dumnealui vreodată la vreme? »... Doamnele sunt încântate de atenţia d-lui Preotescu: aşa frumoase buchete!... La masă...

— Domnule Preotescu, zice d-ra Pavugadi, ţi-am preparat o surpriză: am studiat o bucată...

— Sublimă! zice madam' Diaconescu.

— A! domnişoară...

— Ţi-a plăcut, zice Lache către Mache, ţi-a plăcut d. Potropopescu cu absurdităţile dumnealui... Auzi dumneata!...

— Lasă, Lache! zice Mache.

— Eşti teribil, monşer, parol!

— Şi ce bucată, domnişoară?

— O bucată nouă... *Stella confidente*...

— Eu nu-i înţeleg, pe onoarea mea, zice d. Diaconescu; când vezi că şi popoarele cele mai civilizate...

— Lasă, Lache... O s'o cântaţi, sper...

— Fireşte...

...Toată lumea se scoală dela masă. Cafeaua se serveşte în salon. D-ra Pavugadi se aşază la clavir şi 'ncepe. Mache în picioare, transportat, extaziat, se lasă dus de acele valuri de armonie... Dar Lache îl trage discret de mânecă şi-i zice încet, ca să nu turbure liniştea artistei:

— E absurd, monşer, să intru în casa dumitale cu toporul... şi dumneata, mă 'nţelegi...

— Lasă, Lache!

— Lacuna asta trebuie, monşer...

— Lasă, Lache... s'ascultăm, Lache!...

— Eşti teribil, monşer, parol!...

INSPECŢIUNE

Mai mulţi prieteni — impiegaţi în diferite administraţii publice — stau de vorbă, la masa lor obişnuită într'o berărie, despre chestiunile la ordinea zilei. Firesc lucru ca, dintre toate, să-i intereseze una mai cu seamă: e vorba de nenorocirea unui coleg, vechiu impiegat, reputat până mai zilele trecute ca un funcţionar model, ca om de o probitate mai presus de orice bănuială, şi care fuge din ţară lăsând în cassa publică o foarte însemnată lipsă de bani. Fiecare dintre camarazi comentează în felul său această tristă aventură: unul înfierează cu toată asprimea fapta, altul nu şi-o poate explica îndestul, altul încearcă să găsească o scuză pentru fugar; în fine, d. Anghelache deplânge pe nenorocitul acela « care nu e decât o victimă a neglijenţii altora! » La această părere, aruncată cu toată seriozitatea de d. Anghelache, toţi ceilalţi fac nişte ochi mari; din aceasta, vede d. Anghelache că amicii lui nu i-au priceput deloc vorbele, şi astfel se simte obligat a le da explicaţiunile necesare. Şi nu trebue să uităm a spune că dintre toţi cel mai competent în materie este d. Anghelache: d-sa este mânuitor de bani publici într'o mare administraţie.

— Fireşte că nu este el de vină, zice d. Anghelache. El este o victimă a neglijenţii altora!

— !?

— De câtă vreme nu a fost controlat? De câţi ani nu a venit vreun inspector să-i verifice cassa?... Mizerabilii!

— Dă-mi voie! care va să zică, dacă mânueşte cineva bani publici şi nu este controlat la vreme, asta însemnează că delapidarea, că necinstea lui ar fi scuzabile?... Să mă ierţi!

— Ba nu te iert deloc! strigă foarte tare d. Anghelache, bătând cu pumnul în masă. Nu te iert deloc, pentrucă d-ta nu 'nţelegi, n'ai idee de ce vorbeşti!

Cine n'ar cunoaşte bine pe d. Anghelache, şi-ar explica tonul şi manierele acestea violente prin numărul paharelor de bere consumate; însă camarazii îl cunosc destul ca să caute o altă explicaţie; pe când o caută în zadar, d. Anghelache înghite pe nerăsuflate încă un pahar şi urmează din ce în ce mai cu căldură:

— Dumnealor să-i tragă păcatele nenorocitului! Dumnealor l-au mâncat! Dacă la cea dintâiu ciupeală ar fi venit un domn inspector şi i-ar fi făcut cassa, ar fi găsit lipsă mai nimic... Aşa e?

— Aşa e!

— Şi dacă i-ar fi zis: « Amice, îţi lipsesc patru-cinci sute de lei din cassă; ia fii bun d-ta şi-i pune imediat la loc, şi aldată socoteşte mai bine; că foarte curând am să viu iar să te vizitez, şi-ţi declar că nu-ţi voiu mai vorbi tot astfel; imediat voiu raporta cui de drept!» Aşa e că nu se nenorocea omul?

— Aşa e!

— Apoi dacă e aşa, strigă d. Anghelache foarte tare, trântind cu paharul în masă, dacă e aşa, de ce vă faceţi că nu 'nţelegeţi? ori sunteţi idioţi?

Idioţi! Cuvântul acesta face pe camarazi să nu mai înţeleagă nimica. Ca să pronunţe d. Anghelache, care este un tip de urbanitate, astfel de cuvânt, de sigur trebue să fie scos din ţâţâni. Insă ce?... ce l-a putut scoate astfel din ţâţâni pe d. Anghelache? Iată ce nu pot înţelege camarazii. Dar d. Anghelache bea încă un pahar şi foarte enervat urmează:

— Ştiţi d-voastră câţi bani îmi trec mie pân' mână?

— Mii!

— Vezi că eşti prost?...

— Nene Anghelache!

— Mii, ai?... Sute de mii, boule!

— Nene Anghelache!

— Ce, nene Anghelache? ce, nene Anghelache?... Ţal! Ţal!! Ţal!!!

— Nene Anghelache, spargi paharul!

— Nu vezi că bat de un ceas, și nu vrea să vie mizerabilul!... Țal!!!

In sfârșit, mizerabilul vine... D. Anghelache își plătește consumația plus un pahar, care trebue să vie.

— Milioane, neghiobule! strigă d. Anghelache. De când crezi d-ta că n'a mai dat pe la mine cineva, să-mi verifice cassa?

— De când?

— De acum unsprezece ani, de când am luat-o în primire... Mișeii!

— Pentrucă te cunosc toți că ești un funcționar corect.

— Corect! strigă d. Anghelache fierbând... Corect! De unde știu dumnealor că sunt corect?... Canaliile!

Și aduce paharul la gură.

— Cine poate crede de dumneata că nu ești om cinstit?...

Cinstit!... Când aude acest cuvânt, d. Anghelache se scoală drept în picioare cu paharul ridicat în sus, și, în culmea furiei:

— Nu vă permit să faceți glume proaste pe socoteala mea, măgarilor! că vă sparg capul!

Trântește paharul de masa de marmură, prefăcându-l în țăndări, și iese turbat pe ușă. Lumea toată din berărie își întoarce privirile spre masa camarazilor, care au rămas consternați. Câteva minute, în timp ce chelnerul șterge urmele accesului de violență al d-lui Anghelache, tac toți, căutând fiecare în ochii celorlalți o lămurire...

— Am înțeles! zice unul.

— Să știi c'a făcut-o! adaugă altul.

— E pierdut, nenorocitul!

In momentul acesta, iată că intră în berărie un domn matur. Camarazii dela masă îl salută respectuos. El se apropie cu bunăvoință de dânșii și le întinde mâna cu un aer de o vădită superioritate.

— Bună seara, băeți.

— Bună seara, d-le inspector.

— Imi dați voie?

Mai încape vorbă!... și d-l inspector se așează în locul unde cu câteva minute mai înainte a șezut d-l Anghelache.

— Ce mai nou? întreabă noul venit.

— Mai nimica, d-le inspector... S'au dat lefurile astăzi.

— Da?... Eu n'am fost astăzi la minister, am dormit toată ziua; ieri noapte în tren n'am putut închide ochii; era plin de deputaţi şi de senatori... M'a chemat telegrafic ministrul să viu dela gară drept la dânsul acasă... De mâine începem să călcăm rând pe rând toate cassele... Istoria nenorocitului celuia care a fugit în America a pus pe gânduri pe d. ministru.

Cuvintele inspectorului finanţiar produc asupra camarazilor o aşa de puternică sguduitură, încât unul, fără să vrea şi fără să ştie pentruce, zice: « An-ghe-la-che... ».

— Cum ţi-a dat prin cap de Anghelache? întreabă inspectorul... Cu Anghelache vreau să încep mâine... tocmai pentrucă ştiu că la el merge lucrul mai uşor...Ei! dacă ar fi toţi mânuitorii de bani publici ca Anghelache...

— An-ghe-la-che...

— ...n'ar mai trebui inspectori finanţiari. Tot vrea guvernul să facă economii; — ne-ar putea suprima pe toţi... Ei! ca Anghelache, mai rar, aşa corect şi serios.

— An-ghe-la-che... şopteşte aiurit impiegatul, pe când ceilalţi tac sdrobiţi.

Dar d. inspector nu observă cât e de curioasă înfăţişarea camarazilor, sau, dacă o observă, o atribue naturalei constrângeri pe care trebue s'o simtă nişte inferiori având plăcerea şi onoarea să stea la aceeaşi masă într'un loc public cu un superior. D. inspector are să se scoale de dimineaţă a doua zi pentru ca să pornească a face surprize mânuitorilor de bani publici. A băut un pahar mare, îl plăteşte, apoi întinde cu multă bunăvoinţă mâna tutulor inferiorilor şi se retrage. Un moment, camarazii rămân în picioare, ca ţintuiţi, fără a se hotărî să mai şează jos ori să plece, când unul din ei rupe tăcerea:

— Ce-i de făcut?

— Nenorocitul!

— Trebue să-i dăm numaidecât de ştire... Imposibil să-l lăsăm aşa... Când l-o vedea pe inspector mâine, îi cade dambla.

— Trebue să-l găsim... să-l luăm cu binişorul!

— Anghelache?... Se 'mpuşcă!

— Nu l-ai văzut ce iritat era?

— Ii lipseşte mult!...

— Incai să se facă nevăzut!...

Repede camarazii plătesc consumaţiile, ies, se suie toţi trei într'o birje şi pornesc către locuinţa nenorocitului lor camarad. Anghelache e flăcău, stă cu soră-sa şi cu mama lor, în Dobroteasa. E aproape unu după miezul nopţii...

— Trebue să doarmă nenorocitul fără grijă...

— Aşa! fără grijă! nu l-aţi văzut în ce hal era?

— Eu gândesc că-şi face bagajele...

— Să-l luăm cu binişorul...

Au ajuns... In casă nu e nici o lumină. La fereastra odăii dela pod, unde doarme Anghelache, perdeaua este ridicată.

Mahalaua e cufundată în deplină tăcere: nici o mişcare alta decât pâlpâiala rarelor becuri de gaz. Unul dintre camarazi bate discret la geam: niciun răspuns. Mai bate odată: acelaş rezultat.

— Doarme dus!

— Bate mai tare!

— Cine e? întreabă un glas tânăr din 'năuntru.

— Bate mereu!

— Cine e?

Şi la fereastră, apare o icoană albă cu mâinile încrucişate pe piept... E domnişoara Eliza, sora lui Anghelache. Camaradul care a bătut zice foarte emoţionat:

— Dormeați, domnișoară Elizo?

— Da, d-le Costică... Ce e?

— Mă scuzaţi că v'am deranjat somnul... Nenea Anghelache n'a venit?

— Nu!

— Ne daţi voie să-l aşteptăm...

— Il aşteptaţi degeaba... a trimis vorbă aseară pe la zece cu un comisionar, să stingem şi să 'ncuiăm, că nu vine la noapte acasă... E poftit la o petrecere cu nişte prieteni și nu crede să scape până la ziuă...

— Nenorocitul... Noapte bună, domnişoară Elizo!

— Mersi!

Şi icoana cea albă se retrage dela fereastră stingându-se 'n întunerec.

— Ce e de făcut?

— După el!... Trebue să-l găsim undeva.

— Mână, birjar!

— Nenorocitul!

Unde?... unde să fie nenea Anghelache?.. De atâtea ceasuri acuma, bunii camarazi îl caută, alergând prin întunericul nopţii de colo până colo, când în birje, când pe jos — de geaba! Au fost dearândul peste tot, de câte două şi trei ori, prin toate localurile de noapte, pe unde şi-au putut închipuì că s'o fi încurcat, după cunoscutu-i obiceiu, la luarea lefii... Au mers mai departe: l-au căutat şi pe unde nu trebuia să-l caute... Anghelache nicăeri! Biruiţi de osteneală, demoralizaţi de atâta nesucces, au intrat încă odată într'o cafeneluţă, unde gazul apune după ce a răsărit soarele. In odaia din fund, un alt camarad... La lumina spălăcită a becului Auer, chipul camaradului seamănă cu icoana unui martir în urma chinurilor: e alb ca varul, cu umbre albastre; fălcile-i sunt încleştate; nasul tras, ochii pierduţi în extaz. In mâna-i asemenea albă, caşicum pe sub piele n'ar mai curge un pic de sânge, ţine o linguriţă, cu care amestecă, încet, încet de tot, zahărul într'o ceaşcă plină cu şvarţ. Din când în când oftează din adânc pe nas, umflându-şi nările. Cum îl văd, camarazii se apropie de el şi-l salută. El le zâmbeşte — zâmbetul sfânt al martirului, care 'ntrevede, prin deschizătura regiunilor cereşti, lumina vieţii eterne — şi urmează să amestece în ceaşcă fără a schimba câtuşi de puţin măsura mişcării. Camarazii, înţelegând starea sufletească a camaradului, s'aşează discreţi la o masă alături şi comandă cafele... Dar unul are o inspiraţie şi, mai puţin discret decât ceilalţi, se adresează către omul care amestecă 'n ceaşcă:

— Mitică... nu cumva ai văzut tu astăseară pe undeva pe nenea Anghelache?

Mitică zâmbeşte şi face semn din cap că da. Toţi trei camarazii se ridică drept în picioare:

— Unde?

Mitică face semn cu palma stângă pe masă, adică: *aici.*

Mitică face din buze un semn și ridică din umeri, adică: *n'aș putea spune precis, când...*

— Spune, nene, păcatele mele! strigă unul scos din răbdare!... Când a plecat?

Mitică amestecă cu mâna dreaptă și arată cu cea stângă spre ușă: *acușic'a plecat.*

— Ci vorbește, domnule! ești mut? ce dracu! Unde a plecat?

Mitică lasă lingurița și zice cu o sforțare supremă:

—'Ă... 'ăp... 'ăpt...

Și caută să prinză iar lingurița.

— Unde?

— ...'ptăiie!

Și prinde lingurița și 'ncepe iar s'amestece.

— Băete! strigă unul dintre camarazi.

Chelnerul vine...

— A fost în urma noastră pe aici nenea Anghelache?

— Da!

— A fost pe aici!... Când?

— Adineaori...

— Nu i-ai spus că l-am căutat? că avem o afacere foarte importantă și să ne aștepte?

— Ba da.

— Și ce-a zis?

— A zis: ce afacere importantă? să mă slăbească!

— Nenorocitul!

— Și nu știi unde a plecat?

— ...'ptăiie!

— Cum?

— La lăptărie, tălmăcește chelnerul, care e deprins cu vorba lui d. Mitică.

Peste câteva momente, o birje iese în goană pe la capul podului către șosea...

La lăptărie, întuneric besnă.

— Ce-i de făcut?

— Inapoi birjar!

— Haid' iar acasă? Trebue să se fi întors.

— Ești nebun? Tocma 'n Dobroteasa?... Ne-apucă ziua pe drum...

— Dar putem să-l lăsăm aşa?... Dacă nu ştie nimica se duce la canţilerie, şi-l prinde acolo inspectorul. Trebue să ştie ce-l aşteaptă...

Se face în adevăr ziuă când camarazii ajung în Dobroteasa... Nenea Anghelache n'a venit acasă. Sunt şapte ceasuri... Peste două ceasuri, fiecare trebue să fie la postul său. In definitiv, au conştiinţa împăcată că şi-au dat toată osteneala să-l scape, ca buni camarazi şi amici. Oamenii au făcut tot ce puteau face; de acuma, aibă Dumnezeu grijă de Anghelache! Cei trei camarazi se despart, să meargă fiecare la treaba lui. Unul dintre dânşii, care lucrează în aceeaşi administraţie cu Anghelache, ia însărcinarea să comunice la dejun ce s'a mai întâmplat. Şi, în adevăr, peste câteva ceasuri, la douăsprezece trecute ceilalţi doi camarazi se 'ntâlnesc la birtul lor unde al treilea vine tocmai la unu să le comunice lucruri de o extremă gravitate.

Pe la unsprezece ceasuri, când trebuia să se deschiză cassa, a venit inspectorul financiar, şi, aşteptând pe Anghelache, s'a pus să cerceteze registrele. Pe la unsprezece şi jumătate, s'a trimis un aprod cu birja acasă la Anghelache să-l cheme, că-l aşteaptă inspectorul. Aprodul s'a 'ntors după douăsprezece cu răspuns că d-l Anghelache n'a mai dat p'acasă de ieri dimineaţă, că noaptea a trimis vorbă să nu-l aştepte cocoanele, că nu vine. La vorbele aprodului, inspectorul a 'nceput să râză... pe urmă a cerut lumânare şi ceară, a pecetluit cassa şi a plecat spunând că se 'ntoarce la trei.

— Nenorocitul de Anghelache!

Imediat după dejun, camarazii se reped în Dobroteasa. Dar şi acuma acelaşi rezultat — Anghelache nu se află. Din Dobroteasa apucă la stânga, să iasă pe cheiu spre piaţa mare. Trecând prin faţa Morgei, văd căruţa funebră: un nou oaspete a venit, sătul de căldurile vieţii, să coboare în răcorosul otel. Camarazii îşi fac cruce şi, privindu-se unul pe altul, se 'ncruntă, caşicum ar voi să gonească unul din mintea altuia, un gând, acelaş, pe care unul altuia şi l-au ghicit.

— Sărmanul Anghelache!... Unde-o fi Anghelache?

La şease seara, la Gambrinus, tânărul comunică celorlalţi doi urmarea inspecţiunii. La trei fără un sfert, inspectorul s'a

înfiinţat la cassă, şi iar a mai cercetat registrele, şi iar a trimes zadarnic pe aprod în Dobroteasa. Apoi a încheiat un proces-verbal, dispunând că, dacă şi a doua zi cassierul nu se va prezenta la post, să se cheme lăcătuşul. Pe când povesteşte camaradul, iată că vine un băiat cu gazete: fiecare dintre cei trei prieteni ia câte una şi-şi aruncă ochii pe ultimele informaţiuni. Unul dă un ţipăt şi încremeneşte cu gazeta în mână.

— Anghelache!

Atât poate zice şi întinde gazeta, în care fiecare ceteşte:

« Azi dimineaţă s'a găsit la şosea spânzurat un om bine îmbrăcat în vârstă ca de 40-45 de ani. Din ordinul procurorului, cadavrul, asupra căruia nu s'a găsit nimic alta decât un plic cu adresa Anghelache M., mărunţiş în monete nouă de nichel ca de şaptezeci de bani şi un ceasornic de argint cu monograma A. M., a fost transportat la morgă ».

— Bravo! nene Anghelache!...

— Da! mai bine moartea decât dezonoarea!

— Sărmanul nenea Anghelache!

Şi toţi trei camarazii se despart cu inima zdrobită.

A doua zi, la dejun...

— S'a deschis cassa...

— Ii lipseşte mult?

— Nimic nu lipseşte!

— !?

— S'a găsit în plus un pol de aur românesc din 70, învelit într'o foiţă de ţigară.

— !!

— Trebue să mergem la Morgă să-l vedem! eu nu m'astâmpăr până nu-l văd!

Şi pornesc iar toţi trei. La Morgă se pregătesc servanţii a-l preda pe Anghelache să-l ducă acasă, fiindcă i s'a stabilit complet identitatea şi l-a reclamat familia. Camarazii s'au apropiat de masa pe care stă camaradul lor.

— De ce?... de ce, nene Anghelache? a întrebat plângând ca un prost cel mai tânăr.

Dar, nenea Anghelache, cuminte, n'a vrut să răspunză.

TRIUMFUL TALENTULUI

Au fost odată 'ntr'o școală de provincie doi buni camarazi: Niţă Ghiţescu şi Ghiţă Niţescu. Amândoi erau potriviţi la 'nvăţătură şi la purtare. Niţă însă se deosibea, şi nu numai de Ghiţă, dar chiar de toţi copiii ceilalţi, prin talentul lui la scris, de care se minuna cu drept cuvânt toată lumea. In anul al patrulea de școală primară, Niţă ajunsese să scrie aşa de frumos, încât, adesea, puse alături, caietul lui ai fi zis că este modelul de caligrafie tipărit, iar modelul de caligrafie, scris de mână; pe câtă vreme, Ghiţă scria nu se poate mai urît; pe lângă că-i era mâna dreaptă şubredă, fiindcă-i degeraseră degetele de mic, n'avea băiatul nici apucătură din ochi la lucru de piguleală. Aşa, isprăvind clasele primare, s'au despărţit cei doi buni camarazi, ca să meargă fiecare după norocul lui. Ghiţă s'a dus la ţară pe lângă tată-său, care era negustor cu dare de mână; iar Niţă, copil sărman, a apucat spre capitală, ascultând de sfatul dascălului său: Fătul meu, tu părinţi n'ai, carte multă nu ţi-e dat să 'nveţi, că nu prea eşti deştept; slugă nu te poţi face, că eşti cam leneş... Ţi-a dat şi ţie Dumnezeu un dar; ai icoană la scris; ţie cu condeiul ţi-e dat să te hrăneşti. Du-te la Bucureşti, acolo ai să intri copist în vreo canţilerie şi 'ncet-încet, cum te ştiu că n'ai purtări prea rele, cu vremea ai să 'naintezi.

Niţă a ajuns în capitală şi s'a pus să-şi caute de lucru. A făcut cunoştinţă ba cu unul, ba cu altul, recomandându-şi talentul şi căpătând din toate părţile complimente şi dovezi de admiraţiune. Dar afară de acestea, n'a reuşit deocamdată să capete nimic mai mult. Niţă nu şi-a pierdut

speranța şi bine a făcut; căci iată că într'o seară o cunoştință i-a spus:

— Mâine dimineață, la ceasurile unsprezece să te afli la ministerul de interne: se ține concurs pentru trei posturi de copişti; de sigur ai să capeți unul.

Se 'nțelege că Niță n'a lipsit a se înființa la vreme. Concurenții, în număr de vreo treizeci, au fost introduşi într'o sală mare; aci, în fața comisiunii, compusă din directorul ministerului ca prezident, subdirectorul ca vice-prezident şi trei şefi de biurou ca membri, li s'a dictat de către unul dintre aceştia cu glas tare timp de cinci-șease minute. Apoi d. preşedinte a zis:

— Destul! acum fiecare să-şi iscălească proba.

Deşi dictarea mersese cam prea iute, Niță s'a uitat lung pe foaia lui, înainte de a o iscăli, a zâmbit mulțumit de sine, apoi a iscălit şi a înmânat-o cu mult respect unui domn membru, care a strâns toate probele. Peste două zile, s'a dat rezultatul concursului... Numele Niță Ghițescu nu figura între cele trei numiri.

— Şi ce frumos scrisesem, domnule! a zis Niță, mâhnit, cunoştinții sale.

— Un tânăr nu trebue să despere dela întâia încercare, i-a răspuns cunoştința: mai sunt încă şapte ministere; or să se mai ivească locuri.

In adevăr, peste câteva luni, se ivesc două locuri la alt minister. Niță nu lipseşte a se înființa. Şi iar mulțime de concurenți, iar comisiune, iar dictare, iar formalitățile obişnuite, şi a doua zi iar nu se află între cele două numiri numele Niță Ghițescu.

— Şi ce frumos scrisesem, domnule! zise Niță cunoştinții lui.

— Răbdare, tânărule! n'a intrat vremea 'n sac, o să-ți vie şi rândul dumitale; mai sunt şase ministere; or să se mai ivească locuri.

A trecut câtva timp, şi iată că s'au ivit câteva locuri la al treilea minister. Acelaş rezultat pentru d. Niță Ghițescu. Fireşte însă că, oricât i-ar fi crescut mâhnirea, Niță n'avea de ce să despere; mai erau încă cinci ministere; trebuia să se mai ivească locuri. Şi s'au ivit pe rând, locuri

încă la patru ministere şi s'au ţinut concursuri; şi d. Niţă Ghiţescu a luat parte la fiecare concurs şi, după fiece rezultat de concurs, concurentul nostru a zis, din ce în ce mai mâhnit:

— Şi ce frumos scrisesem, domnule!

Şi cunoştinţa lui i-a răspuns:

— Nu despera, tânărule! a mai rămas încă un minister, tocmai acela unde se cere cu dinadinsul caligrafie pentru acte şi documente; trebue să se ivească acolo vreun loc.

Par'că a proorocit cunoştinţa lui Niţă: n'a trecut o săptămână, şi iată că s'a publicat concurs pentru un post de perfect caligraf la acel ultim minister. S'a pus d. Niţă pe brânci, în aşteptarea concursului, să-şi facă mâna, exercitându-se în fiecare zi, pe hârtie velină, la feldefel de scriituri — engleze, italice, gotice, bastarde, ronde, majuscule, minuscule, şcl., în feldefel de mărimi, dela doi centimetri până la un milimetru, şi cu şi fără transparent. Era acuma gata.. Dar, în ajunul concursului, se 'ntâmplă, cum se 'ntâmplă în orice poveste, să se 'ntâlnească — cu cine? cu o veche a lui cunoştinţă, cu bunul său camarad de odinioară, cu Ghiţă Niţescu, băiatul cu degetele degerate.

— Ghiţă!

— Niţă!

Şi din vorbă 'n vorbă, află Niţă că tata lui Ghiţă, după ce a scăpătat, a murit, că Ghiţă a venit la Bucureşti cu o scrisoare de recomandaţie către ministrul la ministerul căruia se ţine mâine concursul, că ministrul l-a primit foarte bine şi i-a spus că a doua-zi, la ceasul fix, să se prezente la minister, să ia parte negreşit la concurs.

— Tu? la concursul de mâine? a zis pufnind de râs Niţă.

— Da, eu...

— La concursul de mâine?

— Da' tu ştii pentru ce loc e concurs, Ghiţă?

— Nu...

— Pentru un loc de perfect caligraf, amice Ghiţă!

— Apoi, dacă mi-a ordonat ministrul să merg... se poate?

— Apoi, mă prezent şi eu, Ghiţă.

— Bine, prezentă-te şi tu.

— Cu mine! la caligrafie, Ghițică?

— Cu tine la caligrafie... Eu știu ce mi-a ordonat ministrul.

— Bine!

Cu așa ton a pronunțat Niță acest *bine*! încât Ghiță, după câteva momente de gândire tăcută i-a zis:

— Niță... Eu am venit în București cu ceva părăluțe... tu zici că ești tinichea de tot. Eu... dacă vrei tu...

— Ce să vreau?

— Eu ți-aș da ție trei-patru poli... să...

— Să ce?

— Să mă lași, să nu vii la concurs...

— Eu!?

— Eu tot am recomandație.

— Să poftești la concurs cu recomandația dumitale!

Dar iată că în acest moment se apropie cineva de cei doi prieteni — este cunoștința lui Niță.

— Domnule Ghițescu, aș vrea să-ți spun ceva...

Niță lasă pe Ghiță la o parte.

— Domnule Ghițescu, bucură-te: ai scăpat de concursuri prin ministere; ți-am găsit un loc la o litografie, un loc plătit mult mai bine ca unul de copist, și în care poți să-ți faci un mai frumos viitor. Primești?

— Primesc... Dar un moment...

Și Niță, după ce a gândit o clipă foarte adânc, face la dreapta 'mprejur și se 'ntoarce la Ghiță.

— Ghiță, tu vrei să-mi dai trei-patru poli, să nu mă prezent la concurs... Eu am o combinație mai bună și pentru tine și pentru mine...

— Care?

— Din contră, să ne prezentăm amândoi la concurs; tu ai recomandație, eu caligrafie: să iscălesc eu cu numele tău proba mea, și tu să iscălești proba ta cu numele meu...

— Ei! dacă ai vrea...

— Vreau.

— Pe onoarea ta?

— Pe onoarea mea!... Să-mi dai cinci poli.

— Iți dau!

Și Ghiță se și execută. Niță ia hârtia de o sută, o pune în buzunar, iar cei doi camarazi se despart, amândoi foarte

mulţumiţi, dându-şi întâlnire pe a doua zi, la minister, fix la unsprezece. A doua zi, printr'o întâmplare neexplicabilă, nu s'au prezintat la concursul de perfect caligraf decât doi candidaţi: fireşte erau vechii camarazi. Niţă s'a purtat foarte galant; pe câtă vreme mâna degerată a camaradului său tremura de emoţie pe hârtia ministerială, Niţă cu toată siguranţa, făcea pe coala lui adevărate *tours de force*. Au isprăvit şi şi-au iscălit probele, după învoiala din ajun, fiecare cu numele celuilalt. Eşind dela concurs, în sala de aşteptare, Ghiţă a mulţumit cu efuziune camaradului său, iar acesta i-a zis:

— Numai doi am fost: recomandaţie ai, caligrafie am, slavă Domnului! să fie cât de ai dracului, pe cine o să numească?

N'apucă să termine vorba Niţă, şi uşa se deschise.

— Rezultatul concursului! strigă solemn prezidentul comisiei. S'au prezintat doi concurenţi: d-nii Niţă Ghiţescu şi Ghiţă Niţescu. A reuşit domnul...

— Domnul? întrebară într'un glas cei doi concurenţi.

— Domnul Niţă Ghiţescu!

— Daţi-mi voie, domnule director, zise Niţă atins, pe când Ghiţă nu ştia ce să crează; trebue să fie o greşală! poate că n'aţi văzut bine probele!

— Cum! întrebă aspru directorul, prezidentul comisiei.

— Slavă Domnului! adaogă Niţă... ne cunoaştem ce putem... Trebue să fie: nu Niţă Ghiţescu, ci Ghiţă Niţescu.

— Domnule! nu-ţi permit să fii rău crescut!... mă înţelegi? Am zis bine: a reuşit d-l Niţă Ghiţescu!

Dar d-l Niţă Ghiţescu nu s'a lăsat biruit de asprimea d-lui prezident al comisiei; foarte obraznic, a strigat şi mai tare:

— Nu se poate, domnule director, v'aţi înşelat, uitaţi-vă la probe!

Tonul cu care a zis «uitaţi-vă la probe!» a făcut un efect straniu asupra superiorului: i-a impus, parcă; acest domn a răspuns:

— In fine, *errare humanum est*... Să vedem...

Şi zicând acestea, a scos din buzunar un plic, pe care camaradul lui Niţă 'l cunoştea bine, şi din plic a tras o

scrisorică; s'a uitat la ea cu băgare de seamă şi cu tonul mult mai blând, zâmbind:

— Ştii că ai dreptate dumneata?... Aşa e! Vezi?... confundasem... In adevăr, a reuşit d-l Ghiţă Niţescu.

— Aşa da! a răspuns plin de satisfacţie d-l Niţă Ghiţescu.

Şi d-l director, grav, se retrase închizând uşa.

CADOU

« Iubite amice,

Astăseară, avem pom de Crăciun. Ne-ai promis că vii să prânzeşti cu noi. Te rog, nu uita. Te aştept până la şeapte fără un sfert la berărie, ca să mergem împreună. In tot cazul, dacă nu ne 'ntâlnim, vino direct la noi; dar vino negreşit; se supără Acriviţa.

Stasache ».

Acriviţa este soţia lui nenea Stasache. La oamenii aceştia se petrece bine; mă duc să 'ntâlnesc pe amicul meu la locul arătat. Sunt şeapte fără un sfert, şi omul meu lipseşte; dar n'aştept mult, şi iată-l.

— Gândeam că nu vii, îmi zice el.

— Se putea, nene Stasache, să supăr pe cocoana Acriviţa?

— Bine ai făcut, că ş'aşa e destul de supărată.

— De ce?

— Inchipueşte-ţi, monşer, că acum câteva zile nenea Andreiu, senatorul! (ştii cât ţine el la familia noastră!) vine, ca după obiceiu, la noi şi zice: « Eu, mă 'nţelegi, s'a închis Senatul şi se duc toţi p'acasă, şi n'am să fiu de Crăciun cu voi, şi m'am gândit să v'aduc la fiştecare câte ceva ca cadou »... şi scoate, şi scoate, şi scoate şi dă-i la cadouri: şi mie şi la copii, şi Acriviţii... Acriviţii-i dă un inel cu brilănţel de toată frumuseţea...

— Ei!

— Ei! Eri dimineaţă, eu lipseam de acasă. Vine Mişu, profesorul — ştii, Mişu al nostru, care dă meditaţie la băieţi — vine pentru ca să le dea vacanţă, şi nevastă-mea pleacă să târguiască de-ale casei câte ceva, că ştii, dacă

le laşi toate pe ajunul Crăciunului, nu le mai poţi prididi... Mă 'ntorc eu acasă... îmi spune fata că s'a dus cuconiţa pîn târg. Zic eu: bine! Mai trece ce mai trece, se face douăsprezece, iaca vine şi Acriviţa foarte supărată. Zic: ce ai? zice: închipueşte-ţi ce mi s'a întâmplat! am pierdut piatra dela inelul lui nenea Andreiu.

— Când?

— Acuma.

— Unde?

— Pîn târg... Tocmai la băcănie am văzut că-mi lipseşte.

— Trebuie să căutăm pe unde ai mai fost.

— Am căutat peste tot: nu e şi nu e.

— Trebuie să dăm un anunţ la gazete!...

Şi isprăvind povestirea conversaţiei sale cu consoarta, nenea Stasache îmi pune sub ochi o gazetă.

Cetesc:

O bună recompensă!... S'a pierdut ieri vineri, 23 Decembre, înainte de amiazi, între stradele Popa-Tatu, Ştirbeiu -Vodă şi Calea Victoriei, o pietricică de briliant în valoare de 3—400 de lei. Cel ce o va găsi să o ducă la d. Stasache Panaiotopolu, strada... numărul!... unde va primi o recompensă de 20 de lei.

După ce citesc:

— Te pomeneşti că se găseşte! zice omul meu.

— Tot ce se poate, zic eu, nene Stasache. Mergem?

— Da... haide!

Ne suim într'o sanie şi pornim.

— Nu că-mi pare rău de piatră, pentrucă 'n definitiv, nu-i vreo valoare grozavă; dar ştii, nu face: un cadou dela nenea Andreiu... Ştii cât ţine el la noi...

— Fireşte...

— Sunt curios, să vedem: se găseşte? Dar în sfârşit, că nu se găseşte... Atâta pagubă!... Dar de unde ştii? poate că se găseşte?

Eu nu zic nimic. Dar el, văzând că tac:

— Ce zici?... se găseşte?

— Ştiu eu? zic.

— Ei! vezi?... eu nu sunt om curios; dar am mare nerăbdare, să vedem: se găseşte?

Eu iar tac; el văzând că nu zic nimic:

— Adică dumneata zici că... nu se găseşte.

— Ba nu! zic, din contra.

— Din contra? care va să zică, şi dumneata eşti de idee că se găseşte?

In sfârşit, ajungem acasă, la nenea Stasache. Madam' Panaiotopolu, mai nostimă decât totdeauna mă primeşte cu amabilitatea-i cunoscută:

— Dacă nu veneai, mă supăram foc pe dumneata.

— Se putea să nu viu, madam' Panaiotopolu?... Pentru mine invitaţia unei dame aşa de graţioase ca dumneata este o poruncă straşnică, la care peste putinţă să mă gândesc macar a nu mă supune.

— Mersi! zice doamna.

Dar adaog:

— Ce am aflat madam' Panaiotopolu?

— Ce?

— Pietricica dela...

— Dela inelul care mi l-a făcut cadou nenea Andreiu...

— Cine ţi-a spus?

— Nenea Stasache.

— Inchipueşte-ţi!

— Dar, zic eu, a publicat Nenea Stasache în jurnale... poate că să găseşte...

— Ei, aş!

— De unde ştii dumneata că nu? întreabă bărbatul.

— Cum o să se mai găsească?

— Se poate, coniţă, zic eu.

— Fac prinsoare, zice râzând doamna, pe ce poftiţi, că nu se mai găseşte.

— Ba eu fac prinsoare că se găseşte! zice Stasache.

— Pe ce?

— Pe ce pofteşti?

— Pe alt inel la fel...

— Pe alt inel la fel...

Pe când discutăm astfel, se aude sbârnâind soneria. Slujnica iese în vestibul, deschide şi se 'ntoarce:

— D. Mişu.

— Bravo! zice nenea Stasache, bătându-se cu palma pe frunte. Vezi, cu istoria inelului, ce-am uitat?

— Ce?

— Lui Mişu nu i-am luat nici un cadou... O să se supere băiatul.

— Ei, aş! zice iar râzând madam' Panaiotopolu.

D. Mişu intră; e foarte elegant... o fundă de cravată şic, şi'n fundă, înfipt un ac cu o pietricică foarte strălucitoare.

— Mişule dragă, să mă ierţi; pe tine te-am uitat, zice d. Panaiotopolu.

— Cum, nene Stasache?

— Nu ţi-am cumpărat nici un cadou.

— Lasă, nene Stasache, zice Mişu, îmi cumperi la anul nou.

Dar Stasache se uită lung la Mişu, apoi, cu un aer foarte ciudat:

— Ce!... ce ai la gât?... briliant?

— Da.

— Unde ai găsit-o?

— Ce să găsesc?

— Piatra?

— Care piatră?

— Briliantul, frate.

— Il am cadou, nene Stasache.

— Da de cadou!...

— Parol!

— Dela cine?

— Ce-ţi pasă?

— Ai citit anunţul meu?

— Da.

— ...Pe onoarea mea, Mişule, să nu te ştiu ce băiat de treabă eşti şi cât ţii la noi...

— Nene, întrerupe madam' Panaiotopolu, ai scris lui nenea Andreiu?... i-ai promis că-i scrii.

— Ii scriu mâne... Pe onoarea mea, Mişule...

— Poftiţi la masă!...

Iau braţul doamnei şi ne 'ndreptăm spre sofragerie. Indărătul nostru vin alţi musafiri, şi'n urmă Mişu cu nenea Stasache, pe care-l aud bine:

— Ei! eu zic că se găseşte...

ART. 214

Un biurou de avocat. Ora 9 dimineaţa.

Avocatul, un licenţiat începător, stă la biuroul său, studiind nişte hârtii.

O cocoană intră urmată de un tânăr.

Cocoana este îmbrăcată, cum purtau înainte vreme mahalagioaicele, cu barej havaiu legată la cap, rochie şi pieptar de lână de aceiaşi culoare, şi un tărtănaş conabiu, făcut cu igliţa; în mâini, mănuşi de imitaţie de mătase, fără deşte. E o femeie de vreo cinzeci de ani, destul de bine ţinută; cam prea dreasă la obraz: sprîncenile ca nişte lipitori; dinţii cam negriţi de ristic şi de tutun; foarte veselă şi vioaie, vorbeşte şi gesticulează degajat, chiar cu multă volubilitate şi cu o figură plină de expresie. Tânărul are aerul unui impiegat de minister; redingotă de camgarn la trei butoni, cravată strigătoare, pantaloni de culoarea oului de raţă leşească şi pălărie cilindru. El urmează cu încredere pe femeie, care intră cu pasul hotărît.

Cocoana. — Las'că-i spuiu eu tot lu domnu avucatu. (Inaintează spre biurou) Bonjur... Mă recomand Tarsiţa Popeasca, văduva lui priotul Sava dela Caimata, care a dărămat-o Pache, când a făcut bulivardu ăl nou, şi fiumeu, Lae Popescu.

Avocatul. — Poftiţi, luaţi loc.

Cocoana. — Mersi!

Tânărul. — Mersi! (şed.)

Cocoana (scoate o tabachere, din aceasta o ţigaretă militară, pe care o pune în gură. Advocatul îi oferă chibrituri; ea aprinde ţigareta; trage de două trei ori şi, dând fumul pe nas): — Uite la ce-am venitără noi la dumneata, care ne-a recomandat o prietenă a noastră, finc'a avut şi dumneei o chestie, (face cu ochiul râzând şi arătând pe Lae,

care se uită la lucrurile din biuroul avocatului de jur împrejur şi'n tavan la policandru), tot într'o pricină, de par egzamplu acuma, vine vorba; şi zice: du-te negreşit la dumnealui, că-ţi face dumnealui treaba.

Avocatul. — Care cocoană, mă rog?

Cocoana. — Miţa...

Avocatul. — Care Miţa?...

Cocoana (râzând, dând fum pe nas şi făcând cu ochiul): — Ei! nu te mai face acu... Miţa, de! care ai devorţat-o dumneata..

Avocatul. — ...?

Cocoana. — Care ai devorţat-o dumneata de Pricopoiu dela Ciulniţa.

Avocatul (după o prefăcută sforţare a memoriei): — A! madam' Zaharidi...

Cocoana. — Ei, da! aşa te'nvaţă... Zaharidina... (se aplcacă la urechea avocatului şi-i şopteşte ceva râzând cu multă intenţie. Avocatul zâmbeşte cam sfiindu-se de atâta apropiere. Cocoana se trage repede dela urechea lui şi pune graţios trei deşte dela mâna stângă peste buze) U! pardon... oiu fi mirosind!... Am gustat de dimineaţă nişte anghelică de casă... Nu ştiu ce purdalnicu îmi venea de cum m'am sculat, pardon, dela stomac!... (cu aceeaş mişcare graţioasă, se apasă cu cele trei deşte la lingurea făcând ceeace se zice pe franţuzeşte *une petite moue dégoûtée*).

Avocatul. — Ei! şi afacerea d-voastră!...

Tânărul (aplecând ochii din tavan): — E pentru...

Cocoana (după ce şi-a aprins o ţigaretă): — Las' să spuiu eu. (Către avocat) Eu i-am spus: Lae, nu face pentru tine! dar el, amurezat... n'ai ce-i face! nu şi nu! că se omoară, dacă nu-l las. (Către Lae) Ai văzut acu, mangafache? (Către avocat, cu blândă filozofie) Furia tinereţii... n'ai ce-i face! asta e al tinerilor dat. (Iar s'apleacă la urechea avocatului şi-i şopteşte cu multă intenţie şi sclipind din ochi. Avocatul iar evită contactul. Cocoana iar face mişcarea-i graţioasă) U! Anghelica, bat-o focu! (apoi iar s'apasă la lingurea).

Avocatul. — In sfârşit... în sfârşit, cum stă chestia?

Cocoana. — El... Lae...

Tânărul. — Lasă-mă, mamiţo, să spuiu eu.

Cocoana. — Ei! poftim, spune (fumează şi se uită şi ea la policandru)..

Tânărul. — Eu vreau să dau divorţ...

Avocatul. — Eşti însurat de curând...

Cocoana. — De...

Tânărul. — Lasă-mă, mamiţo! ce? eu sunt prost? (Către avocat) De trei ani.

Avocatul. — Copii aveţi?

Cocoana. — Ei, aş! unde poate aia să facă? (se dă la urechea avocatului).

Avocatul (se scoală repede'n picioare şi se duce într'un colţ al biuroului, unde s'apleacă puţin asupra unui castronaş cu nisip).

Cocoana (care i-a urmărit mişcarea). — Ai şi d-ta de dimineaţă arsuri la stomac; să-mi dai o sticluţă, să-ţi aduc şi dumitale niţică anghelică... de casă...

Avocatul (coborînd înapoi la biurou, ştergându-se la gură cu batista; către tânărul client): — Şi ce motive putem invoca?

Tânărul. — Nu-mi mai convine, domnule, pentru ca să trăesc cu dumneei.

Avocatul. — Apoi asta nu-i un motiv... Trebuesc motive...

Cocoana. — Par'că dumneatale ce treabă ai? să le găseşti, nu mai vrea să trăească cu ea şi pace bună! bărbat e! de unde nu, îşi ia căciula şi pleacă... Iaca.

Avocatul. — Bine, pleacă; dar femeia îl urmează, trebue, are chiar datoria să-l urmeze.

Cocoana. — Să poftească!... Iacă-i vine lui pofta să meargă unde a'nţărcat mutu iapa, tocma colo unde tot spune la « Universul » că se bate, zice, cu Englezii... boierii ăia, (râzând) ce fel de boieri ai dracului or fi şi ăia! încinşi cu tei ca la Fefelei! (râzând crescendo). Să meargă după el!... să vază ea pe dracu!... răsboiu e ala! ce? te joci, ţaţo? nu-i caută că e fata lui Popa Petcu! (râde cu multă poftă; s'apleacă s'apuce de gât pe avocat şi să-l tragă cu urechea la gura ei. Avocatul face la vreme o mişcare inteligentă şi scapă. Ea face mişcarea ei graţioasă cu cele trei deşte, întâiu pe buze, apoi la stomac). Ei! da, uitasem!... Anghelica!... Da' (închide ochiul stâng şi cu un zâmbet plin de intenţie) ai înţelegut unde bate vorba Tarsiţii priotesii! (face mare haz şi fumează cu multă poftă).

Avocatul. — Lasă, te rog, cocoană; lasă-l pe dumnealui să răspunză la întrebări; altfel nu pot sezisa speţa.

(către tânărul) Mă rog, să vedem... Ce plângeri pozitive și întemeiate pe probe putem s'aducem contra soției noastre?

Cocoana. — Berechet!

Avocatul. — Cum?

Cocoana. — Cu martori.

Avocatul. — Ce-or să spuie, de exemplu, martorii?

Cocoana. — Ei bravos! dumneata ce treabă ai? să-i înveți ce să spuie... Martori găsim noi.

Tânărul. — Mai întâiu, domnule avocat, eu vreau să dau divorț, fiindcă n'o mai iubesc pe dumneei...

Avocatul. — Dar dacă dumneei te iubește pe dumneata?

Cocoana (pufnind) — Em... p'! (face din buze un sgomot onomatopeic).

Tânărul. — Și este luxoasă... și...

Avocatul. — Da, amice, te cred; dar astea nu sunt motive...

Cocoana. — Jur eu ca mama lui!

Avocatul. — Em...p'! (face acelaș sgomot din buze ca preoteasa mai sus; apoi către tânărul). Putem să dovedim un adulteriu? înțelegeți ce va să zică un adulteriu...

Cocoana. — Știi că mi-ai plăcut aici?

Avocatul. — Apoi nu e așa, cocoană. Știi cât e de greu să stabilești elementele pentru proba legală a adulteriului?

Cocoana. — Ei, bravos! (se repede râzând la urechea avocatului; acesta se dă degrabă într'o parte. Mișcarea grațioasă a cocoanii).

Tânărul. — Dumneei, domnule avocat, am martori, umblă toată ziulica pe la tanti ale dumneei; știu eu ce face dumneei pe la tanti ale dumneei? că dumneei are vreo patru tanti.

Cocoana. — Olio! ce spui, țațo? nu zici cinci?... ba încă șease! (volubil) pe Răduleasca, pe Popeasca, pe Ioneasca, pe Otopeanca, pe Hurdubiloaia, pe Popeasca ailaltă a lui Mache al Popii Zamfirache, de-i mai zice și Ampotrofagu, că a băgat spaima în maala! uite așa umbla cu patacele și cu basamacu 'n cap, când fu la alegeri, de-a spart capu lui bietu Guță Băncuță, (cu volubilitate crescândă)

fincă nu vrea să fie cu eţii ăştia de-a venitără la putere, fi-s'ar fi stârpit sămânţa de liberali! auzi liberali! să nenorocească o lume de se hrănea...

Avocatul (plictisit). — Ţţ!... Ce-are aface acuma politica?

Tânărul (rugător). — Lasă, mamă!

Avocatul. — Lasă, cocoană!

Cocoana (cu forţă). — Nu las! nu vreau să las! (trântind ţigareta în scrumieră şi, foarte sentimentală, obidindu-se treptat până la lacrimi) că dacă nu am mai avut alţi copii, şi să-l văz nenorocit, care numa pe el îl am! (îşi suflă foarte sgomotos nasul, apoi îşi şterge ochii şi aprinde ţigareta).

Avocatul. — E vorba dar de a proba că lipseşte dela cea mai sacră datorie conjugală, dacă...

Cocoana. — Apoi ai cunoscut-o dumneata pe mă-sa ce pramatie, ce catifea? (se dă la ureche fără succes, apoi, pufnind de râs). M'ai înţelegut, care va să zică? (taie cu mâna dreaptă de două ori aerul în mişcări scurte şi dese, bleojdind buzele, pufnind din nări şi ţinând închis ochiul stâng — semnul unei idei superlative).

Avocatul. — Mai rămâne să găsim altceva... Te insultă vreodată?

Tânărul. — Aplică domnule, totdeauna aşa vorbe triveale, care nu aş putea pentru ca să vi le zic în persoană în prezenţa mamiţii.

Cocoana (se repede la ureche iar fără mult succes; apoi, râzând, către avocat). — Destul!

Tânărul. — Şi, pe urmă, să vă spun drept... nu-mi mai dă nici mâna pentru ca să ţin o nevastă fără zestre...

Avocatul. — N'ai luat zestre?

Cocoana. — Zestre? dela cine? dela Popa Petcu? să-i rămâie clironomie, când o muri beţivul, căldăruşa şi datoriile dela «Moartea Vânătorului», unde bea toată ziua şi toată noaptea pe catastif şi joacă tabinet cu ginere-său şi cu alţi spânzuraţi... cu gineri-său, de! cu Tache Hengheru, care are antipriză de flaşnete în Popa Tatu şi iarna vicleimuri cu olteni!

Tânărul. — Lasă, mamiţo!... Nu-mi mai dă mâna pentru ca să ţiu nevastă fără zestre; mai ales că a fost o nenorocire acu, cu ocazia bugetului, care am devenit suprimat pe întâiu Aprilie.

Avocatul. — Şi ce salariu aveaţi?

Cocoana. — Marea cu sarea! Avea şi el o sută cinzeci de lei pe lună... şi l-a suplimatără; cu o sută cinzeci de lei ai lui o să se procopsească statul! In maţe să le stea ăi o sută cinzeci de franci! L-a suplimatără, că l-a 'nsemnat Ampotrofagu, suplima-le-ar Dumnezeu luminiţele ochişorilor din cap, s'ajung să-i văz orbeţi pe toţi cu mânuşiţa întinsă pe strada Clemenţii la colţul lu Butculescu! L-a supl...

Un fecior (intră şi, întrerupând imprecaţiunea mamei). — Conaşule, poftiţi la dejun.

Avocatul (se scoală). — In sfârşit, mai veniţi în zilele astea pe la mine; ne vom mai consulta; poate să găsim ceva... A! nu cumva ai vreo scrisoare dela soţia dumitale?

Cocoana — Hehei! câte! de când trata amor (iar la ureche; dar avocatul e prea nalt şi cocoana nu-l ajunge din picioare).

Tânărul. — Ba, am vreo trei, de când eram astă toamnă cu domnul inspector trimis în anchetă în Dobrogea... Am stat vreo trei săptămâni, şi dumneei era straşnic de supărată că nu-i trimeteam mereu parale...

Avocatul (ca având o idee luminoasă). — Bravo! vino mâine, poimâine dimineaţa cu scrisorile... poate să avem şansă... cine ştie? poate să avem mare şansă!

Feciorul (intrând iar). — Conaşule, se răceşte.

Avocatul (mânând pe cei doi clienţi cu binişorul până la uşe, îi scoate afară din biurou; în vestibul, cocoana râzând, vrea să-i spuie ceva la ureche; avocatul o depărtează şi apucă spre sufragerie. — Cocoana pleacă, făcând cu ochiul).

Tânărul (urmând-o şi netezindu-şi jobenul cu mâneca). — Stai, mamiţo, nu aşa iute!

II

Acelaş biurou de avocat. In aceeaş zi, orele patru d. a.

Avocatul intră cu servieta la subsuoară, urmat de fecior.

Avocatul. — Afară de ăştia, nu m'a mai căutat nimeni?

Feciorul (gândindu-se mai bine). — Ba da, conaşule, un popă şi o damă tânără; a zis popa că vine mai târziu.

(S'aude soneria sbârnâind cu insistenţă).

Avocatul. — Vezi cine e.

(Feciorul aleargă. Avocatul s'aşează la biurou, îşi desface servieta şi deschide un dosar).

Un popă venerabil intră. E un om de vreo şaizeci şi cinci de ani; barbă şi păr mai mult albe; faţa foarte roşie, mai ales la pomete şi alte proeminenţe; ochii spălăciţi, albaştri, dulci şi lăcrimoşi. Poartă în mâna dreaptă baston înalt negru cu măciulie de os alb; mâna stângă o ţine în buzunarul giubelii; cu toate că părintele păşeşte cu multă metodă aplecându-se 'ntr'o parte, tot se denunţă aproape sigur unui ochiu deprins, că mâna stângă a părintelui, disimulată sub giubea, duce o greutate considerabilă.

In urma părintelui, o tânără persoană, ca de vreo optsprezece ani: o frumuseţe de fată; ochi verzui mari, sub gene şi sprîncene negre ca şi părul buclat al capului; naltă şi mlădioasă, mergând, pare că pluteşte — *la grâce plus belle encore que la beauté*! E foarte cochet îmbrăcată: o pălărie de pâslă în tricorn, de culoare *gris-fer*, tivită pe margini cu şiret de fir, ca şi manteluţa de aceeaş culoare — şic de tot).

Avocatul. — Blagosloveşte, părinţele!

Popa. — Domnul, taică!

Avocatul. — Ia poftiţi; luaţi loc.

Tânăra. — Mersi.

(Părintele şi tânăra se aşează lângă biurou în faţa avocatului. Părintele se aşează, cu metodă, aşa că ajunge cu mâna stângă la potrivită distanţă ca să poată lăsa binişor jos pe covor sarcina purtată pe sub giubea. Şezând jos părintele, poalele giubelii se dau într'o parte, aşa că jos lângă scaun se vede acum bine ce ţinuse părintele'n mână: o legătură de basma roşie cadrilată în stil scoţian. Legătura stă ţapănă'n picioare într'o formă cono-piramidală prelungă şi coronată cu două funde 'nnodate'n cruciş — o siluetă foarte sveltă).

Avocatul (care priveşte adânc şi foarte distrat la tânăra persoană)

— D-voastră sunteţi fiica părintelui, domnişoară?

Tânăra. — Nu sunt domnişoară, domnule...

Popa (cu duios regret patern şi foarte răguşit). — Nu mai e de trei ani domnişoară, biata fată!... s'a dus de mult bunul ei!... Acu încă, gândim, dacă o vrea Maica Precista, să devorţăm...

Avocatul (care priveşte cu multă stăruinţă la tânăra clientă, fără s'asculte în destul vorbele părintelui). — Damă, care va să zică?... damă?

Tânăra. — Da, domnule, damă...

(Părintele se uită la legătură, să vază dacă șade bine; legătura își ține mândră fundele'n sus).

Avocatul. — Așa tânără!... De câți ani, doamna mea!

Tânăra. — Am împlinit optsprezece ani la două Dechemvrie trecute.

Avocatul (din ce în ce mai dus). — La două Dechemvrie! ... Așa tânără!!

Popa. — La sfântul prooroc Avacum...

Avocatul (și mai dus) .— Avacum!... Așa tânără!

Tânăra (tristă). — ...și fără noroc!

Avocatul. — Fără noroc! dumneata?...

Popa. — Uite, ea! Dacă n'a vrut Maica Domnului!

Tânăra. — De aia am venitără la dumneatale (roșește).

Avocatul (fericit). — La mine...

Popa. — Pentru ca s'o devorțezi.

Avocatul. — O divorțez.

Popa. — Și helbet! cunoaștem și noi filotimia obrazului... Al dracului am răgușit... sfintele sărbători!...

Avocatul. — Slujbă multă...

Popa. — Al dracului... Și lumânările proaste... fac fum.

Avocatul. — Părinte, nu luați o cafea?... Doamna nu ia o dulceață, bonboane?

Tânăra. — Mersi... (roșește).

Popa. — Ba, dac'ai fi bun, mai bine un pahar de vinișor; mâncai niște afurisiți de țâri.

(Avocatul sună. Feciorul intră; apoi, după ce a primit dela stăpân un ordin discret, iese).

Avocatul. — Dar, pardon, am uitat să întreb cum se numește doamna...

Tânăra. — Acrivița Popescu (roșește).

Avocatul. — Acrivița?! Frumos nume!... Acrivița!

(Feciorul intră cu o tavă, pe care poartă o sticlă de vin, pahare, apă și dulceață. Avocatul se scoală, apropie un gheridon lângă biurou între părinte și tânăra clientă. Feciorul așează pe gheridon tava și, la un semn al stăpânului, se duce. Avocatul servește părintelui un pahar de vin și damei dulceață).

Părintele (punând mâna pe pahar). — Nu-i vorba, am mai băut un păhărel; fusei adineaori pe la Hanu-roșu, de gustai un pelin (se uită iar la legătură) la Bărăție... la Andrei, de!

Avocatul. — A!... la Andrei...

Popa. — Luai de probă pentru casă vreo trei chile (iar se uită la legătură).

Tânăra. (După ce a luat dulceaţă şi a băut puţină apă, se caută să-şi găsească batista) — A! mi-am uitat batista... (roşeşte).

Avocatul (Scoate pe a lui neatinsă din buzunarul redingotei şi o dă clientei). — Poftiţi, doamnă...

Tânăra (ia batista, se şterge la guriţă; apoi dându-o înapoi). — Opoponax?

Avocatul. — Da, parfumul meu favorit.

Tânăra. — Ş'al meu! (roşeşte).

Avocatul (încântat). — Ş'al dumitale!... (se apropie mai tare de ea şi o priveşte adânc, punând apăsat batista pe buzele lui).

Părintele (care a băut paharul). — Straşnic vinişor, taică! (îşi mai toarnă un pahar).

(Pe când avocatul pledează cu multă volubilitate foarte încet şi de aproape Acriviţii, şi dânsa se face din ce în ce mai roşie la obraz fără să răspundă, părintele scoate din buzunar un ţâr; pe urmă ia de pe masă un *presse-papier*, care reprezentă bustul lui Ciceron în bronz; ţine ţârul de coadă culcat pe marginea biuroului şi-l bate bine cu capul bustului, să-l frăgezească).

Avocatul (mai tare, aşa încât se aude) —... care merită a fi fericită!

Tânăra. — Eu fericită? (roşeşte).

Părintele (la al treilea pahar). — Straşnic vinişor!

Avocatul. — Aşa dar, să vedem ce motive putem invoca.

Părintele. — Ce motive? ce motive? Iacă, o despart eu, că-i sunt tată, şi pace bună! nu mai vreau s'o las să trăiască cu un pârlit, (goleşte paharul) cu un fecior de...

Avocatul (turnându-i încă un pahar). — Apoi nu merge aşa, părinţele. Trebuie să găsim motive şi (cu hotărîre) le vom găsi! trebuie să le găsim!

Părintele. — Găseşte-le, taică! de ce eşti dumneata avucat?

Avocatul (sună nervos; feciorul intră). — Stai la uşă: să nu intre nimeni fără să m'anunţi... (şi mai nervos) Ai înţeles?

Feciorul. — Am înţeles (iese).

Avocatul (către tânăra). — Să vedem... (ia un scaun şi se aşează cam cu spatele la părintele, şi cât permit genunchii mai aproape, faţă

'n faţă de clientă, care roşeşte tare. Părintele bate cu bustul oratorului alt ţâr). Să vedem... Se poartă nedelicat cu d-ta?

Tânăra. — Prea nedelicat...

Avocatul. — Te insultă vreodată?

Tânăra. — Numa odată?

Popa. — O 'njură de părinţi...

Avocatul. — Mizerabilul! Faţă cu martori?

Popa. — Nu! în particuler... zice că e 'n glumă... Ce fel de glumă?... vorba aia: glumă-glumă... (goleşte paharul).

Avocatul. — A părăsit vreodată domiciliul conjugal?

Tânăra. — De câte ori!... Mergea p'afară... zicea că cu inspectorul... când era în slujbă...

Avocatul. — Când era în slujbă?... Acuma nu mai e?...

Popa. — Acum l-a luat dracul! l-a suplimatără... dela Paşti!

Tânăra. — Odată, astă toamnă, m'a lăsat fără un santim acasă şi a stat vreo trei săptămâni în Dobrogea; i-am scris de zece ori şi nici nu mi-a răspuns.

Avocatul. — ...In Dobrogea?

Tânăra. — Şi, toată ziua şi toată noaptea, la Berăria Cooperativă, cu actori şi... cu actriţe!

Avocatul. — Şi... am uitat... cum îl chiamă pe bărbatul dumitale?

Tânăra. — Lae Popescu.

Avocatul. — Lae Popescu!

Popa. — Feciorul Tarsiţii Popeaschii, văduva lui Popa Sava dela Caimata, care a dărîmat-o răposatul Pache Dumnezeu să-l ierte! când a făcut bulivardu ăl nou.

Avocatul (foarte vesel). — Doamnă, afacerea dumitale e ca şi terminată; motivul este găsit! eşti ca şi divorţată; îţi dau parola mea de onoare... (se apropie şi-i spune ceva foarte încet cu multă căldură).

Clienta (roşind grozav, şopteşte). — Mersi!

(Se aude un sgomot afară şi râsete. Feciorul intră şi spune o vorbă stăpânului).

Avocatul (repede către părintele şi către tânăra clientă). — Părinte, doamnă, vă rog, iute treceţi dincoace în salon! iute, vă rog! e cineva care are o afacere...

(Părintele s'apleacă, îşi ia legătura, se ridică de pe scaun; asemenea şi tânăra; părintele trece întâiu, apoi tânăra condusă la braţ foarte strâns de avocatul. Când acesta închide după ei uşa salonului, se deschide uşa biuroului şi apare Coana Tarsiţa, urmată de fiu-său, Lae. Cocoana e şi mai veselă ca dimineaţa).

III

Cocoana. — Eu sunt şi cu mine, ţaţo! Bonjur!

Lae. — Bonjur.

Avocatul. — Bine c'aţi venit! vă aşteptam; chiar acu am pomenit de d-voastră.

Cocoana. — Să mă 'ngropi!... De-aia sughiţam eu adineaori (s'apleacă la urechea avocatului, îi şopteşte ceva şi râde; după ce i-a vorbit, îi duhneşte în faţă). — Aşa-i că acu nu mai miros?... Vezi... de dimineaţă, pe stomacul gol... se simte... Ei! ce ne facem?... Băiatul n'a găsit scrisorile alea... pe semne că i le-a furat dumneei...

(Se aud în salon bufnituri înfundate parc'ar pisăgi cineva ceva pe o masă)

Lae. — E capabelă!

Avocatul. — Cocoană, nu mai este nici o nevoie de scrisori, am găsit eu alt motiv mai puternic decât toate... Afacerea fiului d-tale este ca şi terminată; e ca şi divorţat, pot să-ţi dau parola mea de onoare... (râzând). Ce-mi dai?

Cocoana (s'apleacă la ureche; avocatul se fereşte). — Parol! să mor! (râde tare, îşi udă pe buză buricul degetului mare dela mâna dreaptă şi-l arată în sus).

Avocatul (către Lae). — Mă rog, d-ta eşti un caraghios? (Cocoana râde).

Lae. — Cum, domnule?

Avocatul. — Lasă-mă să isprăvesc! eşti un caraghios, ori eşti serios hotărît să te desparţi?

Lae. — Serios, domnule!

(Se aud bufnituri pe masă în salon).

Avocatul (foarte nervos). — Bine... Staţi puţin. (trece din biurou în salon).

Cocoana (căutând chibrituri pe masă, dă de pieile şi şira ţârului). — A mâncat cineva ţâri...

(Lae îşi netezeşte pălăria cu mâneca).

Avocatul (se întoarce). — Uite ce e?... Dacă eu aş putea convinge pe soţia şi pe socrul dumitale să vă despărţiţi de bună voie, ce ai avea de zis?

Cocoana. — Bucuros!

Avocatul (către Lae). — D-ta... d-ta ce zici? că d-ta eşti interesat în cauză!

Cocoana. — Ce să zică el? el zice ce zic eu...

Lae. — Eu zic ce zice mămiţa.

Avocatul. — Atunci... (se gândeşte o clipă). Atunci... (merge la uşa salonului). Poftim, doamnă; poftim, părinţele.

(Tânăra apare urmată de popă. Dând unii cu ochii de ceilalţi, de o parte şi de alta, exclamaţie de surpriză. Tablou).

Cocoana. — Ehei! sabalaerosu, taică părinte!

Popa. — Cocoana prioteasa! Ptiu! bată-te mama Ana!

Cocoana (cu humor). — Care va să zică v'aţi hotărîtără şi d-voastră.

Popa (asemenea). — Slobod!

Cocoana. — Lac să fie, că broaşte...

Popa. — Lasă, că-ţi cunoaştem guriţa...

Cocoana. — Ce spui, ţaţo?

Lae. — Lasă acu, mamiţo!...

Cocoana (tânărului). — Taci, prostule!... (popii) Guriţa mea, ai?

Popa. — Guriţa d-tale.

Avocatul. — Ei, acum ne-am înţeles! lăsaţi mofturile. (Cocoana privind lung la popa, face semn avocatului ca de tras la măsea; popa, privind la ea, face acelaş semn avocatului; Lae îşi netezeşte pălăria; Acriviţa roşeşte). Care va să zică, este hotărît: fiecare soţ dorind deopotrivă să se despartă, vom face cererea împreună, întemeiată pe art. 214... consimţământ mutual. Poftiţi, şedeţi.

(Toţi şed. Popa îşi toarnă un pahar; cocoana fumează; Lae îşi netezeşte pălăria, şi Acriviţa roşeşte).

Avocatul (către Lae). — D-ta şezi colea şi scrie. Să facem petiţia. (Lae se aşează la biurou cu pana 'n mână. Avocatul către prioteasa Tarsiţa, prezentându-i un chibrit aprins pentru ţigară). Ai văzut? (încet şi serios). Ei! ce-mi daţi?

Cocoana (râzând şi aruncându-i fum în obraz). — Bravos! Tot noi să-ţi dăm?... Să-ţi dea... (face cu ochiul arătând pe tânăra;

apoi vrea să s'aplece la ureche, dar se opreşte aducându-şi aminte de ceva) ... U! Bată-te norocul! uitasem! (scoate din buzunar o sticlă de spiţărie şi o dă avocatului). Anghelica! teribelă pentru stomac şi... (râzând, s'apropie de urechea avocatului şi făcându-i cu ochiul îi şopteşte o vorbă, apoi iar cu degetul ud). Parol! Să mor! e lucru mare!

Avocatul (către Lae). — « Domnule Preşedinte... subsemnaţii... » numele d-tale întreg...

(Avocatul şade, la spatele scriitorului, aproape de tot de tânăra clientă, şi dictează petiţia, pe când părintele Petcu bate un ţâr, iar cocoana Tarsiţa aprinde o ţigaretă militară).

DIPLOMAȚIE

Mă 'ntâlnesc cu amicul meu nenea Mandache pe trotuar, la berărie.

— Salutare, nene Mandache.

— Salutare, neică.

— Ce stai așa pe gânduri?

— Eu? pe gânduri?

— Nu cumva te-a suprimat și pe dumneata?

— Ei, aș!...

— Te văd așa... distrat și cam nervos.

— Nu, frate; aștept pe soția mea, și nu mai vine, am mare nerăbdare să văz dacă a reușit și acum... Dacă, reușește ș'acum, halal să-i fie!... că ăla e un ciufut...

— Cine e ciufut?

— Nu-l cunoști! unul dela care vrem să cumpărăm niște case... *A propos*: de ce nu ne trimiți și nouă acasă « Moftul Român? »

— Ba vi-l trimiț bucuros.

— Grozav îi place soției mele să-l citească...

— Vi-l trimiț, nene Mandache; îl vrei pe un an ori pe șase luni?

— Cum, pe un an, ori pe șease luni?

— Da, abonament.

— Cum, abonament?

— Nu zici că vrei să te abonezi?

— Ce abonament, monșer? dela prieteni să ceri abonament?... Ce mare lucru! un număr mai mult ori mai puțin.

— Cum, nene Mandache, gratis? se poate?... îmi pare rău...

— Ce dracu nu mai vine, frate... Mare nerăbdare am... Haz ar avea să-l traducă și p'ăsta!... Dacă-l traduce și

p'ăsta... nu mai am ce zice: mă 'nchin... Ce bună treabă ar fi!

— Ce treabă?

— Nu-ţi spusei, frate! Este un ciufut bătrân, care are o pereche de case, depuse la credit pe zece mii de lei, şi vrea să se desfacă de ele, fiindcă şi-a făcut altele mai mari... şi cere peste credit şapte mii de lei. Eu i-am dat cinci... Nu vrea... De zece zile stăm la tocmeală şi nu vrea să lase nici o sută de lei, dar nici eu nu-i dau nici cinzeci de lei mai mult...

— Ei, şi?...

— Ei! şi am trimis-o acuma pe soţia mea; să vedem, e în stare să-l traducă?... Teribilă e, domnule! are o diplomaţie, domnule, e ceva de speriat... Curios sunt să vedem...

— Adică, nene Mandache, cum vine vorba asta de diplomaţie?

— Ei! uite, nene, este un secret, care nu poate să-l aibă orişicare... Se uită aşa nu ştiu cum, şi-l aduce pe om cu vorba, şi iar se uită, şi iar cu vorba, şi iar se uită — e ceva de speriat, pe onoarea mea!... Dar aici e un caz mai greu; bătrânul e al dracului!...

— De unde ştii? dacă a reuşit până acum diplomaţia dumneaei, de ce adică n'ar reuşi şi acuma?

— Ei! nu! bătrânul e ciufut al dracului!... Nu lasă el două mii de lei!...

— Zi că-ţi lasă o mie, tot e bine.

— Apoi nu! Şicul e să lase două. Aci s'o vedem cu diplomaţia dumneaei... Câte ceasuri să fie?

— Şapte fără un sfert.

— Ce dracu face, de nu mai vine!... s'a dus dela patru... Să ştii că nu-l poate traduce!...

— Ori s'o fi abătut şi prin altă parte... La câte v'aţi dat *rendez-vous*?

— Imediat ce-o isprăvi: ori aşa, ori aşa.

— Apoi trebue să ai răbdare, nene Mandache; dacă e vorba de diplomaţie, unde trebue mai multă răbdare decât în diplomaţie?

— Mi-e frică, monşer, că n'are să-l poată traduce. Şi-ţi spui drept, mi-ar părea foarte rău... Nu ştii ce căscioară drăguţă...

— Să v'ajute Dumnezeu, s'o stăpâniți!

— Ei! numa să reușească...

— Dacă întârziază, tocma asta este un semn că are speranțe să reușească; aminteri, n'ar sta dumneaei de geaba.

— Apoi, vezi că nu o cunoști... La ea nu merge așa agalea... merge iute... n'o cunoști... Să vezi... Zilele trecute. — că tocmai mă 'ntrebai adineaori dacă nu m'a suprimat și pe mine, — zilele trecute, mă chiamă directorul nostru și zice: Domnule Mandache, cu regret trebue să te anunț că postul dumitale are să fie suprimat pe ziua de 1 Aprilie. — Cum se poate, domnule director? am zis eu; tocmai pe mine, care am servit cu zel și activitate, să mă suprimați? — Trebuesc economii, domnule Mandache. Sunteți în biurou trei șefi de masă; rămâne un șef la toate mesele și un șef de biurou și 'nțelegi bine, dumneata ca netitrat... — Că hâr! că mâr! nu se poate și nu se poate! Ce fac eu? dau fuga acasă și-i spui nevestii. Aleargă nevasta de grabă, cere audiență la directorul, la secretarul general, la ministru, și cu diplomația ei, mă 'nțelegi, îi traduce pe toți...

— Și nu te suprimă...

— Stăi, să vezi... A doua zi, mă chiamă directorul și zice: Domnule Mandache, ai scăpat! ți s'a luat în considerație că ai servit cu zel și activitate — ești menținut în serviciu. Dar eu întreb: cu leafa redusă, domnule director?

— Ai răbdare, zice directorul; fiindcă s'a suprimat trei șefi de biurou, rămâi dumneata ca șef în biuroul dumitale cu leafa respectivă.

— Care va să zică, înaintat!...

— Firește!

— Ei! ce-ai zis directorului?

— Să trăiți, domnule director! să trăiească domnul secretar general, domnul ministru, și...

— Și nevasta dumitale!

— Firește... Fără diplomația ei, era să dau acuma afară muștele din Cișmigiu... Câte ceasuri să fie?

— Șapte și cinci...

— Nu mai vine... Teribilă nerăbdare am...

— Trebue să vie, nene Mandache, şi eu, nu ştiu de ce par'că m'aş prinde că vine cu veste bună; par'că m'aş prinde că a reuşit.

— Să te-auză Dumnezeu!... Să ştii că dacă reuşim, fac cinste.

— Ascultă-mă pe mine, reuşiţi!

Nenea Mandache stă pe gânduri, bâţâind din piciorul drept şi scârţâind din vârful ghetei, ca orice om în prada nerăbdării, câteva momente, după care se ridică drept în picioare:

— Ea este... Uite-o! vine!

Şi 'ncepe să facă semne cu pălăria, strigând:

— Miţo! Miţo!

In adevăr, o coconiţă coboară din tramvaiul care a sosit în piaţa Teatrului venind dinspre Sf. Gheorghe. E încântătoare! — tinereţe, graţie, vioiciune, şi un şic... un şic! A văzut semnele bărbatului şi se apropie de masa noastră. După aerul ei radios, se vede că eminenta diplomată a repurtat un deplin triumf.

— L-ai tradus? întreabă nenea Mandache.

— Ei bravos! răspunse ea.

— Cu cinci mii?

— Cu.

— Nu ţi-am spus eu, nene Mandache?

— Cu cine am onoarea? întreabă coconiţa pe consoartele său, arătându-mă pe mine.

Nenea Mandache mă recomandă.

— D-ta eşti ăla care scoţi «Moftul Român?»

— Da! coniţă... Vă place?

— Mă nebunesc... Bine frate, tot spune Mandache că sunteţi prieteni... Nouă de ce nu ni-l trimeţi?

— Zi-i şi tu să ni-l trimeaţă, că pe mine m'a refuzat, zice nenea Mandache.

— Să ne refuze? se poate? zice diplomata noastră, dându-se cu scaunul foarte aproape de mine şi aruncându-mi nişte priviri de acelea la cari nu se poate răspunde decât prin supunere.

— Atunci... să vi-l trimit; vă rog, doamnă, daţi-mi adresa, zic eu, biruit.

— Ai văzut? zice nenea Mandache triumfător. Ţi-am spus eu, că are diplomaţia ei... Ai văzut cum te-a tradus?

BÙBICO

Nouă ceasuri şi nouă minute... Peste şase minute pleacă trenul. Un minut încă şi se 'nchide cassa. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon... Trec de colo până colo prin coridor, să văz în care compartiment aş găsi un loc mai comod.... Aci. O damă singură, şi fumează, atât mai bine! Intru şi salut, când auz o mârâitură şi văz apărând dintr'un paneraş de lângă cocoana capul unui căţel lăţos, plin de funde de panglici roşii şi albastre, care începe să mă latre ca pe un făcător de rele intrat noaptea 'n iatacul stăpânii-si.

— Bubico! zice cocoana... şezi mumos, mamă!

— Norocul meu, gândesc eu, să trăesc bine!.. Lua-te-ar dracul de javră!

Bubico se linişteşte puţin; nu mai latră; îşi retrage capul în paneraş, unde i-l acopere iar cocoana cu un tărtănaş de lână roşie; dar tot mârâe înfundat... Eu, foarte plictisit, mă lungesc pe canapeaua din faţa cocoanii şi 'nchiz ochii. Trenul a pornit... Prin coridor umblă pasageri şi vorbesc. Bubico mârâe arţăgos.

— Biletele, domnilor! zice conductorul, intrând cu sgomot în compartimentul nostru.

Acum Bubico scoate capul foarte sus şi, vrând să sară afară dela locul lui, începe să latre şi mai grozav ca adineaori. Eu întind biletul meu conductorului, care mi-l perforează. Conductorul face un pas către cocoana, care-şi caută biletul ei în săculeţul de mână, pe când Bubico latră şi chelălăe desperat, smucindu-se să iasă din paner.

— Bubico, zice cocoana, şezi mumos, mamiţo!

Şi 'ntinde biletul. Când mâna conductorului s'a atins de mâna cocoanei, Bubico parc'a 'nnebunit. Dar conductorul

şi-a terminat treaba şi iese. Cocoana îşi înveleşte favoritul mângâindu-l « mumos »; eu mă lungesc la loc închizând ochii, pe când Bubico mârâe înfundat, ca tunetul care se tot depărtează după trecerea unei grozave furtuni. Acum nu se mai aude deloc. Dar auz hârşiitul unui chibrit: cocoana îşi aprinde o ţigaretă... Incă nu mi-e somn. De ce n'aş aprinde şi eu una? A! de grabă să nu pierz trenul, am uitat să-mi iau chibrituri. Dar nu face nimic... S'o rog pe mamiţa lui Bubico... Scot o ţigaretă, mă ridic şi dau să m'apropii de cocoana. Dar n'apuc să fac bine o mişcare, şi Bubico scoate capul lătrându-mă mai furios decât pe conductor; latră şi chelălăe şi tuşeşte şi...

— Bubico, zice cocoana, şezi mumos, mamiţico!

— Lovi-te-ar jigodia, potaia dracului! zic în gândul meu. N'am văzut de când sunt o javră mai antipatică şi mai scârboasă... Dacă aş putea, i-aş rupe gâtul.

In sbieretele desperate ale lui Bubico, mamiţica îmi dă s'aprind. Ii mulţumesc şi m'aşez în locul cel mai depărtat din compartiment, de teamă că n'am să mai pot rezista pornirii şi am să-i trag la cap când şi l-o mai scoate din paner.

— Frumuşel căţel aveţi, zic eu, cocoanii după câteva momente de tăcere; da, rău!

— Aş! nu e rău, zice cocoana; până se 'nvaţă cu omul; dar nu ştiţi ce cuminte şi fidel este, şi deştept! Ei bine! e ca un om, frate! doar că nu vorbeşte...

Apoi către paner, cu multă dragoste:

— Unde-i Bubico?... Nu e Bubico!...

Din paner se aude un miorlăit sentimental.

— Să-i dea mama băeţelului zăhărel?.. Bubico! Bubi!!

Băeţelul scoate capul cu panglicuţe... Mamiţa-l degajează din ţoalele în care dospeşte 'nfăşurat şi-l scoate afară. Bubico se uită la mine şi mârâe 'n surdină. Eu, apucat de groază la ideea că nenorocitul ar încerca să mă provoace, zic cocoanei:

— Madam'! pentru Dumnezeu, ţineţi-l să nu se dea la mine! eu sunt nevricos, şi nu ştiu ce-aş fi în stare... de frică.

Dar cocoana, luând în braţe pe favorit şi mângâindu-l cu toată duioşia:

— Vai de mine! cum crezi d-ta?... Noi suntem băeţi cuminţi şi bine crescuţi... Noi nu suntem mojici ca Bismark..

— Ha? zic eu.

— Bismark al ofiţerului Papadopolinii.

Dându-mi această explicaţie, cocoana scoate din săculeţul de mână o bucăţică de zahăr:

— Cui îi place zăhărelul?...

Bubico (făcând pe bancă sluj frumos, cu toată clătinătura vagonului) — Ham!

— Să-i dea mamiţica, băiatului, zăhărel?

Bubico. — Ham! Ham!

Şi apucă bucăţica de zahăr şi 'ncepe s'o ronţăe... Cocoana scoate din alt săculeţ o sticlă cu lapte, din care toarnă într'un pahar; apoi:

— Cui place lăptic?

— *Bubico* (lingându-se pe bot) — Ham!

— Să îi dea mamiţica, lăptic băiatului?

Bubico (impacient). — Ham! Ham!

— Ah! suspin eu în adânc; lua-te-ar hengherul, Bubico!

Dar cocoana apropie paharul aplecat de botul favoritului, care 'ncepe să lăpăe, şi lăpăe, şi lăpăe, până când un pasager se arată la uşa compartimentului nostru uitându-se 'năuntru. Bubico se opreşte din lăpăit şi se porneşte să latre ca o fiară, cu ochii holbaţi şi muşcând în sec şi clănţănind din dinţi şi tuşind şi...

— Vedea-te-aş la Babeş, jigărae îndrăcită! gândesc eu, şi prin mintea mea încep să treacă fel-de-fel de idei, care de care mai crudă şi mai infamă.

Pasagerul s'a retras dela geam. Bubico s'a potolit. Cocoana toarnă iar lapte 'n pahar şi bea şi dumneaei. Eu simţ cum mă năvălesc, din ce în ce mai irezistibile, ideile negre.

— *A propos*, zic eu; madam', vorbeaţi adineaori de Bismark... al...

— Al ofiţerului Papadopolinii...

— Ei! Ce e Bismark?

— Un dulău de curte... Era să mi-l omoare pe Bubico... Papadopolina are o căţeluşă, Zambilica, foarte fru-

muşică! şade alături de mine; suntem prietene; şi dumnealui (arată pe Bubico) curte teribilă! (către Bubico) Craiule!... (către mine) Mizerabila de servitoare, o dobitoacă! i-am spus, când l-a dus afară de dimineaţă — că nu ştii ce curat e! — zic: « Bagă de seamă să nu scape, să se ducă iar la Papadopolina, că-l rupe Bismark... dulăul ofiţerului, care şade cu chirie la ea (tuşeşte cu mult înţeles). Eu nu ştiu ce făceam pân' casă, când auz afară chelălăituri şi ţipete... Strig: « Bubico! Bubico! unde e băiatul?! » Alerg... Mi-l aducea dobitoaca pe braţe; d'abia-l scoseseră ea şi Papadopolina şi soldatul ofiţerului din gura dulăului. Ce să-l vezi?... tăvălit, leşinat şi moale ca o cârpă. Zic: « Vai de mine! moare băiatul! » Stropeşte-l cu apă! dă-i cu odicolon la nas!... Ce-am pătimit, numai eu ştiu... Două săptămâni a zăcut... Am adus şi doftor. Da'n sfârşit, slavă Domnului! a scăpat... (către Bubico). Mai merge la Zambilica băiatul?

Bubico. — Ham!

— Să te mănânce Bismark..., craiule!

— Ham! ham!

Şi sare de pe bancă jos, în vagon, şi apucă spre mine.

— Cocoană! strig eu, ridicându-mi picioarele; eu sunt nevricos, să nu se dea la mine, că...

— Nu, frate! zice cocoana, nu vezi că vrea să se 'mprietenească? Aşa e el: numaidecât simte pe cine-l iubeşte...

— A! zic eu, având o inspiraţie infernală; a! simte pe cine-l iubeşte... vrea să ne 'mprietenim?... Bravo!

Şi pe când căţelul se apropie să mă miroasă, iau un pacheţel de bomboane, pe care le duc în provincie la un prieten; îl deschid, scot un bombon şi, întinzându-l în jos, cu multă blândeţe:

— Cuţu, cuţu! Bubico băiatul! Bubi!

Bubico, dând din coadă, se apropie mai întâiu cu oarecare sfială şi îndoinţă, apoi încurajat de blândeţea mea, apucă frumos bonbonul şi 'ncepe să-l clefăe.

— Vezi că v'aţi împrietenit! zice cocoana cu multă satisfacţie de această apropiere.

Apoi îmi spune genealogia favoritului... Bubico este copilul lui Garson şi al Gigichii, care era soră cu Zambilica

a Papadopolinii; ceeace, care va să zică, însemnează că Zambilica este mătuşa lui Bubico, după mamă... In timp ce cocoana-mi povesteşte, eu înfrânându-mi aversiunea şi desgustul în favoarea unui scop înalt, întrebuinţez cele mai înjositoare mijloace spre a intra în bunele graţii ale nepotului Zambilichii. Şi 'n adevăr, Bubico se tot apropie de mine, până se lasă să-l iau în braţe. Simţ că mi se bate inima de teamă ca nu cumva, printr'o mişcare ori privire, să trădez un plan mare ce l-am croit în adâncul conştiinţei mele. Cocoana nu se poate mira îndestul de prietenia ce-mi arată Bubico, pe când eu cultiv cu stăruinţă această prietenie atât de scumpă mie, prin mângâeri şi bomboane.

— Ei vezi! cum v'aţi împrietenit... Ce e, Bubico, ce e, mamă? iubeşti pe domnul? da?

Şi Bubico răspunde, gudurându-se 'n braţele mele!

— Ham!

— Aşa? ai trădat-o, care va să zică, pe mamiţica?... craiule!

Bubico. — Ham! ham!

— Trebue să fii om bun! Nu trage el la fitecine...

— Fireşte, coconiţă; simte câinele; are instinct.

Când zic acestea, iată că trenul se opreşte în Crivina. Pe peron se aud lătrături şi ceartă de câini. Bubico dă să se smucească din braţele mele; eu îl ţin bine; el începe să latre îndârjit către fereastra vagonului. Trenul porneşte iar, şi Bubico, întorcând capul către partea de unde s'aude depărtându-se cearta semenilor lui, latră mereu! eu îl mângâiu, să-l potolesc; el, când nu se mai aude nimic, ridică botul spre tavan şi începe, în braţele mele, să urle... în braţele mele!

— Ah! Bubico, zic eu în sine-mi, mângâindu-l frumos; de capu-ţi!... vedea-te-aş mănuşi!

Dar Bubico urlă mereu.

— Doamnă, zic eu, rău faceţi că-l ţineţi aşa de aproape pe Bubico şi acoperit aşa în căldură, poate să turbeze... Chiar aşa, aici e prea cald.

Şi zicând acestea, mă scol cu Bubico 'n braţe şi m'apropii de fereastra vagonului. Pun pe Bubico binişor jos lângă mămiţa lui, şi cobor geamul, aplecându-mă să respir. Afară, noapte neagră ca şi ideile mele.

— Bine faci! să mai iasă fumul de ţigară, zise cocoana.

Intrăm pe podul Prahovii... Mă 'ntorc, iau o bomboană, i-o arăt lui Bubico, care s'apropie de mine bâţâind frumuşel din coadă.

— Pe memoria lui Plutone şi a fidelului său Cerber! zic eu în gând; jur că au minţit acei cari au cântat instinctul câinilor! E o minciună! Nu există!

Bubico îmi ia bomboana: îl iau iar în braţe şi mă dau lângă fereastră, ridicându-l în dreptul deschizăturii. Aerul răcoros, trecându-i pe la bot, face mare plăcere lui Bubico. Scoate limba şi respiră din adânc.

— Să nu-l scapi pe fereastră!... pentru Dum...

Dar n'apucă mamiţica să rostească 'ntreg sfântul nume al Creatorului, şi Bubico dispare ca un porumbel alb în neagra noapte, înapoi spre Bucureşti, sburând — la Zambilica, probabil. Mă 'ntorc cu faţa spre cocoana şi, prezentându-i mâinile goale, strig exasperat:

— Doamnă!

Un răcnet!... A 'nebunit cocoana!

— Repede, doamnă, semnalul de alarmă!

O duc la semnal şi o 'nvăţ cum să-l tragă. Pierdută de durere, execută mişcarea cu o supremă energie. Trenul, stop! pe loc. Cletinătură colosală. Emoţie generală 'ntre pasageri.

— Cine? cine a dat alarma?

— Dumneaei! zic eu către personalul trenului, arătând pe cocoana leşinată.

Trenul se pune din nou în mişcare. La Ploeşti, cocoana s'a deşteptat din leşin; sdrobită de nenorocire, trebue să răspunză la procesul-verbal ce i se dresează pentru întrebuinţarea semnalului. Pe când, în mijlocul pasagerilor grămădiţi, cocoana se jeleşte, eu m'apropiu de urechea ei, şi, c'un rânjet diabolic, îi şoptesc răspicat:

— Cocoană! eu l-am aruncat, mânca-i-ai coada!

Ea leşină iar... Eu trec ca un demon prin mulţime şi dispar în noaptea neagră...

CĂLDURĂ MARE

Termometrul spune la umbră 33⁰ Celsius... Sub arşiţa soarelui, se opreşte o birjă în strada Pacienţei, la numărul 11 bis, către orele trei după amiaz. Un domn se dă jos din trăsură şi cu pas moleşit s'apropie de uşa marchizei, unde pune degetul pe butonul soneriei. Sună odată... nimic; de două ori, de trei... iar nimic; se razimă în buton cu degetul, pe care nu-l mai ridică... In sfârşit, un fecior vine să deschidă.

In tot ce urmează, persoanele toate păstrează un calm imperturbabil, egal şi plin de dignitate.

Domnul. — Domnu-i acasă?

Feciorul. — Da; dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c'a plecat la ţară.

D. — Dumneata spune-i c'am venit eu.

F. — Nu pot, domnule.

D. — De ce?

F. — E încuiată odaia.

D. — Bate-i să deschidă.

F. — Apoi a luat cheia la dumnealui, când a plecat.

D. — Care va să zică a plecat?

F. — Nu, domnule, n'a plecat.

D. — Amice, eşti... idiot!

F. — Ba nu, domnule!

D. — Zici că nu-i acasă.

F. — Ba-i acasă, domnule.

D. — Apoi, nu ziseşi c'a plecat?

F. — Nu, domnule, n'a plecat.

D. — Atunci e acasă.

F. — Ba nu, da' n'a plecat la ţară, a eşit aşa.

D. — Unde?
F. — In oraş.
D. — Unde?
F. — In Bucureşti.
D. — Atunci să-i spui c'am venit eu.
F. — Cum vă chiamă pe d-voastră?
D. — Ce-ţi pasă?
F. — Ca să-i spui.
D. — Ce să-i spui? de unde ştii ce să-i spui, dacă nu ţi-am spus ce să-i spui? Stăi, întâiu să-ţi spui; nu te repezi... Să-i spui când s'o întoarce că l-a căutat...
F. — Cine?
D. — Eu.
F. — Numele d-voastră?...
D. — Destul atâta! mă cunoaşte dumnealui... suntem prieteni...
F. — Bine, domnule.
D. — Ai înţeles?
F. — Am înţeles.
D. — A!... Spune-i ca să ne 'ntâlnim negreşit.
F. — Unde?
D. — Ştie dumnealui... Da', să vie neapărat.
F. — Când?
D. — Când o putea.
F. — Prea bine.
D. — Ai înţeles?
F. — Am înţeles.
D. — A!... şi dacă vede pe amicul nostru...
F. — Care amic?
D. — Ştie dumnealui!... să-i spui că nu s'a putut reuşi cu afacerea ştiută nimic, fiindcă am vorbit cu persoana... Nu uita!
F. — Se poate să uit?
D. — ...şi zice că acuma e prea târziu, dacă n'a venit la vreme; căci dacă venea măcar cu câteva zile înainte, altă vorbă!... poate că s'ar fi putut... Ţine minte!
F. — Ţiu, domnule...
D. — ...deoarece nu plecase încă mătuşa persoanei care s'a dus pentru ca să dea arvună tutorelui minorilor, şi el nu

aflase încă, deoarece nu-i spusese nepotul cocoanei, cu care era afacerea ca şi terminată, dacă mai avea răbdare până Luni seara, când trebue neapărat să se 'ntoarcă avocatul, fiindcă s'a dus cu o hotărnicie; dar acuma, cu regret, este imposibil din mai multe puncte de vedere, care le ştie dumnealui... Aşa să-i spui.

F. — Bine, domnule.

Domnul pleacă... Feciorul dă să 'nchiză... Domnul se 'ntoarce.

D. — A!... ştii ce? nu-i spune nimic, fiindcă poate nu ţii minte exact persoanele. Trec eu mai bine deseară să-i spui... La câte vine d-l Costică seara la masă?

F. — Care d. Costică?

D. — Stăpânu-tău.

F. — Care stăpân, domnule?

D. — Al tău... d. Costică.

F. — Pe stăpânu-meu nu-l cheamă d. Costică; e propitar...

D. — Ei! şi dacă-i propitar?

F. — Il cheamă d. Popescu.

D. — Şi mai cum?

F. — Cum mai cum?

D. — Fireşte... Popescu, propitar... bine... şi mai cum?

F. — Nu pot să ştiu.

D. — Nu-l cheamă Costică Popescu?

F. — Nu.

D. — Nu se poate.

F. — Ba da, domnule.

D. — Apoi, vezi?

F. — Ce să văz?

D. — Il cheamă Costică!

F. — Ba, Mitică.

D. — Mitică?... peste poate!... Ce stradă e aici?

F. — Numărul 11 bis.

D. — Nu e vorba de 11 bis.

F. — A zis domnul că nu vrea să puie 13, că e fatal.

D. — N'are aface 13... eu te 'ntreb de stradă. Ce stradă e asta?

F. — Strada Pacienţii...

D. — Strada Pacienţii?... imposibil!

F. — Nu, domnule, e strada Pacienţii.

D. — Atunci, nu e asta.

F. — Ba-i asta.

D. — Nu.

F. — Ba da.

D. — Eu caut din contră strada Sapienţii, 11 bis, strada Sapienţii, d. Costică Popescu.

F. — Aşa?

D. — Aşa.

F. — Atunci, nu e aici.

D. — Foarte bine.

Domnul pleacă şi merge la birje. Birjarul doarme pe capră. Caii dorm la oişte.

Domnul. — Haide, birjar!

Birjarul. — Nu slobod... este muştiriu, mo roc...

D. — Care muştiriu?

B. — Nu ştii la mine, mo roc...

D. — De unde l-ai luat?

B. — Ghe acolo, mo roc.

D. — Apoi, nu sunt eu?

B. — Ie! la domnu este, mo roc.

Domnul suie... Birjarul trage bice... Caii se deşteaptă şi pornesc. Domnul se ridică 'n picioare, la ceafa birjarului.

D. — Ascultă-mă; ştii dumneata unde e strada Pacienţii?

B. — Ala nu ştii, mo roc.

O babă trece. Domnul opreşte birja.

Domnul. — Mă rog, jupâneasă, ştii dumneata unde e strada Pacienţii?

Baba. — Asta e, măiculiţă.

D. – Ei, aş!... Teribil e de ramolită!... Mână 'nainte birjar!

Birja porneşte. Domnul face semn să oprească la o băcănioară în colţ, unde pe prag moţăe la umbră un băiat cu şorţul verde.

Domnul. — Tânărule, ce stradă e asta?
Băiatul. — Strada Pacienţii...
D. — Eşti un prost!... Inainte, birjar!

Birja merge încă o bucată bună.. Un sergent de stradă stă pe o bancă la poarta unei curţi mari. S'a descălţat de cisme să-şi mai răcorească picioarele. Domnul face semn: birja opreşte.

Domnul. — Sergent!
Sergentul. — Ordonaţi.
D. — Mă rog, nu ştii dumneata unde e strada Pacienţii?
S. — Chiar asta e.
D. — Imposibil.
S. — Da, domnule, asta e.
D. — ...la d. Popescu, numărul 11 bis...
S. — Ei, da, mai în sus, pe mâna stângă, nişte case galbene 'n curte, cu marchiză...
D. — A!... Atunci feciorul e un stupid!... Mersi!... Intoarce, birjar!

LUNĂ DE MIERE

Pe 'nserate, după o zi foarte călduroasă, aştept într'o staţie mică, de pe linia Braşov-Cluj, trenul accelerat care merge spre Pesta... N'aştept mult... Trenul soseşte... Repede-mi iau sacul de drum şi mă duc la cel mai apropiat vagon de clasa a doua; n'am vreme s'aleg: trenul pleacă 'ndată.

M'am suit, a fluerat, porneşte.

E foarte cald în vagon şi lume multă, mai ales în coridor, unde se vorbeşte tare în mai multe limbi, şi miroase straşnic a funingine de lignit amestecat cu trabuco popular. Intru într'un compartiment, unde văd loc gol, îmi pun sacul în plasa de sus şi m'aşez într'un colţ lângă uşă.

In compartimentul meu, sunt deocamdată numai două persoane, alături pe bancheta din potrivă, în colţul opus de lângă fereastra vagonului. Deşi lampa îmbrobodită aruncă o lumină foarte slabă şi nu pot distinge figurile, înţeleg după siluete că e o pereche tânără, un domn şi o damă, care şoptesc foarte încet; cât de încet însă, şi cu toată uruitura ritmată a roatelor, care sfârâe acum cu o vitesă onorabilă, tot prind din şoaptele tinerei perechi câteva cuvinte:

— Dracul l-a mai adus şi p'ăsta! zice dama.

— Taci! zice domnul; să n'auză! poate-i român...

— A! aşa ţi-e vorba? zic eu în gândul meu; bine!

Gândind astfel, mă 'ncheiu până jos la *waterproof*, îmi apăs şapca pe ochi şi mă rezem cu ochii mijiţi, ca şi cum m'aş aşeza pe somn. Dar n'apuc să isprăvesc mişcarea şi aud lângă mine, la uşa compartimentului, tuşind cineva tare şi scurt de trei ori, aşa că fără voie mă ridic şi mă uit ca la un semnal ce mi s'ar da după 'nvoeală. O doamnă în

vârstă — o văz bine la lumina lămpii din coridorul vagonului; ea a tuşit. E un fel de mahalagioaică... N'o cunosc... Mă reaşez la loc, şi, întorcând privirea înăuntrul compartimentului, văz că domnul a trecut lângă uşă în capătul cestălalt al banchetei, drept în faţa mea.

Inchiz un moment ochii.

— Pardon! auz un glas de femeie...

Şi simţ că mă 'nghioldeşte cineva împingându-mi genunchii. Mi-i retrag cât pot şi deschid ochii.

Cocoana care a tuşit adineaori ajută pe un domn destul de burtos să treacă din coridor în compartiment. Domnul intră cu pasul nu prea sigur şi, ţinut de cocoana deaproape, merge, clătinat de mişcarea trenului, să se aşeze greoiu în capătul celălalt al banchetei mele lângă fereastră, faţă 'n faţă cu doamna cea tânără, care pare c'a adormit.

— Cocoană Sofiţo, zice domnul cam gâfâind, dă 'ntr'o parte perdeluţa dela lampă, mi-am pierdut perniţa...

Cocoana care a tuşit se suie pe banchetă şi face lumină.

Acum pot vedea bine pe tovaroşii mei de călătorie.

Doamna cea tânără, care stă cu capul pe rezemătoarea banchetei cu ochii 'nchişi, este o strălucitoare frumuseţe blondă, de vreo douăzeci şi doi şi trei de ani. Domnul cel tânăr care-mi stă în faţă, în aceeaş poză ca şi doamna, însă invers, ca un *pendant* arhitectonic, este un bărbat oacheş de vreo treizeci de ani, voinic şi frumos, totuş cu o expresie foarte blândă. Domnul cel gros, — care acuma şi-a găsit perniţa şi s'a culcat, ghemuit pe jumătatea banchetei, cu faţa la perete cum s'ar zice, adică cu spatele spre bancheta din faţă, — este un om nu tocma bătrân, între cinzeci şi şaizeci de ani; pare că e foarte obosit de drum, poate chiar să sufere de ceva, judecând după îngrijirea cu care-l conduce cocoana. Aceasta a patra tovaroşe a mea de compartiment este o femeie uscăţivă de vre-o patruzeci şi ceva de ani; trebue să fi fost tare frumuşică pe vremea ei; un tip picant, şi nişte ochi scânteetori, plini de vioiciune şi de viclenie.

Indată ce şi-a culcat pe domnul cel gros, cocoana se urcă pe banchetă şi trage la loc perdeluţa peste lampă.

In toată vremea asta, eu mă fac că dormitez trăgând cu ochiul pe sub cozorocul şepcii.

— Mamiţo! întreabă încetişor doamna cea tânără, ridicând capul de pe rezemătoare; ce face Mişu? doarme?

— Ei! aş! răspunde şi mai încet domnul cel din faţa mea.

— Atunci, de ce nu vii la loc? şopteşte doamna.

— Mai stai un minut soro, zice cocoana, că nu mori! Uite e şi omul ăsta străin.

— Fir'ar al dracului! Dracul l-a mai adus şi p'ăsta!

— Taci, soro! dacă aude şi 'nţelege româneşte!

Şi zicând acestea, cocoana vine, s'aşează brusc lângă mine şi mă 'mpinge. Eu sar ca din somn, şi cocoana:

— Pardon! v'am făcut deranj... D-voastră ştiţi româneşte...

— *Nem tudom*! zic eu...

— D-voastră ungur?

— *Ighen*...

— Şi nu pricepeţi deloc... deloc...

— *Nem tudom*!

— Bată-te Dumnezeu de boanghen! zice tânăra.

Pe urmă cu humor:

— Mişule! Mişule! ci, haide odată!

In acelaş moment domnul care doarme începe să sforăe. Domnul cel tânăr se scoală din faţa mea şi trece iar la locul unde l-am găsit întâiu, lângă doamna cea tânără. Cocoana se scoală de lângă mine şi-mi trece în faţă în locul tânărului.

— Culcă-te şi dumneata, mamiţo; e târziu! zice tânăra.

In adevăr, e cam târziu; toată lumea s'a retras din coridorul vagonului în compartimente, şi, din norocire, toată lumea a avut locuri, la noi n'a mai venit nimeni.

Cocoana se culcă pe jumătatea de banchetă din faţă-mi; eu mă culc pe jumătatea mea de banchetă în sens invers cu domnul care sforăe cu putere.

Am închis ochii, sincer; tot nu-i destulă lumină; cu ochii 'nchişi, o să aud mai bine...

— Ah! suspină doamna! ah! Mişule încă o zi! încă douăzeci şi patru de ceasuri! mâine seara, suntem singuri!...

Şi... se sărută. Aud bine... Se sărută odată lung; apoi de mai multe ori pe rând, scurt şi des şi tare...

— Aţi 'nebunit de tot! mormăe cocoana.

— Ci dormi odată, mamiţă!

— Nu e vorba de mine; mai e şi om străin...

Eu horcăi.

— Dă-l dracului de boanghen! nu-l auzi cum mână porcii?...Mişule! dragă Mişule!

Şi iar sărutările...

Apoi, din adâncul sufletului:

— Off!... Mişule!... Mamiţo!... mamiţo!

— Ei! ce e soro? ce mai pofteşti?

— Tot nu dormi?

— Mi-e cald! nu pot să dorm...

— Atunci, du-te puţin p'afară.

Cocoana se scoală şi trece 'n coridor...

Şi mie mi-e grozav de cald; mă fac că mă 'nvârtesc în loc... Un sărutat prelung amuţeşte... Mă ridic de pe banchetă şi, fără să mă uit în partea opusă, ies după cocoana în coridor.

Cocoana vrea să-şi învârtească o ţigaretă de tutun; eu scot tabacherea mea şi-i ofer galant ţigarete cu carton.

— Mersi.

— *Keirem*... zic eu, şi-i dau foc.

— Care va să zică nu ştiţi deloc, deloc româneşte?

— *Mit?* întreb eu.

— ...româneşte...

Eu dau din umeri cu vădit regret că nu o pot pricepe; tot odată, îi ofer, din ploscuţa mea de drum, cognac. Cocoana primeşte bucuros, apoi:

— Bravos cognac! aşa zic şi eu... Mersi!... Trebue să fie scump...

Eu iar dau din umeri şi-i ofer altă ţigaretă.

Sunt hotărît — deşi nu 'nţeleg româneşte — să stau în compania cocoanei în coridor, până o crede dumneaei de cuviinţă să intre iar la loc în compartiment.

A trecut, nu pot să-mi dau seama bine, cât timp, şi din compartimentul nostru se aude tuşind de trei ori... Cocoana intră... Peste două trei momente, intru şi eu şi

m'aşez la loc lungindu-mă cât mă 'ncape jumătatea mea de banchetă...

...Aha! trenul nostru trece pe sub o ploaie; râpâie pe acoperişul vagonului şi plescăe pe geam.

— Mamiţo... culcă-te... culcă-te... şi... matale.

— Iacă... mă culc... Dar...culcaţi-vă şi voi... fiţi cum...

. . . .

...Imi pare c'auz o muzică... Ce strălucitoare armonie!... un marş maestos!... da!... o paradă... ce de lume... armată... a! nu! e la teatru... nu! nu e armată... par'că e un stol de porumbei... iată doi... cum se sărută şi se giugiulesc... Visez...?

Dar ce e? ce bufnitură!... ce duduială! Sar în sus... Am dormit! am visat! E lumină bună de ziuă. Cum m'am speriat! am crezut că e un accident... Când colo ce? Doamna cea tânără, cine ştie cum, din somn, a alunecat de pe bancheta ei şi a lovit cu picioarele pe domnul cel gros, care s'a deşteptat speriat şi el. Ce e însă curios e că toţi din compartiment ne-am deşteptat; numai tânărul doarme... acum în colţul din faţa mea.

Eu mă culc la loc; mai am nevoie de odihnă.

E ziua mare... Domnul cel gros se ridică şi şade pe banchetă cu picioarele descălţate 'n jos. Doamna cea tânără s'a rezemat iar cu ochii 'nchişi. Cocoana 'n vârstă, alături de ea, cască.

— Coană Sofiţo, zice domnul cu glas blajin, ia vezi unde mi-e cornul...

Cocoana caută în plasă, şi dă jos un cornet acustic; domnul îl ia şi-l pune cu gura cea strâmtă la ureche, apoi:

— Coană Sofiţo! cum zici dumneata să 'ncep? cum mi-a spus Buiucliu? cum mi-a spus Schachmann? ori cum mi-a spus Urechiă?

Cocoana, vorbind aproape şi tare în gura largă a cornetului:

— Cum ţi-a zis Buiucliu?

— Patru luni de zile cura lui Kneipp, acolo la loc.

— Da Schachmann?

— Maşina electrică...

— Da Urechiă?

— Hapurile alea americane... cum le zice?

Cocoana, tare şi adânc în cornet:

— Pink...

— Hehe... da...

— Eu zic să le începi pe toate odată.

— Aşa zic şi eu.

— Tot ai vreme acuma: şi Miţa are să stea la Franţisbat vreo două-trei luni.

— Cât? întreabă domnul.

— Vreo două-trei luni! strigă cocoana în cornet.

— Cel puţin patru, a spus doctorul! răspunde domnul.

Şi zicând acestea, dă cocoanii cornetul şi se culcă la loc cu spatele spre bancheta din faţă.

— Am înţeles! zic eu în gândul meu.

Domnul începe să sforăe.

— Mişule!... Mişule!!... Mişule!!!

— A adormit! zice cocoana.

— Bravo! zice tânăra... Da boanghenul doarme, mamiţo?

Eu horcăi.

— Nu-l auzi?

Tânăra se scoală dela locul ei şi trece lângă Mişu, în faţa mea, pe câtă vreme cocoana ia locul din faţa domnului care horcăe.

...A trecut poate un ceas... parc'a fost o clipă... M'a lovit ceva peste picioare... Deschid ochii; e lumină de soare...

Domnul horcăe mereu... Cocoana fumează veghiându-l...

In faţă-mi, perechea cea tânără doarme zâmbind; femeia cu capul cel frumos pe umărul şi pieptul voinic al omului, care o reazimă cu braţul drept pe după spate, pe când în mâna stângă îi ţine amândouă mânuşiţele.

Ne-apropiem de Pesta.

Cocoana a moţăit cât a moţăit şi a adormit şi ea... O! Argus!

Domnul care horcăe face o mişcare... vrea să se scoale... Se scoală!

Eu mă ridic desperat şi, apucând cele trei mâini din faţă le sgudui puternic.

Tânăra pereche sare drept în picioare.

— Ptfiu! fir'ai al dracului de boanghen! Cum m'ai speriat!

Dar eu, neînţelegând româneşte, i-arăt pe domnul care se 'ntoarce și deschide ochii, pe când tânărul a și pierit în coridor.

In splendidul restaurant al gării, la Pesta, stau la o masă, luând cafea cu lapte, domnul cel în vârstă, doamna cea tânără și mamiţa. Pe masă, alături de ceașca domnului, stă cornetul acustic... La o masă foarte aproape e tânărul meu tovarăş de compartiment, care răspunde la numele Mișu.

Eu mă apropiu de masa unde sunt damele, salut politicos, iau cornetul, și-l pun cu deschizătura cea mică în urechea domnului; domnul și-l așează cum știe, mai bine; apropiu gura de deschizătura cea largă și zic tare și răspicat:

— Boierule! deşi n'am onoare să vă cunosc... vă rog să vă uitaţi încoace...

Şi-i arăt masa unde e d. Mișu. Boierul se uită încotro i-arăt: cocoanele au înlemnit.

— Boierule! adaug eu, vezi pe tânărul acesta?... Il vezi?

— Ei! da; ce?

— Te 'ntreb numai, de curiozitate!

Apoi, întorcându-mă către damele aiurite:

— Călătorie și petrecere bună, coconiţelor? Vă sărut mânușiţele!

...Şi boanghenul pleacă mândru că nu s'a 'ndurat să-și răsbune pe o tânără uşuratecă, turburându-i mai mult decât o clipă luna de miere.

LANŢUL SLĂBICIUNILOR

Am şi eu o slăbiciune, şi eu sunt om! dorinţele graţioasei mele prietene domnişoara Mari Popescu sunt pentru mine porunci, la care mă supun, cu atât mai bucuros cu cât văd că prietena mea nu abuzează niciodată de influenţa nemărginită ce ştie bine că exercită asupră-mi... De astădată, ce mare lucru-mi cere?

«*Stimate amice*,

« Ştiu ce prieten eşti cu profesorul Costică Ionescu şi cât nu e în stare să-ţi refuze o rugăminte. Mă 'ndatorezi până 'n suflet dacă obţii dela el pentru elevul Mitică Georgescu din clasa IV liceul X... la latină nota 7, fără de care băiatul, care mi-e rudă de aproape, rămâne şi anul acesta repetent, ceeace ar fi o mare nenorocire pentru familia lui — o familie dintre cele mai bune — şi pentru mine o mare mâhnire.

« Cu cele mai afectuoase salutări, a dumitale bună prietenă

Mari Popescu ».

A! irezistibilă graţie, cum ştii de frumos să porunceşti! Şi ce bine s'a nemerit! Ionescu are şi el o slăbiciune, şi el e om! ţine la mine şi nu e în stare să mă refuze. Repede mă arunc într'o birje şi alerg la Ionescu, profesorul de latineşte.

— Dragă Costică, viu la tine sigur că n'ai să mă refuzi; ştiu cât pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit a mă 'ndoi un moment că în cazul de faţă, fiind vorba, mă 'nţelegi, de o chestiune care mă interesează în aşa grad, încât dacă n'aş fi pe deplin convins că tu, care mi-ai dovedit

totdeauna, fără să desminţi niciodată o afecţiune, ce pot zice că la rândul meu... în fine...

— In fine, zice Ionescu, am înţeles... Nu trebuia să mă iei aşa pe departe. Vii să mă rogi pentru vreo loază de elev de-ai mei!

— Nu e loază, Costică; e un băiat dintr'o familie dintre cele mai bune: mi-e rudă.

— Cine ştie ce leneş, ce dobitoc!

— Nu-i adevărat, dragă Costică; este un băiat prea cum se cade... Să nu mă laşi!... Viu la tine sigur că n'ai să mă refuzi; ştiu cât pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit a mă 'ndoi un moment că în cazul de faţă, fiind vorba, mă 'nţelegi de o chestiune...

— Ei, lasă astea! ştii că ţiu la tine: ce mai încap între noi astfel de fraze banale?... Ce notă vrei să-i dau pârlitului tău de protejat?

— 7, dragă Costică!...

— Apoi, dacă n'o fi ştiind nimic animalul!

— Ei, acuma şi tu! zi că nu ştie; par'că el o să fie cel dintâiu şi cel de pe urmă care să treacă fără să ştie... Te rog, dragă Costică! dacă rămâne băiatul repetent încă un an, e o nenorocire pentru familia lui — o familie dintre cele mai bune — şi pentru mine o mare mâhnire...

— A! irezistibilă milogeală prietenească! zice Costică! ce bine ştii tu să porunceşti! Aide! să-i fac hatârul şi de data asta... să-i dau nepricopsitului 7.

— *Merci*, dragă Costică, mare pomană-ţi faci!

— Cum îl cheamă?

Eu caut repede în buzunare scrisoarea d-rei Mari Popescu... Nu e... Zic lui Costică:

— Un moment!

Şi ies ca din puşcă, sar în birje şi alerg acasă... Acasă, scrisorica nicăeri... Fuga la d-şoara Popescu.

— Prea graţioasa mea prietenă, lucrul merge bine; am obţinut dela profesor nota dorită; decât, acuma am nevoie să ştiu numele protejatului matale... Cum îl cheamă pe tânărul?

— Ţi-am scris numele în scrisoarea mea.

— Da, dar scrisoarea dumitale am rătăcit-o acasă printre alte hârtii, şi lucrul este urgent: ca să nu pierd vremea căutând-o, am venit la d-ta... Cum îl cheamă?

— Zău, nu mai ţiu minte, zice drăgălaşa mea amică; pentrucă drept să-ţi spun, madam' Preotescu, o bună prietenă a mea, la care ţiu foarte mult, — nu sunt în stare să-i refuz nimica, — m'a rugat să-ţi scriu, că ştie că ţii foarte mult la mine şi nu mă refuzi niciodată, şi eşti prieten cu d. profesor Costică Ionescu, care ţine foarte mult la d-ta şi nu e în stare să-ţi refuze nimic.

— Atunci, ce e de făcut? zic.

— Du-te d-ta la Madam' Preotescu şi întreabă-o cum îl cheamă pe băiatul pe care mi l-a recomandat ca să ţi-l recomand d-tale.

— Sărut mănuşiţele!

Şi alerg la Preoteasca... Zic:

— Madam' Preotescu, uite la ce am venit să vă deranjez: aţi recomandat amicei mele d-rei Mari Popescu pe un tânăr, să mi-l recomande mie, să-l recomand amicului meu Costică Ionescu, profesorul...

— Da!

— Ei! cum îl cheamă?

— Nu ţi-a scris Mari?

— Ba da, dar am rătăcit scrisoarea, şi d-şoara Popescu a uitat cum îl cheamă şi m'a trimis să-mi spuneţi d-voastră.

— Eu... drept să-ţi spun nu mai mi-aduc aminte, pentrucă i-am avut numele pe o însemnărică, pe care am lăsat-o la Mari; dar putem afla dela Diaconeasca, — şade aci aproape, — ea m'a rugat, că ştie cât ţine Mari la mine şi d-ta nu refuzi nimic lui Mari şi d-l Costică Ionescu profesorul pe d-ta nu te refuză niciodată.

— Atunci, zic, cum facem?

— Stăi niţel, să trimit să cheme pe Diaconeasca: este aci alături.

N'aştept mult. Madam' Diaconescu vine. Dar, fatalitate! şi dumneaei se află în aceeaşi necunoştinţă despre numele junelui nostru protejat: însemnărica i-a dat-o amicei sale madam' Preotescu.

— Ce-i de făcut?

— Aleargă la Iconomeasca!

Alerg la Iconomeasca... De acolo, la Sachelăreasca... Pe urmă la Piscupeasca... In sfârşit, am dat de izvor... Tânărul este nepoţelul lu madam' Piscupescu, băiatul surioarei dumneaei, al lu madam' Dăscălescu: Mitică Dăscălescu.

Nimic nu refuzăm — madam' Piscupescu lu madam' Dăscălescu, madam' Sachelarescu lu madam' Piscupescu, madam' Iconomescu lu madam' Sachelarescu, madam' Diaconescu lu madam' Iconomescu, madam' Preotescu lu madam' Diaconescu, d-ra Popescu lu madam' Preotescu, eu d-rei Popescu, şi mie amicul Costică Ionescu... Alerg la Costică Ionescu.

— Dragă Costică, să nu mă laşi... Viu la tine sigur că n'ai să mă refuzi, ştiu cât pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit a mă 'ndoi un moment...

— Lasă, omule, fleacurile...

— Să-i dai nota 7, cum mi-ai promis...

— Cui, frate?

— Lui Mitică Dăscălescu!

— Mitică Dăscălescu!... Nu ţiu minte să am vreun şcolar cu aşa nume.

— Nu se poate!

— Să vedem!...

Şi se uită în cataloage.

— Nu; n'am niciunul Mitică Dăscălescu, în cursul inferior; ai făcut confuzie; trebue să fie în cursul superior.

Alerg... de astădată drept la madam' Piscupescu.

— Madam' Piscupescu, de ce clasă dă examen nepoţelul matale?

— De clasa VI!

— A! zic eu... Bine!

Şi dau fuga 'napoi la Ionescu; zic:

— E în clasa VI Mitică Dăscălescu al meu.

— Atunci nu e la mine, e la Georgescu: îl cunoşti pe Georgescu?

— Nu. Tu nu-l cunoşti? ţi-e coleg.

— Ba da, ţine foarte mult la mine, nu e 'n stare să-mi refuze nimic.

— Atunci, zic eu, mă rog ţie, nu mă lăsa!... ştiu că pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit...

— Iar?... Eşti cu birja... hai de mă du degrabă la Georgescu.

— Haide.

— Ajungem... Aştept în birje pe Ionescu. Peste câteva momente iacătă-l.

— Ai avut mare noroc c'am venit tocmai la pont, dacă mai întârziam un sfert de ceas, până la două, mergea cu cataloagele la şcoală şi trecea notele în matriculă: protejatul tău avea un 3.

— Şi acuma?

— Are 7.

Uite-te, am gândit eu, ce va să zică o întârziere de câteva minute: cum poate nenoroci pe un tânăr! Rămânea Mitică Dăscălescu iar repetent, cu toate că ţine la el atâta mamiţă-sa Dăscăleasca, la care ţine Piscupeasca, la care ţine Sachelăreasca, la care ţine Iconomeasca, la care ţine Diaconeasca, la care ţine Preoteasca, la care ţine mult graţioasa Popeasca, la care ţiu foarte mult eu, la care.......

GROAZNICA SINUCIDERE DIN STRADA FIDELITĂȚII

(Sub acest titlu, citim în „Aurora", ediția de dimineață)

Azi dimineață, întreagă strada Fidelității a fost viu emoționată de o sensațională dramă pasională. Pe la orele șapte a. m. vecinii fură alarmați de niște țipete sfâșietoare, care porneau dela casa cu No. 13. In această casă locuesc de multă vreme doamna Zamfira Popescu, văduva răposatului veteran al corpului didactic Nerone Popescu, fost profesor de limba latină, împreună cu cei doi copii ai săi, Cicerone Popescu, elev de administrație, și domnișoara Porția Popescu. La țipetele îngrozitoare, toți mahalagiii se adunară în grabă și îndată aflară ce era: o sinucidere!

Domnișoara Popescu de mai multe săptămâni zăcuse într'o stare de melancolie și de abatere sufletească, încât nu mai mânca, nu mai bea, nu mai dormea de loc. Cu o zi înainte de a lua fatala hotărîre, arătase semne de mare neliniște; a cerut să mănânce și să bea. După ce a dejunat cu mare poftă și s'a săturat, a 'nceput deodată să plângă, zicând către doamna Zamfira Popescu:

— Mamițo, eu nu mai pot să trăesc! eu vreau să mor!

La aceste cuvinte mama i-a răspuns:

— Mofturi! ia fii bună și te-astâmpără... Las' că o să-ți treacă!

Porția însă a adăogat:

— Ai să vezi!... Dar dacă mor, jură-mi, mamițico, jură-mi că o să-mi pui pe mormânt boboci de trandafir!

Bobocii erau florile ei favorite.

Doamna Zamfira Popescu schimbă vorba, fără să se teamă de vreun sfârșit fatal, deoarece Porția, care era sim-

ţitoare, de multe ori, în momente de supărare, ameninţa că se va sinucide. Din nenorocire, de astădată ameninţarea fusese mai mult decât serioasă.

Ce se 'ntâmplase?

Azi noapte, pe când fratele său lipsea după obiceiu şi mamiţica dormea, Porţia scoase gămăliile la o duzină de cutii mari cu chibrituri şi le aruncă într'o cinzeacă de rachiu de drojdii. Aşteptând să se dizolve fosforul, sărmana fată se aşeză la masă şi scrise cu toată limpezimea de minte o scrisoare către mamiţa şi către frăţiorul ei, prin care cere pardon de durerea ce le-o cauzează şi le declară că moare deoarece este părăsită de tânărul Mişu Z... până zilele trecute student în medicină şi astăzi doctor de plasă. Intr'un postscriptum apoi, conjură încă odată pe dezolata mamă să nu uite de boboci.

Când a terminat scrisoarea, gămăliile de chibrituri erau dizolvate. Porţia înghiţi păhăruţul, dându-l cu voluptate peste cap, şi merse să se culce în patul ei aşteptând cu resemnare moartea. Aceasta nu întârzià să se anunţe prin nişte oribile crampe de intestine. Nenorocita, covârşită de dureri, sări în sus şi 'ncepu să ţipe spunând tot:

— Mor! mor!... ah! Mişule, fii fericit!... Scăpaţi-mă!.. scăpaţi-mă! sunt încă tânără! Nu! nu! nu vreau să mor!

Atât putu să zică şi căzu în convulziuni. Intr'o stare desperată a fost transportată iute la spitalul cel mai apropiat.

Cât despre d-l Mişu Z., cauza acestei nenorociri, iată ce am putut afla în pripă...

Acum vreo patru-cinci ani, un tânăr student sărac de vreo 21 de ani, prietenul lui Cicerone Popescu, îndată ce dete bacalaureatul şi se înrolă ca voluntar, se aşeză în pensiune, într'o odaie mobilată, la doamna Zamfira Popescu, cu casă, masă, îngrijire, în fine de toate. Tânărul Mişu Z... foarte vioiu şi drăcos, limbut şi caraghios, nu întârzià să inspire Porţiei una din acele pasiuni care decid de viaţa unei femei. In curând o relaţiune amoroasă nebună se contractă între ei. Această relaţiune a durat până mai acum vreo două luni, când tânărul, care studia medicina, şi pe care toţi îl numeau pentru aceasta « doftoraşul »,

îşi luă diploma, şi imediat, având oarecare protecţii, — mama lui este jupâneasă 'n casă la moşia unui înalt personaj, — căpătă un post de medic de plasă. Işi poate oricine închipui lovitura ce « doftoraşul » i-o dete Porţiei, când îi spuse că el are s'o părăsească şi să meargă la post. Fata începu să-i facă nişte scene, aci duioase, aci fioroase, aşa încât el înţelese că pasiunea ei contrariată brusc ar fi primejdioasă, şi astfel se hotărî să joace comedia. Pentru a adormi temerile victimei sale şi a o asigura că şi-a schimbat cu desăvârşire hotărîrea de a o părăsi, el alergă la ajutorul unui prieten redactor, făcându-l să-i publice prin ziarul « Lumina » următoarea notiţă:

« Aflăm că tânărul doctor Mişu Z... care şi-a susţinut cu un succes strălucit teza sa despre *Simptomele la diverse intoxicări violente*, şi care a fost numit doctor de plasă, refuză categoric a primi acest post. Era în adevăr absurd ca un aşa distins elev al facultăţii noastre de medicină să se înfunde într'o provincie. Tânărul doctor e hotărît a rămânea în Bucureşti, unde va practica arta sa, aşteptând să se prezente la primul concurs pentru obţinerea unui post la vreunul din spitalele Eforiei. Nu ne îndoim de succesul simpaticului nostru amic ».

Ultima umbră de bănuială şi de temere a d-rei Popescu fu risipită prin citirea acestor rânduri. Ba ceva mai mult, tânăra sentimentală, văzând reîntoarcerea iubitului ei, deveni şi mai pasionată. Ea nu ştia că totul este o farsă. Nu-şi putea închipui, în naiva ei sinceritate, ce surpriză îi pregătea acela pe care-l adora. « Doftoraşul » nostru, ca să poată pleca fără vorbă şi să-şi ia bagajul, care consista într'un geamantan şi câteva cărţi, făcu un plan infernal. Obţinând un bilet de lojă la Dacia, — probabil un bilet de favoare, căci se va vedea că individul nu era decât un chilipirgiu, — merse cu damele, mama şi fata, la teatru. Peste câteva minute după ridicarea cortinei, pe când damele urmăreau cu cel mai viu interes desfăşurarea comediei, el se sculă şi pretextând că merge la bufet să le aducă prăjituri şi apă rece, plecă frumuşel din lojă. Coborî, ieşi din teatru, se aruncă într'o birje, merse acasă, îşi luă bagajul, se duse la gară şi se sui în tren. Un moment femeile

crezură că doftoraşul s'a încurcat la bere în bufet, după obiceiu. Dar, trecând şi actul al doilea, o idee trecu ca un fulger prin mintea tinerei abandonate. Repede alergară acasă. Intrară în odaia lui: bagajul şi cărţile nu mai erau acolo. D-ra Popescu a avut o criză nervoasă îngrozitoare, din care nu şi-a revenit decât tocmai a doua zi. De atunci, disperarea ei a mers tot crescând până ieri, când durerea morală devenindu-i insuportabilă, s'a hotărît a pune capăt nenorocirii sale prin moarte.

Când oare se va face un exemplu cu aceşti domnişori, care se introduc în familii oneste, sub pretext de prieteşug, spre a corupe copilele şi a le arunca în ghiarele desfrâului sau în ghiarele morţei, ca în cazul de faţă? Mărturisim că nu 'nţelegem de loc nepăsarea parchetului, care nu intervine, deşi i s'a adus la cunoştinţă cazul, punându-i-se în vedere şi documentul trist rămas dela nenorocita victimă.

La ediţia de seară alte amănunte.

Apoi în ediţia de seară:

Am alergat la spitalul unde fusese transportată d-ra P. Popescu, şi am cerut să văz pe internul de serviciu. Am avut deocamdată noroc: eu cerusem unul şi m'au întâmpinat doi — doi tineri destul de politicoşi şi foarte, prea veseli, pentru atmosfera tristă în care trăiesc. In adevăr, trebuie să aibă cineva o inimă de bronz sau de piatră ca să mai fie vesel în mijlocul atâtor suferinţe şi mizerii omeneşti. Am rugat pe d-nii interni să-mi permită a vedea pe d-ra P. Popescu, de soarta căreia se interesează cititorii noştri. Au început amândoi să râză.

— Tânăra?... cu chibriturile? m'a întrebat unul, apăsând ironic pe fiecare vorbă... Ehei! dumneata să fii sănătos!

— A murit! am strigat eu.

— Ei aş!

— Atunci?

— Nu mai este aici! i-a trecut, şi i-am dat drumul. Adineaori a plecat mititica cu mamiţica!

Şi 'ncepură iar să râdă amândoi.

— Dacă n'a luat chibrituri destule! cine strică?

— Dar mi se pare, zisei eu, că o duzină de cutii mari...

— Ei, aş!... nici o duzină de gămălii... Pentru d-ra Porţia a fost porţia prea mică; cum e dumneaei solidă îi trebuie o porţie mult mai sdravănă!

Deşi am fost revoltat de modul cum cei doi tineri îşi râdeau de nenorocirea bietei creaturi, făcând jocuri de cuvinte triviale şi neroade asupra numelui ei clasic, am voit să profit de ocazie şi să mai culeg câteva informaţiuni asupra «doftoraşului». In adevăr, îl cunoşteau. La prima mea întrebare despre dânsul, au început iar râsul lor, care mă enerva:

— Se săturase bietul «doftoraşul»... In sfârşit a scăpat! zise unul.

— Mare răbdare a avut! închipue-ţi, atâţia ani de-arândul tot o porţie, şi ce porţie!

— Iar? am strigat eu indignat, şi fără să-i mai salut, am plecat.

Tot drumul până la redacţie m'am gândit câtă prăpastie este între educaţiunea spiritului şi educaţiunea inimii, şi cum neglijând pe aceasta din urmă nu poţi, cu toată învăţătura, produce decât monştri sociali. Iată cazul celor doi tineri, cari mâine, poimâine, vor fi chemaţi în societate să exercite cea mai nobilă şi cea mai umanitară profesiune. La ce altă profesiune se cere mai multă dragoste şi milă de aproapele său, mai multă delicateţe de sentimente, mai fină pricepere a cutelor sufletului omenesc? Medicul!... Dar medicul este un duhovnic mângâetor; el trebuie să se apropie de nenorocitul suferind cu blândeţea cu care Mântuitorul s'a apropiat de Lazăr: numai astfel ştiinţa, ajutată de înălţarea sufletului, poate face miracolul!... Mâine, aceşti doi tineri vor fi medici şi astăzi râd şi-şi bat joc, într'un mod atât de vulgar, de suferinţa extremă care a determinat pe nefericita tânără să prefere luminii vieţii besna nimicului! Iată roadele înaltei noastre culturi universitare! Foarte mulţumim de aşa cultură!

Dar, în fine, bine că a scăpat biata fată!... Asta de sigur o s'o facă mai cuminte... Mai la urmă, cine ştie ce noroc poate avea!

*

In aceiaşi seară, citim în «Lumina»:

Un confrate a publicat azi dimineaţă o ştire de sensaţie despre sinuciderea unei copile disperate din cauză că ar fi fost trădată de amantul ei, un doctor proaspăt — un întreg roman pasional à la Ponson du Terrail sau Jules Mary, o întreagă melodramă, à la d'Ennery.

Am fost şi noi curioşi să vedem ce este adevărat din toată comedia aceea şi am mers după informaţiuni.

Un amănunt caracteristic trebuie să-l dăm cititorilor dintru început: când noi ne-am transportat în localitate, sinucisa din strada Fidelităţii, d-ra Porţia Popescu, se 'ntorsese dela spital, unde, dealtminteri, putem afirma cu siguranţă, nici n'avusese nevoie să meargă. In adevăr, doza de chibrituri pe care o luase fusese cu totul neînsemnată. Din aceasta şi din cele ce vor urma, se va convinge oricine că n'a fost deloc vreo hotărîre serioasă de sinucidere, ci numai o demonstraţie, cu scop de a interesa pe infidelul « doftoraş ».

Trebuie mai întâiu să spunem că tânăra amăgită, delăsată, abandonată, nenorocită, numără peste de două ori mai multe roze decât îi trebuesc cuiva pentru a-şi putea administra liber averea şi răspunderea personală — adică o vârstă cam de 44-45 de ani. Sunt vecine în mahala care o estimează chiar la mai mult. Astfel, d-na X... moaşă, una dintre primele eleve ale răposatului doctor Capşa, proprietară alături cu d-ra în chestiune, ne-a afirmat că-şi aduce aminte exact de timpul când îşi clădea casele răposatul Nerone Popescu, pe care par'că-l vede încă în cămaşă de noapte şi 'n papuci, conducând lucrările zidăriei în persoană şi înjurând ungureşte pe salahori (era în vacanţa mare), deoarece, în acelaş an d-sa, d-na X... moaşa, s'a născut. Ei bine, pe atunci, Ţica adică Porţia, era fetiţă măricică; se juca cu păpuşile.

Tânăra delăsată stă şi în avere tot aşa de binişor ca şi 'n vârstă. Are împreună cu mama sa, după legea veche, pensia veteranului profesor Nerone Popescu, dela care a moştenit casele din strada Fidelităţii, două prăvălii de cârciumă, cu pivniţă, grădină şi vie în strada Viişoara, pro-

ducând net 1200 lei anual; apoi se zice că avea şi vreo 12 mii de lei în bonuri la casa de depuneri; dintre aceştia însă se presupune că ar fi atins ceva pentru cheltuelile de studii ale « doftoraşului ».

Foarte romanţioasă, ea ţinea mult la societatea tinerilor studenţi, slăbiciune contractată de demult, de vreo douăzeci şi cinci de ani, de pe când tatăl său Nerone ţinea în mahala o mică fabrică de bacalaureat. Dealtminteri toţi mahalagiii zic: unde sare capra, sare şi iada; se pare că şi mamiţa a avut odinioară multă slăbiciune de « boboci ». De vreo trei patru ani acuma, Porţia primise în pensiune pe tânărul Mişu Z... student în medicină, şi imediat contractase pentru el o pasiune nebună.

Medicinistul, băiat sărăcuţ, găsind aşa de călduros adăpost şi culcuş, nu căutase de loc a contraria pasiunea gazdei sale, care era o binefacere cerească pentru el; din contră, o alimentase cu multă metodă. Această relaţiune destul de nepotrivită dură până ce, după câţiva ani de studii, tânărul îşi susţinu teza. De mult îi erau peste cap favorile d-rii Ţica; se hotărî să scuture jugul când nu mai avea nevoie să-l poarte. Stărui, şi prin protecţiuni, căpătă un post de medic de plasă. Când voi să plece, pasionata Porţia îi puse piciorul în prag: scene sfâşietoare, rugăciuni fierbinţi, ameninţări teribile de sinucidere şi chiar de asasinat. « Doftoraşul » plictisit, neputând pleca fără bagaj şi voind să evite scandalul în mahala, se hotărî să recurgă la un subterfugiu, la aceea ce — ierte-ni-se expresia tipică şi consacrată — în argotul studenţesc se numeşte un *chiul.*

Câteva zile se prefăcu apucat de o rentoarcere de pasiune turbată, apoi, când adormi bine orice prepus, conduse pe cele două dame la teatru; le lăsă în lojă, şi el cu bagajul se sui în tren pentru a se prezenta la post.

Urmarea acestui roman tragi-comic îl ştie publicul din darea de seamă lirică şi sensaţională a confraţilor noştri dela « Aurora ».

Şi... iată cum se scrie istoria!

In momentul când aşternem aceste rânduri, d-ra Porţia Popescu este în afară de orice pericol, precum era dealt-

minteri şi în momentele crampelor, prea puţin serioase ca să poată compromite o sănătate aşa de robustă.

Un amănunt curios iarăşi este faptul că d-ra, cu o zi înainte de demonstraţiunea ei romantică, suferea grozav de măsele. D-ra are dinţii foarte stricaţi şi sufere mult de asta când răceşte; e probabil că această infirmitate. ca şi cearcănele vinete de pe obraz, se datoreşte abuzului nemăsurat al gogoşilor de ristic. Din cauza durerilor prea frecuente de măsele, a şi contractat de mult obiceiul fumatului. Ei bine, după crampele ce le-a suferit din pricina chibriturilor, i-a trecut cu desăvârşire durerea de măsele. Poate că fosforul!

A treia zi «Lumina», ediţia întâia, scrie:

Aseară, în faţa otelului Continental s'a petrecut un scandal ne mai pomenit.

Primul nostru redactor, d. Mihail Constantinescu, se plimba pe dinaintea otelului, convorbind despre chestiuni politice cu d. deputat N...

Pe când nici nu gândea, doi indivizi, un ofiţer de intendenţă şi un elev de administraţie, i se pun în faţă.

Cel din urmă, cu un ton provocător, îl întreabă:

— Mă rog, d-ta eşti d. Mihail Constantinescu, directorul pamfletului care se intitulează «Lumina»?

— Eu! răspunde amicul nostru.

— Eşti un mişel! strigă individul cu un ton şi mai provocător.

— Şi cine eşti d-ta, mă rog, care îmi spui aceasta? întreabă calm amicul nostru retrăgându-se trei paşi.

— Sunt Cicerone Popescu!... Ai atacat familia mea! ţi-ai permis să ataci familia Popescu!

Şi fără a mai da timp amicului nostru să facă încă un pas înapoi, se repezi şi-l lovi în obraz cu pumnul, umplându-l de sânge.

Intr'o clipă lumea se strânse. Mai mulţi inşi săriră în ajutorul primului nostru redactor, care se aruncă, după întâiul moment de surpriză, înhăţă de piept pe agresor şi, după ce-i dete o corecţiune meritată, îl duse urmat de atâţia martori la secţia apropiată, unde se încheiă cuvenitul proces-verbal.

Agresorul descreerat este fratele persoanei ridicule, pasionată de «boboci», despre care am vorbit în numărul nostru de alaltăeri, — domnişoară tinerică de 45 de ani trecuţi, Porţia, Ţica Popescu, din care confraţii dela «Aurora» au vrut să facă cu orice preţ o eterică eroină de roman sentimental.

S'a *sezisat* parchetul şi s'a reclamat ministerului de răsboiu.

Sperăm că atât justiţia cât şi suprema autoritate militară îşi vor face datoria faţă cu acest tip şi infam şi ridicul de bătăuş.

Vom reveni.

*

Apoi în „Aurora" de dimineaţă:

Ieri seara un atac infam a fost îndreptat în contra directorului nostru d-l Constantin Mihăilescu, în piaţa Teatrului.

Pe când d-sa voia să treacă drumul către fotografia Mandy, trei inşi cari aveau aerul a fi într'o stare de ebrietate patentă, ridicându-se de pe scaune de dinaintea berăriei Gambrinus, i-au tăiat drumul. Unul dintre ei îl interpelează cu cuvintele:

— D-ta eşti d. Constantin Mihăilescu, directorul «Aurorei»?

— Eu! şi ce poftiţi? cum vă numiţi? cu cine avem onoarea? întrebă râzând amicul nostru şi retrăgându-se câţiva paşi.

— Sunt doctorul Mişu Zaharescu! Cum ţi-ai permis să te atingi de numele de Zaharescu?!

Zicând acestea, beţivul aplică o lovitură puternică cu bastonul peste capul directorului nostru; din norocire însă, bastonul fu împiedicat de pălărie şi nu atinse decât uşor sfârcul urechii amicului nostru. Mai multe persoane sărind, mizerabilii agresori cari erau numitul erou şi ridicul şi infam al dramei din strada Fidelităţii şi doi interni doctoranzi, s'au suit degrabă într'o birje şi au fugit de furia mulţimii indignate.

Parchetul a fost *sezisat*.

Denunţăm onor. consiliu sanitar faptul mişelesc al celor trei felceri, adoratorii lui Gambrinus, şi cerem o pilduire severă.

Inţelegem ca un doctor să-şi ucidă fără răspundere bolnavii cu clistirul şi cu scalpelul; dar trei doctori să facă un consult pentru a ucide cu parul pe stradă oameni sănătoşi, asta e prea mult!

Dacă d. director general al serviciului sanitar nu-şi va spune cuvântul, vom reveni.

*

Peste câteva zile, citim în „Universul":

Doctorul Mişu Zaharescu a fost suspendat de către consiliul sanitar din postul de medic de plasă pentru neglijenţă în serviciu.

*

In fine „Aurora" reproduce după „Lumina":

Aflăm cu deosebită plăcere logodna gentilei domnişoare Porţia Popescu, fiica Doamnei Zamfira Popescu şi a repausatului profesor, veteran al corpului didactic, Nerone Popescu, cu simpaticul dr. în medicină d. Mişu Zaharescu. Indată după cununie, tânăra pereche va pleca la Montpellier, unde eminentul elev al facultăţii noastre merge a-şi completa cercetările ştiinţifice.

Felicitările noastre călduroase tinerei şi simpaticei perechi.

LA PELEȘ

— Doăsp'ce trecute, Măndico! ce naiba faci, soro?

Așa strigă cocoana Lucsița foarte nervoasă, intrând în odae unde-și face toaleta madam' Piscopesco.

Iar madam' Piscopesco, din fața oglinzii, răspunde și mai nervoasă:

— Uf! lasă-mă dracului și dumneata, mamițo! nu vezi cum m'a pocit dobitoaca? fir'ar afurisită să fie!

Dobitoaca este guvernantă la copii, și piaptănă și pe madam' Piscopesco; cocoana Lucsița este mama lui madam' Piscopesco, iar madam' Piscopesco este soția lui d. Piscopesco, proprietarul uneia dintre cele mai elegante și mai confortabile vile din Sinaia, vilă care poartă frumosul nume al fiicei cocoanei Lucsiții, vila « Esmeralda ».

Dela șase ceasuri dimineața, pe când soarele nu s'a ridicat bine peste piscul Cânelui, locuitorii vilei « Esmeralda » umblă de colo până colo, cuprinși toți ca de niște friguri.

Ce este? ce s'a întâmplat în familia Piscopesco pentru ca toată lumea din vila « Esmeralda » să fie așa de emoționată și de nervoasă?

O bucată de bristol, care strălucește d'asupra cărților de vizită lăsate de amicii din lumea mare la vila « Esmeralda », ne va răspunde la această întrebare. Să ne aruncăm ochii pe acea bucată de bristol și vom afla că din înaltul ordin al Maiestăților Lor, doamna și domnul Zefir Piscopesco sunt invitați pentru astăzi, la ora 1 d. a., a lua dejunul la castelul Peleș!

— Unde-i dobitoaca, mamițo? trăsni-o-ar Dumnezeu s'o trăsnească! zice madam' Piscopesco ciufulindu-și tare necăjită cârlionții dela ceafă, care nu vor să stea cum vrea dumneaei.

— Lasă-mă, soro, să te potrivesc, îi zice coana Lucsiţa.

Şi trage lângă fereastră 'n lumină pe frumoasa ei fiică; ia fierul de frizat de d'asupra flacării de spirt, îl apropie de buze, suflă 'n el, şi'l vâră apoi în cârlionţii rebeli.

— Eşti nebună, soro! ţipă madam' Piscopesco, ce dracu! chioară eşti?... m'ai fript!

— Dacă te mişti! dacă bâţâi mereu din picior! Fie, soro, la naiba! că prea eşti nevricoasă!.. A să văz.

Şi coana Lucsiţa se uită 'n ceafa grăsulie a lui madam' Piscopesco şi o scuipă, pe de-o parte să-i mai potolească ustureala, pe de alta să n'o deoache: în adevăr, are de ce să se mândrească o mamă.

Apoi, cu mai multă atenţie, supune şi aranjează cârlionţii rebeli aşa de frumos că madam' Piscopesco a şi uitat de arsură.

— Doăsp'ce şi un sfert, soro! ce dracu faceţi? tot nu te-ai mai isprăvit?.. vrei să întârziem? nu face pentru ca să ne aştepte, mai ales întâia oară!

Dar madam' Piscopesco, fără s'asculte vorbele domnului Zefir Piscopesco, şi încovoindu-se de talia ei elegantă în faţa oglinzii, aşa ca să-şi poată vedea turnura, întreabă:

— Sunt bine la spate, mamiţo?

— Eşti surdă, soro? sbiară cu severitate d. Piscopesco; vrei să ne atârne lingurile de gât? nu face pentru ca să ne aştepte! întâia oară, înţelege-mă!

— Uf! fir-ar a dracului şi-afurisită de viaţă! zice madam' Piscopesco. Unde-mi sunt mânuşile?

Caută cocoanele 'n sus... caută 'n jos...

— Chiamă pe dobitoaca... Unde-i dobitoaca? fir-ar a dracului, să fie, ea ştie unde le-a pus.

— Uite-le! strigă coana Lucsiţa.

— Haide odată, soro! că te las şi merg singur!

Sunt douăsprezece şi jumătate.

Incă o privire 'n oglindă.

In sfârşit, madam' Esmeralde Piscopesco sue în trăsură cu soţul său.

— La Peleş! şi mai iute! zice către birjar d. Piscopesco, după ce şi-a încrucişat braţele şi s'a aşezat bine.

Birjarul mână.

— Mamiţo! strigă madam' Piscopesco, uitându-se 'napoi către coana Lucsiţa, care de pe verandă o scuipă, să n'o deoache; mamiţo, bagă de seamă la cheile dulapului, că iar fură zahăr dobitoaca, fir-ar a dracului, să fie!

INFAMIE...

Mi s'a întâmplat să pierz un amic, un bun amic, şi nu mă pot căi îndestul de această nereparabilă pierdere; deaceea trebuie să spun oricui vrea să m'asculte, trista mea întâmplare. Iată.

Ştiam că amicul meu, bunul meu amic, are multă influenţă asupra unei persoane, de care atârnau la un moment nişte interese ale mele de extremă importanţă. Am alergat la el.

— Amice, bunul meu amic, zic eu, te rog, nu mă lăsa! contez pe tine să mă salţi în această ocazie; o vorbă bună din partea ta către persoana, pe care o ştii, poate să-mi facă norocul... Dă-mi o scrisoare călduroasă de recomandaţie... te rog, faci un mare bine pentru mine şi pentru familia mea... copiii mei...

— Vai de mine! zice bunul meu amic, jenat de tonul meu din cale afară milos... Ce trebuie atâta insistenţă?

Şi, după ce-i explic bine de ce e vorba, se aşează la biuroul său şi începe să scrie.

După ce termină, se ridică şi, cu scrisoarea 'n mână, îmi zice:

— Iată ce am scris.

Apoi citeşte scrisoarea lui:

« *Iubite amice,*

« Amicul meu, aducătorul acesteia, vine la dumneata să-ţi ceară un serviciu şi mă roagă să pun o vorbă bună în favoarea lui. Nu ştiu cu cât mai multă căldură să ţi-l recomand. Contez pe amiciţa d-tale, că ai să-l tratezi ca pe mine însumi, pe amicul meu, pe bunul meu amic. Aş fi fericit să aflu că acest om, pe care-l iubesc ca pe un

frate, cunoscându-l ce om de treabă şi capabil este, a obţinut dela dumneata ce a dorit şi ce, desigur, merită.

« Mulţumiri anticipate, etc. ».

Pe când eu nu ştiu cum să mai mulţumesc bunului meu amic pentru atâta bunăvoinţă, el pune scrisoarea 'n plic, lipeşte plicul şi scrie adresa; apoi îmi dă plicul...

Iau plicul şi încântat plec, după ce îmbrăţişez cu multă efuziune pe bunul meu amic.

Mă duc degrab la locuinţa persoanei în chestiune. Pentru moment omul meu nu e acasă; dar după amiaz, îl găsesc negreşit — aşa a lăsat vorbă feciorului.

Sunt unsprezece ore înainte de amiază. Ce să fac până la două, când pot vedea pe omul dela care atârnă viitorul meu şi al copiilor mei?

Intru într'un birt modest să gust ceva şi, aşteptând pe băiat să mă servească, privesc cu ochii plini de speranţă plicul ce mi l'a dat bunul meu amic şi clădesc mii de castele strălucite...

A! ce afacere!.. ce caldă recomandaţie! ce amic! ce bun amic!

Pun plicul, pe care nu mă pot sătura să-l privesc, alături de farfuria mea şi mă uit la el ca la o lumină conducătoare în calea vieţei mele.

Pe masă, în faţa mea, stă într'un peş un serviciu şchiop de salată.

Băiatul mi-aduce un borş... Nenorocitul! Vrea să-mi toarne borşul din ceaşcă în farfurie şi stângaciu. face o mişcare cu cotul şi răstoarnă peste plicul meu serviciul cel şchiop.

— Piază rea! zic eu în gândul meu... S'a vărsat undelemnul!

Dar n'apuc să gândesc bine, şi prostul de băiat, întorcându-se brusc să vază ce a răsturnat, apleacă ceaşca şi varsă şi ciorba pe masă.

Plicul! plicul meu!

Il iau repede şi-l şterg...

Din nenorocire hârtia plicului a înghiţit destul undelemn şi destulă zeamă caldă.

Ce e de făcut? să-l mai şterg! Tot ştergându-l în amândouă palmele cu şervetul... altă nenorocire... plicul se deslipeşte!

E peste putinţă să duc persoanei o scrisoare în aşa hal.

Să alerg la amicul meu, să-l rog a-mi da o a doua ediţie, revăzută poate şi considerabil augmentată.

Maltratez încă odată pe secătura de chelner şi plec furios, cu plicul în mână pe bulevard.

Pe drum, dracul — că nu pot zice altfel — n'are de lucru? Ce-mi şopteşte? Plicul e deslipit... Ia să mai citesc odată călduroasa scrisoare a bunului meu amic.

O scot frumuşel din plicul soios... Undelemnul şi grăsimea borşului au pătruns până la hârtia dinăuntru, pe care au făcut-o transparentă; pe dos, într'o parte, se pot citi câteva vorbe de-a'ndărătele... Mă uit d'aproape şi văz bine literele... *ragăm nu.* Citite pe dos, cum este scris pe faţă, aceste litere fac vorbele *un măgar*...

Un măgar!... zic eu fără să'nţeleg... Ce caută vorbele astea aci?.. *Un măgar*!.. Mi-a citit amicul meu adineaori scrisoarea: n'am auzit aşa vorbe... Şi-apoi, ce noimă? cum s'ar putea potrivi?.. Ce-i asta?

Aiurit, desdoesc scrisoarea, şi cu ochii mei citesc:

« *Stimate amice,*

« Moftangiul, care-ţi aduce această scrisoare, mă roagă cu insistenţă să ţi-l recomand: e vorba de o afacere, pretinde el, dela care ar atârna viitorul lui şi al copiilor lui, o afacere cu tine. Imi fac o datorie amicală să-ţi atrag atenţia asupra acestui caraghios, şi deaceea m'am şi grăbit a-ţi scrie, nu cumva să alerge la altă intervenţie pe lângă tine şi să te încurce.

« Ia seama, nu-i acorda nici un crezământ. E un măgar şi jumătate. Atât, în privinţa caracterului. Cât despre inteligenţă, poate că ar avea câteodată ceva spirit, dar foarte superficial şi cu deosebire zevzec.

« Primeşte-l dar pe acest stimabil amic în consecinţă.

Al tău, etc. »

Mă şterg bine de sudoare pe frunte şi m'arunc într'o birje. Când să intru în strada, unde locueşte amicul meu. iată-l, îmi ese în faţă. Opresc birja şi sar jos vesel.

— Ei! mă întreabă amicul meu. Ai fost? L-ai găsit pe omul d-tale?

— Da, zic eu râzând.

— Ei! ai reuşit? ce ţi-a zis?

— Ce să-mi zică? că sunt un moftangiu, un caraghios, cu care nu vrea să se'ncurce... că sunt un măgar... şi jumătate... Atât în privinţa caracterului... Cât despre inteligenţă, a zis că am câteodată ceva spirit, dar superficial... că adică sunt un zevzec...

— De unde ştie astea?

— Din scrisoarea d-tale.

— Ţi-a spus el că din scrisoarea mea?

— Nu! ştiu eu că din scrisoarea d-tale.

— Cum?

— Am deschis-o.

— A! domnule, strigă indignat amicul... Ai deschis scrisoarea!.. Asta e o infamie!

Eu, drept orice răspuns, îi trag două perechi de palme, mă sui şi... mână birjar!

Se'nţelege că după infamia ce am comis, orice legătură între mine şi amicul meu a trebuit să se rupă...

Ah! cât de rău îmi pare! am pierdut un atât de bun amic!..

O CONFERENȚĂ

S'a hotărît! trebuie Sâmbătă să țiu la S. P. M. D. R. o conferență în ședință plenară. Imposibil să scap: am apucat, într'un moment de slăbiciune, să promit junei mele amice din tinerețe, madam' Parigoridi — este pentru mine o chestiune de conștiință, de onoare, de inimă.

Eu țiu la madam' Parigoridi, fiindcă și dumneaei ține la mine. De atâta vreme suntem buni prieteni, și nici un nor n'a venit să întunece... în sfârșit, ce să mai vorbim? îmi zice: « nene Iancule ».

Asta, ce-i drept, nu-mi prea place...

Când eram sufler la teatru, acu vreo patruzeci de ani, damele aveau obiceiul să-mi zică « Iancule », ba, unele, chiar « mă Iancule » — nici un respect! Apoi, au mai trecut așa cam douăzeci de ani, îmi ziceau «domnule Iancule ». Când am ajuns director, îmi ziceau « stimate domnule director... ». Acu, după alți vreo douăzeci, toate — adică toate câte-mi mai sunt prietene — din « nene Iancule » nu vor să mai mă scoată.

Toată lumea în serviciu public înaintează — numai eu, din zece 'n zece ani, regulat, degradat! Dela « mă » de odinioară (uneori chiar cu ghionturi și fel-de-fel de maltratări... odată o prietenă a mers cu îndrăzneala până chiar să-mi tragă palme, și, pe onoare, degeaba... cine știe ce i se păruse!) cum zic: dela « mă » de odinioară, am ajuns acum la « nene » — și totdeauna cu mult respect.

Firește că asta nu-mi convine, fiindcă eu n'am fost în viața mea mândru, să țiu atâta la respectul prietenelor. Dar, în sfârșit, așa e lumea noastră, n'ai ce-i face! dacă nu se poate altceva decât respect, trebuie să ne mulțumim și cu atâta — cu respect! Tot e bine; încai nu mai

căpătăm palme — lucru care, putem zice, nu e frumos de loc; cu toate că... nu face mare rău, dacă ne putem exprima aşa.

Dar să lăsăm astea, care sunt — adică, au fost — nimicuri trecătoare, şi să ne gândim la viitor: ce fac eu cu madam' Parigoridi? Azi e Joi; poimâine, Sâmbătă, trebuie să mă 'nfiinţez la S. P. M. D. R.... la 2½ d. a. pentru...

O să mă 'ntrebaţi însă: ce însemnează S. P. M. D. R.? — S. P. M. D. R. însemnează « Societatea protectoare a Muzelor Daco-Romane ». Amica mea, madam' Parigoridi, este viceprezidentă la S. P. M. D. R.; dar, la drept vorbind, este chiar prezidentă, fiindcă titulara, venerabila madam' Trahanache, trăeşte mai mult la Paris, şi afară de asta este, cum zice viceprezidenta, « ramolisită »; şi, dacă madam' Parigoridi nu s'ar ocupa de toate, « s'ar duce dracului S. P.... ». Şi dacă s'ar duce S. P., ce s'ar face M. D. R.?

Două săptămâni, de când afişe, gazete, scrisori, persoane, anunţă mereu că eu am să ţin la S. P. M. D. R. o conferenţă: « *Ce este arta?* », iar eu par'că trăiesc pe sub pământ — par'c'aş fi sigur că 'nainte de ziua de poimâine se 'ntâmplă sfârşitul lumii... Dar îmi vin odată în fire. Azi e Joi... mai am numai două nopţi de dormit, şi, înainte de a treia, trebuie să mă execut... trebuie!

Noaptea de Joi spre Vineri o petrec rău... simţ că am friguri... Vineri, umblu de colo până colo, fără să ştiu încotro... Nu pot mânca; am pulsul neregulat; mă încovoaie o frică ne'nţeleasă; călcând, mi se pare că pun piciorul în gol... Imi vine să merg la gară, să mă suiu în primul tren şi să fug la Canada, unde, obscur, cu munca braţelor mele, departe de orice S. P. etc.... să-mi câştig existenţa într'un mod onorabil... Dar n'am curajul să fug.

Umblu toată ziua să găsesc un colţişor pe care să nu văd afişul cu « Ce este arta »... Imposibil!...

Mă 'ntorc zdrobit acasă...

Vineri noaptea spre Sâmbătă...

Nu pot închide ochii. La patru despre ziuă, sar din pat în culmea iritaţiunii... Care? care este cel mai puţin dureros şi cel mai expeditiv mod de sinucidere?

Să vedem...

...Să mor aşa de tânăr? Dumnezeul meu! ce are să zică amica mea madam' Parigoridi când va citi în « Universul » tragica sinucidere a lui nen'su Iancu?!

— Nu!... Să ai aşa curaj va să zică să fii laş! şi, pentru nimic în lume, nu vreau să zică madam' Parigoridi că nen'su Iancu a fost un laş! Ţiu la opinia amicei mele mai mult chiar decât la moartea mea, dacă mă pot exprima astfel... Nu! omul nu trebuie să abdice dela viaţă; el este regele creaţiunii; trebuie să aibă răbdare, să aştepte cu demnitate până va fi detronat.

Sunt şase ceasuri dimineaţa... In sfârşit, Aurora cu degetele ei de roză a deschis porţile orientului. Mă îmbrac şi plec degrabă către prăvălia meşterului meu, d. Florian, care mi-a promis că astăzi negreşit, îmi dă gata ghetele de lac, pentru conferenţă.

Aerul dimineţii îmi face bine... Iar un afiş! « Ce este arta? ». Intru repede la d. Florian, care a deschis prăvălia înainte ca Aurora cu degetele ei de roză...

Ghetele sunt gata şi-mi vin de minune; foarte potrivite: cât mă strânge una 'n dreapta, ailaltă tocma'tâta mi-e largă 'n stânga; dar « elegant ceva ».

— Frumos meşteşug este meşteşugul dumitale, nene Floriene!

— Este, nu pot pentru ca să zic; dar greu şi migălos...

— Ei! care meşteşug nu e greu şi migălos? zic eu.

— ...Şi cere multe... Ştii d-ta, domnule, câte şi mai câte trebuiesc pentru ca s'ajungem la o pereche de ghete elegante ca astea?

— Imi închipuiu...

— ...Ne trebuiesc: o cireadă de boi şi de viţei, o pădure de stejar şi una de plută, un pogon de cânepă şi altul de in, un lan de grâu, o mină de fier şi câte altele.

— Nu 'nţeleg...

— Cum nu 'nţelegi? nu ne trebuiesc calapoade, tălpi, faţă, căptuşeală, aţă, pap, cuie, scule?... şi pe urmă, ce ne mai trebuie? să vedem, ghiceşti?

Am stat puţin la gânduri şi apoi, privind în ochii amicului Florian, care aştepta zâmbind răspunsul meu, am zis:

— Pe urmă, fireşte, ne mai trebuiesc mintea şi puterea care, din toate celea risipite 'n lume, să ne pregătească materialele...

— Şi pe urmă?

— Pe urmă... pe urmă, ne trebuie neapărat meşterul cizmar, amicul nostru Florian, care din toate, cu dibăcie, să ne facă o pereche de ghete elegante.

Şi zicând acestea, am sărit din loc, l-am luat în braţe pe amicul meu şi, sărutându-l cu multă căldură, i-am strigat:

— Meştere Floriene, destul! am înţeles! să trăieşti! eşti mântuitorul meu, dacă pot pentru ca să mă exprim astfel.

Foarte calm, la 2 d. a., mă 'nfiinţez la S. P. M. D. R. Acolo, damele din comitet, cu viceprezidenta în frunte, mă primesc foarte amabil.

Sala este arhiplină.

Mă suiu la tribună, pe o estradă, cu spatele la un perete pe care sunt reprezentate cele nouă muze în pitoreştile costume naţionale româneşti. Dacă ştiam mai dinainte, veneam şi eu în costum de ciobănaş doinaş, cu trei fluere — unul de soc ce zice cu foc, unul de os ce zice frumos şi altul de fag ce zice cu drag — Apollo naţional.

Madam' Parigoridi, din rândul întâiu de jeţuri, îmi face un semn graţios cu mânuşa — adică: suntem gata să te ascultăm: poftim, nene Iancule, începe!

« Doamnele mele, zic eu, iertaţi-mă dacă îndrăznesc, în faţa unui auditoriu atât de select, să încerc, în marginele slabelor mele puteri, a răspunde la una din cele mai grele chestiuni, pe care de-atâtea secole şi-o pune spiritul uman, şi anume: « Ce este arta? ». (Aplause).

« Celebrul discipol al nemuritorului Platone, Aristotele — genialul filosof, născut la Stagyra, astăzi Stavros, în Macedonia, anul 384, mort la Chalcis, în Eubea, la 322 înainte de Christos; — supranumit « prinţul filosofilor; întemeietorul vestitei şcoli a Peripateticienilor; preceptorul, educatorul prodigiosului Alexandru-cel-Mare; — Aristoteles, zic, s'a întâlnit odată cu un tânăr zevzec dintre aceia care dispreţuesc învăţăturile înalte şi caută totdeauna să-şi bată

joc de bărbaţii serioşi şi luminaţi, — unul din acel soiu de coconaşi, cum se găsesc în toate vremurile şi locurile, care se fac blazaţi înainte de a se fi bucurat de bunătăţile lumii, ca nişte pântece (iertaţi-mi expresia!) care simt greaţă nu fiindcă sunt prea sătule, ci fiindcă nu sunt de loc hrănite. (Aplause. Mare ilaritate).

« Şi aşa, coconaşul zevzec, vrând să tachineze pe « prinţul filosof », l-a întrebat:

— Spune-mi, ilustre, ce este frumuseţea?

« Iar ilustrul i-a răspuns:

— Amice, asta e o 'ntrebare pe care numai un orb trebuie s'o facă.

(Aplause furtunoase. Ovaţiuni, nu pentru prinţul filosofilor).

« Să venim dar, prea stimate doamne, după această mică introducţiune, la obiectul conferinţei noastre şi să ne întrebăm:

« Ce este arta? »

Aci, spaţiul măsurat nepermiţându-mi a reproduce pe larg conferenţa mea, mă mărginesc a o da în liniamentele generale:

« O cireadă de boi şi de viţei... Pasc... Iarbă...

« ...Pădure de stejar, unde raza soarelui nu poate pentru ca să 'ndrăznească...

« ...Un lan de grâu... Frumoasă e natura patriei noastre, când nu-şi deslănţueşte elementele cu furie, căci atunci este grozavă, dacă putem pentru ca să...

« ...O recoltă de cânepă, alta de in... să nu uităm că suntem o ţară eminamente agricolă...

(Aplause. Bravo repetate).

« ...Un munte, Carpatul, care 'n profunzimile sânului său ascunde comori de fier... Dar petroleul? acest cărbune-sirop, dacă putem pentru ca să...

« Atunci mi se va spune că industria naţională nu trebuie încurajată... *Il ne nous manquerait plus que cela!* (adică, pe româneşte: atât ne-ar mai trebui!).

(Aplause zguduitoare).

« ...Să luăm un exemplu concret, doamnele mele, un lucru de care ne lovim la fiecare pas... să luăm o pereche de ghete de lac, cum sunt ale mele...

(Oratorul se dă jos de pe tribună, la rampă, şi, ridicând unul după altul picioarele, îşi arată ghetele nouă, apoi iar urcă la tribună. Râsete. Aplause entuziaste).

«...Ei bine, prea stimatele mele doamne, ştiţi d-v. câte şi mai câte trebuiesc, afară de răbdare, spre a ajunge să obţinem o pereche de ghete de lac elegante? căci, orice s'ar zice, e lucru greu şi migălos, dintr'atâtea materii risipite, cum a vrut Creatorul, în natură, noi, graţie geniului nostru, să ajungem, după nevoia şi intenţia noastră, să obţinem...

(Aplause asurzitoare. Oratorul se opreşte, se şterge pe frunte şi aşteaptă, zâmbind, ca ovaţiile să se potolească. Ovaţiile se potolesc).

«...In fine, ca să 'ncheiem, doamnele mele, voiu răspunde încă odată scurt la întrebarea noastră:

«...Ce este arta?

«...Arta este, cum am putea zice mai bine? este încercarea spiritului omenesc de a satisface o mare nevoie a spiritului omenesc... care are nevoie, pentru a fi satisfăcut, de o satisfacere tot din partea unui spirit, care şi acela... în fine,... da, în fine...

(Oratorul are, probabil din cauza oboselii spiritului prea încordat, un moment de ameţeală. Aplause călduroase îl revivifică).

«...Mai mult decât atâta nici Aristotele nu cred să fi putut spune... Şi cine ar căuta să spună mai mult, de sigur ar spune mofturi, ca tânărul zevzec, care încerca să 'nfunde cu o întrebare neroadă pe ilustrul filosof, străbunul fraţilor noştri macedoneni!».

(Entuziasm la culme. Toate damele în picioare. Ovaţiuni nesfârşite. Fanatism).

Uf! un ceas şi jumătate! Ce căldură! sunt leoarcă...

La eşire, damele din comitetul S. P. M. D. R. îmi mulţumesc călduros, dându-mi flori, şi care mai de care:

— Bravo, nene Iancule!

Iar viceprezidenta, amica mea, madam' Parigoridi, îmi şopteşte:

— Fie! frumos ne 'ncălţaşi, unchiule!

Şi-mi întinde mâna. I-o sărut şi-i răspund şi mai încet:

— *Merci* de compliment, nepoţică!... decât... mâna mi-o întinzi? ce! eu sunt mânuşar? La cizmar, altceva se întinde.

— Tot obraznic ai rămas, nene Iancule!

ŢAL!...

Ţal... Ce este *ţal?*

Este un substantiv român împământenit; înainte de împământenire, era verb german; însemna *a plăti* — se scria *zahlen* şi se citea *ţal'n*.

Foarte des se întrebuinţează acest verb în lumea noastră, unde, cumpărându-se toate, trebuiesc toate plătite.

Când s'au înfiinţat şi la noi în ţară berăriile, în secolul trecut, fiindcă la 'nceput toţi berarii şi chelnerii erau nemţi, s'a introdus şi acest verb *ţal'n*, dar numai în formă de infinitiv imperativ, cu însemnarea: *să plătesc! să plătim!*

In multe limbi europene, între care şi franceza şi germana, infinitivul se întrebuinţează ca imperativ impersonal, şi la pozitiv şi la negativ; dar, în limba noastră, forma infinitivului, şi numai prescurtată, se 'ntrebuinţa, mai 'nainte, ca imperativ, numai la persoana a doua singulară şi numai cu negaţiune. Exemple:

« *Taci*, domnule! *Nu ţipa*, cocoană! »

« *Plăteşte*, nene! *Nu plăti*, ţaţo! »

Ce se 'ntâmplă însă?

Dela o vreme, graţie desvoltării necontenit crescânde a agriculturii, industriei şi comerţului României (pentru care totuşi, trebuie să mărturisim, rămâne încă destul de făcut), luând căile noastre de comunicaţiune un aşa de 'mbucurător avânt, Onor. Direcţiune generală a C. F. R. a avut ocaziunea să constate sărăcia limbii române, şi a trebuit să recunoască necesitatea introducerii, prin regulamente, a infinitivului ca imperativ impersonal, *fără* ca şi *cu* negaţiune; — şi asta (onoare ei!) pentru *toţi* călătorii, fără excepţie de clasă sau de distanţă de parcurs, la *toate* trenurile, fie accelerate, fie de persoane, mixte sau de marfă.

Astfel, în toate vagoanele noastre de călători, citim:
pe uşi: « A nu se deschide până trenul opreşte »;
pe ferestre: « A nu se pleca în afară »;
pe semnalul de alarmă: « A nu se trage decât în caz de mare pericol »;
în altă parte: « A nu se întrebuinţa în timpul opririi în staţiuni »;
în clasa III: « A nu se scuipa pe covoare ».

Iar în vagoanele de marfă, afară bine 'nţeles de cele cu încărcătură inflamabilă neasigurată: « A nu se fuma ».

Critica istorică modernă ne învaţă că mersul înainte sau înapoi al omenirii este stăpânit de legi fatale; progresul odată urnit, ori într'un sens, ori într'altul, nu poate fi oprit de nimeni, de nimic! Aşa, inovaţia Onor. Direcţiunii generale a C. F. R. a prins: încet-încet, pretutindeni la noi se introduce infinitivul ca imperativ chiar *fără* negaţie, pentru orice persoană şi ocaziune.

Astfel, pe o sticluţă de doftorie cu prafuri care s'aşează la fund, citeşti: « A se scutura bine înainte de a se întrebuinţa », iar pe o cutiuţă de alifie: « A se spăla întâiu bine cu săpun partea, apoi a se unge şi a se lega cu o cârpă curată — după povaţă ».

La colţul unei case trase mai înăuntru de linia veche a stradei, citim, sub o ferestruică cu brizibize: « A nu se face murdării pe didul casei mele ».

Mergem mai departe, după legea progresului, şi citim: « A nu se lipi afişe şi orice alte necurăţenii ».

La Moşi, pe stâlpii unui mare umbrar de berărie: « A se plăti la moment. A nu se vorbi vorbe proaste. A nu se face scandal. A nu se pleca cu paharele şi alte obiecte ».

In şcolile primare, chemate, afară de instrucţiune, să dea şi o educaţiune civică tinerelor noastre generaţiuni, adică nu numai să le lumineze spiritul, dar totodată să le cultive inima şi să le formeze caracterul, fiindcă o naţiune are nevoie, ce e drept, de ridicarea nivelului intelectual, dar iarăş fără caractere nu merge — în şcolile primare, zic, citim pe toţi pereţii: « A nu se sufla nasul cu degetele. A se purta batistă curată ».

Iar când trage clopotul de eşire, d. profesor se coboară de pe catedră şi zice elevilor, care fac zgomot, ridicându-se nerăbdători din bănci:

— A se tăcea! A se asculta!... Mâine vine d. revizor: a se şti bine Mircea-cel-Bătrân şi Revoluţia dela 48, Unirea Principatelor-Unite şi Ştefan cel Mare!...

Băieţii pornesc ca nişte mici dorobanţi ce sunt, bătând din talpă ostăşeşte, foarte mândri — onoare lor! — pe când d. profesor strigă după ei, până ce es pe poartă:

— A se eşi în ordine! A nu se face măgării pe stradă! A nu se 'njura! A se păstra igiena! A nu se mânca mult rahat!

D. profesor, pedagog învăţat, este nu numai infinitiv, este categoric imperativ.

Atâta destul despre imperativ! să ne întoarcem la substantiv, de unde am pornit.

Vom citi, la vreme, în Dicţionarul Academiei Române, când va apărea:

Ţal —substantiv comun, de genul masculin pentru amândouă sexurile, — impiegat comercial sau impiegată comercială; persoană însărcinată într'un local public de consumaţiune cu încasarea plăţilor dela consumatori. Declinare regulată:

Nominativ — *Ţalul* primeşte plata;
Genitiv — chiulurile *Ţalului;*
Dativ — i-a tras două palme *Ţalului;*
Acuzativ — a chemat *Ţalul;* sau: l-a 'njurat pe *Ţal;*
Vocativ — *Ţal!*

In general, Ţal are numai singular; la ocaziuni de 'mbulzeală însă (ca, de ex. sărbători naţionale, vreo înmormântare de lux, ori vreo manifestaţiune politică), în localurile mari, aşezate la vad bun, trebuiesc şi trei *Ţali.* Atunci, la pluralul provizoriu, se declină:

Nominativ — *Ţalii* sunt murdari;
Genitiv — obrăzniciile *Ţalilor;*
Dativ — li se trag chiuluri destule şi *Ţalilor;*

iar, a doua zi, când nu mai e năvală şi «nu mai face trebuinţă», patronul suprimă pluralul; dă afară (acuzativ) doi *Ţali,* şi rămâne numai cu singularul abitual — cu un *Ţal* — destul!

Dar să lăsăm chestiunile academice, și să vedem cât înțeles filosofic, chiar din punctul de vedere al vieții practice, poate cuprinde acest cuvânt de o singură silabă — *Țal.*

Am un prieten care-mi zice totdeauna:

— Eu, nene Iancule, n'am avut noroc să dispun de părinți care să'nțeleagă de ce fel de copil dispuneau, pe onoarea mea! Păcat că nu m'au dat să'nvăț filosofia! eu ieșeam filosof, să nu crezi că spun mofturi! filosof: asta era nacafaua mea, nu negustor!

Și 'n adevăr, Mitică este un cap filosofic. Totdeauna când ne vedem, trebuie să-mi toarne un aforism remarcabil. Cel din urmă, de exemplu, trebuie să-l comunic, având mai ales în vedere împrejurările interesante în care mi l-a spus.

Alaltăeri, întâlnindu-mă, zice:

— Nene Iancule, tocmai pe d-ta te căutam; deseară mănânci la noi — să nu zici nu! Avem un prânz!... și pe urmă, o surpriză... mare!... In sfârșit, imposibil să refuzi! Graziella ține foarte mult...

Pe consoarta amicului meu o cheamă din botez Nastasia, dar, de mult, toată lumea îi zicem Graziella... Este pseudonimul ei — o intelectuală... Multă activitate... A publicat, în diferite reviste dela noi și din străinătate, studii sociologice, importantisime, după cum susțin directorii respectivi... Graziella trebuie să fie cu un an mai tânără ca mine, dacă nu mai în vârstă; dar tot plăcută, plină de inimă, de avânt, de entuziasm... Nu putem zice că a fost frumoasă Graziella; dar grațioasă... și... oameni cu dare de mână.

Nici cuvânt, prin urmare, să refuz invitațiunea prietenului meu.

Ne-am întâlnit seara la « Mercur », — a se lua un aperitiv imperativ! — și apoi ne-am suit în sanie. Mitică, foarte vesel pe drum, mi-a debitat acest frumos aforism:

— Nene Iancule, toate mulțumirile în lumea asta trebuiesc plătite. Dacă le plătești cu anticipație, ți se par mai ieftine; dacă le plătești după, ți se par prea scumpe.

— Bravo, Mitică!

— Ei, nu, nene Iancule, pe onoarea mea, să fi dispus eu de părinţi care... Dar, în sfârşit!

Am ajuns. Casele lui Mitică luminate *a giorno*... Sunănı...

Graziella ne 'ntâmpină radioasă...

— Gândeam că n'ai să vii, îmi zice.

— Se putea să nu ascult, scumpa mea amică, de ordinele d-tale?

Suntem, cu toţii, invitaţi vreo doisprezece inşi, toţi lume aleasă din litere, ştiinţe, arte, dintre care vreo şase reporteri.

Uşile spre sala de mâncare se deschid.

La masă!... Dau braţul Graziellei...

Un prânz împărătesc! şi tot lucruri uşoare:

Mezeluri, salam, ghiudem, limbă, licurini, masline, icre de ştiucă şi negre; supă de clapon cu patèle; pană de somn rasol; clapon ciulamà; chifteluţe marinate cu tarhon; pârjoală de nisetru; patricieni la grătar; un purcel la frigare; cataif, tortă; brânzeturi, fructe diverse; vin alb, negru, şampanie, etc.

Am mâncat din toate; trebuia! ca mai în vârstă în litere, ştiinţe şi arte, eu stam la dreapta stăpânei casei.

După ce foarte greu m'am ridicat dela masă, pe la zece fără un sfert, am trecut în salon, unde ne aşteptau ţigări, ţigarete, cafele, *des bonbons et des liqueurs* — adică pe româneşte bomboane şi lichioruri... Imi beau cafeaua şi zic amfitrionului meu încet:

— Dragă Mitică, am consumat frumos, n'am ce zice; îţi mulţumesc... Eu trebuie să mă retrag; mâine, foarte de dimineaţă, am treabă şi sunt şi cam rebegit de vremea asta; trebuie să mă culc mai de vreme... Cum am face rost de o sanie?

— Ei, bravo, răspunde el, nene Iancule! Cum se poate să pleci aşa, fără ţal?

Şi râde...

— Vezi că mâine trebuie... zic eu.

Dar el mă 'ntrerupe:

— Peste poate, nene Iancule! are Graziella să cetească un studiu nou al ei; nu ţi-am spus că, după masă, e şi o surpriză... mare?... Uite-o, te caută.

M'a găsit Graziella... La rândul ei, îmi dă braţul şi trecem, urmaţi de toată lumea, în alt salon, unde trebuie să ascultăm lectura studiului celui nou:

« Femeea în istoria şi în poezia poporană a Românilor, în trecut, în prezent şi 'n viitor... ».

Acest studiu va constitui subiectul a trei conferinţe ce se vor ţinea de către autoare la Ateneul român.

Ce mai încape vorbă?... s'a isprăvit!...

Ne aşezăm pe fotoliuri... Autoarea la masă, între două candelabre; eu, în faţa ei; lângă mine, cam la spate, Mitică; de jur împrejur, ceilalţi, mai tineri ca mine în litere, ştiinţe şi arte.

Şi începe...

« Tabla Capitolelor. — Introducţie: Ce a fost femeea în timpii primitivi, în anticitate, în evul-mediu, în timpii moderni... Ce are a fi, ce trebuie să fie în timpii viitori. — Cap. I: Femeea la Români, în istoria şi în literatura poporană, poezie, basme, proverbe, zicători, ghicitori, etc., ca bunică, mamă şi soacră, ca soţie, fiică, nepoată şi noră... în trecut... ».

Şi aşa mai departe, în prezent şi 'n viitor.

După cetirea tablei capitolelor, Mitică s'apleacă la urechea mea şi, râzând infundat, îmi şopteşte:

— Ţal! nene Iancule...

Eu întorc gâtul să-i răspund ceva; iar autoarea, ridicând ochii de pe teancul de file, zice foarte graţios, dar destul de imperativ:

— Mă rog, a se asculta toţi când se citeşte!...

Şi citeşte...

Simt, la un moment, capul prietenului Mitică dela spate, căzându-mi dulce pe umăr... mă 'ntorc şi-i zic ridicându-l:

— Ce faci, Mitică?

— Mă rog, a nu se conversa nimeni când se citeşte!...

...Şi citeşte...

...Voi, patruzeci şi nu ştiu câte mii de sfinţi Mucenici!... Să spun pe larg chinul meu?... de ce?... Să-şi facă un martir din jertfa lui o glorie?... nu! asta i-ar întuneca aureola... A mea trebuie păstrată pură, luminoasă, strălucitoare!... N'am furat-o!... Totuşi, chinul

mă biruie... Casc odată, că s'aude peste masă, de unde, cu un zâmbet grozav:

— Mă rog, a nu se căsca!...

...Şi citeşte... Şi Mitică, dela spate, e fericit pe umerii bunului său amic, nenea Iancu.

...In sfârşit, la două şi zece ante-meridiane, Introducţia şi două părţi ale primului capitol s'au citit... Rămân aşa dar a se citi în viitoarele şedinţe, după masă, urmarea din primul, celelalte două capitole şi concluziunea, apoi notele...

Toţi s'au ridicat de pe fotoliuri... Aplause...

S'au risipit straniile celeste visuri ale chinului trecut dincolo de marginile puterii de'nregistrare a conştiinţei!... Scutur din umărul meu pe Mitică... Voiu să mă ridic... Nu pot... Sunt amorţit... înţepenit... Amicul meu, reconfortat, mă ajută, făcând să-mi trosnească încheieturile... Sunt în picioare... Sărut mâna crudelei Grazielle... Mitică mă duce până la sanie.

— Dragă Mitică, mulţumesc din suflet pentru buna ta invitaţiune! am petrecut minunat — onoare ţie!... zic eu cu un ton pe care filosoful meu îl înţelege până 'n fund...

— De! nene Iancule; eu ţi-am spus: aşa e în lumea asta — a se plăti orice consumaţie!

— Mână, birjar!

E un ger!... Sania se deslipeşte cu greu din loc şi porneşte scrâşnind, pe când amicul meu îmi strigă, râzând, infinitiv:

— Ţal! nene Iancule!... a se revedea!

Mă 'ntorc şi-i strig şi eu, categoric:

— A se slăbi, Mitică!

MAMĂ...

A fost odată un împărat şi o 'mpărăteasă sănătoşi şi voinici, dar tot mâhniţi, fiindcă de aproape zece ani, de când se luaseră, duceau degeaba dorul unui copil măcar.

Venind vremea să plece împăratul la răsboiu departe, cum trebuie să se 'ntâmple oricărui împărat într'o poveste, după ce şi-a sărutat soţia, i-a zis:

— Măria Ta, eu acuma plec şi numa Cel-de-sus ştie când m'oiu întoarce. Să te găsesc sănătoasă! Dar să ştii că la 'ntoarcere trebuie să găsesc şi copil în casă; de unde nu, pâine şi sare cu mine nu mai mănânci!

Pe urmă a 'ncălecat şi a plecat cu oştile.

A trecut dela astea o lună... au trecut trei... cinci... aproape nouă — suna a pace — şi nici un semn.

De grijă şi de supărare, sta biata împărăteasă în odaia ei, fără să mai vază pe nimeni decât pe o bătrână credincioasă, care o crescuse pe ea de mică, de când rămăsese fără mamă; sta închisă cu bătrâna, ofta şi se jelea... Ce o să se facă ea când o da cu ochii de soţul ei?

Văzând că se prăpădeşte de atâta inimă rea, i s'a făcut bătrânei milă, şi s'a gândit cum i-ar mai risipi gândurile negre. Şi aşa, într'o zi, pe la scăpătatul soarelui, a luat-o, şi amândouă, îmbrăcate ca nişte cocoane de rând, să nu le cunoască nimeni, s'au dus la plimbare într'o pădure. Acolo umblând ele încet, duse pe gânduri, iată că găsesc o ţigăncuţă sdrenţeroasă şi lihnită, stând jos pe o buturugă în acea singurătate, cu un dănciuc aproape gol în braţe... Ii dădea ţâţă; el sugea şi ea plângea.

— De ce plângi, fetico? a 'ntrebat-o bătrâna.

— Cum să nu plâng, coconiţă?... M'a amăgit hoţul, şi după ce şi-a bătut joc de mine, a fugit în lume şi m'a lăsat

să umblu aşa, gonită dela părinţi, cu pruncu 'n braţe!... Nu mai mă ţin picioarele de nemâncată... şi pruncul nu vrea să ştie — cere... Şi n'am încai inimă să-mi fac seama singură: să-l omor şi pe el şi să mă omor şi pe mine... că dă Dumnezeu prunci cui nu-i trebuie, la o păcătoasă ca mine, şi la cine trebuie, nu-i dă!

Impărăteasa a oftat adânc auzind vorbele astea atât de duioase.

— E băiat? a 'ntrebat cocoana a bătrână.

— Băiat, săru' mâna!

— De câte luni?

— La noapte e de zece zile.

Bătrâna stă la gânduri o clipă şi, pe urmă, zice:

— Fetico, eşti cuminte?

— N'am fost pân' acuma, coconiţă, săru' mâna; da de-acu 'ncolo, să fie ea a dracului care o mai...

De prisos să ne mai lungim la povestit cu de-amănuntul toate... Destul să spunem că, peste un an dela plecare, întorcându-se împăratul biruitor dela răsboiu, a găsit acasă mare mulţumire: cocon împărătesc de trei luni în vârstă, dar crescut cât unul de un an... şi doica, o mândreţe de fată oacheşe, îmbrăcată numa' n mătăsării, ca orice doică de cocon împărătesc... şi sânul!... şi s'a bucurat foarte mult împăratul despre toate.

S'a făcut botez cu paradă mare şi s'a 'nveselit norodul întreg că, fireşte, soarta împărăţiilor este legată de a împăraţilor — şi l-au botezat Florea Voevod.

Creştea voinicelul, şi nu mai putea o lume după el, că, ce-i drept, mare minune de băiat! iar doica, la care mulţi se uitau lung, le spunea:

— Ia, nu vă mai uitaţi aşa, par'că n'aţi mai văzut copil! să nu mi-l deochiaţi!

Când a ajuns băiatul la vreo şase anişori, împăratul a 'nsărcinat pe un curtean de credinţă să-l înveţe mânuirea armelor, călăria, înnotatul, jocurile felurite şi cântarea din harfă şi din gură, — însfârşit toate câte trebuiesc pentru desăvârşirea unui tânăr care va să 'mpărăţească.

Doica, iubind foarte pe băiat, îl însoţea mereu la ceasurile de 'nvăţătură; astfel, învăţătorul, care preţuia şi

el mult pe şcolarul său aşa de deştept şi cu frumoase apucături vitejeşti, văzând-o zi cu zi, a ajuns să o placă atâta, încât, a răbdat cât a răbdat, până n'a mai putut, şi a cerut-o în căsătorie; iar dânsa plăcându-l asemenea, că era om de seamă şi mândru, şi-l vedea că ţine şi el mult la băiat, bucuroasă l-a luat.

Şi i-au cununat chiar împăratul cu împărăteasa, dându-le mare cinste şi daruri scumpe.

Când a intrat în biserică mireasa — gătită de nună-sa sub ochii nunului — cu flori şi beteală de aur în păru-i negru, cu chipul şi trupul, şi cu zâmbetul şi mersul acelea, păşind aşa de cuminte, nici îndrăsneaţă, dar nici sfioasă — a rămas toată lumea 'ncremenită, nu altceva, că 'n adevăr era o arătare.

Mai mulţumit ca oricine de această căsătorie a fost tânărul Florea Voevod; el îi iubea mult, şi pe mama doica şi pe învăţătorul lui; avea şi de ce: şi ei îl iubeau pe el destul.

Când îl vedeau aruncându-se pe cal sălbatec prins de coamă 'n fuga mare, şi când se 'ntorcea cu calul, adineaori nebun, acum domolit şi plin de spumă; când îl vedeau săgetând rândunica din sbor; când îl auzeau, pe urmă, cântând din gură şi cu harfa, de te sfinţea — amândoi soţii nu mai puteau de mândrie, îl luau în braţe şi-l sărutau, şi femeea zicea:

— Mulţi feciori de 'mpărat or mai fi, da' ca şi ăsta al nostru, nu mai crez altul!... s'a isprăvit!

Au trăit ei aşa cu toţii, la Curte, în bună pace, liniştiţi şi fericiţi, fiecare cu partea şi gândul lui, pân' a împlinit Florea Voevod douăzeci şi doi de ani — un flăcău ca un brad.

Dar într'o zi, iată că vine dela palat curteanul, învăţătorul lui, acasă, şi vesel zice:

— Ştii tu un lucru, dragă nevastă?

— Ştiu, dacă mi-ei spune...

— S'a hotărît! îl însurăm pe Florea...

— Pe băiatul nostru?... cum asta?

— Ei! cum!... iac'aşa, cum se 'nsoară toţi flăcăii.

— Cine-l însoară?

— Ei cine!... împăratul şi împărăteasa.

— Cu cine?

— Cu fata unui craiu vecin.

— Asta nu se poate! auzi! coşcogea fecior de 'mpărat să ia o fată de craiu... Asta nu se poate!

— De ce nu?

— Fiindcă trebuie să ia fată tot de 'mpărat, pe potriva lui... Nu! asta nu se poate, în ruptul capului!

— Dar bine, femee, dacă aşa au hotărît părinţii lui?

— Or fi hotărît ei... Dar eu?... eu unde sunt?

Şi repede s'a gătit şi 'nvăpăiată s'a dus la palat să dea ochi cu împăratul şi cu 'mpărăteasa, să-i întrebe: cum se poate, fără ştirea şi a ei, care l-a crescut pe băiat, să hotărască dânşii aşa de soarta lui? şi, răspicat, le-a spus că Florică al ei nu poate lua pe oricine, că lui Florică al ei îi trebuie pe puţin o fată de 'mpărat; de unde nu, nu trebuie! că, slavă Domnului! tânăr e, frumos e, voinic e, fecior de 'mpărat mare e! Are vreme să mai aştepte pân' o găsi una pe potriva lui.

Impăratul a zis una, împărăteasa două, doica nouă... au început să se 'nteţească femeile la vorbă, şi din vorbă la 'mpunsături, şi de-acolea, ceartă la toartă... Impărăteasa, supărată de-atâta tevatură, ca s'o taie scurt, zice:

— In sfârşit, aşa a hotărît politica Măriei Sale Impăratului, aşa am hotărît eu — aşa trebuie să se facă! destulă vorbă!

— Ba, nu!

— Ba, da!

Doica, înfierbântată grozav, a ţipat odată, ah! şi a leşinat.

Sări, toţi... O descheiă la sân şi dă-i cu oţet de trandafir.

Vine şi Florea:

— Mamă doică!

Şi 'ncepe să se vaiete ca un copil mic şi să se bată cu pumnii 'n cap:

— A răpus-o pe mama doica!... Aoleo!... nu mai e de rană!

Impărăteasa — leşină şi ea.

Impăratul, straşnic de turburat de toate astea, strigă:

— Eu stric, că m'apuc să vorbesc politică cu nişte femei nebune!

Impărăteasa se deşteaptă şi pleacă foarte mâhnită de asemenea cuvinte.

Se deşteaptă şi doica; se uită la 'mpăratul şi, lovindu-se cu pumnul peste sânul gol, începe să se bocească flăcăului:

— Nu se poate, maică! nu voiŭ, maică, moartă tăiată! nu te dau Florică, decât după fată de potriva ta! Să nu mă faci de ruşine, Florică mamă, că mă omor!

Florică o mângâie plângând şi zice:

— Nu mamă, nu! fără voia ta nu fac nimica!

Impăratul ţinând şi el foarte mult la doică şi auzind şi vorbele băiatului nu s'a 'ndurat să le strice hatârul, şi le-a zis:

— Dacă nu vreţi voi, bine!

S'a făcut răsboiu pentru asta; căci craiul vecin, care avusese făgăduială de căsătorie pentru fiică-sa, n'a putut suferi o astfel de nesocotire. Răsboiul s'a sfârşit, ca toate răsboaiele, cu pace. Iar peste un an, plimbându-se pe la Curţile din lume, Florea Voevod, însoţit de doica şi de învăţătorul lui, s'a dat în dragoste — că era ochios — cu o tânără vestită de frumoasă, fata unui împărat, mai mare chiar decât tatăl lui; şi numai decât între cele două Curţi s'a pus la cale căsătoria.

Când s'a făcut nunta aceea strălucită cu mari petreceri în grădinile împărăteşti, toată lumea s'a 'nveselit; dar mai mult ca toţi, doica.

A privit lung la mire şi mireasă, cum se plimbau prin grădină, încet, strâns alături, şoptindu-şi unul altuia cine ştie ce nimicuri tinereşti, i-a arătat soţului ei şi, strălucindu-i ochii de mulţumire, a zis:

— Aşa da, Floric' al mamei! aşa 'nţeleg şi eu!... Să ia fiecare pe potriva lui!... aşa trebuie!

GREU, DE AZI PE MÂINE...

SAU

UNCHIUL ŞI NEPOTUL

« Nu trebuie, domnul meu, să aibă omul judecăţi extreme, fiindcă lumea trăieşte din pornire, nu prin judecată. Omul cuminte, mai cu seamă având norocul să fie sus pus, este totdeauna îngăduitor cu lumea lui; de aceea, avem şi vorba veche foarte înţeleaptă: lumea n'o putem îndrepta cu umărul. Fiecare dintre noi vede lipsurile şi cusururile societăţii noastre; fiecare este dator a căuta să le constate, să acopere lipsurile şi să depărteze cusururile, şi 'ncet-'ncet, fiecare luptând în sfera lui de acţiune, să realizăm cu toţii, dacă nu idealul unei societăţi, măcar o societate mai cioplită, mai cuminte şi mai morală. Fireşte, când vedem atâtea nedreptăţi, atâtea prostii şi greşeli, atâtea fapte urîte, unele deplorabile, altele ridicule, se revoltă în noi dreapta judecată, şi fiecare dintre noi, după putere, protestează şi 'ncearcă să 'nfiereze răul. Dar să nu credem vreodată că protestările şi opintirile noastre vor face să sară lumea din făgaş deodată, şi, de unde se sbătea 'n mocirlă, să iasă curată şi să pornească pe calea cea bună şi dreaptă. Greu şi foarte 'ncet, stimatul meu domn, se desrădăcinează obiceiurile şi năravurile vechi... Cu toporul, se curăţă pădurea; lumea se curăţă cu vremea şi cu răbdare... nu aşa, de azi pe mâine!... ».

Cam astfel de predică am ţinut eu odată între patru ochi unui bărbat foarte sus pus, şi — deşi, în naivitatea mea, credeam că am să-l ating şi să obţiu dela el, nu vreo nedreptate, ci dreptate, — mi-am răcit gura degeaba...
Un bărbat excesiv de scrupulos — o adevărată anomalie

într'o vreme şi într'o societate, care, dacă ne putem exprima astfel... — în fine, scrupulos prea din cale afară!

Şi ce aşa de mare hatâr îi ceream?... Judece oricine.

Săptămâna trecută, venise la mine o vară bună a ilustrului meu... E o femee foarte de ispravă; a rămas văduvă de tânără cu o pensioară dela bărbat, şi n'a mai vrut să se mărite, ca să-şi poată îngriji de copil, un băiat. A muncit, l-a crescut şi, după atâta necaz, l-a văzut flăcău mare cu... cariera lui. Ceea ce e ciudat e că femeea asta are toate calităţile de inimă, (cum ar zice un autor de novele, iubitor de amănunte psihice), toate calităţile morale; dar despre cele intelectuale, dacă vrem să fim drepţi, trebuie să spunem că natura a fost foarte vitregă în privinţa-i... Şi cu toate astea, femeea şi-a crescut băiatul foarte bine; e un tânăr model; aplicat la 'nvăţătură; examene strălucite — cam timid — asta nu face nimica: puţină timiditate nu şade rău unui tânăr când face în lume cei dintâi paşi.

Cum spusei, cocoana a venit să mă roage să merg la văru-său, bărbatul cel sus pus, să-l rog a proteja pe băiatul ei, care de şase luni s'a întors din străinătate cu diploma de doctor în drept şi ...nu poate căpăta o slujbă cât de mică.

— Bine, zic, de ce nu te duci d-ta în persoană? îţi este văr bun, şi ştiu cât datoreşte părinţilor d-tale care l-au ajutat pe vremuri să ajungă aşa de sus.

— M'am dus de trei-patru ori; dar mă tot amână; şi, drept să-ţi spun, odată... nici n'a vrut să mă primească; nu mai îndrăznesc.

— De ce nu se duce tânărul? ca nepot.

— S'a dus odată; dar l-a primit foarte brusc... şi cum e el timid, nu mai are curaj să meargă...

— Atunci lasă, zic, mă duc eu...

Şi m'am dus.

Ilustrul, care mă primeşte totdeauna bucuros, ca să mă bată pe umăr cu multă bunăvoinţă protectoare, dela primele mele cuvinte în favoarea nepotului său, mi-a răspuns:

— *Mon cher*, trebuie să isprăvim odată cu sistema asta nenorocită: care cum vine din şcoală cu un petec de hârtie,

nici nu ştie să se şteargă bine la nas, şi pretinde a 'nvăţa bărbieria pe capul Statului, cu leafă şi diurnă din buget! Să meargă tânărul să muncească; să se lupte cu lumea! Până când, orice tânăr, cum iese dela ţâţa mamei, să treacă la ţâţa şcoalei, şi pe urmă, dela ţâţa şcoalei, la ţâţa bugetului? D-ta înţelegi că nu mai merge cu vechea sistemă: Românul să se nască bursier, să trăiască funcţionar şi să moară pensionar... E vreme să isprăvim odată...

— Dar în fine, zic, un băiat aşa de distins.., şi nepotul dumitale...

— A! mă 'ntrerupe ilustrul meu; un cuvânt mai mult... Trebuie să isprăvim odată şi cu nepotismul!... Am fost şi voiu fi totdeauna contra nepotismului — este iar o bubă înveterată a societăţii noastre, o gangrenă a Statului nostru, un dar funest pe care ni l-a lăsat epoca de neagră şi infamă memorie a fanarioţilor!... Nu pot face nimic pentru protejatul d-tale, tocmai că mi-e nepot... Iartă-mă, am scrupulurile mele de conştiinţă...

— O Doamne! am exclamat.

Şi i-am ţinut predica arătată mai sus. Pe urmă nu m'am lăsat şi i-am adăugat:

— In fine, şi eu sunt contra nepotismului, contra acestui nărav străvechiu, de care este atât de bolnavă societatea noastră; şi nu pot decât aplauda pe un bărbat de Stat, care are, ca d-ta, în programul său, stârpirea acestui dar funest pe care ni l-a lăsat mizerabila epocă a infamelor domnii fanariote; dar dacă trebuie să fim cu toţii contra nepotismului, asta nu însemnează, cred eu, că trebuie să fim şi contra nepoţilor. Inţeleg, pe nepoţi să nu-i protejăm îndeosebi; dar să-i persecutăm fiindcă ne sunt nepoţi!... Atunci, la naşterea fiecărui Român, părinţii ar trebui să se roage lui Dumnezeu: « Fereşte, Doamne, pe acest copil al nostru să n'ajungă vreun unchiu al lui la putere! »

— Nu zic asta! mi-a răspuns ilustrul.

— Apoi, atunci, poate că are acest nepot vreun cusur ca om; căci, din faptul că întâmplarea l-a făcut nepotul d-tale, nu-i poate face nimeni vreo vină... Şi fireşte, dacă are protejatul meu vreun cusur, atunci altă vorbă... Aş dori însă să ştiu...

— Nu! zise cam nehotărît ilustrul; nu pot spune că are vreun cusur... dar... dar... oarecare veleităţi şi pretenţiuni de personalitate... de independenţă... de autoritate... cum am zice, fumuri juvenile... fiindcă aşa sunt toţi tinerii din ziua de azi... îşi închipuiesc că'n faţa unei diplome, cu care vin de pe băncile şcoalei, are să le cază toată lumea 'n genunchi şi să-i urce 'n cap... Asta nu merge!... Un tânăr trebuie să fie modest... In fine, deocamdată nu sunt locuri... Mai e vreme... e tânăr, poate să mai aibă răbdare... om mai vedea... să ne mai gândim...

— A! zic eu în gândul meu... atunci, partida nu-i pierdută!...

Şi, prezentându-mi umărul să mi-l bată cu bunăvoinţă protectoare, am salutat cuviincios pe ilustrul meu, şi imediat m'am dus drept la nepotu-său.

— Tânărule, i-am zis, viu acuma dela unchiul d-tale, pe care de sigur d-ta l-ai cam supărat...

— Eu? cu ce?

— Cu ce? cu ce? ştiu eu?... poate cu... oarecare veleităţi, ori pretenţiuni de personalitate... de independenţă... de autoritate... cum am zice, iartă-mă, fumuri juvenile... căci aşa sunteţi toţi tinerii din ziua de astăzi... vă 'nchipuiţi că 'n faţa unei diplome, cu care veniţi de pe băncile şcoalei, are să vă cază toată lumea 'n genunchi şi să vă urce în cap... Asta nu merge!... Un tânăr trebuie să fie, cum să zic?... modest...

— A! zice tânărul; am înţeles...Da! dumnealui, fiindcă dispune de putere şi este unchiul meu, ar voi să renunţ la scrupulurile mele de conştiinţă, să mă fac unealta oarbă a unor rancune de partid! In schimbul unui mizerabil salariu de magistrat inferior, să mă pretez la o infamie... la o înscenare contra unui adversar politic al regimului dumisale! Dar până când cu sistema asta a persecuţiunii? până când cu această bubă înveterată a societăţii noastre? cu această gangrenă a Statului nostru? cu acest dar funest...

— ...pe care (îl întrerup eu) ni l-a lăsat epoca de neagră şi infamă memorie a fanarioţilor!...

— Neapărat!...

— Ia ascultă-mă, tânărule, zic eu... Știi cât am ținut la răposatul d-tale tată, bunul meu prieten, știi cât țiu la mama d-tale și la d-ta, ascultă-mă...

Și-i repet, cu mici modificări de circumstanță, predica neroadă pe care am ținut-o adineaori și lui unchiu-său, începând cu: «Nu trebuie să aibă omul judecăți extreme fiindcă lumea trăiește din pornire, iar nu prin judecată... lumea, n'o putem îndrepta cu umărul... etc.» sfârșind cu: «Greu și foarte 'ncet, tânărul meu amic, se desrădăcinează obiceiurile și năravurile vechi... Cu toporul, se curăță pădurea... lumea se curăță cu vremea și cu răbdare, nu așa, de azi pe mâine!...»

— In sfârșit, i-am adăugat, eu te povățuesc părintește să mai mergi pe la unchiul d-tale, care am înțeles că te iubește mult...

— Eu? la el?

— Da, d-ta, la dumnealui, firește; că așa se cuvine: ăl mai mic la ăl mai mare... și... să nu-l mai iei așa de sus... cu darul funest de pe vremurile de neagră memorie... Să-i dăm odată dracului pe fanarioți, să nu mai pomenim de ei! Acu, slavă Domnului, suntem regat independent!...

— Niciodată, domnul meu!... sunt scrupuluri de conștiință peste cari nu se calcă! Im-po-si-bil!

Care va să zică, și cu nepotul, mi-am răcit gura degeaba, ca și cu unchiul...

Un tânăr excesiv de scrupulos — o adevărată anomalie într'o vreme și într'o societate, care, dacă ne putem exprima astfel... în fine, scrupulos prea din cale afară!

Am renunțat dar, cu părere de rău, a mă mai amesteca în această delicată afacere de familie... Cu oameni așa de căpățânoși în privința scrupulurilor de conștiință, nu e nimic de făcut...

A trecut câtăva vreme după nereușita tentativelor mele diplomatice, pe cari aproape le uitasem — când...

Citim în micul «Ecoul Patriei», ebdomadar din urbea X..., titlu mare pe prima pagină:

« *Panamaua dela noi!... Potlogăriile foastei administraţii!... Mişeliile ce se dau la lumină!... Jaf în avutul public!... In sfârşit!... Jos masca!... Hoţii la puşcărie!...* »

Citim apoi în « Glasul Ţării », tot mic, tot ebdomadar, tot din urbea X..., titlu tot mare şi tot pe prima pagină:

« *Mişeleasca înscenare!... Goana infamă contra cetăţenilor onorabili!... Regimul proscripţiunilor şi al terorii!... Cetăţeni fruntaşi închişi ca tâlhari în ajunul alegerilor!... Ministrul fără-de-lege!... Procurorul sbir!... Nedemnul nepot demn de unchiul nedemn!... Vom vedea!... Sunt judecători la Berlin!...* ».

N'am avut curiozitatea să văd cine or fi potlogarii, nici ministrul, nici procurorul...

Mai la urmă, ce-mi pasă mie!... dacă sunt judecători la Berlin!...

MONOPOL

In vara anului 1907, aflându-mă în străinătate şi având în ţară daraveri, m'aşez în trenul Berlin-Bucureşti, cu gândul să m'abat o zi două pe la Iaşi, unde să vizitez pe nişte vechi şi buni prieteni, familia Ronetti Roman.

A doua zi, mă cobor în gara Paşcani la 12,30 p. m. Numaidecât întreb cu respect pe un domn impiegat de mişcare foarte tânăr, care poartă o şapcă prea matură, odinioară de sigur stacojie, « pe ce linie este tras trenul ce trebue să plece peste câteva minute spre Iaşi ».... Domnul impiegat îmi răspunde politicos că, « în legătură cu Berlin-Bucureşti, pleacă din Paşcani spre Iaşi numai un tren, la 4,10, cu sosirea la 6,5 p. m. ».

— Dar...

— Ştiu, mă 'ntrerupe ghicindu-mi gândul; este şi un tren cum vrei dumneata; dar acela nu umblă...

— Este, dar nu umblă?

— ...nu umblă decât pe *zezonul* băilor.

— Am înţeles, răspund eu pe jumătate domirit.

Fireşte, e prea de timpuriu, înainte de sfârşitul lui Maiu, să 'nceapă băile... Dar nu ştiam să fie acuma şi 'n Berlin pătimaşi cari vin să se caute la băile din Iaşi.

Trei ceasuri şi jumătate în Paşcani — cam prea mult!... Dar ce pitoresc!

Ce glodărae şi colbărae!... Ce abdomene de copii malarici! şi se joacă şi râd — cam trist, dar tot râd!... Ce grav municipalul care ţine ordinea la fântâna din piaţa gării, unde se 'mbulzesc multe vite însetate!... Ce jigărae de câini costelivi cu ochii rătăciţi şi coada 'ncârligată înspre pântece, furnisori ai amicului meu doctorul Lebel!... Şi, cu tot regimul nostru protecţionist, nici o fabrică de

mănuşi în tot ţinutul!... Ai de ce să ţi se rupă inima — de mila oamenilor, fireşte după a vitelor şi a câinilor. Bine că avem o S. P. A.; să sperăm că încet-încet, cu vremea, vom ajunge s'avem şi o S. P. O.

4,10... Am pornit. Mergem şi înaintăm domol în sus spre Ruginoasa, şi ne apropiem de culme.

Soarele, aplecându-se către piscurile Ceahlăului se ascunde după grămezi uriaşe de nouri, care se tot ridică una peste alta venind dimpotrivă, pe când largile adâncături din dreapta urcuşului nostru se 'nvăluesc treptat în umbră.

Blânda melancolie a ţarinelor moldoveneşti — un cântec de neam mâhnit, din glas copilăresc, ajungând la mine limpede din de-departe vale — închipuirea marelui sinistru de acum două luni — apropierea de Iaşi... Apoi dulci amintiri din zilele primei nesocotite tinereţi — gândiri amare din pragul cu deşarte regrete al bătrâneţii... Toate mă 'mpresoară, şi care de care luptă să mă 'ngenunche şi să mă copleşească... Pe lângă astea, suflarea de monstru astmatic a locomotivei şi ţăcănitul din ce în ce mai obosit al roatelor... E penibilă mişcarea în alt *tempo* decât al sufletului!

In sfârşit, tica-taca, încetinel, ajung cu voia lui Dumnezeu Joi seara, 24 Maiu, în gara Iaşi, unde sunt întâmpinat nu se poate mai frăţeşte de prietenii mei.

Mă gândesc, cum sunt obosit de drum şi de atâtea impresiuni, să mă duc repede la baie: dar îndată mi-aduc aminte de şapca odinioară stacojie: nu s'a deschis încă « zezonul ». Mă mulţumesc să mă spăl la bunele mele gazde cu apă de Vichy-Célestins; apa comună de Iaşi e mult mai gustoasă şi mai hrănitoare, dar costă mai scump şi cam irită pieliţa, mai ales vara.

E, cum spusei, la sfârşitul lui Maiu. Găsesc iubitul meu Iaşi în tremurul alegerilor generale... Ce febră! peste 43 de grade; aproape să se coaguleze albumina!

Fierbe lumea de grija cea mai mare ce poate — cum să zic? — poseda pe un adevărat Român — aşa numita despuiare a scrutinului... Scrutinul este pentru noi modernii,

adică Românii moderni, un fel de zeu, care s'arată în toată maiestatea lui despuiat: *Apollo resplendescens*...

Ziua de Vineri, 25 Maiu, mi-o consacru deci de dimineaţă să vizitez redacţia « Opiniei » (o instalaţie în adevăr europeană: chiar un telefon; cam năzuros — e încă june), unde, în calitatea mea de confrate mai în vârstă, sunt primit cu destulă consideraţie. De aci, voiu să contemplu apariţia zeului — pe un potop de ploaie, să crezi că s'au rupt băierile firmamentului.

De cu noaptea a 'nceput a turna, şi toarnă... Pieţele, ogrăzile, locurile virane sunt mări şi lacuri; uliţele, fluviuri şi niagare... Caii înnoată; birjele plutesc; tramvaele par nişte vaporaşe de curse interurbane, ca la Hamburg.

Mă plâng unui amic, impiegat superior, om cu carte, de furia elementului.

— Las', coane Iancule, îmi zice, ploaia aiasta-i bună după atâtea călduri *dropicale!*

Şi mă conving că are omul toată dreptatea... De trei ori binecuvântat, diluviu!

1. *ad rem:* căldurile au fost, ce-i drept, foarte tari şi înainte de vreme;

2. *ad locum:* se spală Iaşii; nu-i vorbă, Iaşii sunt un târg tare curat; dar orişicât, cineva, cât de curat să fie, tot nu strică să se şi spele din când în când; măcar dacă nu se spală singur, să se lase spălat, şi

3. *ad personam:* servitoarea bunelor mele gazde a avut ingenioasa inspiraţie să pună la gurile sghiaburilor toate cofele şi putinele din casă... Las să se premenească umplutura de mai multe ori până curge limpede de tot, şi mă spăl bine cu apă de ploaie — excelentă pentru pieliţă.

Din adâncul sufletului zic: Domnul fie lăudat! el, care ne trimite răcoare după căldurile tropicale; care ne spală câte odată cu de-asila; care ne dă apă aşa de ieftenă, mult mai ieftenă decât cea de Vichy — o bagatelă.

Mă aflu, cum zisei, la « Opinia » înainte de amiazi. După ce, ca musafir, îmi fac datoria să ţin pe tinerii confraţi vreo trei sferturi de ceas, cu palavre, încep a pricepe că le cam stau pe suflet... Eu n'am treabă; toată ziua mi-e

de petrecere; pe când ei ard în toiul bucătăriei, unii cu condeiele 'n mână, altul cu telefonul la ureche, celălalt cu nasul în listele electorale... In trei-patru ceasuri trebue să apară foaia.

— Domnilor, zic, de-acu vă las.

— Dar de ce te grăbești, coane Iancule?... de ce nu mai stai oleacă, olecuță?

Olecuță! diminutivul acesta îmi pare un categoric superlativ.

Tineri politicoși! nu-mi ascund pălăria, nici umbrela, nu-mi fac nici o violență... Mă lasă să plec... E și vremea. In față, la Mitropolie, sună 5 ante-meridiane... La 12 fix ziua, sună în față la Mitropolie 5 ante-meridiane; la 12 fix noaptea, 5 post-meridiane — dar foarte regulat.

Am plecat, spre marele regret al confraților, pe când potopul se 'ntetește din ce în ce. Mă urc în luntrea mea cu un triton bătrân care tușește strașnic și strănută... Simptome alarmante la așa vârstă... Se vede bine că, în atribuțiunile amicului nostru doctorul Jocu, nu intră și inspectarea animalelor marine.

— *Avanti, gondoliere!* strig.

Bravul gondolier îi trage câteva tritonului cu coada lopeții. Bălăcind contra torentului, navigăm încet-încet la deal.

Unde să merg? La Smirnov, or la Ermacov? Sunt amândoi imperfecți; dar la primul merge colegiul I; eu merg la colegiul II, cu intelectualii. Oprim la Ermacov. Debarc. Am călcat pe pământ ferm.

Sui scăricica, intru, când... simt că-mi fuge pământul de sub picioare și, cât p'aci, dacă nu sare cineva repede să m'apuce, dau să cad pe spate înapoi afară, în valuri. Ca fulgerul mă săgeată un gând sinistru: un atac de dambla!... Sunt pierdut!... Dumnezeule! aibi milă de familia mea rămasă departe în străine locuri... Ce bucurie pe mine când, cu toată supărarea glesnei din pricina alunecării, aflu, după primul moment de groază, că damblaua mea a fost numai niște sâmburi de măsline risipiți — pi gios!

Dugheana e plină de amici, toți funcționari publici și profesiuni liberale. Așteaptă aci de mult să se oprească

potopul, şi, aşteptând, ca să le pară timpul mai scurt, iau aperitive, ţuică, mastică, pelin, mişmaş şi gustă mezeluri, salam, ghiudem, caşcaval, masline...

Fireşte, mai cu seamă cum sunt vesel că n'am avut dambla, intru şi eu în combinaţie.

...Şi aperitive, şi mezeluri, şi vorbă, şi discuţie asupra « situaţiunii dificile în care se găseşte ţara în urma tristelor evenimente, ca să zicem aşa, şi 'n faţa atâtor reforme ce această situaţiune le reclamă imperios, dacă ne putem pronunţa astfel », şi apoi « asupra trecutului, prezentului şi viitorului, ideilor şi programului fiecărui ales şi fiecărui candidat » — şi desbateri, şi vorbă, şi aperitive, şi mezeluri, şi aruncăm sâmburii — pi gios!...

Dar e unu şi jumătate; m'aşteaptă la dejun. Am stat aci un ceas şi mai bine! Vezi cum trece de uşor vremea vorbind despre chestii grele!... Cu multă prudenţă, de teama unui al doilea atac, mă mişc şi vreau să-mi plătesc consumaţia. Dar amicii protestează: astăzi este rândul de plată al amicului X..., care a repurtat, ca orator la o întrunire electorală, un fenomenal succes...

Incă un rând de aperitive şi masline, şi aruncăm sâmburii... Eu mă lipesc bine cu talpa de duşumea... Şi încă un rând... cel din urmă! şi masline, şi aruncăm...

— Socoteala! în total!

Nu-i mult! Mezeluri şi masline, 3,15; băuturi, 17,05; total 20,20.

Amicul X... după ce plăteşte galant, se suie în gondolă cu mine; locueşte în drumul meu, pe un *canaletto* — să-l las acasă.

Pornim.

— Coane Iancule, îmi zice, 'm par' rău amu, după su'cesul meu, c'am cedat şi nu mi-am pus cand'atura!

Face iconomie de silabe, probabil fiindcă mai avem puţine momente de petrecut împreună; vrea omul cât mai scurt să-mi spună cât mai multe. Şi, cum se clatină gondola pe valuri, amicul adaugă:

— Aveam o ide' de refo'mă... Nu mai me'ge, monşăr cu ţaranii... S' beţivi!... T'eb'e un mo'opol al...ac'... (gondola se clatină) al ...*ac'cololului*!...

Ne-am oprit. Ne pupăm în gondolă ca doi patricieni de pe timpul ilustrului doge Francesco Morosini. Se dă jos încetinel pe trotuarul plin de apă şi intră, leoarcă de ploaie, pe portalul bătrânului său *palazzaccio.*

— Ia sama (îi strig), pe *San Giovanni, padrone mio!* nobilul meu senior, să nu-ţi fi rămas vreun sâmbure de maslină pe talpă!

El se 'ntoarce 'n loc, smulge cu vârful degetelor o sărutare unsuroasă de pe buze şi mi-o aruncă magnific din depărtare.

Sunt opt ceasuri şi trei sferturi... Gondola aşteaptă... Imi iau rămas bun dela graţioasa mea gazdă şi plec cu Ronetti Roman la gară.

După ce-i mulţumesc de afectuoasa primire, urc în vagon.

— Amice, zic, ştii d-ta cu ce mă duc eu dela Iaşi la Bucureşti?

— ...Cu trenul.

— Da, cu trenul, fireşte; dar nu numai cu trenul, merg şi cu o idee...

— ?...

— ...O idee de reformă!

— !?...

— Trebue de înfiinţat numaidecât un monopol al *ac'colului*...

Trenul s'a pus în mişcare... M'aplec pe uşa vagonului:

— ...la sate!... pentru rurali!

O CRONICA DE CRĂCIUN...

Intr'o urâtă dimineaţă, pe la sfârşitul lui Noemvrie, — ploaie, ninsoare, vifor, să nu scoţi un câine afară din bordei, — chem pe cel mai încercat colaborator al « Revoltei Naţionale » şi-i zic:

— Stimate domnule Caracudi, dumneata, care de atâta timp ne-ai dat ca reporter dovezi de strălucită imaginaţie, eşti designat să faci ziarului nostru un important serviciu.

— Care, domnule director?

— Scoatem de Crăciun un număr « literar, ştiinţific şi artistic ». Avem în sertare destulă materie; vom face o frumoasă selecţiune. Ne lipseşte numai cronica specială pentru sărbătoarea Naşterii... Ce zici?

— Cu plăcere...

— Crăciunul cade Luni; trebuie să apărem cel mai târziu Joi la 21 de dimineaţă... Un număr de lux, îngrijit, nu rasolit ca numerele cotidiane; bine aranjat, tipărit frumos şi nu ciuruit de greşeli...

— Bine 'nţeles;... dar...

— Dar ce?

— ... Ia priviţi afară, ce vreme!

In adevăr, e un vifor straşnic.

— Ce are a face vremea, zic eu, cu cronica noastră?

— Nu prea are; dar... mă cheamă părintele la masă; mereu îmi face semne: i-e foame — s'a sculat de dimineaţă.

Părintele este socrul confratelui. Domiciliază împreună, tocmai peste drum de redacţia noastră, în curtea bisericii Sf. Ion. De pe prispa caselor se vede drept în redacţia noastră, şi vice-versa, fireşte. Vara, când ţinem ferestrele deschise, îl cheamă reverendul pe ginere-său: « Ignate,

gata! ». Iarna, îi face semne. De aceea, Caracudi lucrează totdeauna la masa dela fereastră.

— Prin urmare, zic, nu te mai ţiu... ne-am înţeles: o cronică de Crăciun — « Betleemul, staulul, ieslea, steaua, Magii, şcl. » — nici mai lungă de trei, nici mai scurtă ca două coloane... Mi-ai luat măsura, ca un bun ciubotar ce eşti, calapodul mi-l cunoşti... Incalţă-mă, iubite confrate, încalţă-mă frumos!

Drept orice răspuns, iubitul confrate, deschide fereastra, pe unde dă năvală 'năuntru ca un vrăjmaş viforul d'afară, şi strigă tare peste drum:

— La moment! să puie ciorba!

Apoi mă salută şi iese.

De prisos să fac istoricul căsniciei excelentului nostru colaborator. Mă mărginesc a reproduce câteva documente, după « Revolta Naţională », în ordinea lor cronologică; sunt ieşite toate din pana interesatului, prin urmare mai presus de orice bănuială de parţialitate:

« Aflăm cu deosebită plăcere că aseară, 11 Ianuarie, s'a celebrat, în biserica Sf. Ion, căsătoria valorosului nostru colaborator Ig. Caracudi cu gentila domnişoară Florica, eminenta profesoară de istorie, fiica sf.-sale părintelui stavroforul Pantelie Bârzescu.

« Nuni au fost simpaticul şi iubitul nostru maestru, directorul « Revoltei Naţionale », cu graţioasa sa consoartă.

« Felicitările noastre cele mai călduroase ».

Către finele aceluiaş an, la 21 Dechemvrie, a doua zi de Sf. Ignat, « Revolta » inserează în fruntea informaţiunilor:

« Aflăm cu deosebită plăcere că gentila doamnă Florica Ig. Caracudi, eminenta profesoară de istorie, a dat aseară naştere unui drăgălaş băeţel *Traian.*

« Fericită coincidenţă! In aceeaş zi, norocosul tată, valorosul nostru colaborator, d. Ig. Caracudi, a împlinit 35 de ani.

« Felicitările noastre cele mai călduroase ».

Peste un an şi două luni, iar aflăm « cu deosebită plăcere », minus « fericita coincidenţă », şi 'n loc de Traian, *Decebal.*

După un an şi o lună, întocmai; dar, în loc de Decebal, *Aurelian.*

La anul în cap, asemenea; însă, în loc de Aurelian, *Mircea.*

Nu trec bine unsprezece luni, şi iar « aflăm »; numai, în loc de Mircea, *Dan.*

Pe toţi, dela Traian până la Dan inclusiv, eu i-am botezat. Care va să zică, vine că suntem rude prin alianţă cu familia Caracudi şi cu părintele stavroforul; de aceea, sf.-sa îmi zice: « n'ne Iancule! »

*

După plecarea valorosului, caut să-mi aranjez materiile din sertare pentru numărul de lux... Ia să vedem ce putem stoarce cu foarfeca, această presă idraulică a redacţiei.

« *Artă fără tendinţă şi tendinţă cu artă*, sau *Artă cu tendinţă şi tendinţă fără artă* », — 65 de file, cu *va urma* — studiu estetic de palpitantă actualitate!

« *Rolul presei ca a patra putere în Statul constituţional modern* » (Sfinte Ignate!) — 77 de file, şi fireşte cu *va*...

« *In pustiul lumii mari* », novelă; o sută de file, format ministerial foarte mărunt şi clar scrise, fără cea mai mică ştersătură sau îndreptare... Asta nu poate fi supusă presei idraulice: totul, silabă după silabă, trebuieşte cu scumpătate respectat... Vom da numai începutul în numărul special, şi *va urma* în numerele cotidiane, vreo treizeci de foiletoane duble — un noroc pentru « Revolta »!... Admirabilă povestire!

In pustiul lumii mari este istoria unui băiat dela ţară care, după ce face studii înalte, la noi şi 'n Europa, ajunge profesor în mare vază la Bucureşti. Suflet curat, plin de avânt, de iluziuni şi de ideal, ca orice copil sănătos din popor, caută în lumea mare, unde este introdus de un coleg sceptic — lume putredă de corupţie — un suflet, să-l înţeleagă... In zadar!... Măşti pe obrazuri; în inimi, per-

fidie! fard şi minciună! chloroză şi parfum! putregaiu în poleială!

Desgustat de acest «pustiu», se duce 'n vacanţa mare acasă, la ţară, de unde a plecat aşa de-demult. Acolo, i se redeşteaptă toate amintirile sfintei copilării; i le povestesc cu drag şi pe rând, fiecare cu glasu-i particular, căsuţa părintească, hanul, aria, pătulul, moara, pârâiaşul, clopotele dela biserică şi dela gâtul vitelor ce se 'ntorc seara 'n sat; apoi, potecuţele, păduricea, dealul, valea, soarele, luna, stelele, cântecul păsărilor sălbatice şi domestice; în fine, picăturile de ploaie, adierea vântului, miresmele fâneţelor, şcl.

Incântat de atâtea tainice povestiri, el se 'ntâlneşte la horă, într'o Duminică, cu Neacşa, fată vânjoasă, roşie ca un bujor şi «nefardată», care nu ştie franţuzeşte, nici nu danseză bostonul şi cakewalk; dar care vorbeşte o românească pură, plină de farmecul originalităţii folklorice, şi joacă hora şi bătuta, brâul şi chindia, de dârdâie pământul, până dă de mal pe toţi flăcăii satului, ba şi pe alţii, veniţi de prin satele vecine de dor să joace cu dânsa...

El, transportat, supunându-se unei mişcări «lăuntrice», îi face un compliment — ea, asudată, îi arde o palmă; el se vâră s'o ia 'n braţe — ea îi trage un pumn în falcă; el se 'ndeasă mereu s'o sărute — ea îi zice: «O! călcate-ar!» şi-i dă un brânci de-l aruncă grămadă în şanţul drumului... El se scoală d'acolo sdruncinat, oftează din adânc, se scutură frumos, merge drept la tatăl Neacşei — moş Oancea Tureatcă, un bătrân român neaoş, cuminte şi vesel, vestit pentru păcăliturile şi glumele lui, şapte poştii de jur împrejur — şi... cere mâna bujorului de fată.

E estetic, fiind natural şi logic... Ceeace se numeşte *le coup de foudre* (dragoste ca trăsnetul) se explică mai mult decât la oraşe la ţară, unde nu se pomeneşte încă de paratonere... Mâna cerută este, după nazurile de rigoare ale copilei, acordată... Nuntă mare cu descripţia amănunţită a tutulor străvechilor datine române, atât de originale şi de pitoreşti... Şi eroul e fericit.

— Uf! am scăpat de pustiul lumii!

Zicând acestea, dă să-şi îmbrăţişeze nevasta, de faţă cu atâţia veseli nuntaşi.

— Astâmpăr'te, mă! loì-te-ar!... zice pudică Neacşa, ferindu-se de indiscreta pornire a legitimului şi repezindu-l cât colo...

Toţi nuntaşii fac mare haz, iar înţeleptul bătrân, moş Oancea Tureatcă, un fel de «povestea vorbei» în carne şi 'n oase, zâmbind cu adânc înţeles, şopteşte:

— Vezi ce face pustia de dragoste, vere?... Aolică, ce-am ajuns, să iubim pe subt ascuns!

Şi aşa se sfârşeşte frumoasa povestire la fila o sută — prea degrabă!...păcat!

De sigur nu sunt un om mulţumit de sine însuşi... Inţeleg destul de bine cu cât de nesuficiente mijloace m'au înzestrat zânele ursindu-mă carierii pline de înalte răspunderi, nobilei misiuni de publicist român. Cu toate astea, niciodată n'am simţit sub coastele din stânga dureroasa (după cât văd la alţii) rozătură a vermelui invidiei. Slavă ţie, Doamne! în inima mea destule rele au putut încăpea; dar n'a fost locşor într'însa şi pentru groaznicul parazit verde!... Şi totuş, simt nespusă mâhnire la vederea unui pachet de atâtea file format ministerial, curat şi mărunt scrise... A! de ce nu poate şi pana mea, alergând făr' a se poticni, străbate întinsele albe câmpii?... Cum nu ştiu şi eu birui pe nerăsuflate candoarea câtorva testele de hârtie?... Pentruce, crude ursitoare, nu e 'n stare şi mâna mea seacă să toarne atâtea generoase torente şi cascade de proză?

Pe când fac tristele mele reflexiuni, intră, plouat ca un căţeluş lăţos, tânărul şi simpaticul nostru colaborator literar, pseudonimul Piccolino — un copil care a primit de mic o distinsă educaţie literară franceză în casa părintească; la anul, termină liceul; e încă minor; dar ce talent! cu ce facilitate şi personală apucătură îţi aruncă rima!

L-am întrebat, când, sfios, mi-a adus întâia oară câteva poezioare, nişte adevărate perle: «*Enseigne-moi, jeune*

homme, où trouves-tu la rime?... El mi-a răspuns îndată, modest, dar sigur: « *La rime, cher patron, est mon souci minime* ».

— Piccolino drăguță, tocmai la dumneata mă gândeam... Un număr special de Crăciun numai cu proză e ca un cozonac fără stafide. Poți, te rog, să-mi dai curând două trei poezioare?

— Vi le aranjez îndată, maestre; le am aproape gata.

Și mititelul bard, după ce-și atârnă pălăria și paltonașul, își suflă în degetele-i delicate, se ghemuește la un colț de masă cu spatele spre sobă, și 'ncepe să lucreze... I-auz pana scârțâind ca un șoricel care ronțăie pripit în taină.

In mai puțin de o jumătate de ceas, minorul îmi prezintă trei pumni de stafide școală-modernă, pline de savoare.

— Bravo, tinere favorit al grațioasei Erato! Versurile dumitale sunt delicioase. Sper să scoatem un cozonac *hors-concours* [1]).

*

Au trecut peste două săptămâni dela acestea: vine Crăciunul. In fiecare zi, îl întreb pe amicul Caracudi:

— Dar cronica?

— E ca și gata.

— Când mi-o aduci?

— Mâine.

Tot așa de azi pe mâine, am ajuns Marți în ajunul lui

---

1) Puțini desigur dintre cetitorii acestor rânduri vor fi apucat pe vremuri «Revolta Națională», de mult acum dispărută. De aceea, nu credem nepotrivit a da aci o probă de talentul precocelui nostru colaborator literar:

ABIS

Da, mă iubești; dar simt prea bine,
Cu cât te strâng la pieptul meu,
Că-i un abis până la tine..,
Eu nu sunt tu — tu nu ești eu.

Și dragostea ce am simțit-o
Să umple-abisul nu putu...
De te-aș iubi or-cât, iubito,
Tu nu ești eu — eu sunt tu.

Piccolino.

Ignat: poimâine dimineaţă trebuie să apară numărul... Materia cealaltă e gata.

Aştept toată ziua — degeaba.

Ii trimit vorbă acasă peste drum — îmi dă răspuns să n'am grije.

Deschid fereastra; îl strig — nimic.

Se 'nserează bine... Un gând neplăcut îmi flutură prin cap la amintirea proastei glume ce i-am făcut-o; să ştii că am rămas fără cronică de Crăciun — m'a 'ncălţat!... Cârpaciul tot cârpaci!

D'abia a zburat gândul meu, şi iată d. Caracudi... Cum îl văd:

— Cronica, unde e cronica, nene?

— E dată la tipografie.

— Adevărat?

— Pe onoarea mea!...

Şi zicând acestea, mă priveşte cu acel zâmbet şi acea clipire din ochi caracteristice, care, de câte ori le întâmpini, te fac să gândeşti: dacă ăsta nu este imbecil, atunci mă crede pe mine că sunt.

De vreo câteva zile se 'ndreptase vremea; se zbicise bine; speram, după semne, s'avem zile frumoase de sărbători — când colo, peste noapte spre Ignat, se schimbă deodată vântul, şi ţin'te iar!!... Plouă, ninge, îngheaţă, se topeşte; vifor orb; o vreme — să nu scoţi un reporter afară din redacţie.

Mă scol dis de dimineaţă cu grije. Cum mă deştept, îmi dă servitoarea o scrisoare; e dela d. Costică, paginatorul ziarului:

« Domnule Iancule, cronica dată de d. Caracudi am oprit s'o culeagă; acuma nu merge; trebuie amânată pân' la primăvară. Stăm pe loc cu numărul. Ce e de făcut? Vă rugăm, veniţi cât se poate mai curând ».

— Nu înţeleg... Ce să fie?

Iute, mă suiu într'o birje... Ce vreme, Dumnezeule!... Am ajuns.

— Ce e, domnule Costică?

— Uite, domnule Iancule.

Citesc, ca dus de pe lume.

«Christos a 'nviat!!

«Dela un capăt al globului la celălalt, din răsărit până 'n apus, dela miază-noapte până' la miază-zi, pe când natura se 'mpodobeşte în strălucitele vestminte ale primăverii, în sunetele triumfale a mii şi milioane de clopote dela mândrele catedrale ale celor mai splendide capitale de imperii, până la umilele bisericuţe din cele mai sărmane cătune, popoarele creştine se salută vesele cu magicele cuvinte: *Christos a 'nviat!*».

— A! infamul! asasinul! strig eu. M'a omorît Caracudi, frate Costică!... ce e de făcut?

— Faceţi d-voastră ceva la iuţeală.

Fuga, la redacţie... Nu voiu nici să-mi arunc ochii peste drum... Scriu şi şterg, şi iar încep şi iar şterg... tremur şi m'apucă un cârcel la deget... nu mai pot ţinea condeiul... Şi ceasurile sunt aproape zece!... şi iar îmi blestem ursitoarele!... când — apare pe uşe, cine!... cine? — asasinul! D'abia pot ridica privirea şi, cu glasul leşinat ca de lehuză după grea facere, îi zic:

— Mersi, nene Caracudi!... Bine ţi-ai bătut joc de mine, drăguţule!

— Cum joc, domnule director!

— Poftim.

Şi-i întind filele mototolite. Le priveşte şi 'ncepe să râză.

— Scuzaţi; a fost o mică eroare... Eu le am cronicele astea gata... Dar, prin ce am trecut de ieri până adineaori — dac'aţi şti! — am greşit; n'am luat seama când am scos-o din sertar... (şi cât îmi vorbeşte foarte volubil, mereu se uită pe fereastră). Merg să v'aduc una de Crăciun... ştiu sigur că am şi una de Crăciun... trebuie să am şi una de Crăciun... Numa s'o găsesc... fiindcă acuma e un deranj la noi... Nu v'am spus... A născut Florica...

Eu, din ce în ce mai leşinat:

— Când?

— Adineaori, pe la şapte dimineaţa...

— ...Cum?

— E fată... dar are încă dureri.

— Atunci, nu mai trebuie să te duci, frate Caracudi. Tot ce te rog e să iei un condeiu, că eu nu pot scrie, am un cârcel la degete...

Scot din raft tomul 11 din Larousse, îl deschid şi zic blând valorosului tată:

— Scrie, te rog.

El s'aşează la locu-i lângă fereastră, pe care o şterge bine de abureală cu căciula. Eu dictez:

« Sărbătoarea Crăciunului este una dintre cele mai vechi ale creştinătăţii. Ca să ajungem la epoca instituirii ei, trebuie să suim până aproape de leagănul Bisericii. După unii autori, această sărbătoare a fost statornicită, la anul 138 al erei noastre, de către episcopul Telesfor...».

Văd pe Caracudi scriind cu ochii pe fereastră, fără să se uite la condeiu.

— Ce-am zis? îl întreb.

— « ...anul 1883 al erei noastre de către episcopul Telefon...».

Şi până să-i strig eu « ieşi afară »! trânteşte condeiul, pune mâna pe căciulă şi ese ca din tun, bufnind uşa.

Peste un moment, Piccolino... Ii dictez articolul. După amiazi tirajul a patru pagini e aproape gata...

Şi iată iar d. Caracudi — foarte radios.

— Domnule director, am o informaţie care trebuie să treacă neapărat în numărul de lux. Ştiu că o să vă facă mare plăcere...

Şi-mi citeşte:

« Aflăm cu deosebită plăcere că gentila doamnă Florica Ig. Caracudi, eminenta profesoară de istorie, a dat azi dimineaţă, 20 Decemvrie, naştere la două fetiţe, *Despina* şi *Kiajna*.

« Fericită coincidenţă! In aceeaş zi, norocosul tată, valorosul nostru colaborator, d. Ig. Caracudi, a împlinit 40 de ani.

« Felicitările noastre cele mai călduroase. »

Numărul nostru a ieşit tare frumos. Au făcut mult efect şi articolele ştiinţifice şi poeziile şi începutul nuvelei; dar mai ales au impus un vădit respect confraţilor informaţia

cu «fericita coincidenţă» şi savantul meu articol despre instituţia sfântului episcop Telefon.

Duminică, în ajunul Crăciunului, primim la redacţie vizita părintelui stavrofor Pantelie Bârzescu, care vine să ne heretisească cu Naşterea, însoţit de valorosul nostru colaborator — straşnic de veseli amândoi.

— Naşterea ta, Christoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei... şcl.

Şi după ce isprăveşte cântarea:

— La mulţi ani, n'ne Iancule!

Eu mă închin smerit, sărut icoana şi, aruncând ginerelui o privire dulceagă, răspund socrului:

— Adevărat a 'nviat, taică părinte!

Ş'afară-i grozav... şi plouă şi ninge şi pică şi 'ngheaţă... o zloată cumplită... un vifor nebun... o vreme, prăpăd! să nu iasă un popă afară din casă.

INIŢIATIVĂ

— Stăm rău, foarte rău, domnule!... Statul nu vrea să se gândească!... Nu este nici o încurajare; ba putem zice că este chiar o persecuţiune... Şi asta — să-mi dai voie să-ţi declar — este trist, nu numai pentru noi, agricultorii, care nu suntem capabili să mergem cu egoismul pân' acolo; este trist pentru ţară; căci, în definitiv, noi plugarii suntem, ca să zic aşa, topor de oase; noi ăştia devastaţii...

— Pe d-ta, zic eu, nu te-a devastat.

— Te rog, nu mă 'ntrerupe; lasă-mă să termin... Noi ducem greul ţării ăştia, care fără noi, ce să zicem?... Par'că n'ar mai merge, să flueri numai din buze, şi să umpli doldora punga Statului, din care pe urmă să vie şi să sugă ţâţă atâtea lipitori declarate şi clandestine, care trăesc pe spinarea noastră, care, vai de capul ei! numai sufletul nostru ştie! ...Nu, domnule! până nu vine Statul cu o lege, nu mai merge!... Statul trebue să se gândească serios!

Acestea mi le debitează iritat amicul meu, nenea Stasache, unul dintre marii noştri agricultori.

Eu, care nu sunt în curent cu chestia agrară, mă mărginesc a-i răspunde printr'o întrebare:

— Nene Stasache, nu s'ar putea să lăsăm Statul, şi să încercăm o îmbunătăţire prin — cum să zic? — prin iniţiativă privată?

Dar amicul meu se irită mai rău:

— A! care va să zică, şi d-ta eşti d'ăi cu iniţiativa privată... Imi pare bine!... Mersi!

— Mă iartă, nene Stasache, zic eu, să-ţi spun drept, nu cunosc chestia, şi...

— Apoi, dacă nu cunoşti chestia, mă 'ntrerupe el şi mai iritat, de ce te pronunţi?... că toţi d-voastră vă pronunţaţi fără să cunoaşteţi chestia... Nu, domnule!... Asta, nu noi, eu şi cu d-ta; asta, Statul trebue!... înţelegi?

— Inţeleg; decât eu ca publicist, ce vrei să-ţi spun decât că trebue numaidecât să deschidem o campanie energică, pentru ca în sfârşit Statul să 'nceapă odată să se gândească...

— S'o deschideţi, domnule! asta este datoria d-voastră de publicişti imparţiali, dacă sunteţi adevărat la înălţimea misiunii d-voastră atât de frumoase; căci, să nu uitaţi că v'a dat Dumnezeu o pană care este o armă; prin urmare, trebue să aveţi un ideal pentru ţara asta, care aminteri se prăpădeşte... Şi, dacă m'ascultaţi pe mine, aici s'o bateţi d-voastră: Statul trebue să se gândească serios!

M'am despărţit de Stasache jurându-i că niciodată n'am considerat pana mea altfel decât ca o armă, şi promiţându-i că îndată voiu deschide campania.

Pe când mă gândeam cum s'atac chestiunea, iată că mă 'ntâlnesc cu un eminent artist dramatic, un om plin de încredere'n sine, aşa de plin că alta nimic nu mai poate încăpea.

— Teatrul nostru naţional şi literatura noastră dramatică au ajuns într'o stare proastă, domnule, foarte proastă... Statul nu vrea să se gândească serios! Nu e nici o încurajare; ba, chiar putem zice că este o persecuţiune... şi, permite-mi să-ţi spun, e trist, nu numai pentru noi, — căci artistul nu poate niciodată merge până acolo cu egoismul — deşi suntem, orice s'ar zice, prea din cale afară desconsideraţi, cu toate că fără cultură o ţară nu poate 'nsemna nimica; şi este foarte adevărat: numai cu cereale şi cu zarzavaturi şi cu petrol, nu se poate pune o ţară faţă cu cultura europeană, care merge cu paşi gigantici — îi mai trebue să-şi manifesteze şi mentalitatea; şi mi se pare că arta şi literatura sunt cele mai înalte manifestaţiuni ale mentalităţii unei naţiuni, căci în definitiv, nu se prezintă cineva în lume cu pântecele şi organele inferioare, ci cu fruntea, cu acel aparat al gândirii sublime, care face din om regele creaţiunii... Şi ce se face pentru arta şi litera-

tura naţională?.., Nimic! E trist! Ne trebuesc mai multe teatre... Statul ar trebui să se gândească serios!...

Am ascultat cu toată atenţia frumoasa tiradă, şi numai când m'am convins sigur că s'a terminat, am răspuns:

— In fine, dacă trebuesc, dacă 'n adevăr trebuesc mai multe teatre, asta se poate face prin iniţiativă privată...

— Şi d-ta eşti de cei cu iniţiativa privată? Bravo!... Nu umblaţi cu mofturi, domnule, cu iniţiativă privată!... Aici Statul trebue să se gândească!

— Amice, zic eu, înţeleg, decât ce vrei să-ţi spun ca publicist alta decât că putem duce o campanie pentru ca Statul să se gândească 'n sfârşit...

— S'o duceţi, domnule! şi mai ales d-ta ai aci o datorie de conştiinţă în calitate de publicist şi de vechiu sufler, care 'nţelegi durerea şi porţi o spadă nobilă, care este pana d-tale... Şi aici s'o bateţi d-voastră mereu: Statul trebue să se gândească.

M'am despărţit de eminentul artist cu hotărîrea să 'ncep campania... Dar mai întâiu, trebue să stabilesc cu cine încep: cu nenea Stasache ori cu eminentul? In adevăr, plugarul are întâietatea de timp; da, dar artistul, deşi i-am promis după, are întâietatea de cauză: chestiunea artei şi literaturii naţionale, reclamă mai urgent o soluţiune. Dar iată, tocmai când încep, d-l Caracudi, reporterul care le află toate cu câteva minute înainte de 'ntâmplare, vine, ştiindu-mă cât mă interesez ca vechiu sufler de artă, să-mi comunice o veste, menită să mă bucure: zilele astea se va depune în Cameră un proiect de lege pentru reorganizarea Teatrului Naţional. Iată, în rezumat, economia acestui proiect:

In fiecare comună urbană se va organiza câte o societate dramatică, în proporţie se 'nţelege cu numărul locuitorilor respectivi, şi care va primì dela comună şi dela Stat câte o subvenţie suficientă pentru bunul progres al artei şi literaturii dramatice române.

Societatea va fi condusă de un director numit de minister, şi de un comitet compus din cinci membri şi adică din: primarul local în persoană sau prin delegaţiune; un mare comerciant şi un mare industrial (cetăţeni români); un

profesor cu titlu definitiv dela şcoala de grad superior, tras la sorţi, în prezenţa societarilor, şi cel mai în vârstă preot ortodox din localitate; în oraşele de reşedinţă judeţeană, protopopul va trece de drept în acest post onorific indiferent de vârstă.

Sunt încântat... Victorie!... Am scăpat de o campanie!... Să vedem acuma de plugari... Unde-i arma mea? Să 'ncepem!... Dar, iată amicul meu Mitică foarte enervat:

— Monşer, stăm foarte rău! foarte rău! e ceva deplorabil şi ridicul în acelaş timp... Şi asta, să-mi dai voie să-ţi spun, e trist nu numai pentru noi ca părinţi, care orişicum e o durere, nu poţi să zici! ca să-ţi expui un copil în cea mai fragedă vârstă; căci în definitiv, un părinte mai poate avea un copil; şi nu din egoism o spun; dar e trist pentru ţara întreagă să te vezi la discreţia capriţului unei doici! pentrucă, imaginează-ţi existenţa unui copil — Sisilica, fetiţa noastră, de exemplu — este, din cauza ei periclitată; căci doctorul pretinde că noi n'am păzit-o îndeajuns, şi laptele este stricat, ceeace nu mai poate conveni pentru nutriţiune, neavând încă formate sucurile gastrice; şi fireşte suntem desperaţi, încât nu mai avem alt refugiu decât la biberon, fiind d'abia la şase luni!... Şi ea, mizerabila! n'a mai avut răbdare! să fi avut măcar încă patru luni: puteam să o 'nţărcăm. Inţelegi?

— Cum să nu 'nţeleg, dacă sunt păţit? Copil... doică... ştiu! ştiu ce lucru belaliu!

— Şi Statul, urmează, din ce în ce mai enervat, bietul părinte, stă cu mâinile 'ncrucişate, şi nu vrea să se gândească serios, când este vorba de o chestiune care interesează ţara întreagă, secerând atâţia copii, ca de exemplu Sisilica, chemaţi să dea tributul lor de sânge... Este o chestie mare, domnule, chestia alăptării!... să nu glumim!

— Dragă Mitică, zic, înţeleg prea bine enervarea ta; dar eu crez că 'n privinţa asta, ar trebui şi iniţiativa privată...

— A! care va să zică şi d-ta, ca şi doica noastră, eşti d'ei cu iniţiativa privată! Bravo!... Nu, domnule! destul cu iniţiativa privată, care i-am văzut cât de triste consecinţe! Nu! Statul este dator să se gândească, în sfârşit, să ia iniţiativa; căci e păcat! suntem părinţi!...

— Atunci să ducem o campanie prin presă...

— S'o duceţi, domnule! asta e datorie sacră pentru d-voastră publiciştii, dacă sunteţi adevăraţi publicişti, nu moftangii!...

— A! Mitică!

— Nu! strigă el în culmea enervării; trebue Statul!... Auzi! doică fără lapte!... Auzi! doică să... Bravo!... Şi Statul, indiferent... şi laptele... laptele ei!...

Şi pleacă necăjitul părinte să caute biberon, probabil.

Ia, să vedem: cu teatrul am isprăvit; mai am două campanii; cu care să 'ncep?

Fireşte că agricultura ar trebui să ne intereseze în primul rând, ca fiind o ţară eminamente agricolă; dar tocmai pentru asta, mă 'ntreb: ce poate face o ţară agricolă fără braţe? Atunci, natural că trebue să ne gândim mai întâiu la chestia poporaţiunii; prin urmare, las deocamdată pe nenea Stasache şi 'ncep cu chestia doicii; curaj!

« O chestiune vitală pentru ţara noastră... Chestiunea alăptării... Ce facem cu cetăţenii, cu soldaţii de mâine?... Până când din partea Statului această indiferenţă condamnabilă, această criminală incurie?... Până când copilul român... laptele şi biberonul... etc.

DUMINICA TOMII

M'am dus să fac o vizită confratelui şi amicului meu Tomiţa de ziua lui. L-am găsit într'o stare foarte proastă, plimbându-se de colo până colo ca o hienă în cuşca ei, şi văitându-se de durere; toată noaptea nu putuse închide ochii din pricina unei măsele.

L-am povăţuit să meargă la un dentist.

— Nu pot, *mon cher.*

— De ce nu poţi? ţi-e frică?... Cu metodele de astăzi, nu simţi nici cât o pişcătură de purice.

— Nu de frică; nu pot, că am de lucru; trebuie să dau până 'n două ceasuri cronica mea la gazetă. La trei, vine băiatul dela tipografie să mă execute... Şi cu durerea asta sunt incapabil să scriu un rând măcar. De o sută de ori de aseară m'am aşezat pe scaun, am pus mâna pe condei; dar nu e chip să m'astâmpăr... o clipă nu-mi dă pace...

Şi iar începe bietul om să se vaiete şi să se plimbe ca o hienă. La un moment, se opreşte răcnind:

— E de nesuferit!... mă 'mpuşc!

— Omule, zic eu, du-te la dentist!

— Ei! dar cronica mea cine o scrie?

— Ştii ce? zic; tu du-te fără frică, să-ţi scoţi măseaua; eu rămân aci; până te 'ntorci, îţi scriu eu o cronică... Ai vreun subiect anume, or pot scrie despre ce mi-o da prin gând?

— Ba, chip, aveam un subiect...

— Despre ce?

— Despre Credinţă şi Ştiinţă... cum adică Ştiinţa distruge Credinţa şi nu o poate înlocui. Ştii, *à propos* de sărbători...

— Ceva nou de tot... Am înţeles, zic; du-te şi n'ai grije; aibi curaj!... cu metodele moderne...

Şi pe când Tomiţa pleacă aiurit de durere, mă şi aşez liniştit la masă şi, pe nerăsuflate, torn următoarele:

CRONICĂ

Sună clopoţele... E primăvară... Sună clopotele.

Duminica Tomii... Cu această Duminică se 'ncheie săptămâna luminată şi prima serie a celor mai mari sărbători creştine. Ce sublimă, ce providenţială ordonare în mersul divinei tragedii a Fiului!

Umilirea, suferinţa, patimile Tatălui întrupat în Fiul; pe urmă, supliciul infamant între doi tâlhari şi Moartea; apoi, triumful asupra Morţii, învierea... In fine spulberarea ultimei umbre de îndoială a nenorocitului, care nu poate crede minunea până nu pipăie.

« Iară Toma, unul din cei doisprezece, carele se chema geamăn, nu era cu dânşii când a venit Isus.

« Deci, zicea lui ceilalţi ucenici: Am văzut pe Domnul; iar el a zis lor: De nu voiu vedea în mâinile lui semnul cuielor, şi de nu voiu pune mâna mea în coasta lui, nu voiu crede.

« Şi după opt zile, iar erau înlăuntru ucenicii lui, şi Toma cu ei. Venit-à Isus, fiind uşile încuiate, şi a stat în mijloc şi a zis: Pace vouă!

« După aceea a zis Tomii: Adu-ţi degetul tău încoace şi vezi mâinile mele; şi adu mâna ta şi o pune în coasta mea, şi nu fi necredincios, ci crede.

« Răspuns-a Toma şi a zis: Domnul meu şi Dumnezeul meu!

« Zis-a Isus lui: Dacă mă văzuşi, Tomo, crezuşi; fericiţi cari nu au văzut şi au crezut...»

Da, fericiţi; şi aşa fericit eram eu în copilărie! şi aşa era toată lumea împrejurul meu!

Cu adâncă pietate mi-aduc aminte de bisericuţa albă din mahalaua noastră! Ce limpede suna toaca de fier sub

atingerea ciocanelor măiestre ale dascălului Haralambie! ce vuet armonic făceau cele două clopete, pe care le trăgeam de fringhii, noi, copiii, pe când, de jos, dela toaca de fier, fără să se 'ntrerupă, el ne striga: « Mai încet, mă! că mi le dogiţi! » şi ne 'njura de feştila moaşe-ni, după ce ne luase la fiecare câte doi gologani de trei parale şi ouă roşii, ca să ne lase sus în clopotniţă...

Dar venerabilul nostru preot, cuvioșia sa părintele Marinache! Il am aci încă, dinaintea ochilor. Ce înfăţişare frumoasă! Barba lui străluceşte mândră ca un fuior de borangic alb pe patrahirul roşu. Şi ce glas! îl auz încă: « Veniţi de luaţi lumina »! Şi când năvăleau mahalagioaicele credincioase să ia, care mai de care, lumina, cu ce ton demn de autoritate, le striga: « Ho! că nu sunteţi la cocină! ».

Pe urmă, evlavia aceea adâncă şi caldă, de care erau pătrunse sufletele tutulor enoriaşilor noştri, dela cel mai bătrân fără un dinte în gură, până la cel mai tânăr încă fără dinţi!...

Ce frumos erau împodobite sfeşnicele, dela cele de aur până la cele de pacfon, cu zambile în feluri de feţe... şi un miros!... Ţiu minte cum un nepoţel al mamei Zamfirei, văduva lui Papaiani, arnăut domnesc la pensie, a greşit odată, şi, în locul sfeşnicelor umile ale bunică-si, a luat Sâmbătă, dela epitaf, nişte sfeşnice mari de argint masiv ale lui jupân Sfetcu lumânărarul, ctitorul bisericii. Când a băgat de seamă această confuziune dascălul Haralambie, i-a tras băieţelului o feştilă şi două palme; după care, băieţelul a explicat dascălului cauza confuziunii: la amândouă perechile de sfeşnice, zambilele erau pembè... Chiar un om în vârstă puteà greşi; dar mi-te un copil nevinovat!

Dar apoi, cozonacii şi plăcinta de drob, şi căpăţânile de miel la tavă pe orez, cu iaurt cu caimac, după opt săptămâni de fasole sleită şi de varză acră!

Şi părintele Marinache cu dascălul Haralambie cărând în curtea bisericii toată ziua, în nişte basmale mari cadrilate, recolta de ouă roşii şi de pască!

Sărmanul nostru bun protector, dascălul Haralambie!

I s'a stins şi lui feştila chiar într'o săptămână luminată din cauza unei excesiv de bogate recolte de ouă răscoapte! El trebuie să fie acuma, colo, sus, alături cu drepţii, şi, de sigur, când micii cheruvimi fac prea multe nebunii, ...« feştila! ».

Şi, pe deasupra tutulor acestor duioase amintiri, primăverile acelea dulci, pline de speranţe 'n viitor, când, precum zice aşa de frumos poetul « natura, ca o mireasă răpită, care a dormit, vrăjită în lanţurile de ghiaţă ale unui crud uriaş răpitor, se deşteaptă fericită, graţioasă, mândră, la mângâierile dulci, duioase, molcome ale tânărului şi fierbintelui său mire, care o căuta de mult, şi care vine de departe să deslege vraja de ghiaţă cu farmecul unei sărutări de foc... el, tânărul şi zburdalnicul copil al lui Paşte-împărat; el, minunatul Făt-Frumos April, cu părul auriu, care o ia în braţe pe adormita fecioară, o alintă, o leagănă, o mângâie şi, cu mii şi mii de sărutări, una mai înflăcărată decât alta, o recheamă la o nouă şi strălucitoare viaţă! ».

Şi 'ntr'un rând, când am ieşit dela înviere dimineaţa, un vânt şi o ploaie!... n'a fost chip să ne 'ntoarcem cu lumânărèlele aprinse acasă; ne-a făcut leoarcă pe toţi; încă dascălul Haralambie, — asta era înainte de recolta prodigioasă — zice: « Maica ta Christache! ce vreme!... feştila! », ba, pare-mi-se c'am auzit şi « anafura !». Da nu pot să jur, că e foarte de mult de atunci.

Unde sunteţi, voi, sfinte vremuri ale copilăriei, când credeam? când totul mă făcea să cred?

« Cred tocmai că e absurd! » aşa a zis ilustrul fiu al Sfintei Monica, el însuş sfânt, stâlp neclintit al bisericii, Sfântul Augustin... *Asta* va să zică *a crede*;... nu ca Toma geamănul, numai după ce pipăi şi pui degetul.

Da, credeam... şi eram fericit.

Astăzi? O! astăzi...

Aţi venit voi, oameni noui, cu ştiinţa, să smulgeţi din rădăcini acea plantă divină, ce-şi trăgea seva din fundul inimii noastre! Şi nu v'aţi mulţumit cu atâta! peste rană, în adâncul inimilor, de teamă să nu mai fi rămas acolo un germene cât de infim, din care să poată reîncolţi, aţi

turnat leşia caustică, otrăvitoare, distrugătoare, otrava scepticismului, pesimismului, ateismului!...

Onoare vouă, distrugători ai fericirii umane!

Dors-tu content, Voltaire...? — întreb şi eu, împreună cu gingaşul, duiosul poet de zahăr al Namunei, el care a dat cel dintâiu strigătul de durere când a simţit că se smulge cu atâta cruzime rădăcinile credinţei din sufletele oamenilor. Şi cu multă dreptate zice nemuritorul academician francez Ernest Legouvé, în neperitoarele sale « Soixante ans de souvenirs »:

« Victor Hugo şi Lamartine sunt, în câmpul poeziei, glasul epocei lor; Alfred de Musset i-a fost ţipătul! ».

Da! da! în noianul de necredinţă în care ne afundăm, când mi-aţi luat credinţa mângâietoare fără să-mi daţi nimic alt în schimb decât scepticismul deprimant, îndoiala distrugătoare, ţipă şi sufletul meu ca al lumii întregi, împreună cu poetul... împreună cu poetul... ţipă...

. . . .

Aci, sunt întrerupt: iată confratele Tomiţa; se 'ntoarce radios dela dentist... cu o măsea în mână.

— Triumf! trăiască ştiinţa modernă!

Incordat asupra lucrului meu, ţip:

— Nu mă 'ntrerupe, Tomiţo!

Şi urmez a scrie mai departe încheierea:

« ...Mi-aţi luat cu ştiinţa voastră măseaua!... ce mi-aţi dat în schimb?... redaţi-mi măseaua!... îmi trebuie!...».

Pun puncturile şi linie de sfârşit şi, după ce Tomiţa, vesel, m'asigură că n'a simţit nici ca o pişcătură de purice, îi citesc cronica. Confratele meu îmi mulţumeşte încântat; decât — pretinde să facem numai o foarte mică modificare la încheiere: în locul măselei, să punem credinţa.

Conviu bucuros, şi cronica noastră e trimisă la tipografie.

ANTOLOGIE

Sunt în lume amatori de fel de fel de colecţiuni curioase, — şi multe am văzut, de valori incalculabile.

In clasele primare, odinioară, cunoşteam un băiat care avea o colecţie de peste cinci mii de nasturi; mai târziu, am admirat la un tânăr zeci de albumuri pline de fotografii de femei frumoase; apoi, la un bărbat două colecţiuni: una, de cărţi poştale ilustrate, şi alta, de cărţi de cetit, strânse încet-încet, de pe la prieteni uituci, unele neilustrate.

Acum, în urmă, am făcut cunoştinţa unui domn care posedă o colecţie de scrisori anonime — cea mai preţioasă de sigur din câte, felurite, mi-a fost dat să văd... Dela soaţă pe ale soţului, dela părinţi pe ale copiilor, dela soacră pe ale ginerelui, dela stăpâne pe-ale slujnicelor — ori, viceversa; unele cumpărate, altele dăruite, altele subtilizate; în fine — de unde, cum, cu ce răbdare, cu câte sacrificii le-a adunat — numai el ştie... Cunoscându-i slăbiciunea, i-am dus şi eu o anonimă, primită zilele trecute, în care o veche prietenă (indubitabil, e dumneaei), iscălind « câţiva admiratori de odinioară », mă picneşte, vorba de pe vremuri, la coada işlicului... Posesorul colecţiei mi-a mulţumit; dar, deşi l-a primit, n'a rămas, cum m'aşteptam, destul de încântat de specimenul meu...

— Ei! mi-a zis; în genul ăsta, am mult mai picante.

— Tocmai d'aceea doresc să văd şi eu mai de aproape colecţia d-tale şi, dacă-mi permiţi, să copiez câteva...

— Bucuros, îmi răspunse el; trebue însă să te ajut, fiindcă d-tale, mai puţin cunoscător în materie, ţi-ar veni greu să faci repede o bună selecţie din atâtea pachete.

— Domnul meu, îl întreb, după ce-i mulțumesc de atâta amabilitate, cum îți explici d-ta obiceiul ăsta de a scrie scrisori anonime?

— E foarte uşor de explicat... Pe de o parte, lipsa de ocupaţie serioasă şi de griji proprii; pe de alta, ceva mai adânc... Exigenţele sociale paralizează adesea francheţa onestă; un individ nu le poate uşor înfrânge în orice moment; în faţa lor devine laş; poate însă avea curaj să fie franc pe ascuns. E greu să arunci cu noroi în obrazul cuiva când îl întâlneşti ziua 'namiaza mare faţă 'n faţă în lume; noaptea însă după spartul luminaţiilor, pân îmbulzeală, poţi să-l murdăreşti pe la spate de sus până jos... Va bănui aproape sigur pe cine l-a murdărit; atât mai bine! te ştie fără a-ţi putea cere socoteală... Şi mai ales sexul slab, mai delicat, are nevoie de anonimat, ca să-şi poată descărca sincer şi leal tot fundul sufletului...

Nu i-am prea înţeles bine explicaţia, şi, fără a mai discuta, m'am mărginit a lega câteva flori din grădina lui într'un buchet... Il dedic blondei anonime care mi-a scris Sâmbătă, în ajunul Invierii; i-l dedic, în speranţa că, după modelele acestea, îmi va scrie în curând mai picant ca la prima încercare — încai, nu numai dumneaei şi eu să avem mulţumire, ci şi posesorul colecţiei clasice, atât de cunoscător şi, prin urmare, de pretenţios în materie... Iată.

*

Prea stimată doamnă, nu toate mamele sunt devotate cum sunteţi d-voastră, ceea ce ar trebui să le fie tot ce e mai sacru. Şi eu sunt tată de familie, vă 'nţeleg şi vă admir. De aceea, în interesul scumpei d-voastre copile, aşa de castă, dar totuş orbită de un amor nenorocit, mă grăbesc a vă pune în vedere că acela căruia vreţi să-i încredinţaţi viitorul ei este un om pierdut. Pe lângă viţiul alcoolismului şi al variaţiei în ultimul grad, a fost şi în spital şi are şi patima foiţelor, care, în calitatea sa de mânuitor de bani publici, poate, de sigur, îl va duce la ultima treaptă, pe banca infamiei, condamnat de justiţie pentru atât de colosale delapidări, ca mulţi alţi nenorociţi de această tristă speţă. Mi-am împlinit misiunea în conştiinţă. Rămâne ca

d-voastre, ca mamă devotată, înainte de a face pasul fatal, să avizaţi cu perspicacitate. (iscălit) *Un bun tată de familie.*

*

(De aceeaşi mână, pe acelaş fel de hârtie şi cu aceeaşi cerneală; cu aceeaşi dată pe stampila poştei).

Tânărule, eşti în vârsta frumoasă a iluziunilor, când inima se deschide ca o floare cu toată sinceritatea... Onest, activ, fără nici un viţiu, virtuos, apreciat de superiori, iubit de inferiori, viitorul îţi surâde. Nu mai poţi trăi singur; doreşti, după ce ţi-ai cucerit o frumoasă situaţie prin propriile merite, ca fiu al operelor d-tale, şi eu cel d'intâiu te stimez pentru asta, să ai o soţie dulce spre a împărtăşi, la căldura căminului conjugal, bucuriile senine, şi, ca într'un mic paradis intim, a avea în jurul d-tale fructul amorului onest, micul îngeraş, care să te încânte cu zâmbetele şi cântecele sale... Iată un sublim ideal; dar... este un dar... dela paradisul închipuit şi până la infernul real, nu este, vai, decât un pas! Gândeşte bine în ce familie intri. Mama, o bătrână cochetă, care a ruinat doi bărbaţi. Zestrea promisă, o minciună sfruntată, ne mai având decât şandramalele îngropate la credit şi pensia nenorocitului căzut victima luxului şi desfrâului lor; căci mama denaturată a încurajat apucăturile fiicei — ce naşte din pisică — iar aceasta mai poate în orice caz face carieră romantică, dar nu copii. Intreabă pe omul ştiinţei, un mamoş, dacă o pretinsă demoazelă de 28 de ani, care până azi are la activul ei trei patru avorturi clandestine, cunoscute de toată lumea, mai are şanse a deveni mamă. Ia bine seama! Luxul şi devergondajul atâtor femei de această tristă speţă au aruncat pe mulţi mânuitori de bani publici, naivi ca d-ta, în braţele prăpastiei dezonoarei! Mi-am împlinit misiunea în conştiinţă. Rămâne ca d-ta, tânăr luminat, înainte de a face pasul fatal, să avizezi cu perspicacitate. (iscălit) *Un binevoitor matur.*

*

Stimate domnule, d-ta munceşti la ţară pe ploaie şi pe arşiţă, asudând ca un biet hamal; iar consoarta d-tale îi trage la Franţişbat checocuri apilpisite cu baronii cu pin-

teni, şi pe urmă, noaptea pe lună, în otomobil, sus la munte... Să vă dea Dumnezeu şi copii, că stare v'a dat destulă! (iscălit) *Un chelner dela Kurhaus din Franţişbat.*

*

(Mână, hârtie, cerneală, stampilă, aceleaşi).

Stimată doamnă, d-ta te canoneşti la cură de apă minerală, exilată în Franţişbat, iar boierul d-tale face cură de şampanie la Lăptărie, cu marchizele apilpisite, cu taraful lui Ristache Ciolacu şi cu cinci muscali cu cauciuc cu zece franci pe ceas până la ziuă... Să-ţi trăiască scumpul bărbăţel! (iscălit) *Un chelner dela Lăptărie.*

*

Cher monsieur, est-ce que les superbes cornes dont votre charmante épouse, la petite Esméralde, vous coiffe, avec la collaboration si assidue de votre brave neveu, Monsieur le sous-lieutenant de Petits-Rouges, Arthur, ne vous gênent point lorsque, le soir, vous vous mettez au lit? Dites-nous, s'il vous plaît... Si elles ne vous gênent pas du tout, tant mieux! Nous vous souhaitons un doux dodo! (iscălit) *Plusieurs voisins curieux.*

(Pe româneşte: Dragă domnule, spune, rogu-te, când te aşczi seara în pat nu te supără mândrele coarne cu care te 'mpodobeşte iubita soţie, Smărăndiţa, cu colaborarea atât de stăruitoare a bravului d-tale nepot, d. sublocotenent de roşiori, Artur? Dacă nu te supără deloc, atât mai bine! Iţi dorim să faci nani frumos! (iscălit) *Mai mulţi vecini curioşi.*

*

Ilustre fruntaş, eu nu umblu niciodată cu plosca minciunilor; mi s'a părut degrădător să scrie un cetăţean independent anonime. Totuşi, azi, trebue să recurg la asta, ceea ce în principiu detestez; dar ţiu, ca Român, la d-voastră, gloria partidului şi a ţării. Vă atrag deci atenţia asupra unui individ periculos care vă 'nconjoară; acesta este d. Mandalache, ce-i mai zice şi Capsomanul, şi, în interesul partidului nostru, vă sfătuesc a nu-i mai acorda încrederea nelimitată de care se bucură astăzi, jucând pe devotatul

fidel; căci vă garantez că este spionul partidului contrar, plătit din fondurile secrete (ruşine!) o pot proba ori când cu documente zdrobitoare. Până atunci, trăiască partidul nostru! (iscălit) *Un fanatic partizan al d-voastră, alegător colegiul I de Cameră şi Senat.*

*

Doamnă Directoare, eleva Lucy N., din clasa V, are o purtare urîtă în societate, conversând totdeauna intim cu ofiţeri şi elevi din şcoala militară pe calea Victoriei chiar târziu; şi primeşte mereu poezii şi cărţi postale cu poze de amor, etc., etc. Pentru prestigiul şcoalei dar, vă denunţăm ca să luaţi urgent măsuri severe; aminteri, cu regret, vom fi silite a face reclamă ministerului relativ la tristul exemplu de imoralitate. (iscălit) *Mai multe mame îngrijate.*

*

Prea cuvioase părinte Matache, ca să ştii cât ţi-a zburat din căldăruşă la 1 Aprilie, întreabă pe Tănase rahagiul de câţi gologani a vândut rahat şi bastonache lui Giugică, băiatul care ţi-a purtat căldăruşa; şi să întrebi şi pe tat-său, paracliserul: cine ţi-a şters basmaua cu ouă roşii, care a zburat când v'aţi încurcat la pelin, a treia zi de Paşte, cu partidul, în colţ la Savu, în odăiţă, pe 'nfundatele? (iscălit) *Un creştin enoriaş.*

*

Sărut mâna cuconiţă; prin această mică epistolă, venim să vă facem un denunţ, că alaltăeri, când a îngropat-o pe răposata cocoana mare, d-voastră nu ştiţi, c'aţi plecat cu cupeaua dela cimitir, şi aţi lăsat lui Ioniţă, feciorul d-voastră de încredere, parale să dea la sărmanii cerşetori, şi el a luat toate paralele, şi la sărmanii cerşetori i-a înjurat şi nu s'a îndurat să le dea nici măcar un franc de parale. Să ştiţi cine e domnul Ioniţă şi cum ţine la onoarea d-voastră. (iscălit) *Mai mulţi care au asistat.*

*

Domnule Jorj, de sigur nu vei declara unde ai petrecut noaptea de Vineri spre Sâmbătă, căci ţi-e teamă, ca un laş,

să nu-ţi spulbere creerii protectorul tău, a cărui casă o dezonorezi cu infama complice. Dar ai aflat, poate, că în aceeaşi noapte s'a întâmplat nenorocirea junei orfane Matilda G., cu a cărei mătuşe şi tutoare se ştie ce prietenie strânsă ai cultivat până la scandalul actual cu soţia maiorului... Sunt o persoană leală; nu voiu a-ţi ascunde nimica; află dar că, tot astăzi, am înaintat parchetului alăturata scrisoare. Cred că de astădată ţi s'a înfundat! nu-ţi mai rămâne decât să-ţi tragi singur un glonţ!

« Domnule procuror, un cetăţean care doreşte să aducă un serviciu justiţiei imparţiale a ţării sale, vă atrage serioasa atenţie asupra faptului că, în afacerea cadavrului Matildei G., d-l Jorj P... n'a fost până acum citat nici ca informator, deşi sunt de notorietate publică relaţiile sale de până ieri cu tutoarea nefericitei victime. Vă asigur totuşi, că numitul domn n'ar putea răspunde clar unde a petrecut în noaptea crimei misterioase; căci acasă n'a fost; a plecat de cu seara, afirmând că merge la Ploieşti pentru afaceri; dar de sigur nu va putea dovedi că a fost acolo, căci a fost... *în altă parte*, de unde s'a întors a doua zi foarte emoţionat, în dezordine şi confuz, cum poate mărturisi chiar bătrâna lui mamă, care s'a speriat când l-a văzut; şi n'a ieşit trei zile din casă, dând ordine stricte să nu primească pe nimeni, că trage cu revolverul. In interesul instrucţiunii, mă abţin deocamdată de a da acestea la lumina publicităţii. (iscălit) *Un om de bine.*

*

Domnule Nădrăgilă, suntem nişte persoane de gust, care te cunoaştem din vedere şi cărora ne erai oarecum simpatic până 'n zilele trecute, când te-ai înţolit în costum complet de Paşte. Să crezi, domnule Nădrăgilă, că cu mult regret venim a-ţi scrie că eşti chiar ridicul în acele haine, şi că o singură iluzie ne mai rămâne despre gustul d-tale: cum te ştim pârlit, poate nu l-ei fi cumpărat din biata lefşoară; ţi le-o fi dat cineva de pomană, de sărbătorile Paştelui... Să-i zici bogdaproste şi să le porţi sănătos; dar să ştii că faci cu ele un efect caraghios, de care te deplângem, dragă domnule Nădrăgilă... Tot mai bine ai face să le păstrezi

în gardirop, să aibă la vreme cu ce să te 'ngroape! (iscălit) *Câteva dame cărora le-ai fost odinioară simpatic.*

*

Respectabile domnule Mache, băiatul d-voastră Lache, din clasa II gimnazială, am onoare a vă spune că o să aibă notă rea la conduită ca să rămâie repetent, pentru că înjură de grijanie şi de ceară foarte trivial, şi e dator la bragagiu, şi vinde cărţile la ovrei pe bulevard, scriind scrisori anonime la şcoala profesională de fete, şi fumează intim-club. (iscălit) *Un bătrân amic sincer.*

PASTRAMĂ TRUFANDA

In portul Kavalei, de pe coastele Arhipelagului, — până nu se pomenea de vase cu abur, — într'o dimineață se pregătea o corabie mare, încărcată cu mărfuri și cu mulți călători, să pornească spre coastele de răsărit, la Iafa, în Asia-Mică.

Intre călătorii aceia, se afla și unul Iusuf, un negustoraș, mergând la Ierusalim după daraveri. Omul se suise de cu vreme pe corabie, să-și găsească loc bun și se așezase jos turcește, pe chilimul lui, mai la o parte, ca să nu stea în drumul corăbierilor, care umblau de colo până colo serta-ferta, strângând fringhiile și 'ntinzând pânzele, ca pe orice vas când mai sunt câteva clipe până să pornească deslegat în largul apelor.

Iusuf sta liniștit și trăgea ciubuc, cu gândul pe deoparte la drumul lung ce-l avea de făcut, pe de alta la casa pe care și-o părăsea de nevoie... Când erau toate aproape gata, și căpitanul se suia la locul său, să dea semn de plecare, s'aude de pe mal, pân zgomotul și forfoteala mulțimii de lume, — unii cu treabă, alții numai așa gură-cască, precum e 'n orice port la sosirea și plecarea unui vas mare, — s'aude un glas strigând:

— Iusuf! Iusuf! unde-i Iusuf?

Și până să se ridice Iusuf, să vază dacă pe el îl cheamă, și cine, iacătă trece peste punte în corabie, gâfâind de alergătură, cu un sac în spinare, Aron, un evreu negustor, vecin cunoscut al lui.

— Bine că te găsesc, dragă Iusuf, zice Aron; tot mergi tu la Ierusalim, fă-mi, te rog, o bunătate frățească... Uite sacul ăsta cu niște haine, — nu-i greu; nici douăzeci

de oca, — să-l duci lui frate-meu Şumen... ştii unde şade... Vrei?

— De ce să nu vreau? a zis Iusuf; nu-l duc în spinare; pe corabie e destul loc; dela Iafa la Ierusalim, tot o să iau ori cămilă, ori catâr, cum mi-o veni mai bine la 'ndemână... ţi-l duc bucuros.

— Şi şă-i zici lui Şumen, dar să nu uiţi, că numaidecât să facă pă cum i-am scris eu cu hainele astea rămase dela tata... şi...

Ar fi vrut Aron să mai spuie ceva, dacă nu 'ncepea să se legene corabia de plecare; a lăsat sacul lângă Iusuf şi a sărit repede afară pe mal. A pornit vasul cu pânzele umflate, şi până s'a depărtat bine, încă mai auzea Iusuf glasul lui Aron:

— Păstrează-l bine! să nu mi-l prăpădeşti!

Seara, i-a prins bine călătorului sacul prietenului; l-a pus căpătâiu şi, fiind marea liniştită, a dormit odihnit până la ziuă; dar toată noaptea a visat că mânca lucru sărat — fireşte, răsuflând aerul mării.

Când s'a deşteptat, a simţit mare poftă de mâncare, şi iar i s'a părut că-i miroase a sărătură. A băut o cafea, a tras ciubuc; par'că i s'a mai potolit foamea, şi s'a tolănit iar cu capul pe sac. După ce a stat puţin aşa, se ridică iar...

— Bre, zice în gândul lui, eu am mai umblat pe mare, dar aşa miros plăcut de sărătură!... ce să fie asta?

Când se pleacă să-şi strângă chilimul şi căpătâiul, simte miros şi mai tare; apropie nasul de sac şi 'nţelege sigur că din sac ese ce ese... Desnoadă sfoara şi desface; când colo, peste ce dă? Sacul nu era cu haine, era plin îndesat cu pastramă trufanda.

— Al dracului şarlatanul de Aron!... ca să nu mă 'ndemn să gust o bucăţică din pastrama lui, m'a minţit că sunt haine.

Şi gândind astfel, i-a lăsat gura apă... A scos din brâu cuţitaşul, din legătura lui o bucată de pâine, şi din sac o halcă de pastramă. A tăiat o felie... a gustat... Straşnică aromă! A mâncat Iusuf frumos, şi a legat sacul la loc.

Din pricină că a 'ntâlnit şi vânturi împotrivă, ba de vreo câteva ori chiar furtuni, a umblat corabia mai bine de o lună până la Iafa. In vremea asta, Iusuf, care se spurcase la lucru bun, a tot deslegat sacul şi a mâncat; ba, a mai şi vândut, cu paralâcul şi cu bucata, să nu mai stea să cântărească, la alţi călători, care nu sufereau şi puteau să mănânce pe mare; şi, fireşte, marfă bună, năvală mare; aşa că, încet-încet, i-a tot scăzut căpătâiul, şi când a ajuns la Iafa mai rămăsese 'n sac numai frumuseţea aceea de miros.

Dela Iafa, s'a luat Iusuf cu mai mulţi călători, şi au mers pe catâri până la Ierusalim. Pe drum, i-a dat unul şi altul să guste din pastrama lor.

— Ei! zice Iusuf, pastramă ce-am avut eu pe corabie, dela noi, dela Kavala! aia pastramă!... Ia, mă rog, poftiţi dumneavoastră de vedeţi numa ce aromă frumoasă! (şi le da sacul pe la nas). Păcat că nu mi-a mai rămas! să fi văzut!... şi fragedă... şi grasă... o bunătate! aşa pastramă, zic şi eu...

Ajungând la Ierusalim, s'a gândit Iusuf:

— Ce să mă mai duc la Şumen cu sacul gol? Frate-său, Aron, or din nebăgare de seamă, de degrabă, a luat un sac cu pastramă, în locul sacului cu haine; or că, de calic, să nu mă lăcomesc, m'a minţit. Orcum, am mâncat-o? am mâncat-o, o să i-o plătesc cinstit omului când m'oiu întoarce la Kavala, şi atâta tot... Nu mai mă duc la Şumen!

Şi s'a dus să-şi vază de daraverile negustoriei lui. După ce şi le-a isprăvit, s'a 'ntors înapoi la Iafa, acolo s'a suit pe altă corabie şi a pornit înapoi spre casă. Pe drum, mânca din pastrama altora, dar mirosea sacul lui Aron, şi mereu, la toţi călătorii:

— Ei, pastramă, dacă vreţi, să poftiţi la noi, la Kavala! — acolo pastramă!... E mai ales unul, Aron, un prieten al meu, face straşnică... Ia vedeţi numa ce frumuseţe de aromă!... Geaba! ca la noi, la Kavala, pastràmă!...

Şi, seara, se culca cu capul pe sacul lui Aron şi visa noaptea că mănâncă sărătură; iar dimineaţa când se scula, îşi mirosea căpătâiul, şi gândea:

— Cum ajung la Kavala, drept la Aron mă duc, după pastramă; să o fac eu, crestată şi pârlită la spuză uşor, să nu-şi scoată sarea...

Şi-i lăsa gura apă lui Iusuf.

Cum coboară pe pământ la Kavala, să fi zis c'a dat în bobi! pe cine vede 'ntâiu?... pe prietenul Aron — par'că ştia că soseşte şi-l aştepta cu patru ochi.

— Bre, Aroane, de ce eşti şarlatan şi mă minţi, că 'n sac sunt haine vechi dela tată-tău?... de frică să nu ciupesc din pastramă...

Aron s'a făcut odată galben, şi, cuprins ca de un fior, d'abia a putut băigui:

— Ce? ce?

— Câte ocale erau în sac, bre?...

Dar Aron mai rău:

— Ce? ce?

— ...Că, să spun drept, ca om cinstit ce mă ştii...eu... pe drum... ţi-am mâncat pastrama toată, şi...

Dar Aron ţipă odată şi 'ncepe să se plesnească peste ochi cu palmele, să se bată cu pumnii 'n cap, să-şi smulgă barba şi perciunii; se vaită şi urlă, ca de cine ştie ce nenorocire grozavă.

— Ce urli, bre, aşa, şi faci atâta tărăboiu? câte ocale au fost, eu sunt negustor de treabă, nu tăgăduesc: ţi le plătesc pân' la parà.

Aş! ovreiul cade jos, se tăvăleşte, bătându-se cu fruntea de ţărână şi urlând mai tare par'că-i ieşit din minţi.

— Bine, bre, ţi le plătesc; n'auzi?

Se scoală ovreiul de jos, apucat ca de turbă, îl înhaţă de piept pe Iusuf, şi haide, techer-mecher cu el, la Cadiu, la judecată!

Cadiul face cercetare cum a mers pricina.

Iusuf spune tot cum s'a 'ntâmplat: că el, întâiu, a crezut că sunt haine; că, pe urmă, după aromă, a descoperit şmecheria, şi a găsit în sac pastramă de oaie, şi, ca omul, la drum lung, s'a 'ndemnat şi... a mâncat-o; dar el, negustor cinstit, nu tăgădueşte, şi se dă dator să plătească până la parà.

In vremea asta, Aron se jelea mereu smulgându-se de barbă.

— Bine, bre, zice Cadiul, dacă omul nu tăgăduieşte şi se dă dator să-ţi plătească cinstit până la parà, ce mai faci gură? ...ai?...

— Să plătească? urlă ovreiul... să plătească?... ce să plătească?... pe tată?... poate el să plătească pe tată?

— Care tată, bre? întreabă Iusuf.

— Tata meu!

— Care tată, bre? întreabă Cadiul.

— Tata meu, Leiba Groşu, care a murit... şi Iusuf l-a mâncat.

— Pe cine l-am mâncat, bre?

— Pe tată!

— Când, bre, l-am mâncat eu pe tat-tău?

— Când a fost pe corabie...

— A fost tat-tău cu mine pe corabie?

— A fost!

— Şi l-am mâncat?... eu?

— Tu! tu!

— Efendi Cadiu, zice Iusuf, nu vezi că e nebun ovreiul?

— Nu sunt eu nebun! sbiară Aron; tu ai fost nebun, că ai mâncat pe tată?

— Mai spune odată: care tată?

— Tata meu, Leiba Grosu, care a murit!... par'că n'am spus?

— Apoi de, Efendi! zice Iusuf.

— Carnacsi! nu mai sbieraţi, strigă Cadiul... Staţi, că nu mai înţeleg nimic!... Bine, nu zici tu că tat-tău a murit?

— Bine, dacă a murit, cum era să mai umble pe corabie, bre?

— A umblat!

— După ce a murit?

— După!

— Cum, bre?

— Tată, când a murit, m'a jurat să-l trimit să-l îngroape în pământul sfânt la Ierusalim, că acolo vrea el să putrezească... şi eu m'am gândit că oasele tot nu putrezesc; le-am îngropat aici, şi carnea am făcut-o pastramă...

Iusuf s'a 'ngălbenit deodată şi s'a apucat cu mâinile de pântece.

— ...şi, a urmat jelindu-se Aron, m'am gândit, de ce să nu fac iconomie la transport; am pus pastrama într'un sac şi i-am dat lui... să-l ducă la Ierusalim, la frate-meu, Şumen, s'o îngroape acolo, că el a ştiut... Şi el a mâncat pe drum pe tată!... Ce fac eu acuma?

Când le-a auzit toate astea Iusuf, i s'a 'ntors inima pe dos; a 'nceput şi el să se bată cu pumnii 'n cap şi 'n pântece, şi să se vaiete:

— M'a spurcat jidanul, Efendi Cadiu! aman! m'a spurcat! Ce mă fac eu acuma?

— Tu de ce-ai mâncat? sbiară Aron.

— N'ai zis tu că sunt haine?

— Şi par'că trebuia să le mănânci?

— De ce nu mi-ai spus drept, că e tat-tău?

Şi iar ovreiul, vei! şi turcul, aman! Cadiul, ascultându-le toate, a zis:

— Bre! de treizeci de ani judec aicea la Kavala lume după lume, cu fel de fel de pricini, dar încă aşa nebuni şi aşa pricină ciudată, nu mi s'a mai înfăţişat... Asta... să aveţi răbdare... că trebuie să chibzuiesc mai adânc!...

Şi, după ce a chibzuit şi iar a chibzuit adânc, a hotărît ca:

Turcul să plătească ovreiului, pe preţul zilei, douăzeci de ocale pastramă prima, pe cari i le-a mâncat; iar ovreiul să plătească turcului douăzeci de lire, fiindcă l-a 'nşelat dându-i un sac cu haine, în care nu erau haine, ci pastramă, şi nu pastramă adevărată de oaie, ci de ovreiu. Şi pe urmă, cu o vorbă scurtă turcească, i-a dat afară p'amândoi.

IDENTITATE

Stetesem două luni la ţară, în Franţa — zic la ţară, cum zic Francezii, fiindcă vila şi mica proprietate unde mă găzduise prietenul meu Legrand se aflau la marginea unui mare oraş industrial şi comercial: într'un ceas mergeam pe jos până'n centrul târgului, la Café Gambetta... Aşteptam acum bani, ca să mă 'ntorc în patrie. Intr'o seară, iată primesc un cec de 350 de franci. A doua zi dimineaţa, merg în oraş, la sucursala locală a unei mari bănci din Paris, şi mă prezint la *guichet* cu cecul meu. Impiegatul se uită bine la cec, apoi lung la mine, şi zice:

— Hârtiile d-voastră, domnule...

— Ce hârtii? întreb eu.

— Hârtiile d-voastră de identitate...

Mă caut în buzunar, să scot portofelul cu paşaportul şi cu alte hârtii... Caut... caut... Am uitat portofelul acasă la ţară. Zic:

— Domnule, iată, poftim scrisoarea prin care mi se notifică trimiterea cecului la adresa d-lui Legrand, unde locuesc de două luni, aci, afară din oraş... Portofelul cu hârtiile mele l-am uitat acasă; în orice caz, nu gândeam că or să-mi trebuiască din momentul ce prezint un cec...

Dar impiegatul mă 'ntrerupse:

— Cu toate astea, vă trebuesc... fără hârtii...

Şi iar se uită, cu par'că un fel de bănuială, la cecul meu.

— Domnule, zic eu îngrijat, nu cumva, poate, bănuiţi că este un cec fals?

— A! nu, domnule; cecul este foarte bun... decât fără hârtiile d-voastră... Vă trebuesc neapărat hârtiile d-voastră de identitate...

— Dar sunt cinci chilometri, domnule, până acasă, şi 'nţelegeţi bine că, odată cinci la dus, şi 'nc'odată cinci la 'ntors, fac zece... pe căldura asta...

Pe câtă vreme stăruesc eu pe lângă impiegatul neînduplecat, se tot îndeasă 'n mine un englez, un roşcovan cu haine cadrilate, tipul desăvârşit al gentlemanului cu stare, care nu mai ştie în cotro, în ce parte a pământului, să fugă ca să scape de *spleen*, — de plictiseala ceţei britanice.

Mă dau la o parte şi-i fac loc la *guichet.*

Gentlemanul scoate din buzunar un portofel mare de piele de crocodil cu o monogramă de argint la colţ; deschide încet portofelul, şi trage dinăuntru mai multe hârtii, între care şi un cec, şi le dă impiegatului. Acesta le ia; înapoiază gentlemanului celelalte hârtii, opreşte cecul şi zice, cu un oarecare aer de consideraţie:

— 50.000 de franci?

Gentlemanul, rece, dă din cap în semn de afirmare... Impiegatul îi dă un peticel de hârtie cu un număr şi-i arată la ce *guichet* se face plata cecurilor... Eu stau alături şi mă uit la ei.

Gentlemanul se duce la *guichet*, ridică un pachet de hârtii de bancă; le vâră pe neîndoitele în portofelul lui larg; pune portofelul în buzunarul din partea inimii; se încheie la piept frumos, şi iese cu pasul demn şi măsurat, ca orice gentleman care caută metodic, pe 'ndelete, locul din lume unde să-şi poată arunca din cârcă povara nesuferitului *spleen.*

După ce, cu oarecare invidie, — mărturisesc — privesc pe englez ieşind cu portofelul plin, mă vâr iar la *guichet* şi încerc încă odată să conving pe impiegatul băncii... Zadarnic, orice încercare.

— Regret, domnule, îmi zice: peste putinţă! v'am spus... Fără hârtiile d-voastră... peste putinţă!

Văzând că-mi răcesc gura degeaba, rămân foarte vexat. Mă hotărăsc a mă 'ntoarce acasă, s'aduc paşaportul, hârtiile, geamantanul, tot; la rigoare să aduc şi pe gazda mea, pe amicul Legrand, om cunoscut în localitate, să garanteze că eu sunt eu, nu sunt altul!

A doua zi, mă prezint cu paşaportul, cu hârtiile toate,

corespondenţă din ţară şi din străinătate (un dosar întreg), cu prietenul şi gazda mea, d. Legrand, şi cu o duzină de fotografii, care reprezintă pe amicul meu Legrand, pe soţia sa, madam' Legrand, pe cei doi copilaşi ai lor, şi pe mine, la masă toţi, pe veranda vilei; — madam' Legrand, în fund, ţine pe câte un genunchiu pe copilaşi; eu şi cu Legrand stăm în picioare şi ciocnim, peste masa rotundă, paharele, închinând, eu: pentru prosperitatea bătrânei Republice Franceze! el: pentru progresul tânărului Regat român!

După fotografie, putea impiegatul cu drept cuvânt să mă dea iar afară; însă examinând cu mare atenţie celelalte documente, binevoeşte în sfârşit să-mi dea fiţuica pentru achitare. Imi iau banii şi fotografiile, şi mergem cu amicul Legrand în centru, la Café Gambetta, să luăm câte un aperitiv, după obiceiul locului.

Acolo — ce aflăm?

In ajun, banca locală a plătit un cec fals de 50.000 de franci unui cavaler de industrie; semnalmentele: gentleman englez; roşcovan; costum cadrilat; portofel enorm, crocodil veritabil, etc., etc....

Nu! — pot mărturisi despre asta atâţia prieteni ai mei socialişti, şi liberali, şi conservatori, şi, puţinii rămaşi sadea pe din afară, — nu! n'am fost niciodată socialist; n'am duşmănit cândva capitalul... Dar, când am auzit că infama întreprindere burgheză, care m'a necăjit şi m'a vexat pe mine atâta, fermecată numaidecât de un milord cadrilat şi de o piele de crocodil, a fost pârlită cu o aşa de frumoasă sumă rotundă... drept să spun, am jubilat...

Peste trei zile am plecat din Franţa către patrie.

In drumul de fier, a doua zi, am avut norocul (să vedeţi mai jos pentru ce zic « norocul ») să mă 'ntâlnesc cu un Rus, un vechiu cunoscut, foarte simpatic, pe care de mult îl ştiam că înnoată în apele anarhismului terorist — un tip de om excelent, bun, onest şi moral; dar... apostol... infatigabil şi incurabil. Cum m'a văzut Rusul, comunicativ, m'a strâns de gât, să mă sărute. Ne aflam singuri într'o cabină mică a vagonului. Eu cam în glumă, cam în serios, i-am zis:

— Ascultă-mă, maladeţule, spune drept: ai în geamantan vreo cutiuţă cu bomboane destinată vreunui tiran?... să nu se deschiză cutiuţa singură pe drum, să-şi verse asupra mea bunătăţile, că m'ai nenorocit: am treabă acasă; m'aşteaptă familia!

Maladeţul meu a 'nceput să râză şi iar m'a strâns de gât şi m'a pupat; pe urmă m'a asigurat că n'are el nici un explozibil altul decât ura lui neîmpăcată contra intolerabilei de absurde organizaţiuni actuale a societăţii. Eu, din parte-mi, i-am declarat că n'am nici un cuvânt spre a susţinea o organizaţie care, dacă n'o cred totdeauna intolerabil de absurdă, adesea mi se pare stupid de intolerabilă.

Asupra acestora, ne-am pupat iar muscăleşte şi, după ce am dat un bacşiş conductorului să ne lase singuri în compartiment, ne-am culcat... Am dormit bine până la ziuă, când am ajuns la graniţă.

Anarhistul meu, mai deştept ca mine, s'a coborît întâiu din vagon. Eu, puţin mai târziu, somnoros, dau să trec pe urmele lui... Un poliţist, cu o voce foarte aspră, îmi zice, ţinându-mi calea:

— Treceţi întâiu la revizia paşapoartelor!

Caut în buzunar... caut în săculeţul meu de drum... Nu e... Afurisit paşaport!... iar paşaportul!... Zic:

— Domnule, nu-l găsesc; probabil, l-am pierdut pe drum; dar sunt român, domnule!...

Şi voiu să trec; dar el, şi mai aspru:

— Nu se poate, domnule, fără paşaport! n'auzi?

— Dar am hârtii, altele, cari probează că sunt român, domnule! cetăţean român?...

Şi iar dau să mă vâr. Aş!... Poliţistul îmi dă un brânciu în piept, şi mă aruncă 'napoi, cam departe, pe teritoriul străin, în braţele unui hamal, care, din spate, cu acelaş procedeu mă restabileşte în poziţia verticală.

— Ei! zic în gândul meu; de acum sunt pierdut! pierdut la pragul patriei mele!... Ce e de făcut?...

Intru, foarte abătut, în restaurantul gării pe teritoriul neutru... Beau o cafea... amară cafeaua în ţară străină... prea puţin zahăr şi prea multă frank-caffe!... Gustând, foarte desgustat, din cafeaua exilului, aud că afară se pre-

găteşte trenul de plecare către interiorul patriei mele... Mă uit la ceas; mai sunt douăsprezece minute... şi pleacă fără mine, şi eu rămâi în exil, şi nu mai am parale nici de frank-caffe!

Desperat, mă 'ntorc la poliţistul meu şi, cu lacrămi în guşe:

— Domnule! te rog, domnule... sunt cetăţean român!... scap trenul!... nu mă nenoroci!

Dar el răcneşte:

— Nu se poate fără paşaport! nu 'nţelegi? idiotule!

Profund vexat de acest refuz astfel formulat, mă'ntorc demoralizat cu desăvârşire în restaurant... Ce să fac?... Să telegrafiez cu 50 de cuvinte răspuns-plătit şi cu timbru de 30 de bani la poliţia locului meu. Dar, până să-mi vie răspunsul pot pieri printre străini; în cel mai bun caz, alt tren de coincidenţă n'am decât peste 18 ore!... Oricum, tot bine!...

Fulgerându-mi acestea prin minte, intru în restaurant, unde găsesc pe maladeţul meu bând ceaiu, fără zahăr, numai cu rom. Foarte supărat îi povestesc nenorocita mea aventură... El începe să râză ca un sec: scoate din buzunar un pachet de documente; se uită la mine lung, par'că mi-ar lua semnalmentele, ca la un biurou de servitori pentru condicuţă; alege unul dintre documente; mi-l dă discret pe sub masă, şi-mi şopteşte:

— Na paşaport! mergi de grab la revizie!

Mă uit la hârtie...

Mă cheamă Bob Schmecker; sunt cetăţean american; Prezidentul U. S. A., «roagă pe toate autorităţile civile şi militare de pe globul terestru să mă lase să trec şi să-mi dea ajutor şi protecţie în caz de nevoie».

Haha! strig eu, şi trec repede la domnul poliţistul meu:

— Am găsit, în sfârşit, paşaportul meu, domnule!... poftim!

— Aşa da! zice el.

Şi mi-l vizează... Mă sui repede 'n tren cu muscalul meu salvator. Ne pupăm... Trenul a plecat... Am intrat în patrie!...

Nu! — să mărturisească toţi amicii mei anarhişti, fie liberali fie conservatori — nu! nu sunt pentru răsturnarea

societăţii actuale, mai ales prin mijloace violente... Dar, drept să spun, reintrând, după atâta necaz, cu aşa succes, în patrie... am gândit... nu mai ţiu minte ce... prostii, de sigur.

Ajungând seara acasă, am fost întâmpinat de ai mei... Inainte de a mă apropia de ei, le-am strigat din poartă:

— Mă rog vouă, să nu-mi cereţi hârtii de identitate, că n'am altceva decât un paşaport american, şi sper că n'âţi fi inteligenţi ca unul care m'a făcut idiot azi dimineaţă, numai pentru atâta să mă lăsaţi să intru.

Şi 'mpreună cu toată familia, care ştie ciat-pat englezeşte, am cântat, de bucurie că ne-am revăzut sănătoşi, mândrul cântec american: *Yankee doodle*...

AŞA SĂ MOR!

Am avut să fac multe alergături săptămânile trecute: peste cinci mii de chilometri în drum de fier. Am ostenit destul; dar nu-mi pare rău... cu prilejul acesta am făcut o foarte plăcută cunoştinţă — un om rar.

O zi întreagă, până la Budapesta, l-am admirat numai dela distanţă; neştiind bine decât limba noastră, n'am avut îndrăzneala, cât mi-era de simpatic, să m'apropii de el şi să intru în vorbă. L-am văzut în vagonul-restaurant, înconjurat de alţi călători, conversând cu ei în mai multe limbi străine — nemţeşte, ungureşte, italieneşte, franţuzeşte — un poliglot în toată puterea cuvântului.

Om tânăr, cam de treizeci de ani — foarte elegant; deschis la privire şi la vorbă; vesel, deştept, vioiu; plin de glume şi, mai presus de toate, om umblat.

Ceasuri întregi am tras cu urechea la conversaţia lui cu ceilalţi călători, şi, din câte am putut înţelege, am rămas cu convingerea — care, mai târziu, trebuia să mi se confirme cu prisos — că mă aflu în faţa unui om extraordinar.

Acest tânăr, nu numai că ştia atâtea limbi, dar cunoştea deaproape şi ţările lor: vorbea despre toate regiunile Europei civilizate, în lungul şi 'n latul continentului, cu mai mare siguranţă decât aş îndrăzni eu să vorbesc despre mahalalele pe unde am copilărit; şi, după cum se vedea bine, impresiile ce le comunica erau de tot proaspete: de ieri, din Germania; de alaltăieri, din Franţa; de acum trei zile din Italia!... un fel de pasăre călătoare care, cu o privire din înălţimi, apucă fizionomia întreagă a părţii globului unde şi-a petrecut vara, şi-i strigă din depărtare, de sus, pe limba ei: « Să ne mai vedem cu bine la anul! »

Dar nu numai atâta! Tânărul călător nu trecea prin lume ca o pasăre; era o minte cugetătoare, înavuţită cu frumoase învăţături; ştia tot ce se petrece în lumea mare şi 'n cea mică. Vorbea, în perfectă cunoştinţă de cauză şi cu egală competenţă, despre greva sindicalistă din Franţa; despre reforma financiară a Germaniei; despre mişcarea sufragetelor din Ennglitera; despre expoziţia secesioniştilor din Berlin; despre ultimele creaţiuni a lui Carusso şi a lui Rostand; despre situaţia incomodă a sultanului detronat, ca şi despre puiul de girafă fătat săptămâna trecută în grădina zoologică dela Hamburg, etc., etc.

Politică, finanţe, mode, navigaţie fluvială, maritimă şi aeriană, industrie, arte, teatre, muzică, sport, mai cu seamă sport — toate, toate erau clar şi metodic aşezate în această puternică minte de om, şi prin urmare, la nevoie, metodic şi clar expuse.

Şi toate astea, cu o siguranţă, o desinvoltură şi o volubilitate încântătoare, spre uimirea tutulor ascultătorilor. Ce păcat, m'am gândit eu, că nu ştiu o limbă străină, să fi intrat şi eu în vorbă. Câte lucruri aş fi putut afla şi învăţa dela un om atât de ştiut şi de comunicativ!

Dar pe când gândeam astfel, iată că intrăm în gară la Budapesta, unde trebue să cobor şi să aştept câteva ceasuri până la plecarea trenului către Bucureşti. Omul extraordinar coboară şi el şi dispare, spre părerea mea de rău, prin mulţime. Lung o să mi se pară drumul fără el, care m'a făcut, de ieri până azi, să nu bag seama cum a trecut atâta vreme!

Alerg repede la controlorul vagoanelor de dormit, să m'asigur din vreme de un pat de clasa a doua — dacă voiu avea noroc să găsesc, fiindcă e totdeauna îmbulzeală şi locurile se vând mai dinainte. Dar am noroc; din întâmplare, în ziua aceea, sunt puţini călători; locurile toate sunt libere; am să fiu singur într'un compartiment de patru paturi... atât mai bine! nu ai totdeauna noroc să dai peste tovarăşi de drum interesanţi şi plăcuţi.

Ceasurile de aşteptare au trecut — foarte încet, şi mi s'au părut fireşte foarte lungi; dar cât de încet, ceasurile tot trebue să treacă; şi cât de lungi să fie, tot le înghite

vremea pe unele după altele. Şi aşa, pe la două şi jumătate, m'am suit în vagonul de dormit la patul cu numărul 13.

Ş'apoi mai spun unii ş'alţii că 13 e număr fără noroc! N'apuc să m'aşez bine la locul meu şi să scot o carte de citit din săculeţ, şi cine intră, cu zgomot mare, în acelaş compartiment?... Cine? tânărul meu! extraordinara pasăre călătoare! care ocupă în faţa mea locul cu numărul 11!

Mă salută foarte graţios, pare că mă recunoaşte. Eu, vădit mulţumit că-l revăz, îi răspund şi mai graţios, şi gândesc aşa: de data asta, fiindcă suntem numai doi într'un compartiment, am să intru în vorbă — franţuzeşte, ori nemţeşte, cât mă pricep. Şi pândesc momentul când să atac.

Dar până să încep eu, el, care şi-a aruncat ochii pe cartea mea de cetire lăsată pe mescioară, îmi zice zâmbind foarte amical:

— Dumneata ştii româneşte?

Inecat de admiraţie şi de bucurie nu pot răspunde decât prin altă întrebare:

— Cum? dumneata... ştii şi româneşte?

— Perfect! răspunde omul extraordinar.

— Domnule, zic eu, nu-ţi poţi închipui câtă plăcere îmi face să călătoresc cu un om aşa de umblat ca dumneata! Crede-mă că tot drumul de aseară şi până adineaori am regretat că nu cunosc şi eu o limbă străină, să pot intra în conversaţie cu un tovaroş de călătorie aşa de spiritual şi care ştie atâtea!

Tânărul mi-a mulţumit de compliment, şi din momentul acela am fost buni prieteni.

Câtă admiraţie îmi inspirase în ajun nu fusese nimic pe lângă ce trebuia să-mi înspire de acuma încolo. Cum se poate un om să ştie atâtea! Fenomenal!

Să las că ştie pe din afară toată muzica din « Prinţesa dolarilor » şi din « Văduva veselă », cu cuvintele cupletelor în nemţeşte şi 'n româneşte; căci asta se poate atribui talentului şi memoriei, care adesea nu dovedesc prea mult în privinţa inteligenţei; dar ceeace m'a ameţit a fost cunoaşterea amănunţită a împrejurărilor politice dela noi.

Astfel, dela dânsul am aflat...

că Arhiducele moştenitor al tronului Austro-Ungariei va veni să facă o vizită la Curtea noastră, şi că vizita aceasta are o mare însemnătate politică;

că Alexandru Davila deschide la toamnă un teatru nou naţional în Bucureşti;

că pentru moment, nu se face nici o remaniare în cabinetul Brătianu, fiindcă nu s'a putut ajunge încă la o înţelegere între cadrele vechi liberale şi generoşi, aşa că intrarea lui Stere şi a lui Radovici în minister nu se poate face decât la toamnă;

că magaziile economatului C. F. R. dela gara Filaret au ars până în pământ, iar pagubele se urcă până la peste trei milioane;

că bietul nostru Marion, poetul inimitabil al soacrelor, a dispărut dintre noi;

că Take Ionescu desminte că ar fi declarat lui Costică Arion cum că i-ar conveni să mai rămână mult liberalii la putere;

că recolta, dacă nu vine ploaie cât de curând, este foarte ameninţată în partea de jos a României; şcl., şcl.

Şi toate aceste afirmaţiuni, confirmate cu: «aşa să am noroc!»... «aşa să trăesc!»... «aşa să tiorăsc!»... «aşa să am parte de sănătate!»... «aşa să mor!».

După acestea, începe să cânte ceva din repertoriul lui Ristache Ciolacu, pe care-l cunoaşte personal dela Lăptărie, precum cunoaşte personal pe toate personalităţile noastre din lumea politico-economică, finanţiară, artistică, etc.

Dar numai pe ale noastre le cunoaşte?

In Paris, în Berlin, în Viena, în Milano, peste tot, pe toţi îi cunoaşte:

— Aşa să am parte de ochii mei!

Pe urmă, îmi povesteşte cum a ars balonul lui Zeppelin. «Oi! mamă!» şi cum el îi spusese mai dinainte contelui că are să se 'ntâmple o nenorocire:

— Aşa să trăesc, dacă nu i-am spus! par'că nu i-am spus!

Trecem după asta, iar la politica românească...

Lui Stere i-a spus el să nu intre până n'are o siguranţă solidă, să nu paţă şi el cu liberalii ce a păţit Take cu conservatorii:

— Aşa să mor, dacă nu i-am spus!

Apoi dela politică, trecem la teatru...

Cea mai mare artistă dramatică tot Sarah Bernhard rămâne, deşi şi Suzanne Desprès este admirabilă; dar creaţia cea mai frumoasă a Sarei nu este nici *Dama cu Camelii*, nici *l'Aiglon*, ci *Frui-frui*; rolul cel mai elegant:

— Aşa să am bine, dacă nu i-am spus deja la Paris!... de ce să nu-i spui?... par'că mi-e frică?...

După atâtea minuni câte am auzit, pe la unu după miezul nopţii, dorind somn uşor tovaroşului de călătorie, m'am culcat la locul meu, pe când el fredona încă un cuplet de operetă.

A doua zi dimineaţa ne-am deşteptat pe teritoriul românesc.

Până la Bucureşti, am mai auzit destule. Pe la Chitila, am îndrăznit să-l întreb pe omul meu ce e de felul lui. Am aflat...

E *voiajor*... In « branşa » *ilustrate, poştale*...

Cu toată veselia lui, are cauze să fie trist: fiind ocupat în Olanda cu aşteptarea uşurării Reginei Wilhelmina, a scăpat ocazia să *lanseze* o serie de ilustrate române pentru *jubiloiu*.

— Aşa să mor! —

REPAUSUL DUMINICAL

Petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întâmplă să iasă bine; câtă vreme, cele încinse aşa din întâmplare, pe negândite, aproape totdeauna isbutesc frumos...

De ce oare? — De ce, de ne-ce — nu trebuie să ne batem mereu capul să filosofăm, să tot căutăm cauza la orişice... Destul să constatăm cum se petrec lucrurile, şi din constatarea asta să tragem învăţătura că: nici la petreceri de mult puse la cale să nu mergem cu prea mari închipuiri de veselie, şi nici să stăm la îndoială când, pe negândite, ni se iveşte prilej de petrecere; — să mergem cu voie bună, dacă n'avem altă treabă mai serioasă de făcut — zic *mai* serioasă, fiindcă, în viaţa noastră scurtă şi trudită, nici petrecerea nu e ceva atât de neserios cum spun câţiva înţelepţi, unii ursuzi şi alţii făţarnici.

Aşa cel puţin gândesc eu, şi de aceea am petrecut aşa de frumos alaltăieri noaptea.

Joia trecută, 21 Mai, neavând treabă, mă plimbam încet pe calea Victoriei, pe la şeapte seara, privind la forfoteala aceea de caleşti, birji, automobile, — ce mulţime! ce eleganţă! ce belşug!... cum rar se vede chiar în oraşele cele mai prospere — şi mă gândeam: cine or fi aceia cari au scornit dela o vreme că 'n ţară e sărăcie, că s'a scumpit traiul şi că suntem ameninţaţi de o criză agricolă? ce moftangii!

Pe când gândeam aşa, iacătă, dau piept în piept cu amicul meu Costică Parigoridi — care, contrariu felului său cunoscut de toţi, are acum aerul unui om prea puţin vesel.

— Monşer, îmi zice, nevastă-mea s'a dus la ţară cu copiii, la neamurile ei, tocmai în Musçel... Eu n'am vrut să merg... mai întâiu, mi-a fost lene să mă scol aşa de

dimineaţă; şi pe urmă, drept să-ţi spun, nu-mi plac petrecerile patriarhale; eu sunt orăşean; mie-mi place oraşul... dar... nu duminicile şi sărbătorile... N'am văzut ceva mai urît pe lume decât un oraş mare în zilele de repaus dominical! Toate prăvăliile cu obloanele lăsate ca pleoapele în somn!... Ce somn! Peste tot închis!... Să vrei să te spânzuri, n'ai de unde să-ţi cumperi un ştreang... Lipsa asta de activitate, de viaţă, de mişcare comercială, mă apasă pe umeri, mă trage şi pe mine la somn; şi nu pot dormi măcar — par'că sunt în stare de insomnie... Şi când mai văd şi toată mitocănimea asta parvenită, prostimea asta elegantă, învârtindu-şi roatele cu cauciuc în neştire, îmi vin fel de fel de idei... primejdioase... De un ceas umblu să dau de un prieten... par'că toţi au intrat în pământ!

— Iată, m'ai găsit pe mine, îi zic eu.

— Bine că te-am găsit, nene Iancule! Afurisit să fie repausul dominical!

— Dragă Costică, recunosc, în adevăr, că un oraş mare în repaus dominical nu este aşa de frumos ca în plină activitate; şi mie-mi face aceeaşi penibilă impresie ca şi ţie... De cât, ia să ne gândim şi la oamenii care muncesc, o săptămână întreagă, de dimineaţă până seara târziu... Nu le trebuie şi lor o zi de odihnă?

— Da, răspunde amicul meu; dar în loc să se odihnească, îşi fac băşici pe tălpi umblând toată ziua gură-cască, şi seara cad morţi de oboseală.

— Bine; dar s'au recreat... au petrecut...

— Da! s'au îmbătat!

— Dar ce să facă?... să citească psalmii proorocului David?... Şi pe urmă, dă-mi voie să-ţi spun că-mi pare rău să te aud pe tine, spirit modern, suflet aşa de uman, vorbind astfel despre lumea muncitoare... şi asta numai de necazul urîtului... Să presupunem că se 'mbată şi poporul... Ei! şi?... par'că...

— Inţeleg ce vrei să zici!

— ...Ei! apoi?

— Nu ştiu, monşer; dar sunt plictisit ca un căţel pe care stăpânul l-a uitat încuiat în casă... Imi vine să urlu de urît... Ai treabă?

— Deloc.
— Unde mănânci astăseară?
— Indiferent.
— Vrei să mâncăm împreună?
— Mai ales.
— Unde zici?
— Unde pofteşti.

Pornim amândoi la vale. Pe drum, Costică, privind la obloanele prăvăliilor, bombăneşte mereu... In dreptul lui Capşa, întâlnim pe alt prieten; îl luăm, fără vorbă multă, ca de rechiziţie; la răspântia bulevardului, încă doi; îi înhăţăm; în dreptul legaţiunii ruseşti, încă unul; e prizonier... Curios lucru! toţi foarte plictisiţi de repausul dominical; şi cu cât banda sporeşte, cu atât dispare plictiseala! Toţi şease — oameni de condiţie frumoasă în societate — ajungem, aproape bine dispuşi, la Iordache, în Covaci.

Sus, pe terasă...

« Domnilor, zice Costică, trebuie să ştiţi că, graţie întâmplării fericite că v'am întâlnit, mi-au fugit din minte nişte idei foarte negre... Dacă, adineaori, nu întâlneam pe nenea Iancu, mergeam, cum eram de plictisit, drept la gară, să mă arunc sub roatele primului tren la 'ndemână. Vă mulţumesc... Sunteţi salvatorii vieţei părintelui copiilor soţiei mele, care era să citească mâine, la Câmpulung, în « Universul », încă o nouă tragică sinucidere la stabia B. M.!... Ei bine, faptul acesta, că, din fericire, v'am întâlnit, combinat cu faptul, nu mai puţin fericit, că astăzi este ziua mea onomastică, Sf. Impăraţi Constantin şi Elena, ne obligă: pe mine să vă rog, iar pe d-voastră să primiţi, a face eu cinste astăseară.

Il sărutarăm cu toţii şi, care mai de care, îi urăm:

— La mulţi ani, Costică! cu noroc, sănătate şi veselie!... Şi cinstit socru, dragă Costică!

Pe urmă, din parte-mi, îi cer scuze că am uitat să-l felicit, fiindcă, necăzând sub prescripţiile legii repausului dominical, nu ţin niciodată socoteala sfinţilor.

Costică se 'ntoarce 'n loc şi deodată, vesel ca totdeauna, strigă:

— Băete! aperitive, lista şi răcitori în lege! să vie! Ştiu c'am petrecut!...

Ce chef!... şi, dacă trebuie să fim drepţi, Costică a plătit de două ori petrecerea improvizată — şi cu bani şi cu spirit — ce vervă!... Din când în când, constatând că lăsăm « să se răcească » paharele noastre pline, ne striga, ridicând pe al său:

— Jos repausul dominical!... Să lucrăm!... lucraţi, domnilor!

Iar noi, împărtăşind părerile lui, lucram cu stăruinţă... Ce activitate!

Cinci ore fără 'ntrerupere, pe nerăsuflate...

Cam pe la deşteptatul rânduricilor — ţal!... Aperitive, 18; baterii, 8; şampanii, 12, şi 22 pachete de regale... şi 5 rânduri de marghilomane.

Foarte — cum m'aş putea exprima în termeni mai aleşi, adică mai potriviţi? — foarte... gata, coborîm frumos, însă pe tăcute — nu o tăcere lugubră, totuş solemnă... Ne reculegem.

Ajungem jos, unde moţăie câţiva birjari, pândindu-şi prada matinală; ne oprim puţin, să aspirăm până 'n adânc praful sănătos ridicat spre firmament de târnul municipal.

Costică, după o sforţare eroică, întreabă:

— Un'e me'gem?

Noi medităm un moment... Eu ridic din umeri... Ceilalţi, ca şi mine.

— Bi'jar!

Şi, câte doi, câte doi, binişor, ne-am aşezat frumuşel în trei birji. Eu cu Costică pornim în frunte... Zic, eu acuma, lui Costică:

— Un'e me'gem?

Costică ridică din umeri, şi pe urmă mă sărută; îi plătesc prompt cu aceeaşi monedă.

Din Covaci, apucăm la dreapta 'n sus pîn Şelari; din Şelari, apucăm la dreapta pîn Lipscani; din Lipscani, la stânga — şi Costică mă sărută şi zice:

— Eş' du'ce, 'ne Iancule!

— Sân' tu'tă, Co'tică!

— Tu'tă du'ce, 'ne Iancule!

Şi râzi... Şi, dând să mă pupe încăodată, nu ştiu cum face, că-mi ridică pălăria, care-mi zboară afară din trăsură, înapoi spre Iordache.

— Bi'jar!... pă'ria lu 'nea Iancu!

Oprim... Birjarul mi-aduce pălăria. Costică mi-o pune pe cap... mai îndesat... ca să nu-mi mai zboare... Şi râzi... Şi ne pupăm du'ce...

Dar unde ne aflăm? Pe bulevardul Colţei, aproape de piaţa Victoriei.

— Une'e me'gem mă, 'mboule?... ştii?... întrebă Costică pe birjar.

— La Lăptărie, conaşule; cum să nu ştiu?

— E 'mb'avo! îi răspunde Costică; şi pe urmă către mine: auzi ce ide' f'umoasă a'vut 'mbou!

Dar celelalte două birji nu se mai văd în urma noastră.

— Ne-a t'ădat, ca nişte laşi, 'ne Iancule!

Aerul dela şosea ne face mult bine. Ajungem la Lăptărie. Plin!

Acolo, cei patru amici, care au sosit, prin calea Victoriei, înaintea noastră, ne aşteaptă: ei nu puteau crede că i-am trădat ca nişte laşi.

Câte un pahar de şampanie, la botul calului! — etc.!! etc.!!!

Se face ziuă... Rândurelele au şi plecat la vânătoare... Reintrăm în Capitală, în căutarea unui jvarţ cu cognac fin... Am găsit...

Ciudat efect face cafeaua tare!... Ni s'a deslegat limba... Eşim... E lumină mare... O aglomeraţie... Un accident?... Să anunţăm «Salvarea»!... Ne apropiem...

Un cetăţean şade jos pe marginea trotuarului şi nu vrea să se scoale, cu toate insistenţele sergentului.

— Ce e? întreb pe sergent.

— E repausul duminical, domnule: nu mai poate umbla; trebuie să-l ridic de-aici, să nu-l calce vreo trăsură... Haide, sus!

Şi dă să-l ridice; cetăţeanul se lasă greu din balamale, scapă din braţele omului ordinii şi se aşează iar la loc. Il privesc de aproape... îl cunosc... Este un excelent

culegător tipograf, om în vârstă şi foarte cum se cade. Zic:

— Scoală, monşer, nu face pentru d-ta să te dai în spectacol... eşti om serios, tată de familie...

— Ba, pe tat'to! răspunde el.

— Imi pare rău, adaog eu, că n'ai înţeles bine morala mea...

— Ba am înţeles; dar vorba mea e: unde găsim noi acuma ciorbă de burtă?

— D-tale ţi-ar trebui acuma un jvarţ cu cognac fin... nu ştii ce bine ţi-ar face!

— Moft!... am băut jvarţ la Comşa... ciorbă de burtă! n'auzi?

Dar Costică, foarte 'ncântat de vorbele acestea, zice:

— N'ne Iancule, schembea, ca'va's'zică?... ştii că are o idee frumoasă! hai la o schembea!

L-am suit pe cetăţean în birje şi am pornit la piaţă. Pe drum cetăţeanul dormea straşnic în braţele lui Costică.

— Uite la el, în ce hal! zice Costică... Uite, domnule, efectele nenorocite ale repausului dominical!

— Dragă Costică, zic eu, oricum, lumea noastră are nevoie şi de asta, de repaus dominical, după atâta trudă... Şi mai la urmă, toţi, toţi suntem nişte... stricaţi.

Şi cu toţii ne-am dus prin urmare să ne dregem lângă hală.

Adevărul e că schembeaua dreasă bine, cu puţin ardeiu roşu, este, la ocazie, superioară cafelei cu cognac fin — drege... lucru mare!

După schembea, pe la şapte de dimineaţă, în toiul halei, luăm seama că amicul nostru, culegătorul, a dispărut dintre noi.

— Ne-a trădat, zice Costică; amicul d-tale este un laş!

Dar n'apucă să isprăvească vorba, şi iată iar amicul meu, spălat şi dichisit, cât s'a putut mai bine... A fost la bărbier.

— Ei! acuma, unde mergem? îl întreabă Costică.

— Eu, răspunde omul nostru, mă duc la atelier... După repausul dominical, începem la şeapte... Sunt şef de echipă, nu pot să fac blau.

S'a scuzat dacă ne-a făcut cumva vreo necuviinţă, ne-a mulţumit frumos de cinstea ce i-am făcut şi a plecat la treaba lui.

Noi — am dejunat — mai de vreme — la Lăptărie — până seara.

KIR IANULEA

Zice că odată, acu vreo sută şi nu ştiu câţi ani, a dat poruncă Dardarot, împăratul Iadului, să s'adune dinainte-i diavolii, dela mare pân' la mic: unul să nu fie lipsă, că-i scurtează coada şi-i lungeşte urechile! Şi, dacă s'au adunat ei toţi cu toţii, împăratul s'a tras de ţăcălie scrâşnind straşnic, a tuşit de i-a pârâit jeţul, a holbat ochii la ei şi le-a zbierat aşa:

— Afurisiţilor! care dintre voi nu e zevzec, să-i treacă pe sub nas toate şi el să nu bage nimic la cap, trebue să fi luat seama, ca şi mine, că toţi oamenii sosiţi de pe la dânşii aici la noi nu se plâng decât numa şi numa de soţiile lor; toată vina pentru pierzarea lor o aruncă în spinarea nevestelor; pe care-l întrebi de ce a ajuns aici: « femeia » şi iar « femeia ». Măi, am zis eu în gândul meu, adevărat să fie asta?... Pe spusele oamenilor, fireşte, mare temeiu nu putem pune, fiindcă-i ştim ce iubitori de adevăr sunt. Dar iarăş nu-mi vine să las aşa lucru ciudat fără de aproape cercetare; căci politica împărăţiei noastre cere ca să ştim tot, fără greşală, nici îndoială... Mai întâiu, era să vă poruncesc a supune la casne fioroase pe toate femeile, doar de-om putea afla dela dânsele un crâmpeiu de adevăr; dar, pe urmă, m'am gândit că nici aşa n'ajungem la mare ispravă; le cunoaştem şi pe dumnealor cât de 'ndărătnice şi de 'ncăpăţânate sunt... Aşadar şi prin urmare, după multă chibzuinţă, am hotărît să trimit pe mititelul, pe Aghiuţă... Ce? n'a venit Aghiuţă?... Unde-i Aghiuţă?

Mititelul sta pitit tocmai pântre diavolii mărunţei dela urmă, şi, pe când cuvânta Dardarot, el, trăgând cu urechea, îşi cântărea coada 'n mâini. Cum şi-a auzit numele, a lăsat coada şi a ţipat:

— Aici sunt, Intunecimea ta!

— Apoi, dacă eşti aicea, ce nu te-arăţi mai la vedere? Vino 'ncoace, proclete! Te dai coadei, ai? Simţişi c'am să te pun la treabă şi te piteşti, să nu-ţi văd mutra, să nu-mi aduc aminte de tine, mititelul taichii!

Şi când s'a apropiat Aghiuţă de tron, l-a 'nhăţat Dardarot de urechi şi scutură-l, de-i trosnia junghetura — de dragoste multă ce avea pentru el, fiindcă era mititelul mucalit, şi când se plictisia împăratul de treburile 'mpărăţiei, pe el îl chema, să-i spuie lafuri şi să-i facă giumbuşuri.

— Ascultă-mă, Aghiuţă puiule... Dumneata numaidecât ai să iei din comoara împărătească suta de mii de galbeni aduşi alaltăieri cu sgârcitul pe care-l îngropară cu talerul pârliţii de mahalagii, că 'ncepuse să le miroase — zi o sută de mii de galbeni. Apoi, o să te 'mpeliţezi din cap până 'n călcâie în chip de om muritor şi să te duci pe pământ, în ce loc ţi s'o părea mai potrivit. Acolo — ascultă bine, astâmpără-te cu codiţa! — să te căsătoreşti şi să trăeşti cu nevasta zece ani. Pe urmă să te faci că mori; să-ţi laşi acolo trupul, şi să te 'ntorci să-mi dai socoteală una câte una de toate pân câte ai fost trecut ca om însurat...

Bietul Aghiuţă! ştia el de ce sta pitit pântre plevuşcă, măcar că era un drac şi jumătate: bănuise ce-l aştepta, că iar o să-i dea cine ştie ce grea sarcină. Când a mai auzit că o să aibă aface şi cu femee, a vârît coada 'ntre picioare; încă n'o putea uita pe baba la care intrase să slugărească trei ani... Ii dedese baba de lucru — să-i îndrepteze un fir de păr creţ: l-a tot muiat cu limba Aghiuţă şi l-a tras pân degete, zi şi noapte fără răpaos; de ce-l muia şi-l trăgea, de-aia firul se 'ncârlionţa şi mai tare; şi aşa şi iar aşa, până i-a ieşit dracului părul pân căciulă; s'a lipsit şi de simbrie şi de tot, şi-a fugit dela stăpână.

— ...Şi să ştii, a adăogat Dardarot, după ce a stat puţintel la gânduri, că în toată vremea de zece ani pe pământ, ai să fii supus la toate necazurile, slăbiciunile şi ticăloşiile pământenilor... la neştiinţă, la sărăcie, robie, prostie şi la mânie chiar, rămânând să te aperi de toate relele cum ăi putea şi cum te-o tăia capul... Inţelesu-m'ai puiule?

Ce să mai zică puiul? Nu mai încăpea câr-mâr; că Dardarot, cât îi vorbise, nu-l slăbise din ghiară.

— Inţeles, Intunecimea ta!

— Apoi, dac'ai înţeles, puiule dragă, ce mai stai?

— Dacă nu-mi dai drumul de ureche...

Mare haz a făcut împăratul de vorba asta, şi zice râzând:

— Pt! să nu te deochi!

Şi l-a stupit pe mititelul în vârful nasului. Pe urmă, i-a lăsat urechea şi, fără să mai zâmbească, răcnindu-i fioros «Ai plecat?», i-a tras un picior drept unde începe să-i zică spatelui coadă. S'a dus de-a-berbeleacul puiul până la comoara împărătească; a luat suta de mii de galbeni, şi, p'aci ţi-e drumul! într'un suflet, la 'mplinirea datoriei.

Pe drum s'a prefăcut în chip de om, nici matuf, dar nici prea ţângău; om tocmai în puterea vârstei, frumos şi arătos; şi, după ce s'a gândit, în care loc anume să meargă pe pământ, zice:

— Ştii ce?... Am să mă duc la Bucureşti... cunosc oraşul... (că mai umblase de multe ori p'acolo) e loc de petrecere. Banul e scump; învârtit bine, aduce peste sută la sută; vorba veche: dacă eşti sărac, du-te 'ntr'o politie bogată... din ce scapă pîntre degetele altora, poţi culege destul; dacă eşti bogat, du-te 'ntr'una săracă... din orice firimitură dă s'aducă un nevoiaş la gură, îi smulgi peste jumătate.

Gândind astfel, cum a picat în Bucureşti, a tras în miezul târgului, la hanul lui Manuc. Acolo, a chemat îndată un samsar şi i-a spus să-i găsească fără zăbavă o pereche de case frumoase, cu încăperi multe pentru stăpâni, musafiri şi slugi, la aer curat, cu grădină şi fântână 'n curte, cu pimniţe, bucătării, spălătorii, cu grajduri şi şoproane, în sfârşit cu toate câte trebuesc pentru aşezarea cuviincioasă a unui negustor chiabur. La vreo câteva zile, casele erau şi dereticate cu tot dichisul — nişte case mari în mahalaua Negustorilor; şi slugi peste slugi, şi cai la grajd, şi caleşti în şopron...

Stăpânul casei, cunoscând păcatul oamenilor şi mai ales al femeilor, că or să-l descoasă care mai de care, ca să-i afle rostul — că de unde e, cine e, cu ce trăeşte, ce caută

aici şi câte altele — a chemat pe jupâneasa bătrână, — o cotoroanţă zugrăvită şi smălţuită, pe care o pusese mai mare peste slugi, să poarte cheile şi să ducă grija de toate, — a poftit-o să şază jos pe chilim, iar el, de pe divan, trăgând ciubuc, s'a apucat a-i povesti păcum urmează.

— Uite, dragă kera Marghioalo... Mie, cum ţi-am mai spus, îmi zice kir Ianulea... Eu sunt de felul meu din părţile de spre Sfântagora. Părinţii mei, oameni de jos, se ţineau cu o livede mică de măslini. Pe când împlineam şapte anişori, le-a venit părinţilor dorinţa să meargă la hagialâc; şi aşa, după ce au făcut rost de ceva parale, m'au luat împreună şi ne-am dus călare pe catâri până la portul Salonicului. Acolo, ne-am suit pe o corabie mare, care aştepta cu pânzele ridicate vânt, ca să pornească spre miazăzi către Iafa. N'a trecut mult; a 'nceput să sufle vântul aşteptat; s'au umflat pânzele, şi am pornit. Trei zile cu soare şi trei nopţi pe lună am mers tot drept înainte fără nici o supărare. Noi mâncam după datină post. Cam a treia zi, am mâncat la nămiez fasole şi ridichi... Ce să te pomeneşti?... Aşa pe la toacă, au început amândoi părinţii mei să se ţie cu mâinile de pântece şi să se vaete grozav: « mor » şi iar « mor »!... Căpitanul, văzându-i cum se svârcolesc şi se sgârcesc în dureri de moarte, a chemat de grabă pe un călugăr papistaş, care se suise cu noi pe corabie, om învăţat, priceput şi la căutarea boalelor. Până să vie acela, bolnavii începuseră să 'nvineţească şi d'abia i-au putut spune ce mâncaseră—fasole şi ridichi. Călugărul a 'ntrebat încă odată:

— Inţeleg, fiilor; dar trebue să-mi spuneţi: aţi mâncat fasole şi ridichi, ori ridichi şi fasole?

Iar mama i-a răspuns cu glasul leşinat:

— Ridichi şi fasole...

— Atunci, nu prea e bine! a zis călugărul.

Şi a poruncit să-i frece pe pântece cu câlţi aspri... Dar degeaba i-au frecat până le-au jupuit pielea; că, pe când răsărea luna, tata întâiu şi mama îndată după el, şi-au dat otpustul... Eu, copil, ce să fac?... Mă ţineam plângând tot după căpitan şi după călugăr, şi i-am auzit vorbind aşa; zice căpitanul:

— Părinte, dac'o fi holeră, m'am nenorocit; patruzeci de zile nu-mi dă voie să intru 'n port, mi se strică marfa şi rămâi sărac pe drumuri!

Dar omul învăţat i-a răspuns:

— Nu e holeră cum nu sunt eu călugăriță. Asta e un fel de boală care bântue mai cu seamă în postul Paştelui la christianii răsăriteni... Greşesc oamenii — c'aşa e bietul om, supus greşelii, — mănâncă întâiu ridiche şi pe urmă fasole... Vezi bine, ridichea îşi repede tăria 'n sus, iar fasolea îşi năvăleşte puterea spre partea dimpotrivă; una 'mpinge, alta nu se lasă; se 'ncinge lupta cu iuţeală mare în măruntae, cârcei peste cârcei, până se face încurcătură 'n maţe, de se sparge praporul — şi se prăpădeşte omul de *hurduharismos* — aşa zic grecii la năprasnica asta de boală.

— Dar nu se ia?

— Deloc; n'ai nici o grijă.

I-au înfăşat frumos pe bieţii părinţii mei în nişte cearşafuri curate; le-au aprins câte o lumănare de ceară la cap; un alt călugăr grec i-a prohodit şi, de dimineaţă, când s'a arătat soarele d'asupra talazurilor — «veşnica lor pomenire!» — una! două! trei! i-au aruncat în adâncime... Pe mine, văzându-mă plângând, şi-a făcut pomană căpitanul de m'a luat pe procopseală — întâiu slugă, pe urmă ajutor mai apoi tovarăş... Nu-ţi mai spui, dragă kera Marghioalo, pân câte necazuri am trecut; câte ocări, înjurături şi bătăi am înghiţit; de câte ori era să pier în vultoare; de câte ori m'au amăgit împrejurările şi înşelat lumea — mai ales de când am încăpuit eu singur o corabie şi m'am apucat de negoţ pe seama mea, fără alt stăpân nici tovarăş decât norocul meu! Nu-ţi mai spui cum am scăpat odată cu viaţa numa 'n pielea goală, că, după ce umblasem şapte luni pe ape, tocmai când să intru în Ţarigrad, mi s'a aprins corabia încărcată cu cositor şi chihlibar de peste două mii de lire, pe care le cumpărasem cu piper şi curmale nici de trei sute! Nu-ţi mai spui câte şi mai câte am pătimit, prin atâtea depărtări, pe mări şi pân ţări cu fiarele, şi, încă mai grozave, cu oamenii!... Destul să-ţi spui că, încet-încet, m'am chivernisit cum se cade, ajungând să am o stare destul de bună pe potriva mea... Am învăţat, cât am

colindat pân lume, purtările cele frumoase: ştiu destule limbi străine — încai despre a rumânească, pot zice, fără să mă laud, că o ştiu cu temeiu; măcar că de viţă sunt arvanit şi nu prea am învăţat buche, dar, drept să-ţi spun, la asta nu mă dau pe nici un rumân, fie cât de pricopsit cărturar. Imi plac cu deosebire limba şi lumea de-aici, şi, aşa, fiindcă m'am săturat de atâtea primejdii ale călătoriilor, de atâta bătae de cap şi de inimă ale negoţului, am venit să m'aşez aici, în Valahia, la Bucureşti; să mă bucur în isihie de rodul îndelungatei mele trude...

— Doamne, kir Ianuleo, a zis kera Marghioala; pân multe ai mai trecut şi dumneata!... Dar să nu-ţi pară rău! Incai n'ai pătimit ca atâţia alţii degeaba! Frumos eşti, voinic eşti, bogat eşti! de trăit ştii să trăeşti!... Halal să-ţi fie!

Iar kir Ianulea a adăogat:

— Uitam ceva... Ascultă, rogu-te, bine, dragă kera Marghioalo: să nu care cumva să aflu că ai spus la vreun vecin, ori altcuiva — da măcar tatii, de s'ar întoarce din fundul mării — câte le aflaşi acu dela mine, că, vezi dumneata? câtă nevoie am de slujba d-tale, ca femeie cinstită şi credincioasă ce te ştiu; cât sunt eu de blând şi cât eşti de bătrână, nu-ţi caut!... te cotonogesc! îţi rup ciubucul ăsta pe şale şi te dau ş'afară din pâine cu ocară!... Ai priceput?

— Vai de mine! a zis bătrâna; s'ar putea?... N'am obiceiul!... In viaţa mea n'am mâncat labe de pui!... Hei! kir Ianuleo; eu am slujit în case mari boiereşti!... Câte am văzut ş'am auzit eu!... n'am vreme acuma să ţi le povestesc!... dar lasă...

— Ei, eu atâta-ţi spui dumitale... te nenorocesc!... s'a isprăvit!

— Să mă omori! a zis jupâneasa şi n'a mai stat; s'a ridicat de pe chilim şi a plecat degrabă cu cheile la trebu-rile ei.

Până seara, toţi ai casei; până 'n două zile, mahalaua 'ntreagă; pân 'ntr'o săptămână, tot târgul... toată lumea a ştiut istoria lui kir Ianulea mai bine chiar decât el; corabia arsese de trei ori; chihlibarul prăpădit făcea douăzeci

de mii lire; iar de atunci, în post, nu mai mănâncă nimeni ridichi cu fasole, toată lumea mănâncă fasole cu ridichi.

Cu azi cu mâine, a făcut cunoştinţă kir Ianulea cu fel de fel de negustori, ba şi de boieri; a 'nceput să meargă pe la ei şi să-i poftească pela el, la sindrofie. Şi la toată lumea plăcea, fiindcă era om deştept şi blând, cu multă ştiinţă despre ale lumii, cu purtări alese şi, mai vârtos, cu dare de mână: levent şi galanton, pătruns de filotimie şi de hristoitie — într'un cuvânt, adevărat om de omenie. Astfel, care dintre negustori, ba chiar dintre boieri, aveau mai multe copile decât stare, umblau cu dinadinsul să-l ginerească. In vremea asta, el şi pusese ochii pe o tânără din vecini — o chema Acriviţa, fata a mai mare a lui Hagi Cănuţă, toptangiu pe vremuri. Hagiul, văduv, era om de seamă, însă cam ififliu pe potriva greutăţilor casei lui, fiind împovărat de trei fete, una după alta gata de măritat, şi încă doi feciori, — băieţi buni, aminteri, da' cam nepricopsiţi; aşa că puţină nădejde de zestre dela Acriviţa. Dar zestre-i trebuia lui kir Ianulea? Fata era vestită de frumoasă; numai atâta cusur avea şi ea, că se uita, uneori, nu totdeauna, cruciş; dar tocmai asta îi plăcea lui cu deosebire. Fata-l plăcea şi ea pe el... A cerut-o Hagiului, iar acesta, fără nazuri multe, i-a dat-o.

Fiind şi kir Ianulea, ca tot omul, supus slăbiciunilor omeneşti, era stăpânit de patima fuduliei; îi plăcea să trăiască domneşte, numa 'n petreceri scumpe, împărţind în dreapta şi 'n stânga daruri preţioase. Aşadar, a făcut o nuntă strălucită cum nu se mai pomenise vreodată în mahalaua Negustorilor; încât bărbaţii ziceau: «Trebue să fie putred de bogat arvanitul!... Văzuşi nene, ce bine a lovit-o sărăcia de hagiu!», iar femeile: «Poftim, soro, noroc pe chioara lui Cănuţă!»

Cum a adus-o kir Ianulea în casă cu lăutari, parc'a întors-o pe dos. Până la sfârşitul cununiei, duminică seara, era blândă şi supusă ca o mieluşea; dar, Luni dimineaţa, s'a ridicat din pat ca o leoaică... A chemat toate slugile, femei şi bărbaţi; s'a uitat odată chiorâş de i-a băgat în spaime pe toţi şi, de faţă cu bărbatu-său, le-a zis:

— Să ştiţi că de azi încolo sunt eu stăpână aici! Şi să mai ştiţi că cu Ianuloaia n'o să vă meargă cum vă mergea cu prostul de Ianulea! şi încă să mai ştiţi că eu am toane: pe cine m'o supăra cu atitica măcar, îl plesnesc şi-l trimit numai decât la Agie să-şi ia merticul şi deacolo! Scurt!... Aţi înţeles?... Aid' acuma! ieşiţi afară!

De atunci, zi cu zi, cocoana se făcea mai aspră şi mai ţanţoşă; şi, de ce era ea mai ţanţoşă şi mai aspră, d'aia kir Ianulea o iubea mai tare; şi de ce creştea dragostea dumnealui, de-aia-i creştea şi ifosul dumneaei. Toată ziulica ofta omul după o vorbă mai dulce, or după un zâmbet... Ea sta tot posacă şi 'ncruntată. Dacă se apropia de ea şi da s'o mângâie, ca s'o mai îmbuneze: « Dragă Acriviţo, de ce eşti supărată? », ea îl împingea cât colo.

— Ah! Ianuleo, fugi, că n'ai haz deloc... nu vezi?

Alt bărbat, în locul lui, şi-ar fi pierdut răbdarea şi ori îi punea picioru 'n prag, s'o potolească, ori o trimitea înapoi la babacă-său, la Hagi Cănuţă... Dar el, unde? Când îl împingea, el îi cădea 'n genunchi: « Dragă Acriviţo, iartă-mă! », şi da să-i sărute mâinile; dar ea:

— Uf! Ianuleo, scoală-te! nu mai mă plictisi!

— Nu mă scol până nu mă ierţi!

— Atuncea, stăi aşa până poimâine, dacă pofteşti!

Şi se scula ea şi pleca, după ce-i da cu tifla.

Kir Ianulea, ce să facă? Se uita după ea lung cum ieşea înţepată fără să-şi întoarcă ochii, măcar că o ruga cu lacrimi să nu-l părăsească aşa... ofta, se ştergea la ochi şi... o iubea şi mai mult.

A mers aşa cât a mers, până i-a dat în cap cocoanei să 'ntoarcă foaia, să-l prăjească şi pe altă parte: s'a prefăcut că-l teme, că e zuliară. S'a prefăcut azi, s'a prefăcut mâine până a început să crează. Omul da bani cu împrumut, şi fireşte veneau la el boieri, cocoane, negustori, slujbaşi, fel de fel de lume cu daraveri. Cocoana Acriviţa sta cu urechea la uşă, s'auză tot; şi nu s'a mulţumit s'auză numa; a sfredelit uşa cu un burghiu, ca să şi vază. Şi 'ncai, nu tăcea? Ii spunea fără sfială ce auzise şi văzuse, şi ţine-te: că ăla ţi-a zis aşa şi i-ai răspuns aşa; că pe aia ai strâns-o de mână şi i-ai sărutat-o de trei ori, şi, pe urmă, când a vrut

să plece, ai luat-o de mijloc şi te uitai la ea aşa galeş, şi ai dus-o până la uşă şi iar i-ai sărutat mâna — şi câte alte ponosuri şi mai şi.

Iar dacă el se jura că pe nedrept îl bănueşte, că el e dator să se poarte politicos cu lumea şi mai ales cu cocoanele, ca orice negustor — ea începea să-l ocărască, făcându-l neruşinat şi mincinos. Nu mai putea kir Ianulea; îi venea să se strângă de gât ca piţigoii şi mai multe nu. Dar nici cu atâta nu se mulţumea cocoana. Nu-i era de ajuns cum le încornora toate câte le auzea şi le vedea pe ascunsele; ca să afle şi mai multe, da bacşişuri la slugi să-l iscodească; ba a pus chiar pe un frăiţor al ei să nu-l mai slăbească de pe urme, să-i descopere toate « berbantlâcurile dumnealui ». Fireşte că nici slugile, nici frăţiorul, n'au putut afla nimica, fiindcă omul era un bărbat nu se poate mai de ispravă. Cocoana s'a pornit atunci cu ocări pe slugi, că-i mănâncă pâinea, ca nişte « păcătoase, ticăloase şi necredincioase »; frăţiorului i-a strigat că ori e haple, ori « pes... semne altceva », şi i-a poruncit să nu-i mai calce pragul, că-i rupe picioarele; iar pe slugi chiar în faţa lui kir Ianulea, le-a smintit în palme şi le-a dat afară.

Cum a schimbat slugile, alte bănueli şi alte certuri!... Dar nici nu putem zice aşa, fiindcă la ceartă unul spune una, altul alta, ori pe rând, ori amândoi de odată; în sfârşit, are parte fiecare de cuvânt; pe când aicea, ţipa, ocăra şi blestema numai dumneaei, iar dumnealui asculta, înghiţea şi tăcea. Aflând slugile că în casa asta nu cântă cocoşul, se dedeau bine cu găina; îi turnau feldefel de gogoşi, care de care mai umflate pe placul dumneaei; că dumnealui face şi drege, că umblă aşa şi pe dincolo; şi, fiindcă Ianuloaia era mulţumită cu astfel de slugi, apoi şi ele-şi făceau de cap; furau de stingeau.

Totodată, Acriviţa mai căzuse şi la darul foiţelor: casa plină de jucători, masă lângă masă — otusbir, ghiordum, ba şi stos — şi dulceţuri, zumaricale, vinuri, cafele şi vutci, şi ciubuce peste ciubuce, ziua până seara şi noaptea până la ziuă. Pe lângă asta, era şi agiamie şi 'nfumurată că nimeni nu ştie juca mai bine ca ea — şi, se 'nţelege, pierdea gros. Toate cheltuelile şi pierderile astea îl dedeau mult

îndărăt pe kir Ianulea; nu se mai ajungea din venituri. De regulă nu zicea nimica; dar aşa, uneori, cam în glumă, se 'ntâmpla să-i scape şi lui câte o vorbă, bunioară:

— Numa de nu ne-ar bate odată toba cu atâtea cacialmale! Nu-i trebuia mai mult cocoanei...

— Da' ce? nici atâta petrecere nevinovată să n'am în casa mea?... Dumneata nu trebuia să te fi 'nsurat, dacă te ştiai pârlit, să iei pe Acriviţa, fata lui Hagi Cănuţă, care n'a fost învăţată la casa părintească să-şi mănânce de sub unghie!... Să fi luat o mahalagioaică sărmană, s'o ţii încuiată pe măsline şi pe mămăligă, să-ţi spele rufele şi să nu se'ndure s'aprinză un muc de lumânare 'n casă! ori una, să-ţi puie nişte coarne, să nu le poţi duce!... Nu ţi-e destul că sunt cinstită, după ce că-ţi rabd, ca o nenorocită, toate ticăloşiile şi murdăriile dumitate?... Eu voiu să trăesc, d'aia m'am măritat; aminteri mă duceam la călugărie!... Şi 'n sfârşit, dacă-ţi place, kir Ianuleo! de unde nu, du-t'te plimbă, şi să ne vedem când mi-oi vedea ceafa... fără oglinzi!

Intr'o zi, stând ei la masă împreună cu o sumă de musafiri, până s'aducă ciorba, a 'nceput din chiar senin Ianuloaia să vorbească despre o prietenă măritată, care nu se afla de faţă:

că s'a ţinut cu beizadea cutare, un copil! şi Vodă supărat foc, era să puie să-i taie coadele şi s'o trimită surghiun la un schit, tocmai în fundul munţilor;

că a prins-o odată bărbatu-său, ziua 'namiaza mare, la Ţurloaia, la chiolhan, la iarbă verde, cu consulul muscălesc şi cu alţi drăngălăi; — ţiganii îi trăgeau de unul singur « Măi, cazace, căzăcèle! » şi ea chiuia şi juca numa 'n papuci, cu palmele 'n ceafă, apilpisită, ca un maladeţ zaporojean;

că 'ntr'un rând a plecat la Căldăruşani, s'o spovedească sfinţia-sa părintele Ioanichie, şi a stat acolo de Miercuri în săptămâna Patimilor până 'n săptămâna luminată — după Izvorul Tămăduirii; — se plimba toată noaptea cu duhovnicu 'n luntre pe lună şi cânta de răsuna lacul! « Frunzuliţă lobodă! of! ţaţo, gura lumii-i slobodă! » iar părintele lucra din lopeţi şi-i ţinea isonul pe glas al optulea...

Şi câte alte grozăvii.

Musafirii şi mai ales musafirele făceau haz; iar bietul kir Ianulea, om cu hristoitie, făcea feţe-feţe. A răbdat el cât a răbdat, şi zice, întâi cu destulă blândeţe:

— Bine, Acrivițo, scumpa mea! cum poţi dumneata, mai ales că ştii ce bun prieten sunt cu bărbatu-său... cum poţi, fără să le fi văzut toate astea cu ochii dumitale, fără nici un temeiu, să catigoriseşti astfel pe o prietenă, pe care o primim aproape în toate zilele în casa noastră?... Imi pare rău!

— Ei! apoi vezi-bine că dumneata o s'o aperi... că vă scoateţi ochii unul la altul!

Şi apoi le spune tuturor că acuma prietena nu se mai duhovniceşte la Căldăruşani: i-a pus lui kir Ianulea gândul... « să-mi spargă casa! ». Da' o s'o prinză odată şi n'o s'o ierte cum a iertat-o Vodă; o să puie s'o tunză ca la cazarmă pe... şi din « muscălească » şi « călugărească » n'o mai scoate.

N'a mai putut suferi kir Ianulea; s'a ridicat foarte turburat şi s'a răstit odată tremurând:

— Ascultă-mă, Acrivițo! nu-ţi dau voie, mă 'nţelegi, să mai zici o vorbă măcar despre o femeie care — poţi spune dumneata toate murdăriile ce-ţi trec prin gândul dumitale! — este mai cumsecade ca dumneata; că dumneata eşti, mă 'nţelegi, mai îndrăcită decât talpa Iadului, şi oricât de blajin să fie omul, îl scoţi din toate răbdările! Să taci din gură, scorpie nebună, că pui de te leagă şi te trimit la Balamuc, mă 'nţelegi!

Cocoana s'a ridicat şi dumneei şi s'a năpustit asupra dumnealui, să-i arză o palmă; dumnealui s'a ferit repede 'ntr'o parte; iar dumneei, de necaz că nu l-a putut nemeri, a luat castronul cu ciorbă de pe masă şi i l-a aruncat în faţă — l-a opărit de sus până jos. Kir Ianulea şi-a ieşit din pepene; s'a repezit cu pumnii 'ncleştaţi, s'o pilduească; dar musafirii s'au pus la mijloc şi l-au oprit în piept:

— Nene Ianuleo! stai, omule! nu şade frumos!

Şi, pe urmă, către dânsa:

— Mai potoleşte-te şi dumneata, coană Acrivițo, pentru Dumnezeu! nu-l mai turba!

Ţi-ai găsit!... S'a pornit cocoana pe răcnete, să ridice mahalaua 'n picioare:

— Săriiţi! săriiiţi, oameni buni! că mă omoară păgânul, arvanitul!... Mă baţi, ai? după ce-ţi râzi de casa şi de cinstea mea, hoţule şi pehlivanule!... Dacă te-ai îmbătat şi ai poftă de bătut, du-te de-ţi bate ţiitoarele de pân fundul mahalalelor, pe cari le 'ndopi cu pumnii de lire şi 'n casă te caliceşti până la lescaie, râtane!... Da pe mine să mă baţi? pe mine, mă! spurcăciune de bădăran?... pe mine, fata lui Hagi Cănuţă, să 'ndrăzneşti tu să mă baţi, păcătosule, janghinosule şi râiosule!?... Stăi tu, că te 'nvăţ eu pe tine, cenghenè turcească!

Şi până nu i s'a stins glasul, n'a contenit... Fireşte că petrecerea n'a mai mers înainte... Au sărit toţi musafirii, care mai de care: « Nene Ianuleo! », « Cocoană Acriviţo! »... că « la necaz spune omul multe »; că « are mâna cinci degete şi nu se potrivesc unul cu altul »; că « şi măruntaele din om tot se ceartă uneori »; dar orişicum, « nu e bine să s'auză 'n lume de aşa 'ntâmplări într'o casă de seamă! »... şi aşa mai departe, cu chiu cu vai, i-au împăcat. Dar, fireşte, s'a ştiut îndată în toată mahalaua că « biata Acriviţa lui Hagi Cănuţă a ajuns de-o bate arvanitul — la masă! faţă cu musafirii! — după ce o 'nşeală cu care-i iese 'nainte!... şi pe urmă prietenele: « Cum a fost ea crescută, mititica, şi pe ce mâini a 'ncăput!.... o s'o bage 'n pământ păgânul! »

Lui kir Ianulea i-a trecut repede necazul şi iar « dragă 'n sus! dragă 'n jos! puiule şi suflete! » şi orice poruncea dumneei, dumnealui răspundea:

— Cum pofteşti dumneata, *fos-mu, parighoria tu kosmu!* (vorbe frumoase, care 'nsemnează, pe elinica: *lumina mea! mângâierea lumii!*).

In vremea asta, cocoana Acriviţa se gândea:

— Eu cu budalaua, cu capsomanul ăsta de Ianulea, mult n'am să mai fac purici... Ia să mă gândesc la viitorul meu...

Astfel, zi cu zi, i-a luat diamanticalele şi sculele şi argintăria, şi le-a pus la păstrare acasă la Hagi Cănuţă; pe urmă,

a 'nceput să vânză şi de pân lucrurile de preţ ale casei, despre care « budalaua » habar n'avusese să facă şi el, ca orice negustor cuminte, o catagrafie. Tot odată, s'a luat cu binişorul pe lângă el; a 'nceput să-l mângâe şi să-l mâglisească. După ce l-a răsucit şi l-a fermecat cum a ştiut ea, când erau într'o seară amândoi singurei la iatac, s'a pomenit kir Ianulea că se repede dumneei şi-l ia strâns în braţe şi pupă-l!... El zice:

— Mă iubeşti, dragă Acriviţo?

Da ea, uitându-se la el cruciş:

— Mai mă 'ntrebi, Ianulică, *fos-mu?*

N'a putut kir Ianulea s'adoarmă toată noaptea de bucurie că s'a dat Acriviţa lui pe brazdă... De-acu 'ncolo traiu neneco! Despre ziuă, când s'aţipească şi el, haţ, îl ia dumneei iar în braţe şi zice:

— Dragă Ianulică, am să te rog ceva ... dar ... să nu zici ba.

— Când am zis eu ba la vreo dorinţă a mătăluţă, sufletul meu?

— Uite ce e... Tătiţa ar vrea să mărite şi pe surioarele mele — să nu-i rămâie fete bătrâne 'n casă — c'au şi 'nceput mahalagioaicele (le ştii guriţa) să le zică « iepele lui Cănuţă » — şi nu prea are cu ce să le 'nzestreze pe potriva lor; că dacă nu era om cinstit şi filotim cum e, ar fi avut astăzi stare!... Mulţi bani are de luat de pe la boieri mari; ce folos, dacă deocamdată nu-i poate scoate?... Dar, după ce o 'nchide el ochii, fireşte, dumneata ai să fii mai mare între clironomi; ai să strângi pe boieri în chingi negustoreşte şi o să-ţi intri 'n bani... Şi... aşa, m'am gândit să-l ajutăm noi; să le facem fetelor o zestre cât de micşoară; că, de! cine se mai însoară astăzi fără zestre, doar de dragoste?... Numai eu am avut noroc să te găsesc pe dumneata — şi plăcut şi bogat, şi galantom şi să mă iubeşti atâta!

Şi pe urmă, strânge-l iar şi pupă-l.

— Bine, puică, să le dăm... Cam cât?

— De! ştiu eu? cam câte o mie, două de galbeni.

— Bucuros, sufleţele!... adu-mi aminte mâine să mergem la Hagiul, să-i numărăm paralele... Acu, aide bibilico, să ne culcăm.

Dar ea îl strânge iar şi zice:

— ...Şi pe urmă, uite... Frăţiorii mei... Nu e bine să mai stea aşa degeaba... M'am gândit să le faci dumneata rost de un capitălaş, să s'apuce şi dânşii de vreo negustorie, că sunt gogiamite gâliganii acuma, nu mai face să se lase tot în spinarea bătrânului: pun'te, masă! scoal'te, masă!... Ce zici dumneata, nu zic bine?

— Dragă puiule, nu ştii că eu zic ce zici mătăluţă?... Adu-mi aminte mâine dimineaţă... Acuma, hai să-i tragem un somn.

— Mai dă-mi o guriţă, Ianulică, *parighoria tu kosmu!*

I-a mai dat o guriţă, şi au adormit ca nişte copilaşi scăldaţi.

A doua zi, s'a isprăvit daravera: au fost înzestrate surioarele amândouă şi amândoi frăţiorii încăpuiţi; iar peste vreo câteva zile, după ce i-a dăscălit pe larg cumnatul mai mare în toate privinţele negoţului, ca om încercat, au pornit, cu chimirul plin, după marfă — unul, cu corabia, dela Galaţi către Smirna în spre părţile răsăritului; altul pân Braşov, spre părţile apusului către Lipsca, în chervan, cum umblau negustorii p'atunci.

Nu mai încăpea 'n piele kir Ianulea de fericire... Ziafeturi peste ziafeturi zi şi noapte, cu toate bunătăţile şi trufandalele; chef şi tămbălău cu zeci de musafiri şi de lăutari — şi tot ce dorea Acriviţa trebuia să se 'mplinească: Turnul Colţii să-l fi cerut pe masă, kir Ianulea pe masă i l-ar fi adus.

Au mers lucrurile tot aşa şi iar aşa; a tot băgat mâinile kir Ianulea în lada cu bani; a tot luat cu pumnul, la loc n'a mai pus nimic, pân'a dat într'o zi cu unghiile de fundul lăzii. N'avusese pân'acuma obiceiu nici vreme să numere ce avea 'n ladă; acu i-a dat în cap să facă şi asta, şi nu i-a trebuit multă răbdare... Mai rămăseseră vreo trei sute şi ceva de lire — să tot ajungă pentru coşniţă şi cheltueli mărunte pe vreo două-trei săptămâni... Dar, om cu fire neclintită, s'a gândit aşa:

— Ei! ş'apoi?... ce-mi pasă?... Mâine, poimâine se 'ntorc băieţii cu marfa; ne apucăm de negustorie şi, cu

stăruinţă multă şi puţin noroc, umplem lada la loc... Pân' atunci, helbet! avem credit destul! Şi s'a pornit după împrumuturi. Alergau cu limba scoasă samsarii de colo până colo, să-i găsească bani cu orşice preţ... Pân'acuma, el luase dobânzi cam sărate; de acum ajunsese să plătească el camătă din ce în ce mai piparată. Mai întâiu nu s'a prea băgat de seamă; dar n'a trecut mult şi a aflat negustorimea că se clatină rău kir Ianulea; şi mai ales că bântuia p'atunci mare chesat asupra târgului, i s'a scurtat omului creditul de tot: cu mai bine de sută la sută şi de abia găsea, şi nu vreo sumă mai însemnată, doar numai aşa de mezelic. Toată nădejdea lui se răzima pe întoarcerea tinerilor, care, nu-şi putea el închipui, de ce zăbovesc atâta, când toţi negustorii plecaţi tot odată, ba unii chiar mai târziu, se şi 'ntorseseră dela tacsid, fiecare cu încărcătura lui, la potrivită vreme.

Pasă-mi-te, cumnăţeii aveau cuvinte să zăbovească... Tocmai când să-şi piarză kir Ianulea răbdarea, iacă-i sosesc, una după alta, două veşti destul de urîte... Băiatul dintâiu, pe când se 'ntorcea dela Smirna, i se cufundase corabia încărcată; iar el, începător în ale negustoriei, a fost uitat s'o asigureze... Cel mai tânăr dedese la Lipsca, în iarmaroc, peste alt chilipir: se 'ntâlnise cu nişte elini, de cari mişună totdeauna pân îmbulzeala târgurilor mari; hoinărise cu ei pe la berăriile nemţeşti toată ziua, iar seara, merseseră 'mpreună la cafeneluţa unui simbatriot într'o ulicioară dosnică de lângă Casa Sfatului, să 'nvârtească un endekamisi, şi pe urmă, la iuţeală, un stosişor; şi aşa, de pe la aprinsul lumânărilor până despre ziuă, îl lăsaseră tinichea: nu mai avea băiatul nici cu ce să vie 'napoi acasă.

Cum s'a răspândit vorba şi despre astea, au intrat la grijă mare creditorii lui kir Ianulea, că rămâne mufluz, şi s'au adunat cu toţii la cafeneaua dela Hanul-cu-Tei, spre a se sfătui ce-i de făcut, ca să-l ţină zi şi noapte sub de aproape pază, nu cumva s'o şteargă înainte de sorocul plăţilor, cum au mufluzii obiceiu. Pe de altă parte, văzându-se scos la selemet, l-a apucat pe kir Ianulea un fel de groază... Ce are să facă el de-acuma, căzut în sărăcie,

în necinste şi 'n ocară?... Or să-l vâre întâiu în temniţă, şi pe urmă, când i-or da drumul, să 'ntinză mâna pe la porţile ălor de i-a 'ndopat cu atâtea bunătăţi şi daruri!... Şi încă, treacă-meargă toate!... Dar ce te faci cu fata lui Hagi Cănuţă?...

N'a stat mult la gânduri spre a vedea că alta nu-i mai rămâne decât să spele degrabă putina — să se ducă, încotro vedea cu ochi, până dincolo de Mărul-Roşu. Astfel dar, în faptul zilei, s'a sculat binişor, a strâns câtă drojdie se mai găsea pe fundul lăzii, s'a dat jos la grajd, a poruncit să-i puie şaua pe un buestraş tătăresc, a 'ncălecat, spunând argatului că merge până la Snagov după plătică proaspătă, că are deseară musafiri la masă, a ieşit pe poartă la pas şi... pe urmă, cu ochii tot înainte, p'aci ţi-e drumul...

Când a luat-o pe sub Mitropolie la stânga, către câmpul Filaretului, se luminase de răsărit, aşa că, suind la deal, pân dreptul Cuţitului-de-Argint, şi uitându-se 'napoi în vale, a zărit un pâlc mare de călăreţi în goană venind par'că pe urma lui. In adevăr, bănuiala îi era întemeiată... Prinseseră de veste negustorii şi porniseră repede după el cu ceauşi dela Agie. El a vrut s'abată din drumul mare şi s'o ia pe sub deal la dreapta; dar a dat de nişte şanţuri; buestraşul s'a poticnit şi l-a trântit cât colo... Atunci, omul s'a sculat, a părăsit calul şi a apucat-o pe jos... A suit la nişte uluci, le-a sărit; pe urmă, alt şanţ şi alte garduri, până când, rupt de oboseală, ajungând pe culme, s'a oprit în faţa viişoarei unui mărginaş bondoc şi 'ndesat, care tocmai se spăla pe ochi de dimineaţă la soare în prispa cramei.

Kir Ianulea, cum l-a văzut, i-a zis gâfâind:

— Bună dimineaţa, neicuţule; cum te chiamă?

— Bună dimineaţa, jupâne... Pe mine Negoiţă mă chiamă; da pe dumneata?

— Kir Ianulea...

Şi d'abia mai ţinându-l balamalele, a păşit pârleazul înăuntru şi zice:

— Frate Negoiţă, fă-ţi pomană şi mă scapă! Umblă nişte duşmani să puie ghiara pe mine, să mă nenorocească! Ascunde-mă undeva pe-aici, şi eu te fac om bogat... Iar,

dacă, pân'oiu pleca nu-ţi voiu dovedi că te pot procopsi, atunci primesc să mă dai chiar dumneata pe mâna duşmanilor... Mă rog dumitale frate Negoiţă, nu mă lăsa 'n pierzare! mă rog şi iar mă rog!

Negoiţă s'a scărpinat în cap stând puţin la gânduri şi a răspuns:

— Ascultă-mă, kir Ianulea; ce sunt duşmanii dumitale. ?.. n'or fi boieri?... că de! drept să-ţi spun, cu boierii în cârcotă nu mă bag...

— De unde, boieri? sunt negustori...

— Atuncea, te scap...

Cum l-a ascuns sub o claie de haraci, peste care a mai trântit şi nişte coceni de porumb, iacătă şi duşmanii...

— Mă, neicuţă, a 'ntrebat unul, nu văzuşi dumneata adineaori trecând p'aci un negustor — aşa ş'aşa?

— N'am văzut.

— Ţi-am da un bacşiş bun, să ne spui încotro a apucat...

— Păi, dacă nu l-am văzut...

— Spune, mă! a zis un slujitor ridicând gârbaciul...

— Dumneata mă poţi şi omorî!... da' dacă nu l-am văzut...

— Dacă n'a văzut omul, n'a văzut, zice altul... Hai degrabă 'nainte, că pierdem vremea degeaba.

Şi au plecat, care călare, care pe jos, unii 'ntr'o parte, alţii 'ntr'alta, alergând ca nebunii... După plecarea lor, Negoiţă s'a suit într'un dud mare şi s'a uitat pretutindeni roată, să se 'ncredinţeze dacă s'au depărtat bine; pe urmă s'a dat jos încetinel şi l-a scos pe fugar din ascunzătoare.

— Te-am scăpat! acuma, să te văz, kir Ianuleo... te ţii de vorbă?

— Dragă neică Negoiţă, nu ştii cât îţi sunt de îndatorat şi cât vreau din tot sufletul, să mă ţiu de cuvânt!... Iar ca să 'nţelegi că mă pot plăti de dumneata, te rog şezi colea lângă mine să afli cine sunt eu şi să asculţi toate păţaniile mele.

Şi i le-a povestit toate pe şart kir Ianulea lui Negoiţă — de cum a fost plecat din adâncuri după porunca împărătească şi până 'n ceasul de faţă — toate, cu deamănuntul toate, pe care Negoiţă le-a ascultat cu plăcere mare şi cu multă luare aminte.

— Şi acuma, neică Negoiţă, ascultă bine cum te pot eu procopsi pe dumneata... De câte ori ăi auzi c'a intrat dracu 'n vreo femeie, nevastă, fată, măcar fie ori din ce loc, ori de ce neam ar fi, să ştii că eu sunt ăla. Numaidecât dar să vii acolo, că eu nu ies din ea până nu m'ăi goni dumneata... Fireşte că dacă i-ăi da de leac, degeaba n'are să-ţi fie... Bărbatul femeii ori părinţii fetei or să te răsplătească frumos... Ce zici?... îţi vine la socoteală?

— Cum nu? a răspuns zâmbind Negoiţă.

Iar kir Ianulea, după ce i-a mulţumit încă odată, a plecat p'aci 'ncolo.

Nu se 'ncheiase nici o lună după astea, şi coborînd Negoiţă 'n târg cu nişte vişine trufandale de vânzare, a aflat dela precupeţi că pe una dintre fetele lui Zamfirache Ulierul din Colentina, a de s'a logodit cu Ilie Bogasierul dela Bărăţie, o munceşte dracul de vreo zece zile... Ce nu i-au făcut?... Leacuri, descântece, molitve... degeaba! Părinţii şi logodnicul plâng într'una văzând-o cum se canoneşte... Vorbeşte în toate limbile fără să le fi 'nvăţat, şi sporovoeşte şi-i turuie mereu gura şi spune fel de fel de taine şi pâre — de unde le-o mai fi ştiind? — încât o lume, care aleargă s'o asculte, stă şi se cruceşte:

ba că «sacul cu lire dela Paharnicul Iordache din Dudeşti, de nu i s'a mai dat de urmă — furat de grămăticul pe care l-au prins pe drumul Olteniţei şi scăpat peste noapte din beciurile Agiei, — se află acuma pus bine, înfăşurat într'un testemel ciadiriu, în fundul sertarului de jos dela scrinul de lângă soba din iatac la clucereasa Tarsiţa, mătuşă despre mamă a lui Aga, mai tânără ca dumnealui — se 'ntâmplă! — şi că cine nu-i ştie merchezul poate scotoci 'n sertar cât pofteşte, că nu-i dă de fundul adevărat»;

ba că «adiata lui Agop, tutungiul dela Sfinţi, lăsată nepoati-si, nu-i scrisă de răposatul: a ticluit-o pe urmă într'o noapte, bărbatu-său Tacor, cafegiul din Caimata, care vinde şi suliman şi cană de păr..., Tacor cu Avedic, paracliserul dela biserica armenească»;

ba că «fratele ăla tinerelul, de d'abia-i mijeşte mustaţa, călugăraşul sprâncenat, care şade la prea-cuvioşia sa părintele arhimandritul Hrisant, în curtea Mitropoliei, — chip

şi seamă la 'nvăţătura cântărilor — este fata a mai micşoară a lui Ristache Muscalagiul dela Ploieşti »...

şi câte şi mai câte alte bazaconii — cine le mai poate ţinea minte?

Cum a auzit Negoiţă toate astea, şi-a desfăcut coşurile la precupeţi cu ridicata pe ce a putut rupe şi s'a dus d'a dreptul să vază şi el pe fata apucată; şi cum a ajuns acolo, s'a vârît pântre lumea adunată ş'a spus părinţilor şi logodnicului că el o scapă pe fată dacă i-or da o sută de galbeni. Fireşte că bieţii oameni n'au mai stat la gânduri: o sută fie! Iar Negoiţă s'a apropiat de urechea pătimaşei, şi, făcându-se că o descântă, i-a zis încet şi sfios:

— Am venit, kir Ianuleo, după vorba noastră...

— Am înţeles, i-a şoptit duhul; dar drept să-ţi spui, neică Negoiţă, nu te-am crezut aşa de nătărău, să te mulţumeşti cu o sută de galbeni... Ce o să-ţi ajungă ţie numai atâta? Trebuia să ceri gros! Dar fiindcă ai greşit, te iert de data asta... Acum mă duc la Craiova, să intru în soţia Caimacamului. Săptămâna viitoare să te 'nfiinţezi acolo... Nu mă face să te-aştept prea mult: mai am şi alte trebuşoare nu numa grija dumitale... Caimacamul îşi iubeşte nevasta ca ochii din cap, e şi bogat şi darnic. Socoteşte-te bine în talia asta, că deacolea 'ncolo nu mai ai nici o putere asupra mea; să ştii că după aia sunt deslegat de orice cuvânt şi nu mai avem nimica de 'mpărţit împreună!

Zicând acestea, s'a depărtat duhul... Tânăra s'a tămăduit. Toată lumea se 'nchina; părinţii şi logodnicul nu ştiau ce să mai facă de bucurie, iar Negoiţă, luându-şi suta de galbeni, a pornit la vie să se gătească de drum lung.

•

Şi-a vândut a doua zi rodul la un oltean; a treia zi şi-a cumpărat un căluşel, cu tot dichisul de călărie, dela pătură şi şea pân'la ipingea; a patra dimineaţă, a plecat. Asta era într'o Miercuri... Ziua umbla, noaptea se odihnea; aşa încet-încet, haidea-haidea, Marţea următoare, pe la asfinţit, a ajuns drumeţul la straja Craiovei, şi, deacolo, întrebând din om în om că unde ar putea găzdui un negustoraş ca el, l-au mânat la un han peste drum de o biserică mare.

Cum a descălecat, a dat calul în primirea argaţilor şi a

intrat în cârciumă, unde mai erau şi alţi isnafi, să-şi prinză inima cu un ciocan de rachiu şi cu ceva mezelic, înainte să meargă la odaie. Inserase binişor. Până să-i frigă nişte pastramă, sta la masă pe gânduri; stând aşa, aude clopote, şi întreabă pe un arnăut, care trăgea ciubuc la altă masă, ce sărbătoare e a doua zi, de se face privighere mare. Dela arnăut şi dela cârciumăreasă, află îndată că nu-i a doua zi nici o sărbătoare, dar că aşa se fac ziua şi noaptea slujbe peste slujbe la toate bisericile pentru uşurarea tinerei soţii a Caimacamului, care e chinuită de duhuri, şi nu-i pot da de leac cu nimica: toate babele meştere, toţi doftorii dela Sibiiu, pricepuţi la aşa boale, toate maslurile şi molitvele, cetite de Vlădica şi arhiereii cu patruzeci de preoţi — degeaba. Femeia are năvârlii grozave: într'una sare şi joacă tontoroiul, că trebuie s'o lege; cât o ţin legată, dârdâie din toate 'ncheieturile şi scrâşneşte, par'că ar arde-o în foc; dacă-i dau drumul, iar începe să sară şi să ţopăie, şi ţopăie şi sare până o leagă iar; asta de peste o săptămână, fără clipă de odihnă şi fără să primească 'n gură măcar o picătură de apă... O lume se 'ngrozeşte; iar soţu-i se jeleşte ca un nenorocit; şi de-aia se fac slujbe peste slujbe la biserici, doar s'o milostivi Maica-Domnului cu vreo minune.

Negoiţă a dat ţoiul repede pe gât, a 'mbucat o fărâmă de pastramă, ca orice slugă, de teamă să nu-l aştepte prea mult stăpânul; a dat un icusar arnăutului şi l-a rugat să-l ducă degrabă la curte. Când au ajuns acolo, fierbea lumea, că bolnavei îi era totdeauna mai rău când înnopta... O sumă de cucoane şi slujitoare o ţineau legată 'n cearceafuri ude pe biata tânără, care se sbuciuma din creştet până 'n tălpi; preoţii 'n odăjdii mari o slujeau ş'o afumau cu cădelniţele, iar soţul plângea, făcând mereu la metanii. Când iată că un arnăut vine şi zice 'n gura mare:

— Măria Ta, nu te supăra!... este aici un om prost, care vine tocmai dela Bucureşti într'adins; zice că el ştie să descânte la boale ca a Măriei Sale şi-şi pune capul chezăşie că o tămădue îndată.

S'a ridicat nenorocitul, luminat în pierzania lui de razele nădejdii din urmă, şi a strigat:

— Să vie!

Cum s'a arătat Negoiţă în prag, până să-l întrebe cineva ce şi cum, tânăra s'a potolit din dârdâială, a poruncit, par'că era sănătoasă la baie, să-i scoată cearceafurile; s'a uitat drept la el, a început să râză veselă, ca la vederea unui vechiu prieten de mult aşteptat, şi i-a făcut semn să vie mai aproape, chemându-l chiar pe nume:

— Bine-ai venit, dragă Negoiţă! ce mai faci? sănătoşel? vino 'ncoace mai aproape, că am să-ţi spun ceva, să nu ne-auză nimenea!

Cine să-şi crează ochilor şi urechilor?... Negoiţă a dat pe toţi într'o parte, s'a apropiat prieteneşte de pătimaşă şi i-a şoptit:

— Drăguţă, să mă ierţi că te lăsai să cam aştepţi, dar nu ştii ce greu drum şi ce gloabă de cal am avut.

— Nu face nimica, a răspuns duhul foarte încet; eu plec deaici... Deacuma, te-am pricopsit; nu-ţi mai sunt dator cu nimica. Să ştii prin urmare, neică Negoiţă, că asta ţi-este a din urmă... Să nu care cumva să te mai văz că te ţii de coada mea, că nu numai nu capeţi nimica, dar încă mă şi supăr, şi dacă m'oiu supăra, de! poate să-ţi pară foarte rău... Atâta-ţi spun...

A pierit duhul... şi fireşte şi-a venit pătimaşa 'n fire, bună zdravănă ca mai 'nainte, par'că şi mai veselă... Acuma cu câte daruri şi cinste l-a 'ncărcat Caimacamul pe Negoiţă, ce să vi-le mai înşir eu? — că vi le puteţi singuri închipui... I-a dăruit cu hrisov o moşie, s'o stăpânească de veci, şi pe d'asupra l-a şi boierit.

Trăia acuma Negoiţă în huzur, ce cu gândul nu gândise, de vreo trei luni şi mai bine. Dar într'o zi, tocmai când îşi făcea după prânz tabietul boieresc, cu cafea şi ciubuc în pridvorul lui dela ţară, iacătă vede de departe, pe drumul care vine din spre miazăzi, un vârtej de praf, care se tot apropie... Ce să fie?... Sunt nişte slujitori dela Curte: vin în goană cu 'naltă poruncă să-l aducă napristan la Craiova.

Nu i-a prea plăcut lui Negoiţă că i-au turburat tabietul; dar ce să facă?... Ajungând la curte a sărutat mâna stăpânului; acesta l-a luat în braţe, l-a sărutat pe frunte, şi i-a zis:

— Prea iubite frate Negoiţă, dacă ţii la mine câtuş de

puţin, să porneşti fără clipă de zăbavă spre Bucureşti: butca e gata; pe drum aşteaptă cai de olac din poşte 'n poşte... Fata Măriei Sale lui Vodă, Domniţa, e apucată cum a fost şi nevastă-mea, poate şi mai rău, după ştafeta ce primii... Numai dumneata o poţi scăpa... Aleargă!

— M'am fript! s'a gândit Negoiţă; dar de zis, n'a putut zice nimic.

Caimacamul l-a strâns în braţe, l-a suit în butcă, şi, mânaţi, bre! Surugiii au dat bice şi călcâe, pe urmăţi pete şi chiote... Până a doua zi, pe la ceasul vecerniei, l-au adus pe Negoiţă techer-mecher drept la scara palatului domnesc din Bucureşti.

Vodă şi Doamna, frângându-şi mâinile, l-au întâmpinat în capul scării, şi Vodă i-a strigat în greceşte, cum vorbea p'atunci boierimea:

— Ah! Dumnezeu te-a adus, boierule! Poftim!

Dar Negoiţă — de unde să ştie greceşte? — a răspuns într'o doară:

— Cine nu-l caută îl găseşte, Măria Ta, dar cine-l caută! Să vedem!... să-l căutăm!... Dacă s'o putea, şi mie mi-ar părea bine. Să vedem...

— Haide!

Şi zicând asta, Vodă l-a împins pe Negoiţă până 'n sagnasiul din fundul sălii... Acolo sta Domniţa greceşte pe un covor jos, clătinând mereu din cap ca o păpuşă cu gâtul pe sârmă; într'una se chinuia aşa de cinci zile cu dinţii 'ncleştaţi şi fără să 'nchiză ochii o clipă.

Cum s'a arătat Negoiţă, Domniţa a stat din cap şi a început să ţipe, apucată de toate năbădăile:

— Afară! daţi-l afară! să nu-l văz în ochii mei pe râtanul de Negoiţă! afară!... să vie băbaca!

Negoiţă n'a aşteptat mai multe şi, în loc să se supere că-l goneşte cu ocară, a ridicat aşa din umeri, par'c'ar fi zis « De! dacă nu pofteşti! »... S'a 'ntors în loc şi a voit să plece. Dar Doamna l-a apucat de mână; iar Vodă s'a apropiat de fiică-sa:

— Aicea sunt! uite băbaca matale!

— Nu tu! ţipa fata. Nu te-am chemat pe tine! să vie băbac'al meu!

— Eu sunt băbac'al tău! a zis cu lacrimi fierbinţi prăpăditul de bătrân.

Dar copila, ţipând şi mai grozav:

— Nu! nu eşti tu! tu eşti urît! tu du-te cu Negoiţă! să vie căpitan Manoli Ghaiduri, că el e băbac'al meu adevărat!

La aşa vorbe nebuneşti, Doamna a leşinat... Dacă nu era Negoiţă s'o apuce 'n braţe, cădea lată. Au sărit cocoanele Curţii şi au luat-o s'o frece cu oţet de trandafir şi să-i dea pe la nas cu pene aprinse. Iar bietul Vodă a 'nceput să se bată cu pumnii 'n fes, pe câtă vreme copila tot mai tare ţipa:

— Să-mi aduceţi pe băbac'al meu! pe căpitan Manoli! p'ala-l vreau eu!

In sfârşit, Negoiţă zice lui Vodă la o parte:

— Măria Ta, la aşa pătimaşi trebue să le facem cheful deocamdată; că dacă ne 'mpotrivim, îi aţâţăm mai rău.

I l-au adus prin urmare pe căpitan Manoli... Mai rar aşa palicar! înalt, spătos şi mustăcios — o mândreţe de arnăut! şi muiat numa 'n fireturi de sus până jos — să fie de fală pentru orice Curte domnească!

Cu mustăţile lui frumoase înnecate de lacrimi, s'a apropiat căpitan Manoli, sluga credincioasă, de fiica Doamnei; iar mititica, îndată ce l-a văzut, s'a descruntat deodată, a zâmbit dulce şi, ca orice copil supus când roagă frumos pe tată-său să-i facă un hatâr, i-a zis cu multă blândeţe:

— Băbacă, te rog, băbacă, dacă mă iubeşti, să-i tai lui Negoiţă nasul şi urechile şi să-l dai afară ca pe un obraznic... că e botos, e lacom şi nemulţumitor!... să nu-l mai văz în ochii mei, că nu-l pot honipsi!

Căpitan Manoli iubea fireşte pe Domniţa din tot sufletul; dar aşa hatâr mare nu-i putea face fără voia stăpânilor. Iar Negoiţă s'a gândit: «Aşa ţi-e vorba?... Bine!» pe urmă s'a întors la Vodă şi zice:

— Măria Ta, ia să se dea toţi într'o parte, să văz şi eu mai aproape pe pătimaşa.

I-au făcut toţi loc, iar Negoiţă s'a dus drept la Domniţa care se sbuciuma şi răcnea cât putea:

— Afară Negoiţă! Ieşi afară, mojicule!

Dar el nu s'a sinchisit de pandoliile ei şi i-a vorbit încet:

— Drăguţă, eu aş zice să pleci mai bine de bună voie...

Aş! fata răcnea mai rău:

— Afară Negoiţă!

— Şi zi, aşa, ai?... Nu vrei?

Ş'a dat s'o apuce de mână. Atunci Domniţa l-a scuipat în faţă şi i-a ars o palmă de i-a scăpărat ochii lui Negoiţă.

El s'a şters cu mâneca pe obraz şi 'ntorcându-se 'n loc spre Vodă, zice:

— Măria Ta, patima asta vine aicea cu o împrejurare cum pân'acuma n'am mai întâlnit... Că n'ar fi leac de tămăduire, nu zic; dar, singur eu, nu pot face deocamdată nimica... îmi trebue un ajutor... Am aicea la Bucureşti, în mahalaua Negustorilor, o prietenă meşteră care ştie să tragă de gâlci şi de năjit; e văduva unuia care şi-a prăpădit averea în risipă şi 'n desfrânări; a rămas mufluz, şi-a luat lumea 'n cap şi a lăsat pe biata femeie nevinovată pieritoare de foame... O cheamă Acriviţa Ianuloaia, fata lui Hagi Cănuţă...

La vorbele astea, Domniţa a 'ncetat deodată cu ţipetele ş'a 'nceput să tremure, clănţănind ca 'n toiul frigurilor.

— Aşadar, rog pe Măria Ta să poruncească a pune iute caii, s'aduc numaidecât pe Ianuloaia.

A vrut să facă un pas; dar Domniţa l-a apucat strâns de pulpană, ţipând apelpisită:

— Stăi, Negoiţă!

Şi... ce să mai lungim acuma povestea? — că o poveste, cât de frumoasă, dacă-i prea lungă, iar nu face — i-a trecut copilei, par'că numai visase cineva c'ar fi fost bolnăvioară; s'a gătit frumos, ş'a plecat veselă cu Doamna la plimbare, în butcă deschisă... Patru telegari cu falaitar; doisprece arnăuţi călări înainte şi tot atâţia în urmă fluturându-le fustanelele; iar Manoli, sus pe capră, cu mâna dreaptă pe prăselele hangerului din sileaf, şi cu stânga răsucindu-şi mustăţile... Şi era mare bucurie pe sufletul lui Vodă, când se uita dela fereastră cum sbura butca departe...

Negoiţă a rămas în gazdă la Curte. Cam a treia zi, aducându-şi aminte că mai are şi alte daraveri în Bucureşti,

a mers drept în mahalaua Ngustorilor, să-i ia urma Ianuloaiei... Casele cele frumoase, le vânduseră creditorii... Sărmana! părăsită de bărbat, trăia acuma la tată-său, la Hagiul... Acolo, găsind-o, a rămas încremenit de aşa frumuseţe, mai ales cum se purta ea acuma, cernită de sus până jos, ca orice văduvă jalnică... După ce i-a sărutat mâna, i-a zis:

— Uite, cocoană; eu mă ştiu dator lui kir Ianulea cu o sută de galbeni; ieri am aflat de nenorocirea dumneavoastră, şi ţi-am adus datoria... Poftim!

Cocoana a 'nceput să plângă şi să-l întrebe dacă ştie el ceva despre ce s'o fi făcut omul ei, că ea nu mai poate — se frige, o să moară de dorul lui. Negoiţă i-a răspuns că nu ştie nimica; iar, ca mulţumire că bărbatu-l îndatorase la vreme de mare nevoie, a rugat-o pe cocoana să primească a stăpâni ea de veci viişoara lui dela Cuţitul-de-Argint, şi i-a şi dat la mână hârtie de danie, întărită cu pecetie domnească. După aceea, ca să se mântue el odată de slujba doftoritului, s'a gândit câtva şi i-a mai spus:

— Cocoană, eu am văzut mult bine de pe urma bărbatului dumitale; în cinstea şi pomenirea lui, vreau să te 'nvăţ ceva, cu care, la prilej, să te salţi bine din lipsă. Ascultă, rogu-te, cu luare aminte... De câte ori ăi auzi c'a intrat dracu 'n vreo femeie, nevastă, fată, măcar fie din orice loc, ori de ce neam ar fi... numaidecât să mergi acolo, că nu iese din ea până nu l-ăi goni dumneata... Să-i zici pătimaşei numai atâta, parc'ai fi 'ntâlnind pe omul dumitale: « Aici mi-ai fost ascuns Ianulică?... şi eu te căutam ca o nebună... *fos-mu! parighoria tu kosmu!* »

— De unde ştii dumneata vorbele astea? a 'ntrebat cocoana privindu-l cruciş.

— Le-am învăţat, de mult, dela un prieten... a răspuns Negoiţă, zâmbind la privirea cocoanei; apoi a adăugat:

— ...Numai atâta să-i spui... Pe urmă, s'o apuci în braţe, tot cu gândul la kir Ianulea; să te uiţi la ea aşa frumos, cum te uiţi acuma la mine, s'o săruţi cu foc şi să n'o slăbeşti din dragoste până nu-i trece de tot... Fireşte că, după potriva ipochimenilor, n'are să-ţi fie osteneala degeaba... Ai înţeles?

— Am înţeles.

— Acuma rămâi sănătoasă, cocoană! S'auzim de bine!

S'a înapoiat după aceasta Negoiţă la Curte, unde a stat încă vreo patru, cinci zile, numa 'n bunătăţi şi 'n cinste mare. Când şedea el sus la masă cu Măriile Lor, cu protipendada şi cu evgheniştii ăi mai simandicoşi, cântau jos pe sub ferestre meterhanèle şi jucau soitarii pentru petrecerea isnafilor ş'a prostimii. A opta zi, s'a hotărît Negoiţă să se pornească la urma lui înspre părţile Jiului... L-au căftănit şi i-au dăruit Vodă şi Doamna câte trei pungi de ibrişim cu câte o mie de galbeni; iar Domniţa, un inel cu o nestemată cât o alună turcească, şi cu sevas mare l-au petrecut toţi până jos în capătul scării.

Căpitan Manoli s'a rugat de stăpâni să ducă el pe Negoiţă pân' acasă. Toată vremea, pe drum, l-a 'ngrijit căpitànul ca un frate ziua şi noaptea, cântându-i din gură şi cu tambura manèle turceşti şi cântece de palicari de pân munţii lui depărtaţi — şi cânta straşnic; avea şi glas şi pătrundere. I-a plăcut mult lui Negoiţă tovărăşia lui Manoli şi, ajungând acasă la moşie, s'a crezut dator să poftească şi el în gazdă pe căpitanul, care era tot atât de plăcut şi de bun, pe cât de voinic şi de viteaz... Seara au cinat împreună, cu vin vechi de Drăgăşani, cu cafele şi ciubuce până târziu; iar, după cină, la care, osteniţi cum erau de drum, se cam trecuseră din pahare, căpitanul, cât era de mare palicar înnecându-l deodată aşa un parapon, s'a lăsat să-l podidească plânsul ca pe o femeie, şi căzând în genunche, i-a zis gazdei:

— Eu sunt sărac, *bei-mu* (adică *prinţul meu*), n'am să-ţi dăruesc nimica de preţ; dar numai Dumnezeu şi sufletul meu ştiu cât îţi sunt de recunoscător!... că, dacă se prăpădea fetica, eu — uite, vezi hangerul ăsta?... până 'n prăsele mi-l băgam în piept!... că, fără copila asta, ce s'ar mai fi făcut Manoli sărmanul, sărmanul Manoli?

Şi-a 'nceput să sărute mâinile lui Negoiţă şi l-a rugat să-i primească 'n dar o pereche de mătănii dela Ierusalim.

Câtă vreme căpitan Manoli vărsa aici lacrimi de mulţumire, colo, departe, la Bucureşti, se jelea de durere Mitro-

politul, că una dintre nepoţelele I. P. S. Sale începuse să aibă pandolii... Dar s'a 'ndurat Pronia şi nu l-a lăsat să plângă prea mult pe robul iubitorului-de-oameni... Cum a intrat coana Acriviţa pân gangul clopotniţei, par'că i-a luat tinerei boala cu mâna... Şi a zis bogdaproste Ianuloaia când a plecat blagoslovită şi mulţumită destul dela Mitropolie.

Iar, noaptea aceea chiar, în adâncuri se aduna soborul demonilor dinaintea lui Dardarot, să asculte pe Aghiuţă, care se 'ntorsese şi el la urma lui cu coada 'ntre picioare, rupt de oboseală.

Le-a povestit el toate câte le pătimise dincolo, mai cu şart şi mai frumos decât vi le-am putut eu povesti dumneavoastră. Impăratul a făcut un haz nespus şi a zis râzând:

— M'am pătruns acuma cum merge pricina... Halal să-ţi fie, dragă Aghiuţă! frumos te-ai purtat, n'am ce zice... Cu ce vrei să te răsplătesc pentru atâta osteneală?

— Intunecimea Ta, spre răsplată, două hatâruri am să 'ndrăsnesc a cere.

— Spune, puiule dragă.

— Intâiu, pe Acriviţa şi pe Negoiţă să nu-i văz vreodată p'aici!... Ducă-se la Raiu, să se 'mpace Sf. Petre cu ei cum o şti.

— Bine... Şi al doilea?

— Al doilea, să mă lăsaţi să mă mai odihnesc şi eu puţintel acasă, că m'am dehulat de atâtea trebuşoare pe pământ.

— Bine, ş'asta!... ai dreptul să dormi trei sute de ani d'aci 'ncolo fără să te mai supere nimeni cu nimic!

Zicând acestea, Dardarot i-a tras un picior după obiceiu şi l-a trimis să se culce.

Şi aşa, au mers cocoana Acriviţa şi Negoiţă, fiecare la ceasul său, în Raiu; iar Aghiuţă s'a pus să-i tragă la soamne... şi dormi! şi dormi! ş'o fi dormind ş'acuma, dacă nu cumva s'o fi sculat, mititelul, să se apuce iar de cine ştie ce drăcii.

CALUL DRACULUI

Era odată, la marginea unui drum umblat, o fântână, şi lângă fântână şedea jos o babă, ghemuită pe nişte zdrenţe de cergă, şi morfolea 'n gingii un crâmpeiu de covrig muiat într'o năstrapă cu apă rece. Când vedea drumeţ, or pe jos, or călare, or cu carul, lăsa baba covrigul din gură, întindea dreapta şi se milogea tânguios numai din vârful limbii: « Faceţi-vă milă şi pomană, măiculiţă, de o biată păcătoasă fără putere! » Dacă-i da cineva ceva, zicea baba: « Bogdaproste, măiculiță! Dumnezeu drăguţul să primească!... de unde dai să sporească şi să isvorească! » Rar se 'ntâmpla creştin drumeţ să treacă pe lângă aşa bătrână nevoiaşă şi să nu se 'ndure măcar cu ce, după potriva lui; dacă nu o lescaie, măcar o fărâmă de pâine; dacă nici atâta, barem o vorbă bună. Când îi zicea vreunul: « Crede, bătrânico, aldată! » ea răspundea: « Crez, măiculiţă, crez... să ne crează Dumnezeu pe toţi, drăguţul! ». Pe urmă îşi muia covrigu 'n năstrapă şi s'apuca iar de morfolit.

Intr'o zi, fiind târg de vale, a 'nceput dis de dimineaţă să se care într'acolo lume după lume dela deal. La dus, i-au mai zis babei câte unii « crede »; da spre seară, la 'ntors, i-au dat care ce l-a lăsat inima... Păcum e obiceiul la târg: târguieşte omul ce târguieşte, cumpără, vinde; apoi, mai cu rachiu, mai cu vin, mai cu vorbă, se 'nveseleşte, şi pe urmă îşi mai aduce aminte şi de sufletul răposaţilor şi le dă pomană după putere. Şi aşa, a rămas baba pe ziua aceea mulţumită destul cu traista plină.

Incet-încet, pe 'nserate, s'au împuţinat drumeţii; tot mai rari şi mai rari, până n'a mai trecut nimeni după

asfinţitul soarelui, când s'a arătat şi luna la răsărit. Dac'a 'nnoptat bine, a căutat baba 'n traistă şi a scos nişte turtă-dulce, căpătată dela una dintr'un cârd de fete, care trecuseră p'acolo cântând, chicotind şi făcând fel de fel de nebunii, cum fac toate codanele când se 'ntorc aprinse dela joc, că 'n târg fusese horă mare. A muiat baba turta-dulce, a gustat-o şi zice:

— Bogdaproste! am avut zi cu noroc astăzi... S'o ţie Dumnezeu drăguţul pe fata aia, s'ajungă la bătrâneţi frumoase, ca mine!

Pe urmă s'a înfăşat baba 'n cerga ei, şi-a pus traista căpătâiu şi s'a ghemuit de-abinele culcată pe partea stângă, cu spatele la lună, să nu-i dea lumina 'n ochi... Tocma bine de dormit!... Nici prea cald, nici prea răcoare; de vânt, nici suflare; pe câmp, aşa linişte de toate patru părţile că se puteau auzi cum ţârâiau şi forfoteau gângăniile, miş-miş pân păiş, şi apa cum gâlgâia afară din ghizdul fântânii printre pietricele — că aşa e apa, ca viaţa omului! atâta numa, că viaţa curge cât curge şi pe urmă stă; da' apa curge mereu de când lumea şi cât lumea n'o să mai stea...

Baba 'nchisese ochii şi, cu gândul cine poate şti la mai ce, ofta din când în când... şi nu-i venea somnul; iar se mai gândea, ofta şi mişca, să-şi potrivească oscioarele mai odihnit, geaba! nu putea măcar aţipi. Se urcase luna cam de două suliţi, când iacă, i se pare babei că vin paşi dela deal din spre partea apusului. Trage cu urechea şi aude bine că s'apropie drumeţ; mijeşte ochii, şi-l şi vede aci-aci. Se ridică de mijloc, întinde mâna şi 'ncepe duios, după canonul ei:

— Faceţi-vă milă şi pomană, măiculiţă, de o biată păcătoasă fără putere!

Totdeodată, drumeţul a sosit în dreptul fântânii: abate din drum spre babă şi-i zice:

— Bună seara, băbuţo; da...n'ai adormit încă?

— N'am adormit, măiculiţă; că n'am somn, vai de păcatele mele!

Drumeţul se aşază jos lângă babă, în bătaia lunii, şi răsuflă adânc de oboseală...

— Da' de unde vii dumneata, măiculiţă, de-ai întârziat aşa pe drum?

— Hei! de unde viu eu... viu de departe...

— De departe, ai?... Şi... un'te duci?

— Hei! unde mă duc eu... mă duc departe...

— Departe, ai?... Da'..., cum te cheamă pe dumneata?

— Prichindel mă cheamă...

— Da'... de câţi ani eşti?... că te văz crud de tot...

— Merg pe şaptesprece...

— Da' ...părinţi ai?

— N'am, c'am fost copil lăpădat...

— Da'... frăţiori mai ai?... surioare?

— Oiu fi având, da' nu-i cunosc...

— Cum, ăi fi având şi nu-i cunoşti?... Ce vorbă-i asta?

— Păi nu-ţi spusei c'am fost copil lăpădat?

— Bine, aia am înţeles eu; da' vorba e, vreau să ştiu...

— Ia ascultă babo, adică de ce m'ăi fi descosând aşa?

— Că vreau să ştiu şi eu...

— Da' ce-ţi pasă dumitale?

— Cum să nu-mi pese, mă? întreabă baba cu mirare... Ştii că-mi placi! Cum, adicătele! nu trebuie să ştiu şi eu ce pramatie de călător primesc noaptea 'n gazdă?... ai?

— Da; dar iar aşa, să-mi numeri toţi dinţii din gură...

— Uite, mă!... da' ce, ţi-i scoţ dacă ţi-i număr?

A făcut haz băiatul de vorba babei şi zice:

— Aoleu! la bună gazdă avusei noroc să pic!... In loc să mă 'ntrebi: « Ai mâncat tu ceva, mă băiete, astăzi?... ţi-o fi foame? », dumneata îmi iei tacrirul pe nemâncate.

— Păi ce stric eu?... tu de ce eşti găgăuţă şi taci?... N'ai aflat tu că, până nu plânge copilul, nu capătă ţâţă?...

— Ba, aia am aflat-o eu; da, dacă m'ai năvălit cu întrebările, când era să-ţi spui?

— Vino 'ncoace, terchea-berchea!

Şi zicând astea, scoate din traistă o costiţă de purcel, nişte colaci şi turtă dulce şi mere, şi i le dă:

— Ia colea şi trage-i fălci, că dinţi, slavă Domnului, văz că ai.

A mâncat băiatul cu poftă mare; i-a mulţumit gazdei şi s'a aplecat la fântână să bea.

— Ce faci, mă?

— Ce să fac?... vreau să beau.

— Păi, apă rece să bei după costiţă afumată? Ia colea!...

Şi i-a dat din desagă un clondiraş cu rachiu de ismă.

— Să 'nveţi dela mine, mă băiete: să nu bei apă după lucru gras, că ţi s'apleacă...Ai înţeles?

— Am înţeles... Da' multe mai ştii şi dumneata.

— Ştiu, fireşte; cum să nu ştiu?... că pân' la vrâsta asta, de mă vezi cu ochii verzi, n'oiu fi trecut ca un câine pân apă... Vorba aia: uită-te la faţă şi mă 'ntreabă de viaţă... Ehei! fătu-meu; când aş sta să-ţi spui cine sunt eu...

— Inţeleg, a zis băiatul căscând; da vorba mea e, noaptea asta nu ne odihnim noi de loc?... e cam târzior...

— Să se culce cui i-e somn, fătu-meu!... eu ştiu că mi s'a speriat de tot somnul; pot sta de vorbă pân' la ziuă, dacă pofteşti...

— Dumneata ăi fi putând, că n'ai umblat toată ziulica, două poştii ca mine, pe jos... Da eu tare aş vrea să mă odihnesc, drept să-ţi spuiu.

Şi iar a căscat.

— Atuncea, zice baba, culcă-te tu, somnorosule; că eu mai stau... Ia cerga asta şi te 'nveleşte, că despre ziuă se lasă răcoare.

Dacă s'a culcat şi s'a 'nvelit băiatul, zice baba:

— Intoarce-te pe partea ailaltă, mă; să nu-ţi dea luna drept în ochi... Vrei să-ţi spuiu un basmu, s'adormi mai bine?

— Spune.

— Da, vorba e, asculţi?

— Ascult.

— ... A fost odată ca niciodată, că de n'ar fi...

— ... nu s'ar povesti... a mormăit băiatul.

— Bag samă pe ăsta-l ştii... zice baba.

— Ştiu numa 'nceputul.

— Ei! începutul nu-i nimica; să vezi dumneata mijlocul şi sfârşitul...

Şi a urmat aşa:

— ... pe când se potcovea purecele cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi...

— ... şi sărea pân' la cer... iar a mormăit băiatul.

— Mă, spune drept... dacă-l ştii pe ăsta, să-ţi spuiu altul.

— Dă-i 'nainte, babo, şi nu mai mă sâcâi!

— Apoi, atunci, tacă-ţi fleoanca ş'ascultă!... A fost odată un împărat ş'o împărăteasă, bogaţi nevoie mare, putrezi de bogaţi; şi se tot ruga la Dumnezeu să le dea şi lor măcar un copilaş... şi se tot ruga, se tot ruga, şi degeaba se tot ruga... Şi aşa, când şi-au pierdut ei toată nădejdea, că erau băătrâni-bătrâni, cocliţi de bătrâni, numa iacătă că vine o ţigancă, mai bătrână ca ei, şi zice să le dea cu ghiocul...

Aude baba ceva şi se opreşte din povestit...

Prichindel jos sforăia, şi luna sus de trei suliţi şi mai bine...

Baba s'apleacă pe o rână, să-l vază dacă-i învelit cum se cade, că-i era milă de el; când se uită de-aproape, vede într'o parte învelitoarea băiatului cam ridicată; i-o apasă... cerga iar se ridică; iar i-o netezeşte 'n jos... cerga iar în sus. Zice baba 'n gândul ei: « Ia să vedem mai bine »... şi trage încetinel cerga, pune mâna şi dă de o coadă!... « Am înţeles! ». Lasă cerga la loc binişor peste băiatul adormit, şi s'apucă să-l mângâie blând pân păr; o ia întâiu dela ceafă şi, când ajunge cu mâna spre frunte, dă de două cucuie tari — ce mai încape vorbă? — nişte corniţe în lege.

— Ei! zice baba, d'ăştia mi-ai fost?... Lasă, că-ţi cunosc eu dumitale meşteşugul!

Ii înfige o mână 'n păr şi cu alta l-apucă de coadă şi trage ş'aşa ş'aşa. Băiatul sare din somn:

— Ce e, babo?

— Bine, mă, puşlama, că n'am să-ţi zic mai frumos!... după ce te-am găzduit, te-am ospătat şi cinstit boiereşte, tu, gogeamite flăcău în putere, să-i tragi la aghioase, şi eu, o biată neputincioasă, să moţăiu deşteaptă, să-ţi spui basme şi să te apăr de muşte..., ai? Păi ce fel de vorbă-i asta?... Scoală, dulăule, c'ai dormit destul! Uite, ce lună frumoasă!... hai ne plimbăm...

— Ce, nu ţi-e bine, babo?... Culcă-te acolo şi lasă-mă să mă odihnesc... Nu ţi-am spus ce obosit sunt??

— Ia, nu mai umbla tu cu mofturi... par'că nu ştiu...

— Of! că multe mai ştii!

— Să ştii tu, că, dacă-i la o adică, te ştiu şi pe tine cine eşti... Cui le tai tu?... ba, că eşti copil sărman; ba, că n'ai fraţi; ba, că eşti prăpădit de drum... Parc'ă nu ţi-am văzut eu podoabele, ghiavole!... Ce crezi?... Hai scoală, să ne plimbăm! n'auzi tu?

Şi iar îl sgâlţâie...

— Astâmpără-te, babo, şi mă lasă!

— Nu te las, cioflingarule, pân' nu ne plimbăm... num'aşa, niţeluş, de colea până colea, doar de mi s'o face şi mie somn... Haide, scoală!

— Ei! zice băiatul; mi-am găsit beleaua cu baba asta... Inţelege odată, babo, când îţi spune omul!...

— Da tu, om eşti?

— Da ce sunt?

— Om, ai? Da cine moaş'ta a mai văzut om cu codiţă şi corniţe, mă?... Vrei să mă tragi pe sfoară, tu, pe mine? Hehei, băiete! nu mă cunoşti cine sunt... Eu... d'ăştia mărunţei ca d'alde tine... Să 'ntrebi odată pe frate-tău, pe Aghiuţă, — cu ăla barem ne cunoaştem de mult, — să-ţi spuie el; şi tu să-i spui dela mine, c'am zis eu aşa, că de ce nu mai dă p'aici?... ce?... e supărat?... Hai ne plimbăm... Scoală odată, că te plesnesc!

Da' diavolul — ce alta are de lucru decât să ispitească şi să păcălească pe bieţii muritori, şi să-şi bată joc de sufletul lor? — ucigă-l crucea! Ce se gândeşte afurisitul de Prichindel, văzând că nu-i chip aminteri să scape de babă? se ridică de mijloc şi zice:

— De! băbuţo, ce să-ţi spui?... Cum mi s'a speriat şi mie somnul, par'că-par'că mi-ar plăcea să mă plimb pe lună.

— Păi, atunci, ce stai?... Haide!

— Da, da' nu pe jos...

— Da' cum, mă?... călare?

— Călare, fireşte; călare, merg.

— Uite, mă! tu eşti cam ţâcnit pesemne... Da' un' să-ţi găsesc cal acuşica?... Ce, acilea sunt grajdurile lu tat'tău, să baţi numa 'n palme şi să-ţi vie bidiviul gata

la scară?... Imi pare rău de boiul tău!... ce nu te gândeşti când vorbeşti?... nu şade frumos!

— Păi, eu «cal» am zis?... am zis «călare».

— Adicătele, cum vine vorba asta?

— Şi mie îmi pare rău de dumneata, că-mi spuseşi adineaori că ştii multe şi le 'nţelegi pe toate, şi atâta lucru, bag seama, nu pricepi...

— Ce să pricep, mă?

— Dumneata vrei să mergem la plimbare...

— Ei! da...

— Ei! eu merg bucuros, da' numa călare merg... Ei?

— Ei?

— Ei! ia-mă dumneata în cârcă, şi hai să ne plimbăm... Uite, ce lună!

— Nu ţi-e ruşine! zice baba; coşcogea flăcăul zdravăn, în floarea vârstii tale, să te bucuri tu la o biată şontoroagă de bătrână ca mine, fără putere... să te ducă 'n cârcă oscioarele mele!... Auzi-auzi!

— Ruşine, neruşine, asta e... Daca pofteşti, bine; de unde nu, lasă-mă să dorm.

— Aşa ţi-e vorba?

— Aşa... Dacă eşti bătrână fără putere, ce-ţi mai arde de plimbare?... Stăi de-ţi odihneşte «oscioarele»...

Şi zicând astea, Prichindel s'a aşezat la loc să doarmă... Luna sclipea d'asupra de tot... Baba s'a culcat şi ea; a 'nchis ochii, şi a stat aşa cât a stat; s'a mai învârtit, s'a răsucit, când aşa, când aminterea, şi zice:

— Ai adormit, Prichindel?

— Iar, babo?

— Ia, scoală, mă, să-ţi mai spuiu o vorbă...

— Care vorbă?

— Mă, Prichindel, da' dacă nu te-oiu putea eu duce, mă? că tu trebuie să fii greu, cum te văz eu, voinic...

— Noi să 'ncercăm... Ce pagubă?

— Ei! bată-te vina ta să te bată!... Auzi dumneata, neiculiţă, drăcia dracului! ce i-a dat lui Tartorul pân cap: zor nevoie, la plimbare de-a călare!!... Mă, băiete, hai mai bine pe jos, că-i mai frumos...

— Pe jos nu pot.

— Nu?

— Nu...

Mai tace baba ce mai tace, şi pe urmă:

— Ei! hai, scoală... să vedem ce putem!... să-ţi fac şi hatârul ăsta... să nu zici!

S'au ridicat amândoi... Baba s'a pus piuă, şi strigă lui Prichindel:

— Haide, hopa!

— Ţin'te bine, babo!

Şi ţup odată! în cârca babei; iar baba:

— Mă, băiete, ascultă: să nu te laşi greu şi să nu-mi dai prea des călcâie ca agiamiii!... Apucă-te numa bine cu amândouă mâinile pe după gâtul meu!... Haide, gata!

... Bine-i spusese baba că ea ştie multe şi el mai nimic. Prostul de Prichindel — drac-drac, da' n'a 'nţeles. Cum a luat-o de gât, baba s'a scuturat de zdrenţele şi de urâciunea ei şi de odată s'a prefăcut într'o femee tânără şi voinică, înaltă şi frumoasă ca o zână, strălucind şi ea pe pământ cum strălucea luna 'n cer — fiindcă baba asta era o fată de 'mpărat mare, care, de miticiă se dedese la ştiinţa fermecelor şi la meşteşugul vrăjitoriei, şi, pentru păcatele ei, fusese blestemată să se preschimbe în hodoroagă cerşetoare şi să nu-şi mai ia înfăţişarea ei de mai 'nainte decât atunci când o putea păcăli pe dracul, ba încă, şi atunci, numa pe vremea nopţii. Aşa, până să vă lămuresc în aste câteva cuvinte, baba, adică fata de împărat, or zâna, cum poftiţi, era departe cu Prichindel. Alerga uşor ca vântul de par'că n'atingea pământul; îi zbura pe d'asupra capului lui Prichindel părul ei bălan despletit; iar în lumina lunii, fâlfâia în fel-de-fel de ape zăbranicul vioriu ţesut în fluturi şi 'n fire de argint, cu care era 'nvăluită...

Mult au alergat aşa...

— Să stăm, să mai răsuflăm! a zis Prichindel ameţit, când au ajuns într'o pajişte.

Dar ea, ce să-l asculte?... De unde-şi mai potolise fuga, s'a pornit iar şi mai repede, şi tot mai repede, pân' au dat într'o luncă plină numa cu trandafiri albi mirosi-

tori, şi aici a 'nceput ea să se domolească şi încet-încet să meargă în pas... Apoi, oprindu-se locului, zice:

— Ascultă!

Şi deodată, în tăcerea aceea plină de lumina lunii, s'a auzit din umbra unui tufiş glas de privighetoare.

— Iţi place, dragă Prichindel?

— Straşnic! a răspuns el.

— Iţi pare rău că ţi-ai pierdut somnul pentru plimbare?

— Ei aş!

— Vrei să mai mergem?

— Hai 'nainte!

Şi iar a pornit fata de 'mpărat...

S'au plimbat mult şi multe lunci au văzut cu câte flori! și atâtea cântări de păsări, care mai de care, au auzit!... Dar când, departe de tot, dintr'o pădurice, eşeau în largul câmpului înspre răsărit, deodată strigă cu groază Prichindel:

— Se crapă de ziuă!

Ea se opreşte scurt, se uită 'n zare, vede 'n adevăr mijind zorile, şi... p'aci ţi-e drumul! Şi ţin'te, goană!... Zbura cum zboară calul-dracului, peste moşoroaie, gropi, mărăcini, buşteni, bălţi — că bietul Prichindel vedea jucând pe cer trei luni în loc de una. Cum a sosit într'un suflet înapoi la fântână, l-a aruncat pe diavol cât colo mototol; iar ea s'a scuturat şi 'ntr'o clipă s'a ghemuit pe cergă jos — tot baba de cu seara... El s'a ridicat zdruncinat de căzătură, şi zice:

— Mai rămâi sănătoasă, babo!

— Umblă sănătos, Prichindel maică!

A plecat băiatul şontâc-şontâc înapoi la deal către asfinţit unde scăpăta luna... Dar baba strigă după el:

— Mă! n'auzi tu?... când mai vii p'aici?

— Aldată... Cine ştie când? a răspuns el fără să se mai uite înapoi.

— Mă, băiete, ascultă... să nu uiţi să-i spui lui fratetău că-l aştept negreşit... Ai auzit?

Da, până să isprăvească ea, băiatul a pierit, par'c'a intrat în pământ.

Oftează baba şi se culcă; dar n'apucă să 'nchiză ochii

bine şi aude glasuri de drumeţi. Se ridică de mijloc şi, cu mâna 'ntinsă, începe duios, după canonul ei:

— Faceţi-vă...

Când unul dintre drumeţi îi taie vorba:

— De dimineaţă te-ai sculat astăzi, băbuţo!

— Ce să fac, măiculiţă? dacă n'am somn, vai de păcatele mele!... Faceţi-vă milă şi pomană de o biată păcătoasă fără putere!

— Crede, bătrâno! zice ălălalt.

Şi îşi văd oamenii de drum.

— Crez, măiculiţă, crez! să ne crează Dumnezeu pe toţi, drăguţul!

Pe urmă, scoate din traistă o bucăţică de covrig, o 'nmoaie 'n năstrapă şi 'ncepe s'o morfolească 'n gingii.

ABU-HASAN

Era odată la Bagdad, sub domnia strălucitului calif Harun-al-Raşid, un neguţător bogat, care avea o nevastă bătrână şi un fecior, Abu-Hasan, crescut până la vreo treizeci de ani strâns de aproape în toate privinţele. Neguţătorul a murit, şi Abu-Hasan a intrat în stăpânirea avuţiei pe care o grămădise tată-său o viaţă întreagă. Fiul a făcut altfel decum făcuse tatăl. In tinereţe nu căpătase niciodată o para mai mult decât îi trebuia ca să-şi ducă viaţa; acum a pus de gând să cheltuească potrivit cu mijloacele pe care i le adusese soarta. Astfel, şi-a împărţit averea în două părţi: cu o parte a cumpărat acareturi, care-i aduceau destul venit ca să poată trăi cum se cuvine, fără să s'atingă de capete; iar cu cealaltă jumătate, în bani sunători, a hotărît să se pună pe petreceri, încailea să-şi destoarcă răbdările suferite sub străşnicia în care-l ţinuse tată-său până la aşa vârstă coaptă; dar s'a jurat că n'are să mai cheltuească apoi nimica peste această sumă, după ce şi-o face toate chefurile. In acest scop, Abu-Hasan a strâns împrejuru-i o ceată de tineri de vârsta şi de teapa lui, şi de acolea s'a gândit numa cum să-i facă a-şi petrece vremea în chipul cel mai plăcut. Aşa dar nu s'a mărginit la prânzuri şi ziafeturi cu mâncări şi băuturi care de care mai rare şi mai scumpe; a mai adus şi tarafuri de lăutari şi cântăreţii cei mai vestiţi; şi pe urmă, dănţuitoarele şi dănţuitorii cei mai aleşi din oraşul Bagdad.

Toate chefurile astea, din zi în zi mai costisitoare, l-au aruncat pe Abu-Hasan în cheltueli atât de nemăsurate, încât n'a putut-o duce aşa mai mult de un an.

Cum n'a mai întins masă mare, prietenii s'au făcut nevăzuţi; ba nici nu-i mai întâlnea oriunde i-ar fi căutat, fiindcă

fugeau de el îndată ce-l zăreau, şi dacă din întâmplare da piept în piept cu vreunul şi vrea să-l oprească să-i spună ceva, acela îşi cerea iertăciune, că-i e degrabă şi n'are vreme de vorbă, şi pleca repede p'aci încolo.

Pe Abu-Hasan mai mult l-a mâhnit părăsirea din partea prietenilor, decât îl încântase mai înainte semnele lor de dragoste. Odată, mâhnit, dus pe gânduri, cu capul plecat a intrat în odaia măsii şi s'a aşezat pe marginea divanului departe de ea.

— Ce ai, fiule? a 'ntrebat bătrâna. De ce eşti aşa de pocâltit şi n'ai chef deloc? Să fi pierdut tot ce ai pe lume şi tot n'ai fi aşa de opărit... Ştiu că, după câte cheltueli nebuneşti ce ai făcut, nu-ţi mai rămân mulţi bani sunători. Erai stăpân pe avutul tău, şi eu n'am vrut să mă 'mpotrivesc purtărilor tale nesocotite, mai ales ştiind că ţi-ai păstrat cuminte jumătate din avere... Şi d'aia nu văd ce te poate adânci acuma în aşa de neagră mâhnire.

Pe Abu-Hasan, la vorbele bătrânei, l-a podidit lacrimile, şi a zis:

— Mamă, ştii în ce chip m'am purtat un an de zile. Am strâns atâţia prieteni împrejurul meu, i-am îndopat cu câte bunătăţi mi-a dat prin gând, până n'am mai putut, şi acuma când nu mai am ce le da, văd că toţi mă părăsesc. Când zic că n'am cu ce-i mai îndopa, mă gândesc la banii pe cari-i hotărîsem pentru asta; că despre venitul meu, slavă Domnului, mi l-am păstrat, şi acuma ştiu cum să 'ntrebuinţez ce din fericire mi-a rămas. Vreau numai să încerc până unde pot merge prietenii mei cu nerecunoştinţa. O să mă rog de ei să pună fiecare dela mână la mână, să m'ajute a mă sălta din starea nenorocită în care am căzut. Dar asta, precum ţi-am spus, o fac numai ca să văz dacă voiu găsi la dânşii vreo recunoştinţă.

— Băiete, i-a răspuns mama, nu vreau să te opresc dela ce ai pus de gând; dar îţi pot mai dinainte spune că degeaba tragi nădejde. Tu încă nu cunoşti ce va să zică prietenii de petrecere; dar o să-i cunoşti...

— Mamă, a zis Abu-Hasan, eu înţeleg şi cred ce-mi spui; dar tot vreau să mă luminez singur despre mişelia şi neomenia lor.

Abu-Hasan a şi plecat; a făcut ce-a făcut şi a găsit pe toţi prietenii. Le-a arătat în ce mare strâmtorare se afla şi i-a rugat să-şi deslege pungile ca să-l ajute. N'a uitat chiar să le spună că în mare parte a scăpătat din pricina cheltuelilor nemăsurate cu atâtea petreceri şi ziafeturi, că doar i-o atinge la omenie. Nici unul dintre prieteni nu s'a lăsat înduioşat de vorbele lui frumoase, ba, unii chiar, l-au dat afară. S'a întors acasă, amărît până în fundul sufletului şi i-a zis bătrânei:

— A, mamă, bine mi-ai spus tu: în loc de prieteni am găsit nişte ticăloşi nerecunoscători. S'a isprăvit; să nu-i mai văz în ochi!

Abu-Hasan s'a hotărît dar să se ferească de acu' ncolo de orice galantomie. După ce şi-a socotit venitul bine şi l-a împărţit astfel încât să-i ajungă de cheltueală în fiecare zi regulat, dându-i mâna să poftească în toate serile la masă câte un singur musafir, pe care să-l ospăteze cumpătat, dar cuviincios. Pe urmă s'a jurat că acel musafir să nu fie localnic din Bagdad, ci un străin care ar fi picat chiar în ziua aceea, şi pe care să-l poată trimite pe-aci încolo după ce l-a găzduit frumos o noapte.

După cum pusese la cale, Abu-Hasan îşi îngrijea de dimineaţă să cumpere toate trebuincioasele pentru cină, şi pe seară, mergea să se aşeze lângă podul Bagdadului; cum vedea un străin, ăl dintâiu care-i ieşea înainte, măcar de orce teapă ar fi fost, îl poftea politicos să-i facă cinste a veni să cineze şi să petreacă noaptea aceea acasă la dânsul.

Cina lui Abu-Hasan nu era foarte bogată, însă bună şi curată, aşa ca să poată mulţumi destul pe un oaspete drumeţ. Mai ales nu lipsea dela masă vin bun, şi veselie, căci în loc să vorbească cu oaspetele său despre politică or despre daraveri negustoreşti, îi plăcea mai bine să povestească despre lucruri plăcute şi hazlii. De felul lui era om vioiu şi bun de petrecere, şi ştia să 'nveselească pe un tovarăş orcât de posomorît. A doua zi dimineaţa Abu-Hasan îi zicea musafirului:

— Când te-am poftit aseară să cinezi la mine, ţi-am spus obiceiul meu: să nu te superi că acuma te poftesc să

pleci; am eu cuvinte să mă port aşa. Mergi de-ţi vezi şi de treburile dumitale... Umblă cu Dumnezeu!

Intr'o seară, când şedea după regula lui la capătul podului, iată că trece califul Harun-al-Raşid, îmbrăcat tiptil aşa ca să nu-l cunoască nimeni. Stăpânitorul acesta, deşi avea destui slujbaşi foarte pricepuţi şi straşnici, tot voia să cunoască el singur cum merg lucrurile în împărăţia lui; şi pentru acest scop umbla adesea tiptil în felurite chipuri prin oraşul Bagdad. In seara aceea, era îmbrăcat ca un negustor dela Musul, care s'ar fi dat chiar atunci jos de pe corabie în partea dimpotrivă a podului, şi în urma lui mergea un rob mare şi voinic, o namilă de om.

Califul, sub îmbrăcămintea lui, se vedea a fi un bărbat de seamă, vrednic de toată cinstea. Abu-Hasan s'a ridicat de unde şedea jos şi, după ce i-a făcut o temenè până la pământ, i-a zis politicos de tot:

— Prea cinstite domnule, bine-ai venit sănătos la noi în Bagdad; te rog prea-plecat să-mi faci cinstea să pofteşti la cină cu mine şi să-ţi petreci noaptea asta în casa mea; ca să te odihneşti bine de oboseala călătoriei.

Şi, ca să-l îndatoreze şi mai mult a pofti la el, i-a spus în câteva cuvinte ce obiceiu are dânsul cu musafirii lui.

Califul a făcut haz de gustul lui Abu-Hasan, şi a voit să cunoască mai deaproape pe acest om ciudat. I-a spus numaidecât că dela un bărbat aşa de politicos e încântat a primi găzduire fie pe cât de scurtă vreme, şi că e gata să-l urmeze.

Abu-Hasan, care nu bănuia că soarta îi scosese înainte un oaspete aşa de înalt, se purta cu califul par'că ar fi fost deopotrivă amândoi. L-a dus acasă, l-a băgat într'o odaie foarte curată şi l-a poftit să şadă pe divan la locul de cinste. Cina era gata şi masa pusă. Mama lui Abu-Hasan, pricepută la bucătărie, le-a dat trei feluri de mâncări: nişte porumbei gătiţi cu zarzavaturi şi cu orez, apoi o gâscă la tavă şi pe urmă un clapon fript cu patru puişori rumeniţi de jur împrejur. Altceva nimica; dar toate erau bine făcute.

Abu-Hasan a stat la masă în faţa musafirului; au mâncat amândoi din toate pe tăcute şi pe nebăute după obiceiul locului. După ce au isprăvit de mâncare, mama lui Abu-

Hasan a ridicat masa şi le-a adus fel de fel de poame de care se găseau în acea vreme a anului şi nişte turte uscate de migdale. Când s'a 'nnoptat bine, au aprins lumânările: apoi Abu-Hasan a adus nişte urcioare cu vin şi bărdace, le-a pus lângă el şi a rugat-o pe bătrâna să-i dea de mâncare robului care venise cu musafirul. Când s'au aşezat iar la masă, Abu-Hasan a luat o bărdacă, a umplut-o cu vin şi, ridicându-se în sus, a zis către musafir:

— Prea cinstite domnule, te poftesc să faci ca mine... Nu ştiu ce-i fi gândind dumneata; dar, după mine, drept să-ţi spun, omul care urăşte vinul, vrând să se arate înţelept, nu-i înţelept deloc. Veselia e lucru bun; trebue s'o căutăm, şi s'o găsim în fundul bărdacei!

Abu-Hasan şi-a golit bărdaca, în vreme ce Califul i-a răspuns:

— Vorba dumitale e cuminte, eşti un om de ispravă; îmi place că te văz chefliu şi vesel, şi te rog să-mi torni şi mie.

Abu-Hasan a umplut bărdaca musafirului, zicând:

— Gustă, te rog, prea-cinstite domnule şi spune drept: aşa-i că-i bunicel?

Califul a băut; iar Abu-Hasan i-a mai zis:

— Eu, cum te-am zărit pe dumneata, am priceput că eşti om care ştii ce va să zică să trăeşti. Ce să-ţi mai vorbesc?... Sunt nu se poate mai mulţumit şi mai vesel că m'am întâlnit astăzi cu un bărbat aşa de deosebit cum eşti dumneata. Imi placi foarte mult... Halal să-ţi fie! Să trăeşti!

Vorbele lui Abu-Hasan îi făceau mare plăcere califului, care fiind şi el om foarte vesel, îşi îndemna mereu gazda la băut, ca să o cunoască mai bine. Din vorbă în vorbă, Abu-Hasan a spus cum îl cheamă, cum trăeşte, prin ce întâmplări neplăcute trecuse, şi a încheiat zicând:

— Dar nu-mi pare rău că am fost amăgit de prieteni, fiindcă dacă nu se 'ntâmpla ce s'a întâmplat, poate nu-mi scotea norocul în cale un străin aşa de preţios ca dumneata.

Califul, mulţumit de lămuririle lui Abu-Hasan, i-a zis:

— Eşti vrednic de laudă prietene, că ai luat astfel de hotărîre înţeleaptă, şi mai ales că te ţii de ce ai hotărît şi,

drept să-ţi spun, îţi pismuesc fericirea. Dumneata ai în fiece zi plăcerea să primeşti la masa şi 'n casa dumitale un om de treabă cu care stai frumos de vorbă şi-l îndatorezi aşa, încât unde s'o duce să te pomenească şi să-ţi laude casa, masa şi primirea dumitale atât de cuviincioase... Decât, din vorbă 'n vorbă, şi dumneata şi eu, nu luăm seama că prea lăsăm vinul să se trezească... Te rog, bea, şi toarnă-mi şi mie.

Şi aşa au băut amândoi înainte povestindu-şi unul altuia lucruri plăcute. Acu era târziu; musafirul a spus că fiind obosit de atâta drum cât făcuse, are nevoie de odihnă, şi a adăugat:

— Şi pe urmă, nici dumneata nu voiu să-ţi pierzi odihna pentru mine. Haide, să ne culcăm; şi, fiindcă poate mâine dimineaţă eu am să plec până nu te deştepţi dumneata, îţi spun deacuma că am rămas foarte încântat de ospătarea ce mi-ai făcut aşa de îndatoritor. Numai de un lucru îmi pare rău, că nu ştiu cum să-ţi arăt recunoştinţa mea. Spune-mi rogu-te, dumneata, cum m'aş putea plăti de atâta bunăvoinţă, ca să vezi că nu ai avut aface cu un nerecunoscător. Un om ca dumneata, nu se poate să n'aibă vreo daraveră, vreo nevoie, şi să nu dorească a i se face pe plac. Uite, cât mă vezi pe mine aşa, negustor, poate să fiu în stare să te îndatorez şi eu cu ceva, dacă nu deadreptul, măcar prin mijlocirea vreunuia dintre prietenii mei.

La aceste vorbe politicoase, ale negustorului, Abu-Hasan a răspuns:

— Prea-cinstite domnule, nu mă îndoesc câtuş de puţin că, nu numai aşa, doar ca om politicos, îmi arăţi atâta bunăvoinţă. Dar pot să te asigur că eu n'am nici păsuri, nici daraveri, nici vreo dorinţă, şi n'am să cer nimănui nimic. N'am cea mai mică poftă de mărire, şi sunt foarte mulţumit cu soarta mea. Prin urmare, foarte-ţi mulţumesc numai şi numai că ai poftit în casa mea şi mi-ai cinstit masa, aşa bună rea, cum s'a putut găsi... Cu toate astea, parcă aş avea şi eu ceva care mă supără, dar iar nu până 'ntr'atâta încât să-mi pierz liniştea pentru asta. Să vezi ce e... Aici la noi, în Bagdad, fiecare mahala îşi are giamia ei, cu câte un iman, adică popă, care e dator să facă rugă-

ciunile la ceasurile hotărîte după lege. Imanul dela giamia noastră este un bătrân înalt şi uscăţiv, posomorît şi tare făţarnic. Ctitorii, câteşi patru, vecinii mei, sunt ca şi el nişte bătrâni ursuzi şi zavistnici, lucru mare. In toate zilele se adună împreună cu toţii şi alta n'au de vorbit decât bârfeli şi răutăţi, ca să vâre fitiluri şi zâzanie în toată mahalaua: crapă de necaz că nu pot să stăpânească dumnealor pe toţi mahalagiii noştri, să-i poarte ei de nas după cum le place lor. Ei! vezi, asta mă strânge pe mine de gât, în loc să-şi vază popa de legea lui şi ctitorii să se îngrijească de giamie, dumnealor se leagă de lume şi n'o lasă să trăească în bună pace.

— Cum văz eu, a zis califul, dumneata ai dori să le mai scurtezi limba acelor bârfitori?

— Precum zici, tocmai! a răspuns Abu-Hasan. Ah! de ce nu mă face Dumnezeu pe mine calif o zi măcar, numai o zi!

— Ei! să zicem că ai fi calif... ce-ai face?

— Ce-aş face?... Aş face ceva să rămână de pomină... i-aş pildui straşnic pe dumnealor, ca să aduc o mulţumire lumii de ispravă; aş pune să le tragă la fiecare ctitor câte o sută de beţe la tălpi şi imanului patru sute; să-i învăţ eu pe dumnealor, mă 'nţelegi, că nu-i treaba dumnealor să turbure viaţa mahalagiilor, mă 'nţelegi.

Califului i s'a părut foarte nostimă ideea lui Abu-Hasan, şi zice:

— Imi place dorinţa dumitale, mai ales că o văd pornită dintr'o inimă dreaptă care nu sufere să rămâie răutatea nepedepsită; şi tare aş dori şi eu să ţi-o văd îndeplinită... Şi de! poate că lucrul să nu fie chiar peste putinţă, cum îţi închipui... Eu cred că, dacă ar afla ce gânduri ai, califul ar fi în stare să-ţi încredinţeze puterea lui pe o zi... Şi cât mă vezi dumneata, aşa, un negustor ca toţi negustorii, cine ştie de nu ţi-aş putea ajuta s'o dobândeşti.

— Ei! ia lasă, a răspuns Abu-Hasan, nu-ţi mai bate joc de mine şi dumneata, cum şi-ar bate fireşte şi califul dacă ar afla de neroziile mele... Poate doar atâta, să afle şi el de purtările cuvioşilor noştri şi să-i osândească el la vreo pedeapsă.

— Ba, Doamne fereşte, nu-mi bat joc nicidecum, a zis musafirul, şi de sigur că nici califul nu şi-ar bate... Dar să le lăsam astea; uite, e aproape de miezul nopţii, haide să ne culcăm.

— Bine zici; dar, fiindcă urciorul nostru mai are ceva în fund, eu crez că ar trebui mai întâiu golit, şi pe urmă să ne ducem la culcare. Un lucru numai te-aş ruga: mâine dimineaţă când ăi pleca, dacă n'oi fi eu deştept, să nu laşi uşa dela drum deschisă.

Pe când vorbea Abu-Hasan, califul, ridicând urciorul, şi-a umplut bărdaca şi a golit-o mulţumind încă odată de buna ospătare. După aceea, pe furiş a aruncat în bărdaca gazdei, aşa cât poţi lua pe vârful degetelor, dintr'o cutiuţă cu nişte prafuri, pe care o purta totdeauna cu sine, şi peste ele a turnat vinul tot cât mai rămăsese în urcior; pe urmă, întinzând bărdaca a zis:

— Acuma te rog, iubită gazdă, să iei dela mine bărdaca asta şi s'o deşerţi în cinstea şi pentru dragostea mea.

Abu-Hasan, foarte bucuros, a luat bărdaca în mâna dreaptă şi a ridicat-o 'n sus; cu palma stângă la piept s'a 'nchinat prea-plecat şi apoi a băut tot până 'n fund dintr'o sorbitură... Dar n'a apucat să lase jos bărdaca goală, şi, simţindu-se înmuiat din toate încheieturile, s'a lungit binişor pe divan, unde l-a şi furat somnul, aşa de grabă, că musafirul a început să râză, şi, chemându-şi robul, care aştepta gata la uşă, i-a zis:

— Ia-l pe omul ăsta în cârcă, şi bagă bine de seamă, când ieşim, în ce loc se află casa, să ştii unde ai să-l aduci înapoi mâine când ţi-oiu porunci.

Şi, fără sgomot, au ieşit din casă, robul ducând în cârcă pe Abu-Hasan adormit adânc, şi Califul, care a lăsat într'adins uşa dela drum deschisă.

Cum au sosit la palat, au mers până în odaia unde aşteptau toţi curtenii:

— Desbrăcaţi-l pe omul ăsta şi-l culcaţi în patul meu.

Curtenii l-au desbrăcat binişor pe Abu-Hasan, l-au îmbrăcat în halatul califului şi l-au culcat frumos în patul împărătesc. După aceea califul a chemat împrejuru-i pe toţi ai curţii, bărbaţi şi femei, şi le-a zis:

— Vedeţi pe omul care doarme colea? Mâine dimineaţă, la ceasul hotărît, întocmai cum faceţi când mă deştept eu, aşa să faceţi şi cu el, fără nici o deosebire, să nu vă mai gândiţi la mine câtă vreme v'aţi afla în faţă-i; în sfârşit, până nu poruncesc eu altceva, poruncile lui să fie sfinte: el este califul vostru.

Curtenii şi curtenele fără vorbă s'au închinat pân' la pământ, şi fiecare s'a gândit cum să se supună mai bine, după puterile sale, poruncilor stăpânului. Intorcându-se la palat, califul trimisese după marele vizir Giafar, şi cum a sosit acesta, i-a zis:

— Uite de ce te-am chemat, Giafar: mâine dimineaţă când vii după porunci, să nu te miri dacă vezi şezând în tronul meu pe omul acesta, care doarme colea. Ascultă-i şi-i îndeplineşte cu sfinţenie toate poruncile. Are să se arunce la galantomie, o să-ţi poruncească a împărţi daruri în dreapta şi 'n stânga: fă tot ce-ţi spune, măcar de-ar fi să-mi sleeşti toate lăzile împărăţiei. Nu uita să veseşti pe toţi curtenii dela mic până la mare, să-i dea mâine la ceasul hotărît pentru înfăţişare înaintea mea, toată cinstea ce mi se dă mie... Du-te acuma şi caută să-mi faci întocmai pe plac.

După plecarea marelui vizir, califul a mers să se culce şi el într'altă odaie, poruncind robului său de încredere, anume Mesrur, să-l scoale mâine până nu s'a deşteptat Abu-Hasan. Şi astfel, a doua zi dimineaţa, califul a trecut într'o cămăruţă cu câteva trepte mai sus, de unde dela o ferestruică cu gratii putea vedea fără a fi văzut, toată odaia unde dormea încă prietenul de cu-seara.

Toţi curtenii şi toate curtenele intrară numaidecât pe rând, şi se aşezară binişor, în tăcere fiecare după treapta sa, ca după obiceiu, la locu-i cuvenit. Incepuse acum să se lumineze de ziuă; era vremea de deşteptat pentru rugăciunea dinainte de răsăritul soarelui, după cum cere legea musulmană. Curteanul cel care sta lângă căpătâiul califului, apropiă de nasul adormitului un burete înmuiat în oţet de trandafir. Adormitul strănută îndată şi miji din ochi; deşi nu era încă destulă lumină, văzu că se află în mijlocul unei odăi mari, foarte bogate, împodobită cu vase mari de aur, cu perdele şi covoare ţesute de mătase; şi de

jur împrejurul lui nişte tinere curtene, unele cu harfe, altele cu alăute şi cu dairele, gata să înceapă a cânta, şi toate de o frumuseţe nespusă; iar la spatele lor nişte robi arabi în vestminte strălucitoare, stând toţi cu mâinile la piept. Uitându-se la învelitoarea cu care dormise acoperit văzu că e de catifea stacojie ţesută cu fir de aur, şi cu mărgăritare; iar lângă pat un vestmânt tot aşa, şi alături, pe o perină, o tichie de calif.

Văzând toate astea, Abu-Hasan rămase aiurit... şi, aducându-şi aminte de ce vorbise seara la masă cu musafirul, gândi:

« Asta-mi place! Ajunsei acuma şi calif! Auzi vis! » şi închizând ochii îşi aşeză iar capul să-şi urmeze somnul. Dar un rob, aplecându-se până la pământ, îi zise cu sfială:

— Stăpânitor al credincioşilor, strălucirea Ta să nu mai adoarmă, e vremea rugăciunii de dimineaţă, soarele stă să se arate.

Vorbele acestea l-au ameţit pe Abu-Hasan: « Sunt deştept or dorm?... Aş! dorm; nu se poate!... dorm! » Şi, ţinând ochii tot închişi, n'a mişcat. Dar n'a trecut mult, şi robul, văzând că nu capătă răspuns, a zis iar:

— Stăpânitor al credincioşilor, Strălucirea Ta, să nu se supere dacă iar îndrăznesc a-i spune că trebue să se scoale, afară numa daca nu vrea să lase a trece ceasul rugăciunii de dimineaţă.

— M'am înşelat, gândi Abu-Hasan; nu dorm.

Deschise ochii bine şi, fiind acum ziua mare, văzu foarte limpede tot ce zărise nedesluşit la lumina slabă de-adineaori. Se ridică de mijloc şi privi de jur împrejur zâmbind ca un om care se deşteaptă plin de mulţumire după un somn bun cu vise plăcute.

Atunci tinerele curtene i se închinară prea-plecat, şi deodată harfele şi tamburele, alăutele şi dairelele începură o cântare îngerească de care Abu-Hasan rămase atins până la suflet. Cu toate astea tot şi-a venit iar la gândul d'intâiu:

« Bre! ce să fie asta? unde mă aflu eu? Ce e palatul ăsta? Ce sunt minunăţiile astea? robii şi curtenii ăştia străluciţi? frumuseţile astea de curtene? şi cântările astea care te ri-

dică în slavă? Cum adică? să nu pot eu înţelege: visez or sunt treaz? »

Când îi treceau prin minte aceste întrebări, iată că s'apropie Mesrur, căpetenia robilor şi-i zice:

— Stăpânitor al credincioşilor, Strălucirea Ta să-mi dea voie a-i spune că n'are obiceiu să se scoale aşa de târziu, afară numa dacă, Doamne-fereşte, nu se simte bine; aşadar, trebue Strălucirea Ta numaidecât să se suie în tron, că iacătă a sunat ceasul sfatului împărătesc.

După vorbele lui Mesrur, Abu-Hasan înţelese că nu mai doarme şi că prin urmare tot ce i se întâmplă nu-i în vis, ci aievea. Dar încă nehotărît ce are să facă şi cum trebue s'o ia, stetea la gânduri. După câteva clipe de îndoeală, se uită lung la Mesrur şi-i zise:

— Ia ascultă-mă, cu cine vorbeşti? şi cui îi zici dumneata « Stăpânitorul credincioşilor? »

— Strălucirea Ta, răspunse Mesrur zâmbind, îmi vorbeşte astfel ca să mă pună la încercare, or ca să glumească... Cine altul să fie stăpânitorul credincioşilor decât Strălucirea Ta? Mesrur, ticălosul rob, nu poate uita asta, şi bănueşte că poate vreun vis urît o fi turburat azi noapte odihna Strălucirii Tale.

Abu-Hasan pufnind s'a trântit iar cu capul pe căpătâiu şi... după ce s'a săturat de râs, s'a ridicat iar de mijloc şi, întorcându-se către un arap mititel, negru ca şi Mesrur, i-a zis:

— Ia, ascultă piciule: spune-mi tu cine sunt eu.

— Prea Inalte, a răspuns piciul clipind din ochii-i aplecaţi, Strălucirea Ta este stăpânitorul credincioşilor, care ţine pe pământ locul stăpânului lumii.

— Mare mincinos eşti, cât eşti tu de micuţ. Pe urmă a făcut semn unei curtene să se apropie şi întinzându-şi mâna, i-a zis:

— Drăguţă, fii bună şi muşcă-mă de vârful degetului, să văz: dorm or sunt deştept?

Tânăra l-a apucat cu dinţii de vârful degetului şi i-a strâns puţintel... Abu-Hasan şi-a tras repede degetul...

— Nu dorm... Dar cum? cum fără ştirea mea, să ajung eu peste noapte calif? Asta e ceva minunat, de neînţeles... Şi zise apoi foarte dulce cătră frumoasa curteană:

— Mă rog, spune-mi drept, aşa să trăeşti, adevărat e, drăguţă, că eu... sunt stăpânitorul credincioşilor?

— Mai adevărat nu se poate, prea-luminate stăpâne, a răspuns tânăra; e atât de adevărat, că noi rămânem toţi pe gânduri văzând că Strălucirea Ta se miră de asta...

Abu-Hasan s'a uitat lung la ea şi cu un zâmbet de bunătate, i-a răspuns moţăind din cap:

— Am înţeles! şi mătăluţă eşti o... mincinoasă... Lasă că ştiu eu bine cine sunt.

Căpetenia robilor văzând că stăpânul voia să se dea jos din pat, îi întinse mâna şi umărul să-l ajute. Cum se puse Abu-Hasan pe picioare, rezemându-se pe umărul robului, curtenii bărbaţi şi femei i se plecară până la pământ strigând toţi într'un glas:

— Să fie de bine Strălucirii Sale; zi fericită şi cu noroc să-i dea Dumnezeu!

— Ah! Doamne, ce minune! a strigat stăpânul... Ce mă culcai aseară, şi acu ce mă trezesc?... Vezi cum se poate schimba viaţa, de cu seara până dimineaţa... Mare lucru! ce să spun?... Să mor dacă 'nţeleg ceva.

Până să-şi isprăvească vorba, câţiva curteni l-au şi îmbrăcat de sus până jos, pe când ceilalţi, curteni şi curtene, şi robi, arapi, s'au aşezat în rând de o parte şi de alta, până la uşa prin care stăpânitorul trebuia să meargă în sala sfatului împărătesc. Mesrur, căpetenia arapilor, îl duse până la treptele tronului. Abu-Hasan, rezemându-se pe umărul robului, sui treptele şi se aşeză în tron.

Totdeodată Harun-al-Raşid trecuse repede la altă ferestruică cu gratii de unde se vedea în sala tronului.

Abu-Hasan aruncându-şi privirile în dreapta şi 'n stânga, văzu pe toţi curtenii şi ofiţerii palatului stând frumos la rând, drept ca lumânarea, cu ochii ţintă în ochii lui, fără să clipească măcar şi par'că fără să răsufle.

Lui Harun-al-Raşid, care se uita cu multă luare aminte, de sus, prin grătii, îi plăcu dintru 'nceput ce vrednic şi ce mândru se pricepea Abu-Hasan să-i ţină locul.

Indată ce s'aşeză califul pe tron îşi ridică fruntea rezemându-şi palmele pe genunchi, şi totdeodată marele vizir Giafar se 'nchină dinainte-i până la pământ, zicând:

— Stăpânitor al credincioşilor, Dumnezeu s'o acopere cu harurile sale pe Strălucirea Ta, iară pe duşmanii ei în flăcările iadului să-i prăvălească!

Abu-Hasan, după câte văzuse şi auzise de-adineaori din pat, şi până acum, pe tron, începu să crează că e deabinele calif. Nici n'a mai voit să gândească prin ce minune a soartei ajunsese aici, şi, hotărît, s'a apucat de treabă ca un calif ce era. Astfel a 'ntrebat pe marele vizir dacă are să-i spună ceva deosebit. Giafar i-a răspuns:

— Stăpânitor al credincioşilor, emirii, vizirii şi toţi ofiţerii aşteaptă porunca să vie a se 'nchina Strălucirii Tale.

Abu-Hasan a zis:

— Să poftească!

Marele vizir s'a 'ntors atunci cătră portarul cel mare:

— Stăpânitorul credincioşilor porunceşte să-ţi faci datoria.

S'au dat de părete uşile, şi toţi ofiţerii cei mari, muiaţi din cap până 'n picioare numa 'n mătăsuri şi 'n fireturi, au intrat, şi cu pas falnic unul după altul, au venit să se 'nchine dinaintea tronului îngenunchiând şi atingând podeala cu fruntea, după care, iar la rând au mers să se aşeze frumos unii deoparte, alţii de alta. Când s'a sfârşit ţeremonia, marele vizir a început să-şi facă raportul despre felurite treburi după hârtiile pe care le ţinea în mână. Treburile acelea în adevăr nu erau nici foarte însemnate, nici prea încurcate; totuş erau treburi politiceşti. Abu-Hasan, fără să stea mult pe gânduri le-a dat la toate deslegare potrivită, scurt, fără să se 'ncurce la vreuna, şi toate deslegările erau nemerite, după cum îl povăţuia mintea lui cu scaun sănătos.

Până să-şi isprăvească raportul, Abu-Hasan, zărind în mulţimea ofiţerilor pe căpitanul poliţiei, pe care-l cunoştea, că-l văzuse de atâtea ori prin oraş, a zis marelui vizir:

— Ia aşteaptă puţintel, am de dat o poruncă grabnică poliţaiului... Căpitane, ia poftim mai aproape...

Căpitanul s'a apropiat de tron închinându-se şi a ascultat, iar califul a urmat:

— Căpitane, să mergi acu într'un suflet în uliţa cutare, din mahalaua cutare (i le-a spus pe nume); în uliţa aceea

se află o giamie; la giamie acolo, ai să găseşti stând la taifas un iman şi patru bătrâiori cu barba albă... Să-i ridici numaidecât şi să pui să le tragă, de faţă cu dumneata: câte o sută de vine de bou la tălpi, fiecăruia dintre bătrâiori, iar imanului, patru sute... Şi pe urmă să te întorci fără zăbavă să-mi spui cum mi-ai îndeplinit porunca... Ai venit?

Căpitanul, fără vorbă, s'a închinat adânc şi a plecat degrabă să-şi facă datoria.

La auzul acestei porunci, date aşa de scurt şi hotărît, Harun-al-Raşid a zâmbit de mulţumire, văzând că Abu-Hasan nu-şi pierde vremea cu nimicuri, ci se foloseşte degrabă de prilejul domniei spre a pedepsi cum se cuvine pe zavistnicii bârfitori.

Totdeodată marele vizir îşi urma mai departe raportul, şi până să nu şi-l isprăvească bine, iată se 'ntoarce poliţaiul şi zice:

— Stăpânitor al credincioşilor, am găsit pe iman şi pe cei patru bătrâiori stând la taifas în giamia aceea, şi ca dovadă că mi-am îndeplinit cu credinţă datoria întocmai după porunca Strălucirii Tale, am adus şi adeverinţa aceasta.

Şi scoţând din sân o hârtie a înfăţişat-o califului. Abu-Hasan a cetit în deamănuntul arătarea celor petrecute în curtea giamiei şi s'a uitat de aproape la numele mahalagiilor, toţi cunoscuţi de-ai lui, cari întăreau cu iscăliturile lor acea arătare, ca martori ce stătuseră de faţă la săvârşirea pedepsii, şi după ce a sfârşit a zis foarte mulţumit către poliţaiu:

— Bun! treci la locul dumitale... Acuma dumneata, vizirule, spune vistiernicului să ia o pungă cu o mie de bani de aur şi să o ducă tot în mahalaua aceea unde a fost poliţaiu, mamei unuia Abu-Hasan: e om văzut în partea locului, măcar cine îi cunoaşte casa. Du-te şi te întoarce degrabă.

Marele vizir a dus el însuş punga şi i-a spus bătrânei numai atâta că este un dar trimis din partea califului, fără altă deslușire. Bătrâna cu destulă mirare a primit darul; nu-şi putea închipui de unde până unde să-i dea prin minte

califului a-i trimite ei atâta bănet; de unde era să ştie dânsa de cele ce se petreceau la palat?

In vremea cât a lipsit marele vizir, şi-a făcut raportul şi poliţaiul despre toate cele întâmplate peste noapte în tot Bagdadul, fel de fel, pe care le-a ascultat califul cu multă luare aminte. Intorcându-se vizirul şi spunând califului cum îndeplinise întocmai porunca, califul i-a zis:

— Bine; dar nu ţi-a dat în gând să întrebi pe bătrâna: fiu-său, Abu-Hasan e acasă? ce face?

— Ba da, strălucite stăpâne, cum nu? am întrebat-o, şi mi-a răspuns că fiu-său e acasă, dar că doarme în odaia lui şi nu-l poate trezi, fiindcă az-noapte a stat până foarte târziu la petrecere cu un musafir.

La vorbele acestea, califul nu şi-a mai putut stăpâni râsul şi a râs cu mare poftă, de care fireşte toată lumea s'a bucurat, văzând veselia stăpânitorului lor a-tot-puternic. Mesrur atunci a făcut un semn către toată adunarea prin care le arăta că sfatul s'a încheiat şi că fiecare poate pleca; şi au plecat toţi, trecând şi închinându-se pe dinaintea tronului rând pe rând, ca şi la sosire, rămânând împrejurul tronului numai Mesrur, marele vizir şi ofiţerii de pază. Abu-Hasan s'a coborît de pe tron tot cum se urcase, rezemându-se cu o mână pe umărul credinciosului Mesrur, şi cu cealaltă pe umărul unui ofiţer voinic, şi astfel s'a dus în odaia de unde venise: totdeodată Harun-al-Raşid a trecut la altă ferestruică zăbrelită de unde să poată urmări tot.

Mesrur a dus pe Abu-Hasan într'altă odaie, unde aşteptau o droaie de cântăreţe, cari cum l-au văzut au şi început cu toatele să sune din harfe, din ghitare, din tambure şi dairele şi să cânte din gură în fel de fel de glasuri, atât de frumos încât Abu-Hasan a rămas fermecat.

De acolo, cu muzicantele după el, Mesrur l-a trecut într'un salon unde sclipeau bogăţii peste bogăţii, numai catifele, mătăsuri şi aur şi nestimate; şapte policandre de aur greu cu câte şapte sfeşnice atârnau din tavanul lucrat în sidef în feluri de sclipituri cari-ţi luau ochii. In mijloc sta aşezată o masă cu şapte talere tot de aur greu cu mâncăruri din cari se ridicau aburi de deosebite mirodenii. Pe delături, s'au aşezat muzicantele în şapte tarafuri şi din fie-

care taraf ieşind înainte câte una, una mai frumoasă ca alta, îmbrăcate de sus până jos numa 'n borangic străveziu, au venit mai aproape de masă.

Când a intrat Abu-Hasan, cu fetele cântând în urma lui, a stat o clipă în loc aiurit de atâtea minunăţii. S'a uitat mult de jur împrejur, din tavanul sclipitor până 'n covoarele în care i se îngropau picioarele, şi, numa îndemnat de Mesrur, care i-a spus închinându-se plecat, că se răcesc bucatele, s'a hotărît să se mişte din loc şi să meargă a se aşeza la masă. Cum s'a aşezat el, cele şapte curtene dimprejurul mesii au început să-i facă vânt cu nişte apărători de pene mlădioase de păun. Abu-Hasan încântat, după ce s'a uitat la fiecare din ele zâmbindu-le dulce, le-a zis:

— Drăguţelor, de ce vă osteniţi să-mi faceţi vânt toate? poate să mă răcorească numa una singură... alelalte şase, mă rog, să poftească la masă alături cu mine, să-mi ţie de urît, că mie, ce să spui? oricâte bunătăţi să am, singur la masă, nu-mi ticneşte...

Tinerele s'au aşezat îndată la masă; dar Abu-Hasan văzând că nu pun nimica 'n gură de sfială, le-a dat el la fiecare 'n taler şi foarte politicos le-a poftit să guste măcar; pe urmă le-a 'ntrebat cum le cheamă. Le chema aşa: *Gură de mărgean*, *Lună plină*, *Rază de soare*, *Bucuria ochilor*, *Puful piersicii*, *Vraja inimii*. Pe urmă a întrebat pe cea care rămăsese să-i facă vânt să-l răcorească şi dânsa i-a spus că o cheamă *Acadea de miere*. Straşnic de frumoasă.

Abu-Hasan fiecăreia i-a spus, potrivit cu numele ei, câte o vorbă de duh potrivită, aşa că adevăratul calif, care le vedea şi auzea toate de sus s'a întărit în credinţa ce şi-o făcuse mai dinainte, că prietenul este un om preţios. Când au văzut tinerele că Abu-Hasan s'a săturat de mâncare, una dintre dânsele în picioare a zis către un rob care sta cu mâinile încrucişate la slujba mesii:

— Stăpânitorul credincioşilor, vrea să treacă la dulceţuri; aduceţi de spălat.

Toate s'au ridicat dela masă, au luat din mâinile robilor, una un lighean de aur, alta o cană cu cioc, tot de aur şi a treia un peşchir de mătase, şi îngenunchiând câteşi-trele dinaintea lui Abu-Hasan, care şedea pe scaun, i-au dat de

spălat. După ce s'a făcut şi asta, s'a dat de o parte o perdea de catifea şi s'a deschis uşa dela alt salon.

Mesrur a trecut înainte, poftindu-l cu multe temenele pe calif în celălalt salon încă şi mai strălucit şi, pe urmă, iar într'altul şi mai strălucit şi în fiecare câte şapte tarafuri de cântăreţe tot una şi una, şi mese încărcate cu poame, dulceţuri, prăjituri, feldefel de bunătăţi neînchipuite. L-au plimbat aşa toată ziua până a 'nceput să însereze. In cel din urmă salon Abu-Hasan a văzut ce nu mai văzuse pân'aci: Pline cu vin împărătesc şapte cane mari de argint şi de jur împrejur nişte cupe tot aşa suflate pe dinăuntru cu aur. S'a aşezat la masă, încremenit de frumuseţea altor tinere care îi aşteptau poruncile, — a voit să ştie cum le cheamă, şi a bătut în palme făcând semn tarafurilor de cântăreţi să se oprească. Deodată s'a făcut tăcere; iar el luând de mână pe una dintre cele şapte tinere, care era mai aproape, a poftit-o să şează alături şi a întrebat-o cum o cheamă, iar dânsa a răspuns: *Salbă de mărgăritare.*

— Nu se putea nume mai potrivit, a zis Abu-Hasan; bine te-a botezat cine te-a botezat; decât eu tot aş zice că dinţii matale întrec toate mărgăritarele din lume... Drăguţa mea *Salbă de mărgăritare*, tare m'ai îndatora să-mi umpli, cu mânuşiţele matale, o cupă de vin.

Fata a îndeplinit porunca. Abu-Hasan luând cupa plină şi privind foarte duios, când la cupă, când la fată, a zis:

— *Salbă de mărgăritare*, în sănătatea mătăluţă... Te rog, fă-mi şi matale tot aşa hatâr!

Dânsa îşi umplu o cupă şi, ridicându-o în sus, cântă un cântec cu un glas îngeresc, de care Abu-Hasan a rămas foarte 'ncântat. După aceea, luă pe altă tânără şi o pofti să şază alături de el, întrebând-o cum o chiamă, iar ea a răspuns: *Steaua Zorilor.*

— Nu se putea nume mai potrivit a zis Abu-Hasan; bine te-a botezat cine te-a botezat, decât... eu tot aş zice că ochii mătăluţă întrec toate stelele de pe cer... Drăguţa mea *Steaua Zorilor*, tare m'ai îndatora să umpli două cupe, una pentru mine şi alta pentru mătăluţă...

Şi tot aşa cu una după alta, pe rând, până la cea din nrmă pe care o chema *Lumina Zilei*, a băut şapte cupe pline.

După aceea *Salbă de mărgăritare* a mai umplut o cupă şi foarte veselă a zis:

— Stăpânitor al credincioşilor, îndrăsnesc prea-plecată a mă ruga Strălucirii Tale de un mare hatâr: să bea această din urmă cupă, după ce va asculta şi dela mine un cântec pe care, nădăjduesc, n'o să-i pară rău că l-a ascultat.

— Cu dragă inimă, sufletu-meu! a zis Abu-Hasan luând cupa, ba chiar, ca un Stăpânitor al credincioşilor ce sunt, îţi poruncesc să mi-l cânţi, că nu se poate o frumuseţe de copilă ca matale orce-o face să nu facă frumos şi drăgăstos.

Tânăra atunci i-a cântat din tambură şi din gură de l-a ridicat în slava cerului pe calif, care după ce s'a isprăvit cântecul i-a strigat cântăreţei:

— « Să trăeşti, drăguţă. Halal să-ţi fie! » şi a sorbit cupa până la picătura din fund, apoi, s'a întors să-i mai zică încă o vorbă însă d'abia a putut deschide gura mormăind ceva neînţeles; şi-a şi aşezat braţele pe masă, şi-a lăsat fruntea pe braţe şi a adormit adânc.

Se înnoptase acuma bine. Harun-al-Raşid, care văzuse şi auzise tot, a coborît degrabă în salon, bucuros că toate îi ieşiseră după plac. A poruncit să scoată lui Abu-Hasan vestmântul de calif şi să-l îmbrace în hainele cu care-l aduseseră aseară la palat. A chemat apoi pe robul cel voinic şi i-a zis:

— Acuma ia-mi-l binişor în cârcă şi du-te de-l culcă pe divan acasă la el, şi când ăi ieşi, nu uita, să laşi uşa dela drum deschisă.

In scurtă vreme, robul s'a întors la palat să-i spună califului că îndeplinise porunca întocmai.

Abu-Hasan întins frumos pe divan a dormit până a doua zi foarte târziu... Mijind ochii, l-a prins mirarea să se vază în casa lui, şi a 'nceput să cheme cu glas mângâios:

— *Salbă de mărgăritare! Steaua Zorilor! Guriţă de mărgean!* unde sunteţi? Veniţi încoace drăguţelor.

Măsa, care l-a auzit de alături, a venit de grabă.

— Ce ai fătu meu? ce ţi s'a întâmplat?

Abu-Hasan a ridicat mândru capul şi a întrebat:

— Babo, cui îi zici tu fătu-meu?

— Ţie, cui să-i zic? nu eşti tu băiatul meu Abu-Hasan?

— Eu băiatul tău? ce nu-ţi iei seama la vorbă? Eu Abu-Hasan? ce trăncăneşti? Eu sunt stăpânitorul credincioşilor, bre!

— Pentru Dumnezeu, fătu-meu, taci să nu te-auză cineva, să crează că eşti nebun.

— Nebună eşti tu, babo! încă odată îţi spun că eu sunt Stăpânitorul credincioşilor.

— Ah, fiule, a strigat bătrâna, ce duh rău te canoneşte pe tine de aiurezi aşa? Nu vezi că eşti în odaia ta, în odaia unde te-ai născut ş'ai trăit până acuma?

— Mi se pare şi mie că ai dreptate, a zis Abu-Hasan ştergându-se la ochi, par'că aşa ar fi. Eu sunt Abu-Hasan, tu eşti mama, şi amândoi suntem în odaia mea.

Baba gândi că şi-a venit fiu-său în simţire şi vrea să 'nceapă a râde, când Abu-Hasan, de unde şedea lungit se ridică de mijloc, se uită de jur împrejur, apoi îşi acoperi cu palmele amândoi ochii şi strigă straşnic:

— Piei dinaintea mea, scorpie bătrână! Nu sunt fiul tău! Sunt stăpânitorul credincioşilor, auzitu-m'ai? Piei!

— Pentru numele lui Dumnezeu fiule, vino-ţi odată în fire! Taci, să nu te-auză cineva!

— Să nu te văz! Lipseşti!

Biata babă văzând că nu-i chip de 'nţeles a început să se bată cu pumnii în cap şi să se bocească. Dar Abu-Hasan s'a mâniat şi mai tare, a început s'o înjure, ba, ca un copil blestemat, s'a repezit şi-a îmbrâncit-o dând-o de perete s'o strivească şi mai multe nu.

Bătrâna a început să ţipe de s'au strâns mahalagiii. Ce e? ce e?

Au sărit toţi şi au dat-o într'o parte pe bătrâna...

— Ce faci, Abu-Hassan? ţi-ai pierdut mintea şi frica de Dumnezeu, omule, de ridici mâna asupra mătii?

Abu-Hasan, fierbând de mânie, se uită cu ochi rătăciţi la toţi de jur împrejur şi zise:

— Cine este Abu-Hasan acela despre care vorbeşti?... Cum îndrăsniţi să-mi ziceţi mie Abu-Hasan... Mă cunoaşteţi voi pe mine cine sunt? Eu sunt stăpânitorul credincioşilor, bre! Afară toţi! Lipsiţi!

Vecinii au înţeles că omul înnebunise, şi, ca să-l oprească

de a face vreo boroboaţă, l-au legat de mâni şi de picioare; dar tot n'au vroit să-l lase numai cu bătrâna; unul dintre ei a alergat la îngrijitorul balamucului să-i dea de ştire, şi fără zăbavă s'a şi întors cu câţiva slujitori, cari aduceau cu ei funii, chingi şi vine de bou.

Abu-Hasan, cum i-a văzut a început să se sbuciume şi să urle, dar îngrijitorul l-a domolit degrabă cu vreo două-trei vine de bou pe spinare; l-au legat burduf şi l-au dus la balamuc.

Acolo, după ce i-au tras, după regula casei, vreo cincizeci de vine de bou l-au închis într'o colivie zebrelită; şi pe urmă trei săptămâni d'arândul acelaş tain în fiecare zi, după care regulat îl întreba îngrijitorul:

— Ei! Spune: tot mai crezi că eşti stăpânitoru credincioşilor? Mă omule, vino-ţi în fire, ascultă-mă pe mine...

— N'am nevoie de poveţele tale, răspundea bolnavul; nu sunt nebun; dar, dacă ai să mă schingiueşti şi să mă stâlceşti multă vreme tot aşa, fireşte c'o să mă înnebuneşti de-a binele.

Nenorocita bătrână venea în toate zilele să cerceteze cum îi mai merge; plângea de se prăpădea când îl auzea văitându-se de dureri şi-i vedea spinarea şi şalele umflate pline de vânătăi aşa că nu mai ştia sărmanul pe ce parte să se rezeme, ca să aibă puţină odihnă. De câte ori deschidea ea gura vrând să afle cu vorbă bună, nu cumva şi-a mai fi venit în minţi, el o ocăra ş'o gonea, încât totdeauna se întorcea acasă nemângâiată cu gândul că fiu-său nu mai are leac.

Incet-încet începu să se stingă închipuirea lui Abu-Hasan că fusese îmbrăcat în caftan de calif, că avusese netăgăduită putere de calif, că poruncile lui de calif fuseseră îndeplinite cu sfinţenie; începu să se gândească şi altfel: « Bine, să zicem că sunt calif, apoi atunci dacă sunt calif, cum de m'am deşteptat la mine acasă? De ce nu m'am trezit înconjurat de robi şi de curtene? De ce marele vizir şi atâţi ofiţeri dimprejurul meu m'au părăsit?... Nu, nu se poate... A fost numa vis... Da; dar am poruncit poliţaiului să pedepsească pe cei cinci bârfitori, şi vizirului să ducă o pungă mamei, şi poruncile mi-au fost îndeplinite. Atunci?

....Nu ştiu nici eu ce să mai zic; nu 'nţeleg deloc... Ei! dar câte şi mai câte nu le 'nţeleg eu şi n'am să le 'nţeleg niciodată!

Cam aşa se gândea Abu-Hasan când a sosit măsa, care, cum l-a văzut aşa de sdrobit şi de prăpădit, a 'nceput iar să se bocească, şi pe urmă l-a 'ntrebat:

— Ei, fătu-meu, cum îţi mai e? cum stai la cap? Te-ai mai desbărat de duhul necurat care te canoneşte?

— Mamă, a răspuns foarte liniştit Abu-Hasan, acuma văd şi eu bine că am fost ieşit din minţi şi te rog să mă ierţi de păcatul groaznic ce l-am făcut ridicând ca un ticălos nebun mâna asupra ta. Şi rog şi pe vecinii noştri să mă ierte dacă i-oiu fi supărat cu ceva când am fost apucat. Un vis m'a smintit; un vis ciudat din cale-afară, care de sigur ar fi smintit pe orice om mult mai cuminte ca mine. Oricum o fi fost, de-acuma ştiu că a fost numa 'nchipuire: sunt sigur că nu sunt stafie de calif strălucit, ci numai şi numai bietul Abu-Hasan cu oasele rupte. Da, sunt fiul tău care te-a cinstit totdeauna până în ceasul acela blăstemat al păcatului şi care de-acum pocăit are să te cinstească până la moarte!

La aceste vorbe cuminţi, mama plină de bucurie a strigat:

— Fătu-meu, eu te-am iertat, să te ierte Dumnezeu, şi noi să-i mulţumim că te-a mântuit de duhul necurat.

Şi numaidecât a alergat bătrâna mângâiată la îngrijitorul balamucului, şi i-a spus că fiul ei este tămăduit de tot. Ingrijitorul a venit şi el, l-a sucit, l-a învârtit cu fel de fel de întrebări, şi văzându-l teafăr, în toată firea, i-a dat drumul să meargă 'n voie cu măsa la casa lor.

Abu-Hasan, întorcându-se acasă, rupt, s'a aşezat la pat să-şi caute de sănătate. După câtăva vreme, simţindu-se iar în puteri, a 'nceput a i se urî să stea serile singur în casă, şi astfel s'a hotărît să se apuce iar de tabietul lui de mai nainte. A plecat aşadar într'o seară pe la asfinţit, era tocmai zi 'ntâiu a lunii, a plecat să-şi caute un musafir; a mers de s'a aşezat ca de obiceiu la capătul podului şi a aşteptat să-i pice un străin. Tocmai în ziua aceea avea obiceiu şi califul să umble tiptil prin târg până dincolo de porţile cetăţii, afară. Nu se aşezase Abu-Hasan de mult

pe o laviţă când zări venind de peste pod, pe negustorul lui dela Musul, ca şi întâia oară cu zaplanul de rob după el. Şi sigur fiind că numai dela acest negustor i s'a fost tras lui atâtea boroboaţe şi supărări, lăsându-i uşa dela drum deschisă, şi-a zis în gând: « Doamne iartă-mă, mi se pare că ăsta e vrăjitorul care m'a fermecat! » şi a întors ochii în altă parte să nu-l vază până n'o trece. Califului îi aduseseră ştiri despre tot ce i se întâmplase prietenului deşteptându-se a doua zi după petrecerea dela palat în casa lui din mahala; şi fiind stăpânitor bun la inimă şi iubitor de dreptate, s'a gândit să-l ia pe Abu-Hasan pe lângă el de aproape şi să-l răsplătească de câte păţise. Deaceea acuma, îmbrăcat tiptil, tot ca negustor dela Musul, îşi căuta prietenul la locul ştiut. L-a zărit şezând pe laviţă şi a luat seama că-şi întoarce capul într'adins ca să nu-l vază. Atunci a ocolit binişor pe după laviţă şi aplecându-se i s'a arătat ochi în ochi, zicându-i:

— Ei!... Dumneata eşti, frate Abu-Hasan? mă 'nchin cu plecăciune... Dă-mi voie să te sărut.

La acestea Abu-Hasan, întorcându-şi ochii încolo, a răspuns:

— Ba eu nu mă 'nchin dumitale cu plecăciune deloc, că n'am nevoie nici de închinăciunea nici de pupăturile dumitale... Hai du-te, vezi-ţi de drum.

— Cum se poate? a zis Califul; nu mă mai cunoşti? Nu-ţi mai aduci aminte ce bine am petrecut împreună acu o lună, seara la dumneata acasă, când mi-ai făcut cinste să mă ospătezi aşa de frumos?

— Nu! nu te cunosc şi nu ştiu despre ce vorbeşti... Hai du-te, lasă-mă...

Dar Califul nu s'a dat cu una cu două, şi a adăugat:

— Nu-mi vine a crede că nu mă cunoşti; că doar nu de mult ne-am văzut; trebue să-ţi aduci aminte cum ţi-am mulţumit de buna d-tale găzduire, ce bune urări ţi-am făcut şi cum ţi-am făgăduit să te ajut măcar la ce, ca om cu trecere în lumea bună...

— Nu ştiu, a răspuns Abu-Hasan, ce trecere ăi fi având şi în ce lume, şi n'am câtuşi de puţin dorinţă să ţi-o pun la 'ncercare; dar ştiu că după urările d-tale am ajuns ne-

bun... Rogu-te, dacă iubeşti pe Dumnezeu, vezi-ţi de drum; dă-mi pace.

— A! frate Abu-Hasan, să mă ierţi: nu mă pot despărţi de dumneata în aşa chip! trebue să fii bun încă odată să mă pofteşti la dumneata, să mă ospătezi şi să mă găzdueşti; să am încă odată cinstea a bea un pahar cu dumneata.

— Măi, omule, nu 'nţelegi? de câte sute de ori să-ţi spun? Du-te cu D-zeu, drăguţă... Destule am tras după urma dumitale, destule!... mi-e peste cap, nu mai am poftă şi de altele!

— Iubite frate Abu-Hasane, prea eşti aspru cu mine. Te rog nu-mi mai spune astfel de vorbe care mă mâhnesc. Fă-mi mai bine hatârul şi-mi povesteşte ca la un adevărat frate ce ţi s'a 'ntâmplat, ca să 'ndreptez răul ce zici că ţi l-am făcut, şi să-ţi cer iertare că, şi de ţi-oi fi făcut poate vr'un rău, n'a fost nici cu voia nici cu ştirea mea; crede-mă, rogu-te, să te crează Dumnezeu!

Negustorul a rostit vorbele acestea cu glasul aşa de cald pornit din inimă, că Abu-Hasan s'a mai îmbunat, şi, după ce şi-a întors ochii către el, i-a zis mai blând:

— Poftim de şezi colea lângă mine, să ţi le povestesc toate, ca să vezi că nu degeaba sunt supărat pe dumneata.

Şi astfel Abu-Hasan şi-a povestit toate întâmplările cu deamănuntul, de când s'a fost trezit din somn dimineaţa în palat, până a doua zi dimineaţa când s'a trezit la el acasă, şi le-a povestit ca şi cum s'ar fi petrecut toate într'un vis; şi pe urmă a adăugat:

— Şi să nu te miri când îţi spun că d-ta eşti vinovat de toate câte mi s'au întâmplat; adu-ţi aminte că te-am rugat dacă pleci de dimineaţă, până n'oi fi eu deştept, să închizi uşa dela drum, şi d-ta n'ai închis-o, ca să intre duhul necurat să-mi umple capul cu visul acela care, n'am ce zice, era frumos, dar pe urmă numai eu ştiu ce a tras pielea mea după urma lui. D-ta eşti vinovat, că ai fost uituc, de toate câte le-am pătimit.

Pe când Abu-Hasan îşi povestea foarte aprins păţaniile, negustorul a pufnit de râs: asta l-a mâniat tare pe povestitor, care a strigat:

— Aşa? carevasăzică dumneata îmi şi râzi în nas când

eu mă jeluesc dumitale de răul care mi l-ai pricinuit? Ori gândeşti că-ţi spun moşi pe groşi, ca să glumesc cu d-ta?... Poftim, uite colea că nu-ţi minţii... Uite! uite!

Şi zicând aceasta s'a aplecat de mijloc şi descoperindu-şi umerii şi sânul i-a arătat urmele umflăturilor şi vineţelelor de pe trup. Califul nu a putut vedea acele semne fără să fie adânc mişcat de compătimire şi, foarte mâhnit că gluma mersese prea departe, a luat în braţe pe Abu-Hasan şi l-a sărutat foarte duios zicându-i:

— Ridică-te, te rog, prea iubite frate, şi vino... Haide la dumneata acasă... Doresc să mai petrec încă odată astă seară cu d-ta... şi mâine, cu voia lui Dumnezeu, ăi vedea că toate or să meargă bine... bine de tot... ascultă-mă pe mine: mai bine nu se poate...

Incet-încet, cu mângâieri şi vorbe pline de bunătate negustorul a potolit cu totul supărarea prietenului, care i-a zis:

— Eu te iau şi astă-seară, dar să te juri că mâine dimineaţă nu mai uiţi uşa deschisă, dela drum, să mă pomenesc iar cu duhul necurat.

Negustorul a făgăduit că de data asta, Doamne fereşte, n'are să mai uite. Ridicându-se amândoi de pe laviţă, au pornit spre casă; şi pe drum negustorul ca să-l îndemne şi mai bine pe prietenul său, îi zicea mereu:

— Ţi-am dat odată cuvântul, ţi l-am dat, s'a isprăvit! Să nu mă crezi vreun terchea-berchea: eu sunt negustor cu vază şi om de omenie... In mine poţi avea încredere.

Aşa, au mers ei amândoi alături, cu robul în urma lor, până au ajuns acasă, pe înserate. Abu-Hasan a aprins lumini în odaie; amândoi s'au aşezat pe divan, şi masa fiind gata s'au apucat să cineze, ca doi vechi prieteni ce erau. După cină, bătrâna a curăţit masa, a adus pometuri, uscături şi băutură, şi s'a dus lăsându-i singuri. Au băut fiecare îndelete câte cinci-şase bărdace vorbind una-alta despre lucruri neînsemnate... Când musafirul l-a văzut pe Abu-Hasan încălzit bine, i-a deschis vorba despre dragoste şi l-a 'ntrebat dacă iubise cumva în viaţa lui vreo femeie.

— Frate dragă, ce să-ţi spun? a răspuns Abu-Hasan, mie, cel puţin până acuma dragostea mi s'a părut un fel de robie; uite să-ţi mărturisesc drept, mie atâta mi-a plăcut

în viaţa mea: să mănânc, nu ceva scump, dar bun şi curat, şi mai ales să beau un vinişor cum ştiu eu, dar, nu singur; mi-a plăcut să petrec totdeauna cu prietenii, mai ales cu un om deştept... La dragoste nu m'am prea gândit... Dar iar nu pot zice că sunt de tot neştiutor... Dacă s'ar întâmpla să dau peste o femeie frumoasă şi veselă ca una dintre celea din visul meu, de care-ţi povestii; să văz eu că şi ea mă face haz aşa cum sunt, că mi-e urît serile cu mine; să-mi cânte frumos şi să mă ţină de vorbă căutând toate chipurile cum să mă facă s'o plac şi eu pe ea — de, par'că-par'că n'aş zice ba... Poate chiar dimpotrivă, m'aş lipi de ea cu tot sufletul şi m'aş simţi fericit să-i robesc. Ei! dar unde să găsesc eu aşa femeie?

Abu-Hasan a oftat ca de un dor mare şi, umplând două bărdace, a adăugat:

— Dar ce să ne mai gândim la d'alde astea? mai bine să ne vedem de petrecerea noastră aşa de plăcută... Ia, pofteşte!

După ce şi-a golit fiecare bărdaca lui, musafirul a zis:

— E păcat, un om aşa de plăcut, bun şi deştept ca dumneata, care cum văz eu ar fi simţitor la dragoste, să duci astfel de viaţă singur cuc, fără să te bucuri de plăcerile lumii...

— Nu mi-e greu, a răspuns gazda, să-mi duc viaţa asta liniştită; mai bine aşa, decât să dau peste cine ştie ce femeie ciudată şi ursuză şi care să-mi amărască zilele...

Musafirul a luat bărdaca lui Abu-Hasan şi a zis:

— Ştii ce? las' pe mine; am să-ţi găsesc eu ce-ţi trebue dumitale; eu am să te căpătuesc, şi ai să vezi că am să-ţi nemeresc întocmai după pofta inimii.

Şi după aceste vorbe, a turnat vin şi i-a întins gazdei bărdaca plină, adăugând:

— Poftim, poţi bea chiar de-acuma în sănătatea aceleia care-ţi va face fericirea vieţii.

— Fie! a zis gazda, dacă pofteşti să beau în sănătatea aceleia care... cum îmi făgădueşti, cu toate că nu prea pun temeiu pe făgăduiala dumitale.

A dat bărdaca peste cap, şi, fireşte, numaidecât l-a luat gaia.

Robul l-a ridicat în cârcă, iar califul ieşind după el hotărît să nu mai înapoieze pe Abu-Hasan ca întâia oară, a închis bine uşa dela drum.

Ajungând la palat, aceeaş punere la cale, aceleaşi porunci, aceeaş rânduială, întocmai toate, ca şi întâia oară.

A doua zi dimineaţa Abu-Hasan când s'a trezit din somn, cam târzior, şi a mişcat puţin, au început şapte tarafuri să cânte lin şi dulce numai cu jumătate glas. Abu-Hasan a deschis ochii privind de jur împrejur... Cântările au contenit deodată. Abu-Hasan a închis iar ochii, şi mişcându-şi degetele a strigat îngrozit aşa de tare încât de sus îl auzea califul:

— Iar m'a apucat! Acuma ţine-te! iar la balamuc, iar vine de bou, Doamne sfinte, ia-mă în paza ta! Iar mi-a făcut-o afurisitul de musafir! mi-a lăsat uşa dela drum deschisă! iar a intrat la mine duhul necurat! iar mă chinueşte cu închipuiri şi cu vedenii!... Nu mă lăsa, Doamne, pradă Satanei!

După această scurtă rugăciune, a 'nchis iar ochii acoperindu-şi-i cu palmele, doar o mai putea adormi. Dar una dintre curtene, pe care o mai văzuse el bine odată, îi zise, apropiindu-se de căpătâiul lui:

— Stăpânitor al credincioşilor, fiindcă Strălucirea Ta nu se ridică, deşi i-am arătat că s'a făcut ziuă, atunci trebue să 'ndeplinim porunca pe care ne-a dat-o pentru asemenea împrejurare.

Şi deodată au sărit mai multe fete; l-au ridicat din pat pe sus, l-au pus să sară jos pe un covor în mijlocul salonului. Apoi şapte tinere frumoase ţinându-se de mână s'au pornit să joace de jur împrejurul lui, în vreme ce tarafurile cântau din toate puterile sbârniind şi sunând din dairele.

Abu-Hasan sta jos pe covor dus pe gânduri, aiurit cu desăvârşire:

« Adică să fiu eu în adevăr stăpânitorul credincioşilor?! »

Şi gândind acestea a făcut semn către *Salbă de mărgăritare* şi către *Steaua Zorilor*, care jucau. Hora s'a spart, cântările au contenit şi fetele s'au apropiat de el, care le-a zis, zâmbind prosteşte:

— Fetelor, spuneţi-mi drept, dar drept: cine sunt eu?

— Stăpânitor al credincioşilor, a răspuns *Steaua Zorilor*, Strălucirea Ta vrea să glumească, ori poate cine ştie ce vis i-a turburat închipuirea; asta se poate fiindcă Strălucirea Ta a dormit astăzi peste obiceiu. Dacă mi-este îngăduit, am să povestesc Strălucirii Tale toate cele întâmplate până aseară.

Şi i le-a povestit cu deamănuntul cum fuseseră pedepsiţi imanul şi nişte bătrâiori, din mahalaua cutare, cum îi fusese trimisă o pungă cu aur mamei unuia Abu-Hasan tot din mahalaua aceea, cum a petrecut el toată ziua, ce mâncase, cum îi cântaseră, şi cum după ce băuse cu ele, adormise...

— Şi de-acolea Strălucirea Ta a dormit peste obiceiu până acuma...

— Haide-haide, a răspuns el clătinând din cap, nu mai spune... Află că de când v'am mai văzut pe voi, am fost la mine acasă, la mine, Abu-Hasan, acolo am lovit-o pe mama, apoi de-acolo m'au dus la balamuc, unde am stat legat ferecat trei săptămâni şi 'n toate zilele am căpătat tain câte cinzeci de vine de bou... Şi voi vreţi să crez că toate astea au fost vis, ai? Haida-de! mai bine spuneţi că vreţi să râdeţi de mine...

— Stăpânitor al credincioşilor, a zis Steaua Zorilor, suntem toate 'n stare să jurăm pe tot ce are mai scump Strălucirea Ta, că tot ce ne spune e numa un vis. Strălucirea Ta n'a ieşit de aici de ieri seara, şi d'atunci a dormit toată noaptea nemişcat până acuma.

— Bine, bine, a răspuns el, eu auz ce spui matale; dar mă rog, ia uitaţi-vă şi colea...

Şi descoperindu-şi umerii le-a arătat tutulor urmele loviturilor.

— Poftim, mai spuneţi că nici astea nu sunt aievea, că doar le simţ şi acuma durerea...

Apoi a chemat aproape pe un ofiţer şi i-a spus:

— Apucă-mă cu dinţii de vârful urechii şi strânge; să văz, de visez ori sunt deştept...

Ofiţerul a îndeplinit porunca aşa că Abu-Hasan a dat un ţipăt; atunci deodată s'au pornit ghitarele, toate tamburele, dairelele şi glasurile să sune din răsputeri, iar tinerele şi ofiţerii să dănţuească chiotind ca nişte nebuni. Abu-Hasan

în fierberea de sgomot, s'a ridicat de jos şi numa 'n cămaşa de noapte s'a repezit între dănţuitoare, a apucat pe două de mâini şi s'a pornit să sară şi să ţopăe mai nebun ca toţi... Şi trage-i danţ, şi ţine-o aci, şi nu te da!

Califul, de sus, dela ferestruică, n'a mai putut, a deschis gratia şi hohotind de râs a strigat tare încât a acoperit tot sgomotul:

— Stăi, Abu-Hasan, opreşte-te, că mă omori, nu mai pot!

La glasul califului au amuţit toţi încremenind pe loc. Abu-Hasan s'a oprit şi el ca toată lumea şi, întorcându-şi capul în sus, a dat cu ochii de negustorul dela Musul şi într'o clipă, ca şi cum i s'ar fi ridicat o perdea de pe ochi, a înţeles cine era negustorul. Dar asta nu l-a zăpăcit; ba, dimpotrivă, văzând acuma limpede că toate fuseseră aievea, a pătruns îndată noima glumei şi a răspuns de jos, vesel:

— Ei! dumneata eşti negustorule?... Imi pare bine... Şi te mai plângi că te omor... când numa d-ta eşti de vină pentru toate câte le-am păţit... Dumneata ai poruncit să-mi bată imanul şi pe bătrâiorii mahalalei, că nu eu, eu de asta mă spăl pe mâini... In sfârşit, dumneata eşti capul răutăţilor, şi eu sunt păcălitul...

— Ai dreptate Abu-Hasan, a răspuns de sus califul şi gata sunt să te răsplătesc de tot ce ai păţit cum vei socoti tu însuţi de cuviinţă.

După aceste vorbe califul a coborît în salon, şi după ce tinerele curtene l-au îmbrăcat pe prietenul din cap până 'n călcâie numa 'n mătăsării, califul l-a luat în braţe şi l-a sărutat, zicându-i:

— De acuma, Abu-Hasan, eşti ca şi un frate pentru mine; cere-mi orice gândeşti că-ţi poate face plăcere şi al tău să fie!

— Stăpânitor al credincioşilor, a zis Abu-Hasan, prea plecat, rog pe Strălucirea Ta deocamdată numai atâta înaltă bunătate să-mi facă: să-mi spună cu ce mijloace mi-a zăpăcit astfel capul, vreau să ştiu, ca să-mi pot linişti de-abinelea mintea cletinată.

Califul a binevoit să-i facă pe plac şi i-a povestit toate cele întâmplate, pe care cititorul le cunoaşte cu deamănuntul.

— Tu însuţi mi-ai povestit, a adăugat califul, câte ţi s'au întâmplat de a doua zi încolo. Nu-mi puteam închipui că ai să paţi şi să suferi atâtea după urma unei glume; dar fiindcă eu am făcut greşeala, tot eu trebue s'o îndreptez; eu sunt dator a te înlesni să uiţi toată supărarea ce fără să vreau ţi-am pricinuit. Spune-mi tu, te rog, ce pot face pentru asta.

La acestea, Abu-Hasan, mai încântat ca de orice până acuma, a răspuns cu glasul înecat de bucurie:

— Stăpânitor al credincioşilor, oricâte rele am păţit s'au şters din amintirea mea din clipa când am aflat că mi-au fost pricinuite de califul, de domnul şi stăpânitorul meu. Cât despre bunătăţile cu care îmi făgădueşte atât de milostivă Strălucirea Ta să mă acopere, nu mă îndoesc câtuş de puţin; dar fiindcă pe mine nu gândul orcăror foloase din lume m'a putut stăpâni, şi fiindcă mi-este îngăduit să aleg eu ce-mi place, atunci iată ce 'ndrăznesc a-mi alege: să mă pot cât mai adesea apropia de Strălucirea Ta, ca să am toată viaţa fericirea a mă închina înainte-i şi a o slăvi.

Această din urmă dovadă de deşteptăciune şi de mărinimie din partea lui Abu-Hasan i-au câştigat întreagă dragostea califului.

— Dragul meu prieten, i-a zis acesta, din suflet îţi mulţumesc că numai atâta lucru uşor mi-ai cerut, pe care din toată inima ţi-l dau: oricând pofteşti poţi intra aici în palatul meu să te apropii de mine. Totodată, a poruncit să-i dea o locuinţă în palat pe seama lui, şi i-a dăruit o pungă plină cu aur. Abu-Hasan s'a închinat până la pământ dinaintea califului, iar acesta a plecat acolo unde erau adunaţi mai marii împărăţiei aşteptându-l la sfat.

Vestea despre întâmplarea lui Abu-Hasan s'a răspândit îndată în tot Bagdadul. Fiindcă era din fire om cu inima deschisă şi cu vorbele lui prietenoase şi cu glumele lui bine potrivite împrăştia veselie oriunde se afla, califul nu se mai putea despărţi de el şi la fiece petrecere trebuia să-l aibă alături; uneori îl lua chiar la soţia sa Zobeida, căreia îi povestise toată istoria. Domniţa aceea care îl făcea mult haz pe Abu-Hasan, a luat seama de mai multe ori, că de câte ori venea la ea califul cu prietenul lui, prietenul

trăgea mereu cu coada ochiului la una din roabele ei, pe care o chema *Vraja inimii* şi astfel Zobeida s'a hotărît să-i spună odată califului, când erau singuri:

— Iubite stăpâne, eu am luat seama că de câte ori vine Abu-Hasan nu-şi mai ia ochii dela Vraja, şi ea, cum îl vede, se zăpăceşte de nu mai ştie ce face; ştii că eu ţiu la fata asta, cum şi Măria Ta ţii la Abu-Hasan. Ce zici? n'ar fi bine să-i căsătorim?

— Draga mea, a răspuns califul, îmi pare foarte bine că mi-ai adus aminte; eu chiar i-am fost făgăduit prietenului Abu-Hasan să-l căpătuesc, să-i găsesc o femeie pe placul lui, şi atât mai bine că s'a nemerit să şi-o găsească el singur... Până să isprăvească bine califul, iată-i intrând amândoi, Abu-Hasan şi Vraja-inimii.

Abu-Hasan, auzind ce pusese la cale stăpânul lui preaiubit, a căzut în genunchi şi a zis:

— Nu puteam primi o soţie mai scumpă din mai binecuvântate mâini; dar oare pot nădăjdui că are să se învoească şi Vraja?

— Tu ce zici? a întrebat-o Zobeida pe fată.

Fata n'a ştiut răspunde nimic; numai s'a roşit până 'n vârful urechilor şi cu mâinile la sân şi-a aplecat fruntea, ceeace arăta mai bine ca oricâte vorbe frumoase că şi ea e fericită a se supune la ce hotărîse prea iubita ei stăpână.

Nunta s'a făcut îndată la palat după care multe zile au urmat petreceri pline de veselie, iar apoi însurăţeii au fost lăsaţi să se bucure în pace de dragostea lor. Abu-Hasan şi soţia sa într'adevăr se iubeau foarte, şi afară de ceasurile când trebuia să se înfăţişeze înaintea califului şi a Zobeidei, toată vremea şi-o petreceau nedeslipiţi unul de altul. Adevărul e că Vraja-Inimii avea toate darurile cu care să poată robi pe Abu-Hasan; nu numai că era frumoasă, dar, după dorinţa lui, ştia să-l înveselească serile, la masă, ţinea una cu el şi la glume şi la bărdacă.

Aşa au trăit ei amândoi împreună cuminţi, veseli şi fericiţi sub ocrotirea strălucitului calif Harun-Al-Raşid şi a minunatei Zobeide, până la adânci bătrâneţe.

POVESTE

Au fost odată doi împăraţi prieteni, Crin şi Bujor, stăpânind alături — cel dintâiu o împărăţie mare, cel d'al doilea una mai mică, şi amândoi erau văduvi. Soţia lui Crin se prăpădise din facere dând naştere la doi gemeni: Verde-Voevod şi Floarea-Doamna; iar a lui Bujor, care născuse cu vreo cinci ani mai înainte pe Roşu-Voevod, s'a fost molipsit, când bântuia o boală năprasnică asupra norodului, dela pătimaşi îngrijindu-i, şi din împărăţia, căreia ca o podoabă era, s'a mutat întru împărăţia cerului, de care altă femeie mai vrednică nici nu putea fi, —aşa spunea chiar văduvul jalnic. Cei doi împăraţi, ca să strângă şi pe viitor legătura dintre împărăţiile lor, s'au hotărît să căsătorească pe Roşu al lui Bujor cu Floarea lui Crin; şi când au împlinit flăcăul douăzeci şi cinci şi fata douăzeci de ani i-au cununat. La un an după cununie au mers tinerii să vadă pe Crin-împărat şi să petreacă la curtea lui o lună; dar deabia au petrecut acolo câteva zile şi iată că Roşu-Voevod primeşte ştirea că tată-său Bujor e pe moarte. Sosind copiii de zor acasă l-au găsit în adevăr pe bătrânul spovedit şi grijit gata să treacă pragul veşniciei, pe care, deabia a apucat să-i binecuvânteze şi l-a şi trecut.

— Fătul meu şi fata mea, mie-mi sună ceasul să-mi plătesc datoria, ca orice muritor. Ingrijiţi de moştenirea pe care v'o las. Nu uitaţi niciodată că stăpân este împărăţia, iar împăratul slugă. Rugaţi-vă la Dumnezeu pentru sufletul robului său... Bujor-împărat...

Şi zicând acestea, Bujor-împărat a închis ochii, ca să nu-i mai deschidă niciodată. Mult l-a plâns o lume, fiindcă fusese om cuminte şi drept; iar pe tron s'a ridicat fiul său, cu numele de Roşu 'mpărat, un tânăr tot aşa de ispravă, şi deaceea toată lumea îl cinstea şi-l iubia ca şi pe răposatul.

Cam la doi ani după aceasta, simţind Crin că i se apropie şi lui sfârşitul, a lăsat cu limbă de moarte fie-sii Floarea soţia lui Roşu 'mpărat, ca danie, un ţinut la hotar, neam de neamul ei să-l stăpânească, rămânând ţinutul nedeslipită parte din trupul împărăţiei, şi în inima acelui ţinut ridicase el, întru pomenirea răposatei sale soţii, Mânăstirea Crinului, cu hramul Troiţei, şi o înzestrase cu multe podoabe şi avere mare. Puţin pe urmă, Crin a plecat după prietenul său Bujor, iar în locul lui s'a suit pe tron fiu-său cu numele de Verde 'mpărat. Acest tânăr, care de mic nu prea călca a popă, fiind totdeauna arţăgos, batjocoritor şi lepădat de cele sfinte, cum a închis ochii bătrânul, s'a arătat nesocotit din cale-afară, n'a aşteptat, cum cerea cuviinţa, să treacă măcar nouă luni dela moartea tatălui, în care timp să înştiinţeze după datină pe toţi împăraţii despre suirea sa pe tron, ci îndată ce s'a întors dela îngropăciune, a poruncit să s'adune a doua zi dimineaţa tot sfatul şi toţi fruntaşii împărăţiei şi aleşii tagmelor şi ai breslelor, şi spătarul cu căpeteniile oştilor, şi Mitropolitul cu episcopii şi arhiereii ca să fie faţă la încoronarea sa ca împărat. S'au adunat fireşte toţi, tare îngrijaţi în sufletele lor, că unde se mai pomenise un aşa început de domnie? Mitropolitul era un bătrân de aproape nouăzeci de ani, foarte înţelept, smerit şi cucernic; era slăbuţ de trup, cumpătat în traiu, toată viaţa şi-o petrecuse în rugăciuni şi faceri de bine. Odată nu fusese măcar bănuit de vreo faptă necuviincioasă — în sfârşit adevărat omul lui Dumnezeu. După ce l-a uns cu sfântul mir pe tânărul împărat, acesta şi-a pus singur coroana pe cap, aşa cam mai la o parte, încât unii din cei de faţă au zâmbit, iar Mitropolitul, neluând seama la asta, şi găsindu-se dator să-i ţină o cuvântare după datini, a început astfel:

— Prea slăvite 'mpărate, Sfântul apostol Pavel în cartea lui întâia către Râmleni, ne 'nvaţă că puterea de stăpânire dela Dumnezeu purcede...

Dar tânărul, coborîndu-se de pe treptele tronului, i-a tăiat vorba, şi zice:

— Lasă astea, Inalt Prea Sfinte, şi spune-mi drept: îţi mai dă brânci inima să faci cu ochiul la oiţele Domnului?

Şi i-a arătat cu mâna spre tinerele curtene de faţă. Câteva dintre ele au început să râză 'nfundat.

Toată lumea cealaltă a rămas cu ochii în pământ; iar bietul mitropolit, sdruncinat până 'n suflet, ş'a întors către lume şi tremurându-i bărbia a zis:

— Dacă spre ocara unui netrebnic păcătos ca mine au fost rostite asemenea vorbe de duh, eu trebue să le sufăr, fiindcă Dumnezeu, care, pentru mântuirea oamenilor, a suferit ocări şi palme, mi-a poruncit să port crucea, semnul jertfirii lui, iar nu sabia pedepsitoare; iar dacă spre ocara celor de faţă au fost rostite, gândească oricine ce poate gândi... Oricum, eu rog pe milostivul stăpân al tuturor împăraţilor să fi sburat vesele în vânt acele vorbe, făr' a fi fost semnul unor mari primejdii ce vor să se abată peste împărăţia noastră şi... peste capul tânărului nostru împărat!

Şi, zicând acestea, cuviosul bătrân a plecat cu pasul măruntel, blagoslovind în dreapta şi 'n stânga lumea care-şi pleca fruntea în calea lui.

Intr'un an după asta, încet-încet s'au depărtat dimprejurul tronului unul câte unul toţi sfetnicii cu greutate, iar noul împărat a rămas cu o droaie de tineri curteni care de care mai veseli şi mai « dă cu barda 'n Dumnezeu », şi cu toţii s'au pus pe petreceri, să se ducă vestea, iar de trebile împărăţiei să mai vază şi Cel de sus.

Roşu 'mpărat, auzind despre toate astea, se mâhnea foarte şi zicea soţiei sale:

— Dacă fratele nostru merge tot aşa cum a apucat-o şi nu intră pe altă cale, o să-şi dea împărăţia de râpă.

Iar soţia sa îi răspundea:

— Ei, şi? N'avem noi destulă grijă cu împărăţia noastră? Să purtăm grijă de a lui? Cine şi-o poate păstra, bine; cine nu, piarză-şi-o!... O, Doamne, un cal pierde o potcoavă, şi se găseşte cine s'o strângă de pe drumuri; darmi-te o 'mpărăţie! Impărăţie să fie, că 'mpăraţi destui!

Roşu 'mpărat avea la curtea lui cumnatu-său un sol foarte deştept şi dibaciu. Acesta le trimetea în fiecare săptămână cu deamănuntul ştiri despre tot ce se 'ntâmpla acolo, scrise cu semne învoite, aşa că să fi căzut chiar o scrisoare în

mâna cuiva străin, nimica n'ar fi înţeles din acea îngrămădire de slove, dacă nu le avea cheia.

In scrisoarea din urmă spunea că Verde 'mpărat aflându-se în mare lipsă de mijloace, desfiinţează jumătate din oastea lui; că e 'n vorbă să ia bani mulţi cu împrumut dela negustori din toată lumea; că a hotărît să dărâme câteva dintre cetăţi, şi cu piatra lor să clădească nişte palaturi nouă, unul, în vârful munţilor, pentru o curteană care-i cânta şi din gură şi din tambură la petreceri, şi lumea toată e 'ngrijată, că anul următor ameninţa cu foamete mare.

Când i-a arătat împăratul acestea, Floarea a zis oftând ca de 'ndoeală:

— Numai de nu le-o fi încornorând omul nostru!

Impăratul n'a prea 'nţeles cum venea vorba femeii, şi zice:

— De-ar da Dumnezeu să le fi 'ncornorat!

Da 'mpărăteasa a răspuns:

— Ba dimpotrivă.

Peste câteva zile alta:

« Verde 'mpărat, cu o ceată mare de tineri şi tinere, mergând la vânătoare, au gonit o ciută sălbatică până 'n curtea mânăstirii Crinului. Ciuta strânsă din toate părţile n'a mai avut încotro să fugă şi a dat năvală orbeşte în biserică, unde slujeau părinţii vecernia; iar Verde 'mpărat şi tovarăşii, cu un haitic de câini chiaunând şi urlând, au năpădit în sfântul lăcaş, au ajuns-o din urmă şi au străpuns-o cu suliţele în faţa altarului, unde gâfâind de osteneală căzuse 'n genunchi. Incetaseră scurt slujba şi cântările: călugării steteau înlemniţi în stranele lor; vânătorii au luat hoitul de labele dinapoi şi l-au târît afară, lăsând pe lespezi o dâră de murdărie. Toate astea s'au petrecut în câteva clipe; dar părintele stareţ, desmeticindu-se repede, a strigat:

— « Să iasă toţi! s'a văzut sânge în casa Domnului! să se stingă toate luminile! să se acopere faţa icoanelor.

« Dar Verde 'mpărat s'a 'ntors în loc şi aruncându-şi lancea de după umere, supărat, zice:

— « Ce sbieri aşa, popo?

« Şi l-a apucat cu mâna stângă de piept ridicând dreapta.

— « Să nu mă loveşti, a strigat bătrânul tremurând, că te loveşte Dumnezeu!

« N'a apucat însă a rosti sfântul nume, şi palma tânărului a căzut greu peste obrazul bătrânului, care s'a făcut ghem jos pe lespezi... Apoi toată ceata a plecat râzând şi chiuind de răsunau dealurile, şi pe urmă au dat foc şi pădurii; a venit peste noapte un potop de ploaie, aminteri ardea şi pădurea întreagă şi mânăstirea Crinului până 'n temelii ».

Citind aceste veşti împăratul a rămas dus pe gânduri; iar împărăteasa luând o pană, a 'nceput să scârţâie pe hârtie, şi isprăvind pe nerăsuflate îndată i-a dat împăratului să iscălească degrabă, pentrucă numaidecât cu omul care adusese scrisoarea solului să-i ducă 'napoi şi răspunsul împărătesc. Şi era scris aşa: că « s'a aflat cu mare mâhnire despre cele întâmplate la mânăstirea Crinului pe moşia împărătesei, moşie asupra căreia nici un drept n'are nimeni decât ea, moştenitoarea lui tătâni-său Crin Impărat, pe acel ţinut; că Verde 'mpărat trebue cu cheltueala lui să pună a se sfinţi din nou biserica pângărită, până cel mai târziu într'o lună, că toţi tovarăşii cari au călcat sfântul lăcaş împreună cu vinovatul, oricare va fi fost acela, faţă de stareţ, să stea în genunchi la slujba sfinţirii, iar după slujbă să ceară iertare dela cuviosul bătrân. Tăgăduindu-se cumva dreptatea tutulor acestor cereri şi nedându-li-se deplină mulţumire până într'o lună dela împărtăşirea lor, orice legătură de bună prietenie şi de vecinătate între cele două împărăţii va fi cu desăvârşire ruptă, iar de urmări va răspunde acela care prin nesocotita-i purtare a pricinuit această ruptură ».

Impăratul deocamdată s'a codit să iscălească:

— Draga mea, nu e bine să ne grăbim aşa... Făcând un pas ca acesta nu mai putem da înapoi... să lăsăm câteva zile încă... să ne mai sfătuim...

— Nu, Măria ta, asta nu se poate. Eu nu sunt călugăriţă! Dumnezeu nu mi-a poruncit să port crucea şi să iert pe cel ce mă loveşte! Eu port coroană şi soţul meu poartă sabie!

— Dar nu putem uita că ne e frate...

— Cu atât mai mult, a zis Floarea ridicându-se drept în picioare şi rezemându-se cu pumnul strâns pe masă, am drept să-l pilduesc pe acest nemernic, care batjocoreşte fără

rușine, cinstita pomenire a părinților mei... care, fără frică de Dumnezeu, pângărește sfântul locaș, care, fără nici o sfială, calcă 'n picioare drepturile mele... care... In sfârșit, aici nu e vorba de mine, e vorba de împărăția lui Crin, pe care n'o pot lăsa eu s'o dea de râpă un lipsit de minți!... El vrea s'o prăpădească, s'o scăpăm noi... și cu un ceas mai potrivit pentru asta cine știe când ne mai întâlnim!

N'a avut ce să facă împăratul, a iscălit, și a trimis solului scrisoarea.

Cerând solul să se 'nfățișeze înaintea lui Verde 'mpărat cu o scrisoare, acesta l-a primit, și, ținându-l în picioare, i-a poruncit scurt să i-o citească față cu toți veselii curteni; după ce a auzit cele cuprinse, a 'nceput întâiu să râză ca de o glumă proastă. Apoi a cerut să vază și el acea hârtie și aplecându-și ochii pe ea, a zis solului:

— Ascultă-mă, unchiule, pe unde ai venit pe acolo să te duci îndată 'napoi și să spui cui te-a trimis că dacă i s'a scrintit mințile, am eu pe cine mâna să i le pună la loc.

Apoi, mototolind în mâini hârtia a aruncat-o în barba solului, strigând:

— Ai plecat?... Ieși!

Peste două săptămâni Roșu 'mpărat călca granițele împărăției lui Verde împărat. In alte trei săptămâni, oastea câtă o putuse strânge 'n grabă Verde 'mpărat era parte risipită, parte prinsă; iar el, cu câțiva credincioși, împresurați de toate părțile chefuiau într'o cetate de margine. După câteva zile, isprăvindu-se mâncarea și băutura, cerea pace. Impărăteasa, sora lui, care primea zilnic vești dela soțul său, afând despre acestea a trimis răspuns:

« Pune stăpânire pe toată 'mpărăția. Pacea nu acolo trebue încheiată, ci aicea. Mi s'a făcut dor de frățiorul meu. Adu-mi-l aici îndată. Dacă te 'ntorci fără el viu or mort, pâine și sare cu mine nu mai mănânci! »

Roșu 'mpărat a urmat întocmai: l-a strâns în cetate și prin foame și sete l-a silit pe cumnată-său să deschidă porțile și să i se predea. L-a luat cu blândețe și l-a trimes sub bună pază la Floarea; iar el s'a dus cu oastea să isprăvească odată și c'un mic voevod de margine care se trăsese într'o

cetate la munte şi singur din toată împărăţia, când chiar Impăratul se predase, nu vru să se supuie şi să cunoască pe biruitor. Dar în creerii munţilor era să meargă mai greu ca pe loc şes, fiindcă vizuina neînduplecatului voevod era aşezată pe nişte colţi de stâncă, pe care degeaba se căţărau vitejii ostaşi, căci până s'ajungă rupţi de oboseală la ziduri, apărătorii de sus porneau asupră-le bolovani mari şi braţe de vreascuri aprinse, şi apă şi smoală în clocote, şi-i prăvăleau în prăpastie; iar prin foame nu era chip să-i strângă fiindcă aveau drum pe creste şi pe brâie cărări ascunse cunoscute numai lor — şi fântâni cu destulă apă în curţile cetăţii.

Şi cu cât întârzia răsboiul, cu atât îşi pierdea răbdarea împăratul, că şi el era om, i se făcuse dor de 'mpărăteasa măcar că era tare aşezată, nu de-alea de se prăpădesc cu dragostea.

In vremea aceasta, Verde'mpărat trăise mai bine decât biruitorul lui; soră-sa nu ştia cum să se poarte mai frumos cu el, par'că n'ar fi fost biruit şi prins, ci poftit la petrecere şi cinste: prânzuri, plimbări, vânători — doar atâta că singur nepriveghiat de aproape nu rămânea, şi numai o mână dumnezeească l-ar fi putut scoate viu din capcană. Soră-sa, stând cu el seara târziu, îi spunea cât e de nerăbdătoare să vază odată 'ntors pe soţul ei, şi pe frate-său luându-şi iar stăpânirea lui; mereu aducea vorba despre acel voevod care singur e de vină că se întârzie atâta încheierea păcii, şi-l ruga pe frate-său cu lacrimi să-i spună el cum s'ar putea îngenunchia acel neînduplecat şi isprăvi cu atâtea jertfe de viteji.

Intr'o seară, după ce iar pierduse mulţi oşteni fără nici o ispravă, stând Roşu 'mpărat scârbit şi dus pe gânduri în cortul lui, iată-i soseşte o stafetă; deschide cartea soţiei sale şi citeşte:

« Intr'un pahar de vin mai mult stă ascuns adevărul. Aseară am petrecut foarte târziu cu frate-meu. Trimite îndată noaptea oameni încercaţi să calce mânăstirea Pajiştea şi să-ţi aducă de-acolo unde stau ascunşi în vestminte de călugăriţă, pe nevasta şi pe băiatul voevodului. Cetatea ori capetele lor. D-zeu să ţie în sfânta sa pază pe M. Ta ».

La aceasta, Roşu a răspuns peste câteva zile:

« Lăudat fie Domnul care face să rodească viţa noastră! Viteazul voevod ni s'a închinat jurându-ne credinţă şi lăsând ostatec pe copilul lui pe care îl luăm îmrpeună cu noi să crească la curtea noastră şcl. ».

A doua zi, pasă-mi-te stafetele se încrucişaseră pe drum, primea împăratul dela soţia sa, următoarea tristă veste:

« Nepătrunse de slaba minte omenească sunt cărările Domnului! Cu sufletul sdrobit aduc la cunoştinţa M. Tale că fără să ne fi dat mai dinainte nici un semn de nelinişte, ba dimpotrivă petrecând vesel împreună cu noi până târziu seara, frăţiorul nostru iubit, Verde'mpărat, în cine ştie ce clipă de scârbă sau desnădejde, şi-a pus capăt vieţii peste noapte, lăsându-ne în cea mai adâncă jale, la care nici o mângâiere nu-i cu putinţă: azi dimineaţă slujitorii l-au găsit fără suflare în cămara lui. Aşadar M. Ta, în cea mai mare grabă, trebue să mergi la cetatea lui de scaun cu oastea, să aduni toţi sfetnicii, fruntaşii şi căpeteniile tutulor stărilor şi să-i mângâi arătându-le că pierderea unui om, fie cât de strălucit, nu poate opri în loc mersul lumii ale cărui socoteală şi capăt numai Dumnezeu le ştie, iar apoi să faci cunoscut că M. Ta, prin dreptul nostru de moştenire dela tată şi frate, şi prin dreptul biruitoarei săbii a M. Tale, iei frânele stăpânirei şi răspunderea toată despre liniştea şi fericirea întregei împărăţii. Dumnezeu şcl ».

Nu s'a pomenit aşa jale pe o femeie la moartea fratelui. După ce, învălită 'n negru din cap până 'n picioare, l-a dus cu mare cinste până la lăcaşul de veci, a pornit în grabă: întâiu a mers la mânăstirea Crinului. Acolo a stat în paraclis pe post şi 'nchinăciune trei zile şi trei nopţi cu privighere, cerând ca din partea frăţini-său iertare stariţului, şi a dat bani să înfrumuseţeze biserica şi s'o sfinţească din nou şi patruzeci de zile pe rând să se roage pentru mântuirea sufletului răposatului Verde 'mpărat; după aceea a mers la cetatea unde o aştepta nerăbdător soţul ei şi 'mpreună cu el s'au dus la Mitropolie unde dormeau alături părinţii ei, să 'ngenunche amândoi, şi ea vărsând lacrimi multe a atins cu fruntea lespedea mormintelor şi a zis:

« Am scăpat împărăţia: rugaţi-vă pentru iertarea mea! »

A lepădat apoi veşmintele ei negre, şi amândoi ca urmaşi ai tatălui şi fratelui ei încoronându-se cu mare pompă, cele două împărăţii s'au contopit într'una singură, şi lume peste lume de toate stările, veselă că se iertase tutulor plata rămăşiţelor de biruri şi 'mbrăcată în haine de sărbătoare mişuna prin toate părţile cetăţii, că era şi o vreme strălucitoare, şi pretutindeni sunau surlele şi peste toată cetatea fluturau mândre 'n lumina soarelui păduri de steaguri roşii şi verzi împerechiate.

Ceilalţi împăraţi dimprejur, ba şi cei mai depărtaţi, intrând în grijă mare, şi-au ridicat glasurile lor împotriva apucăturii lui Roşu 'mpărat, în care vedeau o ameninţare primejdioasă pentru siguranţa lor. Mai întâiu unul, apoi al doilea, pe urmă trei odată au pornit răsboiu împotrivă-i. Pe unul câte unul, şi la urmă pe toţi trei la un loc i-a pilduit scurt, luând dela fiecare câte un petec din împărăţie ca să-şi întărească graniţele spre liniştea lui.

După ce şi-au statornicit astfel Roşu 'mpărat stăpânirea, i-a mai dăruit Dumnezeu două mari bucurii: doi feciori unul după altul, la un an; pe ăl d'intâiu l-au botezat Ler, iar pe al doilea Mezin. Nu 'mpliniseră flăcăii nici doisprezece treisprezece ani şi mama i-a pornit sub bună îngrijire să vază lumea şi să se arate pe la toate curţile împărăteşti, pe unde îi primeau toţi cu braţele deschise, nu numai că erau odraselele unui puternic împărat, dar fiindcă şi ei de felul lor erau nişte copii nu se poate mai plăcuţi, şi nu ştia lumea pe care să-l mângâie mai întâiu. Aşa de tineri, şi erau o podoabă la toate sărbătorile împărăteşti. Călăreau frumos, mânuiau armele cu dibăcie. Ler cânta frumos din gură şi Mezin din harfă, şi 'mpărătese, doamne, domniţe, curtene nu mai puteau după ei, încât se dusese vestea în lume de cei doi minunaţi coconi ai lui Roşu 'mpărat şi ai împărătesei Floarea. După ce se plimbaseră ei de mici sub bună pază pe la toate curţile împărăteşti, când au trecut de douăzeci şi unu de ani, împărăteasa s'a sfătuit cu soţul ei, şi într'o dimineaţă s'a hotărît: să plece în plimbare ea cu Ler la Albu 'mpărat care stăpânea la hotarul de miazăzi o împărăţie de seamă, iar împăratul să plece cu Mezin, în plimbare la Negru 'mpărat cu care se învecinau la miază-

noapte. Albu 'mpărat avea doi copii, pe Mugur Voevod care tot tânjea de mic, fiindcă mamă-sa îl născuse înainte de vreme, dintr'o mare spaimă, când luase peste noapte foc palatul; şi pe Liliana Doamna, o fată ruptă din stâncă, nu atât de frumoasă, cât de arătoasă, şi nu prea zâmbitoare. Ajungând acolo Floarea 'mpărăteasa şi cu Ler Voevod, au fost întâmpinaţi de Albu 'mpărat, de împărăteasa lui, de copii şi de o ceată întreagă de fruntaşi. Au mers cu toţii la cetatea de scaun unde erau pregătite sărbători mari în cinstea lor. Acolo, Floarea şi-a făcut prilej de vorbă şi fără mult înconjur a spus gazdelor că vine să pecetluiască prietenia celor două curţi prin încuscrire; că în numele soţului cere în căsătorie pentru fiul lor Ler Voevod pe Liliana Doamna. Lui Albu Vodă şi soţiei lui de bucurie nu le venea să crează; fireşte — nu era glumă să ia de ginere pe moştenitorul celei mai strălucite coroane. Seara după ospăţ, Floarea a luat pe Ler, iar Albu 'mpărat şi soţia lui pe Liliana şi s'au dus în odăile lor.

— Fătul meu, a zis Floarea lui Ler, poate ai înţeles de ce am venit împreună aici. Nu mai eşti copil, ai împlinit douăzeci şi unu de ani, trebue să te căsătoreşti. Ţi-am găsit o femeie cum nu se poate mai de potriva... noastră, cuminte, vrednică şi cu mare viitor... Ai înţeles pe cine?

— Nu mamă, a răspuns băiatul, care era cu gândul foarte departe.

— Pe Liliana... Ce zici?... Nu răspunzi?

— Ba da, mamă! la ce?

— La ce ţi-am spus...

— Ce mi-ai spus?

— Ce fel, n'ai auzit tu când ţi-am spus pentru ce am venit aici? că am hotărît să iei de soţie pe Liliana, fata lui Albu 'mpărat.

— Pe Liliana, eu?

— Da, tu, pe Liliana!

— Apăi, asta, iartă-mă mamă, nu se poate.

— De ce nu se poate? a 'ntrebat mama ne 'nţelegând.

— Fiindcă eu am făgăduit să iau pe alta...

— Pe cine?

— Pe Viorica Doamna, fiica lui Negru 'mpărat.

— Când ai făgăduit?

— Acum şase luni când am fost la Curtea lor.

— Cui ai făgăduit?

— Ei.

Mama a îngălbenit şi a strigat:

— Şi cum ai îndrăznit să făgădueşti fără voia mea, fără voia Impăratului? De când un copil care n'a rămas încă sărman de părinţi poate să facă de capul lui ce-i place? Şi de când un voevod care are să moştenească una din cele mai mari împărăţii ale lumii are voie să pornească în lume încotro-i abate?... Pe Viorica? fata lui Negru 'mpărat?... Da ştii câţi feciori are şi câtă împărăţie stăpâneşte acel crăişor care s'a împopoţonat şi el cu numele de 'mpărat? du-te şi trei zile călare ţi-ajung să-i măsori în lung şi 'n lat întreaga împărăţie, dar pe urmă 'ţi trebue tot atâtea ca să-i numeri prăsila ...îm-pă-rătească. Să nu te mai aud cu asemenea copilării!

Totdeodată în altă parte a palatului Liliana spunea părinţilor că ea, dacă e să se mărite, numai pe Mezin Voevod, fratele lui Ler, îl ia — pe altul nu, că lui i s'a făgăduit de-acum un an când a fost pe-aici, ori... merge la călugărie!...

— Dar Ler are să moştenească tronul celei mai mari împărăţii de pe lume, fată!

— Ş'apoi? fiecare cu dreptul lui.

— Dar Mezin are să moştenească un mic ţinut, şi supus fratelui său, care o să aibă moştenitori, voevod de margine în cine ştie ce munţi în veci o să rămâie.

— Ş'apoi? fiecare cu partea lui!

— Atunci! o să te duci la călugărie.

— Ş'apoi, fiecare cu norocul lui!

N'a fost chip s'o domolească 'n seara aceea pe 'ndărătnica Liliana. — Ei! ea n'avea o mamă ca Floarea!

Când au ajuns Ler cu maică-sa înapoi au găsit acasă pe Impăratul şi pe Mezin întorşi de cu seara dela Curtea lui Negru-Voevod. Fraţii s'au grăbit să se ducă a vorbi împreună, iar Impărăteasa rămânând cu Impăratul i-a povestit toate. Impăratul a râs şi i-a povestit şi el soţiei sale cum Mezin nu vrea să se 'nsoare cu Viorica, fiindcă a făgă-

duit Lilianei s'o ia pe dânsa, şi cum Negru-Vodă i-a răspuns că Viorica lui nu vrea în ruptul capului să-l ia pe Mezin, fiindcă fără ştirea părinţilor ea s'ar fi fost făgăduit lui Ler, şi că el ca tată nu 'ndrăsneşte să calce pe inima fetei, că o singură fată are... şi pentru nimic pe lume nu-i poate strica hatârul.

— Da, a răspuns Floarea, s'aştepte; fiindcă ai mei până la urmă s'au învoit: Ler a stat la masă alături de Liliana, a jucat toată seara numai cu ea şi, când s'au despărţit, fata i-a dat băiatului o rămurică de liliac; şi la plecare i-a strigat « Ler-Voevod să nu uiţi! » şi până nu ne-am pierdut din ochi el a privit tot înapoi la năframa ei care fâlfâia de departe.

— Da, a răspuns Impăratul, şi Mezin a stat la masă alături cu Viorica, şi toată seara a jucat numai cu ea, şi când s'au despărţit fata i-a dat băiatului un mănunchiu de viorele, şi la plecarea noastră i-a strigat: « Mezin-Voevod, să nu uiţi! » Şi până nu ne-am pierdut din ochi el a privit tot înapoi la năframa care fâlfâia de departe.

— Statornicia tinereţii! a gândit Floarea zâmbind foarte mulţumită.

— Ia ascultă! a zis împăratul trăgând cu urechea, şi au mers amândoi să se uite pe fereastră, de acolo au văzut pe flăcăi; — şedeau amândoi pe o laviţă; Ler cânta din gură, iar Mezin îl ţinea din harpă. Au bătut părinţii din palme de mult ce le-a plăcut cântecul flăcăilor şi i-a chemat sus, i-a sărutat, şi mama zice lui Ler, care purta la piept un mănunchiu de viorele veştejite adus de frate-său:

— Care va să zică, ne-am înţeles! Tu iei pe Liliana.

— Nu mamă, iartă-mă, dacă e să mă 'nsor numaidecât, eu iau pe Viorica.

— Ieşi! a strigat mama.

Şi Ler a ieşit.

— Tu, a urmat ea către Mezin care purta la pălărie o ramură ofilită de liliac, tu eşti mai cuminte, tu ai să iei pe Viorica, nu el, aşa vreau eu.

— Mamă, iartă-mă, a răspuns băiatul, dacă e să mă 'nsor numaidecât, apoi pe alta decât pe Liliana n'o iau.

— Ieşi!

Şi a ieşit şi Mezin.

Impăratul a 'nceput să râză, par'că era lucru de râs. Iar Impărăteasa a 'nceput să se plimbe de colo până colo mai turburată şi mai învăpăiată decât o văzuse el vreodată, şi cam de multe ori o văzuse, aşa încât strălucitul ei soţ n'a îndrăsnit să mai zică o vorbă; s'a plimbat ea cât s'a plimbat fierbând şi pe urmă s'a aşezat la masă şi a scris în fuga mare, de scârţâia pana straşnic, două cărţi, le-a 'ndoit şi a trimis să-i aducă pe băieţi îndată dinaintea ei:

— Acuma fără zăbavă trebue să plecaţi. Tu, Ler, să mergi cu cartea asta la Albu 'mpărat; acolo ai să petreci până te chem eu înapoi; tu, Mezin, tot aşa, la Negru 'mpărat cu cartea asta. Nici umbră de 'ndoeală n'am că veţi şti să vă purtaţi cuviincios, aşa cum se cuvine fiilor lui Roşu 'mpărat şi Floarei, mama voastră, care vă iubeşte şi numai la binele vostru se gândeşte.

Au plecat amândoi, dar fiindcă scaunul împărăţiei nu sta în mijlocul ţării ci cam la o parte, au trebuit aproape până seara să meargă împreună pe aceeaş cale mare până la un loc, unde era o cetăţue mică şi de unde să pornească a doua zi dimineaţa, unul spre miazăzi şi altul spre miazănoapte, precum li se poruncise hotărît.

Seara ajungând la cetăţue, s'au oprit să poposească şi după cină mergând la culcare, ce le-a dat băieţilor în gând? să încerce n'or putea să vază şi ei ce scrisese mama în cărţile cu care-i trimisese.

Şi aşa le-au scos din sân şi uitându-se bine la scrisul de d'asupra au rămas în mare nedomirire.

— Nouă ne-a poruncit altfel: tu n'ai auzit?

— Ba da.

— Atunci se vede că e greşală; de grabă mama ţie ţi-a dat-o pe a mea şi mie pe a ta.

— Să vedem, dacă se poate, ce spune 'năuntru.

Şi, fiindcă tot de grabă pe semne, Impărăteasa îndoise numai cărţile şi nu le mai pecetluise, ei le-au deschis, şi au găsit că şi cuprinsul se potrivea cu ce era scris d'asupra: de prea strălucitul prieten Albu 'mpărat se ruga să-l primească bine pe Mezin, ca pe un copil al lui, iar credinciosului vecin Negru 'mpărat îi spunea între altele: nu mă 'ndoesc că Ler-Voevod va fi cinstit precum se cuvine...

N'au aşteptat să se lumineze bine de ziuă şi, urându-şi drum bun şi petrecere frumoasă, au plecat flăcăii, nu cum degrabă le poruncise greşit mama, Mezin spre miazănoapte şi Ler spre miazăzi, ci cum sta limpede şi potrivit la carte — Ler către Viorica, iar către Liliana Mezin.

După câteva zile stăteau părinţii înainte de culcare într'un pridvor fără să vorbească, şi le era dor de feciori — că poate fi cât de 'mpărat, părintele e tot părinte, — şi împărăteasa a pus mâna la ochi, a stat aşa parcă ar fi adormit, şi pe urmă zice:

— Uite, eu văd acuma pe Liliana jucând cu Ler...

— Cum asta?

— Nu ştii? Ia pune şi Măria Ta mâna la ochi şi gândeşte-te acolo cu dor adânc, dar adânc de tot cât poţi mai adânc.

Impăratul şi-a rezemat coatele pe spetezele jeţului, şi-a acoperit ochii cu amândouă mâinile şi s'a gândit cât a putut mai adânc, şi pe urmă zice:

— Aşa e, da! Adevărat o văz pe Liliana, dar nu joacă Ler cu ea, joacă Mezin.

— Ba Ler! Nu vezi?

— Ba văz... Dar e Mezin... Uite!... uite! Ler se plimbă cu Viorica!

— Ba cu Liliana.

— Ei aş!...

Ba Ler, ba Mezin, ba Viorica, ba Liliana!

S'a cam îmbufnat împărăteasa şi zice:

— In sfârşit rămâi Măria Ta cu părerea Măriei tale, eu rămân cu a mea. Hai să ne culcăm că e târziu.

Nu prea-i era somn împăratului, ar mai fi stat de vorbă, dar după obiceiul lui a ascultat-o ca totdeauna.

In odaia lor de culcare ardeau zi şi noapte la icoane două candele mari de argint, una 'n dreapta, alta 'n stânga, alături de căpătâie. S'a închinat fiecare sub candela lui, şi fără să mai schimbe alte vorbe decât «somn uşor» s'au aşezat la culcuş, şi n'a trecut mult ş'au adormit amândoi.

Despre ziuă, tocmai când era somnul mai dulce, ce să se pomenească 'mpăratul? începe să geamă împărăteasa grozav şi apoi să strige ca într'o pieire de moarte. Sare 'mpăratul din somn ş'o deşteaptă.

— Ce e?

Iar împărăteasa, cu ochii mari, luându-l strâns în braţe ca să se 'ncredinţeze că e aevea, oftează greu şi zice:

— Ah! ce vis am visat! şi întorcându-se către icoane se 'nchină.

— Ce vis?

— Mi-e groază par'că să ţi-l spun.

Apoi trăgându-şi sufletul urmează: Se făcea că mă rătăcisem într'un palat pustiu şi 'ntunecos. Treceam dintr'o sală într'alta căutând să dau de o ieşire, şi cu cât umblam, cu atât mă rătăceam mai adânc. Era tăcere mare... când auz deodată 'n urmă greu trosnind podelele putrede ca de pas de om... Trec din sala aceea şi merg mai iute, paşii vin şi mai iute după mine, tot mai aproape îi aud la spatele meu... M'a ajuns, dau să fug dar nu mă ţin picioarele. Atunci m'apucă o mână uscată şi grea de umăr; îngheţ şi caz în genunchi cu ochii închişi, dar îndată simţ că mă ridică cineva cu putere, şi când deschid ochii văd dinaintea mea un pustnic sălbatic cu părul şi barba vâlvoiu, şi-mi zice râzând urît:

— Ce? nu-ţi mai aduci aminte? Ori eşti mândră şi nu mai vrei să cunoşti pe frăţiorul tău iubit, pe Verde 'mpărat?

— Frate, iartă-mă! iar el m'a luat de mână şi râzând mereu ca un nebun zice:

— Vino să-ţi arăt ceva.

Şi m'a dus într'o sală mare şi acolo m'a poftit să şez alături cu el pe-o laviţă de piatră, am şezut: el a făcut un semn cu mâna şi s'a arătat numaidecât o femeie sdrenţuită şi despletită, s'a aşezat jos în faţa noastră, a scos dintr'o dăsagă un cap de om, şi a 'nceput să-l mângâie şi să-l pieptene cu unghiile, şi să-l sărute... şi... era capul copilului meu, al lui Ler... şi clipea din ochi... şi o săruta şi el, şi pe urmă l-a pus la loc în dăsagă şi s'a făcut nevăzută.

Şi a 'nceput să tremure de groază şi până nu s'a făcut ziuă bine şi n'a dat cu ochii de soare, nu s'a putut astâmpăra.

Deacum îi era peste putinţă mamei să lase a o mai prinde o noapte acasă; trebuia fără întârziere pentru liniştea sa

să-şi vază băiatul, şi astfel chiar în acea zi, n'a fost chip să se 'mpotrivească Roşu 'mpărat, împărăteasa a pornit urmată de călăreţi şi de curteni spre unde ştia că-l trimisese pe Ler. Zi şi noapte, fără popas a tot umblat până când a ajuns cătră seară aproape de cetatea de scaun a lui Albu 'mpărat, şi iată că la o înfurcătură de drumuri, de pe un drum lăturalnic vede apropiindu-se cătră drumul ei o ceată veselă de călăreţi tineri, care pe semne se 'ntorceau împodobiţi cu flori de liliac dela plimbare în pasul cailor; cântau cu toţii încetinel, iar pe deasupra tutulor se auzea în liniştea câmpiilor un glas de fată mare. Când s'au apropiat una de alta cetele la 'nfurcătura drumurilor, unul dintre tineri care mergea în frunte alături cu fata cântăreaţă, zice:

— E mama, şi dă pinteni calului, fata după el, iar când ajung în dreptul călăreţilor dinaintea trăsurii împărăteşti, ridică mâna dreaptă şi strigă: «*Opriţi*». Oamenii opresc. Toţi stau. Cântecul încetează, flăcăul sare jos repede de pe cal, ajută pe tovarăşa lui să coboare şi ea, şi amândoi dau fuga la trăsura împărătesei:

— Mamă, zice Mezin.

Dar mamei nu-i vine să-şi crează ochilor.

— Tu, Mezin! ce cauţi tu aicea? Unde-i Ler?

— Unde l-ai trimes Măria Ta.

— Unde l-am trimes eu? strigă nedomirită împărăteasa.

— La Negru 'mpărat, răspunde Mezin-Voevod.

— Eu? pe Ler? la Negru 'mpărat?

— Da, mamă.

— Nu te-am trimes pe tine la Negru 'mpărat?

— Nu, mamă, pe mine m'ai trimis aici la Albu 'mpărat, aşa scrie în scrisoarea Măriei Tale.

— Arată scrisoarea.

— I-am dat-o lui Albu 'mpărat.

Impărăteasa n'a mai zis nimic, a luat-o pe Liliana în trăsura ei şi amândouă cetele amestecându-se au pornit împreună pe tăcute spre cetate.

La palat n'au dat tocmai peste veselie, căci Mugur-Voevod era greu bolnav, încă mai dinainte chiar de sosirea lui Mezin şi nu-i putea da cu nimic de leac. Cum a sosit Floarea a cerut aşa de o doară lui Albu 'mpărat cartea cu

care-l trimisese pe Mezin, şi după ce încruntând sprâncenile a citit-o din slovă 'n slovă şi iar a mai citit-o, s'a pătruns că graba strică treaba; a 'nceput să râză singură, ridicând din umeri: să vedem, a gândit ea, până unde merge norocul lui Mezin! Şi 'ndată a mers să vază pe împărăteasa care nu se deslipea o clipă dela căpătâiul bolnavului. A găsit-o zdrobită de veghere, moţăind pe un jeţ: lui Mugur-Voevod îi fusese tare rău peste noapte şi toată ziua, deabia acum spre seară aţipise puţin. Aşa din ce în ce mai rău, până să nu plece Floarea deacolo s'a stins hietul Mugur-Voevod la vreo trei patru zile după astea, lăsând în adâncă mâhnire pe toată lumea şi mai ales pe biata mama lui.

Să vă povestesc despre jalea ei... dar se poate cu vorbe arăta atâta adâncime? Ori poate să fac şi eu ca alţi povestitori? In loc să vă arăt scurt ce nenorocire s'a 'ntâmplat femeii, să 'ncep a vă spune cu ce mi se pare acuma mie c'ar semăna acea nenorocire de-atunci a unei împărătese? Dar inima acelei mame se poate, pentru cine are vreme de pierdut ca cititor, hârtie şi cerneală de pierdut ca scriitor, asemăna cu un turn înalt pe care grozavul cutremur îl năruie dintr'o sguduitură, făcând din el, care, pân'adineori îşi înălţa sprinten vârful aurit spre 'nălţimile albastre, o grămadă pleoştită de bolovani sparţi, risipiţi fără altă socoteală decât nebunia oarbei întâmplări... sau cu un sărman plăpând gingaş trandafir d'abia 'nflorit, pe care viscolul vrăjmaş l-a smuls cu cruzime din crenguţa lui subţirică, spulberându-l mort cu fragedele-i foiţe smulse, în şivoiul turbat, năvalnic, prăpăstios... sau mai bine c'o mândră stâncă de cremene, pe care trăsnetul năprasnic, într'o clipă, a despicat-o 'n două, din frunte până 'n temeliile ei? ori şi mai şi, cu un stejar plin de viaţă, pe care securea nemernică... şi celelalte.

Cu care poftiţi să v'o asemăn, cu una, cu două, ori cu toate odată? Aş putea-o face şi-aşa de hatârul d-voastră... dacă de dragul cuvintelor am căutat anume să vă născocesc o povestire. Dar nu credeţi asta. Eu de hatârul povestirii caut într'adins cuvinte, cu care să v'o spun cum mi-o închipuesc eu, cât mai degrabă şi mai limpede pot.

Şi asta, fiindcă — povestirea nu este ori este şi ea un meşteşug? — Dacă nu este meşteşug, atunci ce să mai vorbesc, dacă toată lumea o poate face; dar dacă este şi ea meşteşug, ca toate meşteşugurile, ca, bunioară, ciubotăria, apoi ia să vedem: ciubotarul cât de prost, oare de hatârul sculelor lui (cuţite, pile, calapoade, sule, ciocane, undrele, ace şi câte şi mai câte, unele mai mari, altele mai mici), oare de hatârul lor s'apucă să lucreze ciubote? ori de hatârul ciubotelor ia, numai la trebuinţă şi cuminte, sculă după sculă? Apoi atunci, cum? ciubotăria care va să zică să fie mai subţire meşteşug decât povestirea?... Şi pe urmă, când vă povestesc pe cât mă taie capul să fac meşteşugul meu, nu voiu să pat măcar cu unul dintre d-voastră ce-a păţit odată un om şaşiu, pe care într'o seară un călător rătăcit l-a întrebat încotro s'o ia ca s'ajungă mai drept în cutare loc, şi şaşiul i-a arătat aşa cu mâna într'o parte; dar călătorul l-a întrebat: Mă omule, spune drept, că mi-e degrabă s'ajung până nu 'nnoptează: încotro s'apuc? încotro mi-arăţi cu mâna, ori încotro te uiţi cu ochii?...

Aşadar, destul e să vă spun că oricât de nevolnic de viaţă fusese Mugur copilul ei, pe 'mpărăteasa aşa jale a cuprins-o încât, fără să se fi bocit grozav, ba chiar zâmbind uneori, nu mult după aceea din asta i s'a tras şi moartea ei. Dar înainte de moarte s'a 'ndurat Milostivul de ea şi i-a trimis o mare mângâiere: fiică-sa Liliana Doamna s'a căsătorit cu Mezin-Voevod, şi auzi Dumneata! zi cu zi la nouă luni în cap a născut cocon frumos pe care biata bunica l-a botezat Mugurel — şi vesel copil! Când l-a cufundat Mitropolitul în cristelniţă, el, în loc să sbiere ca alţi copii, după groasnicul obiceiu prost al acestor îngeraşi nevinovaţi, el a 'nceput să râză ca o călugăriţă gâdilată... A râs toată lumea, iar I. P. S. zice:

— Ei, aşa băiat îmi place şi mie! să nu-i fie de deochi! ăsta o să iasă un bărbat şi jumătate.

Ei! n'ai ce-i face! Aşa e lumea noastră: bine şi rău, rău şi bine! Dumnezeu a dat odată de toate din destul cu ridicata; iar omul tot cântăreşte cu mărunţişul; şi vine cântar după cântar; marfa tot aia şi cântarele tot altele, unul bate mai la dreapta, altul mai la stânga, unul simte mai

mult, altul mai puţin; dar să tragă vreunul drept de tot, adică fără greş de loc, peste putinţa omului! Ei! ş'apoi! mai la urmă ce supărare poate încăpea? Cântarul fiecăruia tot pe el îl înşeală, şi dacă-l înşeală tot într'o parte, nu când într'una când într'alta, va să zică îi iese omului totdeauna socoteala la fel... Numa dacă n'o fi omul aşa de sec să nu crează 'n cântarul său, ci să umble prin vecini luând împrumut cântarul când dela unul când dela altul... Sunt şi d'ăştia destui, cari ard lumânare în toate serile să-şi facă socoteala cât a păgubit el ziua după atâtea cântare streine, nu cât ar fi câştigat după cântarul lui.

Dar, în sfârşit, să lăsăm nimicurile astea negustoreşti, cu socoteli şi cântare, şi să ne'ntoarcem mai bine la povestea noastră.

RĂZBUNARE

de *Carmen Sylva*

Noapte senină cu stele. Din văi se ridică încet răcoare. Oltul urlă între doi pereţi înalţi de stâncă, sorbind în valurile lui şivoaiele spumoase ce se prăvălesc de prin ponoarele munţilor.

La gura unuia dintre şivoaie se arată o mogândeaţă neagră, umbra unui om înalt, par'că şi mai înalt p'în întuneric. Deodată se iveşte şi luna şi îneacă valea cu lumina ei albăstrie şi curată, întunecând şi mai mult umbrele în care s'a ascuns tainicul drumeţ. Lumina se ridică să domnească peste odihna satelor, peste somnul pădurilor care răsuflă încet, şi 'n răcoarea umedă a livezilor adie mirosul de maldăr cosit.

Trecătorul necunoscut se abate de pe potecă şi trece 'n lături printr'o livede unde se odihnesc nişte vaci. Vreun hoţ de vite, nu mai încape vorbă.

E un om drept ca bradul, vânjos şi uşurel la mers, îmbrăcat cu un mintean sur. In brâul lat de curea, poartă arme; e încălţat cu cisme cu carâmb peste iţarii albi de abà. Pălăria de pâslă, în care a 'nfipt o floare de câmp, acopere nişte plete lungi şi ascunde fruntea curmată cu o dungă dreaptă şi două sprîncene stufoase sub cari scânteiază nişte lumini ca jeraticul. Să fure ori să omoare? Ce-o fi vrând?

Mai întâiu îşi răsuceşte mustaţa cu dejtele lungi şi nervoase; apoi scoate din brâu un cuţit şi o frânghie.

Fără sgomot, încet-încet, s'a apropiat de-o vacă. Dinţii lui strălucesc cu un zimbet fioros şi nasul i se coroiază ca ciocul vulturului.

« Tot pot scoate eu o pereche de opinci din pielea ta », şopteşte omul. Leagă bine picioarele vitei şi 'ncepe se croiască o bucată lată 'n patru colţuri de pe coastele vii... O mugitură din adânc se pierde p 'între dealuri: omul nici n'o aude par'că. Vita se cutremură şi se sbuciumă sub lucrarea tăiuşului ascuţit: omul jupoaie partea de piele ce şi-a ales şi apoi o taie pe din două.

Sângele ţâşneşte şi se scurge pe iarbă. Omul îşi ia frânghia, merge de spală cele două petece de curea crudă în şipotul de-aproape, le face sul una peste alta, le vâră 'n brâu şi piere iar în întunerec.

Luna îşi urmează cărarea ei ştiută, aruncând pe deasupra stâncilor sălbatice priviri adânci către Olt. Valurile creţe şi spumoase sclipesc şi aleargă la vale în răcoroasa lor clocoteală. Ele nu ştiu nimic; nimic n'au văzut, n'au auzit nimic valurile repezi şi spumoase.

Acuma omul nostru a ajuns la pragul colibei sale; ridică clanţa. Innăuntru, în loc de pat, e o laviţă de lemn rezemată de zid. Nevasta tânără nu doarme. A aprins făclia dela Paşti şi cu mâinile la piept, cu ochii ţintă, se închină.

Sânge pe mâinile lui bărbatu-său! Dă un ţipăt. Omul începe să râză.

« N'ai teamă Ancuţo! Mi-am tăiat numa o părechc de opinci din vaca a albă. Lasă că 'i am eu grije şi de pielea lui! ».

Şi zicând astea, stinge feştila cu vârful dejtelui şi se trânteşte îmbrăcat pe laviţă. Obosit cum este, adoarme 'ndată.

După două-trei ceasuri, luna se acopere, cerul se 'ncarcă de nori... Deodată porneşte un vânt puternic, urlă pe întinsul tăcut, bate din toate părţile coliba, îi sguduie bârnele învelişului şi cercevelele dela ferestruici, răstoarnă nişte ghiveciuri de flori din tinda de afară şi deşteaptă copilul care doarme 'n copaia lui atârnată de frânghii în tavan.

Lângă vatră, în tindă, sare din somn drept în picioare o fată tânără. Se repede şi 'ncepe să sufle în tăciunii stinşi ca să aprinză lumina.

Chipul ei luminat de flacăra roşietică a tăciunilor aminteşte trăsurile omului de-adineaori: nasul tot coroiat, ochii îndrăciţi înfundaţi, fruntea plină de voinţă îndărătnică, şi părul negru ca funinginea şi lăsat pe spate în plete neregulate care-i cad până în jos de genunchi.

Când voinica asta sălbatică se ridică drept în picioare, atinge cu mâna 'n tavan.

Ascultă... tresare... A ţipat copilul.

« Ancuţo, nu vrei lapte pentru micuţ? întreabă ea pe cumnată-sa p 'în uşe.

« Da, Sando; da nu s'o fi năcrit de furtună? »

Sanda gustă laptele — nu era stricat — şi 'l puse la foc. Pe urmă dete oblonul dela ferestruică într'o parte, să vază ce-i afară.

Sub cerul plumburiu, vântul gonea vârtejuri de ţărină în care s'amesteca mirosuri pătrunzătoare de ierburi şi flori de munte. O tăcere... apoi o spintecătură orbitoare pe cerul negru... ş'apoi, după o răsuflare, glasul uriaş al trăsnetului.

Fata 'şi făcu cruce; închise oblonul şi trase crăticioara dela foc. Turnă dintr'o ulcică 'n alta laptele prea 'ncins... Nerăbdarea îi încrunta sprâncenile îmbinate.

Copilul plângea tot mai tare; dar răpăiala grindinei şi duduiturile tunetelor îi acopereau glasul slab.

Când Sanda trecù în odaia de alături cu lapte 'ncropit, găsi făcliuţa de Paşti aprinsă. Copilul nu se putea împăca — sânul mamii era sleit.

« Doamne! de ce m'oiu fi speriat eu aşa tare alaltăieri? ce lapte aveam! ce lapte bun!... Şi uite-acuma!... Maica Domnului, ce fulgere! »

Fata ridică din umeri cu dispreţ.

« Ce eşti aşa fricoasă, Ancuţo? »

Bărbatul se sculă într'o rână:

« Lasă că ţi-a plătit el spaima ta! » mormăi el printre dinţi.

« A plătit-o; da nu'mi capăt eu laptele înapoi. Incă de-açu încolo o să-mi fie şi mai frică... Doamne, cum tună! »

Şi mama şi copilul erau cu părul bălan ca fuiorul şi amândoi cu ochii ca vioreaua. Fiindcă tremura biata fe-

mee din toate încheieturile, cumnată-sa, Sanda, luă pe copil în braţe şi-i dete să bea. Pe urmă, ridicând ochii spre frate-său, îi văzu mâinile mânjite cu sânge.

« L-ai răpus, Dragomire? » întreabă ea scurt.

Omul zâmbi şi zise, întorcându-se către nevastă-sa Ancuţa:

« Incailea Sanda, nu-i fricoasă ca tine. »

« Da, fireşte, urmă Sanda, nu mi-e frică. Numa, dacă l-ai răpus, ar fi mai bine de tine să treci muntele dincolo... Să puiu şaua pe cal? »

« Aş! răpus!... i-am ciupit numa o ţâră din vaca a mai frumoasă, să-i înţarce şi ea cum a 'nţărcat Ancuţa când cu focul pătulului.

« Aoleu! oftă nevasta clătinând din cap... Da el... ce-o să ne facă... »

« Om vedea... Şi dacă-i vorba, ce ne-o face, i-om plăti cu vârf şi 'ndesat », zise fata.

Copilul adormise în braţele voinice ale Sandei. Ea îl puse la loc în copaie, apoi mângâiă binişor pe cumnată-sa Ancuţa ca să o liniştească şi trecu dincolo în tindă la vatră.

Aci înveli focul sub spuză şi se trânti la culcuşul ei, unde pe dată adormi adânc. Afară furtuna se depărta mereu şi, la lumina lunii, sclipeau frunzele şi firele ude de iarbă ca nişte pietre nestimate.

De ce jupuise Dragomir vaca lui Pârvu, învăţătorul, de vie? Pentrucă Pârvu dăduse foc pătulului lui Dragomir. Dar Pârvu de ce făcuse asta? De ce? Pentrucă era ceartă şi goană veche între cele două neamuri ale lor. Din moşi strămoşi se povestea în sat fel de fel de rele ce'şi făcuseră unii altora, şi din când în când urma între ei alte grozăvii nouă. De aceasta biata Ancuţa trăia tot cu frica'n sân. Noaptea aceia, nu putuse închide ochii de groaza închipuitelor urmări a' acestei din urmă răzbunări.

A doua zi dimineaţa, Pârvu, învăţătorul, după ce-i trecuse fumul ţuicii de cu seară, intră în clasă. Era o odăiţă foarte strâmtă pentru iarnă, şi vara era aproape goală. Astfel, acuma, găsi în clasă d'abia câţiva copii betegi, copii care nu 's buni de nimica la muncă.

Invăţătorul se purta îmbrăcat ţărăneşte, deşi trăise câţiva ani în şcoli la Craiova, unde chiar fusese de mai multe ori premiu'ntâiu la examen. Era înalt cât un mal; ochii cenuşii şi aprinşi ca nişte scântei; părul tuns soldăţeşte; şi când era vorba de ţinut o cuvântare, apoi nu-l întrecea nimenea. Din pricina talentului lui oratoric îşi câştigase o mulţime de admiratori printre săteni.

« Mă rog, vorbeşte din carte, n'ai ce-i face! » ziceau oamenii, cari se uitau la el cu tot respectul.

In ziua aceia se sculase cu arţag, de aceea copiii tremurau ca varga aşteptându-i întrebările.

« Florico! » strigă dascălul.

O fiinţă pipernicită se ridică din bancă. Şuviţe de păr încâlcit îi cădeau pe ochi acoperindu-i chipul gălbejit. In picioare, numărând silabele pe degete, ea clăpăi pe nerăsuflate o fabulă fără să priceapă boabă.

Dascălul nici gând n'avea s'asculte.

Se isprăvise fabula... O tăcere...

« Zi 'i mereu 'nainte! » şopti un băeţel la spatele fetii. Şi fata începu altă bucată-aleasă. Şcolarii trăgeau cu coada ochiului la chipul gâdelui, prefăcându-se că se uită 'n carte.

Pârvu sta dus pe gânduri... Pe o fiinţă 'n lume ar fi iubit-o şi el — pe frate-său, pe Voinea... Acu vreo câteva săptămâni, găsise pe bietul Voinea răpus în pădure... De-atunci încoa, îi vedea trupul mort aevea. In toate serile îşi înneca aducerea aminte în ţuică, dar cum îi trecea fumul a doua zi, amintirea groaznică se 'ntorcea la loc, mai grea, mai ne 'mpăcată, şi atunci nu mai vedea, nu mai auzea nimic altceva — Voinea mort, răpus de duşmani!

Acu — umblă iar pe drumul cunoscut, pe unde venea 'napoi dela târg, vesel, ducând lui Voinea un pachet de tutun, — că ţinea la bietul fräţine-său, nu ca la un frate, ca la un copil şi când se 'ntorcea acasă, nu vrea să vie cu mâna goală. Se 'nserează; umbra dealurilor se 'ntinde tot mai tare în drumul lui, la o cotitură a potecii, drumeţul dă cu ochii de un trup de om culcat pe o lespede şi cu capul rezemat de un trunchiu. Tot apropiindu-se, i se pare că e frate-său... Da de ce-o fi stând aşa?... Doarme?...

Ce ţeapăn!... Atunci, cuprins de un fior, iuţeşte mersul... Da, e frate-său —Voinea!... Pipăie-l— rece ca ghiaţa; uită-te bine, — ochii duşi în fundul capului! Un răcnet! — un răcnet să-i crape pieptul! Incepe să-l sguduie, să-l cheme pe nume: « Voineo, neică! Voineo! De geaba! Omul pricepe bine că l-a lovit, când vede o rană mare între umerii flăcăului. De geaba'l mai strigă — Voinea nu mai vrea să răspunză.

Pârvu cade în genunchi şi începe să se bocească şi să se vaite ca muierile. Puţin stă aşa, şi odată-i fulgeră prin minte un gând, care-i svântă izvorul lacrimilor. Ia voiniceşte în cârcă pe mort şi-l duce acasă...

Astea treceau acu prin capul încruntat al învăţătorului în vreme ce şcolăriţa îi bârîia mereu lecţia pe de rost. Copila ajunsese la un fragment din istoria ţării, unde spunea cum Vlad-Vodă Ţepeş îşi răzbunase de grozav asupra boierilor necredincioşi, punându-i să care piatră şi var pe un colţ de stâncă prăpăstios, ca să zidească o cetăţuie.

La povestirea cruntei răzbunări, învăţătorul îşi înălţă capul; de pe fruntea lui picau broboane mari de sudoare. Şi el trebuia să-şi răzbune; ştia el bine cine stătuse să răpue pe Voinea!

Acu, ce mai una ş'alta? Pârvu dăduse foc la pătulul lui Dragomir... Dar, cu câteva chile de porumb, nu se plăteşte viaţa unui flăcău... Nici vorbă, Dragomir îl omorîse pe Voinea. Flăcăul înjurase la horă într'o duminică, pe Sanda, şi ea ieşise din joc; plecând acasă foarte încruntată, Sanda arătase pumnul şi mormăise nişte ameninţări vajnice.

Pârvu se lovi peste frunte... Nu carecumva l-o fi 'njunghiat pe Voinea chiar Sanda?... Nu se poate. Era voinic... n'ar fi putut ca o muiere să-l pue jos!... O muiere!... La gândirea aceasta ruşinoasă, învăţătorul simţi că'i vine ameţeală.

Era departe de tot de şcoala lui. Glasul băiguit al şcolăriţii se contopea în gândul lui cu vâjiala gârlii ce se rostogolea repede de vale prin mijlocul satului către Olt. In mintea omului nostru, era un fel de vârtej: Voinea copil;... tata, popă 'n sat;... tata lui Dragomir şi al Sandii,

vecin îndrăcit, moşnean harţăgos... Şi omorul nelegiuit de care tot mai povestesc din când în când bătrânii de demult.

Popa vrea să-şi răzbune... De ce?... Ei! De unde poate şti Pârvu... Destul că într'o zi moşneanul se 'ntorcea călare dela târg. Tocmai se 'ntâmplase în ziua aceia să-şi spele oile, şi nu luase cu el nici o armă. La o cotitură a drumului se 'ntâlneşte cu alt călăreţ; d'abia are vreme să-l cunoască cine e — e chiar vrăjmaşul lui de moarte — care a şi scos pistolul dela brâu. Repede dă pinteni calului şi sboară 'n goana mare. Popa cârmeşte 'n loc şi se ia după el... O să-l ajungă... Iacă biserica... Fugarul sare jos de pe cal, dă năvală nebun în sfântul locaş şi gâfâind cade la picioarele iconostasului, pe care'l apucă strâns în braţe. Popa, uitatul de Dumnezeu! îşi repede calul în amvon, trece pragul călare şi trage asupra moşneanului; sângele ţâşneşte pe sfintele icoane şi pe lespezile reci...

Pe popa l-au răspopit, ras şi 'nchis pe toată viaţa; şi bietul Pârvu! a rămas băetanul să crească el pe frate-său Voinea, care era mititeluţ.

In vreme ce visează învăţătorul la toate astea, şcolăriţa spune şi iar spune mereu din cartea ei pe de rost; copiii ceilalţi unii scobesc băncile cu cuţitaşele, alţii scârţîie pe plăcile lor, şi scuipă şi şterg cu mâneca, şi iar scârţîie; la ferestrele prăfuite bâzîie muştele; aerul e greu, şi cei mai micuţi cască şi se 'ntind a ploaie.

Deodată se deschide uşa de perete şi un flăcăiandru, un baciu tânăr în cămaşe, cu bâtă, căciula la o parte pe pletele lui lungi, intră d'abia trăgându-şi sufletul:

« Dom'le, săi! vaca 'mnitale dom'le!... »

« Ce vacă, mă? » întreabă Pârvu tresărind.

« Vaca 'mnitale... hai! degrabă! »

Bucuria şcolarilor c'au scăpat de ceasul clasii. Şi nu numai atât, mai era şi o întâmplare de sensaţie, care trebuia văzută de-aproape. Năvăliră cu toţii la uşe după profesor, şi ghionturi şi brânci, şi se repeziră toţi afară strigând care mai de care.

O mulţime de oameni din sat s'adunaseră la imaşul lui

« Domnul ». Aci vaca, sforîind turbată de chinul rănii şi de ciupiturile muştelor care se strânseseră pe carnea ei vie, smăcina iarba şi pământul cu coarnele, se tăvălea şi arunca ţărână cu picioarele în ochii bietului viţel, care cerea să sugă. Din ochii ei holbaţi, din privirile ei pierdute, vrea par'că s'arunce scântei de imputare oamenilor pentru crunta suferinţă, cu care plătea ea nevinovată ura dintre ei.

Pârvu, cu tot sângele 'n cap, fără să ştie bine ce face, schimba mereu frunze mari de lipan verde udate, pe rana vitei. Veniseră o sumă de femei cu copiii în braţe. Cu capetele acoperite 'n maramele lor albe, ele steteau de jurîmprejur, drept în picioare, cu gravitatea matroanelor romane chemate să se pronunţe. Copiii se 'nghesuiau împrejurul vitei şi « Domnului »; dar tăceau sfioşi, temându-se şi de o nouă sbuciumare a dobitocului şi de încruntarea învăţătorului. Pe iarbă şi 'n ţărină se svânta sângele negru.

In capătul potecii, se arătă atunci Sanda, drept în bătaia soarelui, cu fruntea sus, cu furca 'n brâu şi fusu 'ntre degete, fără să sprijine măcar urciorul smălţuit pe care-l ţinea sus pe cap. Fota roşie, strânsă bine la mijloc cu betele, îi înfăşura în cute mişcătoare trupul plin. Chipul ei pârlit de soare şi vânt; sprâncenele negre şi 'mbinate, expresia întreagă a fizionomiei şi mersul ei drept şi sigur, toate dedeau acestei fete o înfăţişare aspră, dar măreaţă. Tocmai deaceea flăcăii din sat nu se prea lungeau la glumă cu ea, pentrucă la orice îndrăsneală, ea ştia să le 'nchiză gura scurt cu două vorbe, mai arzătoare ca două palme

Sanda, nemişcată, cu privirile mari şi liniştite, se uita la vita canonită, şi fără să lase a se lua aminte, trăgea cu coada ochiului la Pârvu... Numele lui Dragomir, fratele ei, se auzi în mulţime, deocamdată mai şoptit, apoi din ce în ce mai tare. Şoaptele sporeau, şi o grămadă de lume se strânse 'mprejurul Sandii; începură s'o strângă de-aproape şi s'o întrebe răspicat.

Pârvu o văzu şi el însfârşit pe fată. Trecu printre oameni şi se opri drept în faţa ei: fulgere sclipiră în ochii amândurora.

« Dragomir mi-a făcut-o! » zise învăţătorul scrâşnind.

Sanda tăcu.

«Zi tu că nu-i aşa, dacă poţi!» adăogă el.

Sanda nu zise nici o vorbă, şi se uită drept în ochii lui.

«Ci spune odată! ori vrei să-ţi pui mâna 'n gât!»

Ea-l măsură din cap până 'n picioare, şi răspunse liniştită şi rece:

«Să-mi pui tu mie mâna 'n gât? Nu crez treaba asta! Tu să mergi să dai foc, noaptea, ca hoţul, la pătulurile oamenilor, că de-atâta eşti bun!»

Şi dând într'o parte binişor lumea se duse p'aci 'ncolo, fără să se mai uite 'napoi.

Pârvu se făcuse vânăt, şi scrâşnea mereu:

«Las' că mi-o plăteşti tu!...»

«Ştii tu una? îi zise un moşneag. De ce n'o iei tu de nevastă pe fata asta, mă flăcăule?... E fată voinică şi harnică... şi s'ar isprăvi odată şi duşmănia asta 'ntre voi...»

«Eu? pe ea? de nevastă?... Mai bine mă dau de mal în Olt!»

Lumea se strecura, unul după altul, fiecare pe la daraverile lor. Copiii cum văzură că rămân singuri cu dascălul, o şterseră la sănătoasa.

Pârvu rămase lângă vaca lui chinuită de friguri şi el cu friguri în suflet. Ii răcorea botul şi limba cu apă proaspătă. Stând la gânduri ce să facă: s'o mai îngrijească, ori s'o 'njunghie şi să-i isprăvească odată canonul.

In vremea asta Sanda ajunse la fântână. Ea apucă lanţul şi 'ncepu să coboare găleata printre ghizduri; o umplu cu apă, şi o trase voiniceşte afară. Imprejurul ei nimica, nimic până 'n zarea depărtată plină de lumina soarelui.

Sanda era frumoasă! şi... ştia că e frumoasă.

«A! Pârvule, Pârvule, nu te-ar feri Dumnezeu să-mi cazi tu mie odată 'n mână!»

Şi se gândea că nu-i zisese destul, c'ar fi trebuit să-l arză mai rău, să-l fi făcut de râsul satului întreg... Ei nu spuseră o vorbă măcar de hrana lor dată flăcărilor; şi el pentru o boală de vită sculase obştea 'n picioare, înjura şi sbiera — că era procopsit, om cu capul mare, învăţat la carte! Şi ăilalţi, proştii, îl ascultau cu gura căscată par'că le-ar fi citit din vanghelie.

Pe chipul Sandii se resfrângea sălbătăcia gândului şi conştiinţa unei energii extraordinare. In adevăr fata ceea avea o energie de speriat, care ajunsese de poveste. Dragomir, frate-său, de câte ori zicea: «Cât o fi soră-mea, Sanda, nu mi-e frică!»

Intr'o noapte îi călcaseră hoţii: cine i-a pus pe goană?... Sanda...

Alta ş'alta era Ancuţa — slabă de înger!

«Ce ţi-e iar!, îi zise Sanda intrând în bătătură cu cofa plină. Iar ăi fi plâns?»

«N'am plâns, Sando, răspunse femeia mâhnită şi îngrijată; dar tare m'a apucat groaza; am auzit că Pârvu umblă ca un turbat — spune la toată lumea că are să ne puie la toţi capul!»

Sanda dete din umeri.

Tocmai atunci, popa trecea pe uliţă.

«Bună vremea, nevastă».

«Sărut mâna, taică părinte».

«Da ce mai făcu iar bărbatu-tău Dragomir, ai?»

«Ce, taică părinte?»

«Ce «ce»? tu nu ştii ce?... Vaca lui Pârvu».

«Care vacă?»

Femeea se făcu galbenă la faţă şi începu să tremure din toate încheeturile.

«Ia nu te mai face, zise popa, par'că lumea nu ştie».

«Doamne! taică părinte, da p'ale altora de ce nu le mai ştie lumea? Pătulul nostru care ne-a ars... de! ce zici şi sfinţia-ta?»

«Uite, eu vă spuiu că nu-i bine, fata mea; mai gândiţi-vă şi la Dumnezeu, că o să 'nfundaţi, până la urmă, ocna».

Şi popa plecă 'nainte, dând din cap.

«Ce-ţi spuse bărbăria de popă, Ancuţo?» întrebă Sanda.

«Că să ne mai gândim la Dumnezeu, ca să nu 'nfundăm ocna».

«Bună vremea, fetelor», zise un glas străin.

Amândouă se 'ntoarseră spre uliţă. Era primarul.

«Nu cumva, întreabă omul, s'or fi găsind p'aici, pe la voi, două petece de piele de vacă vie, că le caută stăpânul vitei».

« Nu se află, răspunse Sanda; dar bine că-mi aduseşi aminte: dumneata unde erai mai alaltăeri când ne-a ars pătulul? »

« Alaltăeri?... eram la târg ».

« Apăi de... eu gândesc că tot p'acolo pe la târg or fi şi petecele ălea de le cauţi dumneata. Dacă te-i mai duce, poate l'ei găsi ».

Pieile erau la loc sigur, în argăseală.

« Sluga! spune lui frate-tău multă sănătate, numai să bage de seamă că mai e şi judecată şi dreptate pe lumea asta », zise primarul urmându-şi calea.

« O doamne! judecata şi dreptatea — dacă nu şi le face omul singur!... » mormăi Sanda.

Peste două-trei zile după asta, Sanda căuta să pornească la o moşie mai departe, să vânză nişte pui de găină. Dragomir plecase cu calul după scânduri la deal, şi ea rămăsese să meargă pe jos. Işi luă puii legaţi de picioare pe cobiliţă şi porni printre lanurile de ovăz aurite, care sclipeau în bătaia plină a soarelui de vară. D'abia adia un vânt uşor care făcea să joace în zarea încinsă dogoarea lui Cuptor. Era o cale bunicică până s'ajungă în pădure. Fata grăbea mereu.

In sfârşit iacă şi pădurea cu cărarea ei umbrită.

Umblase acuma prin umbra răcoroasă cât umblase, când i se păru că nu e singură acolo, par'că venea cineva în urma ei. Până să se 'ntoarcă să vază cine-i, Sanda simţi la spatele ei aproape o suflare caldă şi gâfâită.

Pârvu!... o ajunsese de pe urmă.

Fata dete să se 'ntoarcă, dar n'apucă să ia 'n mână cobiliţa de pe umere şi se pomeni doborîtă cu faţa la pământ, strivită pe rărunchi de genunchii învăţătorului.

Pârvu trase cuţitul dela brâu... Când Sanda auzi fâşiitul tăişului ieşind din prăsele, se gândi c'atât i-a fost ei să-i fie!

In ameţeala ei, simţi cum îi desface de pe cap coadele, cum le răsuceşte pe mână şi cum le taie din rădăcină... Intr'o clipă duşmanul îşi făcu isprava. Cu cele două coade tăiate el începu să lovească pe Sanda care se svârcolea ca o şopârlă călcată pe cap.

« Na! urlă duşmanul, mai na! Să te saturi sămânţă spurcată! »

Şi la fiece cuvânt, o lovitură de gârbaciu. Toate sbuciumările ei fură de prisos. El încetă numai după ce osteni. Biruită, fără un pic de putere, Sanda îşi afundă capul în ţărînă, unde stete fără să sufle, fără să mişte, mai moartă.

Atuncea, Pârvu se ridică 'n sus. Sângele i se întoarse în obrajii şi buzele albe de mânie. Sanda se ridică şi ea. El stete drept în faţa ei aşteptând-o să se năpustească asupra lui ca o fiară nebună.

Dar nu... Ea se rezemă de un copac, şi acoperindu-şi ochii cu mâneca, porni pe plâns înecată de cea mai adâncă obidă copilărească.

El rămase asemenea nemişcat în picioare, plimbându-şi privirile dela coadele, pe cari le ţinea încă 'n mână, la basmaua galbenă ce-o smulsese din capul Sandei, aruncată cât colo pe muşchiul verde, şi asupra căreia tremura prin dâra unei raze de soare umbrele frunzelor de gorun. Deodată privirea lui se opri asupra Sandii — era frumoasă fată Sanda — şi par'că din coadele ei tăiate trecu prin dejtele lui ca un fior ce-l furnică d'alungul braţului şi i se opri în inimă, înnecându-i răsuflarea...

A biruit-o!... S'a isprăvit!... A necinstit-o pe biata fată, aşa că nici leac, nici descântec nu-i mai pot folosi... Nu cu o vacă, cu o cireadă întreagă şi tot nu se poate pune la loc cinstea pierdută — coadele nu cresc la loc de azi pe mâine.

Se aştepta la orice din partea acestei fiare nedomesticite; s'o apuce turba, să se repează să-l străpungă cu un cuţit punându-şi toată viaţa ei la mijloc, să năvălească cu cobiliţa să-i crepe capul, ori să-l apuce cu dinţii; — nu i-ar fi trecut p'în gând că Sanda are să stea mută şi amărîtă după atâta ocară, de care chiar el simţea că i s'a sguduit sufletul.

Sanda se şterse la ochi cu mâneca; se aplecă de'şi luă basmaua; se legă strâns la cap din ceafă până pe sprincene şi, fără o vorbă, fără o privire către duşmanul ei, porni iute în desişul pădurii unde se făcu nevăzută.

Pârvu, neştiind la ce să se hotărască, se uita mereu la coadele cu care rămăsese 'n mână. Ce-o să facă el cu ele? Să le lase 'n pădure? Să le dea pe apă?... Nu; le 'ndoì frumos una peste alta, coadele cele bogate, şi le vârî în sânul cămăşii la piept. Apoi se 'ntoarse 'n sat fluerând aşa un cântec, orice cântec o fi, cum flueri ca de urît, par'că nu s'ar fi 'ntâmplat nimic.

Dar purta 'n sân coadele Sandii, a căror frecare dulce şi ciudată semăna cu o mângâiere, o mângâiere duioasă şi caldă. Ajungând acasă, îşi deschise dulapul, puse cu multă grije tocmai în fund, între premenelile curate, trofeul luat dela «biata» Sanda, coadele cele frumoase, după ce se uită odată lung la ele. Apoi încuiă dulapul bine, împotriva obiceiului său, fiindcă n'avea doar nimica de preţ, luă cheia, ş'o băgă în chimir.

Soarele se cobora dela asfinţit aruncând raze potolite printre trunchiurile străvechi ale pădurii. Sanda trecând furiş ca o ciută gonită de vânător dela un copac la altul, ajunse 'napoi la locul unde-şi lăsase cobiliţa cu puii: bieţii pui, uitaţi acolo, erau aproape stinşi de sete, d'abia mai trăgându-şi sufletul, cu ciocurile deschise şi cu limba uscată. Fata îi duse la fântână, le dete apă până 'şi veniră iar în fire; luă iar cobiliţa pe umăr şi plecă repede, aruncând din când în când înapoi o privire plină de teamă.

Peste câtăva cale, Sanda ajunse la femeea căreia 'i ducea puii pentru târg. Intorcându-se spre casă, fata îşi spălă la fântână obrajii care-i ardeau ca para focului. Picăturile de apă limpede atârnară în genele ei lungi, îi răcoriră pleoapele aprinse de plâns. Apoi ea intră în desişul pădurii, unde 'ncepu să gândească mai lămurit la ce se petrecuse.

Iată, — aci e locul unde ea a fost adineaori atât de neomenos necinstită. Un trunchiu de copac stă culcat mai la o parte: ea s'aşează pe el şi se gândeşte.

... Un om a văzut-o plângând... şi cine?... Pârvu, duşmanul ei de moarte... ea a plâns... da, a plâns... biruită şi ruşinată...

... Da; trebuia să-i fi crăpat duşmanului capul în două cu cobiliţa!... Se poate mai mare ocară pentru o fată!...

şi ea care toată viaţa numai la răsbunare se gândise, atât doar a putut face, — să plângă şi să fugă din faţa lui, ca un copil mişel dela şcoală.

Sângele i se urca în ochi, — ea îşi desfăcu legătura de pe cap. Vinele gâtului i se băteau să se spargă, — ea îşi rupse chiotoarea cămăşii.

Fără voie, Sanda îşi dete cu mâna prin pletele ei ciunte care-i cădeau peste ochi... şi un gând ciudat îi trecu prin minte — de acu are să fie şi mai sălbatică şi mai neatârnată decât mai 'nainte. Deodată însă chipul lui Pârvu, frumos şi voinic, îi cuprinse închipuirea. Fără o clipă de iertare o stăpânea icoana acestui om, biruitorul, acel ce o îngenunchiase şi o făcuse să plângă din adâncul obidei.

Ea, fireşte, nu-l privise în faţă, nu! plecând însă cu ochii 'n jos, zărise, prin perdelele-i de lacrămi, înfăţişarea lui, nehotărîtă şi oarecum stângace după o aşa biruinţă.

... Dar cé se făcuseră coadele ei cele frumoase? Trebue să le fi asvârlit duşmanul în Olt!... Măcar să i le fi smuls înapoi!... Cum şi-a pierdut ea până 'ntr'atât cumpătul de i le-a lăsat?...

Şi sta mereu, şi mereu se gândea cu coatele pe genunchi şi cu degetele înfipte în capul ei despodobit. Amurgul creştea încet şi 'n codrul surd domnea o adâncă linişte: n'ai fi bănuit că acolo trăiesc atâtea mii şi milioane de vietăţi. Sanda îşi urma valurile gândirii, fără s'auză tăcerea nemărginită din preajmă-i.

... Mâna de fier ce-i răsucise gâtul... fiorul rece al cuţitului ce-i trecuse prin ceafă... clipa aceea!... crezuse că-i cea din urmă... fiindcă Pârvu o ţinuse sub genunchiul lui biruitor... El ar fi putut-o răpune ca pe un miel... De ce n'a răpus-o?... moartea mai bine decât aşa ocară... Moartea?... Nu, mai bine...

Era fericită acuma că putea răsufla, simţindu-şi bătăile inimii, că nu era îngheţată şi 'nţepenită sub ghiara morţii!... Şi cu o mişcare negândită, fata îşi pipăi gâtul.

Dar bătaia?... Bătută cu coadele ei lăsate... Şi pe urmă? Pe urmă... par'că şi lui i-era ruşine pe urmă...

... De ce nu şi-a mai bătut joc de ea?... De ce n'a mai înjurat-o?... De ce?

Sanda 'şi afunda degetele în pletele 'i de flăcău, şi 'n ochii ei se arăta din nou icoana învăţătorului în picioare, încruntat mai mult de părere de rău decât de ură...

Noaptea era acum deplină. Sanda ridică ochii—nu se mai vedea nici un trunchiu, nici o cărare. Ca să mai găsească drumul trebuia s'aştepte până 'n zori de ziuă.

Deşi în mintea ei se depănau tot aceleaşi şi iar aceleaşi lucruri, vremea nu-i fu lungă. Din când în când bătăile inimii şi tâmplelor se mai potoleau, şi atunci cu sânge rece ea s'apuca să-şi făurească un plan de răsbunare... dar voinţa cletinată nu putea nimica născoci, nu se putea hotărî la nimic.

Pentru ce?

Neapărat era în coadele pe cari i le răpise duşmanul un farmec... Ea îl simţea bine; câtă vreme părul ei o fi în mâna acelui om, în puterea dânsului va fi şi dânsa — o apucase şi o ţinea de păr. Şi ceeace acuma o necăjea să ştie asta era: le luase el coadele ca să i le păstreze? Aş!... de ce să le păstreze?... Nu le-o fi asvârlit poate numaidecât... dar mai târziu, ce era să facă cu ele?... Şi poate cu şuviţe din părul ei corbii or să-şi facă 'n cuiburi culcuşul, ca şi cu perii unei moarte... La această gândire neagră ar fi vrut să-şi capete podoabele 'napoi ori mai bine să moară... A! ce bine ar fi să nu le fi aruncat omul acela... să le fi păstrat el mai bine. Şi lacrămile i se porniră iar în şiroaie bogate, fără să ştie nici ea de ce, şi plânse, plânse mult. Niciodată nu plânsese fata aşa, şi nu crezuse niciodată că aşa-i de bine şi de dulce să poată cineva plânge.

De departe, foarte departe, se auzi cocoşul cântând cântecul dimineţii... Aşa de grabă? De când oare lacrămile pot scurta vremea nopţilor?

In adevăr se iveau zorile şi cu ele formele... Iar cocoşul. Fără să ştie pentru ce mai ruşinată de ea însăş decât supărată pe Pârvu, se sili să se ridice sdrobită de oboseala gândurilor mai mult decât de neodihnă. Se legă bine la cap şi apucă prin pădure cărarea spre casă. Din văile vecine se ridicau aburi reci şi alburii; răcoarea dimineţii se urcă încet spre cer, unde se stingeau pe rând stelele una câte una.

Frate-său Dragomir, o aştepta, cu sprincenele posomorîte, înfipt în pragul porţii.

« Da de unde vii tocma acuma? Unde ai umblat toată noaptea? »

« Unde... uite unde! » răspunse ea scurt şi aspru.

Şi foarte liniştit îşi desfăcu legătura.

Doamne! ce 'njurături! ce turbă sălbatică!

Dragomir nici nu mai întrebase: cine? Ştia el bine cine. El plecă disdedimineaţă de-acasă; nu vrea să auză bocetele Ancuţii, când o vedea şi ea pe Sanda.

Fata o scurtă de grabă cu bocetele cumnati-sii.

« Acu nu mai putem face nimica... Iacă, oiu sta să văz de casă şi tu ăi umbla după treburi pe-afară! »

Sanda se apucă de lucru mai harnică decât mai 'nainte. Se aşeză ea la răsboiu, şi la pânză şi la chilimuri; la apă, la han, şi 'n toate părţile mergea Ancuţa.

Dragomir umbla rătăcit pe câmp ca un lup turbat. I se păruse că toţi îl ocoleau şi asta îi îndârjea şi mai tare ura. Fugeau toţi de el; îi răspundeau de silă, fără să stea să se 'ncurce mult la vorbă. Tot satul se dedese în partea lui Pârvu — era mai bogat şi mai pricopsit « domnul ». Deaceea ura lui Dragomir creştea mereu.

« O să-i dau şi eu foc lui! »

« Ce mai treabă! răspunde Sanda; or să-i facă la loc casa; e casa şcolii. »

« O să-i trag mai bine un glonţ. »

« Or să te bage 'n ocnă! »

« Atunci, ce să-i fac? »

« De... ». Şi zicând asta, Sanda era cu gândul în altă parte.

Dragomir nu putea pune la cale nimic pe placul Sandii. Nimic nu găsea nemerit din câte-i spunea el, şi ca să născocească din mintea ei ceva nu era în stare.

In vremea aceasta, ea, spărsese ciobul de oglindă în care se văzuse aşa schimbată — singura oglinjoară ce se afla în casă. Adevărul e că, cu pletele ei negre sbârlite şi cu ochii ei întunecaţi, avea o înfăţişare din cale afară sălbatică.

Voise să nimicească pe acest ghicitor mut al sufletului ei; căci, după ce-i treceau frigurile de turbare, ea putea

citi în fundul cugetului că ura ei era mai puţin adâncă, mai puţin sigură decât trebuia să fie. Deodată, când lucra mai înteţit la războiu, se oprea pe loc dusă cu gândul pe altă lume, cu privirea pierdută cine ştie unde. Apoi se trezea par'că dintr'un vis, se scutura din tot trupu-i şi se pornea pe lucru cu toată puterea.

« Ancuţo, zise Dragomir, într'o seară, ştii tu una? Pârvu mă biruie. Fuge toată lumea de mine, nu mai pot nici cumpăra nici vinde. Mai bine să plec de-aici şi să-mi caut de lucru undeva, în altă parte. M'oiu întoarce mai încolo când s'or mai potoli lucrurile. »

« Dar noi? » zise femeia.

« Voi... Voi să staţi aici să păziţi casa şi ce bruma mai avem şi noi ».

Ancuţa oftă adânc; era aşa de sdrobită dela o vreme că nu mai putea şti ce era bine şi ce-ar fi fost mai bine. Trăia şi par'că nu trăia. Atâta bucurie mai avea să stea cu copilul pe genunchi, să-i asculte gungunirile dulci. Cât era de blândă şi de tristă, îi era teamă pentru copil şi de mângâierile, adesea prea aspre, ale tatălui. Şi Sanda i-l împingea supărată când mititelul începea să plângă:

« Şi ăsta, zicea Sanda, o să fie o mămăligă ca mă-sa... nu ne seamănă nouă! »

Intr'o zi, Dragomir când trecea p'în sat se pomeni cu o piatră după el, şi apoi alta şi pe urmă o ploaie de pietre, pe cari i le aruncau copiii ieşind dela şcoală. Se aplecă repede şi 'ncepu să le arunce înapoi una câte una — pe o fetiţă o răni la glesnă, unui băiat îi sparse capul, altuia, care ridicase mâna la cap să se apere, îi rupse un deget. Fapta asta 'n sfârşit sculă tot satu 'n picioare. Nu mai era chip... Dragomir trebuia să-şi ia câmpii.

« Sando, tu eşti bărbată... Iţi las în seama ta şi nevasta şi copilul. Mai bine pentru voi să nu mai stau, până s'or mai potoli duşmanii. O să vie ea şi vremea noastră... Acu sunt ei mai tari... S'au dat toţi în partea dascălului... (aici, o înjurătură să se cutremure carnea pe om)... Mă duc... plec... Rămâneţi sănătoşi! »

Fără vorbă, Sanda dete din cap, că adică « bine », şi-i luă copilul din braţe... Ancuţa fugi tocmai în fundul

curţii ca să nu-l vază pe Dragomir plecând, şi Dragomir plecă degrabă fără să se mai uite 'napoi.

Când află că Dragomir fugise, Pârvu îşi răsuci mustaţa cu mulţumire, mirându-se totuş că lucrurile s'au isprăvit aşa de scurt.

Câte odată, învăţătorul descuia dulapul şi s'apuca să netezească binişor coadele tăiate. Adesea îi venise să le arunce, ca să scape de farmecul lor; dar farmecele au putere... De ce să le arunce? Şi aşa, simţind bine cum creştea primejdia, Pârvu zâmbea şi le mângâia mereu.

Se dedese vacanţă la şcoală: scăpaseră şi şcolarii şi dascălul. Şi era cald! Sanda nu se arătase nici la coasă, nici nicăiri, par'că intrase 'n pământ. Ancuţa făcea acuma toate treburile... Ziua muncea şi noaptea pândea aşteptându-şi bărbatul, care venea din când în când în puterea nopţii să-şi vază casa. Venea, cine ştie de unde, călare pe deşelate, cu picioarele goale, om scăpătat care-şi pierduse fugărit tot rostul.

Şi încă şi alt necaz: Dragomir îşi temea nevasta. Intr'o noapte pe lună — ce-i veni lui! — nu fusese cam de mult pela ele — îşi lăsă calul priponit tocma 'n fundul ogrăzii şi încetinel, pitulându-se pe lângă mărăcini, s'apropiă de casă.

Nemerise bine... Un om dădea târcoale pe la poartă. Dragomir, cu inima oprită în loc, apucă strâns prăselele cuţitului. A!... e Pârvu... Ce caută? Ce umblă de colo până colo?... să dea foc casii?... să omoare pe copil?... să scoată din minţi... să necinstească pe Ancuţa!?... Ce-o fi, bine nu e.

Dragomir totuş nu mişcă, stând gata să se arunce la nevoie asupra duşmanului.

Pârvu intră furişat în curte, s'apropiă binişor de o ferestruică şi bătu încetinel.

... Ce-i asta?

« Sando, şopti înfundat tânărul, Sando! »

Şi aşteptă.

Dragomir aşteptă şi el.

Ferestruica se deschise în bătaia razelor lunii.

« Ce mai vrei cu mine? » zise Sanda, cu glasul tremurat şi cu răsuflarea'necată.

« Tot nu vrei să mă ierţi? »

Sanda 'ncepu să râză amar... şi, fără să zică o vorbă, îşi puse mâinile în păr arătând omului urmările crudei lui fapte.

« Iartă-mă odată; iartă-mă! »

« Să te iert? Da de când încape iertare între noi?

« Sando, nu mai am odină... M'ai fermecat... Coadele tale sunt fermecate. »

« Atunci dă-mi-le 'napoi. »

« Nu se poate, acu sunt ale mele... »

Şi voind să-şi îmblânzească vorba prea aspră, învăţătorul adăogă duios:

« Lasă-mi-le mie, fată, mă rog: ce-o să mai faci tu cu ele?

« Mi le 'nnod în cap şi mai mă duc şi eu la horă, în loc să stau ascunsă de lumina zilei şi de ochii oamenilor ca o bufniţă. »

« Aşa?... tocmai de-aia nu ţi le dau. Las că eşti frumoasă destul ş'aşa... Nu te mai duce la horă... Stăi acasă! să nu te mai văz jucând! »

Dragomir se lovi cu palma peste obraz şi 'ncepu să fluere 'n sec, cum flueră rumânul când vede ceva de s'ar crucì şi dracul. Un zâmbet ciudat îi umflă nările, şi gândul îi zise:

« Acu eşti al meu! acu te-a luat gaia! »

Sanda se uită drept în ochii tânărului:

« Acuma 'mi şi porunceşti, ai? »

« Vezi bine... nu te-am biruit? N'ai să fii tu a mea? »

Drept răspuns, Sanda voì să închiză la loc fereastra.

« Stai, nu 'nchide! mai stai! » zise el petrecându-şi mâna între cercevea şi pervazul ferestrii. Sanda strigă înnecat:

« Dacă pică, Doamne fereşte, frate-meu şi te vede! »

« Ei ş'apoi, gândeşti că mi-e frică de el?... ori poate ţi-e frică ţie de mine! »

« Mie, frică de tine?... Acu nu mai mi-e frică »

O tăcere... lungă tăcere. Apoi Pârvu, foarte încet:

« De ce tremuri, Sando?... Ce tare ţi se bate inima... De ce ţi se bate aşa tare? »

« Pentrucă nu pot să-mi răzbun pe tine... »

« Lasă c'o să pot eu, şopti Dragomir, când l'ăi încurca bine de tot. »

«Tot crezi că nu te-ai răzbunat destul?...»

Sanda tresări:

«St!... n'ai auzit?» zise ea.

«Mi se bate şi mie inima», răspunse Pârvu.

«Nu, nu inima».

«Vre-un liliac, ori vre-o cucuvea».

«Nu... Par'că a răsuflat cineva ş'a râs înfundat».

«Aş! de când te-ai făcut tu aşa fricoasă?»

«De când mi-am pierdut coadele».

«Lasă: părul creşte la loc ca iarba cosită».

Şi tânărul dete să-i mângâie capul. Ea se smunci 'napoi... era cuprinsă de nelinişte:

«A! dacă aşi fi fost eu bărbat!»

«Bărbat? de ce?»

«Cum te-aş fi 'njunghiat!»

«Injunghiă-mă acu... Ţine cuţitul».

El cu o mână îi dete, de prăsele, cuţitul şi cu mâna cealaltă o apucă pe a ei. Sanda se uită lung la tăiuşul lucios ce sclipea la lumina lunii; apoi se uită la Pârvu, care aştepta nemişcat cu cotul rezemat de fereastră.

«... Ce sunt eu, bărbat?... eu sunt femee...» şi-i dete cuţitul fără să mai privească tăişul sclipitor.

«Sando! Sando!» strigă Ancuţa de dincolo din odaie. Intr'o clipă Sanda se făcu nevăzută.

Pârvu mai stete încă pe loc, pierdut în gânduri adânci, când oftând, când zâmbind. El nu vedea ochii lui Dragomir scânteind în dosul mărăcinilor: vedea numai pe Sanda; pe Sanda de adineaori, pe Sanda pe care o iubea sufletul lui din fundul fundului. Bucuros s'ar fi lăsat să-l ucigă ea: atunci ar fi luat-o în braţe, ar fi scăldat-o în sângele lui, dându-i cea din urmă picătură de viaţă cu cea mai caldă bucurie.

Dar Sanda nu voise să-l lovească. De ce? O îmblânzise el în adevăr? La această gândire, o fericire nespusă înnecă sufletul tânărului învăţător. El aplecă binişor fereastra pe din afară şi plecă.

Ancuţa, trezită din visul urît care o chinuise şi o făcuse să strige, adormi iar făcându-şi cruce, şi Sanda se întoarse iar la fereastră. Cu fruntea rezimată de mână ea îşi afundă

lung privirea în întunericul depărtat al nopții. Ea auzi țăcăneala unui pas de cal, care se stinse degrab în sgomotul valurilor Oltului. Stete mult așa căutând să-și strângă și să-și aducă 'napoi tot, tot ce se petrecuse adineaori, când Pârvu sta drept în fața ei și aștepta să-l lovească.

De ce nu-l lovise?... De ce-și uitase setea ei de răzbunare?

O mie de gânduri îi treceau încurcate prin minte ca norii pe d'asupra lunii limpezi. Un fior o apucă din spate... era prea răcoare... Inchise fereastra și se culcă.

Ii era cald... o înneca... De geaba se așeză în toate felurile pe culcușul ei tare, pe care adormea al'dată așa de repede — somnul fugea de ea. Se sculă și ieși din casă.

Apucă de vale spre râu și se așeză pe malul singuratic... Adineaori el fusese în fața ei; viața fusese 'n mâna ei; putea să i-o ia; și 'n loc el să tremure, tremurase ea... Din gânduri în gânduri, Sanda își aduse aminte de vaca jupuită de vie, și o simțire de tot nouă, pe care această fată nici n'o bănuise vr'odată, nici nu o putuse înțelege la alții, începu să-i cuprinză sufletul — mila.

Și iar se gândi la Pârvu, închipuindu-și ce trebuia să fi simțit el când a găsit pe frate-său răpus!... Cum o fi plâns!... Cum și-o fi smuls părul din cap! Cum o fi strigat în ajutor!... Cum o fi sărutat pe bietul de Voinea!... Deodată gândul ei sări la omul pe care ea îl știa că făcuse cruntul omor, la fratele ei Dragomir, om crud, care nu trebuia iubit, pe care ea nu-l mai putea iubi pentrucă omorîse pe fratele Pârvului.

Lacrimi începură să ude obrajii fetii, lacrimi, pentru întâia oară lacrimi de milă.

Peste câtăva vreme, Dragomir se 'ntoarse iară ca o stafie în puterea nopții. Data asta văzu pe soră-sa ieșind din casă la semnul învățătorului; o văzu pe ea, pe Sanda, cum se lasă să o ia de mijloc Pârvu.

Atunci, Dragomir își mușcă dejtele pîn 'la sânge; își înghiți înjurăturile, își opri răsuflarea, ca să nu-i scape cumva o vorbă din câte-și spuneau. Ei trecură pe aproape de el, mergând către pădure, vorbind dulce pe 'nfundate.

De ce Dragomir nu se repezi să-i facă şi lui Pârvu seama cum i-o făcuse lui Voinea? De ce lăsă prăselele cuţitului în pace? Cine poate şti? destul că în seara aceea, fără să mai dea ochii cu nevasta lui, omul nostru plecă înapoi de unde venise şoptindu-şi printre dinţi:

« O să vie vremea! »

Trecuseră săptămâni; Dragomir nu se mai arăta.

Intr'o seară se 'ntoarse.

Din nou, cei doi iubiţi trecură p'aproape de ascunzătoarea de unde el îi pândea, şi fratele mai mare putu auzi glasul sorii-sii şoptind către Pârvu:

« Mi-e frică ».

— De ce! răspunse învăţătorul; de ce să-ţi fie frică, dacă sunt eu aici?

— Nu de mine, de tine. Ce face Dragomir mie nu-mi place... De atâta vreme nu mai dă semne de viaţă... Dacă ne prinde odată?

— Pădurea-i mare şi noaptea 'ntunecoasă.

— Da, dar el vede noaptea ca dihorul.

— N'am grije, Sando, nu mă poate birui Dragomir ».

Sandii îi trecu repede prin minte Voinea: şi acela era voinic, şi lui nu-i era teamă de fratele ei.

« O să te pândească să te prinză când n'ai să te poţi apăra... Mi-e groază, Pârvule, fie-ţi milă de mine! Stau zi şi noapte cu ochii mari deschişi, că mi s'au uscat şi nu-i mai pot închide... Ş'aş vrea şi eu să dorm... să dorm câtuş de puţin, numa să dorm fără grijă şi fără teamă ».

Şi zicând aceasta şi tremurând ca de spaima unei grozave primejdii ce i s'ar fi arătat neînduplecată în faţă-i, Sanda îşi ascundea capul sub braţul puternic al Pârvului.

« Atunci, dacă-i aşa, zise în sfârşit Pârvu, hai să fugim... »

— Da, Pârvule, să fugim departe, să ni se piarză urma, să nu mai ştie nimeni dintre ai noştri de noi!

De hatârul ei, ori poate, cine ştie, chiar de o împărtăşire a presimţirilor ei, Pârvu se hotărî:

« Fie ş'aşa... Duminică noaptea, poimâine, te aştept la şipot. Plecăm; până să cânte cocoşul suntem pe muchea dealului, şi când o miji de ziuă am trecut graniţa dincolo. »

« Da, zise Sanda, cu sufletul uşurat; atunci nu mai am frică. Tu nu ştii, Pârvule, ce e frica... e ca un vierme care-ţi intră în suflet şi te roade, te roade până te omoară ».

Pârvu zâmbi:

« De! Sando, adevărat că nu ştiu: ce-i drept, mie nu mi-a fost frică niciodată ».

Iar la spatele lui, foarte aproape, scânteiau în umbră doi ochi duşmani de moarte.

Pe când se petreceau acestea, Ancuţa, prăpădită de atâta aşteptare şi nesiguranţă, căzuse la pat. Sanda o îngrijea zi şi noapte cu toată dragostea. Ii era teamă Sandii să nu se 'ngreuneze boala cumnate-sii: simţea că i-ar fi fost o mare apăsare asupra cugetului să părăsească pe biata nenorocită în aşa hal.

Când Sanda-i spuse aceasta lui Pârvu, el dete din umeri. « Dar ce? nu mai sunt femei în sat s'o îngrijească! Şi mai la urmă, ce-ai să-i faci? Dacă a lăsat-o bărbatu-său, ce eşti tu de vină? »

De dimineaţă, Sanda se duse la o cumătră, şi mai cu făgădueli, mai cu daruri, o hotărî să îngrijească vre-o câteva zile de Ancuţa, pentrucă ea, Sanda, avea să meargă la târg, după nişte daravere, şi nu vrea să lase pe bolnava singură cu copilul.

Duminică noaptea sosi în sfârşit — o noapte caldă şi limpede: sus o ploaie de stele; jos mănunchiuri de mii de licurici; şi toate scânteierile de sus şi de jos s'aprindeau, se stingeau şi iar s'aprindeau în mijlocul celei mai adânci tăceri.

Pârvu aştepta de mult la şipot cu calul înşăuat, când sosi Sanda din livede. El o văzu bine de departe: un licuriciu se încurcase în perii ei din frunte, şi ca o candelă, care veghiază în umbra altarului d'asupra icoanii sfinte, arunca lumina-i albăstruie pe sprîncenele femeii.

Cu toată căldura nopţii, Sanda tremura şi mâna ei pe care o apucă Pârvu era îngheţată.

Vorbe puţine... El o ajută să se suie pe cal şi haide! Calul sforăi şi nu vru să plece.

« Asta-i semn rău Pârvule! »

— Aş! »

O înjurătură, un ghiont în coastele dobitocului — calul se smunci în silă din loc, şi porniră.

Fără nici un sgomot, ocoliră satul... Nimini nu-i auzi, nici un câinê măcar nu-i simţi trecând.

Inainte de revărsatul zorilor, erau departe în munte, aproape de graniţă; şi când cea d'întâiu rază a soarelui aurì cel mai înalt pisc de piatră, ei putură să răsufle fără teamă; graniţa era ca la o bătaie bună de puşcă.

Pentru întâia oară Sanda zâmbi tovarăşului ei şi chipul i se însenină.

« Vezi, zise el, că ţi-era frică de geaba. Acu am scăpat ».

Dar n'apucă să isprăvească bine vorba, şi dela cotitura unei stânci se arată Dragomir galben şi înfiorător.

« Al meu eşti! » strigă el şi ca trăsnetul căzu asupra lui Pârvu.

Cuţitul se duse p'între coaste până în prăsele: încă o lovitură în pântece şi alta în gât şi multe altele pe unde se nemerea... şi calcă-l cu picioarele şi lasă-l şi iar.

Când îşi potoli setea grozavă, Dragomir, plin de sânge din cap până 'n picioare, se 'ntoarse către ea:

« Să trăeşti Sanda, că mi l-ai dat în mână! Am scăpat acu de tot de duşman. Aide, râzi de! »

Sanda începu să râză cu hohot de răsună muntele, un râs aşa de lung şi de îngrozitor că Dragomir însuş se cutremură. El voi s'o apuce şi s'o sguduie ca să o oprească a mai deştepta tăcerea adâncă a culmilor. Ea îl împinse cât colo strigând:

« Sânge, sânge! »

— Destul acu! taci... Ai mai bine să fugim, să nu dea cineva peste noi, că 'nfundăm ocna!

— Nu, strigă Sanda cu un glas înspăimântător, nu; de ocnă să n'ai frică! Hai la Olt să te speli de sânge; hai de te curăţă... ai bălăcit în sânge! hai de te curăţă! »

Zicând aceasta, ea se urcă pe cal şi fără să se mai uite 'napoi porni îndărăt la vale. Dragomir se luă după ea uitându-se încoace şi 'ncolo să nu-l vază cineva. Nimeni... Sus, în albastrul dimineţii, plutea în cercuri largi un vultur, şi mai 'ncolo altul; tâlharii vânturilor se coborau încet la locul însemnat de Dragomir.

« Acu să ne socotim și amândoi! zise încruntat Dragomir, care mergea jos alături cu calul.

Sanda se uită la el fără să-i răspunză, fără să clipească, par'că ar fi fost de piatră.

« Nu ți-e frică? zise el.

— Frică? Acu de ce să-mi mai fie frică!

— De ce te așteaptă.

— Mergi mai degrab de te spală... c'apoi ocna...

— Gândești că nu știu tot.

— Mergi de te spală!...

Ajunseră la gura unei văi, pe un tăpșan d'asupra Oltului, care trecea aici între doi pereți drepți de stâncă.

« Putem coborî p'aci? întrebă Sanda. »

— Nu, răspunse Dragomir, care lăsase căpăstrul și se aplecase pe marginea prăpăstiei să cunoască locul.

— Mergi de te spală!... Spală-te! »

Atât mai putu auzi Dragomir; ale din urmă vorbe ce-i fusese dat să mai auză.

Intr'o clipă, Sanda sărise de pe cal, pusese mâna ei de fier în ceafa lui Dragomir, care era aplecat pe marginea stâncii, și-i făcuse vânt în gol. Ea-l privi cum se duce, cum se rostogolește împins cât colo de un colț de piatră, de care s'a împiedicat, și cum îl înghit, la urmă, valurile tocmai la locul unde se 'nvârtește un ochiu larg fără fund știut.

După multe zile de lingoare, Ancuța își mai veni puțin în cunoștință. Cumătra care o îngrijise o părăsise având și ea casa ei de 'ngrijit, și o babă bătrână luase să caute de copil.

Tot culcată și nemișcată, biata femee simțea oboseala acea binefăcătoare pe care numai omul ce a trecut print'o boală grea o știe. Dar ce se făcuse Sanda? Toți o părăsiseră, și bărbatul și cumnata?

Intr'o dimineață se pomeni că-i aruncă cineva, de pe fereastră 'n pat, o pietricică.

Bolnava 'și întoarse a lene capul spre lumină: era Sanda. Ea 'și scutură părul sbârlit, își arătă dinții albi și se făcu nevăzută.

« Sando! Sando! » strigă Ancuţa cu glasul ei stins.

Nimeni nu răspunse.

Să fi fost o vedenie? S'o fi apucat iar frigurile?... Cu dreapta ei slăbănogită de atâta suferinţă, femeia îşi făcu cruce.

Dar pietricica era în pat lângă ea; o vedea, o pipăia, — tot Sanda fusese.

Ancuţa aşteptă zi după zi — fără să mai vază pe cumnată-sa.

Calul lui Pârvu s'a întors acasă plin de sânge; Dragomir a intrat par'că 'n pământ, şi Sanda — Sanda e nebună: vara, iarna, umblă p'în pădure cu nişte sdrenţe pe ea, cu părul vâlvoiu şi cântă, cântă mereu; şi când un om de omenie, ori o femee cu milă, îi dă de pomană un codru de mămăligă, biata nebună îi zice râzând:

« Bogdaproste!... S'a spălat da, s'a spălat!

— Ce s'o fi întâmplat? se întreabă oamenii din sat.

— Ce?... Ce mai poţi afla dela un nebun?... Numai Dumnezeu poate şti ».

Adesea pădurea s'a uscat şi a înverzit iar; copiii au ajuns oameni, şi bătrânii odihnesc sub umbra sfintei cruci. Sanda tot trăeşte. Anii au trecut peste ea mai uşor ca peste oamenii cuminţi. Intâmplările ei se povestesc ca un basm, dar nimeni nu-şi închipuie, când vede pe biata bătrână râzând, vorbind şi jucându-se cu toate cele ca un copil mic, că-i stă în faţă cel din urmă gâde şi jertfa cea din urmă a unei străvechi răzbunări.

BROASCA MINUNATĂ

— SCHIŢĂ AMERICANĂ DE MARK TWAIN —

Să vedeţi numa ce mi-a povestit secătura ceea bătrână de Simon Wheeler când m'a prins la strâmt într'un colţ din cârciuma minorilor dela Angel.

Era un bătrân gras şi chel, un chip de om care ţi-era drag numaidecât cum îl vedeai, pentrucă era foarte amabil şi naiv. Toată vremea cât mi-a vorbit, n'a zâmbit măcar odată, nici n'a 'ncruntat din sprâncene, ori să-şi fi schimbat el câtuş de puţin fluiditatea iniţială a povestirii, dar nici să arate cea mai slabă umbră de entusiasm.

In toate palavrele lui era un accent de sinceritate serioasă care dovedea, fără doar şi poate, nu numai că dânsul nu vede nimica ridicul sau burlesc în povestirea sa, dar încă o consideră ca fiind de cea mai mare importanţă şi pe eroi îi preţueşte ca pe nişte fiinţe de o înaltă inteligenţă, chiar nişte oameni de un superior talent.

— Era odată aici (povesteşte bătrânul meu) un tovarăş pe care-l chema Jim Smiley. Asta era p'în iarna dela 49, ...ba mi se pare că era p'în primăvară la 50... în sfârşit nu-mi aduc aminte tocmai bine când era; destul că trebue să fi fost cam p'atunci, fiindcă p'atunci a venit el aici. Dar în sfârşit... Foarte ciudat om! Toată viaţa şi-o petrecea făcând prinsori. Făcea prinsoare pe orice, pe un fleac, pe orice nimic. Nu sta locului până nu găsea pe cineva cu care să se prinză măcar pe ce. Dacă nu putea găsi să se prinză pentru, se prindea contra. Orice prinsoare îi propuneai o primea şi era mulţumit, şi ce e de mirare, e că avea un noroc orb: ori pentru, ori contra, ori pe ce, câştiga aproape la sigur.

Dar să fi fost alergături de cai — bătăi de câini — dueluri de cotoi — lupte de cocoşi — el era în fruntea prinsorilor. De-o pildă, vedea două vrăbii p'un gard, numaidecât prinsoare: a din dreapta, ori a din stânga are să sboare întâi. Ori dacă ziceai și dumneata ca el, atunci el se prindea că din contra.

Toţi ştrengarii de băieţi îl cunoşteau şi pot să-ţi spună multe comedii despre el. Odată nevasta preotului Walker era bolnavă rău, nu mai era nădejde de scăpare. Dar într'o dimineaţă, iacătă că vine părintele Walker, şi Smiley îl întreabă cum îi mai merge bolnavei; părintele zice:

— Slavă Domnului, să vorbesc într'un ceas bun, merge bine de tot; dacă merge tot aşa, peste câteva zile se scoală.

— Ei, uite eu (zise Smiley, aşa din instinct şi fără să se gândească la rău) mă prinz pe ce pofteşti că nu scapă.

S'a supărat părintele rău, și nici nu i-a răspuns, dar mi-te să se prinză.

Pe vremea aceea, avea Smiley o iapă pe care pungaşii de băieţi o porecliseră « Coropişniţa ». Cu mârţoaga aceea a câştigat el multe parale. Iapa avea totdeauna câte ceva: ori tignafes, ori vreo rană, ori şchiopăta, ori cădea d'a'n picioarele de slăbiciune. La orice alergătură, îi dedeau înainte două-trei sute de metri; erau toţi siguri că o ajung de pe urmă şi-i trec uşor înainte. Aş! tocmai la sfârșit, par'că intra dracu 'n gloabă, o apuca un fel de năvârlii turbate: se ridica, holba ochii, deschidea nările, se sbuciuma, se năbădăia, se răscăcăra, ridica deodată, nu știu cum, toate picioarele 'n vânt, ţopăia când de o parte, când de alta, se giulea de garduri, strănuta, ţâfnea, sforăia, necheza, făcea o larmă a dracului, ridica nori de praf, și totdeauna, dar totdeauna ajungea întâi cu lungimea gâtului, just dar just ca să nu mai încapă vorbă ori tăgadă.

Pe urmă, Jim avea un mops. Să fi văzut lepădătura ceea de javră, nu dedeai o lescaie pe el, — o jigărae urîtă pe care n'ai fi crezut-o 'n stare decât să şterpelească un oscior dela bucătărie. Dar ia să fi început prinsorile, să fi intrat bani în joc, să fi văzut dumneata ce câine! Falca lui de jos odată 'ncepea să se 'ntinză şi să-şi arate colţii şi gura roşie ca focul. Puteai s'asmuţi asupra lui alt

câine; acesta se repezea la mops, îl muşca, îl târîea, îl snopea, îl ridica şi-l trântea peste cap... Bine! Jackson, aşa-l chema pe mops, răbda şi tăcea până când venea vremea. Atunci, când adică prinsorile contra lui se ridicaseră aşa că nici unul dintre jucători nu mai avea un ban de pus, atunci odată se făcea mititel de tot, se răsucea 'n loc foarte comic şi haţ! apuca pe celălalt de încheietura labei de dinapoi, şi pe urmă sta pe loc nemişcat şi clipea dintr'un ochiu, şi strângea mereu ca un cleşte mecanic până se isprăvea prinsoarea, şi Smiley încasa banii. Jackson numai odată a pierdut; dar atunci a pierdut fiindcă n'a avut noroc: i-au dat să se bată cu un câine care n'avea deloc labe dinapoi: un fierăstrău circular, din nebăgare de seamă, i le retezase de mai sus de 'ncheietură.

In ziua aceea, când erau lucrurile tocmai la pont, când toţi banii celor de faţă se scuturaseră, Jackson se repezi să 'nhaţe cum ştia el pe adversar. Dar îndată văzu că l-au tras pe sfoară, — faţă cu un aşa adversar meşteşugul lui era fără putere. O clipă fu cuprins de mirare, apoi căzu în silă de viaţă. Se înţelege bine că mopsul renunţa la biruinţă: fu biruit şi încă 'ntr'un chip destul de trist. Atunci, ridică ochii către stăpânu-său ca şi cum ar fi vrut să-i spună că-i pare rău de i se rupe inima, dar că nu-i vina lui, căci nu e chip să înhaţe de labele de dinapoi pe un câine care dinapoi n'are labe; şi numaidecât se 'ntinse lat şi-şi dete obştescul sfârşit... Ce bun dobitoc sărmanul! zău, bun dobitoc; dacă ar fi trăit, i se ducea vestea departe; avea stofă, mare talent avea! Iaca, nu ştiu cum, dar mă apucă aşa o jale când mă gândesc cum s'a prăpădit bietul mops!

Dar, în sfârşit!... toţi suntem muritori...

Smiley mai avea şi câini şoricari, şi cocoşi bătăuşi, şi toate soiurile de lighioane, aşa că nu era prinsoare la care să nu poată lua şi el parte. Intr'o zi a prins o broască şi a dus-o acasă, zicea că vrea să-i dea el o educaţie adevărată. Şi 'n adevăr, trei luni de zile s'a lăsat de toate cele; toată ziulica în curticica lui stetea pe capul broaştii s'o înveţe să sară în toate felurile.

Puteai jura că n'are s'o înveţe nimic: ei! cu toate astea a 'nvăţat-o, şi ce frumos! Ii dedea o lovitură uşoară cu o

nuieluşe la spate, şi la minut vedeai broasca sărind în aer ca o minge, făcând o tumbă, ba şi două dacă-şi lua vânt bine, şi pe urmă căzând jos drept în patru labe ca o pisică. O învăţase să prinză muşte — una nu-i scăpa... Am văzut-o cu ochii, adică l-am văzut, fiindcă era broscoiu, făcând exerciţii să te fi crucit. Smiley îl punea pe Daniil (aşa-l chema pe broscoiu) jos şi începea să-i cânte: «Hopa ţupa, Danilache! haide, taică, hopa, ţupa!» Şi într'o clipă diavolul de broscoiu, hop! sărea şi îmbuca o muscă, şi pe urmă se întorcea iar la loc şi începea să se scarpine după ureche cu laba de dinapoi, ca şi cum n'ar fi făcut vreo ispravă mare.

Nu se putea să găseşti o broască mai modestă şi mai cuminte. Dar s'o fi văzut când era vorba să sară pe un loc neted, atunci s'o fi văzut! dintr'o aruncătură sărea mai departe decât orice altă broască... De câte ori era vorba să sară Daniil pe un loc neted, Smiley punea la mijloc ăl din urmă ban. Era om mândru şi sigur de broasca lui, şi avea dreptate; oamenii umblaţi care călătoriseră în toată lumea şi cunoscuseră fel de fel de lucruri, spuneau că Daniil dă sută la sută 'nainte la toate broaştele din lume.

Bun!... Smiley îşi hrănea broscuţul lui, şi-l ţinea într'o colivioară mică şi venea adesea cu el în târg ca să facă prinsori. Intr'o zi, ce să te pomeneşti cu un individ (era străin, nu era de-ai noştri) că s'apropie de Smiley, se uită la colivie şi zice:

— Ce Dumnezeu ăi fi având în colivioara asta?

— De, răspunde Smiley, am şi eu vreo păsărică, vreun ţintezoiu, ori poate, mai ştii! vreo broscuţă... Zău că-i o broscuţă; ia uite dumneata cât e de drăguţă.

Individul luă colivia, se uită cu luare aminte în fund, bleojdind ochii, o suci, o 'nvârti şi pe urmă:

— Adevărat, aşa e. Da' ce faci dumneata cu broscuţa asta?

— Ei, zise Smiley, o ţiu şi eu aşa, fiindcă, după mintea mea a proastă, broscuţa mea este cea mai săltăreaţă broscuţă din toată ţara asta.

Individul luă iar colivia, se mai uită lung şi apoi o dete 'napoi lui Smiley, zicând aşa cu nepăsare:

— Nu mi se pare deloc, după înfăţişare, să fie aşa de mai grozavă broscuţa dumitale decât altele.

— Poate că nu ţi s'o fi părînd dumitale, de! poate că dumneata ştii, ori poate că nu ştii ce va să zică o broască săltăreaţă. Dar eu... par'că m'aş prinde cu dumneata pe douăzeci de dolari că broasca mea întrece pe oricare vrei dumneata.

Individul stete un moment la gânduri şi apoi urmă cu un ton mai dulce şi par'că cu părere de rău:

— De! eu sunt străin aici şi n'am broaşcă; dar dacă aş avea şi eu o broască, mai c'aş ţinea prinsoarea.

Atuncea Smiley zise:

— Foarte bine, foarte bine! Ţine dumneata o lecuţă colivia, şi eu mă duc să-ţi aduc câte broaşte vrei.

Individul luă colivia, se prinse pe patruzeci de dolari şi şezu jos aşteptând să-i aducă şi lui o broască. Şezu el aşa cât şezu dus pe gânduri; pe urmă luă pe Daniil, îi căscă gura largă şi cu o linguriţă mică îi turnă în guşe o încărcătură bună de alice; apoi dete drumul lui Daniil în colivie la loc şi se puse s'aştepte.

Smiley se dusese la eleşteul din apropiere, şi după ce bălăcise p'în mocirlă, prinsese două broscuţe şi acuma le aducea individului.

— Alege pe care pofteşti, zise Smiley.

— Care o fi, e tot una, răspunse străinul.

— Bun! acuma suntem gata, nu-i aşa? Pune broasca dumitale lângă Daniil, cu labele dinainte la linie. Gata?... Dau semnalul.

Alinierea fiind gata, Smiley strigă:

« Una, doi, trei! Hop! »

Şi fiecare îşi îndemnă dela spate broasca lui. A străinului, sălbatică, sări cât colo. Daniil dete să sară şi el, se înţepeni 'n labele de dinapoi, ridică din umăr de două trei ori, iacă aşa... dar deloc! Daniil nu se putea mişca, par'că era, mititelul, prins într'un şurup. Smiley, se 'nţelege, crăpa de ciudă; dar de unde să-i treacă prin cap ce se petrecuse în lipsa lui! Fireşte.

Amicul luă banii şi p'aci ţi-e drumul. Când se depărta îşi mai întoarse odată capul şi zise lui Smiley în loc de adio:

« Zău, nu mi se pare deloc broscuţa dumitale mai abitir decât altele ».

Smiley stete pe loc scărpinându-se 'n cap şi privind prostit la Daniil căzut jos la picioarele lui.

« Ce nu pot pricepe, gândi el în sfârşit, e de ce broscoiul ăsta nici n'a vrut măcar să mişte din loc. Ce are? »

Se apleca, apucă pe Daniil de laba dinainte şi-l ridică în sus:

« Ce dracu are de-i aşa greu? »

Atunci îl răsturnă cu capul în jos ţinându-l de labele d'inapoi, şi Daniil începu să verse alice ca la două linguriţe pline. Smiley se plesni cu palma peste ochi. Era turbat de necaz. Trânti cât colo pe bietul Daniil şi o luă la fugă ca un nebun pe urmele amicului... Da' de unde? Amicul era departe, fireşte, şi de atuncea Smiley nu i-a mai văzut mutra.

Bun!... Câtăva vreme după asta, Smiley a căpătat...

La acest punct al povestirii, palavragiul meu auzi că-l strigă cineva de afară: « Tată Simon! »

— Stai aici, îmi zise el: mă duc să văz de ce mă cheamă; mă întorc numaidecât; să-ţi spun alta mai lată.

Dar eu, care mă săturasem de minunile lui Smiley, mă ridicai de pe scaunul unde mă încolţise tata Simon şi plecai. In uşă, iată iar palavragiul meu, m'apucă de un nasture al paltonului şi 'ncepe iar:

— Stai să-ţi spun... După aia, Smiley a căpătat o vacă chioară cu coada tăiată din rădăcină...

— Ei, tată Simon, ia mai scuteşte-mă pe ziua de azi măcar de vaca ciută. Ce vrei, să-ţi înghit toate min...unile într'o zi? Mai păstrează-mi şi p'altă dată.

— Păcat! zise bătrânul, măcar asta să fi stat s'o asculţi... asta e mai lată.

— Nu se poate; am treabă, noapte bună.

MASCĂ

după *Edgar Poe*

Multă vreme *Moartea Roșie* bântuise ținutul. Nici când mai fatală și mai îngrozitoare ciumă. Avatarul ei era sângele — roșala și greţoșenia sângelui. Dureri de junghiuri, amețeală vârtejoasă, apoi sudori peste sudori, și topirea ființei. Pete stacojii pe trup, mai ales pe obraz, denunțau lumii victima, ca lumea să fugă nebună de groază refuzându-i orice ajutor, orice simpatie. Năvala, mersul și sfârșitul boalei — toate în mai puțin de un ceas.

Dar prințul Prospero era fericit, neclintit, cuminte. Când pe ținuturile lui moartea seceră jumătate din locuitori, prințul adună o mie de prieteni voinici și veseli, aleși dintre cavalerii și damele curții, și se retrase cu dânșii într'una din mănăstirile sale întărită cu ziduri înalte și trainice, cu porți de fier puternice. Era o clădire uriașă, închipuirea gustului prințiar, excentric și măreț. Curtezanii, cum intrară, aprinseră mangaluri, arseră fier, și, cu ciocanele lipiră verigele porților, ca să nu se mai poată mișca din loc. Erau acuma la adăpost de orice pornire de disperare; din afară, orice ieșire pentru freneziile din năuntru era închisă. Mănăstirea era încărcată cu prisos de toate trebuincioasele; puțin le mai păsa celor dinăuntru de molimă: lumea d'afară facă ce-o ști. Deocamdată ar fi fost nebunie să se 'ntristeze cineva; să gândească măcar la rău. Prințul îngrijise de toate mijloacele de petrecere: bufoni, poeți, dănțuitori, muzicanți — frumosul sub toate formele — și vin, vin bun. Toate bunătățile, frumusețile și siguranța înăuntru — afară, *Moartea Roșie.*

Trecuseră câteva luni dela această retragere; afară bân-

tuia acuma biciul cu cea mai fioroasă turbare; prinţul se hotărî să dea un bal mascat de cea mai înaltă strălucire.

Ce voluptoasă arătare a fost mascarada aceea! Lăsaţi-mă mai întâiu să vă descriu salele balului. Erau şapte — o perspectivă imperială. In multe palate, şirurile acestea de saloane stau în linie dreaptă; când uşile sunt deschise de perete, privirea se poate adânci până 'n fundul celui din urmă, fără piedică. Aici era cu totul altfel, cum trebuia să se aştepte oricine dela un prinţ al cărui gust foarte pronunţat pentru lucrurile bizare, era destul de cunoscut. Salele erau aşa legate una de alta, că nu puteai apuca cu privirea decât numai una. La douăzeci-treizeci de paşi era o cotitură repede de unde se descoperea un aspect nou. La stânga şi la dreapta, în mijlocul fiecărui perete, o ferestruică gotică, înaltă şi strâmtă, răspundea într'un coridor închis, care urma sinuozităţile apartamentului. Fiecare fereastră era de sticlă colorată în armonie cu tonul dominant al decoraţiunilor sălii. Aşa, aceea care era la marginea din spre răsărit era albastră, ferestrele erau albastre închis. A doua era purpurie cu geamuri tot purpurii. A treia era verde, verzi şi ferestrele. A patra portocalie, a cincea albă, a şasea vânătă. A şaptea era din tavan până 'n podele în draperii de catifea neagră, care 'mbrăcau pereţii căzând jos în cute bogate pe un covor de aceeaş stofă şi de aceeaş coloare. Numai în această încăpere geamurile nu erau la fel; erau stacojii, ca sângele proaspăt.

In nici una din cele şapte sale, printre ornamentele de aur risipite din destul peste tot, nu se vedea vreo lampă sau vreun candelabru. Nici o lumină de felul acesta. Dar în coridorul dimprejur, la fiecare fereastră, ardea câte un tripod enorm, o flacără puternică: razele treceau prin geamurile colorate şi luminau salele într'un chip uimitor. Astfel se produceau fel-de-fel de aspecte sclipitoare şi fantastice. In sala dinspre apus, cea neagră, lumina, trecând prin geamurile stacojii şi căzând peste catifeaua neagră, făcea un efect sinistru, dând chipului care intra acolo o înfăţişare aşa de stranie, încât foarte puţini dănţuitori aveau îndrăzneala să puie piciorul în acel colţ magic.

Tot în sala neagră, sta atârnat în perete spre apus un

ceasornic uriaş de abanos. Pendula se legăna cu un tic-tac surd, greu şi monoton. Când minutarul, ocolind cadranul, atingea ceasul, ieşea din plămânii de aramă un sunet limpede şi strălucitor, profund şi cu totul muzical, de o aşa particulară notă şi de o aşa energie, că muzicanţii se opreau din cântarea lor ca să asculte pe a ceasului; o turburare de o clipă înfiora întreaga adunare veselă, şi cât vibrau ciudatele sunete, se vedea bine că şi cei mai nebuni se 'ngălbeneau, cei mai în vârstă, cei mai încercaţi îşi treceau mâna pe frunte, sub care se petrecea o meditare sau un gând îmbătător. Când ecoul se stingea cu totul, o veselie uşoară înviora iarăş pe toată lumea; muzicanţii se uitau unii la alţii zâmbind de slăbiciunea lor nervoasă şi jurau între ei că la o a doua sunare n'or să mai aibă nici o emoţie, apoi, după fuga altor şaizeci de minute, care cuprindeau cele trei mii şase sute de secunde ale ceasului stins, sosea altă cântare fatală, şi iar aceeaş turburare, acelaş fior, aceleaşi gânduri adânci.

Era cu toate astea o veselă şi strălucită orgie. Gustul ducelui era cu totul deosebit. In privinţa colorilor şi efectelor, mai ales, avea cea mai sigură judecată. Despreţuia aşa numitul *decorum* la modă. Planurile-i erau îndrăsneţe şi sălbatice, şi concepţiile-i aveau o strălucire barbară. Mulţi l-ar fi crezut nebun. Curtezanii lui îl ştiau aminteri. Trebuia însă să-l asculţi, să-l vezi de aproape, să-l atingi, ca să fii sigur că în e toată firea.

El îngrijise în mare parte de decoraţiile şi mobilarea celor şapte săli pentru bal, şi tot după gustul lui personal se întocmise stilul costumelor. Erau de sigur nişte concepţiuni groteşti; ceva uimitor, strălucitor, şi picant şi fantastic. Erau figuri în adevăr arabeşti, împopoţonate într'un chip absurd; fantazii monstruoase ca nebunia; erau figuri frumoase, desmăţate, bizare o mulţime, uneori grozave, şi câte vrei desgustătoare. In scurt era o defilare de visuri care se legănau de colo până colo prin cele şapte saloane. Şi aceste visuri se amestecau şi sburau în toate sensurile luând coloarea fiecărei săli, şi ai fi zis că făceau ele cu picioarele lor muzica, iar cântările stranii ale orchestrei erau răsunetul paşilor lor.

Din timp în timp, se aude sunând ceasornicul de abanos din sala de catifea. La glasul ceasului, totul se opreşte, totul tace. Visurile au încremenit pe loc... Dar sonăria se stinge după câteva clipe şi deodată o veselie uşuratecă şi nestăpânită începe a mişui pretutindeni. Muzica se umflă din nou, visurile încremenite reînviază sbuciumându-se de colo până colo, sub minunatele valuri de lumină colorată ce trec prin geamuri dela flacăra tripodurilor... Dar în salonul tocmai din fund spre apus nici o mască nu mai cutează a-şi pierde paşii; noaptea e 'n putere; o lumină şi mai pătrunzătoare se varsă prin geamurile stacojii, făcând negreala draperiilor funebre şi mai înfiorătoare; nesocotitului care pune piciorul pe întunecatul tapet, ceasornicul de abanos îi trimite nişte sunete şi mai adânci, şi mai energice, şi mai solemne decât acele ce ajung la dănţuitorii cari se învârtesc nepăsători în sălile depărtate.

In acelea, furnica lumea, acolo era toiul febril al petrecerii. Sărbătoarea era în culme, când se auzi sunetul ceasornicului de abanos — miezul nopţii! Muzica amuţeşte, vârtejul valsului încremeneşte scurt: tăcere şi imobilitate. Acuma sunt douăsprezece bătăi de sunat. Deaceea poate mai îndelungată gândire s'a putut strecura în meditaţiile celor ce gândeau printre mulţimea veselă. Şi poate tot pentru aceea, până când să moară cea din urmă bătaie, câţiva au avut vremea să zărească prin mulţime o mască, până atunci neluată în seamă de nimeni. Ştirea acestei arătări nouă s'a răspândit de jur împrejur, producând în toată adunarea o şopteală, o murmurare semnificativă de mirare şi dezaprobare, mai apoi de spaimă, de groază şi de desgust. Trebuia fără 'ndoeală să fie o arătare extraordinară ca să poată face aşa sensaţie într'o adunare de fantasme nebune precum am descris-o. In adevăr, aproape n'avea margini desfrâul de carnaval al acelei nopţi; dar noua mască trecuse peste extravaganţa unui Erod, depăşise limitele destul de largi ale decorului impus de prinţul Prospero. Sunt coarde care nu se lasă atinse fără emoţiune chiar în inimele cele mai oţelite. Chiar la cele mai stricate fiinţe, deşi ele iau şi viaţa şi moartea drept o jucărie, sunt lucruri cu cari nu te poţi juca. Toată adunarea fu adânc mişcată

de prostul gust şi necuviinţa purtării şi costumului acestui străin. Era o persoană mare și osoasă, învelită într'un giulgiu din cap până 'n picioare. Masca ei înfăţişa aşa de bine fizionomia unui cadavru țeapăn, că oricât de aproape nu s'ar fi putut descoperi meşteşugirea. Totuş, poate că fluşturateca societate ar fi îngăduit măcar, dacă nu chiar aplaudat, această urîtă glumă. Dar masca împinsese lucrul mai departe — era costumată ca *Moartea Roşie.* Giulgiul îi era pătat de sânge de sus până jos, şi fruntea-i largă şi tot chipul stropite de îngrozitorul pojar stacojiu.

Spectrul se mişca încet, solemn, ca şi cum ar fi voit să-şi susţină mai bine rolul, plimbându-se mândru printre dănţuitori. Când prinţul Prospero dete cu ochii de el, rămase o clipă înecat de un fior puternic de groază și desgust; dar numaidecât fruntea prinţului se roși de turbare:

— Cine îndrăsneşte, strigă el răgușit către curtezani, să ne insulte cu o aşa ironie blestemată? Puneţi mâna pe el! smulgeţi-i masca, să ştim pe cine o să spânzurăm mâine de creneluri la răsăritul soarelui!

Asta se petrecea în sala despre răsărit, cea albastră. Cuvintele prinţului răsunară tare şi distinct până în fundul tuturor celorlalte saloane — prinţul era un om voinic şi aspru — muzica tăcuse la un semn al lui. Curtezanii palizi, la cuvintele prinţului, deteră să facă o mişcare către străin, care le fusese o clipă sub mână şi care acuma înainta către prinţul cu pasul sigur şi măreţ. Dar îndrăsneala smintită a străinului, insuflând o teamă nedefinită tutulor, nimeni nu cuteză să-l atingă, aşa că fără piedică el trecu aproape pe lângă prinţul. Mulțimea se grămădi către pereţi, dându-se înapoi şi lăsându-i cale deschisă; masca porni înainte cu acelaş pas solemn şi măsurat, care dela'nceput o caracterizase: din camera albastră în cea purpurie, din aceasta în cea verde, din cea verde în cea portocalie, apoi în cea albă, în cea vânătă, înainte chiar de a se face vreo mişcare hotărîtă pentru a-i opri paşii.

Atunci, prinţul Prospero, smintit de turbare şi de ruşinea mişeliei sale de o clipă, porni grabnic prin cele şase saloane, neurmat de nimeni, căci o groază de moarte apucase pe toată lumea. Prinţul ţinea în mâna-i ridicată un pumnal şi

se apropiase la trei paşi de fantasma care se grăbea să nu fie ajunsă. Când masca fu în fundul sălii de catifea, se 'ntoarse deodată faţă în faţă cu acel ce o urmărea. Un răcnet sfâşietor se auzi... pumnalul alunecă ca un fulger pe tapetul funebru, pe care apoi se prăbuşi trăsnit prinţul Prospero.

O grămadă de măşti, apucate de îndrăsneala nebunească a desnădejdii, se repeziră în salonul negru. Necunoscutul sta ca o stană de piatră drept şi nemişcat sub umbra ceasornicului de abanos. Năvăliră toţi asupră-i, dar toţi fură sugrumaţi de o groază fără nume când simţiră că sub giulgiul sângerat şi cadaveroasa mască, pe care le prinseseră cu o aşa supremă energie, nu se găsea nici o formă palpabilă.

Atunci cunoscură că le stă în faţă *Moartea Roşie*... Le sosise pe furiş ca un tâlhar de noapte. Unii după alţii căzură grămezi prin salele de orgie, inundate de o rouă sângerată, unul câte unul se stinse în postura ultimelor cărceie. Şi viaţa ceasornicului de abanos se stinse împreună cu viaţa celui din urmă dintre veselii tovarăşi. Şi besna, şi ruina şi *Moartea Roşie* puseră asupra totului călcâiu de stăpânire fără de margini.

O BALERCĂ DE AMONTILLADO

după *Edgar Poe*

Destulă vreme răbdasem răutăţile lui Fortunato; dar când însfârşit m'a insultat deadreptul, am jurat să-mi răzbun. Imi cunoaşteţi felul sufletului şi n'o să vă 'nchipuiţi că mi-a ieşit de pe buze vreo ameninţare. Cât de târziu, trebuia să fiu răzbunat; asta era hotărît lucru; dar hotărîrea mea era aşa de desăvârşită, încât nu putea încăpea nici un gând de pericol. Trebuia nu numai să pedepsesc, ci să pedepsesc fără grijă de pedeapsă. Ocara nu poate fi spălată, dacă acel ce încearcă s'o spele e atins şi el de vreo pedeapsă, şi iarăşi nu se poate crede spălată dacă răzbunătorul nu se descopere în faţa celuia ce i-a făcut ocara.

Trebuie să ştiţi că nu-i dedesem lui Fortunato, nici prin vorbă nici prin faptă, vreun motiv, care să-l facă a se îndoi cumva de bunăvoinţa mea. După obiceiu, urmam să-i zâmbesc în faţă, şi el nu ghicea că prietenia de acum ascundea gândul jertfirii lui.

Fortunato zâmbea din toată inima, deşi era în toate privinţele un om ciudat şi de temut; — îşi închipuia că nimeni n'are nici curaj nici motive ca să-l lovească pe dânsul. Italienii foarte rar au darul admirabil de a se prezenta aşa cum sunt din fire, entuziasmul lor mai totdeauna e împrumutat dela împrejurări; asta e şarlatanism. La pictură şi la poezie Fortunato era şarlatan ca toţi compatrioţii lui; la vinuri vechi însă, era sincer. In astă privinţă mă potriveam la gust cu el; şi eu mă pricepeam foarte bine la vinurile italieneşti şi, de câte ori puteam, cumpăram cantităţi însemnate.

Intr'o seară, când se 'ntuneca bine, tocmai în toiul carnavalului, întâlnii pe prietenul. Se apropiă de mine cu multă cordialitate, fiindcă băuse mult. Prietenul era costumat ca paiaţă şi purta pe cap o tichie ţuguiată cu clopoţei. Aşa de fericit am fost când l-am văzut, încât nu mă putui sătura să-i strâng mâna.

— Dragă Fortunato, ce noroc că te-am întâlnit!... ce bine eşti astăzi la faţă... Uite ce e: am primit astăzi o balercuţă de *amontillado*, adevărat ori falş, nu ştiu... şi mă 'ndoesc.

— Ce? de *amontillado*? o balercă? Peste putinţă... şi încă în mijlocul carnavalului!

— Deaceea mă şi 'ndoesc, răspunz eu, şi am făcut prostia de l-am plătit tot înainte, fără să te consult. Nu te-am putut găsi şi nu vream să scap ocazia.

— *Amontillado!*

— Mă 'ndoesc.

— *Amontillado!* hm!

— Vreau să-l trag din balercă.

— *Amontillado!* aş!

— Dar văz că te grăbeşti, eşti poftit poate; mă duc să caut pe Luchesi: acela ştiu că se pricepe...

— Luchesi?... Luchesi nu-i în stare să deosebească *amontillado* de *xeres*.

— Şi, cu toate astea, sunt gogomani care pretind că e tot aşa de tare ca şi d-ta.

— Vezi bine! Aide.

— Unde?

— La pimniţă.

— Nu drăguţă; nu voiu să abuzez de bunătatea d-tale. Eşti poftit!... Luchesi...

— Da' nu sunt poftit deloc. Aide.

— Ei, nu! chiar aşa să fie, văz că te-a pătruns frigul. Pimniţele mele sunt umede şi reci; zidurile sunt acoperite de nitru.

— Ce-are aface! Aide... Nu mi-e frig de loc... *Amontillado!* sunt sigur că te-a înşelat... Luchesi?... da nu e 'n stare să deosebească un *xeres* de un *amontillado*.

Fortunato, zicând acestea, mă apucă de braţ. Pusei o

mască de mătase neagră, mă învelii bine în manta, şi mă lăsai să mă târască până la palatul meu.

Acasă nu era nici un servitor; se ascunseseră cine ştie unde, să facă chef în onoarea carnavalului. Le spusesem că am să mă 'ntorc tocmai despre ziuă şi le dedesem ordin straşnic ca nu cumva să se mişte de-acasă. Ştiam bine că atât era destul, pentru ca îndată ce voiu întoarce spatele să nu mai rămână unul.

Luai două făclii dela oglindă, una o dădui lui Fortunato, şi-l îndreptai politicos dintr'o odaie 'n alta, până în gârliciul pimniţelor. Coborîi înaintea lui pe o scară lungă şi sucită, întorcându-mă la fiece pas spre a-i spune să ia seama bine. In sfârşit, ultimele trepte, şi puserăm piciorul pe pământul umed al catacombelor vechei familii a Montresorilor.

Prietenul şovăia şi clopoţeii dela tichie sunau la fiece cletinătură.

— Unde-i balerca?

— Mai încolo, zisei; dar ia uite-te la ţesătura asta albă de pe ziduri.

El se 'nturnă spre mine şi mă privi cu nişte ochi mari, sticloşi şi umezi de lacrimile beţiei.

— Nitrul?

— Da, nitrul.

Un acces grozav de tuse îl apucă.

— Şi când ai căpătat tusea asta?

Ii fu peste putinţă bietului prieten să-mi răspunză câteva minute.

— Nu-i nimic, răspunse în sfârşit.

— Aide, zisei hotărît, aide de-aici, să nu te 'mbolnăveşti... Am pe Luchesi...

— Ei, aş! zise el; tusea nu-i nimic. Ce! o să mor dintr'un guturaiu?

— Adevărat, şi nu vreau să te sperii degeaba; dar oricum, tot trebuie să iei măsuri. O înghiţitură din acest *médoc* are să te apere de umezeală.

Luai un şip dintr'un şir culcat pe pământ şi-i frânsei gâtul.

— Ia bea.

Duse şipul la gură, privindu-mă cu coada ochiului, şi, după o pauză, mă salută familiar (clopoţeii sunară) zicând:

— Beau în onoarea răposaţilor cari dorm împrejurul nostru.

— Şi eu pentru îndelunga d-tale viaţă!

Mă luă la braţ şi urmarăm înainte.

— Vaste sunt pimniţele astea!

— Familia Montresorilor era mare...

— Am uitat marca d-tale...

— Un picior mare de aur pe un câmp de azur, piciorul striveşte un şearpe târîtor, care-şi înfige dinţii în călcâiu.

— Dar deviza?

— *Nemo me impune lacessit.*

— Foarte frumos! zise prietenul.

Vinu-i scânteia în ochi şi tichia clopoţea mereu. Şi mie *médocul* îmi înfierbântase ideile. Printre grămezi de oase aşezate la rând şi amestecate cu balerci şi butii, am ajuns tocmai la capătul cel mai adânc al catacombelor. Mă oprii din nou, şi acu îmi permisei eu să-l apuc de un braţ, mai sus de cot.

— Nitrul, zisei; vezi ce mult e aici! Par'că e muşchiu de-alungul bolţilor. Aici suntem sub albia râului. Picăturile de umezeală se preling printre oase. Aide, să plecăm, până nu-i prea târziu... Tusea d-tale...

— Aide 'nainte, zise el, nu-i nimic. Dar mai întâi o înghiţitură de *médoc.*

Spărsei gâtul unui şipuşor de vin de Graves. Fortunato îl dete peste cap dintr'o răsuflare. Ochii lui scânteiară foarte aprinşi. Se porni pe râs şi aruncă şipul în sus cu un gest ce nu-l putui înţelege.

Il privii cu mirare, el repetă mişcarea, o mişcare groteascăi.

— Nu 'nţelegi? zise el.

— Nu.

— Atunci, nu eşti din lojă.

— Cum?

— Nu eşti *maçon.*

— Ba da, ba da, cum nu?

— D-ta *maçon?* peste putinţă.

— Da *maçon.*

— Dă-mi un semn! zise el.

— Iată, răspunsei, scoţând de sub cutele mantiei o mistrie.

— Vrei să glumeşti, zise el, dându-se 'napoi... Aide la *Amontillado.*

— Aide.

Şi, ascunzând iar sub mantă mistria, dau prietenului braţul pe care el se lasă greu. Trecem un şir de arcade foarte joase; coborîm şi ajungem la o tainiţă adâncă, unde îmbâcseala aerului roşeşte flacăra făcliilor.

Tocmai în fundul tainiţii, găsim alta mai strâmtă. Zidurile acesteia au fost acoperite cu oase. Aci, trei pereţi sunt împliniţi. Din al patrulea oasele au fost dărămate şi risipite neregulat pe jos, împiedecând prin grămădirea lor înaltă, trecerea. In peretele din fund, vedem o înfundătură adâncă de vreo patru picioare, largă de trei şi 'naltă peste un stat de om. Nu pare să fi fost într'adins făcută pentru vreo întrebuinţare; e numai locul rămas gol între două proptele enorme, pe care stă aşezată bolta catacombelor, având de o parte şi de alta zidul de granit masiv al clădirii întregi.

Fortunato încearcă în zadar să pătrunză cu ochii în adâncimea înfundăturii, ridicând în sus făclia bolnavă. Lumina slăbită nu ne mai poate ajutà să zărim până 'n fund.

— Mergi înainte; aci este balerca... Iar cât despre Luchesi...

— ... E un gogoman! zice prietenul, trecându-mi înainte cu pasul împleticit.

Intr'o clipă ajunge la fund şi, isbindu-se orbeşte de peretele de stâncă, stă stupid...

O clipă apoi, şi l-am lănţuit de granit.

In perete două belciuge de fier la o depărtare unul de altul, în linie orizontală, cam de două picioare; de unul e atârnat un lanţ scurt; de celălalt un lacăt. Arunc lanţul împrejurul mijlocului lui Fortunato, îl birui, şi totul e sfârşit până să te ştergi la ochi. Năucit, nici gândeşte să reziste. Trag cheia şi mă dau înapoi afară din înfundătură.

— Ia pune palma pe perete! îi zic, să vezi nitrul. Aşa e că-i ud? Lasă-mă să te rog încă odată să te duci de-aici... Nu?... Atunci trebuie să te las de sigur. Dar mai 'nainte, o să-ţi port de grije cum se cuvine.

— *Amontillado!* bâlbîie prietenul, care încă nu s'a desmeticit bine.

— Aşa e, zău! *Amontillado!*

Şi zicând aceasta, dau într'o parte grămada de oase, găsesc spărturi de pietre şi tencuiala gata, şi 'ncep cu mistria.

D'abia aşez un rând de zidărie, şi înţeleg că prietenul s'a trezit binişor: un strigăt surd, un gemăt — un om beat nu strigă aşa. Apoi, o lungă, şi par'că înadins, tăcere. Aşez al doilea rând, pe urmă al treilea, şi al patrulea... Acum lanţurile se sbuciumă cu turbare — şi clopoţeii. Sgomotul ţine câteva momente, în vreme ce, pentru a mă desfăta mai în voie, las lucrul şi m'aşez pe mormanul de oase. Sgomotul în sfârşit se opreşte, iau iar mistria şi isprăvesc pe nerăsuflate al cincilea, al şaselea şi al şaptelea rând. Zidul mi-a ajuns acuma până la piept. Mă opresc iarăşi şi, ridicând făclia d'asupra, arunc câteva raze moarte asupra prietenului.

O pornire de sbierete nebuneşti mă face să mă dau repede înapoi. O clipă stau la îndoială... tremur. Trag spada şi 'ncep să 'mpung în întuneric prin locul rămas încă neastupat; dar mă gândesc mai bine şi mă linişte. Pun mâna pe zidăria masivă a tainiţei şi mă asigur cu totul. Mă apropii iar de lucrul meu. Răspunz la glasul prietenului, urlând şi eu mai tare, aşa de tare că-i acoper sbieretele. — S'a liniştit.

Acum e miezul nopţii... Am isprăvit aproape... Al optulea, al noulea, al zecelea rând... Cel din urmă, în sfârşit. Mai am o piatră de aşezat, ultima răsuflătură de astupat... Acum, porneşte din fund un râs năbuşit care-mi ridică părul în cap. După râs, un glas trist, ce d'abia seamănă cu glasul nobilului Fortunato:

— Ahaha! Ehehe! Ce glumă! zău! ce prostie! Ştiu că o să râdem... la palat... de vinul nostru... ehehe!

— De *amontillado*, da? zic eu.

— Ehehe! da... de *amontillado*... Dar nu-i târziu?... Să nu ne aştepte la palat... signora Fortunato şi ceilalţi... Aide...

— Da, da, zic, aide!

— Pentru numele lui Dumnezeu! Montresor!...

— Da, pentru numele lui Dumnezeu, Fortunato!...

La acestea, nici un răspuns... Trag cu urechea — nimic... Pierz răbdarea... strig:

— Fortunato!!

Nici un răspuns... Mai tare:

— Fortunato!!

Nimic.

Vâr o făclie prin deschizătura strâmtă care a mai rămas neastupată şi-i dau drumul înăuntru. Ca răspuns, o scutură de clopoţei... Simţ că 'mi vine rău — fără 'ndoială din cauza umezelii catacombelor...

Haide! să isprăvesc!...

Fac o sforţare, pun piatra din urmă şi o tencuesc; apoi, în faţa zidului proaspăt, grămădesc mormanul de oase... De o jumătate de veac nici un muritor nu le-a mişcat din loc...

In pace requiescat!

FĂT-FRUMOS CU MOŢ IN FRUNTE

A fost odată ca niciodată o împărăteasă tare frumoasă şi voinică, şi împărăteasa ceea, când i-a venit ceasul, a născut un prunc aşa slut de chip şi la trup aşa pocit, că nu-i venea niminui să-l socotească făptură de om. Dar când s'a născut el, ursitoarea lui le-a spus, împărătesei şi femeilor din casă, să nu se sperie, fiindcă băiatul ăsta o să iasă foarte plăcut om; o s'ajungă vestit de cuminte şi de deştept, şi 'ndrăzneţ nevoie mare; cum am zice, un om şi jumătate. Ba, a mai spus că băiatul are să poată hărăzi fiinţei pe care o iubi-o el atâta minte câtă şi a lui.

S'a mai mângâiat puţintel cu făgăduielile astea biata împărăteasă, care erà fireşte destul de amărâtă că adusese pe lume aşa spurcăciune de broscoiu. Şi, adevărat, nici n'a 'nceput copilul să gângurească bine, că numaidecât s'a pornit să spună fel-de-fel de vorbe cuminţi şi pline de duh, şi tot ce făcea îl prindea ş'avea haz, că o lume 'ntreagă se minuna de el. Uitam să vă spun că se născuse mititelul cu un şomoiog de păr d'asupra capului, şi deaceea îl porecliseră: Făt-frumos — că de! era doar şi el fecior de'mpărat — Făt-frumos cu Moţ-în-frunte.

La vreo şapte-opt ani după astea, împărăteasa din împărăţia de-alături a născut două gemene. A care a văzut mai întâiu lumina era mai frumoasă ca ziua. Atâta s'a bucurat mama de frumuseţea copilei, încât le era tuturor teamă să n'o deoachie, şi să se 'ntâmple, Doamne fereşte, cine ştie ce. De faţă, la naştere, stetea tot ursitoarea care ursise mai anţărţ şi pe Făt-frumos cu Moţ-în-frunte; şi, ca să mai potolească bucuria împărătesei, ursitoarea i-a spus că fetiţa asta n'o să aibă minte deloc; că, pe câtu-i

de frumoasă, tot pe-atâta o să fie de neroadă. I-a păsut tare împărătesei de aşa vorbe; dar ce să vezi mai pe urmă! pe lângă mâhnirea d'intâiu, i-a venit a doua, şi mai mare; că de 'ndată a mai născut o fetiţă — urâtă, da urâtă de mama focului!

— Vai de mine, Doamne! a strigat lehuza; ce sluţenie mai făcui!

— Nu trebuie să te mâhneşti până 'ntr'atâta, Măria Ta, i-a zis ursitoarea; copila asta o să aibă parte pe lume de altă podoabă: o să fie înzestrată cu multă deşteptăciune, aşa că n'are să ia seama nimeni la cusurul ei.

— Să te-audă Maica-Precista! a zis împărăteasa... Da... n'ar fi chip, a mai mărişoară, să capete şi dânsa puţintică minte? că-i păcat de frumuseţea ei!

— Eu, Măria Ta, nu pot nimica despre partea minţii, i-a răspuns ursitoarea; da despre partea frumuseţii, da! pot orişice; şi, fiindcă doresc a face un hatâr Măriei Tale, iacătă, o să-i dau copilei darul să poată hărăzi frumuseţe fiinţei care i-o plăcea ei.

Au crescut copilele şi au ajuns fete mari: şi cu vârsta le-au crescut şi darurile; lumea 'ntreagă povestea de frumuseţea elei mai mari şi de mintea mezinei. Dar fireşte că şi cusururile le-au crescut cu vârsta. Mezina din ce în ce se făcea mai slută; a mai mare din zi în zi mai neroadă; ori nu răspundea deloc dacă o 'ntrebai ceva, ori îţi trântea te miri ce neghiobie boacănă; şi unde mai pui că era şi tare ne 'ndămânatecă: dacă apuca 'n mână două străchini, trebuia să spargă măcar una; dacă aducea la gură o bărdacă de apă, peste poate să nu se facă leoarcă de sus până jos.

Mare-i darul frumuseţii, nu 'ncape vorbă, la tinereţe mai ales! Dar în adunări şi la petreceri, tot mezina îi trecea înaintea sorii-si. Toţi se duceau mai întâiu lângă a frumoasă, s'o privească de-aproape şi să se minuneze; da, pe urmă, dădeau năvală lângă mezina, să asculte la câte toate le mai spunea. Şi te mirai că încet-încet a frumoasă rămânea la o parte părăsită, şi lumea toată sta grămadă cu gura căscată împrejurul celei sfătoase; aşa că a mai mare, cât era de neroadă, a băgat şi ea de seamă; şi biata

copilă şi-ar fi dat bucuros toată frumuseţea, numai să fi putut căpăta barem pe sfert din deşteptăciunea sorii-si. Impărăteasa, măcar că era prea înţeleaptă, își pierdea şi dânsa răbdarea uneori; o apuca gura pe dinainte de ciudă, şi-i zicea:

— Valeu, fată, că tare neroadă te-am mai făcut!

Şi asta o amăra pe copilă până 'n fundul sufletului: să moară de mâhniciune şi mai multe nu!

Aşa, odată, când se plimba singură printr'o pădure bătrână şi plângea de nenorocul ei, se pomeneşte fata că-i iese înainte un prichindel de om, şchiop şi cam ghebos, o pocitură; dar foarte strălucit îmbrăcat din cap până 'n picioare: ăsta era Făt-frumos cu Moţ-în-frunte. De mult ce tot auzise pân lume despre frumuseţea fetei, şi fiindcă-i mai văzuse şi chipul făcut de un meşter mare zugrav, îi căzuse tânărului fata la inimă, şi acuma pornise dela părinţi s'o caute; s'o vază aevea şi să-i vorbească măcar odată. Cum a dat cu ochii de ea, aşa singură, a şi cunoscut-o: s'a apropiat uimit de astfel de minune şi i s'a închinat pân' la pământ. Dar, după ce i-a spus câteva vorbe tare fierbinţi ca s'o încânte, a luat seama cât era ea de plânsă, şi i-a zis:

— Nu pot pricepe, Domniţă, de ce o făptură minunat de frumoasă cum eşti să fie aşa de amărâtă cum te arăţi; căci eu, nu că să mă laud, sute şi mii de fiinţe frumoase am văzut pe lume, da pân' acuma încă aşa mândreţe ca Măria Ta nu mi-a fost dat să 'ntâlnesc.

— Ei aş!

Atâta i-a răspuns tânăra, şi pe urmă n'a mai zis boabă. Dar el, tot mai fierbinte:

— Este prea de-ajuns cuiva, Domniţă, să aibă darul frumuseţii; peste acest dar nu mai are ce dori, şi dacă-l are, apoi nimica nu trebuie să-l mai mâhnească.

— Ba, mie, drept să spun, a zis fata, mi-ar părea mai bine să fiu slută şi pocită ca dumneata şi să am şi eu puţintel duh, decât să fiu aşa de frumoasă şi toantă cum sunt.

— Nimica, Domniţă, nu dovedeşte mai bine că are cineva duh decât credinţa că nu cam are; aşa-i darul ăsta: de ce-l ai mai mult, de-aia ţi se pare că n'ai de

ajuns, şi de ce-l ai mai puţin, d'aia ţi se pare că nu-ţi mai trebuie de loc.

— De-alde astea nu ştiu eu, a răspuns Domniţa; dar de proastă, ştiu că sunt destul şi prea destul; aşa că, uneori pare că-mi vine să-mi fac seama singură de necaz şi de amărâciune.

— Dacă-i pe aceea. Domniţă, apoi eu pot să pun capăt necazului şi amărâciunii Măriei Tale.

— Zău? se poate? cum?

— Foarte lesne. Eu, Domniţă, a zis tânărul, eu am puterea să dau cât de multă deşteptăciune fiinţei pe care oiu iubi-o, şi fiindcă Măria Ta eşti acea fiinţă, rămâne să doreşti, şi capeţi atâta duh cât se poate pe lume — numa... de m'ăi vrea de bărbat.

A rămas Domniţa cam la îndoială şi nimica n'a răspuns. Iar tânărul a urmat înainte:

— Văz bine că ţi-e greu, Domniţă, să primeşti, şi nu mă mir de asta; dar iacă, îţi dau un an de zile ca să te hotărăşti.

Domniţa avea atât de puţină minte şi totodată atâta dor s'o capete, încât şi-a închipuit că n'are să se mai împlinească anul cât e lumea; aşa că s'a învoit să urmeze după dorinţa tânărului... Şi n'apucă să-i făgăduiască bine că peste un an de zile în cap are să-l ia de bărbat, şi deodată se simte cu totul schimbată: pe loc începe să-i turuie guriţa, şi oricâte îi trec până gând să le toace iute, uşor şi cu haz. Şi întinde-te la vorbă şi la şagă cu Făt-frumos, — mă rog ca orice tânără desgheţată cu flăcăul care înţelege ea că o place — pe întrecutele, care mai de care; el îi spune una; ea îi răspunde două; el două, ea patru; aşa că la urmă tânărul zice în gândul lui:

— Uite, mă! îi dedei ei toată deşteptăciunea, şi eu nu rămăsei cu nimic.

Când s'a întors Domniţa acasă la palat, părinţii şi toţi curtenii împărăteşti nu ştiau ce să mai gândească despre aşa repede şi minunată schimbare; că, de unde până azi dimineaţă o auziseră spunând numa la prostii şi neghiobii nemerite ca nuca 'n perete, acuma, ce să te pomeneşti? tot vorbe care de care mai cu şart şi mai cu haz: mărgăritare scotea din gură, nu altceva. Bucurie pe toată lumea, cum nu-ţi poţi închipui! Numai mezina nu s'a

prea bucurat, fiindcă, ne mai având cu ce s'o întreacă pe soră-sa, rămânea pe lângă ea spaimă curată.

Impăratul nu se mai mişca, nu mai făcea un pas fără poveţele Domniţei, ba câte odată aduna sfatul împărătesc chiar la ea în odaie. Când s'a împrăştiat în toate părţile vestea despre prefacerea asta, toţi coconii împărăteşti care de pe unde, alergară să se înfăţişeze dinaintea fetei, doar-doar or face-o să-i iubească, şi apoi de-acolea, ţine-te, peţitori peste peţitori. Dar fata pe nici unul nu-l plăcea, fiindcă nici unul nu i se părea atâta de deştept cum poftea ea; pe toţi îi asculta, dar n'o 'ndemna inima să se lege cu vreunul. Mai la urmă veni unul, — n'avea ce-i mai zice, — viteaz şi bogat, om voinic, bine făcut şi tare deştept — încât fata, ha-ha! gata-gata să-l primească. Văzând împăratul asta, i-a spus Domniţei că o lasă stăpână să-şi aleagă ea pe cine i-o plăcea, şi să spuie fără sfială pe cine. Fiind însă că, de ce are cineva mai multă minte de-aia nu se poate hotărî aşa de grabă să-şi lege capul pe o viaţă întreagă, tânăra îi mulţumi întâiu tătinii-său, şi pe urmă îl rugă să-i îngăduie măcar două-trei zile să se mai gândească.

Aşa dar, tocmai ca să se poată gândi ea mai în ticnă, a plecat să se plimbe iar singură pîn pădurea bătrână unde aldată întâlnise pe Făt-frumos cu Moţ-în-frunte. Şi, pe când se plimba binişor dusă pe gânduri, numa iacătă aude dedesubtul picioarelor un zgomot din afund, par'că erau mai mulţi oameni umblând forfota de colo până colo, vorbind, cotrobăind şi lucrând de zor. A stat pe loc, s'a aplecat să tragă cu urechea mai de aproape şi a auzit limpede cum zicea unul: « Măi! dă 'ncoa, tingirea! », iar altul: « Curăţă-mi degrabă tigaia şi îngrijeşte de frigare! », şi altul: « Nu lăsa să se potolească focul ». Şi de odată i s'a deschis dinainte pământul şi a văzut Domniţa la picioarele ei o cuhnie plină de bucătari şi de ajutoare şi de fel de fel de slujitori, şi tevatură mare, ca de obiceiu la orice ziafet împărătesc. Iar dintre ei au ieşit vreo douăzeci şi mai bine de inşi cu frigări încărcate şi s'au dus de s'au aşezat, într'un luminiş al pădurii, împrejurul unor cotloane cu jarul potrivit, şi s'au pus să învârtească fri-

gările, şi din când în când să ungă fripturile cu pene 'nmuiate 'n grăsime, să le rumenească în coaje, ca să nu li se prelingă mustul în spuză.

S'a mirat Domniţa de aşa privelişte, şi i-a întrebat că pentru cine gătesc ei atâtea bunătăţi.

— Măria Ta, Domniţă, i-a răspuns unul care era pasămite mai mare peste toţi, gătim pentru stăpânul nostru Făt-frumos cu Moţ-în-frunte, că mâne face nunta.

Domniţa se miră şi mai mult de vorbele astea; dar îndată îşi aduse aminte că se împlinea tocmai anul de când făgăduise să ia de bărbat pe Făt-frumos cu Moţ-în-frunte, şi-i veni nu ştiu cum. Fireşte că nu se mai gândea acuma la asta, fiindcă atunci când făgăduise era neroadă, şi după ce căpătase atâta minte dela băiat, îşi uitase fata toate prostiile de mai înainte.

Dar n'apucă să pornească mai încolo la plimbare şi în faţă-i dă, de cine? de Făt-frumos cu Moţ-în-frunte, mândru şi strălucit, ca orice cocon de împărat când merge gătit la cununie.

— Iacă-mă, Domniţă, la ziua sorocită, îi zise tânărul, ca să mă ţin de cuvânt, şi nu mă 'ndoiesc că şi Măria Ta vii, după cuvântul ce mi-ai dat, să mă faci omul cel mai fericit de pe lume.

— Drept să-ţi spun, i-a răspuns Domniţa, încă nu sunt hotărîtă la aşa ceva, şi nici nu prea crez să mă pot vreodată hotărî după dorinţa Măriei Tale.

— Mă mir foarte! a zis tânărul.

— Te'i fi mirând, cred, a răspuns fata, şi fireşte, dacă aş avea aface cu vreun om de rând, necioplit şi fără duh, ce să zic? mi-ar veni destul de greu... Par'că-l aud zicându-mi: «Făgăduinţa unei Domniţe nu e vorbă aruncată 'n bătaie de joc: trebuie să mă iei de bărbat odată ce ţi-ai dat cuvântul!»... Dar vorbesc unui om tare deştept şi de neam mare; n'am teamă că vorbesc în vânt... Măria Ta ştii că nici pe vremea când eram proastă, nu m'am hotărît aşa deodată să te iau. Acuma, am minte, pentru care, nu zic, Măriei Tale trebuie să-ţi fiu mulţumitoare; dar, din pricina ei, de! am şi gusturi mai grele; cum vrei dar să mă hotărăsc mai iute acum decât mă

puteam hotărî odinioară? Dacă ţi-a fost atâta la inima Măriei Tale să mă iei de soţie, nu trebuia să mă mântui de prostia mea şi să mă faci a vedea mai limpede decât mi-era ursit să văd.

— Aşa dar, a răspuns Făt-frumos, un om prost, pă cum ai spus Măria Ta, ar avea drept să te învinuiască de călcarea făgăduinţii, iar eu n'am, când e la mijloc tot norocul vieţii mele... Apoi ce judecată-i asta? Care va să zică, proştii folosiţi şi deşteptţii păcăliţi! Şi să spui asta tocmai Măria Ta, care ai acuma atâta deşteptăciune, după ce din tot sufletul ai dorit-o? Dar, ia să ne 'ntoarcem şi altfel, mă rog... Afară de sluţenia mea, spune-mi ce alt cusur mai am... Ce nu ţi-o fi pe plac la mine? neamul meu? ori mintea, ori apucăturile sufleteşti, ori purtările mele, ori... ce?

— Doamne fereşte! a răspuns Domniţa; dimpotrivă, toate îmi plac destul...

— Dacă-i aşa, a zis tânărul, atunci o să fiu norocit, fiindcă Măria Ta mă poţi preschimba din cum sunt în cel mai plăcut om din lume.

— Se poate asta?

— Se prea poate... numa să mă iubeşti. Şi, în sfârşit, ce să vorbim mai multe, Domniţă?... să-ţi spun pe faţă tot. Află că tot ursitoarea mea te-a ursit şi pe Măria Ta: mie mi-a dat darul să pot înzestra cu deşteptăciune pe cine l-oiu iubi, iar Măriei Tale ţi-a dat darul pe cine l-ăi iubi să-l poţi înzestra cu frumuseţe.

— Apoi, dacă e aşa, zise Domniţa, doresc din toată inima şi din tot sufletul să te prefaci îndată şi să fii cel mai frumos şi mai mândru fecior de împărat din toată lumea! Iţi fac din toată inima darul întreg cât stă în puterea mea!

Pân'a isprăvit Domniţa vorba, Făt-frumos cu Moţ-în-frunte s'a şi arătat dinaintea ei, desăvârşit din creştet până 'n tălpi, aşa cum îl dorea dânsa, cel mai mândru tânăr pe care-l văzuseră ochii ei vreodată.

Spun unii ş'alţii că n'ar fi fost la mijloc puterea ursitoarei, ci că numai vraja dragostii a făcut aşa prefaceri

minunate. Şi mai spun că Domniţa, gândindu-se bine la statornicia tânărului, la bunele lui daruri şi la frumoasele lui purtări, nu i-a mai luat seama la poceala trupului şi la sluţenia chipului; că gheba din spatele lui i s'a părut ei doar încovoiarea unui om înţelept care stă mereu pe gânduri adânci, şi că, de unde-l vedea mai înainte schiopătând grozav, acuma i se părea că tânărul se leagănă într'adins când umblă, ca să se arate şi mai nostim. Ş'apoi mai spun că Domniţei i se părea ochii lui şaşii straşnic de strălucitori; crucişătura privirilor lui, semn de văpaie a dragostii; în sfârşit, nasul lui borcănat şi roşu, nas de voinic, de bărbat războinic... şi câte şi mai câte nu spun. Ş'apoi, dacă spun? Lasă-i să spuie! par'că avem noi cu ce astupa gura lumii! Or cum să fi fost, destul că Domniţa, fără mai multă vorbă, i-a spus că-l ia dé bărbat, numai de s'o 'nvoi şi împăratul. Dar se putea împotrivi bătrânul? că şi el îşi dedese fetei cuvântul. Ba, cum a aflat că tânăra are atâta aplecare către Făt-frumos cu Moţ-în-frunte, pe care, şi fără asta, îl ştia ca vestit de înţelept şi de duhliu, a primit cu dragoste să-l ginerească. Şi aşa, precum pusese de mult la cale tânărul, a doua zi chiar s'a făcut o nuntă mare împărătească să rămână pomina veci-de-veci.

Doamne! bine trebuie să fi petrecut câţi au avut parte să se afle p'atunci acolo, dacă nu mai la faţă, barem pe la coada meselor dela margini!... Dar nouă să nu ne pară rău că n'am avut aşa noroc, şi să ne mulţumim că încai, din povestea lui Făt-frumos cu Moţ-în-frunte, ne alegem cu o adevărată învăţătură fiindcă tâlcul povestii acesteia vine cam aşa:

Zi că-i dragoste, şi pace!
Te-a vrăjit? atât ţi-a fost:
Din pocit, frumos îţi face,
Şi deştept din ăl mai prost.

CURIOSUL PEDEPSIT

Erau odinioară la Florența, în Italia, doi tineri, anume Anselmo și Lotario, amândoi cavaleri de neam bun și cu dare de mână. Fiind de aceeaș vârstă și având aceleași gusturi și apucături, trăiau atât de legați unul de altul, încât lumea le zicea *prietenii nedespărțiți*. Anselmo era de fel mai iubeț, îi plăcea s'alerge după drăguțe, pe câtă vreme Lotario umbla la vânătoare, la care avea deosebită aplecare; dar și Anselmo își părăsea ușor drăguțele de hatârul lui Lotario, precum și Lotario, de dragul lui Anselmo, da bucuros uitării petrecerea vânatului.

Pe neastâmpăratul Anselmo l-a prins în mrejele ei o tânără frumoasă, Camilia, și atât l-a amețit, încât l-a hotărît s'o ceară în căsătorie. Unirea lor era foarte potrivită, fiindcă și dânsa îl iubea, și peste puțin s'a și făcut cununia.

In zilele d'intâi după aceasta, Lotario mergea să-și vază prietenul după obiceiul său de mai nainte. Dar încet-încet a rărit-o cu vizitele: nu că se temea să deștepte vreo bănuială în sufletul prietenului său, dar nu vrea să dea de vorbă lumii rele, trăind așa prea de aproape în casa unei tinere de curând măritată. Anselmo luînd seama la asta, i-a spus lui Lotario, că mai bine nu se 'nsura, decât să ajungă a vedea răcindu-se astfel bunul lor prieteșug, apoi l-a rugat să-i vie iarăși ca mai nainte în casă, că și nevastă-sa ar fi foarte mâhnită, aflând, că dânsa e pricina răcelii dintre cei doi *prietini nedespărțiți*. Lotario n'a mărturisit adevărata pricină a purtării lui, ci a căutat să născocească fel de fel de cuvinte; dar, văzând că Anselmo stăruie și nu vrea s'asculte de nimic, s'a gândit să-i facă

pe plac,. să împace cât o putea mai bine prietenia şi cuminţenia.

A trecut câtăva vreme astfel; Anselmo se tot plângea, că prea rar îl vede pe prietenul său, iar Lotario se ferea cât putea de îndemnul bunului prieteşug. Intr'o zi când cei doi prieteni se plimbau împreună, tânărul însurăţel a vorbit astfel:

— Iubite Lotario, tu mă vezi pe mine om în floarea vârstei, cu avere frumoasă, având o soţie după dorul inimii mele, şi un prieten ca tine, cel mai bun şi mai statornic prieten de pe lume... şi gândeşti, că eu trebuie să fiu fericit... Să nu crezi asta, că te amăgeşti; nu sunt fericit deloc. O dorinţă ciudată, smintită poate, mă urmăreşte şi mă chinuie; cu judecata n'o pot birui; stăpânirea ei n'o mai pot înfrâna. Ţi-o spun ţie, prietene; ai milă de rătăcirea mea, şi gândeşte, că sau dorinţa asta, trebuie să mi se 'mplinească, sau dacă nu, eu trebuie să mor.

Lotario, îngrijat de vorbele astea, a strâns cu dragoste mâna lui Anselmo şi i-a făgăduit că va face orice pentru liniştea lui.

— Află aşa dar, a urmat acesta, taina mea de care faţă cu oricine altul decât tine m'aş ruşina, taina dela care-mi atârnă viaţa... Vreau să pun la încercare pe nevastă-mea; vreau să m'asigur, că mă iubeşte; că cu orice făgădueli, stăruinţă sau daruri, şi cu toate silinţele, nu i-ar fi cu putinţă cuiva s'o scoaţă din minţi; în sfârşit vreau să-i pun credinţa şi cinstea la cea mai grea cumpănă... Şi fiindcă nu cunosc pe nimeni mai vrednic de iubit, pe tine te-am ales pentru încercarea asta. Dacă nu vei putea tu să birui pe Camilia, atunci sunt sigur că este nebiruită; mă voiu bucura de fericire şi de linişte fără de nici o îndoinţă şi numai ţie am să ţi le datoresc. Iar dacă, din nenorocire stăruinţele tale pe lângă dânsa ţi-ar făgădui vreo isbândă, te cunosc ce prieten îmi eşti; sunt liniştit, ştiu că n'are să te lase cugetul a merge mai departe. Orişicum, cu tine, îmi ştiu şi cinstea la adăpost şi-mi îndeplinesc şi dorinţa pe care numai moartea mi-o poate stinge.

Lotario a stat mult să răspundă, privind în ochii prietenului; pe urmă i-a zis:

— Ascultă-mă, iubite Anselmo... Dacă n'aş fi bănuit, că pe mine vrei să mă pui la încercare, nu te ascultam până 'n capăt... Eu cred, că n'ai vorbit serios, şi nu vreau să-ţi amintesc, că unui prieten îi faci mare cinste cerându-i orice jertfă, dar că-l jigneşti adânc cerându-i fapte vinovate. Cere să-mi dau viaţa pentru tine; asta eşti în drept să mi-o ceri, şi ţi-o dau bucuros; dar nu-mi cere să fac o faptă urîtă.

Anselmo a 'ngălbenit şi a plecat capul.

— Cum? a urmat Lotario, mai blând... E adevărat ce mi-ai spus? Vrei să ispitesc eu pe nevastă-ta!... Dar tu, nenorocitule, o crezi cinstită şi fericirea ta atârnă dela această credinţă! pentru tine e bine să se 'ntâmple ceeace nădăjdueşti, ceeace doreşti, adică să rămână femeia cinstită; şi cinstită are să rămână, eu de asta nu mă 'ndoesc... Atuncea, spune-mi, ce ai câştigat? ce folos ţi-a adus această înşelătorie? Nimic alt, fără numai căinţă veşnică... Să nu-mi spui că nimeni altul n'are s'o ştie. Tu, tu, singur o să-ţi aminteşti totdeauna, că fără nici un cuvânt ai supus la ocară pe cea mai curată soţie; tu însuţi ai să te mustri fără 'ncetare, fără să te mai poţi bucura o clipă de dragostea ei; fiindcă un glas tainic îţi va şopti mereu, spre a-ţi amărî viaţa zi şi noapte, că nu mai eşti vrednic de aşa bucurie...

Vezi dară, iubite Anselmo, că-ţi vorbesc numai şi numai de ce datoreşti ţie însuţi şi soţiei tale... Nu-ţi mai spun nimic de ce-mi datoreşti mie; asta să ţi-o spună prietenia ce mi-ai arătat-o întotdeauna.

Anselmo a ascultat posomorît, şi, după ce a stat mult la gânduri, a zis încet şi mâhnit:

— Lotario, numai un singur cuvânt am să-ţi mai spun: sunt bolnav şi sunt sigur că am să mor de asta, dacă tu nu vrei să mă lecueşti. Omenia şi cuminţenia ta şi-au făcut datoria; gândeşte-te acuma dacă prietenia ta nu va fi cuprinsă de mustrare când eu, pierzându-mi nădejdea în ajutorul tău, m'oiu duce să-l cer altuia, să încredinţez cine ştie cărui lipsit de omenie cinstea mea şi a Camiliei, liniştea şi fericirea mea... Căci sunt hotărît să fac şi asta, dacă tu nu vrei să mă scuteşti de aşa primejdie, lăsându-te

pe voia slăbiciunii, nebuniei mele. Iţi făgăduesc, mă jur că numai o singură încercare îmi va fi de ajuns... Camilia niciodată n'are să greşească; nu-ţi cer mai mult, şi voiu fi liniştit apoi toată viaţa.

Lotario s'a îngrozit auzindu-l pe Anselmo că are de gând să încerce cu altul, şi numaidecât s'a hotărît.

S'a isprăvit, a zis Lotario... Dacă omenia, cuminţenia, dreapta judecată nu mai au nici o putere asupra gândului tău, atunci trebuie să ascult numai de glasul prieteniei şi să-ţi mulţumesc nebunia. Nu da nimănui însărcinarea pentru care m'ai ales pe mine; îţi făgăduesc să-ţi îndeplinesc pe deplin dorinţa...

La aceste cuvinte, Anselmo îi sare de gât şi-l strânge în braţe cu căldură; îi mulţumeşte din suflet şi-i cere, îl roagă să înceapă îndată a se lega de Camilia. Lotario s'a învoit şi plin de compătimire pentru sminteala lui Anselmo, a făgăduit că va merge să prânzească la ei chiar a doua seară... Şi, în adevăr, a şi mers.

Camilia l-a primit cu inima deschisă ca orice prietenă nevinovată. D'abia s'a sfârşit masa, şi Anselmo, spunându-le că are numaidecât treabă în oraş, a plecat grabnic, foarte încântat că-i lasă singuri între patru ochi. Lotario toată vremea a vorbit cu Camilia despre soţul ei, despre dragostea lor, şi despre fericirea unei bune căsnicii. Camilia era şi ea de părerea lui, şi aşa au stat amândoi de vorbă frumos vreo câteva ceasuri, după care Lotario a plecat de-acolo. Anselmo îl aştepta în uliţă şi, cum a dat cu ochii de el, l-a întrebat:

— Ei! ai făcut ceva? i-ai spus că ţi-e dragă? Ce-a zis? Ai?

— N'am putut, a răspuns Lotario, să încep deodată; e greu aşa numai decât... Dar am cam adus vorba pe departe şi crez, că peste puţin să-ţi spun ceva mai mult.

— Bine, a răspuns Anselmo, răbdare! trebuie răbdare... Din partea mea fii sigur, că te ajut cât se poate; în fiecare zi am să vă las singuri şi aşa încât ea să nu poată cârmi.

In adevăr, acele întâlniri au urmat aşa vreo două săptămâni. Lotario nu a făcut nimic în toată vremea asta; dar a început să-i fie frică de Camilia, care din ce în ce şi ca frumuseţe şi ca blândeţe, i se părea şi mai fermecă-

toare şi mai primejdioasă. Deaceea mereu îi spunea lui Anselmo, că toate silinţele îi sunt zadarnice; că femeia nu numai nu-i dă nici o nădejde, dar încă l-a ameninţat că o să-i închidă uşa, ba chiar o să-l spună lui bărbatu-său.

— Foarte bine, a zis Anselmo, dar până acu i-ai vorbit numai; trebuie să 'ncepi a-i face şi daruri: pe o femeie cât de tare, o birui cu galantomia. Iacă patru mii de scuzi de aur; cumpără, rogu-te pietre scumpe şi giuvaeruri şi dă-i-le Camiliei.

Lotario i-a răspuns, că asta este o bătaie de joc, că el nu întrebuinţează aşa mijloace ruşinoase. Dar Anselmo i-a făgăduit că asta este cea din urmă încercare; iar Lotario, deşi sătul să-l tot înşele, s'a hotărît să-l înşele mai departe.

In sfârşit, după vreo câteva zile, ieşind Lotario dela Camilia, i-a spus prietenului că darurile ce i le dăduse au supărat-o atâta, încât l-a ocărît ca pe un neruşinat şi i-a poruncit să nu mai calce prin casă, să nu-l mai vază 'n ochi. Anselmo îl asculta trist şi nemulţumit.

— Ah! Lotario, Lotario! ce puţin te arăţi tu vrednic de prieteneasca mea încredere! Am văzut, am auzit tot; eram ascuns în cămăruţa de-alături. Nu i-ai spus nici o vorbă, şi după cum v'am auzit eu vorbind, văd că din nenorocire tu n'ai de gând măcar să-i pomeneşti de dragoste.

Lotario s'a supărat, văzându-se prins cu minciuna, şi cu ruşine şi-a mărturisit-o, făgăduind cu hotărîre de a se ţine de-acum de vorbă. Anselmo l-a pus să jure; şi ca să-i netezească şi mai bine calea, a spus acasă, că nişte daraveri grabnice îl silesc să lipsească opt zile trebuind să meargă la o rudă la ţară. Plecând, n'a lipsit s'o roage pe nevastă-sa ca, pe tot timpul cât el nu va fi acasă, ea să primească regulat pe prietenul lui; şi cu toate împotrivirile femeii, el a stăruit, ca în fiece zi Lotario să vie a prânzi cu ea şi să nu se desparţă de ea nici o clipă.

De! vezi ce ticălos smintit! auzi dumneata ce nenorocit vrăjmaş al lui însuş!...

De a doua zi chiar după plecarea lui, prietenul Lotario a venit la Camilia; dar n'a mai găsit-o singură. Dedese mai dinainte poruncă uneia dintre slujnicile ei, anume Leonela, să stea cu dânsa în salon. Purtarea de femeie

cinstită a Camiliei, pe lângă asta farmecul ei, care i se părea lui acuma din ce în ce mai puternic, hrăneau şi sporeau o patimă ce prea târziu şi-a înţeles-o Lotario. Nu mai era chip să şi-o stăpânească: cu groază şi-a simţit bine nenorocirea; a voit să fugă, dar nu i-a fost cu putinţă; şi, uitându-şi de prieteşug, de cinste, de omenie, a căzut în genunchi dinaintea Camiliei şi i-a mărturisit, turburat, pierdut, că el este nebun după ea. Camilia s'a ridicat mândră şi aruncând asupra lui o privire plină de dispreţ, a ieşit de-acolo, lăsându-l prăpădit şi aiurit.

S'a gândit femeia mult, ce e de făcut. După porunca hotărîtă a lui Anselmo, neputând închide lui Lotario casa, i-a scris chiar în seara aceia un răvaş bărbatului şi i l-a trimis cu un om într'adins, aşa:

« Increderea ce îmi arăţi lăsându-mă singură acasă, îmi face mai multă cinste decât mâhnire. Dacă însă ai să mai întârzii, atunci te rog dă-mi voie să mă duc la părinţii mei până vii să mă iei acasă. Cel puţin la părinţii mei o să stau de vorbă cu dânşii despre dragostea mea pentru dumneata şi despre mâhnirea ce mi-o face îndelungata dumitale lipsă. Despre asta nu pot vorbi cu prietenul pe care mi-ai poruncit să-l primesc în toate zilele: lui îi place să vorbească numai de el însuş. Nepotrivirea aceasta dintre el şi mine mă face a crede, că ar trebui să te întorci cât mai de grabă ».

Anselmo n'a mai putut de bucurie când a primit scrisoarea: nu s'a mai îndoit că Lotario s'a ţinut de vorbă, şi i-a răspuns femeii, că nu cumva să meargă la părinţi că el se 'ntoarce acasă cât de curând. Acest răspuns, mai ales, că nu pomenea nimic despre cele cuprinse în scrisoarea ei, nu i-a plăcut Camiliei; cu toate astea, ea s'a hotărît să-şi aştepte bărbatul, fără să se plângă şi fără să-i mai dea zor, şi fiindcă era sigură de cinstea ei, l-a lăsat pe Lotario să vie mereu pe la dânsa.

Prietenul, cu cât da de mai mare împotrivire, cu atât mai adânc simţea focul patimii; nu se mai putea stăpâni; a venit şi mai des la Camilia; n'a pierdut o zi, un ceas, a întrebuinţat toate mijloacele ca s'o îmblânzească, să-i atingă inima, să-i insufle milă măcar.

Lotario era om plăcut, bine crescut şi cu purtări foarte frumoase. După stăruinţe neobosite, ajutate de nebunia lui Anselmo, care sta mereu la ţară, a simţit Lotario că femeia începe să cam şovăie. Atunci şi-a îndoit stăruinţele; a rugat-o în genunchi, a vărsat lacrime, s'a tăvălit la picioarele ei, pe care i le-a atins cu fruntea ca ieşit din minţi, şi, zi de zi, şi tot aşa, şi iar aşa... până când...

Auzi! Ar fi crezut, ar fi gândit cineva? Camilia şi Lotario! Amândoi erau născuţi cinstiţi; niciodată vreo dorinţă vinovată n'ar fi încolţit în sufletele lor curate, dacă nebunia lui Anselmo nu i-ar fi silit zi cu zi să se apropie încet-încet şi unul şi altul de o primejdie care trebuia până la urmă să le pună capul.

Anselmo s'a întors dela ţară, şi a d'intâiu grijă i-a fost să alerge la Lotario. Acesta, ascunzându-şi cât a putut mai bine turburarea şi ruşinea, i-a zis:

— Prietene, poţi fi mulţumit. Am întrebuinţat toate stăruinţele pe lângă nevastă-ta, toate mijloacele pe care le poate insufla patima dragostii, în zadar: întâi s'a mâniat; pe urmă şi-a bătut joc de mine. De alte amănunte, nu mai mă întreba; căci m'ai umili degeaba. Poftim, ia-ţi diamantele 'napoi, şi bucură-te 'n linişte de fericirea că ai de nevastă pe cea mai credincioasă femeie din lume.

Anselmo, încântat de vorbele acestea, l-a îmbrăţişat cu multă căldură pe bunul, pe cinstitul şi credinciosul său prieten, care-i făcuse o aşa de mare îndatorire... şi i-a mai adăogat:

— Da! decât te rog, dragă Lotario, te rog foarte mult să vii pela mine ca şi când nu eram acasă; să-i arăţi nevesti-mii că tot ţii la dânsa, să oftezi, să vază că tot o iubeşti, şi să faci că te fereşti de mine. Eu te ajut la asta cum nu-ţi poţi închipui; căci înţelegi tu că ea nu trebuie să bănuiască deloc că a fost înţelegere între noi.

Lotario, aplecându-şi ochii, a răspuns că fireşte aşa va face. A trecut câtăva vreme aşa: fericiţii îndrăgostiţi n'aveau nevoie de multă şiretenie ca să înşele pe soţul care le înlesnea fericirea. Camilia, vinovata Camilia, fusese silită să-şi descopere taina tinerei Leonele, una din slujnicile ei, la care ţinea ea mai mult. Până la o vreme, Leonela fusese

fată foarte cuminte; dar, văzând ce face stăpână-sa, i-a dat şi ei drăcii prin cap: şi-a găsit şi ea un drăguţ; şi de-acu, fiindcă o avea la mână pe Camilia, a îndrăsnit să-şi aducă noaptea drăguţul în casă. Stăpâna a aflat de asta, dar a fost nevoită să rabde obrăsnicia slujnicii. Simţea ea bine că, după vina ei, nu mai avea drept a cere nici slugilor s'o mai cinstească, că trebuia să fie şi ea tăinuitoarea slujnicii, cum şi aceasta îi era ei.

Lotario nu ştia nimica de încurcăturile Leonelei. Odată, când aştepta să se crepe de ziuă pe dinaintea caselor lui Anselmo, vede coborând un om de pe o fereastră dela odăile Camiliei. Numai decât a turbat; a gândit că-i alt drăguţ al femeii, că ea îl înşeală şi pe el cum a înşelat cu el şi pe bărbat; s'a luat repede după omul acela, dar, la o cotitură, l-a pierdut din vedere. A rămas nenorocitul Lotario în drum, cu mintea rătăcită; şi, ce să facă? S'a dus îndată la Anselmo, l-a sculat din somn şi i-a spus gâfîind pe nerăsuflate:

— Prietene, de multă vreme îţi ascund o taină grozavă. Camilia nu mai e Camilia; slăbiciunea ei n'a putut înfrunta îndelungata încercare la care am supus'o; mi-a făgăduit să mă primească în taină cum vei mai pleca deacasă. Fă-te că pleci undeva, întoarce-te binişor şi te ascunde: vei vedea cu ochii vina ei şi pe urmă... pedepseşte-o cum crezi de cuviinţă!

Anselmo a 'ngălbenit, a 'nceput să tremure şi i-a răspuns cu glasul înecat că aşa are să facă; pe urmă a început să plângă ca un nenorocit şi, fără să facă vreo mustrare prietenului, l-a rugat să-l lase singur.

Lotario îndată s'a căit de ce făcuse; dragostea biruise necazul. L-a apucat desnădejdea că dedese pe mâna soţului înşelat sarcina răsbunării, în loc să-şi răsbune el însuş, într'un alt chip poate mai puţin crud; şi n'a găsit altă îndreptare la greşeala lui decât să-i dea de ştire în grabă Camiliei: i-a scris făcându-i amare mustrări că l-a înşelat şi pe el şi arătându-i ce primejdie o ameninţă fără întârziere.

Leonela i-a adus răspunsul, şi i-a arătat cu dovezi netăgăduite că omul care se dedese jos pe fereastră era dră-

guţul ei, nu al stăpâni-sii. Fără multă greutate a înţeles Lotario ce mare greşeală făcuse descoperindu-şi bărbatului taina...

— Linişteşte-te, i-a zis Leonela, o să scăpăm uşor din încurcătura asta; numai atâta trebuie să faci dumneata, să m'aştepţi gata până viu eu să te iau.

In vremea asta, nenorocitul Anselmo îi spusese nevestei că iar e silit să plece de-acasă pe mai multe zile, şi, făcându-se că porneşte, s'a 'ntors pe furiş din drum şi s'a ascuns într'o cămăruţă, alăturea cu odaia Camiliei. Femeia, ştiindu-l acolo, se plimba de colo până colo prin odaia ei, se făcea că e smăcinată până 'n fundul sufletului, se oprea pe loc, ofta, vorbea singură; pe urmă iar, de colo până colo. Anselmo d'abia îşi ţinea răsuflarea urmărindu-i cele mai mici mişcări... Deodată femeia chiamă cu glasul tremurând pe Leonela şi-i zice:

— Du-te de-mi adu pumnalul bărbatului meu.

— Pumnalul?... Doamne sfinte! ce vrei să faci cu pumnalul stăpână?

— Nu răspunde!... Fă ce-ţi poruncesc!

Leonela a adus pumnalul. Camilia l-a tras din teacă; i-a încercat vârful şi l-a ascuns în sân. Apoi privind la Leonela cu ochii plini de mânie, i-a zis:

— Acuma mergi la neomenosul, la lipsitul de suflet, la mişelul de Lotario, care vrea să mă necinstească, şi adu-mi-l aici, acu, numaidecât.

— Stăpână, a răspuns Leonela făcându-se că tremură de spaimă, pentru Dumnezeu gândeşte, ce vrei să faci! Vrei să ucizi pe Lotario? dar o să ai atâta putere? şi cum o să ascunzi omorul? şi ce are să zică bărbatul dumitale? cum o să-i poţi spune adevărata pricină a acestei grozave fapte? şi chiar cinstea dumitale, atât de scumpă, n'are să fie întunecată când s'ar svoni în lume de această întâmplare? Gândeşte-te, rogu-te, la ce primejdii te duci!...

— Ce-mi pasă de orice primejdii! a strigat Camilia; numai de o primejdie, numai de o nenorocire mă cutremur: să nu calc credinţa ce am jurat-o celui mai iubit şi mai nobil soţ. Un om cu sufletul de câine jucându-se cu încrederea soţului meu, vrea să ne facă de ocară casa: nu!

n'ascult de nimic! nu mai mă gândesc la alta decât la ticăloşia lui şi la răzbunarea mea... Du-te Leonela, şi fă ce ţi-am poruncit!

Şireata Leonela s'a supus. Anselmo, în culmea fericirii şi recunoştinţii, pătruns de dragoste pentru scumpa lui soţie, era cât p'aci să iasă de unde sta ascuns şi să-i cază în genunchi; dar s'a gândit mai bine să se bucure de această nepreţuită privelişte; şi-a şters lacrimile de bucurie şi a stat nemişcat în cămăruţă.

Lotario nu s'a lăsat aşteptat mult. Cum l-a văzut, Camilia a scos pumnalul şi întorcându-l cu vârful spre sânul ei, a zis:

— Opreşte-te Lotario! un pas să nu mai faci! şi... Ascultă-mă... Ai îndrăsnit încă de mult să-mi vorbeşti de dragoste. Eu i-am dat bărbatului meu să 'nţeleagă ce fel de prieten îi eşti; dar n'a putut înţelege... Era fireşte sigur şi de mine ca soţie şi de dumneata ca prieten. Atunci am crezut că dispreţul meu, tăcerea mea, purtările mele au să te vindece de patima dumitale, pe care eu o socotesc drept o ocară pentru mine. Dar pe semne că fără să vreau ţi-oiu fi dat pricina să mă dispreţueşti dumneata pe mine, fiindcă am văzut că, uitându-ţi de cinste şi de datoria prieteniei ai urmat înainte cu neomenia. M'ai obosit cu stăruinţele dumitale până 'ntr'atât încât, spre a scăpa odată pentru totdeauna de ele m'am hotărît să te chem astăzi, când iar sunt singură, fără ajutorul lui Anselmo, ca să te răsplătesc de dragostea dumitale. Nu te aştepta la nici o mustrare; crez că numai şi numai femeia e vinovată când un om cutează să-i vorbească a doua oară de dragostea lui şi de necinstirea ei. Ai crezut că mă poţi necinsti: e vina mea, şi pentru asta eu însu-mi trebuie să mă pedepsesc!

Zicând acestea, şi-a ridicat braţul încet ca să o poată opri la vreme Leonela, şi făcându-se că luptă cu slujnica, s'a împuns uşurel în umărul stâng şi a căzut jos plină de sânge. Bietul Anselmo, a leşinat în cămăruţă. Lotario, îngrozit de până unde poate merge prefăcătoria unei femei vinovate, s'a repezit s'o ridice, i-a legat rana care era numai o sgârietură de nimic, şi pe urmă a alergat să îngrijească de prilostitul său prieten.

Acesta, fiind de acum sigur că nevasta lui e cea mai credincioasă soţie de pe faţa pământului, a întrebat întâi spăimântat, nu cumva rana e primejdioasă. Lotario l-a încredinţat că nu-i nimic; iar Anselmo l-a luat în braţe şi l-a sărutat pe bunul său prieten, care mâhnit şi sdrobit de mustrarea cugetului, nu ştia cum să scape de atâtea dovezi de prietenie. Dar Anselmo n'a luat seama la sila prietenului; s'a făcut că se 'ntoarce seara acasă din călătorie; şi-a găsit nevasta cam bolnăvioară, şi a mângâiat-o cu mai multă dragoste ca niciodată... Şi astfel cu aşa groasnică şiretenie cei doi îndrăgostiţi au mai încornorat încă multă vreme pe acel nenorocit smintit, a cărui nebunie după ce i-a prăpădit cinstea, trebuia până la urmă să-i ia şi viaţa.

Trăia acum liniştit amăgitul, fericit în rătăcirea lui, între necredinciosu-i prieten şi vinovata-i soţie. In faţa lui, Camilia se arăta tot mânioasă pe Lotario, care nu se plângea deloc de asta, fiindcă avea cu ce să se mângâie; dar Anselmo îi spunea mereu femeii că rău face de-l prigoneşte pe prietenul lui cel mai iubit, şi, afară de asta, altă neînţelegere nu era între cei doi soţi.

Leonela fireşte, fiindcă stăpână-sa îi trecea acum toate voile, ajunsese de nu se mai sfia de nimica; mai ales de când cu istoria pumnalului, se făcuse foarte obrasnică: în fiece noapte îşi primea drăguţul în odaia ei, despărţită numai cu o uşă de odaia stăpânei. Intr'o noapte se deşteaptă Anselmo din somn şi i se pare că aude sgomot la Leonela. Sare din pat, ia o armă şi se repede la uşă; împinge; uşa nu se lasă. Atunci trage un picior, uşa se dă de perete; Anselmo intră şi vede un om sărind pe fereastră afară; şi totdeodată Leonela cade în genunchi şi-i strigă:

— Linişteşte-te stăpâne, linişteşte-te! Omul care a fugit de-aici este bărbatul meu.

Anselmo, mânios, trage spada şi ameninţă pe Leonela, care, tremurând de groază, îl roagă să-i cruţe viaţa, şi-i făgădueşte să-i descopere nişte taine foarte însemnate pentru cinstea lui.

— Spune numaidecât, răspunde Anselmo, or te omor acu.

Leonela îl roagă cu lacrimi fierbinţi să aştepte până a doua

zi şi se jură pe ochii ei că are să-i spună tot. In vremea aceasta, Camilia deşteptată de sgomot şi văzând că bărbatu-său lipseşte, începe de-alături să ţipe şi să-l strige. Anselmo auzind-o, încuie pe Leonela în odaia ei, ia cheia şi se 'ntoarce repede să-i spună nevestii ce s'a întâmplat.

Camilia, mai mult moartă decât vie, nu s'a 'ndoit că a doua zi Leonela o să i le dea toate pe faţă. Atât i s'a turburat mintea de spaimă încât n'a mai văzut alt mijloc de mântuire decât să fugă de-acasă. A aşteptat până ce a adormit bărbatu-său; s'a sculat binişor, şi-a luat giuvaerele şi o pungă cu aur, şi ieşind în vârful degetelor, cu mare luare aminte, pe uşa de către uliţă, a alergat până încă nu mijea de zori să bată în poarta lui Lotario. Omul s'a deşteptat şi a aflat dela dânsa în ce primejdie se aflau şi, ca să-i scape măcar viaţa nenorocitei, a dus-o numaidecât într'o mânăstire din oraş, unde era stariţă o soră a lui. După ce a lăsat-o în bună siguranţă, s'a întors iute acasă, a încălecat şi, fără a spune în cotro se duce, a ieşit repede din cetate.

Când s'a deşteptat Anselmo de dimineaţă, a rămas încremenit văzând că nevastă-sa lipseşte; a chemat-o, a căutat-o în toată casa; femeia nicăeri; s'a dus în odaia Leonelei, şi acolo a văzut atârnând de fereastra deschisă două pânzeturi înodate: slujnica fugise. S'a întors iar în casă, a 'nceput să strige, să sbiere după Camilia; a ridicat toată casa 'n picioare: nimeni nu putea şti ce s'a făcut stăpâna. Atunci Anselmo a mers într'un suflet la Lotario; la poartă i-a spus sluga credincioasă a prietenului că stăpânu-său îşi luase toţi banii şi plecase călare de vreo două ceasuri disdedimineaţă fără să spună unde se duce.

Din ce în ce mai aiurit, Anselmo s'a 'ntors înapoi, unde şi-a găsit casa deşartă: slugi, slujnice, toţi dosiseră de frică să nu-i bănuiască pe ei că au ajutat-o pe Camilia să fugă. Anselmo, singur, părăsit de nevastă, de prieten, de oamenii lui, de toată lumea, a crezut o clipă că pică mort de durere. Dar tot a mai putut să-şi facă inimă, să meargă a afla vreo mângâiere la un neam al lui dela ţară; a 'ncălecat şi a pornit. N'a putut însă merge prea departe; la vreo jumătate de poştă, a simţit că se 'nvârteşte pă-

mântul cu el; a descălecat, s'a lăsat d'alungul pe brânci subt un copac; şi luîndu-şi obrazul în amândouă mâinile s'a pornit pe plâns... şi a plâns... a plâns, până n'a mai putut nici să plângă.

Sta de mult acolo în aşa stare vrednică de milă, când, ridicându-şi puţin capul, văzu trecând un călăreţ, care venea încetinel dinspre Florenţa. Anselmo l-a salutat şi l-a întrebat obidit ce se mai aude nou prin cetate.

— Lucru mare, a răspuns călăreţul oprindu-şi calul: Lotario, ştii, ăi fi auzit de el şi de Anselmo, cei doi *prietini nedespărţiţi*... Lotario i-a furat nevasta lui Anselmo şi a fugit cu ea aznoapte. Azi până 'n ziuă au prins-o oamenii stăpânirii pe o slujnică tocmai când fugea şi ea de-acasă; ea a mărturisit că era dragoste veche la mijloc. In tot târgul numai de asta se vorbeşte.

— Şi, a 'ntrebat nenorocitul, ştie cineva pe ce drum au apucat fugarii?

— Aş! a pornit multă lume a stăpânirii în goana lor; dar nu le-a putut da de urmă, că ei au fost plecat de cu noaptea.

Zicând acestea, călăreţul a dat călcâie şi şi-a urmat drumul.

Anselmo în culmea desnădejdii nu s'a mai îndoit de adâncimea ticăloşiei lui; s'a târît cum a putut până la casa rudei lui; şi acolo, stins de puteri, cu ochii rătăciţi, d'abia mai ţinându-se pe picioare, s'a rugat să-i dea un pat să se odihnească şi să-l lase singur. A doua zi până foarte târziu nu s'a arătat: ruda a început să intre la bănueli, şi a intrat în odaie; acolo a găsit pe bietul Anselmo jumătate culcat pe pat şi jumătate rezemat cu capul pe masă, ţinând încă o pană şi cu o hârtie scrisă dinainte-i. L-a chemat de mai multe ori, crezându-l c'a adormit aşa; l-a mişcat; nimic; l-a apucat de mână, şi a văzut că mâna îi era ţeapănă şi rece ca ghiaţa... Murise... murise de mâhnire scriind aceste cuvinte:

« Curiozitatea cea mai nebunească o plătesc cu cinstea şi cu viaţa. Dacă află Camilia de moartea mea, să ştie, să fie sigură că mor iertând-o. Eu singur sunt de vină; mi s'a cuvenit să pierz dintr'odată şi nevasta şi prietenul, căci numai eu i-am împins la ce trebuia neapărat să se... »

Atât. Mai mult nu putuse scrie. Vestea despre moartea lui s'a răspândit îndată. Camilia s'a călugărit chiar în mânăstirea unde fusese adăpostită, şi puţin după aceia a murit şi dânsa. Lotario, sdrobit de mustrarea cugetului, s'a dus în răsboiu să-şi găsească liniştea prin moarte, şi a găsit-o. Aşa s'au sfârşit aceşti nefericiţi, toţi vrednici de plâns, numai şi numai din pricina unei jucării nebuneşti.

REPERTORIU DE NUME PROPRII *)

I

Artorosidi
Aliman/u
Aguridă - Agurizoaia
Amărăzoiu
Anadolu
Andòni
Abulidi
Agapiu
Andòhi
Alunică
Ampotrofagu (vezi E)
Anaconda - Anacondi
Angùri - di
Adrianopolu - Adrianopulos
Amaràdi - Amaridi
Andropol - Andropulos

Bălmăjeanu
Bizim (v. comp.)
Buzdrogovici
Bîzoiu
Bumbea - Bumbeş
Boaică - Boaită
Boghici
Boanghea
Boantea
Babàcu
Băbăiţă - Băbătia - tie
Bădicul
Bădîrl/eanu/an/ète
Bălăbănèscu - Bănăbănèscu
Bălărie
Bălţatu
Bondocea
Bastangèa - giu
Brobodeanu - Broboadă
Bodogan
Buză - Buzoiu
Bùcă - Bùche
Bumbuianu
Bunghinescu - el
Boştină
Butucanu
Başordin
Boancea
Boboliu
Boblete
Bulgur
Burlan
Boldeiu
Bârdacu
Bardă
Brobonel, etc.
Boblète

*) Originalul e fără titlu; v. *Note şi variante*, la sfârşitul acestui volum.

Băncuță
Bănuță
Basmangiu - Basmangea - giopol - gioglu
Budaliu
Butuc - anu
Bodog/anu/escu
Bobu
Bontu
Bàbiță
Baciu
Bănănău
Broscoveanu - Broscov - vski
Burtea
Bostanu - Bostandaki
Bulamacu
Bracu
Burghiù
Bolboacă
Barabanciu
Bosmac - g - ci - gi
Betelie
Bitalia
Bucurescu
Buimacu, etc.
Bàbiță
Babancu
Banabacu
Bojoc
Bolocànu, etc.
Barabànciu
Bălărie

Cotîrleț
Corcodeanu
Chirița
Catrafusea
Chicoșiù - Chicoșan
Chirchiropol
Chirchirizopol
Chirchidopol
Cochinò
Ciulete
Cotocea - Cotoceanu
Cănuță - Canu
Cavgadi
Ciopliţeanu
Cochidi
Cochinatu
Calaicanu
Covășel - ea
Covăsescu - eanu
Clăbuc
Culea
Calevra - Calevri
Calamari
Chiorsantim
Calihronidi - Calihroni
Califurnache
Cónduri - ache
Cocioabă
Cocoloșescu
Calapod
Calapăr
Călțun - aș - el, etc.
Căpuș - ă
Carapanu
Ciacîru
Chițcanu
Cilibiu
Coșcov/eanu - escu - ăț
Cociov/eanu - escu - ăț
Ciocov/eanu - escu - et
Ciurucliu - idi
Coli/liu - e - viu - e, etc.
Cocleţeanu - Coclete
Cufurescu (vezi M. 16)
Columbache

Corcoveanu - escu - eţ
Clăpău
Clăpan
Ciripìu - escu
Cocoranu
Coconaru - Coconari
Categuridi
Carachefali
Corianò
Cuţiteiu
Colindeiu
Ciorteiu
Cuca
Cucuiu - anu - Cucuiete
Cocoeţ - Cucueţ
Chiulopol
Cidariu - Ciadiriu
Conabiu
Căpătâiu
Castropolu
Ciupicescu - Ciupic
Cumbaru - Cumbara - che - Cumbari
Ciutu
Copcă
Cotărez
Carapalea
Cara/giulea - cudi
Catortosidi
Cotrorosescu
Codrişte
Codirlă
Cobiliţă - oiu
Condu - o, etc.
Cucurez - Cucuruz - Cucuruzi
Cotoiu - Coteiu - Còtea
Chiostec
Cupa
Calpacciu
Caracudi
Crîmpoţeiu - el - eanu - escu, etc.
Crupea
Candriu
Cioacă
Corbu - Corbea
Croncanu
Cubeiu
Chingă
Cîrsteiu
Corciu
Ceală
Cerceluş
Cegă
Chichineţ - eaţă
Cocleală - Coclitu
Cuţu - ache
Cuculeanu - escu
Ciorteiu
Cotonog - eanu - ea - Cotonògea
Crăciun
Clefăiescu
Chiostec
Cùtri - Cùtră - Cùtrea
Cenuşe - escu - eanu - Cenùş
Caraul - ă - ea
Chefsidi - Chepsidi - Clepsidi
Còrbaci
Chefeneaţă - Cafeneaţă
Cucumis - Cucumi - di, etc.
Culă (Niculae)
Caţiki - Catzica
Cipciapcec
Chiţcanu
Cucută - eanu
Căpuşă, etc.
Colochithi - Colochitachi

Ciciu - Ciuciu
Cotonog Ispas
Codirişte
Codirlă - îrlă
Cotonog - oagă
Cocor/eanu/ăscu/oiu
Criţă
Ciovlică

Dondopolu
Dimi/e - u - anu
Dopu
Duduianu - Durduianu
Duracu - of
Durduliu - etc.
Dulamà - che
Doljan/u - Doljan - u - Dolojan, etc.
Dragodan
Dănăcel
Dobrocostea
Dugheanu
Dîrmon
Daracopol
Drugu - Drùgov - an
Dolofanu - Dolofani
Dopşoreanu
Dadanco
Dadu v. c.
Dulanu - Dulău
Dămigeanu - Damigeanu
Dedu &
Durău
Dardarot (Tartare)
Domadi
Dragan - escu - el
Dănăuţ
Diminciuc
Dobrovèci

Drăgan - el - elea - ete - ău
Drăngan - el - elea - ete - ău
Drîngu - oteiu - otin
Drîmbu - otescu - otineanu
Dîmbu - oteanu - otinescu

Tarquinius Frişcă
» Fudulu
Tarquinius Oprea Troacă
Tarquinius Gîrlea
Numa Pompic
Vergiliu Bumbea
Cicerone Mazăre
Coriolan Oancea
Tiberiu Moachea
Nerone Boaică
Romulus Boghici
Trăian (Baghea) Oprea
Marius Sùlea
Veşpazian Piţiclă
Horaţiu Fleaşcă
Ovidius a Tomiţii - Nòdea - Plòdea
Septimiu Culea (Nojiţă)
Caius Brutus Burtea
doispreace apoştoli, mă! zic zeu lui D-zeu!
toţi la Vindobonae Universae Medicinae, mă!
... oezofagu mânisa şi Şfinctărul tătiniseu... morţii tei, no! meri numa!
Epiroti
Epitaki
Coriolan Drăgănescu
Vică Poponaciu
Tănase Teleleu Atanasiu
Lina Mazurca
Lingopolu Panaiotache

Solomon Davicion Mamàciu
Nică Alunică
Tache Bizim (hartofori)
Ivanciu Gagùlea
Bravul Cufurenko
Guţă Băncuţă
Iancu Dadú
Cecilia Pavugadi, pianistă
Ispas
Tache Ampotrofagu, agent politic de văpsea
Oprea Troacă
Niţă Firimiţă
Mişu Biju
Ercole -
Renato -
Ernesto -
Gianbattista Viscolini
Iancu Dadu
Carolina Libi Madam Bibi Libi
Badea Lume
Ristache Zoraliu Emancipatul

Mache... P... S... L... N... T... R...
Bică... S... N... L... T... P... R...

Christea Turcu Zaaria
Sasu
Neamţu
Rusu
Frâncu
Alimanu
Rumânul
Sêrbu
Tătaru
Ungureanu

(Olteanu Munteanu Moldovanu etc.)
Grecu
Leahu
Arapu
Chinezu - Cneazul
Horvatu
Vlahu
Ţînţaru
Ţeranu
Boeru (Bauer)
Ivanciu Gabroveanu

Filigeanu - Fidigeanu - Fidigìu
Frichinescu
Făcăleţ
Fîstîcu
Faţandac - che
Fîştoc
Finţescu - Fintea
Fişcălie & Fişcăliu, Fişcă
Fiscùlea
Fudulu
Felferiţă - Ferfeliţă - Ferfeniţă
Firfiriu - Firfiropol &
Feşteleiu
Furdà - ki
Forfota
Fonfopolu
Fleică
Fleaşcă
Farmachi &
Făcău/etc.
Fîţă - Fîţoiu
Fofòlea
Ftiriadi - Ftiridi
Firimiţă Firimel etc.
Funduc/u/ă
Fanarachi

Fengari - aki

Guvidi
Ghiodănac
Gafta
Gogonel - ea & Gongonel - te
Grindeiu
Gagùlea & v. c.
Gogoşeanu
Gogoianu - Gogoiu
Gătej
Glîmboc
Goangă
Gareciu
Gagu
Griva
Ghindă & eiu, oiu, ocul
Gutu
Gutuianu &
Gliganu - Gâliganu
Guguianu - Gurguian
Gurguiu
Gaia - Gaiu
Guşă - Guşan
Ghirdoveanu
Gămălie
Gârlici
Gudureanu
Gudurău
Ghidi - molu
Gaganc/iu/ea - Ganciu
Gureiu & Gurică. Gurel. Guroiu
Gătăianţu (ă)
Găinaţă - Găniaţă
Guleiu
Gulea
Găit/ă - eanu
Gâscanul

Gareci - u
Ghiviziu
Gogoiţă
Goiţa
Ghaiduri
Gabroveanu v. E.

Haihuiu
Herete
Huzur/ău - eanu - escu - ìu - olu - opol - idi
Haraxidi
Hambari - di
Hoinaru - &
Harbaru - i
Hoisea - Hoisa
Hrapocek
Hulubariu - Hulubi - Hulubă
Haitaş
Hulp/aki/eì/
Hronì
Hondropulos
Habaru
Hapcan/u
Haramolu
Hapsini

Jintiţă - escu - eanu - el
Jugu - aru - Jugureanu
Jupuiescu - eanu
Juratu
Jiblea
Jimblea
Inacciu
Icuşaru
Iupa
Ipacu
Ispisoacă
Ispisoiu - Ispas

Iţcanu
Iţaru
Ipceanu
Istoveanu - escu &
Isnafu - Isnafi
Ivorescu - Ivărescu
Jugurău - Jugureanu
Ipingescu
Iupale
Imbricopol
Jinghir - eanu
Jitaru
Ipirot - u - i

Lera
Labă
Leică
Lulea - Lulete
Leapşa
Leanca
Lupa
Leoacă - Leoarcă - Leucă
Limbuianu
Leuşteanu
Lambadà - che
Lolsiescu - eanu
Ludea
Luludi
Lăptuc - că
Lingopolu
Leva
Lipsidi
Lipie - Lipon - i
Lipiu
Lipic - i
Licurici &
Licurini
Lalîu
Leahu
Lolvaţă
Libadea
Libi vezi E.
Lume
Lovelake (Lake) mare craiu
Liliachiu
Loază

Mistopolu
Matracucu - ca
Maloteanu
Miculi
Moachea - Moache
Mango - gu - gopol
Mălăieru - Mălăiescu
Modroghin - Modrighin
Măcău &
Mînjoală
Măşcurel - eanu &
Mozolescu
Mucu
Măciulie
Mangosidi
Măcufurescu v. C. 44 v. comp.
Mamu
Mera - idi - opol
Moţăţel
Moţu
Mazaridi - Mazarache
Miştoc - Gniştoc
Mindiru & Mindirìu - rigìu
Mugureanu - Măg...
Marţapìu
Muhalibìu
Malacu
Mardà - chi
Mazur - u - ca
Măturel - ică - eanu
Mamàciu Ghidale Davicïon

Manafu - Manafi
Mototoc
Modoran
Mursicątu
Misculea & Pişculea
P. Mişculescu et M. Pişculescu
Michidi/u/opol

Napu
Năpărstocu
Năsoganu
Nisteà
Nòdea
Nenicu - că
Nucă
Năpristanu
Nederbàcu
Năstrapă/eanu/
Năstrăpalea
Neacşu
Naramzi
Năpădescu/eanu, etc.
Năzăreanu/escu/Nazaridi
Nojiţă
Nătruţ
Nanàciu
Niciu
Nefliu
Negoianu
Negoiţă

Oancea
Ogoiu - eanu
Otopeanu
Oală
Oinac
Oboreanu
Obroceanu
Obială - Obilescu - Obileanu
Opincaru
Oişoru
Ogurliu
Oprişoru
Omuşor - u
Oprea - Oproiu - Oproianu
Odagaci
Ondoc/olu/
Ondocuzoglu
Oarză
Orzoiu

Poponeci (v. comp.)
Paftali (D. căpitan)
Pripici
Parmac - olu - Parmaclidi
Pritoc - ccìu
Pandoliu
Pùpea
Paparovici
Prescurea, etc.
Popic - Pòpici Pomp....
Papucolu
Papanaș &
Poporanu
Pospaiu &
Pàlici
Pănătău
Popăuţ
Păpădie
Patàca
Piţulă - Piţulea
Pitulici
Papainog
Piţingău
Plopea - Plopu
Pricop/oiu
Puiu - eanu - escu. Puicanu
Puicaru

Puţintelu
Psaridi
Profiriu
Pripon &
Priboaică
Pambrìu
Pişculea
Părpălescu
Păstrăvăţ
Pazarghideanu
Ponor, etc.
Pepenel - Pepenică
Pasturmadi - che &
Panduri - ìu
Pisoiu
Pitpalacu
Pica
Porumbacu
Prava
Procopcea
Paparudi
Păcură, deriv. el, ică, eanu, escu, oiu, etc.
Pîrlea
Panaghiu &
Prigore &
Prapàlea
Pirpiriu/el/opolu/escu e/idi
Proţăpeanu
Palavati
Pîrciu - lescu Pîrcea
Plòdea
Papaluca-Papaludi-Papalulùdi
Pavugadi
Ploscă/aru &
Părăuţă
Păpădie et Păpădiu, Păpădin/ă - u

Potroc - Potroacă
Popovăţ
Perjoiu
Pervoiu
Pişculescu-Pişculea
(M. Pişculescu şi P. Misculescu)
Pandurel - Pandurică
Pont/ureanu/urici/uroiu/urìu/urov/uroski
Pond/ubrat
Parigoridi
Preduceanu
Preducel
Preduţ
Pòsea - Posescu
Păstrugă
Pistruiu
Padroni
Patropulos
Patridi
Pandopulos
Pandoni

Răpiţeanu
Rìgani - Riganì
Răzor
Rudu - Rudaru
Rogozeanu
Rogojină
Rogodel &
Racu
Ròdea
Rostoganu
Răţoiu/escu/eanu
Resteiu
Retev/eanu/oiu/oianu
Raita
Rînz/ă/oiu

Rufeano
Richiţescu - Richită, etc.

Sarma - che - copol - cov
Simigeanu
Surchididi/escu/eanu/opol
Sùlea
Săpunel &
Serpengea
Suhăleţ
Surcea &
Suduc
Scoică
Scrumbie - Scrumvidi - Scumbrìu - Scumbridi
Scufie & fea/fescu/feanu/fidi
Ştiucă
Siminoc, etc.
Scurteiu &
Sorcovăţ
Şaşiu
Stupin
Stupici - Stupan - Stupescu
Scuipici
Socoteanu/ache/ea, etc.
Siripeanu
Spanga - etc - netti
Smotocea
Suhăleţ
Spisoc - oacă &
Sálep
Scaloiu
Stăncuţă
Scaiu &
Simbriadi
Sivu
Sîngeapu
Ştulète
Sulfin &

Stegaru
Şoimar - u
Şerpoiu
Şătraru (Scutaru)
Sfredel/eanu - oiu
Şugubeiu - Şugubin - Şugubeţ-Şugubău
Stuparu
Sinetti
Sorcov - ăţ - ete
Servanò
Şolticov/sky/Şoltichìu
Sotirescu
Scanavì
Spatìu

Turlacu
Tulumbache & Tulumbechìu, etc.
Tilivichiu
Ţăcălie
Terciulescu
Teleleu v. comp.
Tontea
Tăgîrţă
Ţapu
Ţupa
Tărtăcuţă - Tătăr... Tărtăcuţ
Tătucu - Tatu
Tumbechiu &
Tiscovin
Ţuguiu - eanu
Telegaru
Ţobaru
Ţîmboiu - oaică
Tighel, etc.
Tafturolu - Tafturu
Tureski
Tumurluc

Ţutică &
Ţurloiu
Ţapan/dìu & dache
Topciu
Tufecciu
Ţoiu
Ţurcă - anu &
Tiriac
Ţumburuş
Ţintezoiu/eanu &
Ţîrcădău
Titiriz/eanu/opol
Tăbăreu
Ţopăianu
Ţăpoianu
Tureatcă
[Taşcă (existent)]
Ţidulea - Ţidul - ă
Ţucu
Ţipic
Ţancu - o
Tîngu - Tîngă
Tîrsînă
Troacă - Toacă
Turtur-/eanu - ău - escu - iu - oiu - ea
Tutuiescu
Trepăduţă
Tembelìu
Ţimbală - Ţimbalake - Ţimbanaki
Tirchilescu
Ţară
Ţăndăr/ică/el
Tanàci
Tanacopol
Tufănescu - Tufan/u

Umezeanu

Ulceà
Urdă
Urzicaru
Uluc - aru
Uluianu - Uluieni
Urloiu
Urluianu
Uitucu, etc.
Urdubiloaia
Ulieru
Udrea

Vighiveciu
Vlasidi - Vlăsìu
Vlangopol
Valea
Vlangadà
Vlăjaru
Verigopolu v. Z. 6.
Vutcanu
Viforescu &
Vîrtop &
Viscoliu - Viscolini v. comp.
Voroveanu
Vătuiu
Virgùlea - Virguli
Vindireu
Viezureanu
Vacă - Vacu
Văculescu
Vasilatu
Vătăşoiu
Velcu Velicu
Văşcălie
Vidrea
Vraişte

Mitică Miticescu
autor dramatic

Legalianu, preşedinte de Trib.
Paragrafescu, jud. „ „
Codicescu „ „ „
Penalianu Procuror

Flecărescu avocat
Palavrescu „
Cârciocoreanu „
Articolianu „

Opinianu ziarist
Polemiţchi „
Polemicescu „
Născoceanu reporter
Minciunescu „
Intervivescu „
Inventivian „

Hapurian farmacist
Riţinescu „
Chininescu „
Sublimatin „

Krupescu of. de artilerie
Obuzian „ „

Lăncescu of. de cavalerie
Pintenescu „ „ „
Cravaşian „ „ „
Baionetescu „ „ infanterie

Vaporian căpit. de marină
Busolescu „ „ „
Torpilorian „ „ „

Stafidescu băcan
Sardelescu „
Scorţişoreanu „
Cuişoreanu „

Mustărian băcan
Măslinescu „
Mezelicescu „
Comestibilian „

Siropescu cofetar
Dulceţeanu „
Prăjiturescu „
Bombonescu „

Prozodianu poet
Versurian „
Strofescu „

Scrisorescu factor postal
Plicurian „ „

Politicescu ministru
Intrigescu „
Reformian „
Chefereanu „
Culturian „

Clistirescu medic spiţer
Reţeţescu „ „
Vizitescu „ „
Curăţenescu „ „
Chininescu „ „
Plasturescu „ „

Guturăian medic
Căldurian „
Frigurian „
Febrilian „

Clavirescu pianist
Fortepianu „

Viorescu violonist

Arcuşia violonist
Armonescu, Melodiano
M-me Triluriano, primadonă

Ion Revoluţian ţăran
Ioniţă Răscolescu „
Niţă Revoltescu „
Oancea Amnistian „

Autorul dramatic.
Dramaticescu
Comicescu
Sceneanu
Cortinian

Zmeureanu
Zavrac/u/olu
Zapisescu
Zipceanu
Zulea
Zăvorăscu (v. V. 7)
Zefliu
Zurba/cu/ncu/colu
Zlatkov (existent)
Zeamă
Zaimis
Zîmbrea
Zambil/a/oiu/eanu
Zamfiroiu
Zapadì - Zapadache - Zapadeanu - in
Zărzăreanu
Zorzoană
Zîmbatu
Zuiliu Dampfiresco
Zăvoiu - anu
Zăvorăscu
Zaim - i
Zoraliu

Zimbalà - laki

II

Boloboc
Caridi
Gaganciu
Pipòti - ă
Pupăză
Tiftiric

III

Bozu
Bucă
Caisu
Cobilitoaia
Curcuduş
Dudu
Duduianu
Grivian
Griujan
Gruiu
Gutu
Gutuiu
Măru
Măzăreanu
Măzăroiu
Nucu
Păru
Prunu
Scoruşu
Zărzăreanu
Zărzăchel
Zărzărel

IV

Burguiu

Calaican
Caravidi
Mătăierul
Papadinò
Papadinopolu
Papă - pară
Pîrguiu
Tăgârţă
Tiftiric
Ţuguiu
Vlăjaru

ADDENDA

I

Doctorul Urechia posedă două manuscrise autografe ale lui Caragiale: unul cuprinde, caligrafiat, textul nuvelei *Două loturi* (vol. I, p. 148, în ediţia noastră), aşa cum l-a tipărit autorul în *Momente* (1901), şi este, prin urmare, fără interes pentru noi, — o probă minunată a caligrafului care era Caragiale; celălalt, după toate semnele, ne dă prima aruncătură a nuvelei *Păcat.* Valoarea lui pentru cunoaşterea metodei de lucru a dificilului artist o va înţelege oricine îşi va da osteneală să-l cerceteze. Il reproducem aici, în copie diplomatică.

Doctorul Urechia mi-a făcut cunoscut acest manuscript în august 1930, cinci luni după apariţia primului volum al acestei ediţii. Aduc aici Doctorului Urechia mulţumirile cele mai călduroase, în numele tuturor celor ce preţuesc cu pricepere arta lui Caragiale ca şi studiul artei literare în general.

Manuscrisul are 26 de foi, în 4⁰ (ministerial), scrise numai pe recto, numerotate neregulat (1—8, 10, 11, 11 bis, 12—20, 20 încă odată, 25) şi prinse între două foi de hârtie albăstruie. Pe foaia din faţă, cu creionul, nu de mâna lui Caragiale, e notat: *Caragiale — Prim manuscript.* — Cerneală neagră; pe alocuri, bucăţi până la jumătate de pagină scrise cu creionul. Adnotări cu creion roşu. Scrisul e mărunt, nervos, grăbit, caracterele micşorându-se tot mai mult spre sfîrşitul cuvintelor. Punctuaţia adeseori omisă; uneori lipsesc şi semnele diacritice. Ştersături necontenite, dar astfel încât cuvintele anulate pot fi în cea mai mare parte citite. Câte două sau trei proiecte de fraze sunt aliniate unele sub altele, pentru ulterioară alegere. Indicaţii fugare pe margine, făcute de autor numai pentru dânsul, pentru fixarea ideilor (v. pl. II anexată la prezentul volum). In sfîrşit, bucăţile nu sunt înşirate peste tot în ordinea acţiunii: de ex., pe f⁰ 11 e schiţat sfârşitul nuvelei; pe f⁰ 17 e notată audienţa preotului la prefect, scenă ce nu e dezvoltată decât pe f⁰ 20 şi următoarele. Toate aceste arată, credem, îndeajuns, că avem de-aface cu un « prim manuscris », precum scrie pe copertă mâna străină. Bucata nu poartă nici un titlu. La sfîrşit, sub text, se poate ceti bine: Ca.

Pentru înţelegerea copiei ce urmează, însemnăm: cifrele în parenteză arată paginaţia originalului — cuvintele închise în [ ] sunt acele anulate de Caragiale — cu * pusă la început, în susul rândului, am notat părţile scrise de Caragiale pe margine şi neraportate la un anume loc de pe foaia respectivă — < > arată parenteze e lui Caragiale. — Insemnările noastre sunt închise în ( ) şi tipărite cursiv.

(1) Treizeci şi cinci de ani şi mai bine erau de atunci, şi cu cât se 'ndesea întunericul asupra văii, cu atâta mai luminos se arăta în gândul omului întreaga lui viaţă trecută.

Un băetan tĕnăr şi frumos... < cu iţarii lui albi şi strîmţi pe pulpă, barba d' abia-i mijeşte şi sub căciula lui de oaie părul creţ şi des... şi ochii... aşa [de blânzi şi de] de mĕngăioşi > Şi mintos băiat. Cand pleacă d' acasă, [mama lui] să [meargă] vie la Bucu-

reşti pe cinci ani in şcoli, mama lui, [o femeie] ce de treabă şi cuminte femeie, l-a sărutat d' atâtea ori şi i-a potrivit părul, şi i-a sters căciula, şi iar l-a măngăiat şi s'a [stăpânit cât a putut muşcându-şi] muşcat buza de jos tremurându-i fălcile şi i-a zis: Niţă mamă! te duci frumos şi mintos; să ajute Dzeu şi maica Domnului să-mi vii mamă înapoi; şi cât era de cuminte, nu s'a putut ţine bătrâna, a biruit-o plânsul, şi a plâns infundat, el da să plece şi ea îl oprea iar şi iar îl mângăia şi plângea tot aşa că şi lui îi ardea inima să plece şi cât îi era de dragă mama, parcă 'i era acum necaz pe ea că-i întârzia atâta plecarea. A plâns şi el de plânsul ei, dar ochii lui plângeau şi gândul [era] sbura vesel [înainte] pe drumul ce i se deschidea lung şi necunoscut înainte.

[In odaia seminariu patru ani de o egală neînsemnare. aceleaşi]

[Doi ani trecuse Nică nu 'mplinise de când era în seminar]

[Era] alături cu seminarul o casă veche boerească. [era o curte enormă, care în fiecare după amiazi era plină de căruţe] Dela ferestrele şi după pălimarul din dosul caselor se vedea în curtea seminarului

Odată într'o sărbătoare

. . .

[Odată rămăsese în seminar s'apropiau examenele] Odată Niţă se plimba singur prin curte cu o carte în mână... trecând prin dreptul zidului care despărţea seminariul de curtea de alături, seminaristul tresări: un ghemotoc de hărtie aruncat de sus îl lovi drept peste cartea deschisă; suprinderea 'l făcu să scape « *Isagogia* » din mână; [se uită] ridică ochii în sus şi [nu] văzu [decât] sus la fereastră (*sic*) deschisă perdelele tremurând; se aplecă jos şi ridică [Isagogia apoi] ghemotocul de hărtie. Era ceva înfăşurat (*urmează un cuvânt indescifrabil*) neapărat o glumă a unui camarad. [o păcăleală de sigur] un miez de pâine înmuiat în cerneală sau cine ştie ce altceva, dar sigur lovitura nu venise [dela dreapta] decât din curtea vecină, şi cu [oarecare emoţie nestăpânită] o curiositate din ce în ce mai mare tinĕrul seminarist [merse in unghiul şi ocoli] începu să desfacă repede pachetul: un ac cu gămălie [grosol...] ce păcăleală proastă! [la înţepătura] cine a făcut-o are s'o plătească. [La înţep] Şi supărat trânti ghemotocul jos şi începu să stoarcă să-şi şteargă degetul rănit din care [ieşea sângele] după fiecare stersetură creştea intr-o clipă o mărgea mare de sânge. Dar totodată i se păru că aude un strigăt înăbuşit de femeie dar foarte distinct. A! săracul băiat! [Atuncea se] Ghemotocul căzând se desfăcu singur: şi [el cu mirare] [în mijlocul îmbrăcămintei] între cutele de hărtii o garoafă: cu mirare şi cu mai multă atenţie ca la 'nceput el ridică binişor hărtia. desfăcu atunci mai bine hârtia ca la 'nceput el ridică binişor hărtia de jos: era în adevăr o garoafă foarte frumoasă ruptă [atuncea din] de curănd; şi [cu (*cuvânt indescifrabil*) întoarse hârtia] desfăcu atunci mai bine hărtia [şi văzu

că era înăuntru un rând scris] era ceva scris: [Eşti frumos]... Dacă ai vrea te-aşi iubi mult!

Trupul tănăr şi voinic [se] [simţi trecând ca un fulger un fior rece covărşitor printr'] sguduit de un fior [sdrobitor], sângele tot i se ridică la frunte [şi ameţit] şi neputĕndu-şi stăpâni tremuratura [picioarelor] tuturor încheieturilor intră repede înăuntru fără să 'ndrăsnească a mai ridica ochii la fereastra deschisă unde tremura (*sic*) perdelele, ascunse repede hărtia şi floarea; şi [cu mul tă] cercetă de (*sic*) primprejur cu ochii să nu fi vĕzut cineva din şcoala, cele petrecute cu (2) Era bolnav... Avea friguri şi o violentă bătae de inimă... nu se putea ţine pe picioare... Şi directorul vezĕnd că 'n adevăr i-e rău băiatului i-a dat voe să intre in dormitor să se odihnească... In dormitor s'a trintit [sdrobit] pe pat [cu capul] ameţit [şi cu inima] şi a scos hărtia şi garoafa din sin şi a cetit încă odată şi incă odată şi iar şi mereu: «Eşti frumos... Daca ai vrea, te-aş iubi mult!» [Cine era] Cine să fie! [O femee fireşte]: el nu era un copil, era un băiat de [24] 22 de ani: — [era] o femee de sigur. El ştia că e frumos: mamă sa totdeauna i-o spunea asta şi toate fetele din sat, şi mamă-sa i-o spusese şi la plecare cu multă dragoste şi cu puţină măndrie zimbi când în ameţeala în care se afla i trecu prin gănd mama lui... Şi 'n loc să se culce [a venit] s'a sculat cu toată puterea, a eşit din dormitor şi-a luat pălăria şi fără să mai anunţe pe director a trecut la portar care i-a deschis şi a ieşit repede. [Trecĕnd] Pe dinaintea caselor vecine a simţit iarăşi un fior [ca la început] dar acum mult mai plăcut ca la început, şi ori din [trem] nesiguranţa încheeturilor [el trece peste drum] ori cu intenţie şi-a potolit pasul [Era pe la 5 după amiază pe la toacă] şi trecu peste drum ca să apuce într'o privire casa intreagă. Toate ferestrele dela pod erau închise şi perdelele lăsate... [Cine şedea acolo în casa asta?] In casa asta şedea femeea care l-ar iubi mult dac' ar vrea el... Dac' ar vrea el! în casa asta era femeea care-i spunea că e frumos!... Acum trecu de casă, şi ca şi cum ar fi fost legat cu o fringhie care nu-i îngăduia să meargă mai departe, se întoarse înapoi şi trecu iarăşi pe dinaintea caselor, dar astădată pe aproape. Se 'nserase bine şi tĕnĕrul seminarist se tot plimba de colo până colo visănd d' ampicioarele atât cât îl lăsa ringhia. Clopotul pentru cină suna la şcoala. El se deşteptă din vis şi intră. La masă. Nu se poate spune ce se petrecea la masă şi se repeta în orele de meditaţie şi noaptea întreagă in [şcoală] curtea şcolii. in seara aceea nu-i era foame şi se culcă.

* [după ce îşi ascunse sub căpătâiu garoafa şi scrisoarea după ce o mai ceti odată. Era scurtă... Şi acele cuvinte tainice nu le ar fi putut uita niciodată. Dar să le mai vază nu înţelesul ci imaginea scrisă, materială avea atâta farmec, încăt totdeauna nouă şi nepricepută par'că, şi apoi atât de plină de înţeles...] privi inc'odată îndelung icoana acelor vorbe pe care de acum nu le va mai putea uita niciodată.

Sgomotul celorlalţi băeţi în dormitor îl supăra foarte mult... La intrarea lor el vîrî repede mâna sub căpătâiu şi apucă în mână bogăţia ascunsă, şi stătu nemişcat. Unii îl întrebară ceva, nu înţelegea bine. asculta prefăcându-se că doarme. Dormeau acuma toţi. Niţă nu putea dormi se ridică încet şi cu cea mai mare precauţie ieşi din dormitor găsi uşa pe pipăite şi cobori în curte [Se uită la fereastră] Era lumină la fereastra din curtea vecină şi caşi dimineaţa giamurile deschise şi perdelele lăsate trebuia să fie după miezul nopţii El stătu cu ochii pironiţi pe lumina aceea rătăcind pe o altă lume, o lume de colori, de sunete şi mirosuri necunoscute, [care acum începuse să i se arate şi să se înfiinţeze dinainte] pe care par'ca o visase totdeauna fără să o vază vreodată, dar care acum începea să i se arate şi să se înfiinţeze dinainte, şi [intinzîndu-şi braţele puternice obosite] el îşi umflă pieptul întinzîndu-şi braţele musculoase obosite de frigurile [prin ce trecea], când se deteră perdelele 'ntr'o parte şi o femee puse mâna să închiză giamurile. Seminaristul îngheţă; ar fi vrut să strige dar nu putu şi până [să se şteargă] să treacă efectul loviturii, fereastra era închisă perdelele lăsate la loc şi lumina stinsă. [Cum au trecut trei zile şi trei nopţi] Se arătau zorile, când seminaristul se hotărî să se întoarcă în dormitor; era somn (*sic*); se culcă ţinĕnd mâna în sin şi în mână misterioasa scrisoare şi dormi dus până la clopotul de gustare] Vrea să gândească: se trânti pe brânci în pat îşi rezemă pe mâna dreaptă inima în care simţea o amorţeală nedefinită, şi fruntea pe mâna stângă şi adormi dus [ca un călător ajuns într'un târziu] până la clopotul de gustare.

Un elev silitor cu o purtare aşa de corectă e crezut pe cuvĕnt şi scuza de boală a fost valabilă.

Trei nopţi [patru cinci] şi tot atâte zile mai grele ca nopţile... de pândă. Orele cursurilor şi meditaţiilor, sgomotul camarazilor, neputinţa de a sta izolat singur cu gândurile lui şi frigurile... şi ferestrele tot închise.

* vecinic închise cu perdelele lăsate

[Şi doctorul!] [de faţă cu directorul] [era un om vesel şi de spirit] [Niţă era bolnav şi doctorul —]

Şi doctorul... un om vesel şi de spirit. Când [directorul] părintele directorul i-a prezentat pe Niţă şi i-a spus că are de câteva zile friguri băiatul, l-a mângăiat pe băiat şi l-a tras de urèchi în glumă.

(3) — [N'are nimic]

= Ofiţer mă! nu popă!... N'are friguri, părinte... altceva are băiatu A ce prostie şcolile astea închise... Să-i dai drumul băiatului să se plimbe mai des.

In sfîrşit a venit duminica.

Niţă a fost indemnat de camarazi şi de directorul să iasă la plimbare. El n'a voit să iasă şi a rămas în şcoală ca să poată ajunge cu lecţiile remase în urmă din cauza boalei. Şi părintele directorul

a fost încântat de silinţa băiatului. In sfîrşit dejunul s'a isprăvit şi şcoala este iar deşartă. In curte nu-i nimeni. Silitorul seminarist coboară în curte. Dar dacă o fi ferestrele tot închise? Nu

Şi n'apucă să ridice ochii nesăţioşi asupra lor şi văzu venindu-i un ghem alb [aruncat] de hărtie care 'ntr'o clipă i cade la picioare. El îl ridică, acum nu mai era [înţepat] prins cu un ac, era legat cu o panglicuţă [albastră] roşie:

« [Te iubesc.] treci [deseară] la miezul nopţii pe la poarta noastră. Te aştept. O să vezi cât de (*sic*) iubesc!

* atât şi nimic mai mult şi nici o mişcare la fereastra, şi nici o umbră nimic.

La miezul nopţii! [nebună şi crudă!] tocmai la miezul nopţii! [Dar cum o să trăiască un om până la miezul nopţii. A trecut greu zece ceasuri. Greu] A trecut [greu] încet zioa. Şi noaptea... nici-odată nu au adormit mai tărziu seminariştii. Dar şi 'n chinul aşteptării e atâtă dulceaţă. Dar din norocire mai pe urmă nici o pedecă [n'a intimpinat el când]: s'a sculat [a eşit cu pasul sigur] a coborit jos, a sărit poarta fără să facă [cel mai mic] vre-un sgomot însemnat şi s'a îndreptat cu pasul sigur cătră ţinta cunoscută. O femee [îl aştepta] în umbra gangului... Aide te aşteaptă. Atunci nu e chiar asta. Ea 'l apucă de mână şi el se lasă ca un copil somnoros să-l ia de mână şi să-l ducă p 'întunerec încet. O scară strimtă, apoi [două] o încăpere întunecoasă... [şi deodată o uşe se opresc. Lung a fost drumul acesta în care seminaristul voinicul seminar... mergea machinal şi la fiecare pas o şovăire urmată de un cuvânt şoaptă de încurajare de o povaţă] lăsându-se tărît, deşi o aşa slabă mână, [ca un stîlp de piatră care se culcă în toată greutatea lui împins de degetul slab]. La fiecare pas nesigur, la fiecare şovăire, în locurile necunoscute un cuvânt, o şoaptă de încurajare şi înainte! In sfârşit s'au oprit femeea îl lasă de mână. Un minut, părăsit în întuneric de mâna binevoitoare el fu în pierzare, — o coloană [greoaie] aplecată căreia i s'ar smulge propteaua de siguranţă; urechile incepură să-i ţiue tare şi simţi genunchii părăsindu-l. Atunci femeea lovi cu degetele pe uşă — erau lângă o uşă — şi îndată uşa se deschise. Era lumină înăuntru, o lumină albastră şi perdele albastre mari în fund şi o lampă albaştră — albastru şi tot albastru, un albastru moale, mângăios [dulce] [blând] şi leneş. Şi femeea care-l condusese prin întunerec, 'l împinse binişor în lumină, şi coloana greoaie cedănd se aplecă cu toată greutatea trupului puternic de douăzeci şi doi de ani în lumina albastră şi uşa se 'nchise pe dinafară.

[Vorbe? Se poate cu vorbe spune chaosul în care se sbătea trupul şi sufletul...]

[Se poate spune cu vorbe cum mângăe o femee şi cum cu amândouă] [jocul mânilor albe degetelor delicate şi subţiri în părul stufos şi...]

[Era în adevăr frumoasă

[Cu vorbe să spui şi]

(4) Cât e de frumoasă o' femee [cum din creştet până 'n tălpi]

[Vorbe deşarte şi goale] [cu vorbe să spun]

Cum [te] o femee [apucată de patimă te mângâe, cum degetele ei [subţiri] slabe se 'ncleştează de muşchii [tei] înfioraţi, şi gura ei rece ca ghiaţa, şi ochii ei beţi şi [sudoarea] mirosul [de sudoare] ce radiază din rădăcina părului şi puful sbîrlit de pe obrajii aprinşi şi lâncezeala încovoiala lângedă a trupului şi bătăile ticăiala loviturile inimii de pereţii sinului Şi cât e de bine să te [scalzi] îneci până a te simţi că se stinge cu totul conştiinţa şi că mori în simţirea acestora toate ce te 'nvelue din toate părţile ca nişte valuri calde [şi ameţitoare de sânge cald]

[E de prisos să cauţi a spune lucruri]

[Şi vorba trebuie să le ia încet pe rĕnd]

[Se pot spune astea cu vorbe? Vorbe zădarnice şi goale]

[Cu vorbe nu se pot spune]

A fost o patimă din cale afară [nebună] dulce şi dureroasă o încordare a sufletului o exaltare a simţurilor îngrozitoare şi delicioasă.

S'ar putea toate astea spune cu vorbe? [Trupul Ce frum]

[Ce frumoasă! ce bună]

[Treizeci de ani de atunci] Şi ce de nopţi asemenea! Cinele tainice sub lumina [candelei] dela lampa albastră Şi toate nebuniile închipuite şi nenchipuite, şi anecdotele picante din care tĕnărul ţeran avea un repertor aşa de bogat şi scenele de gelozie fără cuvânt din chiar senin şi luptele aşa de inegale pentru ea ca putere pentru el ca farmec

Şi apoi după atâta oboseală [destăinuirea] [împărtăşirea] povestirea reciprocă a [trecutului] celor întĕmplate mai nainte de a se cunoaşte.

[O văduvie tristă rĕmasă cu un copil bolnav]

[Erau interese mari la mijloc o avere colosală]

[Era o istorie tristă] [Era tristă istoria ei]

[El avea puţin de povestit] [un copil crescut într] [Aşa de sarbădă i se] [ce putea povesti] [un sat între două ponoare] [ascuns între două ponoare] [strîns între două ponoare]

El avea puţin de povestit. Aşa era de strimt satul lui şi aşa de puţin însemnată viaţa lui « până când l-a înţepat un ac cu gămălie ». [Aci era] [Asta era] Era aceasta o frază de predilecţie Ah era şiret ţeranul. [era perfid] el ţinea mult la fraza asta; ştia că, zisă bine [cu intenţie], şi însoţită de sugerea degetului odinioară rănit şi de o privire [galeşe] [cu înţeles] mângăioasă [cu adâncă intenţie] pe sub sprîncenele posomorite cu bunătate o să fie numai decât plătită cu atâte şi atâte mângaieri

Ea avea mai mult de povestit şi istoria ei era destul de tristă. Cinci ani de viaţă cu un om bătrân istovit şi apoi nebun; veduvă cu un copil [bolnav] [ar fi fost càpiu] — o fetiţă de aproape nouĕ ani care trebue păzită de aproape ca să nu dea foc caselor. Inte-

rese mari, o avere colosală, consiliu de familie, soacră şi cumnaţi cari fac imprejurul ei o poliţie desgustătoare. [Şi aci era momentul ca să-i] Şi aci venea aşa de bine răspunsul ei la fraza lui de predilecţie, [Setea de viaţă aşa mi-era] închipue-ţi ce sete mi-era de viaţă ce dor mi-era de tine! Şi atâta căldură strinsă în [inima] fiinţa aceea frumoasă şi iritabilă se revĕrsa acuma în afară cu [tot avântul] o pornire vulcanică asupra fericitului

[Omul care le gândea toate acestea pe care le] [înşirate aci aşa de insuficient şi de inform] [şi neindestulător] [era acum preotul bĕtrân al satului]

(5) Şi poate de aceea s'a şi stins în [ultima] cea din urmă isbucnire. El trebuia s'o părăsească când între el şi dĕnsa s'a ridicat zidul consiliului de familie, plângeri-revoltă — mai întâi desperarea apoi o boală îndelungată — apoi o resignare sfântă şi lacrimi şi încet încet, nu uitarea, ci tămăduirea liniştirea potolirea dorului sub greutatea anilor grămădirea crescĕndă a anilor şi greutatea împrejurărilor.

* bătaia a fost o minune c'a scăpat numai un an pierdut natura ţeranului robust boala de inimă ce a suferit măsa murise

Ea murise din naştere

* Ruşinea lumii; o naştere ascunsă la o moşie depărtată o leuză Şi copila cea bolnavă pusă sub epitropie era la Paris într'o casă de educaţie

[Toate Acestea astea < inşirate aici aşa de nesuficient şi de inform > treceau acum întregi şi clare pe dinaintea prin gândul omului îmbĕtrănit de ani şi de împrejurări preotului Niţă din Dobreni acum aşa de măhnit. El fusese tĕnărul seminarist de acum treizeci de ani el preotul Niţă din Dobreni; el şi sta acum sta acuma înaintea aşa de măhnit, încăt pe cartea deschise (*sic*) dinainte unde sta strivită o garoafă lipită prinsă cu un ac cu gămălie de un petec de hărtie, ii pica doĕ lacrimi

Vremea oţelise pe seminaristul de odinioară, astfel că nu doĕ atăt de puerile şi nevinovate suveniri i-ar fi putut stoarce lacrimi, lacrimi de acele vĕrsase destule aldată; [era o altă suvenire] avea de la acea femee pe care i-o lăsase femeea din odaia o altă suvenire care-l făcea să plăngă; era Ion învĕţătorul din sat, copilul la naşterea căruia murise mama şi care era pentru el cea mai grozavă amenințare cea mai vajnică primejdie — era Ion învĕţătorul. Foarte nenorocită istorie. Ion copilul regăsit rătăcit şi cules de pe drumuri]

Vezi 14 De transportat

[trecuse opt ani de cănd murise]

Mai tărziu

trecuseră opt ani de cănd se sfărşise acea dulce şi tristă istorie din copilărie. Niţă era preot în Dobreni

* un an de şcoală pierdut dar cătă milă şi căte învĕţase el dela ea

(6) Inaintea cafenelei din centru era strînsă lume multă care ridea: era de sigur o comedie ca la orice zi de tĕrg. [O maimuţă

savantă sau ((*cuvânt indescifrabil*). Vreun animal procopsit savant vre o paiaţă ori altceva.] Şi preoteasa foarte amatoare de aşa curiozităţi care frumos povestite acasă cum ştie povesti ea fac poate mai mult efect decât în natură apucă într'acolo. [determină] pe părintele, care mai la urmă umbla [fără vre-o ţintă hotărită prin tĕrg] cum se umblă la tĕrg de colo până colo ori încotro fără ţintă hotărită, merse după ea.

[Era 'n adevĕr mulţi multă lume grămădită în cerc şi dinaintea] O ţerancă bătrână

Era în adevĕr o grămadă de lume care sporea din ce în ce, şi pe scaune dinaintea cafenelei şi 'n picioare pe trotoar o sumă de notabili ai oraşului, senatorii şi deputaţii şi membrii tribunalului, şi [amploiaţii] funcţionarii prefecturii şi poliţaiul era zi de tĕrg sĕrbătoare Ce era, ce făcea atâta sensaţie? Un copil de vre-o opt ani sdrenţeros, [cu pĕrul stufos capul gol] şi cu picioarele goale îmbrăcat în haine nepotrivite cu un gheroc, a cărui talie i vine pănă aproape de glesne Şi e bine asta pentrucă pantalonii nu mai *funcţionează* (?) *) de mult [cu o pălărie înaltă] un cilindru turtit în cap făcea caraghioslîcuri, [trag] [fuma], sfrejit galben şi [picioarele] pulpele lui uscate care se vedeau prin sfâşiitura pantalonilor [sunt jupuite uscate şi cojite acoperite cu o coaje] e un mititel măscăriciu, foarte destrăbălat îndrăsneţ [aproape nebun], fumează o ţigară foarte lungă, se strimbă într'un chip straniu, păcăleşte şi înjură pe boeri care rid din toată inima, îi chiamă pe fiecare după porecla [cunoscută în oraş] ştiută, cănta căntece ruşinoase, [face gesturi] şi joacă [o chindie] ciamparalele făcĕnd mişcări şi gesturi, toată lumea face un haz nespus... şi o ţerancă bătrână care e mai în faţă între spectatori, ruşinată de refrenul pe care copilul i-l aruncă ei cu o intenţie îndrăcită îşi face loc să scape de acolo, îşi face cruce şi zice depărtându-se măhnită: ... Cine ştie ce păcate! [Doamne fereşte] Sĕ (*sic*) ferească maica Domnului pe orice copil!

* [Prin spărtura ce s'a făcut în mulţime, Popa pĕtrunde cu preoteasa mai în faţă]

Obosit, mititelul [neruşinat] s'a oprit din cantec merge şi cere dela un boer plata dela cunoscuţii lui salută foarte comic pe boeri, s'aşează pe un scaun, alături cu ei, picior peste picior, şi [chemă] şi foarte serios îşi face altă ţigară pe care o aprinde dela ţigara domnului senator, şi cere [dela un senator] «amicul» lui senatorul [să-l trateze cu un pahar de rom] [Cu condiţia de a cănta un căntec favorit, care supĕră aşa de mult] să-l trateze cu o cafea cu rom. Şi un alt «amic» îl mai îmbie încă cu un pahar şi încă unul şi copilul [se scoală şi 'n] se scoală şi 'ncepe iar jocul de mai înainte. Acum mişcările sunt şi mai deşuchiate [ca la 'nceput; apoi o tremurătură nervoasă] dar încet încet membrele pierd siguranţa şi simetria

---

***) Semnul de întrebare în parenteză e al lui Caragiale.**

mişcărilor, ochii mijesc şi se împainjenează, găfăiala îl îneacă; copilul vrea să reînceapă escitat de îndemnurile tutulor oftează adânc se opreşte un minut cletinându-se de mijloc galben cu ochii stinşi în fundul capului dă să ridice piciorul, se 'nverteşte odată 'n loc şi trupşorul [chinuit] sdrobit se prevăleşte greu pe marginea trotoarului Beat mort.

, * căntecul e surd glasul este mai pe jumetate din versurile lui nu se mai aud decăt cuvintele în adevĕr obscene, cu intenţie scăpate de slăbiciunea articulării

[Câteva exclamaţii de spaimă]

(7) Acum pentrucă se strinsese lume prea multă încăt circulaţia dela obor în oraş era intreruptă poliţaiul chemă pe un vătăşel, care ridică deacolo pe copil [şi-l duse de acolo] ca să risipească aglomeraţia curioşilor

Popa [privise prosteşte] aiurit [scena aceasta]. Până să cază copilul. [Inima lui trecuse prin o şcoală] Şcoala prin care trecuse odinioară îi făcuse inima incapabilă să mai sufere aşa lucruri selbatece, cu ochii aprinşi şi cu pumnii încleştaţi, se sui pe trotoar şi cu accentul unei covĕrşitoare indignări apostrofă pe [toată lumea] cei care rideau: «E păcat, domnilor! mare păcat! Gândiţi-vă! O mână de carne de om! Creştini! frumos! păcat!» şi întră în cafenea tremurĕnd din toate coardele [Moralistul s'a ales cu ce s'aleg toţi moraliştii cănd nu au tactul să înţeleagă că Lumea n'a găsit la locul ei apostrofa moralistului, şi i-a plătit-o care cum au putut, unul cu batjocură, altul cu injurătură]

Lumea care se amuzase aşa de bine se 'nţelege [c'a găsit] că n'a găsit nicidecum la locul (*sic*) apostrofa moralistului, şi i-a plătit-o cu ris şi cu batjocură.

Incet incet [fiindcă era] inserase şi era vremea mesei, toată lumea se risipi. Popa nu-şi [venise] găsise liniştea; el bătea mereu şi nervos cu degetele pe [muşamaua] tabla de marmură a mesei mormăind între dinţi fel de fel de exclamaţii de indignare. [Cafegiul un om care ştia multe]

Cafegiul care ştia multe fu gata să-i dea [toate amen] informaţiile cele mai amănunţite asupra acelui copil nenorocit. De necrezut dar adevĕrat. Şi popa mut cu figura strimbă de emoţie asculta cu ochi [de nebun] năuci

[Un copil de familie bună; copilul unei vĕduve se pare de o familie]

E un copil de familie bună. [O vĕduvă foarte bogată, femeea unui neb. boer care a murit nebun] Inamorată cu un băiat dela ţară,... şi a rĕmas insărcinată. [Familie] Ruşinea lumii A mers se nască la ţară a murit din facere

* [Multe greutăţi Familia a pătimit multe până]

* ←———— O avere colosală de păstrat pentru un alt copil o fată... şi aia nebună... A fugit dela [epitropi] şcoală, prin străinătăţi, pe urmă a ven cu un, pe urmă s'a găsit şi a intors-o in Bu-

curești acasă și a ajuns rĕu și s'a măritat cu un la Bucurcști iar a fugit cu un]

Copilul a fost [declarat al unei țĕrance] aruncat și a crescut la niște țĕrani, aceia au murit... și acu s'a pripășit de vreo doi ani pe aici;

* de vre-o șase luni era pripășit[e] aci din jucării în jucării ajunsese la atâta infamie

spune și cântă măscări, face caraghioslîcuri — Se 'mbată, capătă o bucățică de paine doarme Dzeu știe unde, unde-l ajunge oboseala, boerii îl fac haz și-l miluesc... Dar istoria lui toată lumea o știe... Dacă 'l și chiamă «Nică Boerul»

Popa [și apucă timplele în pumni trosni pumnii de amăndoĕ timplele] cu coatele pe masă strivindu-și timplele in pumni remase inecat de sudoare cu ochii țintă la o muscă ce venea trecea pășeą încet pe marmura albă a mesii. Musca [se ridică], sbură. omul deșteptat ca dintr'un vis se ridică de pe scaun și [plecă] ieși șovăind din cafenea .

* [ascultase informă și decolorată istoria pe care o știe mai bine decât numele lui]

*
* *

Căutări zadarnice. Era [tărziu noaptea] trecute de zece ceasuri, și nu-și putea găsi copilul [afară de o cafenea.] Din vătășel în vătășel, trei patru ceasuri de umblet printr'un oraș necunoscut (*sic*) o goană inverșunată după o informație despre culcușul probabil al lui Nică Boerul Toate informațiile vătășeilor de noapte erau eronate... la cazarma Pompierilor... nu e... In gangul dela Poște (*sic*) nu e... in curtea primăriei sub șopron nu. Nici aici nici colo. In sfârșit, în [centru] piață, vătășelul știe sigur că Nică boeru a [mers] intrat cu [fetele] (8) [doi ofițeri și cu niște amploiați] niște ofițeri și funcționari la cafeneaua [unde căntă] din colț «unde căntă fetele teatru». [Atunci acolo] A făcut o nepomenită sensație intrarea popii cu figura lui sperioasă in [norul de] veselul local

[Un hohot] Uite și părintele, a strigat tinĕrul procuror

— Blagoslovește taică părinte! a strigat una din căntărețe care ședea cu procurorul la masă. Și s'a pornit un hohot [nebunesc] de balamuc [care nu s'a potolit multă vreme dupăce popa buimăcit ca un om care caută] și niște aplause infernale. Popa a [cercetat în toate părțile cu ochii] infruntat [furtuna] batjocura [aceea veselă fără s'auză nici o epigramă (*cuvânt indescifrabil*) ca un om, care caută ceva intr'o odae goală deșartă a trecut printre mese] foarte hotărit a [pĕtruns] înaintat până în mijlocul sălii, a căutat cu ochii in toate părțile și a eșit fără [să ințeleagă să-l atingă] să simță o boabă din ploaia de risete de epigrame și de huidueli care l-a escortat până la ușe Era prea mare sgomotul din lăuntru lui ca să mai poată auzi furtuna vèselă din afară.

* La ușe s'a oprit popa și a intrebat fără nici o sfială sau incunjur pe un domn

Nu e!... Dar nu se poate să meargă la gazdă singur, peste putinţă. Inainte

[Poate] Incă un vătăşel... Poate la Sf. Ion in curtea bisericei doarme câteodată şi acolo. [Era după miezul nopţii.] Era în adevĕr acolo drept unde un felinar din răspintie îşi aruncă lumina lui [săracă] chioară [prin giamurile lui] la spatele altarului [ghemuit cu capul culcat pe un mormant] [Dormea pe prispa asta.] Un ghemotoc de om mic, mototolit. Dormea dus. Tocmai atunci Popa simţi [atunci] cătă cale [umblet] făcuse [şi se aplecă în genunchi] [fu silit să se lase binişor] [e aşeză jos alăturea cu]... lăngă copil să-şi potolească mişcările inimii

* Copil certat cu lumea de timpuriu!

Cu capul pe un mormănt sărac şi neisprăvit.

Doarme dus.

Era [copilul] pe pămĕnt aci lăngă el rodul nopţilor trecute in odaia cea moală (*sic*) scăldată în lumina albastră

Şi 'n vĕrtejul de simţiri [adânci ce-i stringea] care-i sguduiau sufletul, omul simţi distinct la arătătorul drept o violentă înţepĕtură de ac, ce-l făcu să se.

* Şi 'n vĕrtejul gândurilor omul simţi distinct o înţepetură în vĕrful degetului

Atunci se ridică în genunchi apucă in braţe [cu putere copilul] mototolul se sculă în picioare şi porni. Copilul se deşteptă un moment din sguduitură mormăi < ameţit > somnoros o înjurătură şi adormi iar în braţele care-l ţineau cu o atâta dragoste. [In puterea nopţii popa ajunse la gazdă.] Pe stradele intunecoase ale orăşelului, omul care 'şi ducea comoara aşa de greu găsită avu norocul să nu intîmpine nici o piedică. Era ceasul cănd felinarele pot fi stinse şi vătăşeii trebuie să doarmă. Ajunse la gazdă. [Intră în grajd sub şopron] Se duse drept la căruţa lui aşeză copilul în fĕn, deşteptă vizitiul şi hangiu, plăti şi plecă... A doua zi dimineaţa era acasă în Dobreni.

* legea protege pe minori

Sgomot în gazete

*
* *

(10 = 9)

[Cinci luni]

[Trei luni trecuseră de cănd]

[O vară 'ntreagă trecuse de cănd

Copilul era acum scăpat

Preoteasa n'avea de ce să fie tocmai mulţumită de ce-i adusese Popa dela tĕrg, Popa]

Preoteasa nu putea fi tocmai mulţumită de ce-i adusese dela tĕrg popa [dar o femee

Trebue multă muncă

fiindcă nu avea copii, tare. rău nu i-a părut] Nu e puţină greutate să aduci la un (*sic*) stare cuviin-

cioasă un aşa gunoiu de copil: [era tot plin de (*cuvânt indescifrabil*)] [într'o stare îngrozitoare. De căteva ori a trebuit lăut] tot trupul era numai bube din cauza scărpinăturilor, capul lui era carne vie, căte lăutori, căte leşii şi căte alifii au trebuit pentru ca să se ridice incet incet de pe [trupul] [cel] [nenorocitului copil] trupul părăsitului [acela copil] coaja in care-l invelise atăta vreme de nenorociri Capul a trebuit ras Era slab copilul şi tuşea o tuse seacă îl ineca mereu. Copilul s'a lăsat bucuros să facă ce au vrut cu el. Curat îmbrăcat în hainele noi, era frumos

* Mai greu decât bubele erau de tămăduit apucăturile rele. incet incet şi acele au trebuit să fie biruite: poveţele blândeţea o vorbă mai aspră la vreme devotamentului (*sic*) oamenilor buni care luaseră la sinul lor şi mai cu seamă o boală indelungată [cea mai mare parte a urmelor] daca nu cu desăvărşire cel puţin în cea mai mare parte şi deprinderile pornirile [stricate] rele [şi iritabilitatea contractată de frageda fiinţă. un copăcel tiner se indreptează] nu e peste putinţă grădinarului priceput şi 'ngrijitor să indrepteze un copăcel fraged care a pornit să crească strimb.

Cănd scăpat cu desăvărşire de vermină l'a imbrăcat curat în haine noue, un mintean cusut cu fir, iţăraşii albi cu şnur negru şi pălărie cu panglicuţă tricoloră [ridea şi s'a uitat în oglindă], şi i-a zis părintele: Să le porţi sănătos, să creşti mare, cu minte şi cu noroc, copilul a pus mănile in buzunările minteanului s'a uitat in oglindă, intăiu serios [şi pe urmă l-a apucat un ris] s'a uitat lung lung şi [pe urmă] apoi l'a podidit < s'a pornit > un ris... şi de risul lui a inceput să riză şi [popa] preoteasa şi [popa] părintele. Dar când s'a intors copilul cu faţa la ei şi [privirile lui au intălnit pe ale popei] li s'a intălnit privirile [acesta s'a repezit] părintele l-a luat în braţe l'a sărutat [mult mult] cald [şi l-a podidit plănsul a inceput să plăngă] s'a pornit pe un plăns... [şi de plănsul] şi a inceput şi copilul să plăngă, şi-a plăns şi preoteasa. Pe urmă au mers toţi la biserică [Părintele a căntat foarte frumos în zioa] La toţi le-a plăcut hainele lui Nică, şi [toate] femeile care mai de care l-a măngăiat şi l-a sărutat, pentru că 'n adevĕr era un copil curăţel

Atâta numai pĕcat: copilul era bolnav: [Avea] îl apuca des] o tuse seacă... [nu putea mănca nimic]; dureri la lingurea, nu putea mănca nimic şi toată zioa 'l trăgea la somn: friguri?... deochiu?... Era boala căinească... [Măhnite zile]... Toată ziua zăcea pe prispă la soare. Măhnite zile... măhnite nopţi. [Doftori dela oraş], descăntece... de geaba... se stingea vezĕnd cu ochii... I se prăpădea copilul. Fusese [scurtă] mare dar scurtă şi adĕncă bucuria, dar (*două cuvinte indescifrabile, anulate*) şi cu căt [fusese mai scurtă] o vedea scurtăndu-se cu atât [era mai grozavă] creştea fioroasa inchipuire [că această bucurie va trebui să se sfirşească] că [neaşteptata fericire trebuie are] azi măine trebue să se sfirşească fericirea neaşteptată.

Părintele [adormise] aţipise despre zioă imbrăcat... şi preoteasa sta lăngă bolnav, care dormea de [mult] o zi intreagă.

(11) — Scoală părinte! strigă femeea sperios! Nu mai suflă!

Omul se ridică aiurit in picioare se repezi la copil il luă în braţe şi fugi ca un nebun in curte strigănd:

Săriţi! Săriţi!

[Se făcea zioă] [Era] Rĕsărea soarele. O mulţime de oameni se strinseră. Popa puse copilul jos pe prispă şi il bocea in genunchi preoteasa îi ţinea luminarea.

Un descăntec cu apă neincepută... Copilul [resuflă] mişcă... [trăieşte oftează]... Deschide ochii... resuflă [bine şi adănc] şi zice cu glasul [amorţit] stins: *Mi-e foame*!

[Incet incet bunul doftor] acea fiinţă curăţită şi premenită pe din afară trebuia premenită şi pe dinăuntru Bun doftor aerul [Podenilor] Dobrenilor El a premenit fiinţa aceea asta era treaba lui şi a luat-o foarte binevoitor asupră-şi el s'a insărcinat cu asta [Ştiut că a premenit] acea fiinţă pe dinăuntru [cum o premenise], şi a fost dureroasă şi crudă operaţia, dar era neapărată şi din norocire a isbutit aşa de bine! [Şi toate grijile, toată spaima au fost] [era] [acu uitate]; [şi Nică şi viaţa] [băiatul se făcea din ce in ce mai voinic şi mai frumos se rumenea ca un mĕr

Băiatul jigărit de acum cătva timp]

Săngele proaspăt

Băiatul [a] scăpat cu desăvărşire incepu să prinză rumeneală [in] obrajii lui aşa de vestezi altădată şi [acuma de aşa]

Fusese o luptă infricoşată Viaţa [pornise biruitoare] păşea acum inainte strălucitoare şi măndră de o aşa de grea biruinţă [Băiatul creştea mereu < ? > ochii luminoşi şi pĕrul

* îşi umple ochii lui posomoriţi [mari] [frumoşi] intunecoşi de lumină şi de veselie

* preoteasa atirna Popa Ion pune atirn)

Pe cănd Popa Ion atirna in biserica din Dobreni o icoană nouă dăruită de el Maicii Domnului, pentrucă şi ea îi dăruia [i-a fost dăruit ce o rugase] ce a fost rugat-o el, in oraşul de reşedinţă era oarecare mişcare la cafeneaua din centru. Se aflase de urma [» pungaşului »] lui Nică Boerul.

(*Rândurile ce urmează, până la sfîrşitul filei 11, sunt scrise diagonal, probabil pentrucă nu sunt în continuare*).

» Ce-ai făcut căine? » urlă Ileana şi [repez] arunca [aduse asupra] voi să s'arunce asupra lui. Dar intr'o clipeală o lum şi un trăsnet, [şi] femeea [căzu pe spate] dete un ţipet şi [căzu] puse măna la sin, vru să facă un pas şi căzu pe spate

Sare şi trage clopotele

Satul se stringe

popa luă de mănă pe Cuţiteiu după dĕnşii se luă tot satul.

— Mi-am impuşcat copiii! Ce frumoşi era!...
Ce bine se potrivesc O supremă
[şi căzu trăsnit jos] fulgerat
Bătrăn [Popa] se uita cu dragoste cea mai inaltă
la cele două trupuri tinere
(*cuvânt indescifrabil*)
* Legaţi-mě! Luaţi-mě! Duceţi-mě.

(11 bis) [Căte a intimpinat pe urmă au fost poate mai grele]

Dispariţia lui [Nică Boeru] fireşte nu putea trece neluată in seamă: era o pagubă reală pierderea [pentru obicinuiţii amatorii de petreceri societatea orăşelului de reşedinţă pierderea < unui astfel de amuzament > micului bufon. Nu se stia ce să fie fugise? murise Şi la cercetările ce s'au făcut S'a crezut întăi că se 'necase ori că murise undeva] Acum se aflase adevěrul. Gazeta din localitate da o notiţă [din care resulta] în care se arăta că [el băiatul micul măscăriciu] fusese răpit de un popă dela ţară acu şase luni in vremea iarmarocului care venise într'o noapte] beat la Cafè chantant că mai înainte şi pe urmă umblase din vătăşel în vătăşel căutănd pe copil

* era la iarmaroc De sigur luase pe Nică

Procurorul tiněrul procuror a luat atunci serios afacerea in mănă şi « cu o inteligenţă şi cu un zel care-i fac adevěrată onoare » din cercetare în cercetare a descoperit că victima raptului se afla la popa Niţă din Dobreni. Atunci procurorul însoţit de suprefect şi de forţa publică a făcut o descindere locală

(12) [A avut o vorbă tare procurorul cănd] [părintele] [popa]
[» *Dura lex, sed lex,* şi legea protege pe minori! »]

Revoltat că vrea să-i răpească copilul popa a făcut o [adevărată] aşa de elocuentă apărare a cauzei sale. Un copil pierdut în mijlocul unei lumi [nemiloase] aspre, băntuit de foame, în prada unor porniri ruşinoase şi omoritoare chiar pentru un om matur, [nebun de] bolnav [dormind] găsindu-şi culcuşul Dzeu ştie unde; o biată [mănă de carne prea crudă] fiinţă crudă şi < de > nevinovată bătută de [vijelie] aşa vijelie înverşunată: copil de opt ani desfrănat prin îndemnul lumii batjocoritoare şi nesaţioase de [glume] pěcate; [batjocura unui těrg de oameni] scăpat de [aşa soartă] [adus la] vitrigă soartă intors dela o atăt de rătăcită cale, intors dela moarte la viaţă, [dela iad] Un copil de om... Dormea bolnav, [cu cree] cu trupul [chinuit de murdărie de pecingine] fript de pecingene murdară cu sufletul smintit de ticăloşie... Ce ar fi făcut copilul ăsta când ar fi inceput zloata ploaia, ninsoarea şi gerul cu picioarele goale şi crăpate etc.... Ar fi murit....Ce ar fi putut ajunge dacă putea lupta cu atătea

resista
infrunta atăta

Temniţa
Spitalul de nebuni
Ori putea să moară
fiinţa aceasta plăpĕndă [copilul]

[A unui biet creştin] [şi apărat astăzi incăt creşte ca *oamenii* ca toţi copiii de creştin cu frica lui Dzĕu şi a oamenilor]

[Cu căt vorbea popa, cu atăt glasul lui se 'neca pierdea acel accent cald care]

Era o bucată bine simţită frumoasă discursul cald al părintelui, şi aproape toţi asistenţii şi subprefectul şi primarul şi notarul şi toţi fruntaşii [toate notabilităţile] erau căştigaţi aproape se aplecau în parte; dar [tinerul a ştiut să strice] procurorul «un tiner cu multă invetatură cu mult viitor» a respuns numai [căte] o vorbă < scurt şi aşa de serios > o vorbă tare [care trebuia] încăt neapărat a trebuit să [recească] restoarne toată impresia de induioşare pe care o obţinuse părintele cu elocuenţa lui.

* [L'aţi vĕzut mai nainte ştiţi cum era, iacă-tĕ]

» Popo nu poţi secuestra minorul... legea e cu el [Dura lex sed lex!]

[» Minorul] Copilul trebue restituit cui de drept. Legea protege pe minori! *Dura lex, sed lex!*

[Revolta]

[Copilul însă era ascuns]

Se scria procesul verbal

I[-l] lua [copilul]! Ce era de făcut El nu-l putea lăsa. Dar i-l ia... Popa clipi aiurit şi văzu inainte sănge... Chiar pentru o faptă [chiar] sau [numai] pentru o demonstraţie — el insuşi nu putea şti — [nu se poate şti] el se repezi in odaie şi [puse măna] luă puşca din cuiu, — cănd Cuţiteiu cumnatul — primarul — [prietenul] — un om trecut prin [multe] atătea — intră după el...

* Priceput om Cuţiteiu!

Aşa de uşor era să scape din încurcătură! Şi popa vĕzu că inspiraţia în clipe aşa de inalte nu trebuie niciodată căutată [departe] la un kilometru, ea ne stă totdeauna sub nas şi cine se uită departe fireşte că n'o s'o vază

[El trece] [El scotoci discret în fundul lăzii]

El [lasă] puse puşca [la loc] în cuiu... [descuiă] [deschi] descuiă (13) lada scotoci în fund şi lăsă cu multă discreţie capacul aşezend peste el velinţa la loc. Cuţiteiu [ieşi] trecu iarăşi în odaia unde se scria [procesul verbal] procesul care sub dictarea procurorului ajunsese la paragraful final [legea protege legea trebue să protegeze pe minori cănd Cuţiteiu cere voe] « şi legea protege trebuie să proteagă... » Cuţiteiu intrerupse cerend iertăciune [politicos] voia să-i spună ceva Dlui procuror şi-l intro îl luă la o parte
şi ieşiră amăndoi în tindă

— « Dle procuror, zise Cuţiteiu cu o privire şi o intenţie adăncă, popa este un om foarte de treabă... poftiţi... poftiţi! » şi deschi-

zĕnd uşa, introduse politicos pe tinerul licenţiat în odaia unde l aştepta părintele.

Procesul verbal [s'a ter] nu mai trebuia schimbat. Totul sta in concluzie [finalul insă a luat] spre mulţumirea [tutulor] notarului [a legei dure] şi a tutulor [o întorsătură fericită] Reprezentantul ministerului public dictă spre incheiă «luănd in consideraţiune informaţiunile cele mai amenunţite care unanim arată pe Sf. Sa părintele Ion ca pe un om cu cele mai frumoase calităţi morale, considerând progresele fizice şi morale realizate sub îngrijirea [şi educaţia] Sf. Sale părintelui Ion din Dobreni de orfanul Nică supranumit Boerul, [a lăsa] remăne acest orfan sub paza şi respunderea acestui meritos şi caritabil preot»

[Şi] Seara a fost [la părintele] masă mare. Preotul sărută măna Dlui Procuror care a trebuit să cedeze rugăminţilor tutulor şi se remaie a pleca a doa zi a ridicat un toast făcĕnd cele mai sincere şi mai călduroase laude sentimentelor umane [şi patriotice] ale părintelui, al căror exemplu nu se poate indestul lăuda şi recomanda [A fost foarte entusiast] Tinerul procuror vorbea [foarte mult] Masa [era] a fost foarte animată toată lumea mulţumită [şi nu se poate spune ce era mai] Diplomatul Cuţiteiu zimbea cu mult înţeles şi [clipea făcea din cand in cand cu ochiul preotului] facendu-i cu ochiul preotului, pe cănd acesta ţinea intre genunchi pe Nică şi, cu găndul pe altă lume, îl îi [măng] trecea incet cu măna prin pĕrul moale.

*
* *

II

Unei femei ca preoteasa Sultana, aşa de bună [şi de miloasă pentru cu] cu un serman copil străin [luat de pe drumuri] trebuia să-i dea Dumnezeu o bucurie: şi i-a dat-o [fetica ei] — [ce ciudată idee a avut părintele s'o boteze Lucia!] — [e un nu e un nume ca lumea] In acelaş an [i-a dăruit] a avut o fetiţă

[greu se creşte un copil. Dar a crescut, şi Nică pănă să plece la Bucureşti Copila e de şapte ani şi pănă să plece Nică la Bucureşti unde]

Erau fericiţi. Nu trebuia să mai mănie pe Dzeu... Ce-i drept! Ei!... dar dacă n'ar fi fost preot Nică ar fi fost acum lumea toată ar fi ştiut ce bănuia el: Nică este carne din carnea mea sange din sangele meu...

(14) N'a avut insă parte biata [femee] preoteasă [să se bucure] să-şi vază copila la casa ei. Pe ea a chemat-o Maica Domnului de vreme. Mult a plăns-o părintele pe blănda femee pe care o iubea atăta pentru sufletul ei cel bun, pentru mila ce avusese de sărmanul copil cules de pe drumuri. Vĕduvul nemăngăiat şi-a măritat copila curĕnd după moartea nevestii. — E un om de treabă ginerele lui, [om cam] dar e un om fără mult cap... e un om de care

un altul reutăcios poate ride... vorbeşte cepeleag, cam urit şi moale de genunchi. In sfărşit nu e ce ar fi să fie

←—— Vezi 5

Nică e de un an aici în sat invěţător. Cu multă greutate... [Popa] < să inlăture influenţele politice >

* trebuie să plece

Preotul a reuşit să-l strămute la Dobreni; [pentru ca influenţele politice] dorul ce a avut să aibă pe tĕnărul invĕţător lăngă dĕnsul, să-l aşeze şi să-l insoare... i se plăteşte acuma foarte amar. Şi de aceea, [cu ochii pe garoafa uscată] din ochii bătrănului [pică] [fierbinţi lacrimile] [care păţise atătea în viaţă; că n'ar fi trebuit să plăngă] pică pe garoafa uscată din carte lacrimi fierbinţi. E tare măhnit şi [oricăt] zadarnic [ar căuta] luptă sa gonească găndurile care-l framĕntă: căntecul de afară i le incurcă şi mai [mult] tare: Ileana, fata lui, nevasta lui Matache... Bărbatu-seu la treburi în oraş... are să lipsească doe trei zile — ... ea [cănta şi 'n glasul ei este o căldură] şade jos in curte cu bărbia rezemată in măna stingă şi căntă. [Dar acum] [Glasul ei arde şi căldura] Ileana căntă frumos, e ştiută Dar acum căldura căntecului este deosebită, mlădierea lui este tocmai din adăncul cel mai ascuns al sufletului:

* [e o văpaie un foc nestins neinchipuită in simplicitatea acelui căntec şi când zice dorule! dorule! acu domoale şi par'că sfinte acum repezite şi puternice infricoşăte căntecul ei simplu şi < şi duios > era o văpaie neinchipuită acum se stingea glasul ca un acum resuna cu o tremurătură nervoasă In melodia simplă dar suavă era un plăns atăta inţeles vaet de descurajare] glasul ei arde. Omul care inveţase atâtea < prada gândurilor plănge pe garoafa uscată in ladă inţelege >, inţelege nenţelesul vede limpe ştię bine care sunt coardele] ascultă muşcându-şi buzele inţelege limpede ce putere a ridicat aşa de sus coardele căntăreţii ce resŭnau atăt de [infricoşate] petrunzetoare

[In] O melodie simplă şi monotonă, [era o lume intreagă de] câte inţelesuri [vaetul [de descurajare] cătă pierzare de suflet, [plănsuri de resemnare]... [pofte arzeto mistuitoare] căte făgăduinţe fără margini, cătă poftă arzetoare şi multe şi multe, pe care toate numai [limba] graiul mamii mele ştie să le spuie cu o vorbă: *dorul*. [Dorul! acela il ştia tatăl Ilenii pentru că-l simţise şi acuma] Fata cănta căntecul tinereţii lui... şi [accentele] căntecul ei il [ridica] lua 'n sus ca pe nişte aripi largi şi puternice şi-l ducea [trimitea inapoi] inderět cu treizeci de ani [el < găsea > vedea şi curtea seminarului vedea luminos şi curtea seminarului] şi de acolo 'l lăsa [să-i bată inima aşteptand momentul] se 'ntoarcă (*sic*) încet cătră clipa de faţă [şi de aceea acuma se inşirau inainte-i] vedea unul după altul in toată limpezimea toate inelele ce făcuseră lanţul vieţii lui.

Căntecul ei nu mai era de suferit [trebuia să-l reteze Popa] Tata inchise cartea repede o puse la păstrare şi apoi ieşi pe prispă şi o [chemă] strigă brusc.

Ea se opri [deodată] din căntare, se şterse repede la ochi şi s'apropiă.

— Ileano! — Ileano! zise popa tremurănd şi fulgerăndu-o cu privirea E păcat.

— Taică!

— E păcat... repetă popa mai apăsat... ruşine şi pecat! şi ieşi pripit din [curte] ogradă şi porni la deal fără să se mai uite inapoi.

←——— Vezi 19

Se ducea la Cuţiteiu Avea nevoe să vază un prieten.

(15) Nu doar că avea să-i spue ceva, dar omul vrea să fugă de el insuşi, îi era cu neputinţă să remaie singur cu găndurile lui. Batrinul Cuţiteiu [robotea căte ceva prin curte] era la poartă. Popa venea să-i spuie multe. Se aşezară amăndoi pe [prispă] pălimar [şi Cuţiteiu porunci.] De măncare n'avea poftă părintele; dar un pahar de vin, bucuros. Cuţiteiu porunci nevestei să scoaţă o cană [o cană *mare*] de vin din [pimniţă] pivniţă. Femeea aduse cana, [aşeză] şi merse să culce (*sic*) dupăce puse [la fereastră] in odaia de lăngă pălimar o lampă la fereastră, ca să-i lumineze. Intre < un om şi > altul şi tine este ca dela o stea [din departa] la alta. Ardè colo un soare [nemĕsurat de mare] uriaş [şi flacăra] şi din depărtările [fără margini nemĕsurate ale chaosului un altul] dincolo altul Printre invĕrtitoare pulbere de [stele] lumi [unul] un uriaş de flăcări d'abia [vede] zăreşte pe celălalt ca o schinteie [mică] ce clipeşte pierdută in negura [căpătai] fund. [De câte ori nu se mai zăresc chiar deloc şi nici nu bănuesc măcar unul de altul. Aşa [focul care arde mistue] [un suflet se pare altuia] se pricep oamenii [unul pe altul] intre ei, atăt pot inţelege unul altuia sufletul

[Era o depărtare departe Cuţiteiu de popa şi pentru aceea]

Steteau faţă 'n faţă cei doi oameni dar foarte departe unul de celălalt, şi

[Temerile părintelui pentru cinstea Ilenii... Cuţitei ridea zimbea la toate Cuţitei zimbea sceptic cănd la destăinuirile prietenului seu. Descoperirea popii era un lucru vechiu pentru diplomatul Temerile părintelui erau]

depărtarea aceasta reducea la proporţii ce nici nu mai merita socotite spaimele exagerate ale părintelui Ce lucru aşa mare şi grozav era la urma urmelor? [Cuţiteiu] E ceva [mai lesne intemplător] să se intĕmple mai lesne? Un tĕner Se iubesc doi oameni tineri. Lume!

« Eu [de cănd i-am vĕzut] ştiam dela 'nceput că o să fie incurcătură! » zise Cuţiteiu [rĕzind zimb] cu zimbetul lui obicinuit [şi-şi bău paharul şi ciocni paharul]. Dar nici că se putea altfel [Ileana e frumoasă Femeea e frumoasă Fina e frumoasă el e frumos se potrivesc la versta la mers Am vezut asta] Intai [numai am bănuit] bănuià numai dar acu [işi poate pune măna 'n foc] mi-aş da capul... Acu vre-o trei sĕptămăni duminică dimineaţa [şedeam la

poartă] ieram in grădină. Ei trecea amăndoi pe lăngă gard... [şi se oprea] mergeau incet şi vorbeạ (*sic*) şoptit... N'am putut s'auz nimic. Atăt numai mi s'a părut cănd s'a oprit în loc şi s'a uitat unul la altul că ea zicea: nu te crez... Şi el zice: o să vezi [rĕspundea el]... Am ieşit repede din grădină şi [le am] pănă să ajungă ei în drumul ĕl mare cum mergea domol şi se tot oprea le-am ieşit inainte la poartă. [Ii vedeam venind] Venea amăndoi legănaţi par'că umbla pe-o apă; [trecea] ar fi trecut pe lăngă mine şi nu mĕ vedea

— Buna dimineaţa fina! Bună dimineaţa, Nică!

— Sărut măna, naşule.

— Da 'ncotro?

(16) — Mergeam şi noi la biserică... Ne am intălnit mai colea cu neica Nică...

[Şi nu se uita] Imi vorbea mie şi [se uita]... cu ochii la el... [Am privit] M'am uitat pe urmă lung după ei... pănă a intrat amăndoi in curtea bisericii şi ce să mai vorbim taică de geaba; [am zis şi eu cand am vĕzut cum să fie] dacă aşa a făcut Dumnezeu lumea asta a noastră: am zis şi eu — «Ei! aşa da! aşa 'mi place şi mie!» N'ai ce-i face! Boala fără leac trece cu vremea, A intrat boala 'n sufletul lor n'o mai scoţi... S'apoi adică ce-ar fi să-l lase pe părlitul de Matache — un nevrednic om insurat de trei ani şi n'are măcar un copil... Şi să ia pe Nică » »»——→

Era de prisos să mai răspunză popa la asemene cuvinte, şi pentru aceea şi tăcu [ca un buştean]

* Tot satul a băgat de seamă

Care va se zică romanul lui Nică cu Ileana era mai inaintat decăt credea el... Şi poate Cuţiteiu vĕzuse incă puţin Popa işi simţi gătlejul aprins şi uscat, bĕu [pe neresuflate] doĕ pahare unul după altul şi apoi inghiţi in sec, şi incă unul.

←——«« — Asta căt oiu trăi eu, nu se poate, zise popa

— [Da de ce nu] Ce se potriveşte? Dece?

— [Pentru] Că nu voiu eu...

* Cuţiteiu se 'nfierbĕntă la vorbă

— Ei asta-i, par'că ei o să te 'ntrebe pe tine Şi dacă-i vorba tot mai bine să-i fie nevastă decăt ţiitoare... Uite popa cum se miră, par'că intăia oară a vĕzut d'alde astea. Tu n'ai fost tinĕr, mă? Nu ţi s'a 'ntămplat? Mie mi s'a intĕmplat; [dar reu de tot] şi incă la mine era reu de tot Era mai mare pĕcatul La mine a fost ca nelumea. Iaca pot să'ţi spuiu ca la un duhovnic ce eşti: eu mĕ 'ndrăgisem de cumnată-mea de nevasta lui reposatul frate-meu. Să murim şi ea şi eu şi mai multe nu. Tu nu erai pe vremea aia aici erai la şcoală [tocmai te duseşi la Bucureşti] tot satu ştia şi frate-meu ba. Bietul reposatu neica prost era!... Par'că dracul il impingea să mă ajute el: Ţiu minte că odată zor nevoe să mă duc la tĕrg cu ea, că el avea treabă la deal. [Mĕ pus] Bucuria mea: mĕ şi pusesem in căruţă cu ea cănd iacă-tă sora taichii, maică-ta re-

posata Dzeu s'o ierte, cuminte și bună femee era... a venit s'o luăm și pe ea cu noi... Și n'a fost chip o zi intreagă s'o rĕtăcim prin tĕrg. Taica mĕ dăscălea p'o parte, maică-ta pe alta. Și unul și altul o păzea pe Sultana de nu te puteai apropia. Ce mi-a dat pĕcatul in gănd? Să fug cu ea 'n lume... Cine să le fi spus... cum or fi aflat-o și asta nu știu, numai atăta știu că m'a vĕndut ca să scape de mine și pe mine de pĕcat

— Cum? întrebă popa

— Iaca m'am pomenit intr'o zi dis de dimineață cu o larmă mare 'n sat... Chiote, țipete de mueri și de copii. Ce e? ce e?... Alerga aleșii cu ceaușii să prinză flăcăi la miliție. N'apucasem să-mi pui minteanu pe mine și mă pomenesc cu Sultana găfăind: « fugi, Costandine? [că a venit mă să te] după tine umblă să te ia! »... Odată mi-a fulgerat prin cap: asta taica mi-a făcut-o: că-mi spusese cu vre-o trei zile nainte: mă Costandine tu ai fi bun de dorobanț! Ce nu vrei tu mă să te bagi la miliție... Acu zic: Tot mă ia... incai... am apucat-o pe Sultana [în brațe] de [mijloc] mănă și am smucit-o in odaie. Ți-ai găsit... nici n'am apucat să pun măna pe [iveru] ușa s'o inchid (17) și iaca taica turbat in ușă cu un topor în mănă: Ticăloșilor, vĕ trăsnește Dumnezeu! Vĕ crăp capul ca la niște căini! Intraseră in curte — i dau brănci bătrĕnului căt colo și ies afară pe prispă [cu cuțitul] și pun măna pe prăsele... « Mă, zic, el de-o pune măna pe mine îi vers mațele! Și o iau la fugă spre părleaz... Ei după mine. [Parcă-l văz] Un ciauș de dorobanți voinic și inalt căt malul venea ca o furtună și invĕrtea peste cap ștreangul parcă-l vĕz acuma... [Cănd] Dă-te nu te da, cănd să pui piciorul dincolo peste gard, mi-a și aruncat lațul de găt și [n'am] m'a intors inapoi pe spate... [Ce să te mai lupți]... M'am sbătut [destul] căt am putut da 'mi luase apa că ce să faci cu lațul de găt mĕ 'necasem de tot nițel să mai fi strins, mĕ curăța [de tot] M'a legat cot la cot și m'a dus...

— [Pe urmă?] Ei și?

— [Pe urmă] Ei și... m'a dus? (*sic*) [Să mĕ plătească taica] Cine era să mĕ plătească?... Taica? M'a dus la tact și d'acolo [la cazarmă] [București] oraș... Am fugit odată cu găndul să viu să iau pe Sultana și să m'apuc de hoție 'n codru... M'a prins... M'a bătut și m'a inchis... Am sărit intr'o noapte peste zid... cam despre ziuă a prins paznicul de veste s'a luat după mine și m'a impușcat in picior — ș'acu am semnul — iar m'a prins și iar m'a bătut și am stat inchis... mult... pănă a venit să mĕ [cumpere] plătească și cu ce cheltueli plata omului in loc... și infundă în dreapta infundă in stănga cine te găndești?... Bietul [neica] frațini-meu... Cănd m'am intors [in sat] acasă... Sultana avea doi copii... fusese bolnavă multă vreme și se făcuse urită [de foc] Cănd am vĕzut-o [par'că mi-a fost rușine] m'a apucat și pe mine și pe ea o rușine.

— Pe urmă?

— Pe urmă m'am căsătorit şi am trăit cum mă ştii. Bodaproste lui taica Dzeu să-l ierte iel m'a scăpat de păcat... că cum eram nebun il făceam... il făceam şi era făcut... Dacă 'ţi spun La ei nu e nimică... De astea [se ve] in toate zilele La mine era păcat mare... [mă rog ca un frate] cumnată, nevasta lui frate-teu... mă rog caşi o soră... Da ei! nu vezi tu ce potriviţi sunt... [par'că] Nu vezi că şi seamănă amăndoi...

←———«« V. 19

Venise popa chipurile [chip] să caute linişte la Cuţiteiu vĕru-seu. Nu < cu > vin, < cu > otravă-i dăduse Cuţiteiu să bea [sau: cu vin?... cu otravă 'l cinstise Cuţiteiu]. Şi de[aceea] aia se [şi] 'ntorcea părintele către miezul nopţii spre casă cam pe 2 cărări, fără să poată găndi ceva [luminos], fără să [poată] [face] [lua o hotărîre] apuce in minte calea spre o hotărire. O silă nespusă, un fel de desgust amar, mai [apăsător] sdrobitor poate (*două cuvinte indescifrabile*) decăt chiar desnădejdea; le [măcina găndurile şi apăsa lăsa pe sufletul lui] se lăsase pe sufletul lui [la povestirea]

[Care va se zică nu mai (*cuvânt indescifrabil*)]

[ii era somn şi mergea de atăta canon] [şi mergea intins să se culce]

20 merge la prefect

(*cele ce urmează sunt scrise diagonal pe restul feţei*):

Merge la invĕţător

19 jos A urmat o scenă etc.

până la atunci găndi popa bine la [istoria] povestea lui Cuţiteiu

(18) < [Cuţiteiu Se ducea]

Nu doar că avea să-i spuie ceva, dar [omul] vrea să fugă de el insuşi îi era greu să rĕmăie singur cu găndurile lui >

*
* *

Oricăt era de tinĕră Ileana ea [a trebuit să 'nţeleagă] inţelesese [dintr'o singură vorbă] bine că tată seu citea [bine] în sufletul ei tot aşa de lămurit ca în cartea lui dela biserică. [Dar era atăta] Ei ş'apoi cine ce treabă are?... Ruşine... Ce e ruşinea? Cinste? Ce e cinstea? Frică?... De cine? De ce? [Dar... să ştie lumea toată... Ei şi? S'o bată, s'o chinuiască, s'o omoare? Ş'apoi cine? Cu ce drept? Bărbatul ei?] Matache? tontul? [Acela] Cărpa?... Se incerce... o să-l lase şi pace bună... ţie-şi averea pe (*cuvânt indescifrabil*) Lumea?... Dar poate să afle lumea toată... [poate s'o chinuiască, s'o sfâşie de vie, să-i rupă bucăţi din carne] Cinstea? Ce e cinstea? Ruşine?... Nu mai are. [Să] Da, să ştie toată lumea tot satul; [vreau eu] vrea să ştie [toată lumea] toţi şi toate!

* NB tot la a III persoană

mi-ar părea rĕu să nu ştie [toată] lumea 'ntreagă. pentrucă nu-i (*sic*) mai [poate să se bucure] e de ajus să se bucure 'n taină de fericirea ei... Atăta vreme păstrată asncunsă, o ineacă...[ar] căntecul nu-i mai ajunge ca să-şi arunce focul afară... [are] vrea să iasă

pe drum şi să-i [strige] spuie oricui l-ar intălni, are să meargă într'o zi mare la biserică şi când o fi tot vileagul strins să strige la toţi în gura mare, că-i plesneşte inima de atâta [foc şi dragoste] chin ascuns că fără el [moare] înebuneşte, şi [moare] omoară pe cine i-o eşi înainte şi [moare şi ea ca o] stringe singură de gât cu ghiarele ca o fiară nebună...

* Fuseseră certaţi pentru mofturi Era apucată bine Şi [se legăna amorţită ca de o durere] cu măinile. [în capul ei frumos care-i ardea de friguri femeea se legăna] incleştate in pĕr[ul bogat] femeea işi legăna capul ei frumos [la dreapta şi la stânga] când într'o parte când într'alta [ca să-i potolească durerea]

[La spatele caselor] De dindosul caselor porni — aşa de tărziu — semnalul cunoscut [atât] de [mult şi de] aşteptat [Ea se repezi ca o fiară flămândă la pradă] [Flămândă se repezi la pradă] Fiara nebună dintr'o aruncătură fu de gătul prăzii Ci vino odată, gemù.

Dintr'o singură resuflare glasul învelit] [cu glasul înecat de sânge] [cu glasul înecat răguşit] şi apoi urmă [pe neresuflate] cu o volubilitate [vârtejul torentul glasul sângelui inflăcărat glasul astupat] inspăimântătoare Ce faci? ce stai?... Ce vrei?... vrei să mori (*sic*) zi tu că vrei să mor... şi mĕ jur [pe maic] pe sufletul mamii din groapă, să n'apuc să vĕz lumina zilii, să mĕ gunoesc la garduri [până să fugă oamenii] până să fugă şi câinii de mine [şi le fie scărbă şi câinii să-mi lingă rănile] să vĕz cum imi cade toată carnea [de pe oase] —

* à refaire et à développer

feşii, şi-mi putrezesc oasele până la meduvă, [să mi se 'ncuibe] jiganiile pamentului să mi se 'ncuibe in coşul pieptului să-mi furnice 'n ţeasta capului zi că vreai să mor şi mor... mor... » [Şi căzu] Ochii ei se 'nchiseră obrajii şi gura ii ingheţară şi căzu inţepenită in braţele lui

[Era o putere de neasemănată (*sic*) care sguduia]

* *monstruos*

[Era aşa de caldă şi de dulce noaptea aceea. De departe pe dealul de dincolo de gârlă se vedea focul un foc care aci se stinge aci s'aprinde]

Când de suflarea lui, ea işi [veni în fire recăpătă] căpătă iar puterea [şi conştiinţa] se puse să-i (19) povestească plângând cât suferise de lipsa lui... cătă [desperare] desnădejde coprindea sufletul când gândea că el n'o mai iubeşte... şi că toate... toate s'au isprăvit intre ei... şi atunci socotea că numai moartea poate să-i [potolească] curme nenorocirea asta... şi se gândea care ar fi moartea a mai crudă şi a mai dureroasă... Atunci el ii spuse

[S'au sbătut mult unul in braţele altuia:

Şi apoi jurăminte nebuneşti]

S'au sbătut astfel mult unul in braţele altuia, când se auzi [poarta] portiţa trintită: venea părintele. [Ileana se smulse din braţele lui Nică şi-i eşi inainte] Amĕndoi [se opriră] remaseră nemişcaţi. Bĕ-

trănul intră in casa lui. De departe din fundul grădinii de unde şedeau ei se vezu fereastra dela odaia lui luminăndu-se... [apoi lumina stingandu-se... apoi intr'un tarziu]

« Să ştie el că sunt aici zise Ileana [rizĕn] m'ar omorî! » [Şi povesti căt de brusc o apostrofase]

[Popa] Batrinul stinsese luminarea şi la lumina candelii se trintise pe pat: [povestea lui Cuţiteiu il ameţise] cu toate că foarte obosit nu putea adormi,,. < intr'un tărziu >: el aţipea; [dar cănd] era tocmai să treacă păşească hotarul fericit dincolo de care găndurile [şi icoanele] scapă din ştirea noastră ca să alerge şi să-şi ţopăe danţurile lor bizare < să > sburde după placul lor; el sări repede in sus... un sgomot in curte... o uşă se deschidea şi se 'nchidea in casele de alături unde şedea fiică sa, erau şopte (*sic*) inăbuşite... Bătrănul ieşi repede pe prispă... Nimic... Fusese o părere bolnavă... Merse să vadă la casele de alături... era intunerec peste tot, ocoli imprejurul caselor... Nimic. Bătu la fereastra dela odaia Ileanii... mai tare... şi mai tare... nici un rĕspuns... Dar auzise. Să spargă [uşa]... să spargă uşa! şi [se repezi cu creerul inecat in sănge] se duse la el. Işi puse măna găfăind pe inimă [Inima i se bătea]... luă toporul şi se 'ntoarse la uşe... [păn] cănd pipăi prin intunerec locul unde era clanţa, dete cu măna de verigă: era pusă şi incuiată cu lacătul... Nimeni in casă... [Cu capul gol,] Cu capul gol [cu picioarele goale]

* Cu pletele lui cenuşii desfăcute şi lăsate [fluturate in vănt] in voia văntului [ii era frică să o mai vază să mai dee ochii cu ea] Bătrănul ieşi [mănat] pe poartă in fuga mare. In căteva clipe ajunse la şcoală... inchisă cu lacătul

[Fereastra dela] La Ileana era lumină Era singură se desbrăca să se culce. [Indĕrĕt] [Inapoi] [Indĕrĕt] [Inapoi la şcoală! uşa dela şcoală era deschisă] Inapoi!... la şcoală lumină. El sui dintr'un pas cele trei trepte ale prispii şi se uită pe fereastră Nică sta pe gănduri la masă, [cu lampa] cu capul rezemat pe măna stingă... [el scriea] [şi cu condeiul in mănă.] Frumuseţea tinĕrului ingheţâ (*sic*) privirile lui pierdute cine ştie unde şi zimbetul de nespusă fericire care-i strălucea [lumina obrazul lui] obrajii... incremeniră pe omul de afară... [El inchise ochii şi bătu cu putere in uşă El işi] [Seninătatea] Era atăta [inălţare] pe [figur] chipul cel tinĕr incăt batrănul intoarse [ca de frică privirile] ochii de frică dela acea privelişte; [coborî cu cea mai mare discreţie treptele şi se duse acasă]... [Ileana dormea El n'o deşteptă] o clipă stete la indoială apoi bătu hotărit şi cu putere

A [fost] a urmat o scenă foarte neplăcută. Imputări amare de nerecunoştinţă [atăta făcuse] Ruşine păcat, [rugăciuni] protestări călduroase de nevinovăţie... [făgăduinţe jurăminte Ruşine păcat] Erau numai glume umflate de gura oamenilor... Nu trebue un bărbat in toată firea să se rătăcească după mintea slabă a unei femei bolnave... Şi la urmă scurt... o voinţă hotărită până la

sănge a impedica ruşinea şi păcatul. [Se făcea] ziuă când popa îşi spuse cuvăntul din urmă... Popa putea face să fie permutat invĕţătorul... Ii dedea o sumă insemnată;

[Du-te d'aici dela noi totdeauna o să fii caşi copilul meu Eu <tu> poţi (*sic*) să fac să te permute]

îi găsea o fată frumoasă şi cu avere să-l insoare... il iubea ca pe cel mai scump copil al lui... Şi asupra acestor <a>cuvinte [simţind] bătrănul simţi că energia ii scade... [Şi] plecă fără să mai răspunză la observaţiile tinĕrului care cerea timp ca să se hotărască avu rĕspunsul invĕţătorului: [acesta] ii era peste putinţă acestuia să se permute acuma... mai tărziu da... acuma nu trebuie să treacă examenele... la toamnă... când o căpăta numirea definitivă... atunci găndi popa... [Jertfa care o cerea] [Popa cerea prea mult... o aşa jertfă nu se cere]

Când se deşteptă a doua zi popa... şi găndi mai limpede la cele petrecute vĕzu cu durere că ceruse o jertfă care nu se capătă uşor... decăt oricine o ştia el mai bine... [Şi povestea] o jertfă care trebue luată cu d'asila, nu se dă de bună voie, şi-i clipiră [in memorie] pe dinainte toată povestea lui Cuţiteiu [Matache] [Matache sosise]

(*In manuscript întreg paragraful*: A urmat o scenă — Matache sosise, *este incadrat cu creion roşu*; *peste el, notat*: v. 14, *iar la sfîrşit*: v. 17, *tot cu creion roşu*)

(20) El se pregăti repede de plecare. Merse la grajd puse şaua pe cal şi porni... Când rĕsărea soarele era departe... [Lung] Drumul a fost lung şi scurt... lung de [nerăbdare] neastimpăr scurt de gănduri. O să primească prefectul... planul şi dorinţa preotului era in adevĕr foarte indrăzneaţă; [dar el se armase] Dar el nu mergea cu măna goală

Prefectul era o veche cunoştinţă, era procurorul de odinioară [El a pri] Nu mai era tinĕrul vesel de altădată, era un om matur serios avut [şi aşezat] şi cu o putere considerabilă in judeţ [Vorbea puţin şi asculta mai mult] [avut şi considerat] [şi mai ales inţelegea perfect]

Era in localitate stilpul partidului dela putere. [cunoştea perfect oamenii şi lucrurile in judeţul. Foarte]

Era aproape 20 de ani de cănd nu se vĕzuseră de aproape L'a primit pe preot [foarte bine şi l-a recunoscut imediat] cu multă amabilitate [şi asta l-a incurajat pe bătrăn să atace repede cestiunea afacerea care-l aducea. Ceeace dorea preotul era un lucru greu... mai ales acum cănd asupra administraţiei s'au colportat atătea]

[Prefectul cu toate că « ţinea mult la dănsul » nu putea incă promite nimica... Era in adevĕr ceva. Cum se putea in adevĕr lua in armată un invĕţător om de 28 de ani... care funcţiona ca invĕţător... dela vĕrsta de 20 de ani... Da insă fostul Din vorbă 'n vorbă fostul procuror intrebă pe preot: Unde şi cu ce titlu fusese tinĕrul in cestiune invĕţător la versta de 21 de ... Şi află că la acea

verstă de 21 de ani ani era demisionat până la 22 de ani un an de zile fusese fără slujbă, deoarece aşteptând să intre găsea capete un loc in apropierea Dobrenilor dacă nu chiar in Dobreni...]

Popa avea indrăsneala desperării — La prefect
Era multă lume la prefectul — Inapoi
Scena din grădină
apoi la băiat

(20 bis) El se pregătise repede de plecare merse la grajd puse şaua pe cal incălecă şi porni... Când resărea soarele era departe. Drumul a fost şi scurt şi lung... lung de neastimpăr şi nerăbdare... scurt de gânduri... Are să se 'nvoiască prefectul?... [Cum] şi cum să-i propuie — Cum să inceapă?... Ce să zică intâiu? Dar dacă n'o reuşi. Să vedem. Prefectul era o veche cunoştinţă: era procurorul de odinioară. [Trebuie să fie acum un om matur] era om bogat se 'nsurase cu o stare foarte frumoasă şi avea o influenţă şi o putere covârşitoare [intre] in tot judeţul. In mâna omului acestuia sta liniştea călătorului... [El i-o mai deduse odată când] El işi aducea bine aminte cât de bun fusese tinĕrul procuror odinioară cu el... [cu câtă ce uşor lăsase] cu câtă graţie se lăsase să i se smulgă o concluzie binevoitoare intr'un faimos proces verbal unde se [apăra] invoca cu atâta [căldură] putere protecţia legei faţă cu minorii. Acuma insă nu mai este tinĕrul vesel şi uşurel de odinioară: prefectul trebuia să fie un om matur acuma poate că n'o să mai meargă lucru aşa de bine — Şi aşa bătendu-se cu [gândurile] socotelile călătorul se trezi [popa] in sfârşit inaintea ochilor cu sclipeala turnurilor de tinichea din oraş Incă o fugă de cal... In sfârşit [este] intră 'n oraş: pe aceeaşi barieră ieşise acum douăzeci şi ceva de ani, ducĕnd in căruţa lui [pe micul măscăriciu Nică Boeru] comoara care trebuia mai târziu să-i amărască aşa de grozav bătrâneţea. El [ocoli abătu calul] ocoli cu dinadinsul stradele principale, [teatrul de odinioară] odinioară teatrul talentelor [apucă] uricioase ale micului bufon... [Nu voia să]

Prefectul locuia la o extremitate a oraşului intr'o casă ocolită de jur imprejur cu o grădină mare şi bogată. Preotul lăsă calul la un han in apropiere şi [apucat de o mare emoţie] intră in curte... La Prefectul era lume multă...

* Era o casă foarte [bogată] mare Cum era să propuie unui om aşa de bogat... o sumă aşa de neinsemnată...

preotul [voia să fie primit singur]... şi aşteptă in sală... D'abia se aşezase cu sfială pe un scaun şi d'odată auzi in odaia d'alături un sgomot infernal: [era o bătaie] o ceartă; ocări şi blesteme, sgomot mare de palme [apoi lovituri] buşeli şi ţipete... uşa unei odăi se deschise: o slujnică ieşi [nebună de spaimă] răgînd ca o bestie cu [capul obrazul] nasul şi gura pline de sânge [ieşi dispăru după ea] o damă [des] in négligé cu tot capul [tot inodat] plin [tot] de noduri de hârtie fierbând şi spumând ca o furtună turbată, [arunca] se luă după servitoarea bătută cu ochii scăpărĕnd cu un cleşte

de sobă strigănd: So pue [la arest] [s'o inchiză] la coteţ până măine şi amĕndoĕ dispărură pe o altă uşe. Popa se ridică in picioare [jumetate de groa respect jum] mai mult de frică decăt de respect. Până să-şi dea seama bine de ce vĕzuse, se auziră de afară alte ţipete... de astă dată jalnice lungi şi sfăşietoare... era par'că o femee care se chinuia să-şi dea sufletul Uşa se deschise inapoi şi un slugoi intră [cu femeea] aducĕnd in braţe pe [femee] dama cu capul inodat in hărtiuţi, ea era cu membrele inţepenite şi cu gătul şi mijlocul strimbe. faţa ei slabă era albă ca hărtia şi ochii mari deschişi erau [aşa de] daţi peste cap că [de abia se mai vedea sus un arc subţire] aproape numai albul se vedea, femeea gemea şi scrişnea din dinţi. Slugoiu ajutat de doĕ femei o duseră in odaia [de] unde [ieşise] bătuse pe slujnică. Peste un moment eşi... Ce e? [intrebă] indrăsni popa aiurit:

— Iaca nişte păcate, părinte! [spus] rĕspunse [servitorul] ungureanul. Şi [ca şi cu] fără multă stăruinţă, popa află căt e de rea şi de bolnavă stăpăna casii nevasta Dlui prefect. E o rĕutate ingrozitoare... Bate slugile până la sănge, le inţeapă (21) cu ace le [arde] frige cu ferul cu care 'şi face pĕrul roşit in spirt... [le inţeapă cu ace şi cănd osteneşte o apucă istericalele. [ţipă] ride plănge ţipă şi rĕmăne ciasuri intregi inţepenită. [şi povestitorul şi ascultătorul] işi făcură cruce amĕndoi...

Trecea vremea şi popa aştepta. Intr'un tărziu Prefectul ieşi din [salon] biurou să insoţească până la scară pe un boer bătrăn [Era] să tragă trăsura Dlui Senator... zise prefectul dănd cu ochii de popa care aştepta umilit in picioare... Din doĕ vorbe cei doi oameni se recunoscură... [Atunci prefectul, car] Preotul spuse: aşi vrea să trăiţi domnule prefect să vĕ spui [ceva ca la un] un foc al meu intre patru ochi... da intre patru ochi. [Atunci] Avea bună memorie d. prefect [foarte amabil] fiindcă mai avea incă doi musafiri in biurou pofti cu multă politeţă pe popa cu toate protestările de [circumstanţă] rigoare ale acestuia că e destul de bine in sală in salonul de [lăngă biurou şi dete ordin să-l] alături. [dănd ordine]

[Era bogat şi de gust: Era] in adevĕr un [cuib] petit coin exquis [care căt sub lumina indoioasă a perdelelor de] Salonul da in grădină şi reflexul verde al copacilor, [trecĕnd prin perdelele de un farmec] trecĕnd prin perdeluţele de reţea dedea mult farmec acestui interior şi bogat şi de gust

Popa intră in salon şi un moment şezu la uşă... De mult nu mai intrase părintele in aşa apartamente de mult nu mai vezuse atăta mătase... atătea oglinzi atătea draperii şi tablouri o aşa combinaţie de [frumuseţi stofe] forme şi colori. [El inaintă incet ca intr'o lume de mult incăntat] ca un călător ce [revede peste un timp indelungat] El inaintă ca un călător intr'o vale plină de incăntătoare amintiri pe care o revede după o foarte indelungată pribegie. [De odată călătorul nostru rĕmase trăsnit şi dete un ocol cu ochii Ochii

lui incântaţi deterĕ un ocol] El privi incântat de jur imprejur, şi când ajunse [se oprise] in colţul in care bătea [drept] plin lumina celor trei ferestre mari. Călătorul rămase trăsnit. Un strigăt i se inecă in piept. Ochii lui intilniseră privirile unui portret mare... Era o apariţie cerească, o frumuseţe din altă lume, cu mult mai dulce, mai blândă şi mai fericită [decât lumea noastră]... [Era femea din cea dintâi poveste din nopţile albastre] Zimbea cu acel zimbet neuitat, in care se amesteca atâta bunătate şi atâta patimă, atâta inteligenţă limpede şi atâta pornire oarbă. Bătrânul stete mult mult cu ochii 'n ochi [incepu] până nu se mai putu stăpâni, şi vrĕnd par'că să aprinză cu privirile lui ochii [petrunzetori] [al (*sic*) chipului din lumea [cea-laltă] ce-l priveau de sus el clătină din cap [cu obidă] şi zise [cu adâncă obidă] inecat: « Ei! dragă... dragă... să ştii tu ce e pe sufletul meu!... » şi omul biruit [incep] [plânse] incepu să plângă [amar] cu hohot.

« Poftim aci părinte », zise prefectul

Bătrânul tresări ca dintr'un vis adânc...

« Cine-i » intrebă el pe prefect fără să se uite la el şi intinzend mâna spre chipul din perete...

— E soacră mea! mama nevestii-mii! o femee nenorocită... A murit tinĕră sarmana...! »

Bătrânul [mestecă trecu]... [trecu] se 'ntoarse [ameţit cu figura defigurat] machinal către prefect

[Mama neves]

[Cu figura şi]

— Ei ce e? spune-ţi pĕsul... zise prefectul... [Suntem singuri n'ai teamă n'aude nimene... poftim de şezi

Popa şezu şi tăcu

— Ai vre-o pricină... Vre-o daraveră?... spune

Popa [tăcu] nu zise nimic

— Nu te sfii, zise foarte binevoitor prefectul... spune, daca [se poate] e posibil faci (*sic*) orice... te cunosc ce om eşti ţin mult la Sf.Ta.

Popa alunecă de pe scaun şi căzu [mototolit] mototol pe covorul moale

Când işi veni in fire era intins in birou pe canapea, [desfăcut la piept] şi

El işi intoarse privirile pierdute in toate părţile... dar ele nu mai intilniră [apariţia] icoana mult iubită

Popa işi ceru iertăciune: era bolnav. [amet] suferea de bătae de inimă; [şi accesul ii venis] il inăbuşise [acuma] simţise cum merge ca pe o apă 'ntinsă, că se 'ntunecă toate imprejur şi că adoarme.

(22) Se ridică, se 'ncheie binişor şi [vru] porni să plece

— Bine, nu mi-ai spus nimic, zise prefectul...

Popa se 'ntoarse... Erau singuri... Bătrânul caută in sîn scoase o basma cadrilată o desfăcu scoase [cinci] nişte hârtii de bancă şi le numără incet incet pe masă... strinse basmaua la loc o puse 'n sin şi plecă iarăşi.

Prefectul obosit... il opri

« Bine... inţeleg... toate bune... dar ce ceri trebuie să ştiu ce ceri dela mine... spune...

— [Nu cer] Nimic... [rĕspunse] ingână popa

— Atunci ia-ţi banii...

Bătrânul strinse banii la loc

— Poţi lăsa daca vrei — Eşti om cu dare de mână adăogă prefectul — [dacă vrei poţi lăsa ceva] — doĕ bucăţi... Avem să infiinţăm aici un institut pentru copiii orfani... poţi lăsa şi Sf. ta [ceva] doĕ bucăţi [pent] in ajutorul nostru... acestui institut de binefacere

Bătrânul se supuse [şi plecă salutând] fără răspuns luă restul şi plecă grăbit

* Poliţaiul *ingrijitor* subtilizează

(*pe margine, in dreptul ultimelor rânduri, un mare semn de intrebare*)

Acasă 'l aştepta Ileana. Iar cânta
Ea il intrebă vorbi foarte puţin el şi mai puţin
El nu-i vorbi deloc rĕspunse nimic la nici una din intrebările foarte puţin ii vorbi ea şi mai puţin ii rĕspunse
[Era târziu Inoptase] Inserase bine...
Omul obosit de drum se culcă...

aici 18 şi 19 până la semn

(*Peste tot textul filei 22 până la acest loc, e trasă o cruce cu crèion negru şi roşu; vezi planşa II anexată la acest volum.*)

* Spovedania = Scena finală = Finalul =

Bătrânul intră defigurat şi găfăind şi rĕmase ca o stană de piatră cu ochii inflăcăraţi in picioare

« Ce vrei tu cu mine? Ce vrei? Om fără suflet, fără lege, şi fără Dumnezeu. Taci? [Te faci că nu pricepi?] Nu vrei să răspunzi. [Vrei să mĕ omori tu pe mine... pe mine, care] Te-am strins de pe drumuri copil nenorocit [care te am luat la sinul meu] te am scăpat din ghiara morţii [ţi-am scăpat viaţa] te-am incălzit la [sinul meu] sin ca pe copilul meu te am făcut om... intri in casa mea să mĕ necinsteşti... şi [necinstea (?)] tu vrei să mĕ omori pe mine? [Ce ţi-am făcut eu ţie?] Apoi urmă cu glasul din ce in ce mai obidit Ce reu ţi-am făcut? [eu ţie om fără suflet şi fără Dumnezeu!] Cu ce ţi-am greşit eu ţie... Spune dacă ţi-am greşit cu ceva... Să mĕ căiesc şi să mĕ ierţi... iartă-mĕ... fie-ţi milă de un biet bătrân nenorocit şi amărit. Dela tine o să mi se tragă moartea. Nică, [fiul] copilul meu! <suflet> fie-ţi milă de mine şi se tira bătrânul in genunchi... şi vrea să-i ia [tinerului mă]şi să-i sărute mâinele cu d'a sila

Părinte, zise tinĕrul tremurând şi scăpând de stăruinţele bătrânului. tu să mĕ ierţi pe mine... iartă-mĕ Eu te iubesc ca pe

[taica] un tată. Tu mi-ai fost tată mie. Ştiu ce ai făcut pentru mine şi nu voiu să-ţi fac nici un reu... nici o ruşine [Daca ea nu mai vrea să trai Ea nu mai poate trăi cu bărbatu-seu... Să nu-mi ajute Dumnezeu dacă eu am vrut] Ea daca se desparte eu o iau

S-o iei tu?

Da o iau... nu mai pot trăi fără ea...

Copil nenorocit! Ţi-e soră.

Pentru că dumneata m'ai crescut pe mine...

(23) — Nu...ţi-e soră bună

— Cum?

— Tu... tu eşti copilul meu. [tu]

— Ce?

— Sănge din săngele meu

— Părinte!... vrei să mĕ amăgeşti!...

— Nu nu te amăgesc... E adevĕrat [Te pierd Nu te ştiam că trăieşti... Te am găsit]

[Şi povesti se spovedi din fir în pĕr] Am greşit... Am păcătuit şi Dzeu mĕ bate... Trebuia de mult să-ţi spun taina asta... Dar erai tânăr. Şi eu eram duhovnic... puteam eu să mă spovedesc unui copil. Dar atăta dragoste cătă ţi-am purtat eu ţie... Niciodată n'ai inţeles, n'ai bănuit măcar că eu iţi sunt tată bun şi adeverat. Pentrucă n'ai inţeles [Acuma] iacă-tĕ viu eu taica teu la tine... şi mĕ spovedesc ţie şi-ţi cer iertare... nu-mi lăsa sufletul meu în frică de moarte. Dacă simţi că nu poţi birui păcatul [te 'mpinge prea tare] fugi pleacă de aici du-te departe... Să ştiu numai eu unde eşti... să viu eu [la tine] taică-tĕu la tine şi să trăesc şi să mor fericit lăngă tine fără buba asta care-mi arde inima şi sufletul...

Era atăta căldură

De trei zile şi [trei] douĕ nopţi [plecase]... părăsita [zăcea] gemea in [f] chinurile aşteptării nesiguranţii şi desnădejdii. Il vedea Cu altă femee... Mort? bolnav?... rĕpus? cu altă femee?... [Să mai aştepte?] Să ia o hotărire... ce? Să-l caute?... Unde? Să aştepte?... căt? să moară? cum?

(*Urmează cinci rânduri anulate în aşa fel încât nu se poate ceti printre ştersături decât:*)

Unde era acum...
Unde? Unde?
Unde? Unde?
era?

* Prezentul *istoricesc* (*sic*)

* < vine mai tărziu pe pag. 24? >

Era foarte aproape de Dobreni la cotul dealului: se 'ntorcea la locul lui... El cugetase «cu sănge rece»... şi ajunsese să vază că nu putea părăsi pe nenorocita [lui soră aşa] fără să-i zică măcar o vorbă... fără să plăngă impreună cu ea [greşala] păcatul făcut... fără [s'o facă a se] să se poată şi ea cai şi [dĕnsa şi fără s'o facă a

nu mai avea nici un gănd pă] a părăsi pentru totdeauna orice gănd păcătos. *Dar dacă preotul, pentru cuvinte de bigotism* şi sau [pentru] din scrupuluri [de opinia satului] pentru părerea lumii ar fi inventat [romanul] un roman de fantezie. El [se apropie acum printre gard] Apoi chiar aşa [vina soartii] Soarta!... şi apoi... o intreagă filosofie păgănă [tot aşa de clară ca şi care răstoarnă cu atăta succes convenţiile suflarea] în faţa căreia, [convenţiile sunt eresuri] orice convenţie e un eres şi [credinţele] orice credinţă o superstiţie...

[Era] sărise părleazul şi [sta] trăgea cu urechia... [La preot] [Inoptase bine] N'avea curaj să păşească inainte: i-era frică... Un moment voi să se 'ntoarcă inapoi şi să plece... să plece pentru totdeauna puse piciorul pe părleaz... Dar se socoti mai bine... [şi] cobori iar inapoi şi stete iar ţintuit pe loc. Stetea aşa mai bine de doĕ ceasuri intre doĕ căi [pe] [nu putea] fără să poată păşi pe nici cum (*sic*) [Trebuia tîrit intr'o parte] cu ochii aţintiţi către fereastra luminată a părintelui... Trebuia tîrît ca să poată urni din loc... şi a fost tirit. Lumina se stinse... Atunci el făcu un pas la dreapta intr'o parte ca să vază dacă la Ileana e lumină... [Era] intunerec... Se apropie binişor... căinele incepu să latre... el il chiamă şoptit pe nume ca după obicei... căinele se [apro] gudură şi se potoli... Atunci iar se aprinse la bătrânul luminarea [iarăşi la popa] Nică se retrase lăngă părlează. Bătrănul ieşi [pe prispă] merse la poartă... se 'ntoarse şi [porni] [spre]Nică 'l vĕzu [trecĕnd] cum trece prin dreptul [grădină] ferestrii luminate şi [indreptându-se] se indreaptă spre locul unde [se afla] sta ascuns el. Domol [sări fără] (24) fără nici un sgomot [sări] trecu afară peste gard şi se pitulă in [şanţul drumului] dosul unei cruci mari din respintie. Peste căteva momente, bătrănul intră in casă şi stinse iar luminarea... [Nică sări inapoi in grădină. Era] Incepea acum o luptă aşa de incordată, incăt [nu putea] intre bătăile inimii lui nu mai incăpea nici un moment de căinţă... Nică sări inapoi in grădină. Ce făcea femeea?... Să fie bărbatu-seu acasă... Nu era probabil... căruţa nu era in curte... in grajd nici o mişcare... nu venise incă. Invĕţătorul vĕzu d'odată luminăndu-se fereastra Ileanii din spatele casii. [Inima 'n dinţi... [Semnalul cunoscut] (*cuvânt indescifrabil*) la fereastră stergarul inodat... Era semnalul ei. el ştia că era aşteptat... Inima in dinţi [şi ca un om ce] şi [şterse] frecă cu palma pe uşă foarte discret... Un ţipăt inăbuşit se auzi inăuntru. Ileana stinse luminarea şi ieşi... Tremura [apucată] scuturată de friguri... [dinţii ii clănţăneau in gură]... sughiţa şi-i clănţănea dinţii in gură şi nu putea vorbi... Ea-l tîri in grădină la locul ştiut, unde de atăta [zile] vreme aştepta velinţa intinsă [şi pe care zăcuse aşteptăndu-l]... Ea se acăţă de gătul lui [şi vru să-l sărute]... El [se aplecă să] o strinse in braţe cu furie şi-şi [<se> aplecă spre gur să-i ia sărutarea] apropiă buzele de ale ei, dar il cuprinse deodată un fior de groază şi-o impinse departe.

Atunci [incepu] porni potopul ei de vorbe inecate fără şir, dar atăt de pline de sens... Bănuelile de necredinţă: teama de saţiu... ameninţările de sinucidere... plănsetele de [iertare] indurare... El [se sculă] reteză grav cuvěntarea ei nervoasă, şi incepu să-i spue tot... tot... Ascultăndu-l ea intăi remase incremenită apoi [incet] incepu să riză [nervos şi din ris] infundat şi incet incet mai nervos, şi mai nervos şi cănd [păn] isbucni, el (*sic*) il lovi cu toată brutalitatea peste braţul věnjos pe care i-l apucă şi-l strivi intre degetele ei...

« Prostule! A ris de tine! Ai crezut? Nu-i adevěrat. Minte... Şi se năpusti asupra lui tirindu-l jos la pămĕnt Pierdută in fundul valurilor păcatului... sub clipeala nepăsătoarelor stele < lor > < depărtate şi nepăsătoare > călătoare.

(*Dela* Pierdută în *pănă la sfîrşit, rândurile sunt subliniate de Caragiale; pe margine, în dreptul lor, un semn de întrebare*)

O sprinceană alburie se arăta pe coama dealului de cătră răsărit... pe lângă crucea din răspintie scărţiiau roatele căruţelor ce plecau din vreme ca să nu le ajungă zăduful pe drum... Nică tresări din somn... Se face zio! Ileano scoală! De grabă! Sprînceana albă creştea [mereu]... Şi alte roate venind din deal la vale s'auzeau apropiindu-se... şi vorbă... El se ridică în picioare... [Incet] Ea era ameţită el o ajută să vie pănă la uşa casii ei... A! era grea despărţirea! A fost chiar peste putinţă.

Bătrănul dormise reu... bătăile inimii il deşteptaseră prea de multe ori... [se deşteptă] el se ridică [inecat] inăbuşit din pat merse se deschidă fereastra.. dete perdeaua 'ntr'o parte... atunci i se păru că vede in pragul din faţă [la] (*cuvânt sau cuvinte indescifrabile*) [lumina] [a zorilor] douě umbre albe, care voiau par'că să se contopească una 'n alta. Luă puşca din cuiu... şi ieşi in prag... Cine-i! strigă el! o lumină roşcată un trăsnet [care se plimbă din deal in deal] la care respunse prelung deal după deal şi Nică pică fulgerat. [Ileana răcni ca]

« Ce ai făcut nebunule, răcni Ileana — mi l-ai omorit!... Daca... Şi porni să facă un pas:

A doua ţeavă. Ileana căzu in genunchi se sbuciumă in zadar să se scoale [dar] vru să strige... o gălgăitură de sănge o podidi pe gură... Ea se 'muiă dela junghetură şi se [culcă d'abinele] intinse tirî cǎt colo şi se culcă d'a binele...

(25) [Sprînceana albă incepuse să bată in trandafiriu].

Popa aruncă puşca căt colo... Trecu iute gardul... sui in clopotniţă se [apucă] acăţă cu amăndoĕ măinile de [clop] fringhia clopotelor... şi [se puse] incepu să le smucească cu o [putere] energie supremă. Cele trei clopote mici şi sărace se porniră să sune să şi se vaite cu o jale nebunească... Se strinsese multă lume. Popa luă de mănă pe Cuţiteiu şi porni urmat de obştia satului... El ii duse pe toţi la locul unde zăceau cei doi copii nenorociţi.

Sprînceana cea de lumină era acum trandafirie şi mare.

« Eu i-am impuşcat! zise el liniştit cătră ei... Intăi pe el şi pe urmă pe ea » şi se intoarse să-i privească. Ileana adormise ţinĕnd in braţe genunchii fratelui ei. Popa [zimbi crud şi] se aplecă la ea, [descleştă măinile calde incă şi o tĕri departe deoparte]

* Dar Cuţiteiu?

« Nu aşa căţea! zise bătrănul zimbind crud! Nu aşa că-i păcat! şi descleştăndu-i măinile calde incă... o tîri greu mai [departe] la o parte

Nimeni nu se mişca

[Apoi se ridică]

Bătrănul se ridică se 'ntoarse spre mulţime şi cu [privirea] ochii ţintă:

« Inima... zise el... Inima!... »

Şi se culcă se doarmă somnul ĕl bun lăngă copiii lui [nenorociţi]

* Uite-i ce frumoşi sunt

Ca

II

Neobositul şi generosul meu sfătuitor în pregătirea acestei ediţii, d-l Barbu Lăzăreanu, mi-a semnalat de curând, în *Foaia interesantă* (Bucureşti, 1897), o primă redactare a schiţei *La Moşi* (vol. I al acestei ediţii, p. 278). Bucata poartă acolo numele *Planeta*, şi stă sub titlul general *Idile Bucureştene* (o. c., nr. 2, 19 ianuar 1897, pag. 2, col. 1-2). In aceiaşi publicaţie, sub acelaş titlu general, se găseşte o schiţă intitulată *Gazometru*, semnată, caşi cealaltă, cu numele întreg al lui Caragiale. Cu uşoare modificări, bucata aceasta din urmă a fost reprodusă în *Moftul Român* (1 Aprilie 1901, pag. 5), dar purtând semnătura *Iodoform*, pseudonimul Doctorului Urechia. Semnătura din *Foaia interesantă* nu lasă îndoială asupra paternităţii. Caragiale a şi cetit-o atunci, îndată ce o scrisese, poetului A. Toma. Despre pseudonimul din *Moftul Român*, Doctorul Urechia a avut bunătatea să-mi comunice (12 noemvrie 1930) următoarea interesantă presupunere: « Eu, pe cât mi-aduc aminte, aş fi taxat căndva bucata de trivială. Vrut-a Caragiale să-mi joace o farsă — farsă-răzbunare — republicând bucata sub iscălitura Iodoform? »

*
* *

GAZOMETRU

Duminică... Tren de plăcere... Sinaia... Lume! lume după lume!

O splendidă şi generoasă zi de vară.

« Frumoasă zi! » zice d. Iancu la dejun pe iarbă.

« Mai frumoasă nici că se poate! » zice madam Ionescu.

« Asta e zi regală, domnule! » zice d. Nae, mijind din ochi că-i e foarte cald.

D. Nae şi d. Iancu au chef de glume, şi madam Ionescu a lui d. Nae şi madam Niculescu a lui d. Iancu rîd de se prăpădesc de rîs, şi d. Nae zice:

«Prea rîdeţi tare... ĭa băgaţi de seamă să nu...»

Aş! madam Niculescu şi madam Ionescu mai tare! şi damigeana scade mereŭ.

«Uf! ce zăduf! zice madam Niculescu. Nu-i aşa?» că şi dumneei i-e foarte cald.

«Teribel!» zice madam Ionescu.

Da d. Niculescu zice: «Zăduf regal, domnule!» şi nu ştiu cum se 'ntoarce spre rĕsărit şi:

«Ia uitaţi-vĕ, zice, colo vizavi!»

Pe Piscul Câinelui se arată in potriva soarelui, care se apleacă înspre Caraimanul (*), un noruleţ alb.

«Ce? adică...?» intrebă d. Iancu.

«Aş!» zice Madam Niculescu.

«Acu vine!... ceva regal! să vedeţi!» zice d. Nae, şi rîzi toţi, şi rîzi...

In adevĕr, cu cât in valea Prahovei apasă mai greŭ pîcla, cu atât noruleţul se ridică maĭ sus şi se umflă maĭ tare, clocotind ca o gogoaşă uriaşă in vasta tigae a firmamentului incinsă de flacăra colosală a lui Phebus. Gogoaşa a acoperit, de când au vĕzut-o, tot Piscul Câinelui, prea strîmt pentru pornirea ei de umflare, şi acum se revarsă grozavă peste Valea Rea. Deodată, o detunătură titanică cutremură toate piscurile (**), şi o ploaie turbată porneşte.

S'a dus petrecerea! s'a stricat cheful!

In picioare toată lumea! Fiştecare 'şi strînge pălăriĭ, umbreluţe, resturile dejunului. La gară repede, să apucăm trenul întâiu!

Leoarcă până la piele, cu toate umbreluţele, madam Ionescu şi madam Niculescu cobor cât pot mai iute, drăcuind ploaĭa, şi foarte necăjite pe d. Niculescu şi pe d. Ionescu, fincă nu vin mai degrab şi rîd mereŭ ca nebuniĭ, par'că e de rîs. Ba încă d. Nae le mai şi tachinează — mereŭ le strigă să'şi ridice jupele:

«Maĭ sus, cocoană, mai sus, că nu ne uităm!»

E potop... D. Iancu zice: «Straşnică ploaie, d-le!»

«Teribelă» zice madam Ionescu.

«Ploaie regală, d-le!» zice d. Nae.

La un moment, cocoanele alunecă pe clisa şoseliĭ şi cad pe şezute, poc! şi fac amêndouĕ: hî!

Da d. Nae se opreşte şi zice lui d. Iancu:

«Hahàhahà! şi-a ruptără gazometru!»

«Pardon, asta 'ĭ vorbă de mitocan!» rĕspunde madam Ionescu, şi s'a ridicatără amĕndouĕ foarte supĕrate: pîn' la Bucureşti n'a mai vorbitără cu d. Nae. Da d. Nae zicea mereŭ la stăţii lui d. Iancu, că şedea alături amêndoi, şi cocoanele amêndouĕ vizavi — zice:

«Pardon, 'Ne Iancule, maĭ strîngeţi gazometru, că n'am loc.

---

*) Omul (*M. R.*).

**) despică tăcerea făcând să se cutremure piscuri după piscuri (*M. R.*).

Şi cocoanele se supĕra (*) şi mai tare... Pe urmă a rîs şi cocoanele... Ha-ha-hà! Gazometru!

Apoi, nu! — le potriveşte d. Nae! (**)

PLANETA

La Moşi... în toiul tîrgului... S'a intălnit care va se zică o companie... Intâiŭ, a găsit d. Mitică, ceaprazarul, cu nevastă-sa madam Georgescu, pe d. Guţă dela Domene, cu nevastă-sa, madam Petrescu, când ieşea dela Menajerie... şi, bonjur-bonjur, s'a 'mpreunat şi a plecat toţĭ înainte spre oale, că vrea madam Petrescu să cumpere un fluer pentru fetiţa lu madam Ionescu, stăpâna casiĭ.

Când s'apuce la stînga de pe şosea, ce să vezi? Moaşa Lucsiţa, diplomată, tuşica lu madam Georgescu — mânca gogoşi prăjite 'n unt de nucă... A mâncat vre-o opt, şi madam Georgescu zice, că se grăbea:

« Aĭde, ţaţo, odată! că-ţĭ stricĭ stomacu! »

Da moaşa zice:

« Ass! numa de-atâta? Hehei! am mâncat si turtă dulţe! » că vorbeşte peltic.

A plecat toţi la grădină la Iliad.

La poartă, iacătă unu cu fes şi cu limonadă... zice coana Lucsiţa:

« Puf! era rînţede... Mă, dzeanabet, ĕla cu sampania! dă-mĭ o limonadă! »... şi pe urmă: « E reţe, bravos!... Maĭ dă 'mi una! »

După aĭa vine una cu flaşneta şi papagalul, să tragă toţi planeta. Moaşa a tras aşa — a citit-o d. Mitică:

« Aĭ să capeţi toate după inima ta cea largă... Aĭ să paţĭ însă multe tot după urma eĭ: dar să aĭ coraj, căcĭ veĭ fi fericită şi veĭ trăi mult! »

« Eĭ ass! Ţe să mai paţ? pe dracu să maĭ paţ acum! zice coana Lucsiţa. Dacă n'am păţit eu cât am fost zună; da acusĭ? Haber n'am! »

A umblat aşa compania p'in grădină de colo pînă colo, şi d. Mitică a tratat-o pe ţaţa cu douĕ bărdace de floricele calde. Şi pe urmă s'a aşezat compania la o masă în fund, la Busuioc. D. Mitică şi d. Guţă a comandat cârnaţĭ şi fleicĭ şi doĕ bateriĭ cu sifon mare. Şi coana moaşa a strigat:

« Mă, băete! la fleiţĭ să le pue ţimbru maĭ mult, stiĭ... şi să le freţe bine cu ţeapă!... aĭ auzit?... »

Lăutari cu ţambalul, şi cimpoeri cu tobiţa, şi flaşnete, şi clanarete cu toba mare dela căluşei, şi trîmbicioare, şi flueraşe, şi hîrîitorĭ, şi cleşte clănţănind pe grătare, şi strigăte, sbĭerete, chiote — e o plăcere!... şi un miros de grătar încins! — e o bunătate!

(*), — *şi ei rîdea* — şi cocoanele se supăra (*M. R.*).

(**) Ceva regal! (*M. R.*).

«Ce cïoarle, ţaţo! zice madam Georgescu, ïar mănânci?»

«Ţe mănănc? ţe mănănc?... Ţe-am maï măncat?» şi s'a făcut odată roşie pînă la urechï, par'că ar fi vrut să ridice de jos ceva greŭ, şi pe urmă a bĕut un mac-mahon pe nerĕsuflate.

Când — nu ştiu cum — s'a oprit într'o clipă şi lăutarii şi cimpoerii şi clanaretele şi toate glasurile, şi 'n clipa aceea s'a auzit, ca o cadenţă de fagot, *solo obligato ad libitum*, banca pe care şedea moaşa Lucsiţa făcênd: scîîîrţ... Apoï grandioasa simfonie wagneriană a Moşilor: muzici, jucării, cleşte, glasuri — *tutti fortissimo*.

Toată masa şi lumea dimprejur a 'nceput să rîză ca nebunii.

«Ţe?... ţe rîdeţi?

— Nu-ï nimica! strigă d. Mitică tare, ca s'o dreagă. Sifonul meu a făcut aşa: e stricat!

— Ce sifon! zice madam Petrescu. N'am vĕzut noï că nicï n'aï pus mâna pe el?

— Par'că d-ta n'ai mai vĕzut sifoane să scîrţîïe singure... Dacă rĕsuflă la maşină..»

Da, pînă să isprăvească explicaţia d. Mitică, moaşa s'a sculat dela masă şi s'a pïerdut în învălmăşeală.

«Unde 'ï ţaţa?... unde 'ï coana moaşa?» toţi.

«S'o fi supĕrat tot dumneei!» zice madam Petrescu.

«Nu se poate! zice d. Mitică. S'a dus în grădină să-ï maï tragă o — planetă!»

Al dracului d. Mitică!

O REPARAŢIE

(apărută în *Povestea Vorbei*, revistă literară săptămânală. — Bucureşti, Anul I, nr. 9, 28 Noemvrie 1896, pag. 1-2. — Nu a fost retipărită)

Pïerdut în mijlocul unor dealurï păduroase, pe o movilă cu clina repede de toate părţile, stă Schitul-Mĕrului — o chinovie mică: un paraclis la mijloc şi de jur împrejur patru chilii.

Curtea este încunjurată cu gard. Jos în vălceaua despre miază noapte, e un şipot — aşa apă rece şi bună se găseşte numai la Schitul-Mĕrului. Prin partea aceea este şi intrarea principală — un pîrleaz ţeapĕn în dreptul poteciï care suie dela şipot.

In mijlocul curţiï, dinaintea paraclisuluï, se înalţă un mĕr a cărui vîrstă nu se ştie şi care face nişte mere domneşti de o mărime şi de un gust extraordinare.

Locuitoriï chinovieï sunt cu toţiï patru: trei călugări bătrînï şi un ţigan mut şi palavatic — şi are şi boala copiilor. Dar tot e bun la ceva. Cară apă, taïe lemne, mătură, fierbe fasolea, face mămăligă şi aduce în spinare cu desagiï târguelile dela satul cel maï apropiat, de unde am venit noï, cale de trei patru ceasurï.

E un zaplan grozav de neţesălat: barba şi pletele încâlcite; picioarele goale, nişte labe nodoroase; îmbrăcat numai cu o pereche de iţarï ce putrezesc pe trupu-ï, cu o ghebă pe piele, lăsând să se

vază pieptul jupuit de scărpinăturĭ, şi încins cu un crîmpeiŭ de fringhie... Şi e şi ţifnos!

Mutul e acuma în toane rele. Umblă foarte îndârjit de colo pînă colo prin curte; se bate mereŭ cu pumnul în piept, scrîşnind dinţiĭ; bolboroseşte şi nu vrea să facă nici o slujbă.

Stariţul, bolnav de podagră, stă cu blănĭ pe picioare, înţepenit într'un jeţ. Ceilalţĭ doĭ bătrînĭ ne-aŭ pus la dispoziţie una dintre chiliĭ, păstrată anume pentru rariĭ musafirĭ aĭ acesteĭ singurătăţĭ. In vara asta, suntem d'abia al doilea rînd care vine la schit.

Chilia noastră e o odae mare, văruită, foarte luminoasă. Douĕ mese şi douĕ scaune de teiŭ şi 'n fund de-a lungul zidului o sofa călugărească, unde de-a curmezişul pot dormi în bună-voe zece inşi. Pe fereastra zăbrelită de spre miază noapte, se vede toată vălceaua — jos şipotul şi poteca suind până la pîrleaz.

Ceĭ doĭ bătrînĭ nu sunt posacĭ de loc; ba unul, Ieronim, e chiar foarte limbut. A călătorit mult pe la Sfînta Agora şi pe la Ierusalim, a vĕzut multe şi povesteşte şi maĭ multe. Această apucătură a bătrînuluĭ monach ni s'ar părea prea ciudată dacă el nu ne-ar spune că 'n tinereţe a fost bărbier.

Orĭ cît de interesante însă să fie povestirile părintelui, obosiţĭ de atîta umblet, ne e foame. Deschidem proviziile, pe cari nu ne căim deloc că le-am purtat în spinare — aminterĭ, trebuĭa să ne mulţumim cu fasole şi mămăligă rece.

Părintele ne-a adus după masă mere. Nu ne-am putut opri să aducem laude minunatului pom. Dar bătrînul a oftat:

« Ei! pomul ar fi bun, dacă n'ar fi tălharul!

— Care tălhar?

— Ursul! »

Şi părintele ne-a povestit cum de câtăva vreme, de când a 'nceput să se coacă poamele, vine ursul regulat peste pîrleaz şi dă iama 'n ele... Pentru aceea, părintele a pus de gând să meargă la sat s'aducă pe cheltuĭală un vînător bun, ca să 'ĭ scape de fiară.

Pe la două după amiez, înainte de vecernie, s'aude mormăind de vale. Suie dela şipot pe potecă, sare pîrleazul şi merge drept la pom. Bătrîniĭ se 'nchid în chiliĭ, şi tălharul pradă cât îĭ place. După ce se satură, pleacă pe unde a venit.

Ierĭ a vrut mutul să 'l gonească, dar ursul s'a repezit şi i-a tras mutului o palmă după ceafă de l-a trîntit cât colo pe brîncĭ. De aceea e mutul aşa de supărat acuma.

« Iată, zice părintele Ieronim, se apropie de toacă... Să vedeţi — acu trebue să sosească.

Am închis uşa cu zăvorul şi ne-am dus la fereastra deschisă să ne uĭtăm toţĭ printre zăbrele.

Dar ce vedem?... Mutul cu un par în mână sta pe vine pitit la pîndă lîngă pîrleaz... E nebun! voeşte pe semne să se mĕsoare cu namila! o să 'l sfâşie fiara la sigur!... Il chemăm. El, încruntat, ne face semn să tăcem, ameninţându-ne cu parul.

Aŭ trecut câteva minute de când aşteptăm încordaţi.

In sfârşit, auzim bine o mormăială... Ţeasta enormă a fiarĭĭ apare d'asupra gardului. Fĭara se înalţă în labele de-apoĭ şi încalecă pîrleazul. O clipă, dând cu ochiĭ de fereastra noastră, se opreşte pe loc stând la gândurĭ. Dar, pînă să nu facă altă mişcare, mutul s'a ridicat în faţa ei şi a plesnit-o drept în frunte. Am auzit un hî! din fund de rărunchi şi un trosnet surd. Ursul s'a cletinat şi s'a prăbuşit în afară; mutul a scăpat parul din mână şi a căzut lung pe spate în năuntru.

Am stat mult să vedem ce are să urmeze... Nimic... Nici o mişcare afară... mutul, lungit, nu mişcă nici el.

Intr'un târziu, văzînd că fiara nu se mai întoarce, îndrăsnim să eşim din chilie. Binişor ne apropiem de omul lungit: e mort... nasul şi gura pline de spumă sângerată. Ne ducem la pîrleaz cu multă băgare de seamă; fiara e lângă gard, pe spate, cu labele 'n sus şi cu capul despicat.

Intr'o singură lovitură mutul şĭ-a cheltuit toată rezerva de energie; dar cel puţin a spălat în sânge ofensa din ajun.

Il ridicăm pe mort şi-l ducem în chilie, unde părintele Ieronim îĭ aprinde deocamdată o lumînare la cap, zicĕnd:

«Dumnezeu să 'l erte pe nebunul! bine că ne-a scăpat de fiară!»

Dar e ceasul vecerniei... Părintele Ieronim apucă funia de teiŭ şi 'ncepe să tragă clopotul, uĭtându-se cu drag la mărul cel bătrîn.

Niciodată viteaz n'a avut ca mutul nostru atâtea glasuri de aramă să vestească lumiĭ vrednicul lui sfîrşit!

Schitul-Mărului are un singur clopot, şi nu mare... dar e destul. Când sunetul acioaei porneşte limpede să rupă nemărginita tăcere a acestei sălbatice singurătăţĭ, sute de alte glasurĭ unul după altul înviază în toate dealurile ca să 'ĭ rĕspunză pe 'ntrecute, şi când s'a stins uetul din urmă în curtea chinoviei, şi când limba s'a oprit inertă din legănatul ei, încă tot se maĭ aud rĕspunsuri jalnice stingêndu-se unul după altul încet încet în depărtatele adîncuri păduroase.

Caragiale

POVESTE DE CONTRABANDĂ

(în *Lumea ilustrată*, anul II 1893, nr. 2, pag. 26-27; nu a fost retipărită. Să se compare cu schiţa întitulată *Identitate*, în volumul acesta, pag. 199).

S'a zis că, în rĕsboiŭ, culmea ar fi să descoperĭ un obuz care străbate orĭce cuirasă şi o cuirasă pe care să n'o poată străbate nicĭ un obuz. La vamă, culmea ar fi să găseştĭ un vameş căruia să nu 'ĭ scape nicĭ un contrabandist, şi un contrabandist pe care să nu 'l prinză nicĭ un vameş.

Am citit undeva saŭ mi s'a povestit, nu ştiŭ bine, o anecdotă, care sper că va interesa pe cititoriĭ acesteĭ reviste. Iat-o.

Vameşiĭ francezĭ pe graniţa despre Belgia sunt de o asprime şi de o isteţime ne-maĭ-pomenită. Fiscul francez are aci nevoe de copoiiĭ ceĭ maĭ de rasă din cauza contrabandierilor de mărfurĭ de lux şi maĭ ales de dantele. Călĕtoriĭ, maĭ cu seamă ceĭ bănuiţĭ, sunt supuşĭ la revizii şi scotocelĭ carĭ rĕsbesc totdeauna până la piele. Se 'nţelege dela sine că pentru călĕtoriĭ femininĭ este o anume sală de revizie şi femeĭ revizoare.

A amăgi, a dejuca vigilenţa acestuĭ Argus fiscal s'ar părea absurd; sunt însă oamenĭ şi maĭ ales femeĭ, carĭ încearcă uneorĭ — nu că fac profesiune din contrabandă — să treacă în Franţa, pentru personală întrebuinţare, obiecte de lux, în genere dantele belgiene. Şi nu rare-ori reuşesc; fiindcă un călător care se vede cât de colo că vine de departe, că nu face călătoria pentru vre-un câştig saŭ pentru afacerĭ, ci numaĭ de plăcere, un călător care este însoţit de o familie întreagă, avênd aerul sigur şi nepreocupat, prezentându-şĭ bagajele cu fruntea sus la revizie, poate strecura prin cutele şi căptuşelile hainelor şi câte o bucăţică de dantelă. Aerul onest şi franc îl scapă adesea de bănuiala celor maĭ neîncrezătorĭ oamenĭ din lume, care de sigur sunt vameşiĭ — adesea, însă nu totdeauna.

Călătorea odată pe drumul de fier de la Bruxelles la Paris o doamnă tînĕră. — La o staţie pe drum, se urcă în acelaş compartiment un domn cu o înfăţişare foarte elegantă, purtând pe mână un palton căptuşit cu mătase. Domnul salută foarte politicos şi se aşează într'un colţ în faţa doamnei.

Cum sunt călătoriĭ, după câteva minute se rupe tăcerea şi încep întrebările indiscrete:

— Doamna merge departe?

— Da, domnule, merg în Franţa.

— A! în Franţa.

— Da, mĕ 'ntorc acasă.

— A, acasă... Şi doamna a fost la Bruxelles?

— Da, domnule.

— O călătorie de plăcere, de sigur...

— Da, am fost la o rudă...

— A! la o rudă... Şi n'aţĭ profitat de ocazie să cumpĕraţĭ ceva dantele?... Sunt foarte ieftine şi de o calitate superioară celor franţuzeşti... E peste putinţă să cumpĕraţĭ aşa dantele fine în Franţa fără să le plătiţĭ întreit de cât în Belgia.

Doamna schimbă puţin faţa — o schimbare care pentru nişte ochĭ nedeprinşĭ ar fi trecut nebăgată 'n seamă. Domnul, însă avênd ochiĭ foarte pĕtrunzĕtorĭ, adaogă surîzênd şi privind ţintă cu toată siguranţa în aĭ doamneĭ.

— Spuneţĭ drept, aţĭ luat multe?... Pentru că trebue să ştiţĭ că la vamă... vi se pot intêmpla grozave neplăcerĭ, dacă nu ştiţĭ lua nişte deosebite precauţiunĭ... Or să vĕ caute la sigur, şi orĭ-ce marfă nedeclarată e confiscată şi deosebit sunt şi amende, câte odată, după gravitatea cazului, şi pedepse...

— Atuncĭ, zise doamna schimbând bine faţa, atuncĭ sunt pĭerdută...

— Nu tocmaĭ... n'aveţĭ teamă însă... poate să scăpăm... e foarte posibil să treceţĭ... Eu sunt foarte cunoscut la vamă; trec p'acolo de două treĭ orĭ pe săptămînă. Intrăm în sala de revizie împreună, declaraţĭ bagajele şi aţĭ scăpat... Aveţĭ dantele pentru o sumă foarte mare?

— Cincĭ miĭ de francĭ.

— Şi, unde le aveţĭ, sunt cel puţin bine prinse?... să nu se observe vre-o umflătură neobicinuită.

— Sunt cusute în căptuşala corsajului, zise doamna tot maĭ îngrijată.

— N'aveţĭ teamă, vě trec eu; cu mine n'aŭ să vě bănuească.

— A! domnule, cât sunteţĭ de galant! cum să vě mulţumesc?

— A! nu e nimica, doamna mea; călătoriĭ sunt datorĭ să sě ajute între dînşiĭ în contra accidentelor, tâlharilor şi vameşilor... A! şi dacă aţĭ şti ce plăcere simţ când pot înşela pe vameşĭ, pe carĭ nu 'ĭ pot suferi şi cu care am de furcă aşa de des.

Din vorbă 'n vorbă iată că trenul soseşte în sfârşit la vamă. Domnul dă doamnei braţul drept, cu o mişcare foarte elegantă, îşi ia pe mâna stîngă paltonul şi înaintează cu pasul sigur; doamna îl urmează plină de încredere şi de recunoştinţă, stăpânindu-şĭ cât poate mai bine emoţia.

Sunt în faţa revizorului:

— Domnule revizor, zice galantul cavaler, daţĭ pe doamna aceasta în primirea revizoarelor... s'o scotocească bine: are în căptuşeala corsajului dantele de peste cinci miĭ de leĭ (*sic*). Rog să se facă procesul verbal şi să nu se uite tantiema mea de denunţător... Trec mâine să ne socotim pentru toată săptămâna.

Infam! Auzĭ meserie! Auzĭ mijloc de a 'şĭ câştiga o bucată de pâine pentru un bărbat în toată firea! A!

Să fi fost doamna aceea grasă sau sângeroasă, poate că din amestecul indignaţieĭ, ruşiniĭ, necazuluĭ de pagubă şi de păcăleală, ar fi resultat o fatală congestie cerebrală. Era însă slăbuţă şi de un temperament nervos; amestecul amar al acestor deosebite sentimente dete loc la o scrîşnire de dinţĭ, la o privire plină de cel maĭ înalt dispreţ şi la următoarele cuvinte pronunţate cu toată liniştea şi dignitatea cerute de o aşa subţire situaţie:

— E de prisos să mě caute, domnule revizor; ceea ce a spus acest onest tovarăş de călătorie este exact. Trec eu singură în sala de revizie ca să predaŭ împiegatelor d-voastre dantelele.

Apoĭ, întorcêndu-se către protectorul ei, adăogâ (*sic*) cu un zîmbet nespus:

— Iţĭ mulţumesc, scumpul şi demnul meŭ cavaler, de omenia d-tale.

Tonul cu care aŭ fost spuse cuvintele « acest onest », « scumpul şi demnul », « omenia », nu se poate descrie.

Doamna s'a executat; dantelele i-aŭ fost confiscate. Contrabandista s'a suit în vagon şi a intrat, destul de supărată, cum trebuie să 'şĭ închipuĭască orĭ-cine, în Paris.

Trecuseră câte-va zile dela această scenă. Doamna se afla acasă şi se gîndea cu necazul încă fierbinte la mişelia neagră a aceluĭ om, la cât de adînc poate să meargă infamia omenească.

Servitoarea aduce o carte de vizită: *D. Cutare* şi spune că acest domn doreşte cu multă stăruinţă să fie primit pentrucă are o afacere importantă de aranjat şi nu poate întârzia la Paris decât pînă seara.

— Pofteştĭ în salon.

Mosafirul intră. Peste un moment intră şi doamna... Dumnezeule, tu care ţiĭ vămile văzduhuluĭ!

Cine era?

Infamul!

— Ieşĭ!

— Doamna mea, am să ies după ce vĕ voiŭ da o mică explicaţie...

— Ieşi!!

— Vĕ datoresc...

— Ieşi!!!

— Şase mii de francĭ, pe carĭ vĕ rog să-i primiţi.

— Ce?

— Iată 'i... Vĕ rog să-i numĕraţi, sunt şase bilete.

Şi pune biletele pe masă.

— Ce 'nsemnează asta, domnule?

— Asta însemnează, rĕspunse cu multă volubilitate vizitatorul, că dantelele dv. aŭ costat cincĭ miĭ de lei (*sic*); iată 'ĭ; eŭ am luat premiŭ ca denunţător o mie de leĭ; cincĭ şi cu una, şase. Aceştia sunt baniĭ Dv. Cât despre supĕrarea ce v'am făcut-o, vĕ cer milioane de scuze: vĕ rog, iertaţi-mĕ; trebuia să v'o fac, veţĭ vedea că nu puteam altfel. In privinţa aceasta, pentru că vina mea nu se poate plăti cu banĭ, vĕ rog să binevoiţĭ a primi, împreună cu scuzele mele, cele maĭ umilite, şi această garnitură de dantele, care vĕ rog să credeţĭ sunt cu mult superioare, pe lângă cele ce vi s'au confiscat; acelea le-am vĕzut, era marfă ordinară. Ia uitaţi-vĕ mĕ rog la marfa asta... vedeţĭ ce lucru fin.

— Cum, Domnule? întrebâ (*sic*) doamna ameţită, care va se zică... dta...

— Eŭ nu sunt spion fiscal cum aţĭ crezut... sunt negustor cinstit. Trebuia să ve dau pe Dv. ca să 'ĭ pot orbi să trec eŭ, aveam în căptuşala paltonului o avere întreagă — cele maĭ fine, aproape treĭ sute de miĭ *neto* — Bruxelles... Cu modul acesta, adăogâ (*sic*) domnul rîzênd, am trecut pîna acuma de patru orĭ, aşa că dobitocul de revizor e convins perfect că eŭ fac profesie de spion şi că trăesc din tantiemele luĭ... tantiemele luĭ! Atâta rĕŭ! Dar mĕ

grăbesc şi nu voiŭ să abuzez maĭ mult de bunăvoinţa Dv, doamnă. Sunt al Dv. cu tot respectul şi consideraţia.

Doamna a rîs din toată inima şi dacă a rîs, se 'nţelege a primit şi darurile şi scuzele cinstitului negustor.

I. L. Caragiale

FĂRĂ NOROC

— Snoavă populară —

(în *Foaia interesantă*, Anul I, nr. 11, 23 martie 1897, pag. 4, col. 1. Neretipărită de Caragiale)

A fost odată un om foarte bun, dar fără noroc. Toate le încercase — meşteşug, negustorie, joc de cărţi: pe ce punea mâna, praf şi cenuşe! Ş'apoĭ maĭ spune lumea că omul însemnat, orĭ e omul dracului, orĭ are noroc mult, căcĭ pe omul nostru îl însemnase Dumnezeu destul; dar ce-ĭ drept, îl însemnase aşa că sermanul nu se vedea, fiindcă era acoperit: în loc de două ţîţe, ca toţĭ oamenii, avea trei — una de o parte, alta de alta şi încă una la mijloc.

Aşa, omul acesta se afla odată la o petrecere cu maĭ mulţĭ. Alăturĭ cu el la masă, şedea la dreapta un popă şi la stînga un străin lăudăros şi limbut, care povestea cum a umblat prin toate părţile lumiĭ şi cum pretutindenĭ a făcut fel de fel de prinsorĭ ciudate şi le-a câştigat — prăpăstiĭ, nu altceva: ba, că are să îngheţe Dunărea la Paşte, ba că are să tune la Bobotează, şi câte şi mai câte.

Omul fără noroc, plictisit de-atâtea palavre şi lăudăriĭ, zice:

— Nene, cu mulţĭ aĭ făcut Dta prinsorĭ... facĭ una şi cu mine?

— Bucuros, rĕspunde străinul; care?

— Uite: eŭ mĕ prinz cu dumneata că părintele şi cu mine avem la un loc cincĭ ţîţe.

— Eĭ aş!

— Te prinzĭ?

— Mĕ prinz.

Şi se şi prind... Dar părintele dela stînga trage de mânecă pe omul fără noroc şi 'ĭ şopteşte la ureche:

— Taică, aĭ dumneata patru ţîţe?... c'aminteri aĭ pierdut.

— Cum, părinte?

— Dè taică... Eu am numai una.

Caragiale

NOTE ŞI VARIANTE

Am respectat inconsecvenţa în scrierea cuvintelor *către (către), birjă (birje), înecat (innecat), tovaroş (tovarăş)*, astfel cum e în textul lui Caragiale (*Momente*, Bucureşti, 1901 şi *Schiţe nouě*, Bucureşti, 1910).

Pag. 1: *TREN DE PLĂCERE.* — *Universul*, 4 şi 11 August 1900; *Momente*, pag. 166. — Deosebirile din *Universul:*

Pag. 2, rând 30: (I) ...*către* Carpaţi. — 4,11: madam' Georgescu. *Insă iar* fatalitate. Puiul lipseşte. — 4,30: *Inchipueşte-ţi* fatalitate! La Voinea... — 4,36: Va trebui să răspunză însă... Ce? *(Spaţiul fiindu-mi limitat rog pe cititor să-mi dea voie a-i spune aceasta săptămâna viitoare.* — (II) Incepe: *O săptămână întreagă mi-aş fi bătut capul degeaba, dacă m'aş fi aflat în situaţia D-lui Georgescu, fără să pot găsi o soluţiune. Eroul meu, cât ai clipi de două ori a găsit-o:* — *Trebuie să-i caut! Astfel şi-a zis cu multă hotărîre D-l Georgescu, apoi a întrebat pe chelner:* — *Crenvirşi este?* — *Este.* — *Dă-mi o pereche şi o halbă... Chelnerul pleacă...* — *Ascultă băete, zice d. Georgescu, nu cu guler de gheneral. D. Georgescu a mâncat crenvirşii, a băut halba, se simte mai tare. Se scoală, plăteşte şi pleacă dela Voinea în pas cuminte către centrul Sinaei, unde se 'nvîrteşte lumea bună.* Pentru cine nu e deprins... — 7,5: *cu constelaţiile ei simetrice...* — 7,38: şi *pentru* M-me G. — 8,1: pe la cinci jumătate dimineaţa... *şase*... — 8,17: fermecătoare *reminiscenţe*... —

Pag. 9: *ULTIMA ORĂ.* — *Universul*, 18 August 1900; *Momente*, pag. 61. — Deosebirile din *Universul:*

— 9,2: Mă aflam *alaltăeri Luni dimineaţa*... — 9,3: Vremea *era* splendidă... — 9,4: mişcare neobişnuită, *deşi dela o vreme e multă mişcare acolo.* Pe de o parte *era* afluenţa... — 9,11: Persoanele oficiale în doliu, redingotă etc.... — 9,16: 'n sus şi 'n jos. *Nu crez să fi auzit vreodată în viaţa mea mai multe noutăţi ca Luni dimineaţa în parcul dela Sinaia.* Aşteptînd să-mi aducă...

Pag. 14: *BORIS SARAFOFF.* — *Universul*, 25 August şi 1 Septemvrie 1900; *Momente*, pag. 68. — Deosebirile din *Universul:*

— (I) Incepe: « *Marţea trecută, vreme posomorîtă caşi orizontul politic* — *ploaie de toamnă aspră şi vînt rece.* La cunoscuta ospătărie... — 14,26: de onoare că nu-l mai *întrebăm*... — 18,37: prins de noi!

(vom vedea joia viitoare, cum cei trei confraţi au reuşit să facă ei singuri fără ajutorul D-lui judecător (!), captura cea mai importantă, cea mai minunată, cea mai incredibilă, în trista afacere bulgaro-română, — cum au pus mîna pe celebrul Boris Sarafoff. — (II) Incepe: Dacă *pân' acum* în trista afacere bulgaro-română... — 20, 23: reverenţele ce i le face *d. Niţă, care primeşte plata în compartimentul respectiv,* se poate crede. (V. vol. I al acestei ediţii, Addenda E şi F, p. 319-323).

Pag. 23: *REPORTAJ.* — *Momente*, pag. 52. Nu am găsit text anterior *Momentelor*. Datare nu se poate face. Bucata îşi are evident locul în seria schiţelor despre reporteri.

Pag. 31: *BACALAUREAT.* — *Universul*, 15 Sept. 1900; retipărit întocmai de Caragiale în *Calendarul Moftului Român* (1902), pag. 47, fără greşala de tipar semnalată mai jos; reprodus în *Abu-Hassan* (1915), pag. 181. — Deosebirile din *Universul:* 31, 13: — Inchipueşte-ţi să-i dea nota 6... Şi la ce? tocmai la [1])

Textului din *Abu-Hassan* îi lipsesc două replice (pag. 186): — Şi lui Ovidiu? — Mai ales . . . Le dă nota 6 la Morală pentru că toţi sunt de familie bună.

Pag. 34: *PETIŢIUNE.* — *Universul*, 29 Septemvrie 1900; *Momente*, pag. 147:

—34, r. 16: se uită *iar* la ceas (*Universul*).

Pag. 40: *CAM TÂRZIU.* — *Universul*, 13 Octomvrie 1900; retipărit în *Calendarul Moftului Român* (1902), pag. 59, apoi în *Abu-Hassan*, pag. 157. In *U.* şi în *C. M. R.* titlu: *CAM TÂRZIU.* — In *Abu-Hassan*, titlu: *Tardiv.* Formula finală: « ...'Ş'copil » dă însăşi gradaţia în pronunţarea lui Caragiale, cînd pomenea de tipul lui Costică. Aceasta ne-a făcut să adoptăm textul din *Cal. Moft. Rom.* — Celelalte schimbări în *Abu-Hassan* sunt neglijabile.

Pag. 45: *MICI ECONOMII.* — *Universul*, 27 Octomvrie 1900; *Momente*, pag. 229. — Deosebirile din *Universul.* Incepe:

« *Ieri seara*, în ajunul Sf. Dumitru, *m'am întîlnit în piaţa Teatrului cu* amicul meu I. V.; *şedea* înfipt în colţul. — 45,4: *L'am salutat şi am intrat* în vorbă... — 45,16: *dar* ne-ar arde... — 45,20: Ei bine, amicul meu I. V., *aseară*, ştiind bine... — 45,23: a privi la trecători. *Tare natură! frumos caracter!* — 46,16: destul de amărît; *am zice văzînd pe acele fiinţe cari se plimbă liniştite înainte de masă: Toţi! toţi! şi acesta, şi acela, toţi! ori nu se mută mâine, ori, dacă se mută, au o casă de unde se mută şi altă casă unde se mută; numai eu. eu nenorocitul! n'am decît casa de unde trebue să mă mut.* Şi drept să spun... — 48,26: Vorba neamţului... trebue să cedez...

Pag. 50: *ULTIMA EMISIUNE.* — *Universul*, 6 Noemvrie 1900; *Momente*, pag. 247. Textele nu se deosebesc. Intr'un exemplar al *Momentelor* în posesiunea mea, Caragiale a schimbat începutul bucăţii aşa cum se vede în ediţia de faţă, în loc de: « La răspîntia unei mahalale mărginaşe,... » — « Nu vezi

---

[1]) 6 e o greşală, după cum arată locul de mai jos, pag. 32, 38: «i-ai dat nota 3».

cît e de lung?... Mĕ ţine în loc degeaba... Dacă e mahala, fireşte că e mărginaşe... !» exclamă Caragiale, îndreptând fraza.

Pag. 54: *O LACUNĂ.* — *Universul*, 13 Noemvrie 1900; *Momente*, pag. 188. — Textele nu se deosebesc.

Pag. 59: *INSPECŢIUNE.*— *Universul*, 24 Noemvrie şi 1 Decemvrie 1900; *Momente*, pag. 235. — Deosebirile din *Universul:*

— 60,33: din ţîţîni. *Dar ce?* — Milioane, *domnule...* — 63,38: Nenorocitul!... *Bonne nuit*, domnişoară Elizo!

In *Momente*, pag. 243: « Haid, iar acasă? Trebue să se fi întors? ». Semnele de întrebare sunt, precum arată contextul, greşeli de tipar.

Pag. 68: *TRIUMFUL TALENTULUI...* — *Universul*, 12 Decemvrie 1900; *Momente*, pag. 134. — Deosebirile din *Universul:*

68,28: din toate părţile complimente de admiraţiune... — 69,24: ivească locuri. *Astea, înţelege cetitorul, se petreceau pe vremea de demult, cînd erau numai şapte ministere. In adevăr...* la *numitul* minister... — 70,22: Niţă! *Bonsoar, bonsoar* — *ce mai faci?* şi din vorbă în vorbă... — 70,35: perfect caligraf, *Ghiţică...* — 71,38: ia hîrtia, o pune în buzunar... —

Pag. 74: *CADOU.* — *Universul*, 2 Ianuarie 1901; *Momente*, pag. 219. — Textul din *Universul* nu se deosebeşte decît prin următoarea introducere:

« Zilele trecute, trebuia să aleg o temă dintre mai multe, pentru o cronică de Crăciun, o temă nouă... De exemplu...

« Era odată un copil rĕmas foarte de mult sărman de amîndoi părinţii şi mai ales de mamă — a! un copil fără mamă! El avusese durerea s'o piarză îndatăce se născuse! In lunga şi trudita lui viaţă, acest copilaş n'avusese şi el măcar parte să pue mâna pe o jucărie; de aceea nu stricase nici una...»

Sau:

« Odată s'a 'ntîlnit Moş Crăciun cu Sf. Niculae...

— Bună ziua, Sfinte Niculae.

— Sărut mâna, Moş Crăciun.

— Da 'ncotro?

— Ei! nu ştii Sfinţia ta? ce mai întrebi?... Mĕ duc pe pămînt să pun la copiii cuminţi jucării şi cofeturi sub căpĕtâiu... Dar Sfinţia ta, de unde vii? — Ei! nu ştii Sfinţia ta? zice Sf. Niculae, ce mai întrebi... Viu depe pămînt... Am fost de am căpĕtuit câteva fete cuminţi.

— Dar cum bag seama ţi-ai ras barba, Sfinte Niculae, şi te ai îmbrăcat subţirel de primăvară.

— Apoi de! mi-am ras-o, că începuse să mĕ mănînce şi trebuia să mĕ tot scarpin... Dar eu ca eu, dar Sfinţia ta!... Fără barbă, n'or să te mai cunoască bieţii copii ş'o să strici toate piftiile.

— Lasă, Sf. Niculae, a răspuns moş Crăciun, nu purta grije de barba mea! îmi creşte ea mare, frumoasă şi albă pînă la ziua mea...

« Ş'aşa mai departe. Şi aceasta e o temă destul de nouă... E bună pentru la anul viitor. Deocamdată m'am hotărît: un studiu! —

Un studiu critico-istoric asupra sărbătorii Naşterii: ce înţelegem prin vorba Crăciun; — Crăciunul la primii creştini; — Crăciunul în evul-mediu; — Crăciunul în timpii moderni; — Crăciunul în diferite timpuri şi la diferite popoare, şi 'n deosebi la Romani şi la Români: Steaua, Vicleimul, Irozii, Moş Ajunul, Colindele, bolindele, etc., — datine, moravuri, obiceiuri, tradiţiuni, instituţiuni, superstiţiuni, etc. —

Să 'ncepem... Dar când voiŭ să pun pana în călămară, iată că primesc, printr'un comisionar de stradă, o scrisoare: « Iubite amice, astă seară... —

Introducerea aceasta face parte din grupa satirei asupra gazetarilor literarizanţi: *O Cronică de Crăciun, Duminica Tomii* (vezi *Schiţe Nouĕ*, 1910, pag. 101, 123; în acest volum pag. 166 şi 181).

Pag. 78: *ART. 214.* — *Moftul Român* (Seria II), N-l 2, 8 Aprilie 1901 şi N-l 3, 15 Aprilie 1901, cu subiectul: *Comedioară în trei scene*; *Momente*, pag. 308, împărţită în trei capitole, corespunzătoare celor trei scene din *M. R.* — Deosebirile din *M. R.:*

— 78,2: avocat *de mâna a doua ori a treia. Ceasurile*... — 78,3: Avocatul stă la biuroul său... — 78,6: *după moda veche de mahalagioaice.* — 78,8: tărtănaş *de lână conabie*, făcut... — 78,21: priotul Sava dela *Biserica Mântuleasa*... — 79,13: (după *o sforţare a memoriei)* — 80,38: Lasă, te rog, cocoană, *istoriile dumitale*; lasă'l... — 81,12: Dar dacă dumneaei te iubeşte? — 82,3: lume *care* se hrănea... — 82,38: cu ocazia bugetului *pe 1901—1902*, care am devenit *că m'a dat* suprimat... — 84,12: In urma părintelui, *păşeşte* o tânără... — 84,21: Mersi, *domnule avocat*... — 86,34: dumneata *avocat?* — 87,15: l-a *suprimatără*... — 87,27: Popa Sava dela *Caimata!*... — 87,29: *bulivartul*... — 89,28: *Ei! lucrul*, care va să zică, este hotărît... — 90,9: de tânăra clientă, *roşie foc*, şi dictează... —

Pag. 91: *DIPLOMAŢIE.* — *Moftul Român* N-l 4, 22 Aprilie 1901, pag. 2; *Momente*, pag. 224. — Deosebirile din *M. R.:*

91,3: la berăria *Cooperativă*... — 94,5: Ascultă-mĕ pe mine, *nene Mandache*, reuşiţi... —

Pag. 95: *BUBICO.* — *Moftul Român*, N-l 5, 29 Aprilie 1901, pag. 5. — Deosebirile din *M.R.:*

— 98,35: şi începe să-l *clefăiască*... — 99,8: printr'o mi şcare *printr'o* privire... — 99,27: *continuă a lătra*... — 99,30: zic eu *în gînd* ... — 100,2: podul Prahovii. *Eu* mă întorc... — 100,12: *Pentru Dumnezeu! să nu-l scapi pe fereastră... Dar n'apucă să,*

sfîrşească, şi Bubico... — 100,17: strig *desnădăjduit*... — 100,28: din *leşinul ei, ca sdrobită de nenorocire*... — 100,32: *şi-i şoptesc răspicat, cu un rînjet diabolic*... —

Pag. 101: *CĂLDURĂ MARE*. — *Moftul Român*, N-l 8, 18 Mai 1901, pag. 4; *Momente*, pag. 325. — Deosebirile din *M. R.:*

101,2: *30⁰* Celsius... — 105,24: nişte case 'n curte... —

Pag. 106: *LUNĂ DE MIERE*. — *Moftul Român*, N-l 11, 10 Iunie 1901, pag. 4; reprodus în *Calendarul Moftului Român* (1902), pag. 67; *Reminiscenţe* (1915), pag. 90. — Textele fără deosebiri menţionabile.

Pag. 113: *LANŢUL SLĂBICIUNILOR*. — *Moftul Român*, N-l 13, 24 Iunie 1901, pag. 4; *Momente*, pag. 154. — Deosebirile din *M. R.:*

— 113,21: cum ştii de frumos să porunceşti! *Zic*: s'a nemerit... — 114,18: Apoi, dacă *nu ştie* nimic *dobitocul*... — 114,20: *ĕl d'intăi* şi *ĕl* de pe urmă... — 114,27: să-i dau *nenorocitului*... — 115,4: *nu-l mai pot ţine minte*... — 117,14: *Vezi domnule*, am gîndit eu... —

Pag. 118: *GROAZNICA SINUCIDERE DIN STRADA FIDELITĂŢII*. — *Epoca*, 1 şi 2 August 1897; reprodus în *Moftul Român*, N-l 16, 15 iulie 1901; *Momente*, pag. 80. — Deosebirile din *M. R.* (=*Epoca*). Incepe:

« Citim în *Aurora*... » — 122,24: La *care* altă profesiune... — 124,31: orice *presupus*... — Pentru interpretarea bucăţii, vezi cele două cronice ale lui Caragiale în numerele imediat precedente ale *M. R.: Oribilă stagnaţiune* [1]), şi *Infiorătoarea, îngrozitoarea* şi *oribila dramă din Strada Uranus* [2]), amândouă îndreptate contra reporterilor şi maniei lor de sensaţional; prima bucată sfârşeşte cu o invocaţie către Karkaleki. (Vezi volumul III al acestei ediţii).

Pag. 128: *LA PELEŞ*. — *Moftul Român*, N-l 20, 12 August 1901, pag. 5; *Reminiscenţe* (1915), pag. 102. — Textele nu se deosebesc.

Pag. 131: *INFAMIE*. — *Moftul Român*, N-l 24, 9 Septemvrie 1901, pag. 4; *Reminiscenţe*, pag. 106. — Textele nu se deosebesc.

Pag. 135. *O CONFERENŢĂ*. — *Universul*, 7 Februarie 1909; *Schiţe Nouĕ* (Bucureşti, 1910, Editura *Adevărul*), pag. 227. — Deosebirile din *Universul:*

Titlu: *Conferenţă*, subtitlu: *Dare de seamă*. — 136,1: lucru care *pot pentru ca să zic*... — 136,2: *pentru ca să mă exprim aşa*... — 137,8: decît la moartea mea, dacă *pot pentru ca să mă exprim astfel*.

Pag. 142: *ŢAL*. — *Universul*, 2 Martie 1909; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 213.— Deosebirile din *Universul:*

— 143,25: murdării pe [3]) — 143,30: a nu se pleca cu paharele şi *altele* — 144,30: la vre-o în mormîntare *rară*... — Aforismul lui Mitică « toate mulţumirile în lumea asta trebuiesc plătite » este un aforism al lui

---

[1]) *M. R.*, Nr. 14, 1 Iulie 1901, pag. 2.
[2]) *M. R.*, Nr. 15, 8 Iulie 1901.
[3]) *zidul* (*Schiţe nouĕ*, ed. Alcalay [1918]).

Caragiale din tinereţe: «Toate mulţumirile trebuiesc plătite: înainte de a se căpăta, ni se par destul de ieftine, în urmă scumpe» (*Convorbiri literare*, XIV, 1 Aprilie 1880, pag. 21).

Pag. 149: *MAMĂ*. — *Universul*, 6 Martie 1909, cu titlul *Florea-Voevod*; republicat de Caragiale în *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 67, cu titlul *MAMĂ*; reprodus în *Reminiscenţe* (1915), sub îngrijirea lui Luca Ion Caragiale, cu titlul din *Universul*. — Textele nu diferă.

Pag. 154: *GREU DE AZI PE MÂINE*. — *Universul*, 20 Martie 1909; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 157. — Textele nu diferă.

Pag. 160: *MONOPOL*. — *Opinia* (din Iaşi), 16 Noemvrie 1907; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 111. — In *Opinia* cu titlul *Cronică*. Inceputul în *Opinia:*

« *Astă vară* avînd în ţară daraveri, m'aşez... — 160,14: Dar *(...vreau să zic)*... Ştiu... — 162,32: răcoare după călduri *dropicale*... — 162,35: Mă aflu *aşa dar* la « Opinia »... — 164,34: fiindcă *mai avea* puţine momente... — 164,38: ţaranii... *Sunt* beţivi... *Treb'e*... — 165,16: Amice *Roman*, zic... —

Pag. 166. — *O CRONICĂ DE CRĂCIUN*. — *Opinia* (din Iaşi), 25 Decemvrie 1907; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 125. — Deosebirile din *Opinia:*

— 166,7: eşti *chemat* să faci... — 166,9: *Am hotărît* să scoatem... — 166,13: Cu plăcere, *domnule Director*... — 166,18: Bine înţeles, *domnule director... — De exemplu, în numărul de-aseară... Noroc c'am trecut pe la tipografie... Dacă nu luam seama?... Ia poftim de te uită... la a treia informaţie... a d-tale... Ce desastru! — A! da... — Cum? asta nu te emoţionează de loc?... Zici aşa* da, *parcă ar fi un punct în loc de o virgulă... — D-le director, mĕ 'ntrerupe confratele, tot indiferent, nu înţeleg de ce faceţi Dv. atîta caz?.. cîte greşeli de astea... — Dar una ca asta poate omorî un organ în faţa opiniei publice, d-le! — Eu cred din contra, d-le director. — Şi zicînd acestea, mĕ priveşte cu acel zâmbet şi acea clipire din ochi caracteristice, cari, de cîte ori le întîmpini, trebue să gîndeşti: dacă ăsta nu este imbecil, atunci mă crede pe mine că sunt. — Cum, din contra, nene? — Şi chiar aduceam acum o rectificare... eu gîndeam că greşala a rămas; nu ştiam că... v'aţi amestecat şi aţi pus să mi-o scoată. — Şi-mi întinde o filă, pe care a smuls-o din blocul lui de buzunar... Citesc.* — Gura păcătosului adevăr grăeşte: *In numărul nostru de eri seara, la pag. 3-a, coloana 4-a rîndul 52, de sub rubrica: « Ultima oră » s'a strecurat o violentă eroare de tipar. In loc de: Nu înţelege d. ministru, măgar că, protestarea unanimă a opiniei publice etc.... Fireşte cititorii au înţeles că ar trebui citit: ... d. ministru măcar... etc.... Mărturisim eroarea ca... păcătosul! — Vedeţi, d-le director, eu lucrez cu tot zelul pentru succesul « Revoltei »... şi dv. mi-aţi omorît efectul!... — De unde puteam şti? zic eu umilit. — Am voit să vă fac o surpriză... — Bine, frate, dacă vrei să-mi faci o surpriză, de ce nu-mi spui mai dinainte?... Altădată nu mai m'amestec. Iartă-mă. — Pe când eu îi fac aşa categorice scuze, el mereu se uită pe fereastră.* — Ia priviţi afară...

— 168,25: novelă; 98 de file... — 168,32: Admirabilă povestire! *E istoria* unui băiat... — 169,16: nu dansează bostonul; dar care... — 169,23: el *prinde* s'o ia în brațe... el vrea s'o sărute... — român cuminte și vesel... — 170,11: la fila 98... — 170,18: niciodată, *dar niciodată...* — 171,21: In fiecare zi, *schimbăm regulat cu confratele Caracudi câte un surîs de auguri și aceste cuvinte: Nu cumva vrei să-mi faci și astăzi vre-o surpriză? Te rog spune-mi-o dinainte, să știu. — Astăzi regret, nu, d-le director. — Dar cronica?...* Pe onoarea mea!... *Numai un lucru să vă rog, d-le director: dacă n'am cumva vre-o informație excepțională, poate să nu viu mîine... Și apoi, cu zîmbetul acela și cu acea clipire din ochi... adaogă: Sper să vă facem mîine o surpriză... — Aoleu! — Adică nu eu... De aceea, vă rog să faceți Dv. mîine dimineață corectura la cronica mea. — Cu plăcere... mai cu seamă!... Dar... ce surpriză? — Asta nu pot spune, să vedem. Și iarăși zimbetul și clipirea și pleacă grăbit...* — De vre-o câteva zile... — 172,29: O scrisoare, *a adus-o de mult, pînă nu se luminase, ucenicul dela tipografie...* E de la... — 172,30: nu merge, stăm cu numărul... Ce să fie? *iar o surpriză... Asta trebue să fie gravă de tot, de vreme ce și d. Costică...* — 172,34: Iute, *pe nespălate, mĕ suiu...* — 173,10: infamul! *strig eu ca sub junghiul asasinului, și cad sdrobit pe un scaun.* M'a omorît... asasinul! *Un om de caracter i-ar sări de gît ca o fiară și din două strînsori l'ar isprăvi. Eu sunt absolut copleșit ca sub bătaia unei forțe elementare covîrșitoare oricărei revolte umane. D'abia pot ridica privirea și, cu glasul leșinat ca de lehuză după grea facere, îi zic: Mersi, nene Caracudi, de surpriză... frumoasă a fost ce e drept! desigur mi-aduci și o rectificare spirituală...* Bine ți-ai bătut... — 173,37: șapte dimineața. *Nu vă spuneam eu că o să vă facem o surpriză. — Ce? —* E fată dar... — 174,8: dictez articolul *trimițînd foaie cu foaie lui d. Costică...* — 174,24: radios: domnule director, *v'am promis* o surpriză: *mĕ țiu de cuvânt. Această* informațiune trebue să treacă... mare plăcere: *o să-i facă și nevestei și părintelui stavroforul... și o să rămîie și o suvenire frumoasă și pentru copile.* Și-mi citește... — 175,12: *m'am închinat... am sărutat...*

Pag. 176. *INIȚIATIVA.* — *Universul*, 27 Martie 1909; *Reminiscențe* (1915), pag. 113. — Fără schimbări.

Pag. 181: *DUMINICA TOMII.* — *Universul*, 6 Aprilie 1909; *Schițe Nouĕ* (1910), pag. 101. — Deosebirile din *Universul:*

— 181,2: să fac *vizită...* — 182,6: Sună clopotele... *dela cea mai strălucită catedrală a sgomotoasei și vastei capitale până la cea mai umilă bisericuță din cătunul pierdut în tăcutele văgăuni ale munților, sună clopotele. Este* duminica Tomii... Cu această... — 183,28: *dar* un copil nevinovat... — 184,20: încă *dascălul* (asta era înainte de...) zice... — 184,32: voi oameni noui cu știința, *unde e reposatul Haralambie să vă trateze cum meritați...* — 184,33: *care-și*

trăgea seva... — 184,38: pesimismului, *negativismului, păgânismului*, ateismului... —

Pag. 186: *ANTOLOGIE.* — *Universul*, 10 Aprilie 1907; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 143. — Fără schimbări.

Pag. 193: *PASTRAMĂ TRUFANDÀ.* — *Universul*, 13 Aprilie 1909; *Schiţe Nouĕ* (1910). — In *Universul*, cu titlul *Anecdotă Orientală.* — Vezi mai jos pag. 433, r. 35. — Deosebire de text:

— 198,30 : Şi pe urmă i-a dat afară pe amândoi *(Universul)*.

Pag. 199: *IDENTITATE.* — *Universul*, 27 Aprilie 1909: *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 177. — Fără schimbări. — Cf. acest volum, *Addenda*, pag. 420 şi urm., un subiect înrudit cu acesta.

Pag. 205: *AŞA SĂ MORI!* — *Universul*, 16 Mai 1909; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 189. — Fără schimbări. — Pag. 206, r. 8, «*a* lui Carusso» şi «*a* lui Rostand» în loc de literarul «*ale* lui, etc.» în *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 191, ca şi în *Universul*. Inţelegea Caragiale să atribuie acele forme populare eroului său?

Pag. 210: *REPAOSUL DOMINICAL.* — *Universul*, 25 Mai 1909; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 199.

— 214,6: Ca să nu-mi mai sboare... Dar unde ne aflăm? *(Universul)*.

Pag. 217: *KIR IANULEA.* — *Viaţa Românească*, XV, Noemvrie 1909, pag. 208; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 9. — In *V. R.*, pag. 208 nota:

«*Această novelă — precum arătăm în nota dela sfîrşit — se mai găseşte şi în alte limbi*; *pe cît putem şti însă apare astăzi pentru întăia oară în romîneşte.* Asupra felului cum *e dată aici*... [1]) — 218,36: la neştiinţă, la *mînie, prostie, sărăcie, şi la robie* chiar... 223,7: şi, *mai cu seamă*, cu dare de mână... — 226,20: *cînd şedeau la masă* cu o sumă de... — 231,5: «*de* acum...» e poate o *greşală*, în loc de *da acum*... — 231,19: *Cumnatul* întâiu... — 231,28: endekàmisi.. —

In 4 Februarie 1909, Caragiale scria celui care îngrijeşte această ediţie:

«... Spune-mi ce zici D-ta: s'ar potrivi în tonul lui *Kir Ianulea*, acolo unde, după împăcăciune, e ziafet cu lăutari, să pun pe ţigani să cînte, ca un fel de cântec favorit al Coanei Acriviţii, următoarele:

Zori de ziuă se revarsă
Şi eu ochii n'am închis!
Cum să-i închid cînd ei varsă
Pîraie de foc nestins [2]).
Şi mĕ bat cu pumnii 'n cap:
Ce să fac şi cum să scap,
Of! să mă tămăduiesc

[1]) Urmează textul notei din fruntea volumului *Schiţe Nouĕ*, 1910.
[2]) «Pîn' aci de Log. Konaki» *(Nota lui Caragiale)*.

Şi să nu mai tot iubesc;
Căci îmi face foarte mare
Şi necaz şi supĕrare!

Iar cînd Kir Ianulea, cam afumat, strigă: of! alta, ţigane! îi cântă cântecul *lui* favorit:

Dela uşă mĕ repez
Numa 'n papucei şi 'n fes,
Căci, de grabă foarte mare,
Nu mai pot să am răbdare!

Ce zici? nu s'ar lumina şi mai bine tabloul ziafetului? ».

Volumul *SCHIŢE NOUĂ* (Bucureşti, 1910. Editura « Adevărului »), unde prima bucată este *Kir Ianulea*, cuprinde o scurtă notiţă în cap (fără titlu), iar la sfârşit trei *Note*. Le reproducem aci:

Dintre poveştile de faţă, unele — precum arătăm în notele dela sfârşitul cărţii — se mai găsesc şi în alte limbi; pe cât putem şti însă, apar astăzi pentru întâia oară în româneşte.

Asupra felului cum sunt date aci, autorul îşi păstrează întregi drepturile de proprietate literară; căci, fără îndoială, de când lumea poveştile sunt ale lumii, însă, fireşte, felul povestirii lor rămâne oricând al povestitorului — precum Maica-Precista este a tuturor creştinilor, dar o icoană cu chipul ei e a meşterului care a zugrăvit-o, în felul lui.

Indură-te, tu, prea sfântă şi pururea curată Fecioară, de toţi zugravii şi ajută-i să nu prăpădească vreme şi văpsea degeaba!

NOTE. KIR IANULEA. Această poveste se găseşte în Giovanni Brevio, *Rime*, Roma, 1545, intitulată « Novella di Belfagorx »; mai târziu, în 1549, apare cu acelaş titlu sub numele lui Machiavelli, şi de atunci trece între operele complete ale ilustrului secretar florentin. — Un savant bibliograf englez, John Dunlop, crede că originalul lui « Belfagorx » se găsea într'un manuscript latinesc al Bibliotecii St. Martin din Tours, manuscript dispărut pe vremea răsboaielor civile. — După Machiavelli, La Fontaine, fabulistul francez, a dat pe « Belphégor » în colecţia de *Contes*, publicată întâia oară la Paris, chez Denis Thierry et Claude Barbin, 1682.

PASTRAMĂ TRUFANDA. De demult, din copilărie, ştiam povestea asta dela kir Ştefan, staroste de bărbieri pe vremuri în Ploieşti; bulgar de viţă; om umblat şi deştept, care cunoştea bine felurite limbi orientale şi povestea româneşte foarte frumos. Târziu încoace, am mai găsit-o, altfel dată, în *Le Sottisier de Nasr-Eddin-Hodja, bouffon de Tamerlan*, suivi d'autres facéties turques, traduits sur des manuscrits inédits par J. A. Decourdemanche, Bruxelles, chez Gay et Doucé, 1878. — In colecţia aceasta franceză se găsesc aproape toate *Năzdrăvăniile lui Nastratin-Hogea*, ale nepreţuitului Anton

Pann, între cari povestea noastră nu se află. — Noi am dat-o aci, pe cât ne-am putut aminti, cam în felul cum am fost auzit-o, povestită cu mult mai mult haz, dela răposatul Kir Ştefan.

FĂT FRUMOS CU MOŢ-ÎN-FRUNTE. Traducere după *Riquet à la Houppe*, cunoscuta poveste a lui Charles Perrault, apărută întâiu la Paris, chez Claude Barbin, 1697.

Pag. 244: *CALUL DRACULUI*. — *Lupta* (din Budapesta), 15 Noemvrie 1909. — « Foiţa originală a *Luptei*. Reproducerea oprită ». — Reprodus în *Universul*, 9 şi 10 Ianuarie 1910; *Schiţe Nouĕ* (1910), pag. 253. — Deosebirile din *Lupta:*

245,19: curge şi pe urmă, *odată*, stă... — 248,33: gogiamite *flăcăul* în putere... — 251,33: cu care era *'nvelită*... — 252,33: *Altădată*... Cine ştie când?

Schiţe Nouĕ, ed. Alcalay [1918] înlocuieşte greşit: « fiind tirg *la* vale » (pag. 138, în loc de: *de* vale, *Lupta*, *Universul*, *Schiţe Nouĕ*, 1910); «merg pe *şaptesprezece* » (pag. 141, în loc de: *şaptesprece*, *L.*, *U.*, *Sch. N.*, *1910)*. — Am păstrat în text (pag. 245, rând 19): « *dà* apa curge... » (schimbat în *Schiţe Nouĕ* [1910 şi 1918] în *dar* apa), ca în *Lupta* şi *Universul*. — Nu ştiu de unde a luat Caragiale elementul folkloric din această povestire. In nuvela fantastică a lui Gogol, *Vîi*, fata de boer vrăjitoare face o cavalcadă foarte asemănătoare acelei din *Calul dracului*, cu deosebirea că, la Gogol, tînăra vrăjitoare călătoreşte pe gîtul tînărului seminarist, chemat să o păzească noaptea (vezi traducerea germană: *Wij*, *der Fürst der Dämonen*, herausgegeben von Felix Schloem, în *Das Gespensterbuch*, München, 1920, Georg Müller, pag. 306). Gogol a luat, cum se pare, motivul principal dintr'un basm popular rusesc (colecţia Afanassiev, VI, N-l 66, analizat de L. Şăineanu, *Basmele Romîne*, 1895, pag. 874). Nu e probabil să fi cunoscut Caragiale nuvela rusească.

Pag. 254: *ABU-HASSAN*. — Manuscris autograf, păstrat în Biblioteca Fundaţiei Universitare Carol I. — Tipărit o singură dată, în *Abu-Hassan* (Bucureşti, 1915, ed. *Flacăra*), pag. 6-60, volum îngrijit de Luca Ion Caragiale. — Manuscrisul are 86 file (jumătăţi de foi, format comercial, liniate, tăiate longitudinal. Cerneală violetă). Dela jumătatea filei 49 până la jumătatea filei 57, scris cu creionul. Acest amănunt, precum şi numeroasele tăieri şi şterseturi arată, dacă ţinem seamă de minuţiozitatea caligrafului Caragiale, că manuscrisul nu e copia definitivă pentru tipar.

A apucat el ori nu să facă o asemenea copie definitivă, nu ştiu. Manuscrisul în tot cazul, cuprinde întreg textul, aşa cum e dat în volum. Pe verso ultimei foi, cu creion chimic, de mîna lui Caragiale: « Abu-Hassan-Poveste orientală ». Din îndreptările lizibile în manuscris, dăm mai jos acelea care ni s'au părut caracteristice felului de a lucra al artistului. — Manuscris, f⁰ 6:

— 256,6: Nici unul din *ei* nu s'a lăsat *atins* de vorbele frumoase *cu care a voit Abu-Hassan să-i înduioşeze, ba chiar a avut mîhnirea să vază cum unii* l-au dat *deadreptul* afară. S'a întors acasă *cu sufletul pătruns de durere şi amărăciune*... — S'a isprăvit; *îţi făgăduiesc că de acu nu mai dau ochii cu ei!*... — 256,16: în fiecare zi regulat, *putînd* să poftească... — f⁰ 7; 256,21: după ce l-a *cinstit* o noapte... — f⁰ 8; 256,36: A doua zi dimineaţa, *când* îl *trimitea* pe *mosafir să-şi vază* şi *de treburi*, îi zicea... — ... am eu cuvintele *mele pentru care* mă port... — f⁰ 12; 258, 23:

Eu, *numai mă uitai la* dumneata, am priceput... — f⁰ 14; 259,6: şi dumneata şi eu, *am uitat de băutură şi* lăsăm vinul *sărmanul* să se trezească... — f⁰ 24; 261,34: unde aşteptau toţi curtenii. *Robul a lăsat pe Abu-Hassan pe divan.* Desbrăcaţi-l... — f⁰ 27; 262,36: Strănută odată *şi-şi întoarse*[1]) capul *făr' a deschide ochii*[2]). — f⁰ 31; 264,31: Pe urmă a făcut semn *cu mâna* unei curtene (şi i-a zis): *Ia apropie-te dumneata, frumuşico, drăguţo şi...* — f⁰ 32: 264,38: să ajung eu *într'o noapte* calif... — f⁰ 34; 265.27: se aşeză *pe* tron; *apoi uitîndu-se roată în toate părţile...* — f⁰ 36; 266,12: Abu-Hasan a zis, *făcînd un semn cu mâna:* Să poftească... — f⁰ 37; 266,31: *N'a apucat bine* să-şi isprăvească, (şi) Abu-Hassan, zărind... — f⁰ 38; 266,38: Căpitane să mergi *fără pic de zăbavă...* — f⁰ 43; 268,31: încît Abu-Hassan a rămas **fermecat.** ***Să fie vis?*** [3]) ***gîndea el; prea ţine mult... Nu! nu e vis: văz, auz, umblu. pipăiu.... judec... Mai dovadă! uite ce cinste mi-aduce o lume întreagă, toate poruncile mi s'au îndeplinit...*** De acolo cu muzicantele după el... — f⁰ 44; 269,3: mai aproape de masă, *unde Mesrur îl aşezase pe calif pentru gustarea de dimineaţă...* — f⁰ 64; 276.12: ... vorbe care mă mîhnesc, *şi fii sigur de prieteşugul meu.* Fă-mi mai bine... —

Pag. 284: *POVESTE.* — *a)* Manuscris autograf, păstrat în Biblioteca Fundaţiei Universitare Carol I. 35 jumătăţi de file tăiate în lung, format comercial, liniat. Numerotaţia dela fila 1-7 cu cerneală violetă, ca şi textul. Dela fila 7 până la sfîrşit, altă numerotaţie începând cu 11, cu creion albastru. Textul e însă complet: pe fila 7 Caragiale însemnă cu creion albastru: « urmează la 11 cu albastru ». Titlu: *Poveste.* — Pe verso ultimei file (35), următorul plan pentru continuarea şi încheierea povestei:

« Cununiile — Petrecerea. Trandafirul — Traiul tinerilor. Moartea lui Roşu — Suirea lui Ler. Rivalitatea soacrei cu nora — Floarea la mânăstire. Ler n'are copii — Mezin cu nevasta merg s'o vadă cu Mugurel — Rescoala. Resboiul. Fuga lui Ler — Aventurile — Asasinarea lui Mezin, cînd află că şi Verde a fost asasinat — Floarea primeşte pe Ler fugar văduv lucrează ca s'aducă pe Ler înapoi — Mugurel o execută în mânăstire — încheiere. —

b) Manuscris autograf în păstrarea doamnei Alexandrina I. L. Caragiale. Necomplet şi disparat: 1. zece foi, format comercial, liniat, din care cinci jumătăţi tăiate în lat, şi cinci foi întregi; cuprind partea dela început a povestei, până la naşterea lui Ler. Titlu: *Două împărăţii.* Incepe: « A fost odată ca niciodată, că de n'ar fi fost nu s'ar povesti[4]) — au fost odată doi împăraţi vestiţi Crin împĕrat[5]) şi Bujor împĕrat[6]) ».— Pe marginea acestei file prime, de mâna lui Caragiale, cu creion albastru:

1) Altă variantă: *Şi voi să-şi întoarcă.*

2) A treia variantă: *şi voind să-şi schimbe capul pe căpetăiu...* (Strănută îndată... din volumul *Abu-Hassan*, pag. 21, e o greşală).

3) Variantă: *Dacă e un vis . . .*

4) Acest început e tăiat cu creion albastru.

5) Anulat: Florea împĕrat, Verde, Roşu împĕrat.

6) Anulat: Roşu, Verde 'mpĕrat, stăpânind alături una de alta două împărăţii... ».

« NB. Cu mare băgare de seamă la tot ce se poate suprima — cât de *mult* »[1]) [vezi pl. II anexată la vol. I al acestei ediţii].

«Naşterea lui Ler[2]). Dar cât trebuia el să fie de fericit, tot îl rodea la inimă o supărare: i se părea că soţia lui mai mult ţine la împărăţie decât la el, că nu-l iubeşte destul precum o iubea el». Abrupt urmează aici, după punct:

« Şi aşa, când a purces împărăteasa îngreunată şi când i-a sosit ceasul să nască[3]) obosit de luptele politice, sătul de succese şi de glorie, se uită 'napoi şi vede că viaţa lui a fost o continuă jertfă pentru interesele publice şi pentru gloria ce se obţine cu asta; dar pentru sufleţelul lui i-a lipsit ce? El a fost jinduit de[4]) bucuria de care se bucură cel din urmă supus al lui. Scena cu pădurarul, cântând: apoi nevasta care vine cu de mâncarea — pădurarul: împěrăţia să 'ngrijească de împěraţi ».

2. O foaie numerotată 10 bis, cu albastru, formatul ca şi la celelalte, întreagă. Dă un alt început al povestei: « A fost odată un împěrat care se bucura de toate pe lume; împěrăţie mare avea, slavă multă avea... »; sfîrşeşte: « N'a trecut nici un an şi a murit şi tatăl împěrătesei, lăsând stăpânirea în mâinile unui Fecior... ». (*Mai jos pe margine, cîteva nume dispuse genealogic*:) « Negru-Verde-Roşu-Aur-Ler iubitul-Roşu Impěrat-Ler Impěrat-Verde 'mpěrat-Prîslea Impěrat ». Intregul text al foii anulat.

3. Unsprezece foi rezleţe, acelaşi format, trei întregi, opt jumătăţi tăiate în lat, cuprinzênd schiţe disparate; textul a cinci din aceste foi anulat în întregime.

4. Patru foi libere (două jumătăţi şi două sferturi de foi, acelaşi format ca mai sus), cuprinzând următoarele însemnări şi plan pentru încheierea povestei:

(A) « Capete şi Coroane [scris mare, ca titlu; dedesubt:] — Povestea asta despre Capete nu se isprăveşte. — Din toate învăţăm că mai adesea coroana-i pentru cap, decît capul pentru coroană. [mai jos:] Povestea asta despre Capete şi Coroane nu se isprăveşte, că nu se poate isprăvi: Totuş aşa neisprăvită ne învaţă că mai adesea coroana-i pentru cap decât capul pentru coroană ». — (B) Proiecte: « Naşterea lui Ler şi a lui Mezin — deosebirea caracterelor — educaţia fiecăruia. — La naşterea lui Ler începe a se zidi şi la a lui Mezin se termină mînăstirea Bujorului. — Amorul lui Ler Voevod şi al Sorichii: Incă de pe vremea stăpînirii tatului sěu. — Mezin, un mic ducat. — Declararea băiatului către părinţi. — Inclinarea tatului spre aprobare. — Refuzul categoric, motivat, al mamei, care a cerut pentru Ler mâna fetei împăratului Albu vecin... Acesta are un băiat... şi o fată. Băiatul e bolnav, fata o să moştenească împěrăţia. Un împěrat n'are voie să se gîndească la amor. Cum ai îndrăznit fără voia noastră a te legà, ori refuzi coroana şi

---

[1]) Sfârşeşte (foaia 10).
[2]) *Scris ca titlu, deasupra ultimului alineat.*
[3]) *Aici se isprăveşte textul ultimei foi din serie.*
[4]) *Sic.*

o dăm lui Mezin, du-te şi fii fericit. — Scandalul băiatului. — Moartea tatului. — Suirea fiului. — Ia pe Sorica. — Doamna e bolnavă, nu vine (?). — Rĕceală între mamă şi fii. — Mama merge la călugărie la mînăstirea Bujorului. [Pe margine:] dragostea ei va fi perzania ta. Eşti prostit de femee. Eu mă duc în munţii mei. Să dea D-zeu nici tu nici frumoasa împĕrăţie ce ţi-a lăsat-o tata să aibă vreodată nevoe de ajutorul meŭ. Poate mai bine călugariţă Să le spună: tu du-te 'n munţii tĕi şi păstrează-ţi partea ta. — Ler Impĕrat îşi ia congediŭ şi lasă regent pe Mezin Voevod. — Deliciile amorului. — Rĕsboiul cumnaţilor. — Motivul rĕsboiului: să-l despartă de Sorica şi să-l oblige a lua pe Viorica. — Neglijenţa din cauza Viorichii. — Depărtarea lui Mezin. — Mezin la mânăstirea Bujorului, închinat de maicăsa la mormĕntul Bunicului. — Povestirea ei despre socru şi bărbat. — Vorbele acestuia pomenite de ea. — Jurămîntul lui Mezin. — Infrîngerea, tractatul umilitor. — Răscoala. Fuga. — Mezin ia frênele, bate pe adversari. — In piaţă cerşetori — recunoscuţi — fuga — pe malul mării, pescari. Se vede venind corabie după ei ca să-i prinză. Se 'neacă în braţe unul cu altul. [Pe margine:] Asta se 'ntîmplă pe când Mezin după ce a dat bătălia decisivă intră 'n cetate cu călugăriţa 'n triumf şi steagurile verzi, roşii, albe împreunate şi împĕrăţia a crescut. Albu Voevod moare. Mezin ia pe Viorica Doamna ». — (C) Alt proiect:

« Floarea vede că Ler prilostit de nevastă-sa Viorica duce de rîpă statul. Face pe Mezin prin Liliana să declare rĕsboiu şi inspiră revoluţie. — Ler bătut, fugar. Scena la portul de mare — fuga... — în insulă... — Mezin ucis de un conspirator. — Mugurel de 17 ani, Domn. — Liliana epitroapa de drept se ceartă cu Floarea care vrea ea să epitropisească pe Mugurel. — lupta între cele două. Floarea surgunită la mânăstirea ei. — De acolo intrigi. — Otrăvirea: Liliana e otrăvită. — Mugurel scapă. (*Omul de încredere-i povesteşte tot* dela Verde Impĕrat până acuma cine e Floarea[1]). Să nu se încrează — la 18 ani ia cârma. — Rĕsboiu (biruinţă). — Floarea prinsă în mânăstire. Captivă. — Execuţia. — (D) « Genealogia totală »; cuprinde următoarele nume grupate în doi arbori genealogici: (1) Negru → Verde Floarea. — Albu → Roşu 'mpĕrat cu Floarea → Ler Impĕrat. (2) Verde → Negru Florica[2]). — Roşu → Albu se însoară cu Floarea → Ler Impĕrat. In capul foaei, fără legătură, pare-se, cu celelalte nume: Verde 'mpărat Roşu.

Manuscrisul Fundaţiei Carol I a servit probabil, tipăririi în volumul *Abu-Hassan* (1915, pag. 61-95); din acest manuscris mi-a cetit Caragiale şi mie povestea. După cum se vede din materialul descris mai sus, afirmaţia din nota editorului, la sfîrşitul fragmentului (*Abu-Hassan*, pag. 95): « despre felul cum avea să urmeze şi să se închee povestea, nu s'a găsit nici o însemnare printre hîrtiile autorului », — este inexactă. — Textul din *Abu-Hassan* prezintă, la pag. 77-78, o obscuritate: cele două propoziţii care se urmează dela rândul 12

[1]) Pe margine: « !!!!!! Liliana a fost fata lui *Verde 'mpĕrat* ».

[2]) *sic.*

în jos, (a) « Au umblat astfel... şi într'una ofta », şi (b) « După ce se plimbaseră ei... cu care se învecinau la miază-noapte », repetă diferit acelaşi cuprins. Textul însuş al manuscrisului Fundaţiei e confuz aici, plin de ştersături, variante şi raportări greu de interpretat. Editorul lui *Abu-Hassan*, pe cît mi se pare, a transcris una după alta două variante ale aceleiaşi propoziţii. Ajunge să suprimăm pe (a) pentru ca legătura ideilor să apară; (b) este continuarea normală a celor povestite în bucata « Nu 'mpliniseră flăcăii nici doisprezece-treisprezece ani — se dusese vestea în lume de cei doi minunaţi fraţi » (pag. 76, rîndul 5 de jos, până la 77 mijlocul rîndului 12 de sus). Ceeace s'a şi făcut în ediţia de faţă. Pe foile corespunzătoare din manuscrisul Fundaţiei Carol I (ff. 11-13) se află, în afară de îndreptările cu cerneală, făcute de mîna autorului, şi o sumă de tăieri şi adăogiri cu creion negru, de altă mînă, ce bănuiesc a fi fost a lui Luca I. Caragiale, care va fi pregătit astfel textul pentru tipar. Astfel sunt cuvintele: *bărbăteşte* (în « călăreau *bărbăteşte*, în loc de *frumos*, cum e scris de autor) şi *fraţi* (în « minunaţi *fraţi* », în loc de « coconi ai lui Roşu împărat, etc.»). Am restituit cuvintele din manuscris în textul ediţiei noastre, pag. 292, rînd 28. Deasemenea, am înlocuit, după manuscris, cuvintele din *Abu-Hassan*, pag. 78: « (fată) voinică, nu atît de frumoasă cît de vioaie şi de arătoasă », cu « (fată) *ruptă din stîncă*, nu atît de frumoasă, cît de arătoasă, şi nu prea zâmbitoare », — cuvintele din *Abu-Hassan* fiind în manuscris adăogate cu creion negru şi nu de mîna lui Caragiale. — Pentru a da idee de starea textului, transcriu aici foile 11-13 din manuscrisul Fundaţiei Carol I, cu variantele notate de Caragiale şi schimbările cu creionul negru:

« După ce şi-a statornicit astfel Roşu 'mpěrat stăpînirea, i-a [mai] dăruit Dumnezeu două mari bucurii: doi feciori unul după altul la un an [1]) pe cel d'intăiu l-au botezat Ler, iar pe al doilea Mezin [2]). [Şi erau voinici şi frumoşi amîndoi. Ler era oacheş ca tată-sěu, iar Mezin bălan ca mamă-sa. Nu 'mpliniseră flăcăii nici doisprece-treisprece ani şi mama i-a pornit sub bună îngrijire să vază lumea şi să se arate pe la toate curţile 'mpěrăteşti, pe unde-i primeau toţi cu braţele deschise, nu numai că erau odraslele unui puternic împěrat, dar fiindcă [3]) şi ei de felul lor erau nişte copii nu se poate mai plăcuţi [4]), şi nu ştia lumea pe care să-l mîngăie [5]) mai întăiu [6]); Aşa de tineri şi erau o podoabă la toate sěrbătorile împěrăteşti. Călăreau frumos [7]), mănuiau armele cu dibăcie [8]). Ler cânta frumos din gură [9]) şi Mezin din harfă, şi împěrătese, doamne, domniţe, curtene nu mai puteau după ei, încît se dusese vestea 'n lume de cei doi minunaţi coconi ai lui Roşu Impěrat şi a împerătesei Floarei [10]). Au umblat astfel [11]) amândoi împreună, şi cînd

---

[1]) *Var. 1*: împărăteasa Floarea a dat naştere la doi coconi.

[2]) *Var. 2*: într'un an de zile împărăteasa Floarea a purces însărcinată şi la vreme potrivită a dat naştere unui cocon voinic, pe care l-au botezat Ler-Voevod, şi n'a trecut un an în cap şi a mai dat naştere la un cocon tot Mezin (*sic!*).

[3]) Inlocuit cu *că*, cu creion negru.

[4]) *Şi mai bine crescuţi*, adaos cu creion negru.

[5]) *Să-l alinte*, cu creion negru.

[6]) *Şi mai cu seamă curtenele nu-i mai lăsau din mîngâeri şi din alintări*; anulat de Caragiale, cu aceeaş cerneală ca şi textul.

[7]) *Bărbăteşte*, substituit cu creion negru.

[8]) *Fără punctuaţie!*

[9]) *Ca un înger*; anulat de Caragiale.

[10]) *Ultimele zece cuvinte* tăiate cu creion negru şi înlocuite cu cuvîntul *fraţi*.

[11]) *Tot*; adăogat cu creionul.

au ajuns Ler la vîrsta de 19 ani [1]) și Mezin la 18 [2]) atunci părinții i-a [3]) pornit pe unul într'o parte și pe altul într'alta să umble singuri, însoțiți numai de câte un sfetnic om mai în vîrstă [4]) și întorcîndu-se acasă din călătorie i-a pus părinții să le povestească cum au petrecut [5]); Mezin era foarte vesel și spunea multe și fel de fel, iar Ler sta tot dus pe gînduri, puține spunea și într'una ofta. Văzînd aceasta [6]), împărăteasa s'a sfătuit [7]) cu soțul ei, și într'o dimineață s'a hotărît să plece 'n plimbare ea cu Ler la Albu 'mpěrat care stăpânea la hotarul de [8]) miază-zi o împěrăție de seamă, iar Impěratul să plece cu Mezin în plimbare la Negru Impěrat, cu care se învecinau spre miază-noapte. Albu 'mpěrat avea doi copii, pe Mugur Voivod care [9]) tot tînjea de mic, fiindcă mamă-sa îl născuse înainte de vreme, dintr'o mare spaimă, când luase peste noapte foc palatul, și pe Liliana-Doamna; o fată [10]) ruptă din stîncă [11]), nu atît de frumoasă cît de [12]) arătoasă, și nu prea apropiată și zâmbitoare, cam tăcută și mîndră [13]). Ajungînd acolo Floarea și-a făcut prilej de vorbă și fără mult încunjur a spus gazdelor că vine să pecetluiască prietenia celor două curți prin încuscrire, că în numele soțului cere în căsătorie pentru fiu sěu Ler Voivod pe Liliana Doamna. Lui Albu Vodă [14]) și soției lui de bucurie nu le venea să crează; firește — nu era glumă să ia de ginere pe moștenitorul celei mai strălucite coroane. Seara după ospăț, Floarea a luat pe Ler, iar Albu 'mpěrat... [15]). Floarea împěrăteasa cu Ler-Voivod au fost întîmpinați de la graniță de Albu 'mpěrat, de împěrăteasa lui, de copii și de o ceată de fruntași. Au mers toți la cetatea de scaun unde erau pregătite sěrbători mari în cinstea lor. Acolo dând drumul copiilor să meargă la petreceri cu toți curtenii Floarea au [16]) stat de vorbă cu gazdele ei [17]).

---

[1]) Tăiat cu creionul negru și înlocuit cu *21*.

[2]) Tot așa, înlocuit cu *20*.

[3]) *Sic!*

[4]) *Var.*: încercat în ale lumii.

[5]) Inlocuit cu *petrecuseră*, creion negru.

[6]) Toată bucata, dela « Și erau voinici frumoși amândoi » până la « și într'una ofta. Vezînd aceasta », e tăiată de Caragiale cu cerneală roșie, apoi scris pe margine tot de el, cu creion roșu: *Bun*, subliniat de trei ori. Tot aici, pe margine, sunt scrise cuvintele: « După ce se plimbaseră ei de mici sub bună pază, cînd au trecut de douăzeci și unu de ani », și raportate cu o linie roșie, tot de el, la cele ce urmează.

[7]) *O noapte întreagă*; tăiat de Caragiale.

[8]) Pe deasupra cu creionul negru: *la hotarul lor*.

[9]) *Era cam schilod*, cu creionul negru.

[10]) *Cât un mal*; tăiat de Caragiale.

[11]) *Ultimele trei cuvinte* tăiate cu creionul și înlocuite cu *voinică*.

[12]) *Vioaie și de*, cu creionul negru.

[13]) *Ultimele patru cuvinte tăiate de Caragiale*.

[14]) *Sic!*

[15]) *Var.*.« [Ajungînd acolo].

[16]) *Sic!*

[17]) Și fără mult înconjur.

Toată bucata aceasta tăiată cu cerneală roşie, apoi restituită cu BUN pe margine cu creion negru, de mâna lui Caragiale). Anularea şi restituirea aceloraşi bucăţi, nehotărîrea între deosebite cuvinte sau membre de propoziţie, lipsa de punctuaţie în unele locuri, arată caracterul de schiţă al acestei părţi din text.—Ultimele foi (33-35), cu digresiunea critică, sunt aproape fără ştersături. — În dreptul povestirii visului Floarei (în volumul acesta, pag. 298), notat în manuscris cu creionul, de mîna lui Caragiale: « *MAI DEZVOLTAT CE FACE PUSNICUL*. Palatul se derimă (năruie) asupra lor ».

Manuscrisul *b 1* dă, cum s'a spus mai sus, partea dela început a povestei, până la naşterea lui Ler, şi nu prezintă variante menţionabile; *b 3* cuprinde numai schiţe şi proiecte de prima aruncătură, în cea mai mare parte cu totul informe şi neutilizabile pentru clarificarea textului. Interesante, totuşi, pentru cine urmăreşte formarea povestei, mi s'au părut, dintre aceste foi rezleţe, următoarele două: una, numerotată cu 9 (şi avînd în frunte, scrise cu creion albastru, cuvintele *După moartea* lui *Roşu*), unde se descrie întâia întîlnire a lui Aur (în alte locuri *Ler*) Impĕrat (corespunde lui Roşu Impĕrat din redacţia finală), cu Florica Doamna (corespunde Floarei din redacţia finală); cealaltă, numerotată cu 21, dă un fragment de dialog, în legătură cu acel început deosebit de poveste, păstrat în *b 2*. Acest început, împreună cu dialogul (*b 3*, fila 21) se raportă la acea formă a povestei care e indicată şi în însemnările dela sfîrşitul ultimei foi din *b 1*: durerea lui Roşu Impărat că soţia lui nu-l iubeşte îndeajuns. Urmează aici textul din *b 2*, şi acel al foilor 21 şi 9 din *b 3*:

« A fost odată un împĕrat şi o împĕrăteasă care ar fi trăit foarte bine împreună, dacă nu i-ar fi lipsit împĕratului ceva, şi lipsa aceasta care-l mîhnea foarte mult, era că nu-l iubeşte împĕrăteasa »[1]).

Acest început se opreşte aici; urmează un rând alb, apoi al doilea început:

« A fost odată un împĕrat mare care se bucura de multă fericire pe lume; era om frumos şi voinic sănĕtos şi vesel; şi om bun şi drept; stăpînea[2]) ţĕri peste ţĕri (*peste mult norod*) cu noroade multe care îl blagosloveau; pentru (*liniştea şi*) rînduiala şi dreptatea (*împĕrăţiei*) stăpînirei lui; şi era viteaz că şapte resboaie purtase, ducîndu-se însuşi în fruntea oştilor lui, şi în toate biruise, şi scăpase lume multă din robia altora (*stăpînilor nesocotiţi şi neiubitori de omenie*), întinzînd (*dându-le, aducênd*) pretutindeni (*pe unde întindea*) sub steagul şi topuzul lui împĕrătesc bunătăţile (*liniştea*) şi darurile dreptăţii adică belşug, bogăţii şi frumuseţi... multe cetăţi clădise pe locuri odinioară sterpe şi paragine, pe acolo unde naintea lui bântuia sălbăticia fiarelor şi mai grozavă a tâlharilor, cu drumuri frumoase, cu poduri stătătoare de peatră le legase unele cu altele; (*pe mări* şi *pe talazuri, talazuri depărtate pentru mii de corăbii*; *şi înflorea negoţul pînă 'n fundurile împĕrăţiei*[3]) şi biserici strălucite le ridicase spre mărirea lui Dumnezeu, şi şcoli mĕrunte pentru luminarea norodului, şi înalte pentru păstrarea şi înaintarea cunoaşterei (*minunilor*, *faptelor*, *lucrurilor*, *toate*

---

[1]) *Pe deasupra adăogat:* « se bucura de toate pe lume; împĕrăţie mare avea, slavă multă avea, ăi (*sic*) biruise în trei rĕsboaie de'arîndul ».

[2]) Var.: *împĕrăţea*.

[3]) Pe marginea acestor rînduri: « Sĕ abătuse apele din drumul lor nesocotit, şi cuminte le pusese la slujba nevoilor lumii ».

ale lumii, adică a tuturor minunilor) dumnezeeşti... [1]). O grădină fără margini era toată împĕrăţia, a cărei pace şi linişte, nimeni din afară n'ar fi îndrăsnit şi nimeni dinăuntru nu s'ar fi îndurat s'o turbure; şi era pentru toate astea slăvit de noroade peste noroade, care se 'nchinau după Dumnezeul lor din cer fieşte care, la el stăpînitorul şi binefăcĕtorul lor pre pămînt. Şi pe lângă atâta slavă mai avea şi altă mulţumire: avea o împĕrătească de o frumuseţe ne mai pomenită... şi de o cinste cum rar se găseşte pe lume [2]). Şi cu toate astea tot îi mai lipsea ceva împăratului, şi lipsa asta îl rodea la inimă. El îşi iubea soţia ca ochii din cap; dar ea fiind prea mândră, i se părea lui că nu-l iubeşte în deajuns [3]). Şi la asta a luat el aminte de cum s'a 'ntors din resboiul întâiu, pe care numai după îndemnul ei îl purtase, şi să vezi (*vedeţi*) cum. Reposând (*Când murise — a fost murit — Murind*) împĕratul bĕtrân, tată-sĕu, i-a (*fost*) lăsat tênărului de moştenire o împĕrăţie nici pe sfert de mare, iar despre bogăţie nici a zecea parte, cât avea el acuma în urma atâtor isprăvi. (*Tênărul moştenitor împĕrat s'a dus să se arate la Curtea Impĕratului vecin, prietenul tatĕlui seŭ — s'a căsătorit — s'a gândit să se căsătorească cu fata împĕratului vecin*). Moştenind tronul s'a căsătorit cu o Domniţă frumoasă, pe care de copil o plăcea foarte mult (*ea avea un frate, care trebuia să moştenească tronul tătîni-seŭ*). Şi avea tênărul de ce s'o placă între toate fiindcă era cea mai mândră dintre toate fetele de 'mpĕrat de pe vremurile acelea. N'a trecut nici un an şi a murit şi tatăl împĕrătesei, lăsîndu-i stăpînirea unui fecior al sĕu (*în mînile unui fecior...*).

In josul paginei, o schiţă genealogică: (Roşu) Negru — Verde, e Roşu — (Negru) Aur — (Prîslea) Ler iubitul; Roşu Impĕrat. — Ler Impĕrat. Verde 'mpĕrat Prîslea Impĕrat. —

— *b 3*,21: « Pot voi ei cât pot. Dar dacă nu vreau eu (*Auzi D-ta. Şi Prea Măria Ta ştie*). Şi a 'nceput să se plimbe de colo pînă colo, ca o leoaică mâniată [4]) şi deodată s'a oprit şi a adăogat: Şi prea Măria Ta ştii, că eu când vreau, vreau, şi când nu vreau, nu vreau. — Ştiu, cum să nu ştiu, a rĕspuns el, tocmai eu să nu ştiu?... Decât... — Decât... ce? — Decât... ce se (*sic*) faci cu copiii: nu orice tênăr se (*jinduieşte*) lasă a duce jindul (de) bunătăţilor dragostei pentru hatîrul trebilor împĕrăţiei... cum le-am dus eu. — Cum adică le-ai dus (*purtat*) Prea Măria Ta? — Da! fiindcă eu în toată viaţa mea am fost am tot dus jindul dragostei; Prea Măria Ta (*nu te ai gîndit decît la*) ai avut numai grija împĕrăţiei. — Dac'am fost împărăteasă? (*Cine-şi pune coroana pe cap bărbat or femeie*). Cine-şi pune coroana pe cap să ştie că i-a dat toată inima şi n'o simte apăsêndu-i pe]

---

[1]) **Pe margine:** « producţia tuturor zonelor. — Terenul de toate ? ».

[2]) *Şi mândră. Un lucru însă-i mai lipsea împĕratului*; **anulat.**

[3]) **Intercalat:** *dar nu 'ndrăsnea să i se plângă de asta, ca să n'o supere.*

[4]) *Şi numai decât a trimis să-i aducă pe flăcăi înaintea ei, şi dacă au venit, le-a zis cu asprime:* Tu Ler ai să pleci numa — **anulat.**

— *b* 3,9: « ...Tênărul împĕrat cum a dat cu ochii de Florica doamna a remas încremenit; fără a zice o vorbă şi-a scos coiful din cap şi plecîndu-se până la pământ a sărutat mâna tinereî doamne [1]).

TRADUCERI

Pag. 303: *RĂZBUNARE*, de Carmen Sylva. — *Vatra*, I (1894), N-l 1, pag. 54; reprodus în *Schiţe* (Traduceri şi Originale), Iaşi, 1897 (ed. Şaraga), pag. 3-39. — Ediţia de faţă dă textul ed. Şaraga; mai jos, deosebirile din *Vatra*. Subtitlu: *Traducere liberă de I. L. Carageale.*

— 303,4: Oltul *curge* şi urlă... — 303,11: tainicul *călător*... — 303,14: de maldăr cosit *se amestecă cu mirosul atîtor şi atîtor flori sălbatice*... — 304,4: O mugitură groaznică se pierde... — 304,19: de lemn rezemată *lîngă* zid... — 305,5: cad până în genunchĭ... — 308,6: bine că l-a *fost* lovit... când *vĕzu* o rană... — 308,8: Pîrvu *căzu* în genunchi şi *începu*... — 308,9: Puţin *stete*... — 308,10: *Luă* voiniceşte... şi-l *duse*... — 310,7: oamenilor pentru crunta suferinţă. — 315,27: fata îşi *spală* la fîntînă... — 316,31: ori mai bine să *fie moartă.* — 318,34: oglindă în care se vĕzuse aşa *de* schimbată... — 319,20: Sanda î'l *smucea pe copil uneori din braţe şi'l* împingea... — 319,32: nevasta şi copilul. *Eu cată să mĕ duc.* Mai bine pentru voi... — 321,38: când l-ĕi încurca *tu* bine de tot... —

Originalul german a apărut întâiu în *Rache und andere Novellen*, von Dito und Idem (Carmen Sylva und Mite Kremnitz), Bonn, 1888, Emil Strauss. Vezi Georges Bengesco, *Carmen Sylva.* Bibliographie et Extraits de ses oeuvres. Bruxelles 1904, pag. 64, N-l 24. Traducere franceză, mai întâiu în *Revue des Deux Mondes*, 15 Aprilie 1892; apoi în: Carmen Sylva, *Trois nouvelles*, traduites de l'allemand par Léo Bachelin et Jules Brun,. Evreux, 1892, pag. 1-80 (Bengesco, pag. 139, N-l 10). Lui Bengescu i-a scăpat din vedere traducerea lui Caragiale. La început, chiar în textul francez, sunt pasagii care lipsesc în originalul german: « Un voleur de bétail sans doute » (pag. 2) — « Maintenant l'homme est arrivé au seuil de sa chaumière » (pag. 3); ambele sunt traduse de Caragiale, ceia ce arată că avea sub ochi textul francez.— Caragiale suprimă sau scurtează pitorescul romantic al originalului. De exemplu: povestea cu Vlad-Ţepeş, cetită de şcolăriţă, are, în original 29 rînduri, la Caragiale 3. Tot astfel e redusă descrierea femeilor strînse în jurul vacii lui Pîrvu. Suprimată povestirea Sandei cu hoţii. Două pagini de dialog între Sanda şi Anca, incluziv o doină, reduse la 7 rînduri. Două pagini şi jumătate, dialog între Anca şi popa, prefăcute în 10 rînduri. Suprimate pag. 47-48 (trad. franc.), unde e vorba de gelozia lui Dragomir, şi pag. 61—64 (trad franc.), alt dialog între Sanda şi Anca, cu temerile Ancăi despre soarta bărbatului ei. Suprimat dialogul între

---

[1]) *Var.:* Cum au dat cu ochii unul de altul, Florica Doamna a zis aşa ca de mirare A! şi atât. Iar Ler [*în însemnările de pe margine:* « Aur Impărat »] nici atât măcar n'a putut zice; a stat o clipă încremenit apoi şi-a scos doar coiful din cap, cum trebue să facă orice împĕrat cât de mândru când se închină la Prea Curata, şi plecându-se adânc i-a luat mâna şi cu sfinţenie multă i-a sărutat-o [« cum sărută un bun credincios sfânta icoană cu evlavie de două ori »; *anulat.*]

Sanda și vecină (pag. 67, trad. franc.), și dialogul sentimental între Pîrvu și Sanda (pag. 69, trad. franc.). Dialogul final între Sanda și Dragomir, redus de Caragiale la: « Mergi de te spală — spală-te! ». Mizeria și nebunia Sandei, două pagini în original (pag. 76 – 78 trad. franc.) redus de Caragiale la trei sferturi de pagină. — Despre supărarea pe care nuvela reginei Elisabeta (și, pe cît îmi amintesc, și traducerea lui Caragiale întrucîtva), a produs-o în cercurile extrem naționaliste, vezi broșura: « *Carmen Sylva—Neagoe Basarab și Meșterul Manole*—Carmen Sylva și Românii — de *** — Studii publicate în *Voința Națională*, Februarie 1891, și Aprilie-Mai 1892. — București 1892. Tipografia Voința Națională; pag. I – IV și 42 – 44. Autorul ei este Delavrancea (v. și Adamescu, *Contribuțiuni la bibliografia românească*, sub *Delavrancea)*.

· Pag. 329: *BROASCA MINUNATĂ.* — *Vatra*, I, 1894, N-l 9, pag. 275; reprodus în *Schițe* (1897, ed. Șaraga), pag. 40 – 48, apoi în *Reminiscențe* (1915). pag. 218 – 228, păstrînd și greșelile de tipar ale ed. Șaraga: « și-*l* trec ușor înainte » (pag. 220; Șaraga, pag. 42), în loc de: « și-i trec... » — « *Jakskon* » (pag. 221, stricat din *Jaksohn*, el însuși greșit, al ed. Șaraga, pag. 43), în loc de *Jakson* — « cum îi merge bolnav*ii* » (pag. 220, Șaraga, pag. 41), în loc de « bolnav*ei* ». — Textul ediției de față reproduce pe acel al ed. Șaraga, după un exemplar corectat de Caragiale însuși. Urmează aici deosebirile din *Vatra:*

— 329,24: în sfîrșit... *Era un om* foarte ciudat... — 330,35: să șterpelească *poate*... — 331,19: ... fără putere. *Deodată rĕmase 'n mirare*, apoi căzu *în descurajare*... — 331,25: și numai decât *căzu ca o piatră*... — 332,15: să sară pe un loc *șes*... — 332,17: să sară Daniil pe un loc *șes*... — 332,29: vre-o păsĕrică, vr'un *cănăraș*... — 334,12: cu palma *pe frunte*. —

Pag. 335 și urm. Pentru cele două traduceri din Poë, *O balercă de Amontillado* și *Masca*, nu cunosc alt text publicat de Caragiale decât acel din *Calendarul Dacia — în editura tipografiei Dacia și sub îngrijirea d-lui I. L. Caragiale. Anul I, 1898. Iași* — pag. 89 și urm. Reproduse în *Reminiscențe* (1915), pag. 196 și urm. — Ediția de față dă textul din *Calendarul Dacia*. Acel din *Reminiscențe* e stricat în mai multe locuri: pag. 200, 206, 212, 213, fraze întregi omise. — Imi amintesc că *Masca* mai fusese tradusă în românește; traducerea aceasta mai veche a apărut în o revistă ilustrată, *Tezaurul familiei* București, 1885, tipografia *Universului*), sub titlul *Masca morții roșii*. Nu-mi amintesc dacă era iscălită. Exemplarul acelei reviste păstrat în Biblioteca Academiei Române e necomplet; numărul cu traducerea lipsește. — Ambele povestiri Caragiale le traduce de pe textul lui Baudelaire. Textul francez transpare evident în corespondențe de felul acesta: « La *Mort Rouge* avait pendant longtemps dépeuplé la contrée. Jamais peste ne fut si fatale, si horrible. Son avatar c'était le sang — la rougeur et la hideur du sang=... niciodată mai *fatală* și mai îngrozitoare ciumă. *Avatarul* ei era sângele — roșala și grețoșenia sângelui» — « Tableau voluptueux que cette mascarade! ce *voluptoasă* arătare a fost *mascarada* aceia! ». — « ironie blasphématoire — ironie *blestemată* ». — Și originalul lui Poë-Baudelaire îi pare lui Caragiale pe unele locuri prea lung. De ex.: « Venez, dis-je avec fermeté, — allons-nous en; votre santé est précieuse. Vous êtes riche, respecté, admire, aimé, vous êtes heureux, comme je le fus autrefois; vous êtes un homme qui laisserait un vide. Pour moi, ce n'est pas la même chose. Allons-nous en; vous vous rendrez malade. D'ailleurs il y a Luchesi... » devine la Caragiale: « — Aide, zisei hotărît, aide de aici, să nu te 'mbolnăvești... Am pe Luchesi... ».

Pag. 348: *FĂT-FRUMOS CU MOȚ-ÎN-FRUNTE.*— *Convorbiri critice*, II. 15 Decemvrie 1908, pag. 785; retipărit în *Schițe Nouĕ* București 1910; ed. Adevărului), pag. 273. Deosebirile din *Conv. crit.* — Vezi mai sus, pag. 424, r. 4, *nota*.

— 348,7: să nu se *sparie*... — 348,7: *băietul*... — 350,2: să fi putut căpăta *măcar* pe sfert... — 351,2: că n'ai de ajuns. De al de astea... — 355,10: șașii strașnic de *strălucioși*... —

Pag. 356: *CURIOSUL PEDEPSIT.* — *Românul* (din Arad), 3 Mai 1911 (Anul I, N-l 96); reprodus în *Reminiscențe* (1915), pag. 171; cuvinte și propoziții întregi omise din evidentă neatenție: pag. 171 notă, 176, 179, 183, 188. — Ediția noastră dă textul din *Romînul.* — Nuvela aceasta a mai fost tradusă, deadreptul din spaniolă, de S. G. Vîrgolici, sub titlul: *Curiosul nepriceput* — episod din Don Quijot de Cervantes (Partea I, cap. XXIII-V), în *Convorbiri literare*, XIV, 1880-1881 (Februarie și Martie 1881), pag. 413, 451; republicat în tipărirea din nou a traducerii lui Don Quijot, în *Convorbiri literare*, XXIII (1889), pag. 599, 785, 902. — Caragiale s'a servit, foarte probabil, de o traducere franceză. Textul lui Caragiale echivalează aproximativ cu a cincea parte a originalului: drept vorbind, nu e o traducere, ci o repovestire. — *Nota lui Caragiale.* — Această povestire se găsește în istoria prodigiosului *Don Quixote de la Mancia* al ilustrului Miguel Cervantes Saavedra (1547-1616). Pentru unii povestitori din ziua de astăzi, publicarea unei așa lucrări de artă ar putea părea o umilitoare ironie, cași trecerea unui meteor înflăcărat, prin înalt, pe d'asupra unor focuri de artificii. Altora însă, mai puțin susceptibili, le poate fi de mare folos, luminându-le un moment aspra cale a artei literare. — Dăm aci povestea aceasta în traducere liberă. In privința formei deosebite românești, traducătorul își rezervă toate drepturile garantate prin legi. (I. L. C.) ». — Rândurile din urmă ale acestei Note (dela *Dăm aci* încolo) nu sunt reproduse în *Reminiscențe.*

Pag. 370: *REPERTORIU DE NUME PROPRII.* Colecția de nume proprii se compune din:

(I) un repertoriu cu inițiale pe marginea foilor în ordine alfabetică; e un caet în 4°, cu foile liniate transversal și împărțite în trei coloane; are scoarțe albastre; pe scoarța din frunte poartă o etichetă roșie pe care e tipărit cu litere aurite cuvântul *Répertoire.* Pe fața dinăuntru a copertei e lipită eticheta librăriei Carol Müller din București. Hârtia foilor e îngălbenită, scoarțele sunt uzate. Caetul nu posedă nici o dată;

(II) și (III), două fișe, din care una pare a fi o foaie ruptă dintr'un carnet cadrilat, cealaltă e un colț de hârtie ordinară;

(IV), o mică placă de marmură, pe care o avea Caragiale, la Berlin, totdeauna pe masa de lucru, pentru însemnări curente. Numele proprii sunt notate la întâmplare; ordinea alfabetică (*Burguiu, Calaican, Caravidi*, etc.) e introdusă de noi. Pe această placă se cetesc, în afară de numele proprii, tot de mâna lui Caragiale, cuvintele: *La balet niște zîne îmbrăcate în pielea goală*; iar ceva mai jos: *progres... dar lichele multe de ex. cumnatul Lică.* Imi amintesc că despre Lică vorbea Caragiale ca de un personaj ce avea să figureze în comedia *Titircă, Sotirescu et Co.* — Insemnările de pe această placă sunt, probabil, ultimele rânduri, de intenție literară, scrise de Caragiale.

Este de observat că numai la unele nume, Caragiale notează derivatele; la altele înseamnă un etc. (scris uneori și &). Abreviația *v. c.* sau *v. comp.* înseamnă, probabil: *vezi compusele.* — Trimiterea la pag. 382,18, înseamnă oare că *Zăvorăscu* e, ca și *Verigopolu*, nume de bărbat complezent? *Tartare* în paranteză, pag. 373,33, e probabil franțuzescul *Tartare*=Infernul. V. *Kir Ianulea.* — Pag. 370, r. 13 trimiterea *vezi E*, se referă la pag. 374, r. 10 — Pag. 374, r. 24 – 27, inițialele sunt de completat, probabil, cu *Pache, Sache, Lache*, etc; *Sică, Nică, Lică*, etc.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

TABLA DE MATERII

Se [illegible] ... salută şi [illegible] să plece

— Bine, tu nu-ai spus nimic zise prefectul...

[illegible] ... Eram singur. Bătrânul căută în sîn [illegible] o basma [illegible] mişte [illegible] hârtii de bani şi le numără încet încet pe masă... Strînse basmaua la loc o puse'n sîn şi plecă iarăşi.

Prefectul obosit îl opri

„Bine .. înţeleg .. (Iar ce ceri [illegible] mine spuie...

— Nimic [illegible] popa

— Atunci rămâi-ţi bani...

Bătrânul [illegible] banii la loc ... [illegible]

— [illegible] — [illegible] Acum [illegible] platâ

copii orfani [illegible] ajutat [illegible]

Bătrânul se supuse şi plecă [illegible]

fără să puie, [illegible] restul [illegible] plecă grăbit.

Acasă îl aştepta Ileana. Iar cântă [illegible] foarte puţin [illegible] ea [illegible]

el.. [illegible] omul [illegible] se culcă...

[aici 18 şi 19] până la semn — —

Spovedania

Scena finale

Finale

X [illegible]

[illegible]

Bătrânul intră desfigurat şi sfăşiat şi rămase ca o stană de piatră cu ochii înfloriţi şi piezişi

„Ce vrei tu au mine? Ce vrei? [illegible] fără suflet, fără lege, fără Dumnezeu [illegible]

copil nenorocit [illegible] te-am [illegible]

te-am strîns de pe drumuri [illegible]

te-am [illegible] la [illegible] te am făcut om... şi (tu vrei să mă omori pe mine?.. [illegible]

ca pe copilul meu...

Ce rău ţi-am făcut [illegible] ... cu ce ţi-am greşit eu ţie... spune dacă ţi-am greşit cu ceva...

Apoi urmă cu glasul

orice ai ce vrei otrăvit.

tu mă ierţi

[illegible] iartă-mă .. fă-ţi milă de un biet bătrân, nenorocit şi amărît.

să mă caute [illegible]

dela tine [illegible] moartea Nicu, copilul meu! fă-ţi milă de mine

Şi se tîra bătrânul [illegible] în genunchi... şi vrea să-i ia [illegible] şi să-i sărute mânile cu d'a sila.

Părinte, [illegible] tinerel [illegible]

[illegible] pe mine... iartă-mă. Eu te iubesc ca pe un tata.. [illegible] Ştiu ce ai făcut pentru mine.

nu voiu să-ţi fac necaz... [illegible] Ea nu poate trăi cu bărbatu-său...) [illegible]

Şi-o iei tu?

Da o iau... nu mai pot trăi fără ea...

Copil [illegible] fie-ţi soţ.

Pentru că [illegible] n'ai chefuit pe mine...